A veszprémi székesegyház és káptalan
egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1739–1948

VFL 2025
e-archívum

A veszprémi egyházmegye múltjából 43.

VFL 2025
e-archívum

A veszprémi székesegyház és káptalan egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1739–1948

VEL 2025
e-archívum

Szerkesztette:
Pfeiffer János – Tuhári Attila – Varga Tibor László

Érseki Könyvtár és Levéltár

Veszprém, 2024

A kötet megjelenését támogatta

VESZPRÉMI ÉRSEKSÉG
Érseki KÖNYVTÁR ÉS LEVÉLTÁR
Nemzeti Kulturális Alap
KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTÉRIUM

A kötet az NFKFIH K 134806. számú
(„OTKA") pályázat keretében és támogatásával készült.

Olvasószerkesztő
Somogyi Boglárka

A mutatót készítette
Karlinszky Balázs

Borítótervezés
Gáty István

Nyomdai előkészítés
Bucsy Balázs

A borítón a székesegyház ábrázolása
az 1842. évi egyházmegyei térképen (VFL IX.7.a. E51.)
illetve az 1780. évi vizitáció (VFL I.1.8. vol. 31.)

HU ISBN 978-615-82516-4-8
HU ISSN 0238-7190

© Tuhári Attila, 2024
© Varga Tibor László, 2024
© Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár, 2024

Kiadja a Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár
Felelős kiadó: Dr. Karlinszky Balázs

Nyomdai munkálatok: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Megjelent 200 példányban

VFL 2025 e-archívum

Tartalomjegyzék

Előszó 9

Forrásszövegek

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1739. peracta 15

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1746. peracta 47
a.) [Decreta] 49
b.) Ad sacrae canonicae visitationis puncta interrogatoria, responsiones capitulares 53
c.) [Litterae] 70

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1761. peracta 81
a.) [Decretum] 83
b.) [Puncta visitationis canonicae et responsa] 84

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1780. peracta 97
De statu ecclesiae 103
De statu capituli 120
De statu parochiali 161
De statu aliarum ecclesiarum 168
De statu seminariorum 170
De statu xenodochii et orphanotrophii 177
De religiosis ordinibus 180

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1818. peracta 195
Articuli visitationis ecclesiae Cathedralis Weszprimiensis 197
De statu capituli 204
De reliquis clericis et laicis ecclesiae cathedrali ministrantibus 235
De statu parochiali 237

VFL 2025 e-archívum

De statu seminariorum 238
De statu xenodochii et orphanotrophii 240
De religiosis ordinibus 242

Az 1929. évi vizitáció szövege 243
I. fejezet. Plébánia 245
II. fejezet. Templomok és kápolnák 246
III. fejezet. Az istentisztelet rendje 248
IV. fejezet. A plébánia kegyurai 249
V. fejezet. A plébánia-ház 250
VI. fejezet. Szerzetesrendek és kongregációk 250
VII. fejezet. A plébános jövödelmei 251
VIII. fejezet. Káplánok 252
IX. fejezet. Kántor 253
X. fejezet. Karpapok 254
XI. fejezet. Iskolák 255
XII. fejezet. Templomatya 256
XIII. fejezet. Jótékonysági intézmények 257
XIV. fejezet. Jámbor társulatok 257
XV. fejezet. Harangozó 258
XVI. fejezet. Temetők 258
XVII. fejezet. Keresztek és szobrok 259
XVIII. fejezet. Alapítványok 260
XIX. fejezet. Inventárium 261
XX. fejezet. A plébánia könyvei 261
XXI. fejezet. A plébános gondozása alatt álló házak 262

Az 1947. évi (tervezett) vizitáció szövege 265
a.) Az egyházmegye kánoni vizsgálatának előkészítése (körlevél) 267
b.) Tervezet a veszprémi Szent Mihály székesegyházi plébánia egyházlátogatási jegyzőkönyvéhez 268
I. A plébánia mai képe 268
II. A plébánia külső története 274
III. A plébános és káplán 280
IV. A templom 291
V. Kápolnák és egyéb vallásos építmények és emlékek. A temető 299
VI. Alapítványok 301
VII. Plébániai épületek és javadalom 310
VIII. A hívek 320
IX. Valláserkölcsi élet 326

VEL 2025 e-Archivum

X. Népies vallásos szokások 336
XI. A plébánia iroda 337
XII. Egyházközség 339
XIII. Az iskola 340
XIV. Fiókegyházak 344

Függelék

Az 1739. évi vizitáció fordítása 349
Az 1746. évi vizitáció fordítása 369
Az 1761. évi vizitáció fordítása 381
Az 1780. évi vizitáció fordítása 395
[A székesegyház]
A káptalanról 403
A székesegyház többi papjáról és világi alkalmazottjáról 425
A plébániáról 426
A többi templom állapotáról 430
A szemináriumról 431
A szegény- és árvaházról 434
A szerzetesrendekről 436

Névmutató 439

VFL 2025 e-archivum

VFL 2025
e-archivum

Előszó

Most közreadott forráskiadványunkban a veszprémi Szent Mihály-székesegyház kánoni vizsgálatainak (1739, 1746, 1761, 1780, 1818, 1929, 1947) jegyzőkönyvei és az azokhoz részben elkészített magyar fordítások gondozott szövege olvasható. Ez utóbbiak szerzője Pfeiffer János kanonok, későbbi nagyprépost volt.

A veszprémi egyházmegye múltjából című sorozat több kötete is foglalkozott a püspökség területén végzett *canonica visitati*ókkal. Elsőként Pfeiffer János jelentette meg az egyházmegye legrégibb egyházlátogatásait,[1] melyek egy része később magyar fordításban is napvilágot látott.[2] A sorozatban bő hat évtizeddel később Kanász Viktor adta közre a Bajzáth József püspök által 1779-ben végzett, az egész egyházmegyére kiterjedő vizsgálat Zala, majd Veszprém vármegyei részeit,[3] a somogyi részek jegyzőkönyvei pedig megjelenés előtt állnak. Végül nem szabad megfeledkezni Ördög Ferencről, aki Padányi Biró Márton püspök 1745–1748 közötti vizitálásának Zala vármegyei részeit adta közre.[4]

Jelen kötetben hét, a veszprémi székesegyházat érintő egyházlátogatási jegyzőkönyvet publikálunk. Maga a székesegyház szó a latin *ecclesia cathedralis* tükörfordítása. Szentélyében áll a megyéspüspök katedrája (innen ered a katedrális kifejezés)[5], azaz trónszéke, amelyről az épület a nevét kapta,[6] s ahonnan a főpásztor egyfelől szimbolikusan gyakorolja hatalmát, másfelől ellátja hármas – tanítói, megszentelői és kormányzati – kötelességét és feladatát. A II. Vatikáni Zsinat előtti székesegyházakhoz kötelezően hozzátartoztak a székeskáptalanok és annak tagjai, a kanonokok. Ők ugyancsak a székesegyház szentélyében, a kanonoki stallumokban foglaltak helyet,

[1] Pfeiffer János: *A veszprémi egyházmegye legrégibb egyházlátogatásai (1554–1760)*. Veszprém, 1947. (A veszprémi egyházmegye múltjából 10.)

[2] Tomisa Ilona (szerk., az előszót és a jegyzeteket írta): *Katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyvek 16–17. század*. Budapest, 2002. 27–40.

[3] *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778–1779. I. Zala megye*. (közreadja: Kanász Viktor). Veszprém, 2020. (A veszprémi egyházmegye múltjából 35.); *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778-1779. II. Veszprém megye*. (közreadja: Kanász Viktor). Veszprém, 2021. (A veszprémi egyházmegye múltjából 37.).

[4] Ördög Ferenc: *Zala megye népességösszeírásai és egyházlátogatási jegyzőkönyvei (1745–1771). I–IV*. Budapest–Zalaegerszeg. 1991–1998.

[5] Diós István: Székesegyház. *Magyar Katolikus Lexikon. XII. kötet. Seq–szentl.* Szerk.: Diós István. Budapest, 2007. 731.

[6] Bánk József: *Kánoni jog. II. Igazgatási jog. Eljárási jog. Büntetőjog*. Budapest, 1963. 289.

mintegy tanácsukkal segítve a püspököt az egyházmegye kormányzásában. A székesegyház az egyházmegye főtemploma, az egyházmegye szíve. A veszprémi katedrális azon székesegyházak szűkebb csoportjához tartozik, amelyek egyben plébániatemplomi funkciót is betöltenek, ez azonban nem jelenti azt, hogy valójában plébániatemplom lenne, mert a plébánia itt mindig csak vendég. Ez tűnik ki a kötetben közölt négy 18. századi egyházlátogatás szövegéből: közülük csak az utolsóban, az 1780-ban véglegesítettben térnek ki a plébánia helyzetére. Az újkori Veszprémben a városi plébánia vezetője először 1752-ben lett egyházmegyés pap. 1807-től állandósult az a gyakorlat, hogy a káptalan egyik tagja, azaz az egyik kanonok lett egyszersmind a plébános. A 20. századi plébániai egyházlátogatások tehát ezért is kerültek be ebbe a kötetbe, mert hiába plébániai vizitációk, szervesen kötődnek a székesegyházhoz.

A hét közölt forrás közül az 1761-es káptalani vizsgálat témájában és nyelvezetében eltér a többitől: Padányi Biró Márton püspök kérdései kizárólag a székeskáptalanra és annak tagjaira irányulnak. Mind a kérdésekben, mind a válaszokban szinte tapintható a püspök és a káptalan közötti feszült viszony.

Az 1739-es vizitáció a székesegyházra és a káptalanra vonatkozik. Pfeiffer János nagyprépost ismertetése szerint ez egy, az egyházmegye egész területét felölelő vizsgálat kezdete lett volna, azonban folytatása akkor elmaradt. A későbbi 1746-os, 1780-as és 1818-as dokumentumok szervesen kapcsolódnak az egész püspökséget lefedő *canonica visitati*ók sorához, így a Padányi Biró Márton, Bajzáth József és Kurbély György püspökök által megvalósított teljes körű egyházlátogatásokhoz. A veszprémi városi plébánia 1929-es egyházi látogatását a 20. században bekövetkezett változások tették szükségszerűvé, míg szűk két évtized múlva, 1947-ben Bánáss László püspök az egész egyházmegye vizitálásával kapcsolatban adja majd ki körlevelét, iránymutatását és kérdéseit. Az ezekre adott válaszait Kis György kanonok-plébános 1949-ben zárta le.

Mindegyik egyházlátogatási jegyzőkönyv gazdag forrásanyagot nyújthat több tudományterület kutatásához is, azonban csak kellő körültekintéssel, az adott kort és az arra jellemző egyházi terminológiát figyelembe véve lehet és szükséges az adatokat értelmezni. Egy példa erre a székesegyház melletti Szent György-kápolna, amelynek holléte az oszmán uralom idején feledésbe merült, illetve egészen a 20. század elejéig a mai székesegyház altemplomával azonosították, miközben az 1746-os vizsgálat szövege szerint Szent Imre-kápolnának tartották azt a helyiséget, melyben Padányi Biró Márton síremléke található. Ugyancsak kritikával kell kezelni egy-egy adatközlést is, mint például a Strausz Antal veszprémi káplán által írt Historia

Domusból származó mondatot:[7] az 1947-es vizita szerint „Ranolder János püspök 1849-ben kivette a veszprémi plébániát a veszprémi esperesi kerületből s közvetlenül a székesegyházi főesperes alá rendelte." IX. Pius pápa azonban 1850-ben nevezte ki Ranolder püspököt veszprémi főpásztornak: szentelése az év május 12-én volt, a veszprémi egyházmegye kormányzását pedig egy héttel később, május 19-én vette át, ezért bármilyen jogilag érvényes döntést csak az után a nap után hozhatott.[8]

A Függelékben közölt fordítások szerzője, Pfeiffer János aulai szolgálatát püspöki levéltárosként kezdte. Elsőként a modern tudományos elvek szerint rendezte a püspöki archívumot, majd az iratok feltárása következett. Tudományszervező munkájának szerves részét képezte az általa megindított két sorozat: „A veszprémi egyházmegye múltjából. Plébániák története." és „A veszprémi egyházmegye múltjából". Ez utóbbi monografikus műveket és forráskiadványokat tartalmaz. Jelen kötetünk Pfeiffer János „A veszprémi székesegyház és káptalan egyházlátogatásai a XVIII. században (1739., 1746., 1761–1780)" című félbemaradt kéziratának megjelentetése, kiegészítve a 20. századi vizitációkkal. Így ez a forráscsoport teljessé vált. A latin nyelvű szöveg átírását Pfeiffer János helyenként elvégezte, ám a gépelt változat néhol bővebb az eredetinél, ezt a megfelelő helyeken jeleztük. Mint már említettük, a kanonok a jegyzőkönyvek egy részét magyarra fordította, e munkáját változatlan formában tesszük közzé.

Kanász Viktor az általa közreadott 1779-es Zala vármegyei egyházlátogatási jegyzőkönyvek bevezetőjében részletesen ismertette a *canonica visitati*ók intézményének kialakulását és jelentőségét, így ennek ismétlésétől eltekintünk. Kötetünkben megtartottuk az eredeti források fejezeti és alfejezeti beosztását, ezenkívül a kiadványban történő tájékozódást személynévmutató segíti.

Átírási elvek

A forrást betűhív változatban tesszük közzé, annak központozását, kis- és nagybetűhasználatát azonban a ma elfogadott normák szerint módosítottuk.

Bizonyos rendhagyó esetekben – mivel a vizitáció közreadásával elsősorban a történeti kutatások megkönnyítése a célunk – a klasszikus szótári alakot figyelembe véve normalizáltuk a szöveget. Ezen szavak, kifejezések egy része a kéziratban többféle helyesírással vagy írásmóddal (pl. egybevagy különírt alakban) is megtalálható, ilyen esetekben a szövegben szereplő

[7] Strausz Antal: *A veszprémi plébánia története*. 150. Őrzési helye: Veszprémi Szent Mihály-főplébánia levéltára.

[8] Takács Lajos: *Ranolder János veszprémi püspök élete és munkássága (1806–1875)*. Veszprém, 1987. 30–31. (A veszprémi egyházmegye múltjából 14.)

alakokat egységesítettük (pl. accomoda *helyett* accommoda; adposittionem *h.* adpositionem; ammisisse *h.* amisisse; apello *h.* appello; aplicabiles *h.* applicabiles; caelos *h.* coelos; caena *h.* cena; caerimoniae *h.* caeremoniae; caetera *h.* cetera; celaria *h.* cellaria; charitate *h.* caritate; comendo *h.* commendo; comunicantium *h.* communicantium; cripta *h.* crypta; defacto *h.* de facto; deffectus *h.* defectus; economia, oeconomia *h.* aeconomia;[9] exasse *h.* ex asse; exequi *h.* exsequi; extinctum *h.* exstinctum; extitisse *h.* exstitisse; exurexit *h.* exsurrexit; id circo *h.* idcirco; inpraesens *h.* impraesens; interogati *h.* interrogati; litteris *h.* literis; mallimus *h.* malimus; mistico *h.* mystico; ne dum *h.* nedum; ocurrenti *h.* occurrenti; praesumtio *h.* praesumptio; pro festis *h.* profestis; promonthorio *h.* promontorio; prope diem *h.* propediem; prothocolum *h.* protocollum; prothorex *h.* protorex; quo ad *h.* quoad; reditus *h.* redditus; sabathi *h.* sabbati; solennitates *h.* solemnitates; summere *h.* sumere; super erogato *h.* supererogato; superpelliciis *h.* superpelliceis; supleatur *h.* suppleatur; transumpta *h.* transsumpta stb.).

A különböző pénzegységek rövidített alakjait szintén egységesítettük: fl. (*florenus* és ragozott alakjai), den. (*denarius* és ragozott alakjai), cr. (*cruciferus* és ragozott alakjai).

A szövegben található tulajdonneveket betűhíven írtuk át.

A kéziratban rövidítve szereplő szóalakokat a kiadás szövegében többnyire jelölés nélkül feloldottuk. A számhoz kapcsolt toldalékkal lejegyzett alakokat a kéziratban több esetben – jellemzően folyószövegben – betűvel írtuk át (pl. 3-bus *helyett* tribus; 1-am *h.* primam; 9-a *h.* nona stb.).

A kézirat által félhangzó jelölésére használt j betűket – a szó végi '-ij' betűpárok kivételével – megtartottuk.

A tévesztés következtében duplikált alakokat, illetve a betűcseréket, betűkihagyásokat jelölés nélkül javítottuk (pl. administatione *helyett* administratione; ceonomicus *h.* economicus [= aeconomicus]; divisoralis *h.* divisorialis; accuti *h.* accurati; xenodio *h.* xenodochio).

A sérült szövegrészeket, amennyiben lehetséges volt, szögletes zárójelben [ ] pótoltuk, a kiolvashatatlan vagy kellő bizonyossággal nem megállapítható hiányokat az előbbi zárójellel, illetve három ponttal […] jelöltük.

Bizonyos esetekben az eredeti szövegben álló rendhagyó szóalakra [!] jellel hívtuk fel a figyelmet.

A kéziratok paginaszámait szintén szögletes zárójelben szerepeltetjük a kiadás szövegében. Abban az esetben, ha egy oldal utolsó szava átnyúlik a következőre, az új pagina számát a szó után szúrtuk be, és függőleges vonallal | jelöltük a pontos oldalhatárt.

[9] Néhány esetben a klasszikus helyesírástól eltérő alak olyan nagy arányban szerepelt a szabályoshoz képest, hogy a kézirat utóbbi formában álló szóalakjait is erre egységesítettük.

Forrásszövegek

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1739. peracta

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

[1.]

Visitatio canonica cathedralis ecclesiae Weszprimiensis, simul et capituli

per abintus uberius titulatum excellentissimum, illustrissimum, ac reverendissimum dominum, dominum Adamum Acsády de eadem, Dei et apostolicae sedis gratia episcopum Weszprimiensem, locique et comitatus nominis ejusdem supremum ac perpetuum comitem, sacrae caesareae regiaeque majestatis actualem intimum consiliarium etc. etc. (tituli) anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo nono, die vero 6-ta mensis Aprilis inchoata

[VFL III.1.a.2. Veszprém Capitulum 1739.]

VFL 2025 e-archivum

[3.] Excellentissimo, illustrissimo, ac reverendissimo, domino, domino Adamo Acsády de eadem, Dei et apostolicae sedis gratia episcopo Weszprimiensi, locique et comitatus nominis ejusdem supremo ac perpetuo comiti, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliario actuali intimo, serenissimae reginae Hungariae cancellario, abbati sancti Martini de Vaska etc. etc. (tituli), domino, domino praelato, et parenti suo gratiossimo capitulum ecclesiae Weszprimiensis humillimorum servitiorum suorum in gratiam ejusdem excellentiae vestrae subjectionem, et assidua orationum in Domino devotarum suffragia.

Vestra nosse dignetur excellentia, quod nos gratiosum sub dato diei trigesimae mensis Decembris anni millesimi septingentesimi trigesimi octavi recenter evoluti, ejusdem praetitulatae excellentissimae, illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae directum ad nos decretum, terminum sextae mensis Aprilis anni currentis infranotati, diei utpote hodiernae, pro peragenda generali eaque ab immemotabili et fors vix a quopiam excellentiae vestrae praedecessorum praestita cathedralis hujus ecclesiae nostrae et praeprimis capituli visitatione canonica in se complectens, una cum annexis eidem gratiosis literis iisque duplicis ordinis intimatoriis et punctis quibusdam interrogatoriis, die 2-da mensis Januarii anni labentis infranotati cum omni submissione filiali percepimus tenorum subsequentium, et quidem praeattacti gra|tiosi [4.] decreti tenor verbalis talis esset:

Nos Adamus Acsády de eadem Dei et apostolicae sedis gratia epsicopus Weszprimiensis, locique et comitatus nominis ejusdem perpetuus supremus comes, serenissimae reginae Hungariae cancellarius, abbas sancti Martini

de Vaska, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius, actualis intimus, etc. honorabili capitulo nostro Weszprimiensi salutem et paternam benedictionem.

A suscepto statim ecclesiastici regiminis nostri officio eo sollicitudinem omnem, eo conatum, eo animum nostrum advertimus, ut diaecesis nostrae Weszprimiensis statum, sanctarum Dei ecclesiarum constitutionem in eaque cleri positi et nobis subjecti vitam inspicere nosseque possimus. Sed quia variis hactenus distrahebamur negotiis et curis, horum in notitiam devenire nequaquam nobis datum est. Jam vero sepositis tantisper curis temporis ad haec investiganda non nihil nacti, eo vel maxime moti, quod ab immemorabili et fors vix a quopiam praedecessorum nostrorum id praestitum sit, diaecesim hanc nostram visitandam constituimus. Et quia praeattacti nostri cleri principalis eaque nobilior portio honorabile cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis capitulum exsisteret, idcirco illud praeprimis, uti et ecclesiam cathedralem juxta salutare sacrorum canonum et sacrosancti Concilii Tridentini praescriptum visitare in animum induximus, ac in Domino decrevimus. Ut autem salubris mentique sacrorum canonum conformis haec intentio nostra, non nisi iis, quorum intereat, intimata, debitaque formalitate sua proposita desideratum suum sortiri valeret effectum, ea|propter [5.] notum facimus omnibus et singulis venerabilis capituli nostri columnis et membris, ceterisque, quibus incumbit, intimamus: nos auctoritate nostra ordinaria repetitum nostrum capitulum Weszprimiense et ecclesiam cathedralem canonice visitaturos. Noverint igitur omnes supradicti, qualiter nos die 6-ta venturi mensis Aprilis ineuntis anni 1739-ni munus hoc visitationis in cathedrali nostra ecclesia eo animo eoque consilio aggressuri sumus, ut quantum in nobis est, divina benignitate adjuti, omni studio ad ea incumbamus, quae ad animarum salutem, ad cultus divini incrementum, ad ecclesiae hujus nostrae statum, morum reformationem, et cleri disciplinam spectare judicaverimus. Eapropter monemus omnes, ad quos dictae nostrae ecclesiae cura seu gubernium aut administratio aliorumve munerum functio pertinet, ut quo die locum praedictum visitabimus, proferant ac ostendant nobis administrationis suae libros ad implementum missarum et aliarum obligationum, necnon indicent onera locis ac dignitatibus suis imposita, statuta, consitutiones bonorum mobilium et immobilium, item inventarium eorundem. Capitulum vero hujus nostrae cathedralis, dignitates, canonici, capellanus, ceterique visitationi faciendae suo tempore intersint et assistant, ac sui quisque beneficii et dignitatis, quam obtinet, et officii, quod exercet, titulum, redditus, onera et sui muneris implementum ostendat, sub poena arbitrio nostro infligenda. Si quis autem adferre voluerit, quae Dei laudem, ecclesiae commodum et capituli emolumentum ac utilitatem et animarum salutem respiciant, eum hortamur in Domino, ut omnia nobis scripto

e-archivum 2025

patefaciat, et ut nemo de praemissis ignorantiam [6.] allegare valeat, hoc nostrum edictum in loco solito capituli promulgari volumus et jubemus.

Datum in oppido Papa, die 30-ma mensis Decembris anno Domini 1738-vo. Adamus Acsády episcopus Weszprimiensis m. propria. L. S.

Gratiosarum vero intimatoriarum tenores sequerentur hunc in modum:

Venerabile capitulum, fratres in Christo devoti!

Quid ego de generali totius diaecesis meae visitatione propediem per me ipsum canonice peragenda statuerim, qualemve eatenus terminum et diem praefixum esse voluerim, tum id, tum et in reliquo normam, modum et formalitatem in eadem procedendi, ac totam etiam mentem et intentionem meam ex hicce accluso eatenus edicto et adnexis eidem punctis interrogatoriis, uberius percepturae sunt dominationes vestrae. Quia vero visitationem eandem summi Dei adjutorio cooperante in finem propositum cum omni punctualitate et exactitudine perducere in votis mihi esset et animo, proinde dominationes vestras praesentibus paterne una hortandas, et nihilominus serio etiam, ac distictim monendas esse duxi in eo, quatenus rem hancce salutarem ita sibi cordi sumere velint, contextumque tum praeattacti edicti, tum et punctorum interrogatoriorum sensum exasse, et fundamento ita intelligant ac penetrent, dispositionesque suas praeparatorias sic instituant, ut adveniente praescripto in [7.] eum finem die et termino ad singulas praemissorum positiones prompte, ac directe, exacteque, et fideliter, cum omni sinceritate non verbis, sed scripto respondere, suaque singuli responsa mihi visitatori incunctanter mox exhibere possint et valeant. Omnia denique et singula in interrogatorias hasce positiones ingredientia in candore animi et conscientiose seriatim, suoque ordine et distinctim revelare debeant, et teneantur, nihilque penitus revelandorum exmittere aut subticere ausit quispiam, vel praesumat, secus noverit idem condignam severamque meam animadversionem se incursurum, et instantanee in eundem canonice me processurum inevitabiliter. Quibus pro praevia earundem notitia intimatis, dominatinones vestras divinae protectioni commendo, et maneo.

Papae, die 30-a Decembris 1738, earundem dominationum vestrarum sincerus in Christo parens Adamus Acsády episcopus Weszprimiensis m. propria.

VEL 2025 e-archivum

Alterarum gratiosarum pariter reflexorie intimatoriarum continentiae tales essent:

Cathedralem ecclesiam meam et ei adnexum capitulum visitaturus puncta infrascripta proponere constitui, ad quae scripto (ut eo facilius, promptius et ordinatius tum visitatio peragi, tum et visitationis liber confici possit, ab omnibus et singulis, secundum cujusque dignitatem, officium, obligationem et onus) responderi mihi cupio. Ad exigentiam itaque punctorum conficiendae venient officii cujuslibet [8.] rationes, producenda rerum omnium, quae id exigunt, inventaria, exhibenda ecclessiae et capituli privilegia in authentico omniaque id ipsum postulantium punctorum literalia instrumenta. Ad quae omnia et singula praeparanda, perficienda et in ordinem redigenda requireretur quidem et praepositi majoris industria et opera, quia vero is ob senium et fractam aetatem muneri suo, et obligationi minus satisfacere quiret, ad eundem hoc in passu supportandum et supplendum obligatur venerabile capitulum, cum aliunde et duplam ipsi alias debitam pro se accipiat, inter se dividat, et dispertiat. Adamus Acsády episcopus Weszprimiensis. m. propria.

Unde nos gratiosis praemissorum excellentissimae, illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae decreti simul et intimatoriarum tenoribus et continentiis humillimum morem gerere volentes, ad quaevis et singula hic in ordine columnaliter subinserta nobisque gratiose simul et paterne proposita puncta interrogatoria, ut eo facilius, promptius et ordinatius visitatio eadem peragi liberque visitationis confici possit, ecclesiae hujus cathedralis cum suo capitulo principium et progressum, canonicorum nostrorum beneficia capitulo annexa, divinorum cessationem, consequenterque totius capituli exstinctionem, ejusdem restitutionem, modernum internum et externum statum, ac cujusvis in particulari obligationem et cetera ejusmodi fideliter recensendo (quantum tamen ex remansis adhuc iisque longa majori ex parte antiquitate attritis [9.] perque tineas gravem in modum demolitis literalibus instrumentis colligere portueramus ac nostra etiam nonnullorum longior tantisper suppeditare valebat memoria) scripto pari cum humilitate filiali respondere conati sumus sequentibus.

Primum:[10] A quo fundata sit haec ecclesia cathedralis cum capitulo, sub quo titulo et patrocinio, quibus ex causis prius ruinata? Quando reaedificata et a quo?

[10] A kéziratban a kérdőpontok és válaszok a fentivel megegyező sorrendben, de külön hasábban szerepelnek, amelyek élén a „Puncta interrogatoria”, illetve „Responsio” meghatározások olvashatók. A kiadásban ezen fejléceket értelemszerűen elhagytuk.

Ad punctum primum: Cathedralis haec ecclesia Weszprimiensis una cum capitulo fundata est ab ipsomet protorege sancto Stephano, sub titulo gloriosoque nomine et patrocinio sancti Michaelis archangeli, sub pientissimo primi ejusdem episcopi ab ipso statim sancto Stephano protorege electi nomineque Stephani regimine, anno 1009., quem episcopum ipsemet sanctus Stephanus in suo privilegio fundationis sanctissimum nominat, adeoque (ut credi par est) non per alium, quam per eundem primum Stephanum nomine episcopum haec ecclesia dedicata et consecrata exstitit, cujus etiamnum anniversaria dies dominica quarta post Pascha quotannis recolitur.

Haec ecclesia taliter instituta posteaquam continuum suum tam in spiritu|alibus, [10.] quam vero temporalibus habuisset progressum, diversis etiam bonis juribusque possessionariis, privilegiis dein ecclesiasticis dotata annis ferme quingentis quadraginta tribus indesinenter floruit, donec tandem anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo (prout ex capituli hujus anni ejusdem protocollo videre esset) immani barbarorum totam fere Hungariam crudeliter depopulantium potentia haec quoque ecclesia cum suo capitulo miserandum in modum devastata ipsa die vigesima sexta mensis Maii per proditionem eotum praesidii Weszprém ad manus Turcarum penitus devenisset. Quo facto complurimis interfectis, multis etiam utriusque sexus hominibus in diram barbarorum servitutem abductis, ex canonicis etiam Gallus Reszi praepositus Előrsiensis, Albertus Resthy[11] archidiaconus Albensis, Stephanus Zákan et Blasius Paxi miserabili morte interfecti, Petrus vero Noámvy[12] Budam ductus in squalore carcerum vitam finiit. Gasparus Szepetneki et Gallus Békallay aeque in servitutem ducti in varias dispersi orbis partes, sigillum etiam authenticum periit, sicque ecclesia ruinata, capitulum quoque exstinctum est, taliterque in nihilo sui gemebat annis ferme centum. [11.]

Miseratione tandem divina anno 1659. in episcopum Weszprimiensem electus illustrissimus ac reverendissimus dominus Stephanus senior Sennyey de Kis Sennye, isque divino instinctu permotus hanc taliter, uti praescriptum est, desolatam et ruinatam ecclesiam una cum capitulo e suis cineribus resuscitare, nonullis temporalibus bonis e manibus fisci regii proprio suo aere redemptis, ex quibus jugiter Deo in ecclesia illa famulantes sex canonici victitare possent, dotare, pro exercendis divinis laudibus commodiorem reddere studuit, ad perfectionem tamen deducere minime valuit, verum nunc gloriosissime primatiali et Strigoniensi archiepiscopali, summa videlicet in regno hoc Hungariae ecclesiastica dignitate fulgens celsissimus

[11] Pfeiffer gépiratában „Pesthy".

[12] Pfeiffer gépiratában korrektúrával javítva „Mámai"-ra.

ac reverendissimus sacri Romani imperii princeps, Emericus e comitibus Eszterházy de Galantha eotum episcopus Weszprimiensis profusissimis sumptibus ad decorem illum, in quo actu conspicitur, munificentissime deduxit. In cujus ecclesiae frontispicio aureis literis inscriptum chronographicum annum restaurationis et priorem ecclesae [12.] statum exprimens apparet: „pIe ConDeCorata sVM eX rVInIs".[13]

Secundum: Quibus bonis, possessionibus, redditibus, ac proventibus sit dotata? Quae habeat capitalia, et ubi? Quibus privilegiis ac libertatibus sit privilegiata?

Ad 2-dum: Hac ecclesia modo praevio restaurata, quantum praecise ipsam ecclesiam attinet, nulla bona immobilia seu jura possessionaria pro parte sui applicata habet, verum capitulum a tempore suae in sexta parte, seu ex triginta sex canonicis ex primaeva fundatione olim praeexistentibus ad sex duntaxat personas factae reductionis, exigua bona et jura possessionaria per praescriptum illustrissimum dominum Stephanum Sennyei a fisco regio jure postliminii redempta fuerant, pro sustentatione canonicorum applicata sunt. In paratis tamen, tum ex testamentaria dispositione illustrissimi ac reverendissimi domini pie recordationis Joannis Baptistae Otthonis e comitibus a Wolkra, episcopi condam Weszprimiensis, tum vero ex substantia dominorum canonicorum ab intestato decedentium, Francisci utpote et Stephani omnino Nagy habet capitalia.

VEL 2025 e-archívum

1-mo Budae apud civitatem pro termino 25-tae mensis Julii	fl. 4000
[13.] 2-do Apud illustrissimum dominum comitem Franciscum seniorem Eszterházy de Galantha	fl. 1500
3-io Apud heredes Thomae condam Perczel	fl. 300
Terminus est festum sancti Andreae apostoli.	
4-to Apud egregium Joannem Szántó is possessione Csor inclyto comitatu Albensi degentem pro termino 1-mae Januarii	fl. 470
5-to Apud generosam dominam natam Madocsányi, spectabilis condam domini Joannis Mohos relictam viduam, aeque in possessione praedicta Csoór residentem pro termino 1-ae Januarii	fl. 300.
6-to: Apud Sigismundum Ladislai sartorem Weszprimiensem pro termino	fl. 80
Summa summarum	fl. 6650

In reliquo ecclesia haec gaudet suis privilegiis praerogativis et libertatibus instar aliarum ecclesiarum cathedralium.

[13] A számként is olvasható betűk összértéke 1723.

Tertium: Bona aliqua, possessiones, jura, proventus, ac emolumen|ta [14.] suntne alienata, distracta, aut inscripta, quae illa? Quando alienata sunt, per quos, quibus, et qualiter?

Ad tertium: Aetate nostra nulla bona, possessiones, jura vel alia emolumenta ecclesiae sunt [14.][14] abalienata an distracta, verum ex traditione communiter circumfertur, quod cum adversus nonnullos nobiles ratione praedii Nigrae Villae, seu vulgo Fekete Puszta, ex parte capituli certus processus juridicus suscitatus fuisset, iique nobiles jure et justitia capituli fortiter pressi ac paene jam in periculo succumbentiae exstitissent, extunc illustrissimus dominus praepositus major Michael Zádory, qua ex officio suo jurium venerabilis capituli promotor, sine consensu et annuentia, imo absque ullo scitu capituli cum praeclusione ulterioris praetensionis in florenis trecentis cum iisdem nobilibus convenisset, taliterque jura capituli in perpetuum suppressisset, insuper et floreni illi trecenti conventionetenus levati quorsumnam positi et conversi essent, adhuc hodie ignoraretur. Pari modo cum certi alii nobiles via novae regiae donationis possessionem Vámos inclyto comitatui huic adjacentem habitam impetrassent, tunc quoque praefatus illustrissimus dominus praepositus major occasione introductionis et statutionis ad contradicendum capitulariter exmissus prius contradixisset quidem, statim tamen illa eadem [...][15]

[Quartum:] [...]
[Ad quartum:] [...]

[Quintum:] [...]
[Ad quintum:] [...][16] [15.]
Magister Blasius de Alba canonicus.
Magister Joannes de Hürmünd canonicus.
Magister Joannes Huganus canonicus.
Magister Emericus de Halmancz canonicus.
Magister Andreas de Keves canonicus.
Magister Franciscus de Segesd canonicus.
Magister Georgius Ni canonicus.
Magister Paulus de Hantha canonicus.
Magister Franciscus Paxi canonicus.
Magister Stephanus de Zakan canonicus.
Magister Franciscus de Alba canonicus.

[14] A duplikált paginaszámozás oka, hogy a kérdőpontok és válaszok párhuzamos, kéthasábos bejegyzése folytán mindkét hasáb átnyúlik az oldalhatáron.
[15] A vizitációs jegyzőkönyv három fóliója kitépés következtében hiányzik.
[16] A felsorolás elejéről tizenkét név hiányzik.

VFL 2025 e-archivum

Magister Nicolaus de Zolyos canonicus.
Magister Gallus de Békalla canonicus.
Magister Blasius de Kürmünd canonicus.
Magister Petrus de Mama canonicus.
Magister Gasparus de Szepetnek canonicus.
Magister Blasius Paxi canonicus.
Magister Joannes Siger canonicus.
Magister Georgius Kasich canonicus.
Magister Andreas de Szepetnek canonicus.
Magister Petrus de Rátold canonicus.
Magister Thomas de Palosich canonicus.
35. Magister Antonius de Bagod canonicus.
Unus canonicatus tunc vacabat. [16.]

Beneficia item seu rectoratus altariorum ad ecclesiam hancce sancti Michaelis archangeli pertinentium ex primaeva fundatione, et quidem collationis episcopalis hoc ordine:

Rectoratus altariae sancti Blasii simul cum deserta domo penes domum cantoratus.
Rectoratus sancti Stephani regis simul cum subrectoratu in monte prope ecclesiam sancti Thomae.
Rectoratus sanctae Affrae simul cum praebenda et domo.
Rectoratus sancti Petri apostoli simul cum praebenda et vineis.
Rectoratus sancti Michaelis simul cum domo et vineis.
Custodia cum deserta domo versus ecclesiam divae Margarethae.
Cantoratus simul cum domo.
Rectoratus sancti Petri martyris cum domo supra domum sancti Georgii.
Rectoratus altariae sancti Spiritus simul cum domo et praebenda.
Rectoratus sanctorum Joannis, et Pauli simul cum domo penes domum Sancti Spiritus.
Surrectoratus simul cum domo.
Rectoratus sancti Martini. [17.]
Rectoratus sanctae Crucis simul cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Ladislai regis cum domo et vineis.
Rectoratus sancti Udalrici simul cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Nicolai simul cum praebenda et domo.
Rectoratus altariae omnium sanctorum.
Rectoratus sancti Georgii cum praebenda et domo.
Rectoratus sancti Andreae apostoli in horto domini episcopi.

VEL 2025 e-archivum

Rectoratus sancti Joannis apostoli cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Emerici ducis simul cum praebenda et domo.
Praepositura major cum domo.
Praepositura minor omnium sanctorum cum domo.

Beneficia rursus alia collationis seu electionis capituli:

Rectoratus capellae Sanctissimi Corporis Christi.
Rectoratus Sanctissimae Trinitatis per magistrum Matthiam Jenő fundatus cum domo et vineis simul.
Item domus quondam Michaelis Oláh archidiaconi Segesdiensis prope domum cantoratus et custodiae.
Item domus magistri Petri [18.] de Raik canonicalis penes domum sanctae Affrae cum vineis.
Item domus magistri Francisci Weszprémi cum tribus vineis.
Item domus Sanctissimi Salvatoris cum vineis.
Item domus sanctarum Barbarae, Catharinae et Dorotheae virginum cum vineis.
Item domus Beatae Mariae Virginis sub rupe simul cum vineis.
Item domus Beatae Mariae Virginis penes fluvium sub castro novae fundationis vocato.
Item domus altariae defunctorum simul cum vineis.
Item domus quondam Nicolai Vitéz prope praebendam sancti Joannis.
Item domus hospitalis sanctae Catharinae cum vineis et molendino in Hagymáskér.
Item rectoratus Sanctissimae Trinitatis cum domo penes portam et vineis.
Item domus ex opposito praebendae sancti Emerici cum tribus vineis ex fundatione reverendi domini Nicolai Penisz[17] vicarii et suffraganei.
Item rectoratus capellae Assumptionis Beatae Mariae Virginis ad latus parochialis ecclesiae sancti Joannis Baptistae cum domo vineis et terris arabilibus. [19.]
Item rectoratus altariae Sanctissimi Corporis Christi ex opposito parochialis ecclesiae sancti Nicolai supra fontem Koma, vulgo Koma Kut. Ibidem rectoratus altariae sancti Nicolai.
Item electio altariae undecim millium virginum cum domo et vineis.
Item rectoratus altariae Assumptionis Beatae Mariae cum domo prope ecclesiam divae Margarithae virginis cum vineis.

[17] Pfeiffer gépiratában korrektúrával javítva „Petri”-re.

VEL 2025 e-archívum

Haec et similia beneficia erant olim in hac ecclesia canonicatibus annexa, jam autem nunc ob diversas vicissitudines, ac temporum injurias in tantum obliterata et abolita sunt, ut eorum omnino vix ullum vestigium, imo nulla penitus, vel ipsius etiam nomenclaturae, eo minus localitatis memoria amplius supersit.

Sextum: An omnes et singuli tam in dignitatibus constituti, quam alii canonici, et si qui sint annexa beneficia habentes, satisfaciant suae obligationi et officio sibi tam ratione [20.] dignitatis canonicatus, quam beneficii eidem annexi, quod tenent, incumbenti?

Ad sextum: Omnes et singuli praerecensiti sex domini capitulares, tam in dignitatibus constituti quam et alii canonici, praeter hic in communi punctuatim posita responsa, etiam singillatim respondere valebunt, quomodo nimirum quivis officio suo tam ratione dignitatis, quam et canonicatus satisfaciat. [20.][18]

Septimum: Suntne praeter canonicos in hac ecclesia aliqui beneficiati, ministri, vel servientes laici? Quod eorum servitium et officium, qui proventus, et unde?

Ad septimum: Praeter canonicos in hac ecclesia beneficiati et ministri ecclesiastici nulli sunt excepto unico capellano, isque tantum dispositus est et applicatus pro servitiis ecclesiae ab anno millesimo septingentesimo trigesimo, pro priori enim munia ipsi incumbentia obiere, jam junior canonicus, jam patres Franciscani (pro diversitate temporis), jam vero patres Piaristae. Obligatio et officium ipsius est: baptizare, copulare, sepelire etc., dominos capitulares, dum et quando, vel adversa valetudine, vel senio, aut alia legitima de causa impediuntur, in sacro et vesperis decantandis supportare, ac tandem tria puncto quarto in officio cantoratus specificata sacra celebrare. Pro quibus servitiis praeter stolam, quae annuatim circiter ducentos quinquaginta florenos, id est florenos 250 importat, habet a capitulo cubulos frumenti Posonienses sexa|ginta [21.] et triginta, subinde vero triginta quinque vel etiam quadraginta urnas vini majores, et si supra triginta, tunc ex gratia dominorum. Praeterea servientes in hac ecclesia laici sunt: organista, ludimagister, aedituus, campanator et horologiarius.

Officium organistae, qui simul et vices succentoris subit, est: chori et organi claves habere, cantum dirigere, in conventuali sacro, vesperis aut completorio aliisque occasionibus, dum scilicet in cathedrali ecclesia extraordinaria aliqua devotio aut publica processio instituitur, orgona pulsare

[18] Jelen esetben a kérdőpont átnyúlik a következő oldalra, de a válasz még teljes terjedelmében a 19. paginán olvasható (a kérdőpontok hasábja szűkebb).

et cantare, musicalium instrumentorum solertem curam habere, iisque in majoribus festivitatibus ad majorem Dei gloriam, Deiparae, et sanctorum honorem excitandamque populi devotionem (de quo tamen semper praevie cum domino cantore conferet et in omnibus negotiis chorum respicientibus ab ejus nutu, et directione dependebit) solemniorem musicam facere, cum ludimagistro et eo magis ei absente vel impedito cum solitis caeremoniis et cantu funera comitari. Pro quibus servitiis et laboribus habet in paratis florenos sexaginta duos, centenarios carnis duos, salis centenarium medium, decem urnas vini majores, et cubulos Posonienses frumen|ti [22.] triginta sex. In paratis solvitur per dominum custodem ex cassa ecclesiae, in naturalibus autem ex proventibus canonicalibus per dominum divisorem. A comitiva funeris cum ludimagistro habet denarios viginti quinque, eosque dividunt aequaliter, a votivo etiam Méreiano florenos duodecim, quos similiter inter se repartiuntur.

Ludimagistri officium est: triviales scholas, seu parvos pueros et puellas crucem formare, orare, legere docere principiisque fidei maxime necessitate medii necessariis imbuere pietatique et christianis bonis moribus asvefacere, chorum frequentare, ibique dum et quando necesse est cantare, musicam, quam callet, ad dispositionem domini cantoris, qua etiam succentoris exercere, schedulas copulandorum promulgatorias describere ac curato capellano referre, et funera cum organista et eo magis eo absente vel impedito comitari. Pro quibus servitiis et laboribus habet in paratis florenos triginta, cubulos Posonienses frumenti viginti quatuor, a schedulis promulgationum cruciferos se|ptem, [23.] a comitiva funeris denarios viginti quinque, quos tamen (ut supra) aequaliter dividit cum organista. In paratis pariter solvitur ex cassa ecclesiae, in naturalibus autem ex proventibus capitularibus. Accidentia praeterea isti duo, organista nimirum et ludirector habent: in Epiphania Domini a benedictionibus domuum tertialitatem, duas nimirum partes capellanus et tertiam hi ambo participantes, praeterea in majoribus festivitatibus et onomasticis diebus dominorum et dominarum ab apprecatione et cum cantu ac musicis instrumentis fieri solita salutatione, et nonnunquam etiam in nuptiis et conviviis.

Aeditui juramento adstricti officium est: debito tempore dominum custodem accedere, indeque claves accipiendo ecclesiae et sacristiae portas reserare ac finitis divinis occludere, clavesque unde acceperat referre, dominis capitularibus et maxime extraneis, dum sacrum missae sacrificium celebrare volunt, assistere, sacris apparamentis induere, in aris candelas accendere et exstinguere, sacras vestes, apparamenta et supellectilia ecclesiae munde servare eaque fideliter custodire, heb|domadarium [24.] dominum pro missae celebratione necessario vino praemonere, aras pro diversitate temporum congruis ornamentis, vestibus et imaginibus exor-

nare, ac in omnibus occurrentiis servitia ecclesiae concernentibus se fidelem et diligentem exhibere. Pro quibus servitiis habet in paratis florenos viginti quinque, solvitur ex cassa ecclesiae. Habet praeterea in fundis capituli duo jugera nimirum terrae arabilis in praedio Jutas, et vineam unius jugeri in promontorio Paloznak sine omni onere decimae aut nonae, ex beneplacito capituli ad nutum ejusdem revocabili.

Officium campanatoris est: tam majores quam minores campanas convenienti tempore pulsare, et dum ipse non sufficit, coadjutores sibi adsciscere. Pro quo labore et servitiis habet florenos sedecim et cubulos frumenti Posonienses duodecim, praeterea dum majores campanae ad funus aliqando pulsantur, a quovis pulsu septemdecim cruciferos, item a pulsu minorum campanarum cruciferos septem.

Officium horolopegi [25.] est: horologii curam habere, illud certo tempore attrahere, dirigere, et siquis in eo defectus esset, emendare. Pro quo labore ex cassa ecclesiae habet florenos viginti.

Calcantistae demum obligatio est: folles organi trahere, qui pro suo servitio habet a capitulo cubulos frumenti minores duodecim.

Octavum: Suntne aliqua beneficia, vel praebendae in hac cathedrali ecclesia, vel etiam extra, ad eandem tamen ecclesiam spectantia, suppressa, diminuta vel adhuc reformanda, quae illa, et in quo essent reformanda?

Ad octavum: Beneficia hac in ecclesia (prout puncto quinto attactum haberetur) sicut nulla sunt, ita nulla etiam eorum nostra hac aetate suppressa esse constat, quae autem plura jam ante saecula praemisso modo abalienata et suppressa sunt, ne quidem vestigiis eorum apparentibus, aut memoria etiam eorum superexistente, nec reformationem institui posse.

Nonum: Estne aliquis, qui aliquod be|neficium [26.] incompatibile ex, vel intra hanc ecclesiam simul teneat? Exhibeat desuper dispensationem?

Ad nonum: Nullus dominorum canonicorum praeter reverendissimum do|minum [26.] modernum cantorem plura extra canonicatum tenet beneficia, qui praeposituram quoque Főlső Eőrsiensis insimul habet, sed nec illud incompatibile videretur esse beneficium. Praepositura enim Főlső Eőrsiensis (testante id ipsum cathalogo ordinum, dignitatum et canonicatuum ecclesiae hujus Weszprimiensis anno adhuc millesimo quingentesimo quinquagesimo conscripto), siquidem sicut nunc, ita et antea praeposituram eandem per dominos canonicos potiori semper tempore tentam et administratam fuisse pacifice cum canonicatu liquido constaret.

Decimum: Qua forma et solemnitate accipiantur tam praepositus major quam alii ad dignitates, beneficia capitulo unita et canonicatus? An in recep-

VEL 2025 e-archivum

tione emittant[19] professionem fidei [27.] praestentve juramentum, et quale? Quis introducat in actualem possessionem seu installet novos canonicos? An mox admittantur ad plenam fructuum perceptionem cum ceteris vel an minus aliquid percipiant, et quamdiu?

Ad decimum: Novos fratres ad canonicatum promovendos installat dominus cantor hac solemnitate: primum et ante omnia in loco ultimi canonici praeparantur superpelliceum, mucetum et biretum. Deinde adveniente ipsius installationis tempore dominus installans indutus vestitu canonocali assumit secum a dextris neoinstal|landum [27.] suis ordinariis vestibus indutum, et insimul e consistorio prodeunt ad altare majus, ibique in infimo gradu flectentes dominus installans intonat *Veni Sancte Spiritus* etc. et postquam in choro haec antiphona solemniter decantata fuerit, subjungitur versus et oratio de Spiritu Sancto. His finitis installandus emittit professionem fidei, ac postea attacto libro evangeliorum, quem dominus installator sedens in sinu tenet, modo sequenti jurat flectendo: Ego N. N. juro Deo omnipotenti, Beatae Mariae Virgini, omnibus sanctis et patrono hujus ecclesiae sancto Michaeli archangelo, ad ista sancta Dei evangelia, me omnia statuta, consuetudines constitutionesque hujus ecclesiae inviolabiliter observaturum, jurisdictionem, honorem, bonaque ecclesiae tam in temporalibus, quam in spiritualibus pro posse meo defensurum, pro cultu divino hujus ecclesiae fideliter ac devote laboraturum et, in quantum valeo, pari cum fidelitate augmentaturum, domino naturaliter clementissimo Carolo VI. inclyto regi Hungariae fidelitatem ostensurum, domino item [28.] nostro, communi domino episcopo Weszprimiensi, et suo vicario generali, ac domino praeposito majori hujus ecclesiae in licitis et honestis obedientiam, toti capitulo et senioribus canonicis reverentiam exhibiturum, secreta consilia ac decreta capituli non revelaturum, res mobiles et immobiles, domos, vineas, et si quae alia mihi assignata fuerint, indemniter conservaturum, bona abalienata et distracta pro posse meo recuperaturum et restauraturum. (Formula decretalis juramenti.) Juro etiam per Deum vivum, et ejusdem Sanctissimam Virginem Mariam, et per omnes sanctos et electos Dei, quod ego in omnibus exsecutionibus et omni negotio, quod ad officium meum capitulare fidedignitatemque capitularem pertinebit, absque cujusvis personae, divitis scilicet et pauperis acceptione, omnibusque prece, praemio, favore, amore, timore, odio et complacentia postpositis et remotis, tam in capitulo quam etiam in partibus extra capitulum peragendis fidelem exsecutionem et relationem faciam, legibusque patriis de fidedignitate capitulorum capi|tularibus [29.] personis eorumque officio hactenus statutis et statuendis me accommodabo, easdemque et antiquas in expediendo approbatas consuetudines observabo.

[19] Az eredetileg leírt „amittant” alak más kézzel és tintával javítva „emittant”-ra.

Sic me Deus adjuvet, Beata Virgo Maria, patronus hujus ecclesiae sanctus Michael archangelus et haec sancta Dei evangelia. Amen.

Absoluto juramento neocanonicus deducitur ad chorum, ibidemque vestibus canonicalibus induitur, ac illico perlecta per notarium capituli donatione super canonicatu emanata installatur hoc modo: Ego N. N. venerabilis hujus capituli cathedralis ecclesiae Weszprimiensis cantor et canonicus invocata Spiritus Sancti gratia te N. N. in ecclesia hac Weszprimiensi in canonicatum et praebendam ejusdem per decessum vel per promotionem N. N. ejusdem canonicatus et praebendae ultimi, veri, et legitimi immediatique possessoris de jure et de facto vacantem canonice investio et confirmo, dando tibi stallum in choro et vocem in capitulo cum omni plenitudine juris canonici, assignando id tibi per hujus bireti capiti tuo impositionem, idque in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Amen. [30.] Tandem canitur hymnus *Te Deum laudamus*, et sub ipso hymno solemniter cum organo et musicis instrumentis decantato omnes campanae pusantur. Hic dispergit pecuniam in memoriam suae promotionis. His finitis reducitur novus canonicus in consistorium ibique cum omni veneratione et caritate salutans dominos fratres gratias agit omnibus.

Si vero aliquis ex veteranis canonicis ad aliam dignitatem promoveatur, installatur hoc modo: indutus more solito vestitu canonicali cum installatore similiter induto pergunt ad altare majus, ibique ut supra invocato Spiritu Sancto installandus collocat se ad locum dignitatis et praebendae illius, ad quam promovendus est, ibique stat usque dum perlegantur donationales super dignitate et praebenda sibi collata. His perlectis illico dominus cantor seu alter installans modo praescripto accipit biretum eumque installat dicens: Ego etc. Tandem similiter fit *Te Deum laudamus*.

Novi fratres praevio modo ad possessionem beneficii intro|ducti [31.] admittuntur quidem ad perceptionem fructuum seu massae grossae, cum hac tamen limitatione, ut si contingat ipsum introduci in capitulum post festum sancti Georgii, toto illo anno nihil participat ex fructu frumenti, sive decimalis sive allodialis, sed solum ex fructibus molaribus, cum obligatione tamen prius exsolvendi unum lapidem molarem fl. quindecim, id est 15, si autem introducatur ante festum sancti Georgii, praesensque sit a primis vesperis, in cantato sacro ejusdem festi aequaliter participat cum reliquis, excepta duntaxat allodiatura. Pariter si contingat ipsum introduci ante festum sancti Michaelis, sitque praesens in divinis ejusdem festi a primis vesperis, ex fructu vini aequaliter participat cum reliquis canonicis, educillumque habebeit consueto toto tempore, si vero post festum sancti Michaelis introducatur, carebit et vino et oenopolio; allodiatura tamen, quandocunque introducatur, semper excipitur.

VEL 2025 e-archívum

Undecimum: Qualis residentia requi|ritur [32.] penes ecclesiam secundum cujusque dignitatem et officium, quis dispensat vel licentiam conferre soleat quoad absentiam, quae poena sit statuta non residentium, et an observetur?

Ad undecimum: Omnes et singuli residentiam facimus seu residemus [32.] penes ecclesiam nostram ad formam Concilii Tridentini sess. 24. c. 12. de reformatione.

Duodecimum: Quae bona et quas possessiones habeat capitulum? Quibus in territoriis praestentur nonae, decimae, quartae, an in natura, an pactata vel arendata, et in qua summa? Quot, ubi et quales molae, praestationes subditorum, robottae, prata? Horum proventuum [33.] vero et reddituum capituli qualis sit administratio? Quod tempus et quis modus eos aquirendi, seu de illis participandi? Qualis eorum observetur divisio, quis rationes desuper dare soleat, et cui? An aliquis propria authoritate sibi de communibus proventibus aut summis pecuniariis aliquid hactenus attribuerit? Quis ille?

Ad duodecimum: Capitulum hocce quae et qualia bona seu possessiones habeat (cum quartas nec in natura, nec pactata aut arenda habeamus ullas), molas, praestationes subditorum, robottas, prata et generaliter reliquos quales proventus et obventiones habeat, eorum omnium qualis administratio, quod tempus et quis modus eos aquirendi seu de illis participandi ex urbario in anno millesimo septingentesimo vigesimo septimo ex gratiosa excellentiae vestrae dispositione et sub ejusdem protectione, occasione sedis dominalis solemniter confecto manifeste apparet. Unde [33.] ut haec omnia excellentiae vestrae tanto clarius innotescant, genuinum praeattacti urbarii nostri extractum synoptice elaboratum hic in producto sub litera „A" demississime praesentamus. Modus autem divisionis ejusmodi proventuum fit juxta praescriptum capituli 17-mi constitutionum Sennyeianarum per dominum divisorem fine eo capitulariter electum, qui etiam de quibuslibet proventibus rationes dare capitulo obligatur, unde nemo hucusque quidpiam ex talismodi proventibus aut summa pecuniaria authoritate propria reservasse sibique quoquomodo vendicasse observabatur. Ceterum horum omnium proventuum huc in locum capituli administratio non uno eodemque statim tempore (excepto duntaxat vino) verum successivis prout occasio admiserit temporibus per jobbagyiones capituli, vigilem horum omnium curam domino divisore necnon provisore et spanis capituli gerentibus fieri consuevit.

13-tium: An aedes proprias vel alias posses|siones| [34.] eisdem annexas habeant dominus praepositus et reliqui canonici aut beneficiati, earum obtinendarum quis sit modus? Cui incumbat onus easdem repartiendi, an, et qui hac in parte negligentes exsistant?

VEIL 2025 e-archivum

Ad 13-tium: Aedem propriam praeter dominum cantorem nemo [34.] habet, ille enim una cum spatio suo et ipsa rudera domus illius, quam inhabitat, proprio aere a familia Roboziana comparavit, et ipsam domum, prout actu stat, ex fundamentis totaliter propriis sumptibus aedificavit. Reliqui vero, et quidem praepositus major conjuctam cum antiqua domo lectoratus, dominus lector in parte suis expensis funditus aedificatam, dominus custos autem et dominus junior canonicus in eodem statu, in quo nunc conspiciuntur, aquisiere per successionem. Hae quatuor sunt domus canonicales, nullas tamen possessiones sibi annexas habentes. Dominus tandem cathedralis inhabitat domum inclyti comitatus hujus Weszprimiensis pro officialibus militaribus, expensis ejusdem inclyti comitatus aedificatam. Has omnes domos reparandi incumbit onus inhabitantibus.

14-tum: Divinum officium, matutinum videlicet, laudes et aliae horae canonicae decantantur|ne [35.] in ecclesia? Per quos, quo ordine et modo, quo horarum intervallo? Vel si non, cur hoc?

Ad 14-tum: Divinum officium, matutinum videlicet, laudes et aliae horae canonicae secundum cujusque devotionem [35.] et obligationem absolvuntur privatim, et hoc ideo, quia ut ex praeattacta etiam Sennyeiana capituli hujus jure postliminii facta atque ad sex tantum personas restricta reductione capite 2-do apparet, ob exiguitatem proventuum, nec plures capitulares huic oneri sufferendo pares, nec aliorum sufficientium cantorum intertentio et salarium[20] hic haberi potest, verum si bona ab hoc capitulo abalienata majorique ex parte ad manus saecularium per injuriosa tempora devoluta, sed tamen jam in inclyta tabula regia judiciaria[21] ab anno millesimo septingentesimo trigesimo incaminata vel ex aliqua sui parte revindicari possent, tunc et necessariorum cantorum numerus eorumque solarium[22] augeri et chorus forsitan introduci, consequenter divinum officium hic quoque veluti in aliis capitulis decantari valeret.

15-tum: Quae missae celebrantur quotidie in ecclesia? Per quos, quo tempore et ordine? Et an missa capitularis seu [36.] conventualis quotidie et per quem habeatur?

Ad 15-tum: Missae quotidie in ecclesia sine ullo unquam defectu celebrari solitae sunt missae capitulares seu conventuales, eaeque tum dominicis et festivis diebus, tum vero ferialibus (nisi in casu legitimi impedimenti per [36.] dominum capellanum aut patres Piaristas aliquis dominorum supple-

[20] A kéziratban: „solarium”.

[21] A kéziratban szó után egy leírt „j” betűt követően két vízszintes vonallal jelölt, feltehetően mindössze egy szónyi hiány található.

[22] A kéziratban: „solarium”.

atur), semper tamen ad intentionem fundationum, seriatim per dominos canonicos persolvuntur. Accedunt praeterea quavis septimana tria sacra, tum puncto quarto de officio cantoratus, tum puncto septimo de obligatione capellani declarata. Ac insuper dum de duplici vel semiduplici fit officium divinum in Adventu, Quadragesima et diebus Rogationum praeter ferialia, prout in cathedralibus et collegiatis ecclesiis fieri consuevit, de festo etiam occurrenti.

16-tum: Diebus festis et dominicis vesperas et solemnes missas qui, et quo tempore decantent? Quibus adstantibus ac ministrantibus? Quis ordinat et quali forma tam hujusmodi solemnium missarum, quam divini officii decantationem et adstantiam?

Ad 16-tum: Diebus festivis et dominicis vesperarum et missarum solemnium eadem est ratio, cum hac tamen differentia, quod diebus dominicis et festivis missae celebrentur hora nona, diebus vero ferialibus media decima, vesperae tandem (uti et completorium in Quadragesima) semper media quarta. Adstantes et ministri pro simili servitio deputati unico capellano excepto nulli sunt, concomitanter nec ad hujusmodi so|lemnium [37.] missarum aut vesperarum decantationem et adstantiam ordinari possunt, patres tamen Piaristae et eorum clerici ad requisitionem domini officiantis diligenter comparere et adstare solent.

17-mum: Qualis interessentia a canonicis requiratur tam quoad missarum solemnia, quam quoad divinum officium? An aliqui hac in parte sint negligentes, absentes hujusmodi a divinis officiis puniunturne, et qua poena, Maxime, si frequenter fiat, aut eos ordo tangat?

Ad 17-mum: Communiter et de ordinaria consuetudine ad missarum solemnia et quidem die dominica et festiva tertio quadrante ad nonam, die autem feriali primo quadrante ad decimam, ad vesperas vero semper primo quadrante ad quartam, ita ut dum et quando divina inchoantur, quemadmodum officians ad aram, ita et domini canonici in suo stallo divinis vacare possint, interesse solent. In hoc, quia hactenus nulla notabilis negligentia comperta fuisset, hinc nequue ulla etiam poenalitas maxime cum exercitio punitionis est constituta.

18-vum: Omnesne canonici frequenter celebrant in ec|clesia [38.] cathedrali et an aliqui sint, qui frequentius aut diutius sacrificium missae celebrare omittunt?

Ad 18-vum: In hac ecclesia cathedrali nullus dominorum canonicorum est observatus, qui fre|quentius [38.] et diutius sacrificium missae celebrare

VFL 2025 e-tár Bibl. Univ.

omisisset, nisi quis vel senio vel infirmitate aut alio graviori obstaculo fuisset praepeditus et inhabilis ad celebrandum.

19-num: Libri in choro ad officium divinum missasque decantandas necessarii et opportuni habenturne? Quis eos curat, quibus expensis restaurantur veteres et attriti vel emuntur ac procurantur novi?

Ad 19-num: Libri in choro spectantes ad ipsam ecclesiam, ex quibus officium divinum ac missae decantari possunt, sunt breviaria quatuor, ex iisque unum seminovum, reliqua vero tria attrita, ac praeterea unum cancionale Hungaricum ab authore suo Csiki vocatum. Alios necessarios habent ipsi musici proprios, prout et antiphonale organista habet proprium.

Praeterea in choro est unum organum antiquum sex mutationum sine pedalibus, cujus folles sunt valde destructi parvique, aut nullius valoris. Sunt insuper ex gratia et munificentia excellentiae vestrae duo cuprea tympana cum duobus bacillis et una clavi pro concordandis tympanis, duae tubae cum totidem orificiis, duo cornua vulgo Jager hrn[!] cum [39.] thecis, seu futrol, una fides cum theca, cimbalum unum cum theca, bassetl cum theca, steklae pro tubis duae et pro cornibus quatuor. Si libri veteres et attriti restaurandi vel novi coemendi, aut alia necessaria instrumenta eo procuranda forent, deberent per dominum cantorem praevie a musicis praemonitum ex pecunia ecclesiae restaurari, coemi et procurari.

Vigesimum: Sacra supellex et clenodia ecclesiae, ornamenta altaris et sacerdotalia vestimenta servanturne munde, quis curam habeat, ut nitide et cum decore asserventur? Exstatne desuper inventarium, quod exhibendum erit, ut videri etiam possit, an in competente numero omnia habean[tur]?

Ad vigesimum: Sacra supellex et exigua clenodia ecclesiae, ornamenta item altaris et sacerdotalia vestimenta satis munde, nitide et cum decore conservantur, eorumque curam an taliter serventur, dominus custos et aedituus habent. Exstat quidem desuper inventarium, sed quia novissimo etiam tempore nonnulla accessissent, majoris exactitudinis ergo rerum ferme omnium capitulariter facta connotatione die 9-na Martii anno 1739. haec inventa sunt: [40.]

1-mo Calix pure argenteus forisque et ab intus bene deauratus reliquis majoris quantitatis cum theca, in majoribus tantum solemnitatibus adhiberi solitus.

2-do Pro usu dominorum capitularium calices ordinarii, sed tamen omnes argentei et deaurati sex cum patenis aeque argenteis ac deauratis. Hi conservantur in pulpitis dominorum capitularium pro commoditate eorundem.

e-archivum 2025

3-tio Item pro quotidiano domini capellani aut extraneorum (quos si plures insimul in ecclesia adesse contigerit, celebrant in calicibus dominorum capitularium) calix unus argenteus et deauratus cum patena pariter argentea et deaurata.
4-to Monstrantia mediocris quantitatis eleganter affabre facta pure argantea et deaurata una. Item reliquiarium sanctae Annae instar monstrantiolae efformatum argenteum et deauratum unum.
5-to Ciborium argenteum et deauratum unum, calix item seu poculum pro communicantibus similiter argenteum et deauratum unum.
6-to Lampas una argentea, et altera cuprea.
7-mo Thuribulum argenteum cum [41.] navicula argentea, et aliud cupreum cum navicula cuprea.
8-vo Pixis una argentea pro Viatico deferendo ad infirmos. Item alia aeque argentea pro asservandis sacris liquoribus.
9-no Pedum, seu baculus pastoralis pure argenteus, pelvis item et cantharus, omnia omnino argentea. Item duo candelabra parva aeque argentea.
10-mo Pacificale unum argenteum et deauratum, aliud vero cupreum sed deauratum.
11-mo Crux pectoralis fictis cerulei coloris lapidibus exposita una, alia sine ullis lapidibus, ambae argenteae.
12-mo Annuli fictis cerulei unus, et alter viridis coloris lapidibus ornati duo, ambo argentei.
13-tio Mitrae pontificiae sex, una quidem filo aureo et argenteo exsuta sed tamen jam attrita subrubro albi coloris, reliquae duae pure albi, aliae item duae rubri, et una nigri coloris.
14-to Manicarum pontificalium paria tria, duo quidem albi, et unum rubri coloris.
15-to Sandalium paria tria, tibi|alium [42.] par unum, tunicellarum autem et dalmaticarum pontificalium albi et rubri coloris paria duo.
16-to Casula seu planeta ex pretiosiori materia, vulgo Tzador dicta, cum dalmaticis, stolis duabus et tribus manipulis.
17-mo Item planetae, manipuli et stolae diversi, sed tamen pro albo potissimum colore applicandae, duo quidem paria cum dalmaticis, reliqua vero sine dalmaticis no. 11, id est undecim.
18-vo Item planetae cum manipulis et stolis rubri coloris (ex quibus una solum cum dalmaticis) no. 7, id est septem.
19-no Item planetae cum manipulis et stolis violacei coloris, ex iisque una tantum cum dalmaticis no. 4, id est quatuor.
20-mo Item casula una cum manipulo et stola viridis coloris.

VGL 2025 Varsoviae

21-mo Item planetae cum manipulis et stolis, ex iisque cum dalmaticis duae, nigri coloris no. 8, id est octo.
22-do Vela oblonga albi et rubri coloris ex materia sericea duo.
23-tio Item vela pro calicibus albi coloris no. 11, id est undecim. [43.]
24-to Item vela rubri coloris numero 7, id est septem.
25-to Item vela violacei coloris itidem numero septem.
26-to Item vela viridis coloris tria.
27-mo Item vela nigri coloris 9, id est novem.
28-vo Bursae albi coloris 13, id est tredecim.
29-no Item bursae rubri coloris 4, id est quatuor.
30-mo Item bursae violacei coloris 6, id est sex.
31-mo Item bursae viridis coloris 3, id est tres.
32-do Item bursae nigri coloris tres, id est 3.
33-tio Pallae albi coloris 14, id est quatuordecim, rubri coloris quinque, violacei coloris sex, viridis coloris tres, et nigri coloris 5, id est quinque.
34-to Corporalia 21, id est viginti unum.
35-to Purificatoria 26, id est viginti sex.
36-to Albae septem, humeralia duodecim, et cinguli sex.
37-mo Missalia majora novem, minora pro Requiem quatuor.
38-vo Ponificale Romanum unum. Item Liber Canonum pro [44.] pontificante unum.
39-no Ampularum stannearum simul cum orbiculis stanneis paria tria.
40-mo Pluvialia albi coloris duo, violacei coloris duo, et rubri coloris unum.
41-mo Superpellicea quatuordecim.
42-do Clericalia pro pueris nigri coloris quatuor.
43-tio Stolae diversi coloris tredecim.
44-to Portatilia septem.
45-to Mappae majores pro tegendis altaribus 18, id est octodecim.
46-to Item mappae minores quinque.
47-mo Manutergia majora 10, id est decem. Item minora duo.
48-vo Strophiola alba pro exornandis aris et imaginibus 16. Item diversi coloris ejusmodi strophiola 5, id est quinque.
49-no Candelabra majora lignea qua albo, qua vero flavo colore instar metalli decolorata 6, id est sex. Item alia albo metallo tincta aeque sex.
50-mo Item candelabra cuprea pariter sex.
51-mo Baldachinum unum.
52-do Ritualia tria.

e-arhiv.si 2025

53-tio Vascula stannea pro conser|vandis [45.] sacris liquoribus majora tria. Item similia minora aeque tria. Item ex lamine ejusmodi vascula tria.
54-to Tintinabula 8, id est octo.
55-to Tapetes Persici duo seminovi et unus attritus.
56-to Antipendia diversi coloris 7, id est septem.
57-mo Lavatorium plumbeum pro ablutione manuun celebrantium unum.
58-vo Pulvilli 12, id est duodecim.
59-vo Pro aqua benedicta instrumenta cuprea tria.
60-mo Baptisterium ex cupro et respective secto lapide.
61-mo Sedilia pro pontificante et adstantibus panno viridi obducta 5, id est quinque. Item rubra pelle obducta majora 2, id est duo.

21-mum: Necessaria ad altaris ministerium, videlicet hostias, vinum, uti et luminaria quis administret quotidie? Et an non in his quotidie sit de|fectus [46.] aliquis, qui correctione indigeat?

Ad 21-mum: Necessaria ad ministerium, altarium videlicet vinum et luminaria (exceptis ut supra puncto quarto, diebus dominicis et festivis, quibus pro ara majori dominus lector et diebus Lunae, Mercurii et sabatho, quibus dominus cantor pro fundationalibus tribus sacris candelas administrant), sibi quisque domi|norum [46.] tenetur procurare, hostiarum autem cura et procuratio incumbit domino custodi, eas tamen coquere seu pinsere obligatur ludimagister. In his hactenus defectus aliquis non est observatus.

VKF 2025 e-archivum

22-dum: Custodia et asservatio Sanctissimae Eucharistiae, sacrorum liquorum, aquae baptizmalis et ceterorum ejusmodi cujus officii est, qua cura et munditie ista omnia asservantur?

Ad 22-dum: Custodia et asservatio Sanctissimae Eucharistiae, sacrorum liquorum, aquae baptizmalis et ceterorum curam animarum respicientium officii est domini junioris canonici parochi aut curati capellani, nec in horum asservatione aliqua immundities aut notabilis incuria adhuc observabatur.

23-tium: Habetne ecclesia aliquas reliquias sacras, quae illae, quave religione asserventur?

Ad 23-tium: Solemnes aliquae in ecclesia hac sacrae reliquiae praeterquam Santae Annae aviae Christi Domini, jam supra sub puncto vigesimo no. 4-to attactae haud inveniuntur, eaeque debita cum religione asservantur ac ipsa die sanctae Annae in capella honori ejusdem dicata populo ad osculandum ex|hibentur. [47.] Sunt quidem et aliae nonnullae cum imaginibus sanctorum vitris clausae reliquiae, sed tamen de earum reali solemnitate, nisi ipsa operis structura et pientiori manu facta efformatio aliquam fidedi-

gnitatem saperet, minime constat. Hae etiam in majoribus solemnitatibus pro ornamento exponuntur ad altare, speciali tamen et extraordinaria veneratione haud observantur.

24-tum: Ecclesia ista, uti etiam omnia in ea altaria ac sacristia semperne decenter mundatur et a sordibus purgantur? Quis superinde habeat curam?

Ad 24-tum: Ecclesia ista, uti etiam omnia altaria et sacristiae semper decenter mundantur, superinde, ut supra puncto 4-to fusius est declaratum, habet curam dominus custos et aedituus, seu sacristanus.

25-tum: In sacristia sacra vasa, indumenta, [48.] et paramenta ad sanctae missae officium aliasque functiones spirituales exponunturne quotidie et disponuntur eo ordine, ut quilibet ea statim habere possit? Neque ea hinc inde praevie conquirere cogatur? Quis curam desuper habeat, et quis tempore, quo missae celebrari solent vel alia divina habentur, in sacristia adesse et necessaria suppeditare debeat?

Ad 25-tum: Indumenta et apparamenta ad missae sacrificium aliasque functiones spirituales necessaria, ut statim ad ma|num [48.] haberi possint in sacristia, omnino quotidie disponuntur, eorumque curam habere, debito tempore ibidem in sacristia adesse ac necessaria suppeditare, ut puncto 7-mo uberius declaratum habetur, obligationis est aeditui seu sacristani.

26-tum: Pulsaturne ad divinum officium et missas tempore suo, et a quo?

Ad 26-tum: Ad officium divinum et missas tempore suo consueto, mane quidem diebus dominicis et festivis hora octava prima vice, secundo quadrante ad nonam secunda vice, nona vero compulsatur. Diebus [49.] ferialibus autem hora nona prima vice, primo quadrante ad decimam secunda vice, et secundo quadrante ad decimam duabus campanis compulsatur. A meridie vero ad vesperas (vel in Quadragesima ad completorium) semper prima vice hora tertia, secunda vice primo quadrante ad quartam, et media quarta compulsatur a campanatore modo in puncto 7-mo supradeclarato.

27-mum: Suntne aliquae indulgentiae in hac ecclesia et exstantne bullae seu literae apostolicae desuper?

Ad 27-mum: Indulgentiae plenariae in hac ecclesia sunt in festo dedicationis sancti Michaelis archangeli, die 29-na Septembris, et die dedicationis ejusdem ecclesiae, dominica quarta post Pascha. In festo autem apparitionis sancti Michaelis archangeli, 8-va Maii, sunt relaxationes septem annorum de injunctis seu alias quomodolibet debitis poenitentiis. Exstant bullae, seu literae apostolicae moderni sanctissimi Papae Clementis duodecimi anno 1735, die 5-ta Octobris emanatae.

VT 2025 e-archivum

28-vum: Administratio sacramentorum [50.] in hac ecclesia seu animarum cura cujus officii est? Et an non iis aliquis comittatur defectus, maxime quoad provisionem infirmorum? Ad quos quis modus et praxis Sanctissimam deportandi Eucharistiam?

Ad 28-vum: Administratio sacramentorum in hac ecclesia, seu cura anima|rum [50.] officii esset quidem junioris canonici, uti saepius citato puncto quarto est insinuatum, sed quia nunc curatus capellanus adesset, ipsius muneris est ea omnia, quae curam animarum attinent, praestare et perficere. In hoc quoque munere de cetero defectus aliquis non est observatus, solummodo, quod tum ex nostra experientia, tum et religiosorum utriusque ordinis hic exsistentium quaerimonia elucescit, ad excipiendas confessiones tam validorum quam et maxime provisionem infirmorum actualis capellanus hactenus segnior exstiterit. Praxis et modus deportandae ad infirmos Sanctissimae Eucharistiae est solum privatus, cum publicus et solemnis cum baldachino et intorti[ci]is ob exiguitatem et cleri et servitorum ecclesiae adhuc dum practicari non possit.

29-num: Habenturne speciales libri, in quibus baptizatorum, matrimonio junctorum et sepultorum nomina [51.] inscribuntur? Quis horum librorum curam habeat, et cui incumbit talium nomina inscribere, et an sedulo inscribantur?

Ad 29-num: Libri speciales seu potius liber unus in trifariam distributus, in cujus parte una baptizatorum, in alia matrimonio junctorum, et tertia sepultorum nomina inscribuntur, omnino [51.] habentur in ecclesia, horum omnium nomina inscribere specialiter incumbit quidem capellano, dum tamen vices suas legitime impeditus alteri committit, contigit etiam, ut ejusmodi commissionatus baptizans, copulans aut sepeliens a se baptizati, copulati aut sepeliti(!) nomen referat in matriculam. Nec in his inscribendis animadversa est aliqua negligentia.

30-mum: Quid pro administratione sacramentorum et sepultura stolae nomine accipiatur, et an in his fiat excessus praesertim quoad pauperes?

Ad 30-mum: Pro administratione sacramentorum ad normam et praxim aliarum parochiarum curam animarum habens, nec in concreto ab ipso oppido, nec in particulari ab ipsis oppidanis, idque nec in paratis, nec in naturalibus solutionem aliquam habet, sed solummodo stolae nomine, cum reflexione tamen ad pauperiores a copulatione solutio libere et arbitrarie desumitur, a baptizmate autem marianus et ab introductione puerperae septenarius, a sepultura autem viginti quinque denarii. Saepius etiam maxime pauperes gratis ex misericordia et caritate sepeliuntur. [52.]

VFL 2025 e-archiv.uni

31-mum: Parochia an specialia habeat pro divino officio paramenta et sacram supellectilem? Quis curam eorum gerat et an debite observentur et conserventur?

Ad 31-mum: Parochia siquidem nec distincta parochialis ecclesia hic haberetur, pro officio divino nulla specialia apparamenta aut sacra supellectilia habet.

32-dum: Munus concionandi cui incumbit, et an debite illud observetur? An festa et jejunia debite promulgentur, et matrimonio jungendi trinis distinctis vicibus e cathedra denuntientur?

Ad 32-dum: Munus concionandi, uti jam iteratis vicibus repetito puncto quarto praeexpositum est, incumbit speciatim domino cathedrali, nec in eo adhuc aliquis defectus est commissus. Festa etiam et jejunia promulgantur, et matrimonio quoque jungendi distinctis iisque interpolatis tribus vicibus denuntiantur.

33-tium: Ecclesiae fabricam quis curat? Ex quibus proventibus ac redditibus?

Ad 33-tium: Ecclesiae hujus fabrica, quamvis non ex debito, verum sola erga ecclesiam hanc sancti Michaelis archangeli devotione [53.] ex gratiosa dominorum ecclesiae hujus praelatorum munificentia, casu praesertim in eo, ubi cassa ecclesiae minus sufficiebat [...],[23] secus autem quemadmodum annis etiam 1729 et 1736 evenisse constaret ex cassa omnino ecclesiae, interesse quippe ex summa puncto (ut praemissum est) quinto annuatim exurgente, hucusque procurata exstitit.

VEL 2025 e-archivum

34-tum: Quibus temporibus capitulariter convenire soleant canonici ad deliberandum, et consultandum de suis negotiis necessariis? Ubi capitulum suum seu conventum capitularem celebrent, per quem convocantur? Quae poena non convenientium cum aliis, quis modus et ordo in promovendo negotio, dandis et colligendis votis, et demum fa|ciendo [54.] concluso? An conformiter ecclesiasticae modestiae omnia semper procedant?

Ad 34-tum: Ad capitulariter conveniendum, deliberandum et consultandum capitularemque comventum celebrandum nullum hactenus certum tempus aut locus erat determinatus, verum communiter pro diversitate et exigentia circumstantiarum negotii definiendi ante vel post conventuale sacrum aut vesperas in sacristia negotium assumebatur, eoque indiscriminatim per unum aut alterum dominum capitularem proposito, quod pluralitate sentimenti fiendum putabatur, pro firmo et concluso habebatur. Convocare fratres juxta toties reiteratum punctum quartum officii quidem est domini

[23] A kéziratban háromnegyed sornyi (3-4 szónyi) lacuna.

praepositi majoris, hoc tamen vix aut nunquam usuvenit, [54.] consequenter nec in convocando nec in colligendis votis certus aliquis modus observabatur. Et hinc[24]

35-tum: An habeatur protocollum, in quod omnia, quae capitulariter proponuntur, deliberantur et resolvuntur, exacte inscribantur? Quis modus servetur in expediendis capitulariter instrumentis publicis vel aliis literis,[25] quis nomine capituli subscribat? Quis capitulare sigillum sub custodia habeat et illud dein apprimat? Et an non in his aliquis excessus vel abusus contingat, qui esset reformandus?

Ad 35-tum: Protocollum etiam, in quod ea, quae capitulariter (intelligendo privata capituli negotia) proponebantur, deliberabantur et resolvebantur, inscripta fuissent, hactenus nullum fuit, recenter tamen simile jam est procuratum. In expediendis capitulariter publicis instrumentis modus hic observatus est, actuque observatur: Omnia coram nobis dicta, acta et facta solito capitulari stylo per juratum capituli notarium papyro mandantur, postea in consistorio de verbo ad verbum perleguntur praesentibus semper duobus canonicis, authentico sigillo obsigillantur, perque dominum lectorem, si praesens fuerit, aut eo absente per digniorem canonicum lectantur, seu cum expressione nominis et cognominis subscribuntur. Horum omnium datur omnino protocollum, in illudque fidelissime omnia re|feruntur [55.] per inclytum notarium capituli. Privatum seu cursivum capituli sigillum servatur sub custodia domini lectoris, authenticum vero forti sera cistae inclusum in conservatorio, nec abusus in hoc vel defectus est observatus.

VEL 2025 e-archivum

36-tum: Archivum capituli sub cujus custodia sit et cura? An rite et debito ordine dispositum, ut commode et facile omnia reperiri possint? An omnium in eo rerum et instumentorum seu documentorum literalium inventarium habeatur? An nihil ex illo perditum vel ablatum? Per quem et cujus culpa?

Ad 36-tum: Archivum capituli, ut in eo literalia instrumenta munde debitoque ordine disposita serventur, juxta pluries citatum punctum quartum, est quidem sub cura et custodia domini lectoris, verumtamen notario capituli ex vi juramenti sui incumbit haec obligatio, qui etiam in concinnando literalium horum instrumentorum novo inventario seu cathalogo elaborando actu desudat. Habetur quidem certum inventarium antiquum, sed literalia in eo specificata insturmenta potissimum omnia in tumultu

[24] A szakasz vége átvezeti az olvasót a következő válaszhoz. A kéziratban a hasábokra történő tagolás kövekeztében a válaszok közvetlenül követik egymást, így ott nem jelentkezik hasonló értelmezési zavar.

[25] A szó után egy szónyi lacuna, értelmileg azonban nem látszik hiány.

adhuc Rákocziano circa annum 1708. per expilationem Heisterianam igne et ferro consumpta sunt. Partim etiam anno 1715. per illustrissimum condam episcopum Weß|primiensem [56.] Joannem Baptistam e comitibus a Volkra transumptionis et vidimationis causa Jaurinum translata, insperata quadam fatalitate exorto incendio concremata, partim vero recentiora hic Weszprimii anno 1734. pariter inopinate exorto incendio una cum ejusdem temporis notarii capitularis Joannis Skerlecz domo in cineres redacta sunt.

37-mum: Notarius capituli quos proventus habeat, et an officio suo satisfaciat?

Ad 37-mum: Notarius capituli ex nonis et decimis mediam canonicalem portionem ac praeterea cum domino lectore aequaliter dividendo habet sigillaris pecuniae medietatem, qui etiam officio suo cum sui commendatione laudabiliter satisfacit.

38-vum: Suntne scholae penes ecclesiam? Quis et qualis in iis magister? A quo interteneatur et habeat salarium? Quis illis superintendat? [57.] Et an non defectus essent aliqui quoad scholas emendandi?

Ad 38-vum: Scholae triviales [penes][26] ecclesiam dictae, earum magister hujusque salarium[27] jam puncto 7-mo sunt descriptae. His omnibus superintendere deberet dominus junior canonicus vel curatus capellanus. [57.]

39-num: Estne seminarium fundatum, et a quo? Sub quo titulo, quos redditus et proventus habeat? Quot et quales ex iis et ubi interteneantur alumni? Quis hos percipiat et an rationes de perceptis et expensis reddat et cui? Quis alumnos suscipit?

Ad 39-num: Seminarium est omnino sub titulo sanctae Annae, aviae Christi a praementionato illustrissimo ac reverendissimo domino Joanne Baptista Otthone e comitibus a Wolkra, episcopo condam Weszprimiensi fundatum, tali quidem intentione, ut alumni hic Weszprimii instruantur et pro majori decore ecclesiae adstent suaque ministeria praestent, sed quia adhuc hic nec modus ipsorum instructionis et educationis, nec etiam commoda domus pro inhabitatione adinveniri poterit, seminarium hic summe necessarium necdum est erectum. Proventus ex praeattacta fundatione Wolkraiana in parato aere habet:

[26] A kéziratban egy szónyi lacuna, Pfeiffer – általunk is támogatott – kiegészítésével.
[27] A kéziratban: „solarium”.

1-mo Budae apud ipsammet liberam regiamque civitatem pro termino 25-tae Julii	fl. 4000
2-do Apud illustrissimum dominum comitem Emericum Zichy pro terminis sancti Georgii et sancti Michaelis	fl. 2000
3-o Apud illustrissimum dominum [58.] comitem seniorem Franciscum Esterházi pro termino 1-mae Octobris	fl. 1500
4-to Apud spectabilem dominam Madocsáni relictam domini Joannis Mohos, in Csoór pro termino 1-mae Januarii	fl. 2000
5-to Apud Sigismundum Ladislai sartorem	fl. 40
Summa summarum	[fl.] 9600[!]

Hos proventus seu interesse hujus summae pecuniariae percipit dominus custos, de eoque rationem reddit capitulo, alumnos suscipit dominus illustrissimus praefectus et episcopus Weszprimiensis pro termino exsistens, nunc autem ad rationem hujus seminarii sanctae Annae quot et ubi alumni interteneantur, est in gratiosa excellentiae vestrae episcopalis dispositione. Sunt praeterea pro hac diaecesi ex fundatione Ferdinandea alumni quatuor in Collegio Rubrorum Tyrnaviae sub cura patrum Societatis Jesu, et duo ex fundatione Méreyana in seminario sancti Stephani protoregis Hungariae sub cura et administratione venerabilis archicapituli Strigoniensis. [59.]

40-mum: Quae alias sint pia loca vel fundationes, quas administrat capitulum? An non sit etiam fundatio aliqua pro pauperibus, quomodo et per quem administretur? Quis super ea disponenda facultatem habeat?

Ad 40-mum: Nullus pius locus seu pii loci fundatio est sub administratione capituli hujus, fundatio tamen pecuniaria constans ex florenis mille pro vestitu pauperiorum diaecesis istius Weßprimiensis parochorum instituta a pluries mentionato illustrissimo ac reverendissimo domino comite Joanne Baptista Otthone a Volkra habetur et quidem:

1-o Apud egregium dominum Andream Hontor, qua heredem illustrissimi ac reverendissimi domini Stephani Hontor	fl. 500
2-do Apud egregium dominum Josephum Demkovics	fl. 500

Hujus quoque summae pecuniariae administratio est quidem penes capitulum, de ea tamen plenariam disponendi facultatem habet illustrissimus dominus epsicopus Weßprimiensis pro tempore exsistens.

41-mum: An et quales sint piae fundationes in ec|clesia [60.] pro missis votivis? Quis has administret et qui participant deinde et quomodo?

Ad 41-mum: Piae fundationes pro missis votivis in hac ecclesia sunt tantum duae, una quidem fa|cta [60.] a repetito illustrissimo domino comite Joanne Baptista Volkra pro refrigerio animae suae, ita ut finem in eum quovis mense seriatim per dominos canonicos celebretur unum cantatum sacrum de Requiem. Haec votivalis fundatio constat ex fl. 1000, id est mille, haeret apud illustrissimam dominam Annam Theresiam a Tolheimb, relictam illustrissimi condam domini comitis Joannis Zichi. Secunda vero facta est ab illustrissimo ac reverendissimo domino Michaele Mérei episcopo Veglensi pro refrigerio animae suae et parentum suorum Georgii et Catharinae, ita ut pro ipsis quovis mense celebrentur sacra tria de Requiem, unum quidem cantatum, duo vero privata. Haec autem fundatio constans ex florenis 1700, haeret apud excellentissimum dominum comitem Georgium Erdődy excelsae Camerae Hungaricae praesidem. Harum quoque fundationum interesse administratio et perceptio est penes dominum custodem, ex eisque praesentes tantum a proportione [61.] participant, de fundatione tamen Méreiana fl. 12, id est duodecim cedunt pro musicis.

42-dum: Habenturne aliqua statuta et consuetudines ecclesiae, quae in scriptis proferri possint? An et qualiter observentur? Quae animadversio contra non observantes? An aliquid in statutis immutandum vel addendum rationabiliter censeatur?

Ad 42-dum: Statuta, constitutiones et consuetudines hujus capituli adhuc anno 1667. die 3-ia Septembris per illustrissimum ac reverendissimum dominum juniorem Stephanum Sennyei de Kis Sennye, de consensu etiam capituli concinnatae, et in quantum practicabiles erant, ad haec usque tempora practicatae in scriptis excellentiae vestrae humillime praesentantur, paternaeque ulteriori dispositioni submittuntur.

43-tium: An sint, vigeantque aliqui excessus vel defectus inter canonicos vel alios ecclesiae ministros, qui correctione vel emendatione indigeant? An vi|vant [62.] aliqui in discordia, vel invicem se injuriis afficiant? An ab aliquo publicum scandalum detur?

Ad 43-tium: Quandoquidem praesens quadragesimum utpote tertium punctum talismodi omnino meriti esset, quod privatas quasque et singulares (si quae ad invicem reperirentur) personas potius quam publicum directe tangere posset capitulum, hinc ad hoc quoque punctum, quemadmodum ad praeattactum [62.] sextum, quilibet et singuli dominorum capitularium responsa sua dare poterunt.

44-tum: An quoad vestitum canonici exacte observent normam aliorum capitulorum?

Ad 44-tum: Nec peregrinis nec curtis a canone vetitis, verum patrio more talaribus statuique nostro convenientibus modestis vestimentis usu sumus, utimurque.

Datum ex consistorio nostro, die 6-ta mensis Aprilis 1739.

Praetitulatae excellentissimae, illustrissimae
ac reverendissimae dominationis vestrae
humillimi servi et obsequentissimi capellani:

Capitulum Vesprimiense (L. S.)

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1746. peracta

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

a.) [Decreta][28]

[VFL VIII.31. 33. doboz]

Decretum venerabili capitulo in sacristia exhibitum

Nos Martinus Biró de Padány, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis locique et comitatus nominis ejusdem perpetuus, supremus comes, sacrae caesareae regiaeque majestatis actualis regius Hungaricus consiliarius, et clero nimirum saeculari et regulari, et quidem cathedralis ecclessiae nostrae Weszprimiensis canonicis aliisque sevitoribus, adeoque toti capitulo, item abbatibus, praepositis, archidiaconis, vicearchidiaconis, parochis ac ecclesiarum rectoribus, vicariis, capellanis, confraternitatibus piorumque quocunque tandem nominis vocabulo exprimendorum locorum oratoriorumque tam publicorum quam manualium curatoribus et administratoribus, necnon magnatibus, nobilibus, magistralibus, civibus, oppidanis, libertinis et plebeis iisque tam orthodoxis quam heterodoxis, horumque ministris, cunctis denique cujuscunque status et condicionis hominibus in hac diaecesi Weszprimiensi et sub jurisdictione nostra commorantibus salutem in eo, qui est vera salus, et paternam eamque episcopalem nostram benedictionem.

Onerosissima pastoralis cura, nullo licet meritorum nostrorum suffragio nobis ex Alto commisa graveque admodum, et ne quidem ipsis angelis humeris supportabile onus et obligatio expostulat, nostrumque animum irrequiete et continua sollicitudine pulsat et exstimulat, ut ad vigilantiae nostrae partes erga procurandam animarum salutem debitumque in ecclesia Dei ordinem sedulo et diligenter omnique cum exactitudine intendamus, taliterque de ecclesiarum ac locorum piorum quorumlibet necnon personarum in iis divino numini sanctaeque Trinae Deitati ac Salvatori Jesu Christo devote famulantium aeterna salute prosperoque statu et directione prout et quantum possumus, atque in Domino salubriter expedire videretur, in Domino provideamus. Quia autem ad saluberimum summeque necessarium finem hunc consequendum canonica sacra, atque diaecesi in ista ab immemorabili in conformitate apostolicarum constitutionum et sanctionum minime habita visitatio haud postremum teneret locum (cum jam etiam benigno sacrae caesareae regiaeque majestatis dominae, dominae

[28] Az 1746-os vizitáció előtt álló, a) pontban közölt két decretum szövegét a Pfeiffer által készített gépiratból ismerjük, kéziratuk lappang.

nostrae clementissimae diplomate praemuniti essemus), statuimus inque animum nostrum induximus eandem canonicam visitationem primum in civitate hac et cathedrali ecclesia nostra Weszprimiensi die 19. currentis mensis Junii anni labentis infrascripti seu dominica tertia post Pentecosten Deo auspice inchoare, expost vero reliquas oras locaque et parochias diaecesis istius nostrae, prout opportunius visum fuerit, superis faventibus visitaturi. Omnes itaque et singulos ac in particulari hujus civitatis nostrae Weszprimiensis tam ecclesiasticos et regulares, quam laicos utruisque sexus homines paterne in Domino hortamur, sed et auctoritate nostra, qua uti etiam sacrae sedis apostolicae delegatus pleno jure fungimur, episcopali in virtute sanctae et salutaris obedientiae ac sub excommunicationis poena committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus a publicatione nimirum et notitia harum nostrarum cum omni[29] diligentia faciatis dispositiones, ut ea omnia et singula, quae muneris et obligationis vestrae fuerint, dum et quando per nos ipsos canonice visitabimini, accurate et diligenter praeparare, appromptare nobisque ad eatenus danda puncta interrogatoria respondere nihilque celare, imo fideliter et conscientiose (super quibus etiam conscientiam vestram oneramus) revelare, praesentanda praesentare et remonstrare, atque nostris desuper fiendis ordinationibus vosmet tergiversatione et cavillatione absque omni accomodare noveritis et nec intermittatis. Nec secus facturi.

Datum in arce ac solita nostra residentia episcopali Weszprimiensi, die 10. mensis Junii anno Domini 1746. Martinus episcopus Weszprimiensis m. pr.

Ad mandatum praetitulati illustrissimi et reverendissimi domini episcopi Venceslaus a purificatione beatae Virginis Mariae e scholis piis theologus et cancellarius episcopalis m. pr.

VERITAS 2025 e-archívum

Decretum portae sacristiae affixum

Reverendis et venerabilibus in Christo fratribus, dignitatibus, canonicis, capitulo, totique clero civitatis hujus nostrae Weszprimiensi salutem in eo, qui est vera salus.

Deus,[30] qui est pater luminum et cujus providentia in sui dispositione non fallitur, ex altissimus suis finibus ac divina sua miseratione posuit me rec-

[29] A gépiratban: „omnia”.

[30] A decretum szövege zömmel megegyezik egy korabeli mintakönyvből származó fogalmazvány szövegével: Praxis Canonica Sive Jus Canonicum Casibus Practicis Explanatum, Constitutionibus Apostolicis, Sacrarum Congregationum Decretis Recentioribus, & Sacræ Rotæ Decisionibus illustratum. Cui Accedit Praxis Romanæ Curiæ [...]. Opera, Et Studio Laurentii Vigilii De Nicollis [...]. Tomus I. Salisburgi, Typis Joannis Josephi Mayr [...], M.DCC.XXIX. 575–576.

torem ecclesiae vestrae, ut gaudio implear recordationemque accipiens fidei, quae est in vobis non ficta, propter quam admoneo vos, ut confortamini gratia Dei, quae est in vobis per impositionem manuum episcopalium.

Mementote, quod Salvator noster (cujus bonus odor sumus, et qui vos lux mundi vocavit) docet et jubet: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Deum, qui est benedictus in saecula. Vos inquam, fratres dilectissimi, genus electum, et qui in sanctuario desevitis, tenemini officium divinum et horas canonicas in ecclesia statutis horis recitare, sacrosanctum missae sacrificium diebus potissimum dominicis et festivis (ferialibus enim permittitur cujuslibet fervidae pietati) devote celebrare, ceterasque functiones ecclesiasticas explere, proximorum scandalisationem vitare eosque aedificare, memores ejus, quod dictum est: *Sancti estote, quia ego sanctus sum*,[31] nulli dantes juxta monitum apostoli ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium vestrum, sed in omnibus exhibeatis vos sicut Dei ministros, ne illud prophetae impleatur in vobis: Sacerdotes Dei contaminant sancta, et reprobant legem; qua enim libertate laicos corripere peteritis. Pariter similis est obligationis, ut hebdomadariam seriem vestram serio observatis, sacrumque conventuale ad majorem populi aedificationem, nisi legitime impediti, ipsimet absolvatis.

Decet omnino vitam moresque vestros componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, et conversatione nil nisi grave, moderatum ac religione plenum praeferatis, ne sanctificatio vestra nomenque sanctum Dei polluatur, adhaerentes ei corde puro, timore sancto, spe non fluctuante, quoniam cognitor cordis ipse est. Cavete igitur, ne Christus increpans, dicat: Vae vobis, qui mundatis, quod foris est calicis et paropsydis, quod autem intus est vestrum, plenum est rapina et immunditia. Considerate vos invicem in provocationem caritatis et bonorum operum, tenentes spei vestrae confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est, qui repromisit) verbum Christi, qui vocavit vos vocatione sua sancta, habitet mente, offerente Jesu, cum apostolis, favum mellis. Et quid est favus, nisi mel in cera? Et quid est mel in cera, nisi devotio in litera? Orationi instantes omni tempore, ut digni ambuletis coram Deo, et plaga propter vos non sit in populo, vigilate in gratiarum actione. Orantes simul et pro me, ut Deus aperiat os meum ad manifestanda plebi mysteria Christi, sicut oportet me loqui.

Oblatio justi inpinguat altare, et odor suavitatis est in conspectu altissimi. Bono ergo animo gloriam reddite Deo, cujus Unigenitum offeritis. Cavete, ne illum offendatis, et arae vestrae, quas Dominus multiplicavit pro populo, factae sint in delictum: ne Salvator, dum in vobis tradit, dicat: Ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Gravius enim, inquit Augustinus,

[31] 1Pét 1,16.

peccant offerentes indigne Christum regnantem in coelis, quam qui eum crucifixerunt ambulantem in terris, et sic gravius peccant indigni sacerdotes sacrificantes, quam Judaei crucifigentes. Sanctus enim, innocens, impollutus et excelsior coelis factus est. Si immunde ad altare acciditis, non cibum salutis, sed aeternae damnationis judicium accipitis, ita ut quod aliis est intercessio salutaris ad veniam, vobis futurum sit reatus ad poenam.

Literarum studia diligenter colite, ne contra eum, qui illas aspernatur, dicat Dominus: Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Lectio enim sacrorum et piorum librorum vobis est summe necessaria, ipsa enim est mensa tabernaculi, quae ad aquilonem, unde panditur omne malum, posita est, quod Deus per psalmistam insinuans dicit: Parasti in conspectu meo mensam. De mensa hac (uti et de spiritualibus armis) loquitur Isaias inquiens: Pone mensam, contemplare in specula, surgite principes (seu sacerdotes) et arripite clypeum. Novertitis, quod sacra lectio sit cibus animae, quia teste[32] aeterna veritate non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Per hunc enim cibum et vitam aeternam speramus, et hanc vitam [...][33] et spiramus, nam verba, inquit Dominus, quae ego loquor, spiritus et vita sunt.

Ecclesiasticos redditus, quos percipitis, in usus pravos insumere non debetis, quoniam fidelium vota, peccatorum pretia et pauperum patrimonia sunt. Ideoque ne illis indebito affectu consanguineos et familiares vestros nimium augere studeatis, sanctione enim canonica donare, eo magis profundere prohibemini, ac superfluos ad honestam vitae sustentionem, in eleemosynas tribuere, et in usus pios convertere jussi estis. Intendite igitur super egenos et pauperes, et non conteratis eos in porta, quia judicabit Dominus causam illorum.

Nolite ingredi in Galgala, et Bethaven ne ascendatis, id est: saecularia saecularibus relinquite, quia nemo militans Deo implicat se illis. Mundi illecebras et voluptates vilesque consolationes carnales despicite, neque ea, quae in mundo sunt bona, diligatis, quia cito transit concupiscentia ejus et praeterit figura hujus mundi. Nolite propter escam destruere opus Dei, sed mensa victuque frugali cum gratiarum actione supellectilique modesta contenti sitis, ut qui ex adverso est vereatur nihil habens malum dicere de vobis, imo frugalitatis, modestiae, continentiae et humilitatis exempla petere possit. Qui enim Christi sunt, carnem suum crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, et qui spiritu Dei aguntur, hi facta carnis mortificant, adeoque sunt templum Spiritus Sancti.

VE 2025 e-archivum

[32] A gépiratban „qua ...", amely helyet később a „veste(?)" – kérdésesnek tartott – szó beírásával egészítettek ki.

[33] A gépiratban itt egy szónyi lacuna található.

Ad patriam itaque felicitatis aeternae totis praecordiis properate mente recognitantes, quod omnis simul stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque, prout gessit, sive bonum, sive malum, et quod reddat unicuique secundum vias suas. Operamini ergo opus vestrum ante tempus, et dabit vobis mercedem vestram in tempore suo. Dominus det vobis vincere serpentem antiquum, qui seducit universum, descendens et ad vos, habens iram magnam, et Deus pacis conterat illum sub pedibus vestris, Cui gloria in saecula. Amen.

Datum in solita residentia nostra episcopali Veszprimii, die decima quinta mensis Junii anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo sexto. Martinus episcopus Veszprimiensis m. pr.

Ad mandatum praetitulati illustrissimi et reverendissimi domini episcopi Venceslaus a Purificatione beatae Virginis Mariae e scholis piis theologus et cancellarius episcopalis m. pr.

[1.]

VFL 2025 e-archivum

b.) Ad sacrae canonicae visitationis puncta interrogatoria, responsiones capitulares

[VFL III.1.a.2. Veszprém Capitulum 1746.]

[3.] Illustrissimo ac reverendissimo domino, domino Martino, dei et apostolicae sedis gratia episcopo Weszprimiensi, locique et comitatus nominis ejusdem perpetuo supremo comiti, sacrae caesareae regiaeque majestatis actuali regio Hungarico consiliario, et serenissimae reginae Hungariae cancellario etc. domino, domino praesuli, et parenti suo gratiosissimo capitulum cathedralis ecclesiae Weszprimiensis filialem eamque demisissimam animorum suorum in gratiam ejusdem illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae subjectionem et assidua orationum suarum in Domino devotarum suffragia.

Vestra nosse dignetur illustrissima ac reverendissima dominatio, nos gratiosas, sub dato Weszprim die 20. mensis et anni currentis infranotati emanatas, easque erga totam quidem almam diaecesim istam Weszprimiensem, peculiariter tamen erga hancce ecclesiam cathedralem sollicitudinis indefessae vigilantiaeque pasoralis plenas, nobis in negotio per Dei benignitatem jam inchoatae sacrae canonicae atque alma in ista diaecesi ab immemorabili, in conformitate apostolicarum constitutionum et sanctionum minime habitae visitationis praeceptorie ac decretaliter sonantes omni

qua decuit filialis observantiae et submissionis cum veneratione percepisse literas una cum subinseris eisdem punctis interrogatoriis in haec verba:

Venerabile capitulum, fratres in Christo dilectissimi!
Dolenter sane et non absque magno animi nostri sensu tam eo adhuc tempore, dum consuetam canonicam capituli istius seu canonicalem praebendam per duodecim annos, qua canonicus, et per quinque annos, qua etiam praepositus major haberemus, quam vero qua jam ordinarius et diocesanus cathedralis ecclesiae hujus praelatus et episcopus experti sumus, experimurque tractu temporum vel ex eo etiam, quod canonica ac episcopalis visitatio adeoque debitus et legalis ordo normaque et regula canonice vivendi haud praescripta et ordinata fuissent, introductos abusus, disordinationes exces|-susque [4.] et defectus circumspicientes, eosque peramplius pati, atque sine conscientiae nostrae remorsu minime tollerare volentes pontificiarum etiam et apostolicarum sanctionum, et constitutionum vigore una et rigore permoti erga eatenus jam praemissam nostram intimationem, ut vel sic nostram et vestram conscientiam in clericalis vitae honestatis atque sanctitatis indemnitate atque intemeritate conservaremus, praesentia puncta interrogatoria authoritate nostra, qua pleni, uti etiam sacrae sedis apostolicae delegatus, jure fungimur episcopali, decrevimus vobis transmittenda, monentes ac una paterne vos dilectissimos in Christo fratres primariosque in hac ecclesia Dei speculatores et ministros in Domino hortantes, quatenus ad omnia et singula interrogatorias hasce positiones ingredientia in candore animi conscientiose, seriatim suoque ordine et distinctim, capitulariter seu omnes et singuli in unum congregati insimulque constituti respondeatis, reveletis, nihilque subticendo respondere et revelare debeatis et teneamini.

Datum in domo solitae residentiae nostrae episcopalis, Weszprimii, die 20-ma Junii anno 1746. Martinus episcopus Weszprimiensis. (L. S.)

Ad mandatum praetitulati illustrissimi et reverendissimi domini episcopi Venceslaus a Purificatione Beatae Virginis Mariae e scholis piis, theologus et cancellarius episcopalis.

Unde nos praeinsertis gratiosis iisque tam sanctis et salutaribus titulatae illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae ordinationibus, jussis item et mandatis demissum morem gerere cupientes ad gratiosis iisdem literis decretalibus subnexa interrogatoria puncta pari cum humilitate, sincere, candide, et conscientiose omnique qua fieri licuit exactitudine respondere conati sumus tali quo sequitur modo et ordine. [5.]

Punctum 1-mum:[34] Quae origo, quae privilegia, quis fundator hujus capituli Weszprimiensis? Quae fundationis talis authentia, et quae tali fundationi annexa obligatio, Quae super tanto beneficio capituli erga fundatorem devotionalis reflexio? Cujus tituli, quando et per quem consecrata cathedralis ecclesia? Quis et quando eam restauravit? Quot et cujus quantitatis et qualitatis campanas habet? Qualis ejusdem ecclesiae tam intrinseca, quam extrinseca forma?

Ad primum: Communis historicorum opinio est cathedralem hanc ecclesiam Weszprimiensem, qua talem, primam quidem votivae fundationis suae ipsimet sancto Stephano regi, exaedificationis suae nihilominus originem, prout et abundam rebus omnibus sacris, non secus et uberrimis proventibus, unde antistites ceteraque sacerdotum collegia viverent, dotationis suae principium Giselae reginae debere;. ita Bonfini lib. 1. decad. 2. fol. 202. et 205., Turocius fol. 18. et 19., item Horatius Tursel in anno 1004. Tam privilegium, sancti Stephani regis de anno adhuc 1009, quo mediante quatuor civitates Weszprim, Albam, Colon et Visegrad aliaque bona in perpetuam ecclesiae sancti Michaelis dotem confert, quam et sancti Ladislai regis de anno 1082, quibus universa bona ecclesiae conscribi curat, suoque regio diplomate confirmat, ac aliorum quam plurimorum divorum Hungariae regum privilegia (ex quibus etiam omnibus colligi potest basilicae quoque hujus ecclesiae Weszprimiensis sanctum Stephanum regem primum fundatorem, Giselam vero reginam sedulam et indefessam, tam sancti operis adjutricem exstitisse) habentur in capitulo.

Licet praeter praecitatas sancti regis Stephani per Belam regem de anno 1257, confirmatas et sub authentico pendenti, sed jam ob vetustatem suam avulso sigillo emanatas donationales prae manibus suis actu non habeat capitulum primi fundatoris.

Cui quidem fundationi quantumvis expresse annexa non haberetur obligatio, principalis tamen obligatio ex sancto fundationis fine colligitur, quod sit: devote Deo in eccle|sia [6.] famulari, animarum salutem procurare, regis denique et regni bono fideliter servire.

Unde super tanto beneficio erga fundatorem devotionalis reflexio est: qualibet die unum ad aram majorem sacrum cantatum et omni septimana tria ad latus lecta sacra ad mentem fundatoris celebrare.

Hanc eclesiam cathedralem honori et titulo sancti Michaelis archangeli dicatam per primum ejusdem episcopum nomine Stephanum consecratam fuisse ex iisdem sancti Stephani donationalibus conjecturare licet.

---

[34] A kéziratban a kérdőpontok és válaszok a fentivel megegyező sorrendben, de külön hasábban szerepelnek, amelyek élén a „Puncta visitationis interrogatoria”, illetve „Responsiones ad puncta visitationis interrogatoria” meghatározások olvashatók. A kiadásban ezen fejléceket értelemszerűen elhagytuk.

Quae taliter fundata plurimisque (uti praemitteretur) bonis jurisbusque possessionariis dotata floruit annis ferme 545, donec Turcis infensissimis Christiani nominis hostibus totam late Hungariam depopulantibus haec quoque ecclesia in ruinam et desolationem devenisset, bonisque omnibus exuta, capitulum annis fere 100 exulare coactum exstitisset, donec tandem miseratione divina in episcopum Weszprimiensem electus illustrissimus ac reverendissimus dominus Stephanus senior Sennyei de Kis Sennye anno 1635. hanc taliter, uti praescriptum est, desolatam et ruinatam ecclesiam una cum capitulo e suis cineribus resuscitare nonnuliis temporalibus bonis, e manibus fisci regii primum quidem mutuato, expost vero de proventibus ad triennium elocatorum bonorum emerso aere redemptis (ex quibus jugiter Deo in ecclesia illa famulantes sex canonici victitare possent) pro exercendis divinis laudibus commodiorem reddere studuisset, ad perfectionem tamen deducere minime valuit. Verum excellentissimus ac illustrissimus dominus Emericus e comitibus Eszter|házy [7.] de Galantha episcopus attunc Weszprimiensis circa annum 1723. profusissimis sumptibus ad decorem illum, in quo actu conspicitur, munificentissime deduxisset.

Hujus templi campanas majores quatuor, unam quidem 88, aliam 44, tertiam 18, quartam denique 10 centenariorum, minores autem in tertia turri duas votivales centenariorum circiter duorum, alteram unius circiter centenarii, omnes omnino ex metallo sive stanno pretioso fusas duplicatae turres sustinent.

Templum hoc cathedrale grande, altum, magnificum, extrinsece sexaginta sex longum, latum vero viginti sex passus, murorum altitudo facile no. 60 cubitos adaequat. Turres occasum versus praecelsas cuprea lamina tectas ac in summitate nodorum aureo calco effabre exornatas, pretiose deauratis crucibus insignitas binas, versus autem orientem supra sacrarium tertiam, sed reliquis minorem turrim numerat cum simili cuprea lamina tectam, reliquum ecclesiae tectum imbrices occupant.

Cujus in frontispicio effigies sancti Michaelis archangeli cum dracone pugnans cum sequenti annum restaurationis suae exprimente inscriptione titulati excellentissimi restauratoris opera elaborata conspicitur: pIe sVM ConDeCorata eX rVInIs.[35]

Ab intus decem solidissimis sustentati columnis templi fornices pulcherrimis coloribus et variis circumquaque depictis divorum imaginibus refulgentes unam elegantiam et majestatem exhibent.

Aram similiter majorem habet majestuosam sancti Michaelis (prout attactum esset) honori dicatam, ad quam per gradus artificiosa sculptoris manu elaboratis lapidibus expositos ascenditur. [8.] Ubi ad dextrum arae

[35] A számként is olvasható betűk összértéke 1723.

majoris pedem proximum immediate locum faldistorium episcopale artifici manu effabre elaboratum, auroque refulgens exornat, cujus decori utroque ex latere posita canonicorum stalla certare videntur. Hinc tam a dextro, quam sinistro sanctuarii latere ad sacristias, tam superiorem quam et inferiorem januae patent.

Per gradus autem ab ara majori descendendo duae stabiles arae minores, una Assumptae in coelos Virgini, alia vero divo Joanni Nepomuceno sacrae visuntur. A quibus parte utraque expositi lapidibus gradus in sacellum sancti Georgii (prout quidem Turocius scribit) Giselae munificentia anno adhuc 1006 conditum et sancti Emerici castitatis voto anno 1020 dicatum descensus patet. In quo nunc exstat pulchre exornata beatae Virginis ara.

Punctum 2-dum: Quis fundus, quae emolumenta quaeve beneficia attactae fundationis?

Ad secundum: Fundus olim hujus ecclesae capituli, dum adhuc in flore fuisset, tam amplus et copiosus fuit, ut pro triginta sex canonicis pro dignitate sua intenendis nihil deesse videbatur. Jam vero a tempore desolationis suae non plus fundi quam ex quo sex canonici cum domino praeposito suo se familiamque suam alere possunt, in praesens usque tempus revindicare potuit.

Quantum praecise ecclesiam attinet, pro se ipsa applicatis nullis impraesentiarum bonis immobilibus gaudet. Certam nihilominus summam ex fundatione Folkraiana in capitali habet, quae summa capitalis per accessionem testamentaliter legatorum quorundam ecclesiae hujus fatis cedentium dominorum canonicorum et interusurii accrevit ad florenos 8760.

Quid vero capitulum ex bonis suis annuatim percipere deberet, ex confecto superinde urbario patebit. Fundationis porro beneficia sunt proventus quidem decimales, qui [9.] pro ratione fertilitatis aut sterilitatis annorum jam accrescunt, jam minuuntur.

Punctum 3-ium: An originali tali fundationi accesserit etiam partialium benefactorum quodpiam augmentum et quale, illudque cui et quali oneri subjectum et ubi hujus authentia?

Ad tertium: Originali huic sancti Stephani regis fundationi non tantum Giselae (prout ex historica fide constat) reginae liberalissima munificentia, verum etiam plurimorum divorum Hungariae regum, imo et privatorum hominum donationes omnino accessere. Non quidem omnium, nonnullorum tamen et quidem notanter primi Ludovici regis super Nagy Gyimolth, Laurentii praeterea ducis de Uylak super Billeghe, Bánd, Esegh-vár etc. factae donationales perpetuo celebrandorum sacrorum oneri subjectae sunt. Alii vero plerique legatores et donatores pro refrigerio animarum suarum

suas fecerunt donationes. Harum et similium donationum authentia habetur prae manibus capituli.

Punctum 4-tum: An ex bonis seu juribus temporaneis et qualia hactenus emerserint emolumenta, atque ex industrialibus privatisque conatibus aliqua et quae capitulo isti accesserint beneficia, quorum id factum sit industria, cujus dexteritate, et si ita, ubi horum documenta?

Ad quartum: Ex bonis et juribus temporaneis praevio modo restauratis et in aliqua parte restitutis nulla alia notabilia emerserunt emolumenta, quam quod ex gratiosa pie defuncti excellentissimi domini Adami Acsádi olim episcopi Weszprimiensis industria et cooperatione coloni et jobbagiones ecclesiae capituli conscripti et ad aliquod saltem urbarium regulati sint.

Punctum 5-tum: An et quae aut qualia tractu temporum in beneficiis aut praebendis capitularibus subrepserint decrementa? Quo anno, quo casu, ex cujus vel quali defectu?

Ad quintum: In beneficiis et praebendis capitularibus a tempore primitivae fundationis suae, ab anno potissimum praeinsinuato 1552. innumerabilia omnino, prout puncto in primo attactum esset, irrepserunt decrementa. [10.]

VEL 2025 e-archivum

Punctum 6-tum: An et utrum integre fundationalibus obligationibus oneribusque beneficiorum et praebendarum capitularium collationi inhaerentibus per capitulum sit satisfactum? Et ubi horum connotatio?

Ad sextum: Huic, uti puncto in eodem primo praemissum esset, obligationi omnino satisfit, licet connotatio ejusdem practicata hactenus non esset.

Punctum 7-mum: Quot et quales habeat capitulum obligationes pro decantandis? Quot et quales pro legendis missae sacrificiis? Et quantum singularum stipendium?

Ad septimum: Missa conventualis sive capitularis non tantum dominicis et festivis, verum etiam ferialibus diebus (nisi in casu legitimi impedimenti aliquis per patrem capellanum suppleatur) seriatim decantando quotidie per capitulares, alia autem tria sacra ad latus per capellanum legendo omni septimana absolvuntur, ac insuper, dum de duplici, vel semiduplici fit officium divinum in Adventu, Quadragesima et diebus Rogationum, prater ferialia, prout in cathedralibus et collegiatis ecclesiis fieri consuevit, de festo etiam occurrenti.

Punctum 8-vum: Quot et quales habeat capitulum missas votivas decantandas aut vero legendas cum distributionibus quotidianis, eaeque cujus importationis vel proventus?

Ad octavum: Missae votivae decantandae sunt omni mense tres, legendae laterales duae. Una cantanda ex fundatione Folkraina in honorem sanctae Annae, altera cantanda ex fundatione Méreiana in honorem Sanctissimae Trinitatis, et duae legendae pro se et parentibus Georgio et Catharina de Requiem, et tertia cantanda fundata per dominum Joannem Szabadi pro se de Requiem.

Punctum 9-num: An pro decantandis vel legendis votivis in concursu duplicium de praecepto per annum, ita et in feriis Adventus Domini ac sacrae Quadragesimae habeat capitulum privilegium apostolicum?

Ad nonum: In concursu duplicium pro decantandis votivis de praecepto per annum, ita et in feriis Adventus Domini ac sacrae Quadragesimae non habetur privilegium apostolicum. [11.]

Punctum 10-mum: An et quo tempore absque intermissione et defectu et utrum absolvatur missa conventualis tam diebus dominicis et festis, quam ferialibus, et per quos?

Ad decimum: Missa conventualis absque intermissione, modo et ordine in puncto septimo declarato, diebus quidem dominicis et festivis hora octava prima vice, secundo vero quadrante ad nonam secunda vice, nona autem compulsatur. Diebus dein ferialibus prima vice hora nona, secunda vice primo quadrante ad decimam duabus campanis compulsatur et absolvitur seriatim (uti puncto in citato attactum est) per capitulares, nisi illi legitime impediti per capellanum pro tempore constitutum suppleantur.

e-archivum 2025

Punctum 11-mum: An in vigiliis sanctorum cum interventu duplicis aut semiduplicis, non secus in Adventu Domini et sacra Quadragesima decantentur duae missae a sacra rituum congregatione cathedralibus et collegiatis ecclesiis praescriptae?

Ad undecimum: In vigiliis sanctorum, Adventu Domini et sacra Quadragesima una missa decantatur, alia legitur.

Punctum 12-mum: An quomodo, qualiter et quando persolvantur in capitulo horae canonicae?

Ad duodecimum: Horae canonicae secundum cujusque devotionem et obligationem absolvuntur privatim in conformitate consisitutionis Sennyeianae capitis secundi.

Punctum 13-ium: An pro his horis canonicis persolvendis reperiatur sufficiens numerus canonicorum et succentorum? Et an haec ecclesia cathedralis finem in istum sit numerata vel innumerata? Et unde quove ex instituto

aut instrumento doceri et probari posset esse numerata? Si habetur hujusmodi, institutum producatur et exhibeatur?

Ad decimum tertium: Pro his horis canonicis aliter quam in praecitata constitutione praescriberetur persolvendis non est canonicorum et succentorum numerus.

Punctum 14-tum: Quis modus et cursus sit sacrorum sermonum sive concionum ad populum, quibus diebus et a quibus peragantur?

Ad decimum quartum: Modus et cursus ad populum conciona[ndi] est per totum annum diebus dominicis et festivis domini archidiaconi cathedralis officii, ne in concionibus aliquis defectus sit, curam habere in majoribus tamen festivitatibus, ut|pote [12.] Nativitatis Domini, Paschae, Pentecostes secundum dignitates dominis fratribus conciones offerre.

Punctum 15-tum: An et per quos quibusve diebus tradatur populo et juventuti in hac ecclesia cathedrali doctrina Christiana?

Ad decimum quintum: Doctrina autem per reverendos patres Piaristas diebus dominicis traditur in ecclesia cathedrali.

Punctum 16-tum: An in hac cathedrali ecclesia pro legenda Sacra Scriptura habeatur erecta praebenda theologalis, ita et poenitentiaria? Et quis hactenus fidelium confessiones in hac cathedrali ecclesia audiverit et exceperit? An subinde etiam canonici?

Ad decimum sextum: Pro legenda Sacra Scriptura nulla habetur sive theologalis sive poenitentiaria erecta praebenda. Confessiones tamen fidelium tam mentionati reverendi patres Piaristae qua capellani ex obligatione actu sua, quam et canonici quoque, si requirantur, excipiunt.

Punctum 17-mum: An in servitium Dei et ecclesiae habeatur erectum seminarium? Quis fundus ipsius? Et an capitulares reliquusque clerus ad eum finem juxta praescriptum sacri Concilii Tridentini sess. 23., cap. 18. contribuat?

Ad decimum septimum: Pro seminario titulo sanctae Annae erigendo per illustrissimum ac reverendissimum dominum bonae memoriae episcopum condam Weszprimiensem, dominum comitem Joannem Ottonem a Folkra fundus legatus omnino datur, capitalis videlicet summa, quae ad praesens jam tempus ad florenos 15.140 exsurrexit, ad quem quidem finem nec capitulares nec reliquus clerus contribuunt.

Punctum 18-vum: Qui et quales habeantur ministri saeculares sive laici servitores ecclesiae hujus cathedralis? Qui eorum mores, vita, honestas et

observantia, quae item in muneribus peragendis diligentia? An habeatur magister grammaticae seu ludirector pro pueris et puellis erudiendis? Si habetur, quis ei attendit, et an diligenter et in Christiana doctrina et pietate sibi commissos enutriat et educet? Unde et quod ejus salarium?

Ad decimum octavum: Ministri saeculares hujus ecclesiae notanter quidem organista, ludirector, qui et pueros puellasque per praeceptorem suum erudit, attendit tamen eisdem nemo, habentur. Sunt et alii, aedituus videlicet et campanator, quorum salarium per capitulum hactenus annuatim in natura praestabatur, in parato autem ex pecunia ecclesiae contentantur. Diligentiam eorundem quod attinet, nulla hujus intuitu contra eosdem querela hactenus fuit. Mores nihilominus organistae (prout publicus circumfe|rebat [13.] rumor) scandalo fuisse notabantur.

Punctum 19-num: An habeatur curator animarum, aut quis obeat munia parochialia in sacramentorum administratione ac aliis functionibus? Unde, qualis aut quae sit provisio de congrua subsistentia talis curati?

Ad decimum nonum: Curam animarum venerabiles patres Piaristae, prout et munia parochialia, administrationem sacramentorum aliisque functiones curati actualiter capellani obeunt, praeter solitam stolam pro istiusmodi onere 30 cubulos tritici et totidem vini urnas annuatim a capitulo obtinentes.

Punctum 20-mum: An et quales habeantur libri parochiales seu, ut vocant, matriculae pro connotationibus, et utrum etiam annotentur diligenter, aut jam annotata sint omnia baptisatorum, conjugatorum, mortuorum totiusque status animarum, item conversorum, denique capacium et incapacium confessionis? Si hujusmodi libri habentur, producantur aeque et exhibeantur?

Ad vigesimum: Habentur quidem, sed non nisi pro connotatione baptisatorum, conjugatorum et mortuorum.

Punctum 21-mum: An habeatur cronologia sive historia ortus et progressus capitularis? An item liber aeconomicus, iste apud quem servetur, et illa per quem continuetur?

Ad vigesimum primum: Nulla hactenus de ortu et progressu capitulari exhiberi potest capitulariter scripta cronologia, liber nihilominus aeconomicus ab annis duntaxat quindecim conscribi coeptus habetur. Datur et alter ab anno 1497. usque ad annum 1552. antiquus liber divisorialis aeconomicus, funestum capituli hujus interitum circa finalia sua historice describens.

VFL 2025 e-archivum

Punctum 22-dum: An et ubi habeatur archivum seu conservatorium literarum, documentorum et instrumentorum fidei et fidedignitati capituli istius per regem et regnum commissorum?

Ad vigesimum secundum: In sacristia inferiori sub dupplici clavi conservantur literalia instrumenta fidei et fidedignitati istius capituli commissa.

Punctum 23-ium: Utrum et quis sit hujusmodi conservatorii custos et curator? An et apud quem claves ejusdem serventur, et quis modus illud accedendi, reserandi aut instrumentum aliquod authenticum inde excipiendi?

Ad vigesimum tertium: Curatores et custodes conservatorii de constitutione etiam capitulari sunt reverendissimi domini lector et custos cum [14.] notario, claves nihilominus reverendissimus dominus custos retinet. Frequentius tamen juxta modum ab antiquo usitatum juratus notarius hactenus reserare, accedere, instrumentaque exinde exportare vel ideo etiam debuit quia ille ab annis jam circiter octo in archivi reductione cum juratis suis amanuensibus desudat.

Punctum 24-tum: An quem, cujus qualitatis, cujusque scientiae et experientiae habeat capitulum notarium juratum? Quae hujus diligentia et industria? Unde et quod ipsius salarium?

Ad vigesimum quartum: Habet hoc capitulum juratum notarium suum in peragenda functione sua diligentem et industriosum, qui pro salario suo tam ex nonis, quam et decimis mediam portionem canonicam in divisionibus participat.

VEL 2025 e-archivum

Punctum 25-tum: An capitulum habeat idoneum fiscalem salarisatum, constantem advocatum pro manutenendis, defendendis ac revindicandis juribus capituli? Unde et quale salarium illius?

Ad vigesimum quintum: Idoneum omnino habet in tertium jam annum fiscalem, dominum quippe Alexandrum Bek, cujus salarium ex cassa communi annuatim ordinati sunt fl. 100.

Punctum 26-tum: An pro hujusmodi juribus suis tuendis aliisque incidentibus necessitatibus capitulum habeat certum determinatum extra particulares ex propria bursa dandas contributiones excissum fundum, cujus nimirum proventus ad portionem (uti dici solet) nemonis, inde vero ad communes capituli necessitates applicaretur? Et quis ejus inspector, quis curator vel perceptor?

Ad vigesimum sextum: Fundus pro nemonis cassa a tempore modernorum capitularium excissus nullus fuit. [15.]

Punctum 27-mum: An et quis tam active, quam passive capitulum habeat processus litigiosas? Quae aut qualis spes progressus? Quis eorum promotor, isque an gnarus et diligens?

Ad vigesimum septimum: Quamvis quidem complures active causas prosequendas haberet capitulum, [15.][36] incaminatas tamen impraesens usque alias non habet, quam unam coram inclyta tabula regia contra jurium ecclesiae hujus capituli tentores institutam, aliam coram domino inclyti comitatus istius vicecomite contra incolas possessionis Szent-Király Szabadgya, tertiam contra abbatem Tihoniensem, passive vero contra capitulum familia Sörös, spes autem de triumpho in activis praesertim causis utcunque bona affulget.

Punctum 28-vum: An canonici pro habitatione habeant suas proprias capitulares seu canonicales domos, et utrum illae annexae sint certo personatui vel dignitati? Si et tales habeat, quis illas exstruxit, cui et sub quo onere ab hujusmodi exstructoribus et aquisitoribus relictae sint?

Ad vigesimum octavum: Domum praeposituralem inhabitat illustrissimus dominus ordinarius noster, quam pro successore suo ex indultu capituli, adhibito etiam jobbagionum capitularium concursu exaedificavit; cui antiqua lectoratus domus ex concessione similiter capituli est adjuncta. Dominus proinde lector domum per dominos Emericum Körmendi et Joannem Pápai hujus olim ecclesiae canonicos, respective opera etiam jobbagionum succurrente aedificatam proque ultimo canonico sub onere 12 celebrandorum quotannis sacrorum relictam residet. Dominus cantor nullam habet domum. Dominus custos proprio aere et industria comparatam, dominus vero archidiaconus cathedralis a morte pie defuncti olim domini Joannis Szabadi relictam, per eundemque defunctum majori in parte cum jobbagionum concursu aedificatam ac per capitulum sibi assignatam, dominus denique ultimus canonicus per Franciscum Nagy exstructam inhabitant domos. Hae tamen sub nullo onere. [16.]

VE 2025 e-archivum

Punctum 29-num: An capitulares seu canonici ad pagos et possessiones excurrendo ipsimet personaliter decimas vel nonas colligant? An et ex hinc et quis divini servitii defectus, quis item sacrorum officiorum perplurium hujusmodi absentiam neglectus?

Ad vigesimum nonum: Ad decimas et nonas colligendas ipsimet capitulares personaliter excurrunt, divini tamen servitii nullus ex hinc defectus hactenus contigit.

[36] A 27. kérdés a tisztázat lejegyzése során némiképp elcsúszott: a kérdőpont (helyhiány következtében) csak a 15. paginán olvasható, míg a rá adott válasz már a 14. oldalon elkezdődik.

Punctum 30-mum: An in receptione et admissione novorum canonicorum et quale praestetur juramentum? Et an etiam a sacris canonibus requisita atque ad aquirendos redditus ecclesiasticos necessaria professio fidei?

Ad trigesimum: In admissione et receptione novorum canonicorum praevia a sacris canonibus requisita professione fidei primum quidem super inviolabiliter observandis omnibus ecclesiae hujus statutis et constitutionibus praestatur juramentum. Jurant item jurisdictionem, honorem, et bona ecclesiae tam in temporalibus, quam spiritualibus se pro posse suo defensuros, pro cultu item divino fideliter laboraturos et pari cum fidelitate augmentaturos, domino item regi Hungariae fidelitatem semet ostensuros, domino praeterea episcopo Weszprimiensi et ejus vicario generali, ac domino praeposito majori in licitis et honestis obedientiam, toti capitulo et senioribus canonicis reverentiam exhibituros, secreta, consilia ac decreta capituli non revelaturos, res mobiles et immobiles aliaque sibi assignata bona conservaturos, abalienata pro posse suo recuperaturos et restauraturos. Praestatur insuper praescriptum in articulo 39. 1723. decretale juramentum. [17.]

Punctum 31-mum: An ecclesia cathedralis habeat aliquas indulgentias, an item reliquias sanctorum, ubi horum authentica?

Ad trigesimum primum: Indulgentiae sunt in hac ecclesia plenariae in festo dedicationis sancti Michaelis archangeli et die dedicationis ecclesiae, dominica quarta post Pascha. In festo autem apparitionis sancti Michaelis archangeli, octava Maii relaxationes septem annorum et totidem quadragenarum de injunctis poenitentiis. Exstant bullae superinde pontificiae. Reliquiae autem praeter sanctae Annae aviae Christi domini reliquias, harum tamen authentia non constat.

Punctum 32-dum: An capitulum habeat certa loca et cellaria pro educillandis vinis suis, aut vero praeter et contra decentiam clericalem sanctionibus canonicis id ipsum vetantibus in aedibus habitationis suae fieri soleat hujusmodi educillatio?

Ad trigesimum secundum: Nulla habet capitulum certa loca, et cellaria pro educillandis vinis suis, et ideo in domibus etiam suis hucusque vina educillari consueverunt.

Punctum 33-ium: An capitulares pro libitu suo a residentia canonica frequentius se absentent, aut sese absentantes cujus facultate abeant, et abeuntes cui soleant se insinuare?

VEL 2025 e-Archivum

Ad trigesimum tertium: Nullus hucusque capitularium cum praevaricatione constitutionis (praeterquam quod insinuatio hactenus in usu non fuit) semet pro libitu suo a residentia canonica absentavit.

Punctum 34-tum: An capitulum habeat sua privata statuta? An item communes et authenticas pro directione sui constitutiones? Si habent, quis earum primarius author? Cujus authoritate sigilloque et subscriptione roboratae? [18.] Et an continuative usque impraesentiarum per subsequentes episcopos Weszprimienses confirmatae et usu roboratae sint?

Ad trigesimum quartum: Praeter constitutiones suas capitulares per illustrissimum condam dominum [18.] seniorem Stephanum Sennyei episcopum et restauratorem ecclesiae hujus capituli cum consensu capitulari factas, licet sub authentico sigillo non visas, sub juramento tamen hactenus observari debitas, atque usu diuturno nostro et visu episcoporum ac admissu eorundem roboratas nulla privata statuta capitulum habet.

Punctum 35-tum: Quem thesaurum, qualia clenodia, quemve apparatum et supellectilia habeat ecclesia cathedralis, quot nempe monstrantias, quot ciboria, quot calices, quot turibula, quot candelabra, quot lampades? An et qualem capitularem crucem in publicis processionibus praeferri solitam? Et horum nominanter qui patroni, qui benefactores? Hujusmodi autem instrumenta et supellectilia ex qualinam materia?

Ad trigesimum quintum: Exigua valde clenodia, adeoque thesaurum similiter exiguum, apparatum et supellectilia hujus ecclesiae, non secus et monstrantias, ciboria aliasque res sacras hic annexa conscriptio et recens facta inventatio exhibet sub litera A. Crucem vero capitularem in publicis processionibus praeferri solitam ex puro argento lotones numero [...][37] constituentem ex gratiosa illustrissimi domini ordinarii nostri munificentia et liberalitate nunc recenter obtinuit haec ecclesia.

Punctum 36-tum: An habeant canonici sua stalla in ecclesia cathedrali honesta et pro canonicis idonea, eaque quando, quo respective patrono aut quo authore provisa et procurata? An item pro episcopo pro priori fuerit, aut an modo sit elegans atque decens et idoneum faldistorium, illudque per quem, quando et cujus expensis ac patrocinio procuratum?

Ad trigesimum sextum: Habent canonici honesta omnino stalla sua in ecclesia isthac pro canonicis idonea, eaque titulati illustrissimi domini gratioso respective patrocinio eodemque illustrissimo domino authore provisa et procurata. Episcopale autem nullum ab ante fuit hac in ecclesia

[37] A kéziratban a szám helyén kisebb lacuna.

faldistorium, modo autem decens omnino elegans, et majestuosum per alte titulatum illustrissimum do|minum [19.] ordinarium nostrum propria impensa recenter erectum et procuratum.

Punctum 37-mum: An habeat capitulum in ecclesia cathedrali, et an sufficientem sacram supellectilem tam pro missarum, quam et aliorum officiorum diversitate et ministerio? Quos altarium ornatus, quot, quas aut quales umbellas, quorum adminiculo patronorum? An de recenti aliquid accesserit et cujus beneficio?

Ad trigesimum septimum: Neutiquam habet ecclesia isthac sufficientem sive pro missarum, sive aliorum officiorum diversitate et ministerio sacram supellectilem, neque altarium ornatus. Umbellam antiquam habet unam, aliam vero pretiosam crebro titulati illustrissimi domini episcopi moderni gratiosa pariter liberalitate anno superiore procuratam. Sacris iisdem supellectilibus ex donatione quoque reverendissimi domini moderni lectoris accesserunt elegantia, ex puro argento libras numero 12 constituentia pro ara majori candelabra numero 6.

Punctum 38-vum: Vinum et candelae pro sanctissimo missae sacrificio cujus auxilio, obligatione et impensis administrentur? Et an pro extraneis etiam adventantibus sufficiens et conveniens horum fiat administratio?

Ad trigesimum octavum: Vinum, candelas pro sacrificio missae quilibet canonicorum sibi ipsi providet. Extraneis autem illi a quibus petitur canonici dant.

VEL 2025 e-archivum

Punctum 39-num: An fidelibus populis aditus ad ecclesiam cathedralem debito tempore fiat? Mane circa quotam horam aperiuntur portae ecclesiae pro exercitio devotionis? Aedituus an sit constans et continuus in ecclesia? Et an alacriter et indiscriminatim omnibus sacerdotibus celebrare volentibus inserviat? Et hic an sit diligens et idoneus, aut vero immoriger, tardus vel negligens?

Ad trigesimum nonum: Populis ad ecclesiam omnino debito tempore post, et saepe jam ante secundum pro conventuali sacro pulsum aedituus portam ecclesiae aperit, qui alacriter omnibus sacerdotibus celebrare volentibus inservit indiscriminatim, qui dili|gens [20.] et idoneus, solers ac moriger est.

Punctum 40-mum: An canonici diligenter et constanter frequentent ecclesiam cathedralem pro missa, vesperis completorio, et similibus? An diebus dominicis et festivis, et nonnunquam etiam ferialibus missam celebrent? An aliqui frequentius omittant sacrificare? An in sacristia et eo magis in stal-

lis servetur silentium et modestia? An pro negligentioribus et tumultuariis punctandis et deferendis habeatur designatus canonicus punctator?

Ad quadragesimum: Omnes canonici diligenter semper, et constanter ecclesiam frequentant, nec nisi legitime impediti sacrum celebrare diebus dominicis et festivis omittunt. Silentium denique in sacristia, eo magis in stallo servant, et modestiam, ideo punctator designatus hactenus non fuit. Ceterum diebus ferialibus prout cuique devotio dictat celebrat.

Punctum 41-mum: An inter capitulares vigeat pax, caritas, concordia, mutua cointelligentia et debita ad majores, digniores et seniores subordinatio et observantia?

Ad quadragesimum primum: Desideraretur major pax, caritas et concordia, per consequens mutua cointelligentia.

Punctum 42-dum: An de rebus et negotiis capitularibus congressus seu consistorium canonicorum frequentius celebretur? Per quem, quo in loco et per hebdomadam quoties fratres capitulariter convocantur? An omnes prompte et accurate conveniant? An item in tali congressu et consistorio omnes praesentes in finem usque perseverantes consideant? An tractata et conclusa in ipso tali congressu ad privatum capitulare protocollum referantur? Et an illud ante dissolutionem consessus eotum statim perlegatur?

Ad quadragesimum secundum: Necessitate quidem ita ferente, per reverendissimum dominum praepositum majorem convocatis dominis capitularibus jam in sacristia, jam vero in sua residentia congressus capitularis celebratur, dum res ita postulat, frequentius etiam per hebdomadam, tractata nihilominus et conclusa ad privatum capitulare protocollum a longiori jam tempore non referuntur.

Punctum 43-ium: An reperiatur quodpiam membrum seu canonicus aliquis de mystico corpore capituli istius vitiis et enormibus ad publicam populi Christiani notitiam et scandalum criminibus innodatus, aut plane ob [21.] aliquod sacris etiam canonibus e diametro adversans delictum prostitutus et diffamatus, atque inde fidelibus etiam populis gravis et exosus?

Ad quadragesimum tertium: Reperitur omnino publica fama talis. [21.]

Punctum 44-tum: An aliquis corpus hoc mysticum seu capitulum quasi in viscera suae matris saeviens diris excerationibus affecerit? An item capitulo isti seu commembris et confratribus suis eosdem horrendis maledictionibus perstringendo gravem injuriam et laesionem intulerit? Et an etiam subinde canonicatum suum resignaverit?

Ad quadragesimum quartum: Est omnino talis reperibilis.

VKI 2025 e-archiv.info

Punctum 45-tum: An in testamentariis dispositionibus canonicae aeque ac caesareo-regiae[38] ordinationes et constitutiones serventur? Utrum nimirum canonici istius ecclesiae cathedralis in ultimis suis voluntatibus soleant esse memores ipsius ecclesiae, a qua honorem et beneficium acceperunt, necnon seminarii clericorum parochorumque deficientium aliarumque hujus diaecesis Weszprimiensis necessitatum?

Ad quadragesimum quintum: In testamentariis dispositionibus canonicae et caesareo-regiae ordinationi satisfaciendo, in ultimis suis voluntatibus ecclesiae et seminarii capitulares solent esse memores.

Punctum 46-tum: An et quam amplam numerosamque habeat capitulum bibliothecam? Qui et quales libri in ea, quis ejusdem praefectus, cujus scitu et facultate inde libri excipiuntur et an excepti rursus eo reponantur, et an diligens in iis purgandis, notandis, reparandis, augendis et custodiendis cura adhibeatur?

Ad quadragesimum sextum: Habet ecclesia bibliothecam ex sub litera B annectenda ejusdem conscriptione resciendam. Praefectum hucusque habuit neminem, interim tamen extranei nonnisi ex facultate reverendissimi domini custodis aut totius capituli exinde, domini autem capitulares, dum eis placuit, pro usu suo libere excipiebant exinde libros. Quos etiam domini canonici prorsus reportare solebant, nullus specialiter fuit hucusque, qui connotas|set. [22.] Notarius tamen quandoque purgavit eosdem.

VHL 2025 Archivum

Punctum 47-mum: Quis et qualis singulis capitularibus obtingat annuus proventus? Et hic in quantam circiter summam recentioribus his annis comparative ad annos vetustiores procreverit et emerserit?

Ad quadragesimum 7-mum: Siquidem vetustiorum temporum proventus modernorum capitularium memoriam excederent, ideo ignoraretur, in quantamnam summam comparative ad vetustiores annos proventus ejusdem accreverint. Qui ceteroquin proventus pro fertilitate aut sterilitate (prout superius puncto secundo attactum est) temporum jam accrescunt, jam decrescunt.

Punctum 48-vum: An capitulares beneficio suo aliquas habeant annexas, et quas appertinentias, utpote allodia, hortos, vineas et alia hujusmodi? Et utrum haec debite conserventur et cultiventur?

Ad quadragesimum 8-vum: Habent aliqui ex capitularibus beneficiis suis annexas nonnullas appertinentias, nominanter quidem praepositus major allodium et duos hortos, lector allodium et hortum, vineas item in Alsó-Eőrs

[38] A kéziratban hibásan: „caesareo-regia”.

et Lovas, cantor allodium, hortum et vineas, unam in Csopak, alteram in Alsó-Eőrs, custos habet vineam in Lovas et hortum, cathedralis hortum et vineam in Kis Falud, tandem ultimus canonicus hortum solummodo habet. Quae omnia debite conservantur et cultivantur.

Punctum 49-num: An in hac ecclesia cathedrali dentur personatus, seu an sint aliqua beneficia canonicatibus annexa, aliquae scilicet praepositurae vel abbatiae?

Ad quadragesimum 9-num: Nullus habet praeter cantorem, qui praepositurum Hantaensem habet. [23.]

Punctum 50-mum: An habeatur in sacristia liber sacrorum, in quo scilicet connotentur missae omnes, quae in hac ecclesia cathedrali celebrantur tam a domesticis, quam vero extraneis?

Ad quinquagesimum: Nullae hactenus celebratae in ecclesia isthac missae connotari solebant, prout[39]

Punctum 51-mum: An habeantur ad hanc ecclesiam cathedralem ipsiusque capitulum spectantes canonice investiti et installati non residentes canonici, iique utrum ex proventibus saltem grossioribus capituli istius an sint participantes?

Ad quinquagesimum 1-mum: Neque canonice investiti et installati non residentes canonici ad ecclesiam istam cathedralem habentur.

VHL 2025 e-archivum

Et sic nos praeinsertarum ad puncta interrogationis responsionum nostrarum seriem fideliter, candide et (prout attactum esset) conscientiose cumque omni devotione filiali titulatae illustrissimae ac reverendissimae dominationi vestrae rescripsimus.

Datum ex consistorio nostro capitulari die vigesimanona mensis Junii, millesimo septingentesimo quadragesimo sexto.

Ejusdem alte titulatae illustrissimae ac
reverendissimae dominationis vestrae
humillimi et devotissimi servi

Paulus Orosz praepositus major
venerabilis capituli Weszprimiensis mpp. (L.S.)
Michael Pösthéni lector et canonicus mpp. (L. S.)

[39] Mivel kéziratban a kérdőpontok és válaszok külön hasábban, így folytatólagosan helyezkednek el, a válaszadó az 50. és az 51. kérdésre adott válaszát két pontra tagolva, de egy mondatba vonta össze.

Stephanus Dubniczai cantor et canonicus mpp. (L. S.)
Franciscus Xaverius Szent-Imrei custos et canonicus mpp. (L. S.) [24.]
Stephanus Kiss cathedralis et canonicus mpp. (L. S.)
Stephanus Lenthy canonicus mpp. (L. S.)

c.) [Litterae][40]

[VFL VIII.31. 33. doboz]

1.

Venerabile capitulum, fratres in Christo devoti!
Postquam e pristinis ruinis et confusionibus regnum hocce apostolico Marianum Hungaria tam immani Christiani nominis hoste Turca represso, quam et contraria religionis hominibus seu evangelicae veritatis adversariis ad suos debitos limites non nihil restrictis atque reductis, ac taliter sedatis utriusque reipublicae Christianae tumultibus alma tandem reddita pace respirare coepisset, Mariano Theresianus vere apostolicus zelus ac pietas sanctissimis fervidissimorum suorum conatuum ardoribus reliquos inter fideles suos et subditos, ut in ecclesia, capitulo ac tota denique diaecesi nostra pastorali curae, fidei fidelique administrationi commissis avitam pietatem bonumque ordinem et ecclesiasticam disciplinam pro posse nostro in et reduceremus componeremusque, nos quoque mirabiliter succedendo adeo animum nostrum permovit, ut in concredita humerisque nostris imposita obligatione obligationisque exsecutione, adeoque in consummatione virtutis aliquid defuisse, aut nos vel in minimo defecisse piaculum esse duceremus.

Inde evenit, ut in primo statim episcopatus nostri anno, die 19-a utpote mensis Junii seu dominica tertia post Penetecosten, in parabolica similitudine optimi imo infinitae bonitatis pastoris nostri Jesu evangelicam dominicae illius doctrinam ad vos adque ad universum populum ibidem congregatum viva voce proponendo, prima vice sponsam nostram seu cathedralem ecclesiam (quam et vos Christi compagem tamquam vivi et electi lapides compositi atque ut similitudo templi peculiariter circumornatis) canonice visitantes, certa puncta interrogatoria ad cognitionem nudae et simplicis veritatis seu totius et integralis status ejusdem ecclesiae et capi-

[40] Az 1746-os vizitációt követő, c) pontban közölt levelek szövegét a Pfeiffer által készített gépiratból ismerjük, kéziratuk lappang.

tuli vestri, adeoque praeallegatam avitam pietatem bonumque ordinem et ecclesiasticam[41] disciplinam, partim in quantum legi et pietati conformis esset, stabiliendum, partim vero in quantum adversaret, reformandam aut restituendam, non autem ad vestrum solummodo nudis responsis fundatum assensum implorandum collimantia die 20. praefati mensis Junii eo animo vobis et fine (prout in decreto nostro visitatorio, qua etiam sedis apostolicae delegatus fusius declaravimus) praesentari fecerimus, ut scilicet ad ea omnia et singula nobis fideliter, conscientiose, seriatim et capitulariter responderetis.

Tantum tamen abest, ut dum actum hunc canonicae visitationis in festo sanctorum Petri et Pauli apostolorum praevie ad vos totumque clerum finem in istum instituto pastorali sermone consummaremus, non ut paternae nostrae hujusmodi sollicitudini corresponsum (omisso etiam per digniorem ad praelatum nomine capituli habendo alloquio) seriaeque adhortationi et ordinationi satiasfactum esset, quin potius omnia ferme responsa obiter et indigeste, superficialiter et perfunctorie, ut exinde nihil, nisi vel negligentia vel sui praelati contemptus aut vilipensio elucescat, genuinarum responsionum loco minus[42] apposita,[43] imo nonulla ex privativo adeoque fallibili spiritu per privatos contra sensum decreti dictata, responsis tamen capitulariter subscriptis ac taliter etiam praesentatis inserta esse advertamur.

Carissimi! Nolite putare (errant enim, qui putant) puncta illa canonice exhibita ideo proposita esse, quasi per ea gravius aliquod vellemus jugum imponere, canonicas canonicorum praerogativas, privilegia aut immunitates vel in minimo laedere, consequenterque legem solvere. Nolumus solvere, sed adimplere atque adimpleri. Ideoque certos et assecuratos vos esse velim: jota unum aut unus apex, in quantum practicabile foret mosque patriae atque pia ecclesiarum consuetudo admitteret, non praeteribit a canonica nostra lege, donec omnia, quae canonice una et paterne proposita sunt, fiunt. Optime enim novimus et ea, qua[e] praelati legaliter et canonice possunt, et ea, quae canonici debent.

Porro memorata puncta non pro punctura, sed pro punctualitate promissa esse, ut scilicet per illa puncta facilitati eminentioris status, reputationis et honoris vestri punctum facilius cognoscentes punctualibus vestrae satisfaceretis obligationi, vos tamen in nonnullis responsionibus et punctis pro punctualitate puncturis uti videmini. Longe aliud est officium canonici punctatoris, qui in puncto quadragesimo in isto capitulo necdum esse designatus asserit.

[41] A gépiratban: „ecclesiasticum”.
[42] A gépiratban: „minis(?)”.
[43] A gépiratban a szó előtt: „apposite”.

Magistri nostri Christi (cujus cooperatores, et discipuli sumus) jugum suave est, et onus leve. Onus leve, sed non leviter aut cum levitate portandum. Portatur et portat. Leve onus est penna avium et tamen se ac totum corpus pennatorum portat. Nos sacerdotes et vel maxime in dignitate constituti sumus pennae laicorum, ergo ita debemus ferri versus coelum in altum, ut et alios eo transferamus, seu ut columba (juxta illud *quis mihi dabit pennas sicut columbae, et volabo*)[44] ita debemus volare, ut levi oneris Christi pondere non aggravati, sed potius alleviati feramur et feramus, quo tendimus. Jugum suave, sed non segniter[45] aut delicate, verum viriliter atque ut hujus jugi suavitas sit jugis fortiter trahendum. Delicatus enim miles est, qui oscitanter absque labore, fatigio, vel sine jugi et forti pugna putat se triumphaturum, cursum consummaturum aut coronam gloriae consecuturum. Nolite ergo horrere aut erubescere servitutem et jugum Domini.

Tandem, si punctatim ad puncta nostra factas responsiones penitus inspiciamus, eae, ut jam praeattactum esset, valde superficialiter et perfunctorie concinnatae[46] obscureque et confuse reductae atque redactae sunt, ita, ut ex illis sive ad praesentis status capituli istius cognitionem, sive ad inducendam in conformitate legum canonicarum rectam vivendi normam bonumque ordinem instituendum exiguum plane aut vix aliquid erui possit. Exsuper abundanti itaque rursus paterne vos in Domino adhortamur, sed et in virtute sanctae et salutaris obedientiae omnibus et singulis ecclesiae nostrae canonicis firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus antequam ad justum et aequum isthaec responsa assumantur trutinam, atque cum quovis et singulo vestrum etiam in particulari conferantur, quivis et singulus toties memorata puncta interrogatoria bene et diligenter ruminet, disquirat ac examinet, ut dum et quando de his privative et in camera caritatis per nos auditus fuerit, verum, genuinum ac circumstantialem pandere valeat responsionem et revelandorum revelationem. Interim vero reverendissimus dominus Michael Pöstény lector et dominus Stephanus Lenthy divisor cum debita instructione pro die 22. currentis mensis Augusti huc Simeghinum ad nos capitulariter exmittantur urbarium aliosque libros aeconomicos, totum statum bonorum et proventuum ecclesiae et capituli istius in se complectentes huc allaturi, et non secus facturi.

Datum in curia nostra episcopali Simeghino, die 19-a mensis Augusti anno Domini 1746.

MTA 2025 e-archívum

[44] Zsolt 55(54),7.
[45] A gépiratban nem létező szóalak: „legniter”.
[46] A gépiratban: „concinnate”.

2.

Literae responsoriae episcopi ad literas, quas capitulum medio duorum libros ad episcopo desideratos ferentium expediverat

Post iteratas nostras monitiones tandem medio duorum e gremio suo exmissorum libros proventuum et obventionum reddituumque capituli istius huc Simeginum[!] transmissos, cum ex illis ob neglectum accurate annotationis exigua admodum hujusmodi proventuum et obventionum cogitatio erui possit, ipsique exmissi canonici ampliorem, quam in his libris annotatum esset, se non habere notitiam assererent, nos ad postremas de dato 19-a Augusti emanatas provocando eosdem una cum libris allatis remittimus. Ceterum quod attinet amicabilem inter me qua episcopum Veszprimiensem et incolas ignobiles, civitatis utpote episcopalis inhabitatores Veszprimienses, eorum excelso consilio regio locumtenentiali in eandem[47] compositionem, de hac dominationes vestrae non debent cum tanta lamentatione et inquietudine sollicitae esse, cum alioquin sufficienter habeant, quod tam active, quam passive cum extraneis et saecularibus agant, alibi prius jura ecclesiae meae (quae aequaliter tenemur fovere) quaerant, et postea his reaquisitis, si ultra id, quod actu habent, habere praetendunt, agrediantur praelatum suum, quod ego facio, nec scitis modo, scietis enim postea. Non est enim vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate. Cetera superis faventibus et nos sua gratia conservantibus, ubi venero, disponam.

Earundem dominationum vestrarum sincerissimus in Christo parens, Martinus episcopus Weszprimiensis.

VERA 2025 Archivum

3.

Venerabile capitulum, fratres in Christo devoti!
Pastoralis illa cura, sollicitudo et caritas, quas vas electionis, doctor et apostolus praesentium animum et intentum nostrum exagitat: Attendite – inquit – vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere,[48] ut imprimis propriae nostrae obligationi, dein cleri nostri disciplinae debitaeque subordinationi ac consequenter totius gregis nostri saluti invigilantes serio intederemus. Interim dum taliter curam nostram et caritatem impenderemus, summo paterni animi nostri cum dolore sentire et experiri[49] cogimur gravem injuriam et afflictionem per vos nobis illatam

[47] A gépiratban: „eundem”.
[48] Csel 20,28.
[49] A gépiratban nem létező szóalak: „expereri”.

vulnusque ferme lethale inflictum. Cum enim nos augenda divina gloria intenti explendo muneri nostro insudaremus primamque et nobilissimam totius cleri nostri portionem, capitulum nempe ecclesiamque nostram cathedralem, tam internis ornatibus et aliis piis conatibus vivisque lapidibus sive novis ecclesiae sanctae surculis, quam et diversis novis tum materialibus, cum vero spiritualibus aedificiis condecorare pergeremus, vos, qui in his et similibus tanquam filii carissimi, cooperatores et coadjutores esse deberetis (nescitur quis vos infascinavit) a tramite debitae subjectionis et obedientiae adeo descivistis, ut qui cooperari et adjuvare debebatis, contra ipsam divinam ordinationem refractarii et paternarum traditionum ac ordinationum cum scandalo populi et salutis animae vestrae periculo facti sitis contemptores, ita quidem, ut ipsi quoque catholicae ecclesiae adversarii palam acclamant, quod pii ecclesiastici et religiosi viri efficiunt in populi consolationem, capitulum destruit vertitque in ruinam ac perditionem. Qua namque haec praesumptio ipsam plane divinam velle evertere ordinationem? Omnis enim potestas a Deo est, et qui potestati resistit, divinae ordinationi resistit. Deus scit et homines vident ac experiuntur, quod nihil utilium subtraxerim, quo minus palam annuntiarem, quae sit voluntas Dei beneplacens et perfecta, et quod ferme ad ultimum usque obulum me extenuanda, eo omnem converterim conatum, ut Deo, ecclesiae, vobismet ipsis cunctoque populo me totum meaque omnia consecrarem. Et tamen cum hac sollicite exsequero, vos, et quidem anteambulone praeposito vestro majore perversitati contumaciter insordescentes ipsam etiam domum meam episcopalem, imo et locum divino cultui destinatum jam per proprios praepositurales homines, jam vero per subditos capitulares invadere, noviter erectos muros decuti, perfringi, disjici curantes, taliterque pia patris et praesulis vestri opera inobedientes, et vaniloqui evertere, confundere, ruinare et prostituere nihil pensi duceretis.

Possem equidem tam ex altissimo una et pientissimo sapientissimorum justitiaeque et disciplinae amantium virorum consilio, quam vero legibus canonicis decretisque et constitutionibus pontificiis, et signanter Caus. 2-a, quaestione 7., cap. 16., item Decret. Gregorii IX. libr. 5., tit. 31. c. 15. *Gravem cum dolore*, necnon lib. eod. tit. 33., cap. 16. *Cum capella*, prout in fundamento harum legum et constitutionum definit Concilium Trid. sessione 13., cap. 1-o et sessione 25. de reform. cap. 3., possem – inquam – vos taliter exorbitantes, audaculos, refractarios, et facta praelati vestri temerario ausu via facti violenter ac scandalosi vellicantes gladio sprituali ferire, quin imo circumstantiis in istis ne fors ipsa lege domus utpote episcopalis invasores excommunicatos declarare, in lenitate tamen potius et mansuetudine Christi paternaque pietate et suavitate procedere volentes, ut auctorem hujus impudentiae et temeritatis plenius et evidentius cognoscamus,

consequenter adversus insolescentes ultrici manu episcopalem nostram auctoritatem vindicemus, praesentium per vigorem auctoritate nostra, qua pleno jure fungimur episcopali, qua etiam sedis apostolicae delegatus in virtute sanctae et salutaris obedientiae firmiter ac in casu (quod minime speramus) non obtemperantiae sub poena ei ipso incurrendae excommunicationis praecipientes eo malimus et mandamus, quatenus his perceptis statim et peremtorie et medio vestrorum praepositum majorem vestrum Paulum Orosz et lectorem Michaelem Pőstény enormium horum actuum et violentiarum praelato vestro illatarum rationem reddituros efficacem, nostrumque ulteriorem dispositionem percepturos capitulariter exmittatis. Nec secus facturi.

Datum Simeghini in cur[i]a nostra episcopali, die 26-a mensis Octobris anno 1747. Martinus Biró episcopus Veszprimiensis m. pr.

4.

Nos Martinus Biró de Padány, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis locique et comitatus ejusdem per[pe]tuus comes, sacratissimarum imperatorio caesarearum regiarumque majestatum consiliarius status intimus et regius per Hungariam cancellarius capitulo cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis salutem et episcopalem nostram benedictionem. Sperabamus quidem, quod paterna nostra benignitas et sollicitudo, quibus nuper tam pastorali[50] epistola nostra, quam medio duorum, praepositi utpote majoris et lectoris facta allocutione devotionem vestram convincebamus, id efficient, ut canonicos vos seu secundum[51] leges et regulas a conciliis et summis pontificibus ordinatas sitis accommodaturi. Frustrati sumus tamen spe et exspectatione nostra. Non ut enim vos hujusmodi dispositionibus nostris satisfecissetis, quin potius praescripti exmissi statim hic Simegini[!] e vestigio dispositionis nostrae ab invicem divulsi, rem velut obviam et trivialem obiter (ut brevi expost hic pertransiens praescriptus praepositus major in conspectu nonnullorum praecellentium ac praenobilium virorum abunde testatus est) et perfunctorie tractantes, ne quidem una constituti debitam eamque lege et consuetudinetenus requisitam relationem vobis fecisset, ut proinde episcopalis nostrae dispositiones et propositiones in sanctitate et inviolabilitate canonum integre atque intemerate observandae toti capitulo innotescant, easdem porro quoque palam, publice et manifeste praesentibus intimantes resumimus. Fratres in Christo devoti! Tres

[50] A gépiratban hibás szóalak: „pastroli” (az „l” helyén nagy „i” betűvel).
[51] A gépiratban: „secundam”.

jam propediem evolvuntur anni, a quo miseratione divina in regimen pastoremque et episcopum animarum vestrarum electus sum. Et quidem divina illa eadem ex altissimis suis finibus ita ordinante providentia ea cum connexione, ut nos in episcopatu defuncto Adamo Acsády, modernus autem praepositus major vester Paulus Orosz nobis viventibus medioque commendationis nostrae in praepositura majore succederemus. Jam intermedio hoc respective exiguo tempore Deum, conscientiam, praelatum, clerum et populum quam multis et magnis scandalis et offensionibus exagitastis! Offendistis enim Deum, quia ipsius ordinationi restitistis, laesistis conscientiam, quia contra dictamen illius, quod praepositis etiam discolis obedire jubet, non absque remorsu egistis. Offendistis praelatum, quia quem Deus duplici honore dignum fecit, inhonorastis. Prostituistis clerum, scandalisastis populum. Quoad Deum: religionis actum defaedastis. Quoad conscientiam: conditionem status vestri animo non recogitastis. Quoad praelatum: sanctae et salutaris legeque divina et humana praescriptae obedientiae et venerationis obliti estis. Quoad clerum: colorem optimum obscurastis. Verbo quoad populum: consolationis spiritualis dulcedinem, non in amorem, sed amarorem et offendiculum conversistis. Religionis actum defaedastis, quia cum neglectu servitii et praedicationis verbi divini (etiam ipsum munus praedicationis seu cathedralatus sine expresso nostro consensu, eo minus decreto expungentes), cum neglectu item psalterii, prout regulariter et ex debito alii cathedralium ecclesiarum canonici faciunt, concentusque et laudis divinae domum Dei seu cathedralem ecclesiam nostram subinde ferme speluncam latronum effecistis. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Non enim satis est vobis ad mensam, et in domo vestra aliena acta et facta vellicare, sed in ipsam etiam ecclesiam hujusmodi morsus diffunditis, ibique persaepe non modo sacristias et stalla vestra totamque ecclesiam clamoribus et contentionibus repletis, sed et cum summo populi offendiculo invicem quoque mordetis. Conditionem status vestri animo non recogitastis, quamvis enim omnis anima subdita sit potestati, vosque sub ejusmodi potestate constitutos, consequenter debitam subjectionem observare, adeoque praelato vestro non sicut homini, sed sicut Christo subisse deberetis. Vos tamen e diametro omnem disciplinam et superioritatem excutere et susque deque ad propriam duntaxat salivam sine lege, sine rege vivere et agere pergitis. Quis dedit praeposito vestro majori facultatem aut praerogativam, ut canonici nostri cathedralem ecclesiam deserere et pro lubito suo hinc inde discurrere possint, licentiam tribuendi? Praepositus major, aut ipso absente alter dignior etiam vi antiquarum capituli istius constitutionum habet facultatem fratres seriatim ad statutiones, fassiones aut testamentorum exceptiones et alia hujusmodi fidei et credibilitati capituli regnotenus commissa negotia peragenda exmittendi, non vero ullo modo ab

© Capitulum Vacii 2025

ecclesia cathedrali et servitio divino ablicentiandi. Vicarii generalis est haec facultas, idque solum in absentia nostra talique cum restrictione, ut si canonicus talis in diaecesi nostra sit moraturus, vicarius generalis ablicentiare possit, et quidem cognita prius abitus et morae ratione; si autem extra diaecesim ire volet, a nobismetipsis hujusmodi facultatem accipiat oportet. Sanctae et salutaris legeque divina et humana praescriptae obedient[i]ae et venerationis erga praelatum vestrum obliti estis. Quanta enim haec pervicatias et contra ipsos ingenuo homini apprime impressos reverentiae episcopalis stimulos, qualis iste contemptus (rursus peculiariter de praeposito majore vestro loquor), ubi contra factum praelati sui, vobis tamen etiam consentientibus violentam et scandalosam[52] actionem suam, jam scilicet clericorum vina in publicam plateam ejici, jam vero neoerectos et respective cultui divino destinatos muros, et quidem per capitulares, eosque acatholicos subditos demoliri faciendo consummasset adhuc subnectere actioni: eatis modo per me licet, referatis et conqueramini sive episcopo, sive Romano pontifici. Colorem optimum in clero obscurastis, quia prudentia vestra opera filiorum lucis confundistis adeo, ut totius diaecesis nostrae (imo et vicinarum diaecesium) clerus, et signanter novella seminarii sanctae Annae germina vitis et auditis actis et factis vestris ferme jam de statu[s] sui clericalis integritate et vitae aeternae securitate dubitare inceperint. Spiritualis consolationis dulcedinem in amarorem convertistis, quia tam catholicorum aedificationi quam acatholicorum conversioni obicem posuistis, et quidem tali cum energia, ut ipse acatholicus populus, qui primis episcopatus nostri annis (vos ipsos testes appello) ad gremium catholicae sanctae ecclesiae amplectendamque salvificam fidem numerosissime et fervidissime currebat eamque amplectabatur, facto vestro ut ipsimet acatholici una et catholici ingeminant, jam nunc non modo illo non convertantur, sed et hi pejores fiant, et ad majora mala dilabantur. Quae cum omnia haec et similia magno paterni nostri cordis dolore recogitaremus atque tantisper etiam medelam aliquam his malis opponeremus (reservata adhuc hac vice in apostolorum et patrum contemptores fulminata poenalitate), praesentium per vigorem auctoritate nostra, qua pleno jure pollemus et fungimur ordinaria, constituimus, sed et firmiter praecipientes committimus et mandamus, ut debita cum modestia gravique incessu ad ecclesiam tam ante quam post prandium accedentes, tam in sacristiis quam et in stallis, omnique accessu et recessu (ut is, qui foris est, nihil habeat malum dicere de vobis) pietatem, sobrietatem et exemplaritatem canonumque silentium ex asse observetis remonstrantes, quod quemadmodum in ecclesiastica dignitate et honore, ita et virtutum exercitio reliquos praecellatis, sacrosanctum missae sacrificium non tantum

[52] A gépiratban: „scandalosum”.

dominicis et festis diebus, sed etiam – quantum fieri potest – diebus quoque ferialibus, maxime autem dum de beatissima Virgine Maria, de aliquo Hungariae sancto, et de duplici fit officium, devote celebretis, sacra imposterum celebranda, specialiter autem conventualia, et tria apprime notata hebdomadalia votiva quotidie, per quem, qua hora et qua intentione celebretur, diligenter annotetis, et tam pro his, quam vero per extraneos sive ecclesiasticos sive religiosos celebrandis connotandis distinctum librum perpetuo in sacristia servandum comparetis, auditioni verbi divini seu concioni maxime dominicis et festis adventus et quadragesimae[53] omnes et singuli diligenter praesto adsitis, et ubi licuerit, pro majori populi aedificatione ipsimet quoque concionemini, sicque verbo et exemplo ad virtutes sectandas et ad vitanda peccata populum Dei eradiatis, vicarium nostrum generalem, tam a nobis, quam ab ipsa lege in dignitate constitutum et honorificatum, veluti personam nostram, debito honore et reverentia prosequamini, ac sine nostro aut ipsius vicarii generalis consensu et facultate et quidem abitus et morae ratione assignata extra oppidum seu ecclesia[e] cathedralis servitium, minus autem extra diaecesim divertere aut commorari, sed nec ultra tertiam partem canonicorum ab ecclesia simul et semel abesse praesumatis, a contentionibus et criminationibus tanquam a facie colubri fugientes in vinculo pacis et dilectionis pie conversantes (in hoc enim cognoscimini discipuli esse Christi, si dilectionem invicem habueritis) invicem amatis et honorificetis, et, ut sanctus Petrus loquitur, animas vestras castificantes in obedientia caritatis in fraternitatis amore simplici ex corde invicem diligentes attentius.[54] Verbo: sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est.[55] Quia tandem – uti praeattactum est – munus quoque praedicationis seu cathedralatus sine nostro expresso consensu, minus autem decreto, sed proprio duntaxat motu et arbitrio excussistis, illudque in religiosum concionatorem cathedralem dictum non modo transtulistis, verum et ipsum archidiaconum cathedralem dictum in aliud rurale seu aeconomicum, adeoque cum munere cathedralatus incompatibile transmutastis (nemo enim mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno Dei), concomitanter in hoc quoque auctoritatem et jus patronatus nostrum, quo in collatione praebendarum et beneficiorum cathedralis ecclesiae nostrae juxta avitam consuetudinem et praxim pollemus, invasisitis, hinc, ut avitis ecclesiae nostrae juribus insistamus, praememoratum archidiaconatum cathedralem veluti cum praeattacto

[53] A gépiratban: „Quadregesimae".
[54] 1Pét 1,22.
[55] Mt 5,16.

atque etiam per ultimum ipsius tentorem Stephanum quippe Kiss acceptato ac etiam jam exercito officio aeconomico incompatibilem praesentibus vacantem atque rursus ad nostram collationem devolutam esse declaramus. Cetera autem, dum venero, disponam.

Datum in curia nostra episcopali Simegini, die decimatertia mensis Novembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo[56] septimo.

Martinus Biró episcopus Weszprimiensis m. pr.

5.

Nos[57] Martinus Biró de Padány Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis locique et comitatus nominis ejusdem perpetuus supremus comes, sacratissimarum caesareae et regio apostolicarum majestatum actualis intimus consiliarius et regius aulae apostolicae reginae Hungariae cancellarius reverendissimis et admodum reverendis dominis [...].

VFL 2025 e-archívum

[56] A gépiratban: „quadregesimo”.

[57] A gépiratban utolsó helyen az iménti töredékesen maradt levélkezdet olvasható.

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1761. peracta

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

[1r]

a.) [Decretum]

[VFL III.1.a.2. Veszprém Capitulum 1761.]

Nos Martinus Biró de Padány Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis locique et comitatus nominis eiusdem perpetuus supremus comes, sacratissimarum caesareae et regio-apostolicarum majestatum actualis intimus consiliarius et regius aulae apostoicae reginae Hungariae cancellarius reverendissimis et admodum reverendis dominis Paulo Kiss venerabilis capituli cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis praeposito majori, Josepho Drávecz lectori et vicario nostro generali, nec non abbati beatae Mariae Virginis de Valle Weszprimiensi, Stephano item Dubniczay cantori et praeposito beati Michaelis archangeli de Hantha, Ladislao Tőrey custodi, Paulo Horváth cathedrali et Ignatio Nagy actualibus residentibus et canonicis salutem et pacem in eo, qui est salus et pax nostra. Cum ex praescripto sacrorum canonum muneris officiique nostri esset, ut nimirum venerabilis etiam capituli auctoritati et jurisdictioni nostrae subjecti pervigilem impenderemus curam et operam, incidissentque lapsu temporis complura motiva, quorum stimulo provocati pleniorem ac pernecessariam capere nos oporteret notitiam. Et quia haec ac similia occurrentia vix melius in cognitionem nostram posse devenire arbitraremur, quam si occasione visitationis canonicae a venerabili fratrum nostrorum capitulo super iis informari postularemus, de quibus ad propositum nostrum sermo nobiscum his ipsis habendus sit. Quocirca in finem desideratum ad conformitatem memoratorum supra sacrorum canonum nos, cui provincia haec a sacra apostolica sede concredita esset, et venerabili [1v] ipsi capitulo sive in communi sive in partiuculari spectato, quantum ad singulorum etiam puritatem conscientiae conservandam perquam utilis ac necessaria censeretur, habita super his matura deliberatione et animi nostri in integritate custodiendi gravi impulsu vobis capituli nostri Weszprimiensis dilectis in Christo filiis tam in communi, quam in particulari, columnis videlicet ejusdem ac personatibus ceterisque quoad effectum hunc interessatis praesentis vigore decreti hujus nostri canonicam pro die 25-a labentis mensis et anni indicimus visitationem. Commonentes authoritate nostra episcopali omnes et singulos nimirum tam in communi, quam in particulari, ut decreto huic nostro prompto pareatis animo, et sive in communi sive in particulari quaestionibus nostris et adnexis praesenti decreto huic nostro punctis fideliter ac in puritate conscientiae vestrae,

VFL 2025 e-archivum

quam intaminatam coram ipsi deo maximo conservandam praecipimus, et respondeatis, uti debetis, et in ipsis responsionibus ac quaestionum nostrarum resolutionibus eam observetis methodum, quae et subjectionem vestram filialem, et nostram paternam, quae vobis praeemineret, deceat dignitatem. Nec secus facturi sub interminatione incursus censurarum a sacris canonibus definitarum, et experienda per contra venientes severiori etiam, si et ubi opus fuerit, praelatorum in subditos pro arbitratu nostro disciplina apostolica ecclesiastica.

Datum in curia nostra episcopali Sűmeghini, die undecima mensis Augusti anno 1761. Martinus Biró episcopus Weszprimiensis m. p. (L. S.)

b.) [Puncta visitationis canonicae et responsa][58]

[3r] Punctum 1-um:[59] Quoniam ex tenore constitutionum facilius uberiusque colligi possit, quam obligationem, quae munera, quae officia haberent tam in communi, quam in particulari domini capitulares canonici, exhibeant proinde, si quas in archivo suo repositas haberent constitutiones. Et an hae ipsae authenticae censeri queant? Ac si ita, quibus auctoribus attribuenda fuerit talis authentia, ac demum a quo tempore?

[5r] Ad primum:[60] Easdem capitulum hoc habet constitutiones, quas in primordio statim suae introductionis cum illustrissimo domino condam episcopo juniore Stephano Zennyei composuit ac concinnavit, juxtaque earundem sensum sub omnibus iis vixit episcopis, qui praenominato Stephano juniori Zennyei in pie pacificeque gubernata cathedrali hac ecclesia successere, imo vivit hodiedum adeoque etiam sub glorioso excellentiae vestrae gubernio consequenter nonaginta quatuor jam circiter annis per omnes Zennyeium sequentes, excellentiam vero vestram praecedentes et vel maxime per excellentiam vestram confirmatas et authenticatas habet et tenet. Nam illi easdem non contravertendo nec revocando confimarunt, excellentia autem vestra ad easdem diversis occasionibus se revocando ac

VEL 2025 e-archívum

[58] Az 1761-es vizitáció anyagának tisztázati példányában a kérdőpontok [3r–4v] és a válaszok [5r–10v] egymástól elkülönítve szerepelnek, jelen formában történő közlésük kiadói döntés eredménye, ahogy a címadás is.

[59] A kérdőpontok előtt a következő cím olvasható: „Puncta visitationis canonicae anni 1761-mi interrogatoria venerabili capitulo Weszprimii ad respondendum porrecta." [3r]

[60] A kéziratban a válaszok külön egységet képeznek. Előttük a következők olvashatók: „Ad puncta visitationis canonicae anni 1761. interrogatoria venerabili capitulo Weszprimiensi ad respondendum porrecta respondet venerabile capitulum in omni filiali veneratione et devotione modo sequenti, et quidem". [5r] A válaszok tisztázata két példányban is fennmaradt, ezek közül az egyik mellett köteleződtünk el, a számottevő eltérések esetén a másik példány által hozott szövegváltozatra is utalunk.

ab origine suae reductionis capituli antiquas recognoscendo, et quidem signanter in primo sui episcopatus, septima videlicet mensis Maii 1749. collati canonicatus honorarii elargito gratioso decreto asserendo: „Siquidem antiquae etiam constitutiones, quibus hocce capitulum ab origine suae reductionis utitur." In alio deinde, anno 1755. die 12-a mensis Martii cathedralatus Weszprimiensis Gabrieli condam Sárkány collativo dicendo: „Prouti non solum eundem archidiaconatum cathedralem in conformitate capitis decimi constitutionum venerabilis capituli istius." Ac praetermissis omnibus aliis, contra Franciscum condam Kozorics anno 1758. 6-a mensis Maii ad capitulum nostrum misso sic sonante: „Sanctis ac salutaribus piorum praedecessorum nostrorum et signanter piae recordationis Stephani junioris Sennyei de Kiss Zennye etc. constitutionibus occasione acceptionis et in praebendam installationis per unumquemque canonicorum acceptatis ac sacramento juramenti usu roboratis et confirmatis firmiter insistentes exarando eas vel maxime authenticavit, consequenter habere nos constitutiones et quidem antiquas, sacramento juramenti usu roboratas et per omnes retroactos episcopos confirmatas recognovit, fassaque est ipsa excellentia vestra ex eo vel maxime, quia et ipsa sub earundem sensu pluribus annis vixit ut canonicus, et per praedecessores [5v] nostros in prima capituli istius visitatione sibi exhibitas prae manibus etiamnum habet."

[3r] 2-dum: An ex talium constitutionum et quidem ex quibus illarum in particulari punctis, membris vel §-phis erui possit ecclesiam hanc nostram cathedralem Weszprimiensem dici debere innumeratam vel numeratam, quidve juris conveniret alterutri?

[5v] Ad secundum: Quid capitulum innumeratum, quid numeratum sit, id dudum jure definitum est, ex quo etiam nostrum tale esse in humillima jam nostra super hac quaestione ad excellentiam vestram declaratione transmissa comprobavimus, cum autem adhuc ultro comprobari petatur, dicimus, quod et ipsae constitutiones nostrae per sex duntaxat canonicos, quorum nomina et cognomina in proloquio ad easdem videre est, et per pientissimum temporis illius episcopum concinnatae capitulum hoc jam tunc, adeoque et modo numeratum fuisse et esse confirment, quia sex tantum canonicorum munia, officia et obligationes (ut easdem legenti patet) circumscribunt et continent, videlicet capite 6-o praepositi, 7-o lectoris, 8-o cantoris, custodis 9-o, cathedralis 10-o, ac tandem junioris canonici capite 11-o circumscriptum declarant officium, et sic numeratum a primordiis statim fuisse et esse capitulum hoc clare proponunt, et demonstrant.

[3r] 3-um: Quot numero post revindicata bona temporalia hujus nostrae cathedralis ecclesiae lapsu temporis a primordiis ad praesentem aetatem

VFL 2025 e-archivum

fuerint domini canonici participantes? Et an non posset erui ex primitivis constitutionibus Sennyeianis a Péterffio Societatis Jesu in deductione conciliorum relatis ampliatio numeri dominorum canonicorum, ubi nimirum habiles ac idoneae pro his dignitatibus instituendis reperirentur personae ecclesiasticae?

[5v] Ad tertium: A conditis, ut jam diximus, cum juniore Stephano Sennyei constitutionibus ad praesentem usque aetatem sex semper tantum et nunquam plures participantes fuerunt domini canonici, in initio autem reductionis ob defectum idonearum personarum quinque tantum fuere, ut refert Péterfius. Ipse autem hic Péterfius in sua conciliorum deductione constitutiones capituli hujus, utpote non entis, quia nondum concinnatae fuerant, ne per umbram quidem attingit, siquidem ipse modum duntaxat relatorum per seniorem Stephanum Zennyei bonorum ac per eundem praepositi perque hunc quatuor installatorum canonicorum refert, quod autem reliquarum dignitatum et canonicatuum collationem tamdiu distulerit, quoad Deo propitio idoneae personae ad id oblatae fuerint, et illis conferendos esse judicaverit et egit ut praesul sapientissimus, et nostro nec aliter agere poterat judicio, prius siquidem oportebat eundem tractu temporis recuperatorum bonorum experiri rescireque proventum, et sic postea ad hos reflexione habita rataque ex iisdem pro dignitate canonicorum praebenda eruta canonicorum destinare determinareque numerum, quod eundem lapsu temporis, cognito videlicet perspectoque bonorum eorundem, ut jam innuimus, proventu fecisse, ac illis [6r] ipsis, quos Joannes Kaposi in canonicos investiverat, lectoratum, cantoratum, custodiatum utpote dignitates contulisse, quinto cathedralatum dando, ac subinde idoneo reperto sexto ratam ultimam praebendam donasse, sicque capitulum reflexione, ut praeinsinuatum est, ad bona horumque proventus habita complevisse reservataeque voluntati suae ex asse satisfecisse, quis inficiabitur? Nos enim supponimus, imo firmiter credimus illum ita rationabiliter isthaec instituere, ordinare stabilireque voluisse, ut futuris quoque audiat saeculis, quod non gentem, sed laetitiam multiplicare studuerit ac voluerit.

[3r] 4-tum: An successive ex confirmatis per Széchenium constitutionibus hujus nostri venerabilis capituli colligi possit, jam eotum septenario numero canonicorum provisum fuisse memoratum hoc venerabile capitulum?

[6r] Ad quartum: Quod Szécsenyus capituli istius constitutiones confirmasset aliquando, nec traditione a praedecessoribus nostris accepta nec monumento aliquo authentico, vel ipsarum taliter confirmatarum et sub hoc nomine constitutionum usu quidpiam nobis constat. Imo non immerito in crisim sunt vocandae quaecunque sub Szécseny nomine constitutiones, cum Stephanus Zennyei junior, qui anno 1659. in episcopum ecclesiae hujus est

electus, atque adeo a Szécsenyo duodecim circiter annis duntaxat posterior, in suarum praeloquio constitutionum nullam sub Szécseny nomine constitutionum fecerit mentionem, cum tamen alias longe anteriores patrui nempe sui Stephani Zennyei ibidem cum laude commemoret, certe praetensarum Szécsenyanarum quoque constitutionum mentionem haud subticuisset, cum hae utpote multo posteriores ac patrui sui constitutiones ipsi reformandae potiori jure occurrissent, si eas in usu et vigore aliquando fuisse, vel etiam conditas ac simul acceptatas esse cognovisset. Ex praetensis proinde Szécsenyanis constitutionibus vel ab eo confirmatis velut e re nobis prorsus ignota nihil de septenario canonicorum numero vel conjectare, nedum aliquid certi eruere et asserere possumus.

[3r] 5-tum: An proventibus, et qua in quantitate, veteribus accesserint recentioribus his annis proventus alii venerabili capitulo deservientes, et pariter qua circiter in quantitate? Et quis eorum fundus mobilis vel immobilis?

[6r] Ad quintum: Siquidem quantitas proventuum antiquorum nobis non constet, utrum iisdem aliquid accesserit, nil certi asserere possumus, imo certius dicere audemus, quod iisdem moderno tempore multum decesserit. Nam in quietantionalibus Emerici olim Ebeszki camerae Hungaricae consiliarii et proventuum generalis perceptoris super depositione decem millium florenorum per seniorem Stephanum olim Zennyei episcopum Weszprimiensem inter alias possessiones pro capitulo redemptas ac effective etiam possessas, possessiones quoque Herend, Bogárfalva et Bűge in Weszprimiensi, ac Leényfalva in Szaladiensi comitatibus signanter specificantur, quarum [6v] cum in usu et possessorio de facto non sit capitulum, manifeste consequitur decedente ex proventuum antiquorum fundo seu possessionibus amissis, non ut veteribus quidquam recenter accessisset, sed nec in eo statu, in quo post reductionem fuerant, permansisse. Praeterea ex iis, quarum in usu sumus, possessionibus adeo non emersit notabile aliquod emolumentum, ut potius vigore etiam transactionis per excellentiam vestram cum capitulo initae amisso in praesidio hoc Weszprimiensi educillo, ex quo proventum uni possessioni aequivalentem capitulum perceperat, et substitutis huic trecentis florinis per oppidanorum in lite triumphum pariter amissis, per urbarialem item subditorum regulationem magistratualiter per inclytos comitatus, quibus bona nostra adjacerent, adursam et nobis impositam proventus notabiliter ab iis defecerint, quos praedecessores nostri ante fata ista exinde carpere poterant, ita ut in comitatu Szaladiensi notabilem arendam praedecessores nostri perceperint, actu per regulationem non tantum arenda, sed et legalis census nobis denegatus sit. Nos proinde proventuum nostrorum pro tempore mediocrium vel sterilium varietate sinceram, quae pro universali regula et norma deserviret, exprimere quantitatem non

VERA 2025 e-archivum

sumus capaces. Horum autem fundus immobilis sunt possessiones sumptibus et pecuniis capituli redemptae, relutae et exsolutae.

[3r] 6-um: Quid et quantum primitivi domini canonici post recuperata bona temporalia singuli pro congruo suae mensae titulo ex bonis communibus participaverint?

[6v] Ad sextum: Quoadusque bona capitularia sub onere florenorum decem millium in sequestrum fuerant posita, singulum canonicorum non nisi florenos 25 perecepisse tam ex Péterfio, quam et aliis etiam monumentis omnino constat, non tamen quasi illi 25 floreni pro congrua canonicorum subsistentia suffecissent, sed ut ex proventibus bonorum sequestratorum memorata decem millium florenorum summa depurari possit, sapienter et utiliter ordinatum est. Qua summa plene exsoluta taliterque bonis iisdem ab onere eliberatis quid unus canonicorum pro congruo suae mensae titulo perceperit, ignoramus, cum eatenus per nullum monumentum ad nos quaepiam pervenerit notitia. Id tamen (uti jam in praemisso puncto attactum est) confirmare porro possumus, capituli hujus proventus olim fuisse majores, quia et ampliora possidebat bona.

[3v] 7-um: An habeat venerabile capitulum pro incidentibus subinde exsolvendis necessitatibus communem aliquam cassam nemonis titulo appellari solitam? Ac si ita, quis curator et conservator illius?

[6v] Ad septimum: Nullam praedecessores nostri nemonis titulo appellari solitam cassam nobis reliquerunt, sed neque tempora haec nostra sunt tam felicia, ut eandem cassam erigere valeamus, nam ad processus et lites prope infinitas, quibus capitulum hoc involvitur, proventus nostros profundere, atque aliis etiam capituli incidentibus necessitatibus propriis marsupiis subvenire cogimur.

[3v] 8-um: Quo converti soleant mulctae pecuniariae sive a laicis sive ab ecclesiasticis in casu puniti cujuspiam erroris desumi consuetae? Et an hactenus correcti punitique sint incidentes dominorum canonicorum errores ac defectus ad praescriptum constitutionum in omnibus casibus, qui in illis puniendi corrigendique specificantur?

[6v] Ad octavum: Casus poenales his nostris temporibus [7r] non evenerunt, adeoque mulctae pecuniariae, quia nullae fuerunt, nullas etiam converti poterant.

[3v] 9-um: Quae causa ratioque possit esse, quod contra praescriptum constitutionum mutata sit hora septima celebrationis missae sacrificii, et de cujus facultate?

[7r] Ad nonum: Mutatio horae septimae celebrationis missae sacrificii cujus facultate facta sit, excellentiae vestrae, utpote tempore illo aut illi proximo canonicatum gerenti magis quam nobis constat. Credi par est mutationem horae septimae in horam nonam per ordinarium cum[61] capitulo suo habito mutuo consilio factam esse vel ideo, ut tam audientium quam et sacra facientium commoditas et devotio procurari possit, quorum praedecessorum nostrorum institutioni hodie quoque insistimus et vestigia eorum tuto sequimur.

[3v] 10-um: Item capite 4-to praescripta sacra votiva an debite semper absoluta sint, vel in hoc quoque negligentes emendati, puniti aut etiam praelato delati sint? Praeterea, ubi dicitur: „Et chorus suo modo dirigatur", an unquam chorum habuerint? Si ita, quomodo chorum hunc cantandique obligationem intermiserint?

[7r] Ad decimum: Sensui puncti hujus semper et a quolibet satisfactum est, et sacra votiva lateralia debite absoluta sunt, si vero per inconcessum per aliquem satisfactum non fuisset, utrum praelato talis delatus sit, id magis ei, cui delatum est, quam nobis constare potest. Quod autem chorum respicit, in quantum ille introductus est, et quibus temporibus hactenus in usu fuit, hodie quoque capitulum hoc chorum illum cantandique obligationem minime intermittit.

[3v] 11-um: Capite 13-o an aliquando contentiones, rixae, vexationes atque discordiae aut contumeliae ortae sint inter dominos canonicos? An ad conciliandam amicitiam et iram tollendam unquam, praemissa prius per vicarium terna admonitione, 1-o in florenis 4, dein emendatione non facta in inter fratres et vicarium generalem dividendis 12 florenis contentiosi puniti fuerint? Si ita, nec tamen resipuerunt, an ad praelatum malum hujusmodi exemplum delatum fuerit?

[7r] Ad undecimum: Contentiones, rixae, vexationes atque discordiae aut contumeliae ejusmodi ad nostram saltem notitiam exortae non sunt, quae praemissa trina admonitione in tali summa pecuniaria, et iterum non secuta emendatione, in majori puniri dignae fuissent, multo minus quae spretis omnibus his suavioribus correctionis mediis praelati animadversionem postulassent.

[3v] 12-um: Capite 15-to an delicta quaedam contra castitatem punita fuerint praevia admonitione, vel ad praelatum quoque delata?

[61] A letisztázott kéziratban az „ordinari|-um" elválasztott szó és a „cum" praepositio összecsúszott: a „cum" eredetileg kimaradt, az új sorba kerülő „-um" szóvég elé azonban később – azonos kézzel és tintával – egy „c" betűt szúrtak be.

[7r] Ad duodecimum: ad punctum hoc utpote capitulo ignominiosum, ejusdem famam, honorem et existimationem laedens ac imminuens, et nescitur quali ex consideratione proveniens capitulum tanquam hac in materia innocens respondere nescit, imo non tantum ex punctis capitulo huic missis, sed et ex propriis quoque suae excellentiae manuscriptis illud expungi delerique petit.

[3v] 13-um: Capite 19-o, 22-do et 23-o an canonici non residentes, quorum mentio inibi habetur, seriem suam hebdomadariam absolverint, et an ex proventibus substantialibus participaverint? Qui illi fuerint, et quare modo usus eorum non residentium exoleverit, quo circiter tempore?

[7v] Ad decimum tertium: Fundamento ex synodo provinciali Tyrnaviae anno 1611. celebrata numero 4-o non residentes canonici fuerunt, qui a suis residentiis ob sacerdotum penuriam ad curandas foris animas exponebantur, vel illi etiam non residentes sunt, qui praelato in civitate sua non residenti a latere deserviunt. Primi generis erant, de quibus citata constitutionum capita loquuntur, teste excellentia vestra ad Hagymáskér Georgius Kardos lector, ad Szala-Egerszegh generalis vicarius, alter ad Tapolcza, alter ad Fűle expositi. Secundi generis ad nostram memoriam fuerunt apud excellentissimum praedecessorem excellentiae vestrae modernus dominus cantor, penes excellentiam vero vestram ultimus dominus canonicus. Hi quidem omnes constitutionetenus seriem suam hebdomadariam absolvere debuerunt. An autem primi horum absolverint, nos pro illis respondere non possumus, secundi per alium quod absolverint consequenterque ex proventibus etiam substantialibus, quia ex residentibus actualibus de senario numero ad praedicta exercenda munia egressi sunt, quod participaverint, certo scimus. Primorum a tempore, quo clerus augeri coepit, usus exolevit, secundorum ad placitum praelati usus dum et quando reperiri potest. Ad seriem autem similium non residentium quod excellentiae vestrae canonici honorarii non residentes reduci non possint, id non nos, sed ipsa excellentia vestra asserit, dum in decretis ipsorum aperte exponit conferre se ipsis canonicatum honorarium, sed absque spe et exspectatione praebendae, qui si praebendam non habent, seriem hebdomadariam absolvere non tenentur, quam si non absolvant, cum beneficium detur propter officium, nec substantiales possunt participare proventus. Sed et insuper quod constitutiones nostrae non sonent de similibus non residentibus, quales hodie reperiuntur honorarii, recognoscit ipsa excellentia vestra, dum anno 1760. die 11-a mensis Augusti loquitur, quod antea non praeexstiterint, sed solum quod eos vestra excellentia a tempore suscepti episcopatus sui induxerit.

VTI 2025 e-archivum

[3v] 14-um: Item capite 22-do praecipitur in constitutione antiqua, ne domini fratres canonici singillative propriaque authoritate [4r] subditos ad labores aut quascunque praestationes cogant, sed totum capitulum collective, pro ratione et genio necessitatis cujuscunque definiat hujusmodi laborum necessitatem. Jam idcirco an haec quoque regula observata sit adamussim, adeoque sensum et consensum totius venerabilis capituli dominorum fratrum quispiam requisiverit vel suapte ad quoscunque labores subditos adegerit?

[8r] Ad decimum quartum: Omnino sensu et consensu totius capituli ad mentem tamen Concilii Tridentini sess. XXV. cap. VI. et vi legum patriarum art. 102. anni 1647. in bonorum administratione et usu fructuum capiendo procedentes utimur labore et opera subditorum.

[4r] 15-um: Quia beneficium daretur propter officium statui ecclesiasticorum congruens, an non illud principaliter ad mentem sacrae Romanae ecclesiae respiceret in capitularibus collegiatis et cathedralibus ecclesiis chorum psalterii per dominos canonicos inviolate practicandum et frequentandum?

[8r] Ad decimum quintum: Et scimus et fatemur ad mentem sacrae Romanae ecclesiae et canonum respicere, ut chorus psalterii per dominos canonicos practicetur et frequentetur, prouti nos quoque modo eo, quo in hocce apostolico regno capitula cathedralium et collegiatarum ecclesiarum vi synodorum nationalium frequentare solent, libenter amplexuri et secuturi sumus, dum condicio capitis secundi constitutionum[62] ad hoc necessario purificanda adimpleta fuerit.

VTL 2025 e-archivum

[4r] 16-um: An juxta veteres constitutiones domini fratres in stallo officium alternatim cecinerint, decantaverint? Ubi sermo est de sufficienti numero canonicorum, qui fuerint fratres illi sufficientes, et quomodo intelligendi?

[8r] Ad decimum sextum: Totum divinum officium in choro decantare constitutiones nostrae nullibi praecipiunt, sed dicunt hoc, ut sub sacro et vesperis quotidie aliquid cantetur, quo per ejusmodi cantum excitetur ad pietatem populus, si vero cantores simile quid decantaturi non darentur, tunc casum in illum ut ipsi domini canonici vesperas, in Quadragesima autem completorium, si sufficientes praesentes fuerint, alternatim decantent, hortantur et jubent.

[4r] 17-um: Capite 3-o mentio est de neglectu officii canonicorum, qui si media die se a divinis absentaverunt, praemissa trina admonitione, per vicarium in denariis 50 puniendi praecipiuntur. An hujusmodi quoque casus

[62] A szó az általunk követett tisztázati példányból hiányzik, a másik tisztázat azonban hozza.

jam in venerabili capitulo hoc inciderit? An regula haec observata fuerit, et nunc an contentiosi, refractarii et officii sui negligentes in capitulo hoc reperiantur, hique puniantur?

[8r] Ad decimum septimum: Neminem inter nos scimus officii sui adeo negligentem, ut non proficientibus domini vicarii monitionibus specificata capite 3-o constitutionum mulcta pecuniaria reduci ad officium debuisset, adeoque simili casu non eveniente nec regula pecuniariae hujusmodi punitionis fuit observata, sed nec refractarios, nec contentiosos et, ut dictum est, officii sui negligentes scimus inter nos reperiri.

[4r] 18-um: An secundum praescriptum hujus capitis 3-ii officians quispiam propter neglectum officii, per vicarium tamen prius admonitus, praelato aliquando delatus sit?

[8r] Ad decimum octavum: Id excellentiae vestrae magis ac nobis constare potest, cui nimirum deferri debuit, si aliquis propterea deferendus fuit.

[4r] 19-um: His praehabitis, an hactenus devotione solita interposita in hac nostra cathedrali ecclesia chorus practicatus et frequentatus fuerit? Quod si non, quae causa neglectus? Et an non jam saltem in posterum ad salvandam conscientiarum puritatem dominorum canonicorum indispensabiliter erigi, institui ac frequentari debeat?

[8v] Ad decimum nonum: Sicut in constitutionum capite 2-o tamdiu privatim recitari breviarium statuitur, quamdiu sufficientes cantores, eorum salarium et intertentio non habentur, ita non habitis hactenus cantoribus, eorum salario et intertentione ad haec usque tempora divini persolutio officii non aliter, ac citatum constitutionis caput memoret, frequentata et practicata fuit, in eo tamen conscientiarum nostrarum puritatem periclitari diffitemur, si porro quoque ob cantorum eorumque salarium et intertentionis defectum chorus non fuerit habitus, nam ad chorum tantum frequentandum obligatos nos esse agnoscimus, cum is institutus sit, non vero ad eum etiam erigendum et instituendum teneri.

[4v] 20-um:[63] An pro levimine venerabilis capituli utilis et necessarius atque adeo noviter inducendus videretur quidam capellanus pro more veteri in medietate portionis canonicae accommodandus, et suis modis ratione praestandorum obsequiorum ac ministeriorum circumscribendus?

[8v] Ad vigesimum: Ad munia sua in capitulo obeunda, moderno tamen tempori accommodanda necessarius omnino esset capellanus, pro quo itera-

[63] A kéziratoldal felső margóján megjegyzés: „Percept(um) et publicat(um) in consistorio capitulari die 13-a mensis Augusti 1761."

tis etiam vicibus excellentiae vestrae in omni filiali devotione jam supplicuit capitulum, quem si habuerit, is mercedem et salarium suum accepturus est.

[4v] 21-um: Cum de jure manifestum evaderet praedecessores illustrissimos praesules successoribus suis episcopis praejudicare non posse ex motivo paris jurisdictionis et auctoritatis in hos etiam derivatae, an non proinde expediret pro ratione temporis jam mutati et circumstantiarum longe nunc diversarum itemque pro majori expressione et claritate innovare veteres capituli hujus venerabilis nostri constitutiones?

[8v] Ad vigesimum primum: Nemo potest existimare, quod praedecessores praejudicium suis inferant successoribus, cum illi salubres et opportunas dictant vel constituunt leges ex illo capite, quod par in parem imperium non exerceat, secus pessum ire oporteret antiqua regnorum omnium jura, et ipsa pontificum vetusta decreta aboleri, tanquam quae suis pari condendi vel constituendi potestate praedictis successoribus ex allegato capite evaserint praejudiciosa et damnosa,[64] consequenter nihil in orbe foret constans, nihil ipsa ecclesia firmum et canonicum, sed moderanda legibus hominem vita perpetuo legislatorum fato inceptis passibus decurreret, ut igitur hinc non infertur priorum per posteriores regum, et pontificum per pontifices [9r] statuta et leges continuo esse abolendas, novisque substitutis oblivioni tradendas veteres, ita ex hoc capite expediens non censemus aboleri veteres capituli nostri constitutiones, si quod enim in iis tempori et circumstantiis minus accommodum aut non clarum, non expressum invenitur, utile tamen per inutile non debet vitiari cap. 37. de R. I. in 6., praeterea consuetudine, quae legum universarum interpres est optima, et usu tam diuturno tamque frequenti explicitum, clarum et opportunum evasit, accedit et religio sacramenti, qua nos ad easdem servandas et manutenendas adstrinximus.

[4v] Quibus[65] ita praemissis, in respondendo eam volumus per venerabile capitulum adhiberi methodum, ut singulis supra expositis et a nobis expressis punctis eorumque membris et articulis non pro arbitratu proprio ac velut nude tantum et verbaliter, verum ex fundamento sacrorum canonum et constitutionum apostolicarum cum suis legitimis citationibus et harum textibus localibus nobis respondeat, quatenus videlicet nos inspectis ac non modice pensatis atque excussis ponderum suorum rationibus animum nostrum plenius uberiusque accommodare valeamus.

Martinus Biró episcopus Weszprimiensis m. ppa.

[64] A szó az általunk követett tisztázati példányból hiányzik, a másik tisztázat azonban hozza.

[65] Az alábbi szakasz – az aláírással bezárólag – a (különálló) kérdőpontok végén olvasható, azokhoz csatolt utasítás.

[9r] Quod vero excellentia vestra his punctis addere dignatur in clausula generali, afficiente singula nimirum, ut responsa nostra ad singula puncta exposita eorumque membra et articulos nonnisi ex fundamento sacrorum canonum et constitutionum apostolicarum cum suis legitimis citationibus et harum textibus localibus depromantur, hoc certe fieri a nobis non posse fatemur. Quomodo enim ex fundamento sacrorum canonum et apostolicarum constitutionum ostendi possit, ex constitutionum nostrarum aliquibus paragraphis erui numeratam vel innumeratam esse hanc ecclesiam, aliquid ex Péterfio erui posse constitutiones per Szécsenyum successive esse vel non esse confirmatas, proventibus veteribus capituli aliquid his annis accessisse quid quantumve primitivi canonici participaverint, et sic de aliis, quae puncta sunt, et membra punctorum nobis saltem videtur nullibi in toto jure et apostolicis constitutionibus has pertractari materias, proinde etiam obligatione has ex illis dicendi nos omnino esse solutos.

Ultra haec a medio[66] temporis ad submissas considerationes cum omni veneratione respondentes eadem responsa nostra hicce humillime accludimus.

[9v] Quibus omnibus ita expositis, ut excellentiae vestrae gratioso jussui pareamus, satisfacere in omni filiali devotione et reverentia adniti sumus, si quid attamen in iisdem responsis nostris minus concinni connexique foret, brevitas temporis et benignitas excellentiae vestrae excusabit.

Tandem quod constitutiones triduo abhinc in congressu capitulari per excellentiam vestram finem in eum congregato, ut bullam pontificiam de quatuor infulis, quatuor columnis ecclesiae hujus concessis promulgari et publicari, ac quaedam apparamenta et vasa sacra cathedrali huic ecclesiae tradi faceret, per secretarium suum perlectas respiceret,[67] advertimus tam in praeloquio eorum, quam vero in fine contineri, quasi facta nobiscum mutua consultatione compilata et consensu etiam nostro accedente concinnatae essent, quia tamen nobiscum nunquam communicatae neque praehabito nobiscum consilio factae adeoque per nos nunquam visae multo minus concinnatae fuissent, sed et siquidem septimus quoque canonicus ad praebendam ex nostris exscindendam introduci et installari praeciperetur damno et praejudicio quaesiti juris nostri gravi et manifesto, ideo easdem perlectas constitutiones, quae ne in minimo quidem uberiores sunt in his, quae ad vitam et honestatem nostram respicerent, nos non acceptare, verum penes priores jure singulorum canonicorum firmatas et jam a saeculo ferme usu roboratas, ac etiam per excellentiam vestram, ut in responso nostro ad

[66] Az általunk követett tisztázati példányban „a modo” áll, a másik tisztázat azonban helyesen a fenti alakot hozza.

[67] Az általunk követett tisztázati példányban „respicere” áll, a másik tisztázat azonban helyesen a fenti alakot hozza.

punctum primum uberius patet, in suis rescriptis iterato ac saepius confirmatas, pro rigorosis agnitas nos vivere et permanere velle in omni filiali reverentia humillime declaramus, atque contra institutionem et introductionem septimi canonici pari reverentia protestantes jus nostrum quaesitum omnimode manutenendi et defendendi facultatem nobis reservamus, quo possumus omni meliori modo et forma.

[10r] Quod vero chori introductionem attinet,[68] eundem modo eo, quo humillima declaratione nostra jam exposuimus, amplecti cupimus, in quo instituendo et disponendo illustrissimi domini coadjutoris episcopi zelo deferre, una et in aliis praecipue arduis ecclesiam et capitulum nostrum respicientibus negotiis prae extraneis ejusdem consilio et opera uti dignetur excellentia vestra.

Sane immortalem atque perennem excellentia vestra sibi conciliavit memoriam, quod ad magis extollendam ecclesiae hujus cathedralis sponsae suae gloriam augendumque capituli istius decus et ornamentum quatuor columnis, quatuor infulas a Romana sede apostolica ex paterna benignitate sua sumptibus et impensis suis exoperare dignata sit, pro qua excellentiae vestrae peculiari gratia eas, quas potest, maximas, una et demississimas capitulum hoc tam suo, quam et futuris temporibus successorum suorum nomine agit gratias sperans, quod et successores sui dignam tanti benefactoris testaturi sint memoriam. Quare ut capitulum hoc novo hujusmodi honore auctum tanto magis statui et dignitati suae convenienter providere et juxta praescriptum canonis pro competentia status sui vivere possit, ea qua erga patrem et praelatum decet veneratione obsecramus excellentiam vestram, cum ecclesiam et capitulum suum novo ornamento et decore condecoratum esse voluerit, neque id, quod ad tuendum illud necessarium est, diminuere adeoque meditatam praebendarii septimi cum praejudicio nostro fiendam introductionem semovere, constitutionum nostrarum permutationem non urgere sicque nos in avitis juribus nostris conservare, et gravatos senectute annos, omni modestia remota in pace, tranquillitate et suavi animi quiete agere dignetur, ut taliter paternum excellentiae vestrae in filios suos affectum et amorem cum gaudio experiri, huncque experti [10v] filialem venerationem nostram nutibus alias excellentiae vestrae obsequentem manifestam reddere possimus ac valeamus.

VE. 2025 e-archívum

[68] Az általunk követett tisztázati példányban „respicit” áll, a másik tisztázat azonban a fenti alakot hozza.

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1780. peracta

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli
et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis
per Josephum Bajzáth Dei et apostolicae sedis gratia episcopum Weszprimiensem, insignis ordinis sancti Stephani regis apostolici commendatorem utriusque sacrae caesareae et regio-apostolicae majestatis actualem status intimum consiliarium nec non serenissimae reginae Hungariae aulae cancellarium peracta anno milesimo septingentesimo octuagesimo

[VFL I.1.8. vol. 31.]

[1.] Nos Josephus Bajzáth Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis, insignis ordinis sancti Stephani regis apostolici commendator utriusque sacrae caesareae et regio-apostolicae majestatis actualis, intimus status consiliarius ac serenissimae reginae Hungariae aulae cancellarius vobis reverendissimis, admodum reverendis, reverendis item et honorabilibus praeposito majori, lectori, cantori, custodi, ceterisque ecclesiae nostrae cathedralis Weszprimiensis canonicis, altarium et capellarum rectoribus, curatoribus et capellanis, cunctis denique ad hanc ecclesiam pertinentibus presbyteris, clericis et ministris salutem et paternam benedictionem. Pastoralis nostri officii cura imbecillitati nostrae in hac pervetusta cathedrali ecclesia Weszprimiensi ex Alto imposita sollicite considerare nos admonet, ut ad vigilantiae nostrae patres sedulo intendentes terminata jam de praescripto sacrorum canonum auspice Deo totius sacrae nostrae provinciae et diaecesis canonica lustratione ea quoque ac potissimum, quae pro hujus ecclesiae nostrae cathedralis et personarum in ea Altissimo famulantium nec non aliorum priorum locorum et fundationum administratione vel regimine quomodolibet dependentium prospero et felici statu ac directione expedire cognoscimus, oportunis paternae nostrae providentiae remediis salubriter provideremus. Cum itaque inde a tempore reducti postliminio episcopatus hujus et capituli vel etiam postrema, si quae praeexstitit ecclesiae hujus et capituli, canonica visitatione multa, quae ad mentem sanctionum canonicarum constituta et ordinata fuerunt, tractu et vicissitudine temporis alterata non vane praesumeremus, nos, quibus a suscepto cathedralis hujus ecclesiae gubernio nihil antiquius fuit, quam domus Dei decori, cultus divini incremento magisque augendae gloriae divinae, uti debemus, prospicere, ad sacros ecclesiae ritus ad praescriptum communis regulae ecclesiasticae et rubricarum intemeratos conservare, rebus ecclesiae hujus et capituli, si quae sunt, [2.] alteratis ac respective collapsis mederi cupientes visitationem

e-archivum

canonicam proxime affuturi anni 1780. mense Martio vel Aprili suscipiendam esse constituimus, quemadmodum etiam, cum ecclesiam ipsam cathedralem et capitulum tum ceteros ministros ad praedictam ecclesiam pertinentes aliaque cuncta pia loca et fundationes seu a capituli seu alterius gubernio et administratione dependentes ac spirituali jurisdictioni nostrae jure ordinario subjectos auxiliante supremo numine canonice visitabimus, ne si qui defectus aut abusus culpa cujuscumque irrepsissent, conniventia nostra tollerari subsumantur.

Fraternitatibus proinde vestris ac vestrum singulis, quin omnibus etiam aliis, quos meritum et series visitationis hujus quoquo modo tangere et concernere judicaretur, praesentium virtute intimandum simul et serio mandandum esse duximus, ut ea omnia, quae in visitatione ad praescriptum juris canonici et juxta annexa visitationis capitula et articulos tractanda venient, ad praefinitum tempus clare ac distincte in debitum ordinem seriatim redigere in scriptisque parata habendo ad alias quoque quaestiones ex propositis articulis ne fors emersuras prompte, candide et alacriter responsa sua depromere queant. Datum Weszprimii die 1-ma mensis Septembris anno 1779. […][69] [10.] […]

VEL 2025 e-archívum

Anno 1779. die 8-a Novembris expeditum est aliud decretum venerabili capitulo Weszprimiensi sonans, quo mediante certa statuta per Stephanum Sennyei condam episcopum Weszprimiensem capitulo suo praescripta occasione canonicae visitationis producenda committuntur, uti etiam projectum novorum statutorum ea occasione exhibendum.

Nos Josephus Bajzáth miseratione divina episcopus Weszprimiensis etc. etc. venerabilibus fratribus praeposito majori, lectori, cantori, custodi, ceterisque cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis canonicis salutem et paternam benedictionem. Magno animi moerore considerantes retro acta illa novercantia tempora, quibus florentissimum olim venerabile capitulum Weszprimiense communi cum ceteris regni Hungariae ecclesiis calamitati involutum omnia hostilis impetus discrimina adiisse, bonorum direptiones, exilia, caedes, et quidquid asperum cogitari potest, sustinuisse, imo salutares quoque constitutiones et primitiva capituli statuta cum potioribus documentis amisisse dolenter cernimus. Et quamvis restitutum subinde postliminio

[69] Ezt követően a 2. oldal közepétől „Capitula seu articuli visitationis ecclesiae cathedralis Weszprimiensis et capituli aliarumque piarum fundationum ad curam ejusdem capituli pertinentium, omnium denique piorum locorum intra limites oppidi Weszprém consistentium” meghatározás alatt, a 10. oldal első ötödéig terjedően következnek a vizitáció során megválaszolandó kérdések tematikus csoportosításban. Minthogy ezek az egyes kérdésekre adott válaszok előtt is megismétlődnek, közlésüktől itt eltekintünk.

capitulum istud anno adhuc 1667. providentia bonae reminiscentiae antecessoris nostri episcopi Weszprimiensis Stephani Sennyei certis legibus et statutis temporum illorum circumstantiis accommodatis circumscriptum fuisse animadverteremus, cum tamen constitutionibus his velut necessaria authentia destitutis et quorundam arbitrio etiam litura notatis ac vitiatis sua deesset debita authoritas, multisque exinde non raro praeberetur ingratis quaestionibus occasio, sed et alias statuta haec cum variatione temporum tantam jam subiissent sui variationem, ut capitulum istud non tam legibus his et statutis, licet [11.] cum receptione et ingressu canonicorum religionis sacramento firmatis fundate amplius inniteretur, quam potius pro varietate geniorum successive inductis, iisque nihilominus potiori ex parte dubiis ac incertis consuetudinum usibus duceretur et in varios sensus distraheretur. Hinc cum nulla respublica vel etiam communitas sine certis et fixis legibus diu tuta consistere possit, e re hujus venerabilis collegii existimavimus necessarium fore, ut ad instar vetustiorum aliorum capitulorum in omni sua vivendi, agendi et operandi ratione suis aeque firmaretur certis et indubitatis constitutionibus, atque in hujus effectum praenuncupata Sennyeiana statuta, quorum potiora capita jam contrario usu antiquata essent, per ipsum venerabile capitulum eacum reflexione in forma projecti renovarentur, quo constitutionum harum talia quidem membra aut etiam integra capita, quae hodiernis temporibus accommoda et praesentaneo usu firmata sunt, porro quoque in suo vigore permanerent, ceteris tamen, quae extra usum posita et nec moderno tempori applicabilia sunt, alia ejusmodi capita et membra substituerentur, imo etiam pro renata augerentur, quorum claro contextu pro exigentia hodierni temporis venerabile capitulum dehinc recto ordine sine ambagibus manuduceretur. Volumus tamen efformandum hujusmodi statutorum projectum, si non ante, ad minus sub tempus proximae canonicae visitationis fine eo nobis praevie exhiberi, quo eo perspecto collatis subinde mutuis consiliis in unam certam et fixam sententiam coalescere possimus. Datum in curia nostra episcopali Weszprimii, ut supra.

Ordo in visitatione canonica cathedralis ecclesiae Weszprimiensis secundum praescriptum pontificalis Romani observandus:

1-o Ex residentia episcopali praecedente capitulo et linteis induto omni ecclesiastico clero cum cruce fiet sub pulsu omnium campanarum ingressus ad ecclesiam cathedralem, ubi episcopus visitans in praeparato ante principem aram scabello orabit, et sub ipsa oratione per digniorem de capitulo ad cornu epistolae dicetur ex pontificali clara voce oratio *Deus humilium visitator* etc. etc., qua absoluta

2-o Episcopus ibit ad suum faldistorium, et assumptis ibidem supra rochetum stola, pluviali violacei colo|ris [12.] et simplici mitra incipiet ab antiphona *Si iniquitates* absolutionem animarum defunctarum, quam intra solam ecclesiam in loco faldistorii perficiet secundum annotationem pontificalis Romani. His terminatis

3-o Depositis stola et pluviali violaceis, et assumpta super rochetum stola albi coloris incipiet visitationem canonicam intra ecclesiam a Sanctissima Eucharistia, quam loci parochus superpelliceo et stola indutus ex tabernaculo in ara super corporali reverenter exponet, ac demum episcopus praemissa incensatione venerando visitabit reposita rursum Sanctissima Eucharistia, inde

4-o Progredietur episcopus ad baptisterium, abinde ad sancta olea, ad sacras reliquias, tum ad altaria, capellas et ad sacristias, ubi vel in alio loco congruo exposita habeantur ecclesiae clenodia, omnia sacra vasa, indumenta pontificalia, sacerdotalia, levitica et cetera seu linea, seu cujuscumque alterius ordinis ecclesiae inscripta supellex.

5-o Peracta praevio modo ecclesiae visitatione episcopus stans in cornu epistolae dicet antiphonam *Si iniquitates* cum psalmo *De profundis* etc. reliquisque in pontificali designatis ac tandem servata, ut in ingressu priori methodo redibitur ad episcopalem residentiam, unde ceterus quidem clerus cum sua cruce ad ecclesiam et abinde quisque domum regredietur, capitulum autem cum episcopo remanebit, et solitum consistorii episcopalis locum ingredientur, ubi ad exhibita sibi indictae canonicae visitationis puncta et articulos responsa sua in scriptis exhibebit, quibus in mutuo consensu successive examinatis et quae occurrerent difficultatibus superatis, subinde

6-o Progredietur episcopus ad visitanda senioris et junioris cleri seminaria, tum ad visitandas sanctae Annae et sancti Ladislai ecclesias, inde vero ad xenodochium et orphanotrophium ceteraque, si quae indicata fuerint, piarum fundationum loca. Signatum Weszprimii in curia episcopali, die 27-a Martii per Josephum Bajzáth episcopum Weszprimiensem.

In praemissorum sequelam anno 1780. die 4-a mensis Aprilis per Josephum Bajzáth ad calcem corporis canonicae hujus visitationis subscriptum Dei et apostolicae sedis gratia episcopum Weszprimiensem, insignis [13.] ordinis sancti Stephani regis apostolici commendatorem, utriusque sacrae caesareae, et regio-apostolicae majestatis actualem intimum status consiliarium, ac serenissimae reginae Hungariae aulae cancellarium in nomine Sanctissimae Trinitatis, gloriosae beatae Mariae Virginis, sanctorum apostolorum Petri et Pauli, necnon beatissimi Michaelis archangeli, praecipui cathedralis ecclesiae Weszprimiensis patroni, praesente collegio canonicorum, invocata

Sancti Spiritus gratia, solemniter inchoata et subsequis diebus consistorialiter continuata ac demum feliciter terminata est cumprimis ipsius cathedralis ecclesiae et capituli Weszprimiensis, dein vero ceterorum eidem adjunctorum ministrorum ac aliorum intra ambitum oppidi Weszprém exsistentium piorum locorum canonica visitatio, cujus subjuncta series ordine exhibet in una columna visitatoris episcopi articulos seu interrogatoria puncta, altera vero columna continet ad singulum articulum per visitatum capitulum integra fide deprompta et in scriptis exhibita responsa, quibus demum pro re nata singillative ac immediate subnectuntur dehinc observanda visitatoris episcopi statuta, cetera vero et talia capituli responsa, quibus nulla sunt subnexa episcopalia statuta, velut nulli fundatae reflexioni obnoxia pro ratis suscipiuntur ac porro quoque authoritate ordinaria confirmantur, observata seria sequenti et quidem:

De statu ecclesiae[70]

1-o: Quando et a quo fundata est ipsa ecclesia? Sub quo titulo ac patrocinio? Per quem item et quando aedificata? Num consecrata? An et a quo dotata? Quae hujus dos aut capitalis summa, et ubi elocata? Num aliquibus privilegiis et libertatibus per quem et quando sit locupletata?

Ad 1-mum: Annus, in quem cathedralis Weszprimiensis ecclesiae initia defigi certo possint, [14.] determinari non potest. Exstitisse illam anno 1001. eruitur e diplomate dotationis abbatiae et monasterii sacri montis Pannoniae per sanctum regem Stephanum concesso, in quo idem divus protorex invicem Sümeghiensis comitatus decimarum praedicti sacri montis abbatiae et monasterio donatarum ecclesiae sancti Michaelis archangeli, ne vacua esse videretur, et parochiano episcopo, ne injurias et querimonias pateretur, Curtem alias Corton ab se collatam profitetur. Ex hoc eodem diplomate ac alterius pariter sancti Stephani diplomatis in capitulo exstante authentico transumpto constat sub titulo gloriosoque nomine sancti Michaelis archangeli erectam ejusque honori ac patrocinio oblatam, atque ab eodem divo protorege collatis quatuor civitatibus aliisque latifundiis, quae suo loco specifice designabuntur, locupletatam. Hinc cathedralem ecclesiam nostram divi protoregis Stephani beneficentiae et apostolici zeli opus esse, eumque illius conditorem et primum fundatorem veneramur.

[70] A kéziratban a kérdőpontok és válaszok a fentivel megegyező sorrendben, de külön hasábban szerepelnek, ezért e cím előtt az „Interogata et responsa" fejléc olvasható, amelynek első tagját a kérdőpontokat, harmadik tagját a válaszokat tartalmazó hasáb fölé igazították. A kiadásban ezt értelemszerűen elhagytuk.

Consecratam fuisse, quamvis literali documento demonstrari nequeat, credendum tamen est, cum quod ejus inter ceteras recens erecti episcopatus ecclesias praeeminentia ac dignitas, tum etiam ipsius sancti regis devotio suadeat, prae|scriptum [15.] consecrationis ritum circa hanc non fuisse neglectum, quem alias e venerandae antiquitatis usu voluit observatum. Credibile autem est per Stephanum primum Weszprimiensem episcopum, quem divus protorex in suo diplomate ex more primorum Christi saeculorum sanctissimum et celebrem nominat, dedicatam et consecratione initiatam exstitisse, cujus usque modo anniversaria dies traditione a majoribus accepta dominica quarta post Pascha singulis annis cum octava per totam diaecesim recolitur.

Dotem, quae unice fabricae aliisque illius necessitatibus assignata fuisset, habuisse non constat. Habuit tamen omnem, quam occurrens necessitas requirebat, provisionem e redditibus bonorum, quae sanctus rex in praememorato suo diplomate Stephano episcopo et eidem ecclesiae contulit. Sed etiam non videtur eguisse horum, cum sancti Stephani regis in augmentanda ornandaque ea studium, ac pietatem praeprimis Gisela sancti Stephani, Adelhais sancti Ladislai conjuges, ipse etiam sanctus Ladislaus rex ac alii post hos reges, reginae, regni proceres ac nobiles certatim aemulantes praeter adtributa jura possessionaria copiosa largitione tanta in stipes et thesaurum templi contulerint, quanta collata fuisse dubitari posset, nisi authenticum Ladislai quarti regis diploma, cujus exemplum ex au|tographo [16.] desumptum sub no. 1-o operi visitationis subnectimus, omnem dubitandi rationem eximeret. Teste diplomate hoc anno 1276. habuit cathedralis haec ecclesia calices aureos quindecim gemmis et lapidibus pretiosis ornatos, calices argenteos viginti, processionales aureas cruces no. 20, thuribula aurea tria, argentea quatuor, situlam auream cum aspersorio aureo unam, quatuor plenaria aurea ornata cum gemmis et pretiosis lapidibus, undecim plenaria argentea, dalmaticas cum aurifrigiis nobilibus praeparatas sexaginta, totidem subtilia ejusdem materiae et operis, totidem quoque subtilia de purpura deaurata ad quotidianum usum deputata, cortinas de exameto diversorum colorum octuaginta, cappas de exameto diversorum colorum, quarum extremitates in parte anteriori erant cum aurifrigiis pretiosis latis et amplis, ac gemmis in plerisque desuper contextas numero septuaginta, cappas purpureas deauratas nonaginta, indumentorum altaris sancti Michaelis archangeli paria decem de exameto, purpura et de baldigno deaurato cum cooperta de syndone et manutergiis, quorum comae erant aureae, et appendiciae manutergiorum aureae, indumentorum seu ornamentorum altarium paria sexaginta, indumentorum seu ornamentorum sacerdotalium, diaconalium, [17.] subdiaconalium et acolytorum promiscue cum aurifrigiis praeparata paria sexaginta, tapetia Graeca magna et nova praeter usitata

e-archivum 2025

viginti quatuor, libros ecclesiasticos ad valorem trium millium marcarum, aliasque res pretiosas a tempore sanctissimi regis Stephani largitione regum et collatione fidelium congestas, quae aestimationi subjici vix valebant. Sic constituta et ordinata cathedralis haec ecclesia, etsi subinde Tartarorum in regnum incursionis tempore rerum suarum jacturam perhibente Ladislai quarti diplomate non modicam passa sit, nihilominus sub glorioso nomine potentique tutela patroni sui sancti Michaelis archangeli multis tam spiritualium, quam temporalium bonorum fructuumque aucta incrementis per quinque saeculorum aetatem, sive usque cladis Mohacsianae tempora floruit, post hanc primum circa annum 1544 ab episcopo sponso suo Martino Kecseti aureis, argenteis vasis, pretiosis clenodiis et supellectilibus securioris custodiae praetextu Posonium ablatis spoliata, dein anno 1552. praesidio Weszprém per Michaelis Vass capitanei proditionem die 1-a Julii, prout archiepiscopi Olahi Chronicon habet, a Turcis capto, foede vastata in abominationis desolationem incidit. Gravis erat haec plaga, qua omnia in unam involuta sunt calamitatem. Nam quos [18.] e canonicis vel vivendi mediorum, quod praecedentibus annis bona capituli a diversis invasa occupataque fuerint, adtenuatorum defectus, vel impendens ab hoste metus Weszprimio exigere non potuit, eorum alii, et quidem Gallus Rezi Eorsiensis praepositus, Albertus Pesti Albensis archidiaconus, Stephanus Zákán, Blasius Paksy cum innumera plebe absque aetatis et sexus discrimine interfecti, Petrus Mamai Budam in carceres, ubi etiam vitam finivit, Caspar de Szepetnek vicarius et Gallus de Békálla in diram barbarorum captivitatem abducti, alii in diversas partes dispersi interierunt, ac cum illis authenticum capituli sigillum periit, totumque capitulum excisum et exstinctum est.

Taliter desolata squallore quasi in plagae a Deo ob populi sui scelera immissae testimonium per annos septuaginta octo sepulta jacuit, et ob diversarum sectarum praecipue Calvinianae haeresis in tota Weszprimiensi provincia diffusae dominatum nec surrectura sperabatur, sed idem Deus, cum irasceretur, etiam recordatus est misericordiae et suscitavit virum, qui dispersos sanctuarii hujus lapides colligeret. Is erat senior Stephanus Sennyei de Kiss-Sennye anno 1629. Weszprimiensis episcopus electus, cujus supplicatione et indesinentibus precibus permotus gloriosae reminiscentiae imperator [19.] Ferdinandus secundus de ecclesia et capitulo Weszprimiensi restaurandis anno 1629. elargitus est mandatum, quod anno sequente 1630. die 5-a Januarii idem episcopus modo, qui mox uberius describetur, exsecutus est.

Tunc reconciliata et, quantum illorum temporum angustiae admiserunt, mundata, ac instructa fuit, totoque saeculi 17-mi tractu divinorum ministeriorum et laudum celebratione frequentabatur, sed sub exordium modo labentis saeculi enatis in regno intestinis bellorum motibus novis

ruinis vastata fuit. Haiszterus enim caesareae militiae contra rebelles dux sive praepositi capitularis per eum interrogati inconsulta responsione, sive, quod verosimilius, rebellium obstinatione irritatus injectis in praesidium ignivomis globis eam succendit, et quae post Turcicum furorem supererant antiquae majestatis vestigia, paene funditus delevit. Annis prope viginti sic deformata ecclesiae istius facies visebatur, usque eo nempe, donec per Emericum Eszterházy episcopum pro regenda diaecesi Weszprimiensi anno 1723. nominatum ingentibus sumptibus ad praesentem magnificentiam est elevata. Novissima haec restauratio prout versus „pIe ConDeCorata sVM eX rVInIs" fronti ecclesiae inscriptus exhibet, anno 1723. absoluta est.

Dotem occasione postliminii restaurationis nullam in bonis immobilibus vel parato aere accepit, verum successive ac primo [20.] e testamentaria illustrissimi domini Joannis Baptistae Othonis e comitibus a Wolkra episcopi Weszprimiensis dispositione florenos 4000, a duobus Francisco et Stephano Nagy canonicis fl. 2600 aquisivit, quae summae successsive pia praesulum et prae omnibus excellentissimi, illustrissimi domini Ignatii Koller, dein complurium canonicorum munificentia in suae ultimae voluntatis tabulis contestata ita adauctae sunt, ut hodie jam nomine dotis numeret fl. 79060 den. 50 millia, quae apud diversos elocata censum partim 6, partim 5 pro centum fructificant ecclesiae, prout subjectus elenchus exhibet.

Elenchus capitalium cathedralis ecclesiae Weszprimiensis erga 6 pro centum elocatorum

VPL 2025 e-archivum

Nomina debitorum	Summa capitalis fl.	den.	Census annus a 6 pro centum fl.	den.
Domina Josepho Demkovicsiana qua successor Thomae Perczel	100	-	6	-
Domina Sáághiana, qua mariti sui successor	50	-	3	-
Apud eandem dominam Nicolao-Sáághianam qua mariti sui successorem	100	-	6	-
Apud Josephum Madarász Weszprimii	189	50	11	37
Apud Paulum Kajári jurassorem comitatus Weszprimiensis	12	-	-	72
Apud Joannem et Franciscum Perczel successores Thomae Perczel	40	-	2	40
Apud caeham sutorum Germanicorum	150	-	9	-
Apud Samuelem Kenessei qua successorem Petri	1000	-	60	-
Apud eundem qua successorem Petri	500	-	30	-
Apud Joannem Matis aliter Kiss-Szabó Weszprimiensem	100	-	6	-

Nomina debitorum	Summa capitalis fl.	den.	Census annus a 6 pro centum fl.	den.
Apud Franciscum Xaverium Pomaister compactorem Weszprimiensem	200	-	12	-
Apud Adamum Veisztermon pileatorem qua successorem Svarczii	200	-	12	-
[21.] Apud Laurentium Kelemen fabrum Weszprimiensem	100	-	6	-
Apud Josephum Husvet restiarium Weszprimiensem	300	-	18	-
Apud Stephanum Moradi in Vászol	250	-	15	-
Apud Gabrielem Sziyártó Weszprimii	200	-	12	-
Apud caeham fullonum Weszprimiensem	300	-	18	-
Apud spectabilem dominum Antonium Beniczky in Berhida	4500	-	270	-
Apud Andream Urbanics nodularium Weszprimiensem	100	-	6	-
Apud viduam domini Andreae Nedeczky in Csor	1500	-	90	-
Apud comitem Georgium Cziráky in Lovas-Berény	1100	-	66	-
Apud Josephum Jursics Weszprimiensem	200	-	12	-
Apud Antonium Somsich is Sáárd	1000	-	60	-
Apud dominum Josephum Böröndi Weszprimiensem	300	-	18	-
Apud Michaelem Bursi in Leányfalu	300	-	18	-
Apud Georgium Raksányi Weszprimiensem	500	-	30	-
Apud Franciscum Eöry et Joannem Bendek is Nagy-Vásony	600	-	36	-
Apud Joannem Vezerics in Boldogfa in comitatu Sümeghiensi	500	-	30	-
Apud baronem Thadaeum Amade	2000	-	120	-
Apud comitem Gabrielem Eszterházy	4000	-	240	-
Apud Samuelem Kiss et Laurentium Kelemen	100	-	6	-
Apud Simonem Purger in Vörös-Tó	400	-	24	-
Apud Michaelem Vajhart in Vörös-Tó	200	-	12	-
Apud viduam dominam Jankovicsianam on Szöllös-Györk	4000	-	240	-
Apud Joannem Bursy in Leányfalu	500	-	30	-
Apud Petrum Bolla Weszprimii	2000	-	120	-
Apud spectabilem dominum Emericum Lengyel	4000	-	240	-
Apud dominum Ludovicum Zichy Weszprimiensem	200	-	12	-

VFL 2025 e-archivum

Nomina debitorum	Summa capitalis fl.	den.	Census annus a 6 pro centum fl.	den.
Apud dominum Ladislaum Hevenesy et Paulum Stoss fl. 3000 inhaerent portioni Gyepesiensi in exsecutionem sumptae	3000	-	180	-
Apud comitissam Daniele Eszterházianam	5000	-	300	-
Apud Stephanum Harmath et Stephanum Büky	200	-	12	-
Apud Michaelem et Joannem Bor seu Vein in Vörös-Tó	200	-	12	-
Apud Andream Konrád Sövén et Laurentium Leitalt	500	-	30	-
[22.] Apud Joannem Murádi et Franciscum Gaspar in Vászol	200	-	12	-
Apud dominum Joannem Szőke	1500	-	90	-
Apud oppidum Nagy-Vázsony	300	-	18	-
Apud comitissam Theresiam Smidegh in Ladány	10000	-	600	-
Apud Michaelem Fülöp et Joannem Moloszfaj Graecos	400	-	24	-
Apud Joannem Conrád Hugl et Adamum Noé	200	-	12	-
Apud Franciscum Bernáth in Szent-Kiraly-Szabadgya a vinea ecclesiae	150	-	9	-
Apud caetum murariorum et fabrorum lignariorum Weszprimiensium	400	-	24	-
Apud Michaelem Ehn et Joannem Tomajer laniones Weszprimienses	1500	-	90	-
Apud Joannem Kosa spanum Pecseliensem	300	-	18	-
Apud Antonium Haberma Vörös-Toiensem penes fidejussionem	200	-	12	-
Apud Ladislaum Hevenesy et Paulum Stoós 4000 inhaerent portioni Gyepesiensi is exsecutionem sumptae una cum neglecto censu et expensis processualibus is processu factis, efficientibus insimul tamquam capitalem summam	4800	-	288	-
Apud Petrum Bolla Weszprimiensem	400	-	24	-
Apud dominum Josephum Somsich	1000	-	60	-
Summa capitalium a 6 pro 100 elocatorum et census	62041	50	3722	49
Elenchus capitalium 5 pro 100 elocatorum				
Apud venerabile capitulum Weszprimiense	549	-	27	45
Apud idem capitulum	272	-	13	60

VFL 2025 e-archivum

Nomina debitorum	Summa capitalis fl.	den.	Census annus a 6 pro centum fl.	den.
detto	400	-	20	-
detto	450	-	22	50
detto	1060	-	53	-
detto	3340	-	167	-
detto	600	-	30	-
detto	650	-	32	50
detto	287	-	14	35
detto	400	-	20	-
Apud excellentissimum dominum comitem Josephum a Batthyán camerae Viennensis vicepraesidem	1200	-	60	-
Summa capitalium a 5 pro 100 elocatorum et census	9208	-	460	40
[23.] Huic summae si addatur summa capitalium a 6 pro 100 elocatorum cum summa census	62041	50	3722	49
Praeterea in cassa actu haerentes	7811	-	-	-
Patet provisam esse ecclesiam in praesenti summa capitali florenorum	79060	50	-	-
Cujus summae census annuus efficit			4183[!]	89

VFL 2025 e-archivum

In reliquo ecclesia haec specialia aut extraordinaria aliqua privilegia non habet, sed quae jure communi cathedralibus ecclesiis attribuuntur, quibusve praerogativis ac libertatibus aliae cathedrales Hungaricae ecclesiae fruuntur, fruitur etiam et gaudet.

Ad articulum primum: episcopi visitatoris statutum.

Ex praespecificatis ecclesiae capitalium summis observantur plures nec tuto loco, nec cum sufficienti securitate aut legali praecautione esse elocatae, quapropter sollicitae curae erit venerabili capitulo, ut summae tales capitalium e periculo ocyus eripiantur, et tam his quam et omnibus capitalibus summis curae suae creditis omnis, quae maxima fieri potest, legalis securitas procuretur.

2-o: Quot sunt in ea altaria, quorum sanctorum honori dicata, et num consecrata ac necessariis apparamentis provisa?

Ad 2-dum: Altaria superius in ecclesia numerantur septem, [24.] in catacumba unum, ara princeps marmorea est, pictam sancti Michaelis archangeli imaginem sui in medio complectitur. Hanc anno 1769. excellentissimus dominus episcopus Ignatius Koller de Nagy-Mánya assumptis in

subsidium expensarum 2000 florenis per Ladislaum Törei canonicum hoc fine testamento relictis 8000 fl. fieri curavit, totamque ejus mensam ritu ab ecclesia praescripto consecravit. Praeter hanc principem aram duae laterales positae sunt in sanctuario, quod una cum catacumba subtus illud posita e vetere per sanctum Stephanum regem constructo templo reliquum est. Harum una, quae ascendenti ad sanctuarium a dextris cadit, sancti Georgii militis et martyris, altera a sinistris sancti Martini honoribus exstructae sunt. Quarta in navi ecclesiae beatae Mariae Virginis in coelos assumptae perpetuo privilegio decorata. Quinta sanctae Annae matris genitricis Dei, sexta sancti Emerici ducis Humgariae, septima sancti Joannis Nepomuceni martyris. Priores duae metiendae ab ara principali a parte cornu epistolae, posteriores duae a parte cornu evangelii collocatae sunt. Octava in catacumba subtus sanctuarium, ad quam per gradus in lateribus graduum ad sanctuarium ascendentes ducentium constructos descenditur, posita est, Virgini Matri Jesum filium suum sinu suo complectenti dedicata. Omnes hae arae ligneae sunt, ac praeter [25.] principalem, quam consecratam esse superius scriptum est, consecrato portatili lapide bono ac nulla sui parte violato provisae, tribus mappis aliisque ad decentem altarium ornatum requisitis decore vestitae sunt.

3-o: An sanctissimum Eucharistiae sacramentum decenter sub bona clausura asservetur, et frequentius ac per quem renovetur? Num lampas coram eo constanter ardeat? Cujus officii est hanc alimento providere et ex quali fundo? An item sufficientia luminaria seu cerei pro usu divinorum habeantur? Cui haec et ex quali fundo providere incumbit?

Ad 3-um: Sanctissimum Eucharistiae sacramentum cum pro publica adoratione, tum ad usum sacrae communionis altera quavis hebdomada renovatur, imo cum communicantium et informorum sacro Viatico providendorum frequentia renovationem ad duarum hebdomadarum spatium prorogari non sinat, hostiae frequentius consecrantur per parochum. Quantum nihilominus sacramenti pro publica adoratione confectionem attinet, ne defectus hac in parte emergat, reverendissimi domini ecclesiae custodis obligatio est providere. Augustissimum hoc Sacramentum in altaris summi, et alterius in catacumba exsistentis tabernaculo sub bona clausura custoditur, et coram eodem utroque loco in pendente ante aram lampade lumen constanter alitur, pro quo oleum, uti etiam cerei pro divinorum ce|lebratione [26.] atque ad omnem templi usum necessariae candelae praeter thus, et cereos dominicis et festis pro missa conventuali ac tribus capitularibus sacris requisitos e penu ecclesiae per reverendissimum dominum custodem procurantur.

4-o: Oblata, utpote panem et vinum ad sacri altaris ministeria et pro communicantibus quis administrat, et ex quali fundo?

Ad 4-um: Ad sacri altaris ministeria, prout etiam pro communicantibus vinum dominus custos erga fl. 30 e censibus ecclesiae cum gratioso episcopali annutu a capitulo sibi resolutos subministrat, panem autem sive hostias subsacristanus administrare tenetur, qui titulo hoc habet annue fl. 15 ab ecclesia.

5-o: Danturne in hac ecclesia cathedrali aliquae indulgentiae plenariae, et super his brevia apostolica? Num item dentur aliquae confraternitates? Quae illae, et sub cujus directione?

Ad 5-um: Habentur indulgentiae plenariae ex apostolicae sedis gratia pro sex annue recurrentibus diebus impetratae, et quidem pro dominica quarta post Pascha, quo dies dedicationis ecclesiae recolitur. 2-o pro festo dedicationis sancti Michaelis archangeli, 3-o pro festo die Magnae Hungarorum Dominae sive Virginis in coelos assumptae, 4-o pro festo sanctae Annae totius diaecesis patronae, 5-o pro festo sancti Georgii militis et martyris, 6-o pro festo sancti Emerici ducis Hungariae. Super [27.] his indulgentiis ac remissionibus habentur brevia apostolica sub Pii sexti modo ecclesiam Christi gubernantis papae nomine emanata et per septennium valitura. Congregationes, quae confraternitatis vel sodalitii nomine censeri possint, erectae non exsistunt, sed duplicis ordinis dantur devotiones; una sub titulo Sanctissimae Trinitatis ab excellentissimo domino episcopo Martino Biró instituta, quae per totam diaecesim laudabili consuetudine magnoque populi fidelis fervore frequentantur. Hic quotidie sub mediae septimae horae sacro absolvitur, sub principium missae populus praecinente cantore unum versiculum de praescriptis hymnis concinit, dein Rosarium angelicum, quasi ad modum in choro psallentium in duas partes divisus alta voce orat usque finem sacri, quo absoluto per celebrantem exponitur in ciborio venerabile Sacramentum, ac coram eo dicuntur litaniae de Sanctissima Trinitate, quibus pariter finitis dataque cum Sanctissimo benedictione rursum praecinente cantore populus de praescriptis hymnis unum alterumve versiculum decantat, sicque hanc devotionem absolvit. Altera devotio est sub perpetuae sanctissimi altaris Sacramenti adorationis nomine in totam diaecesim introducta, quae singulis annis 1-ma Januarii, qua die plenariae indulgentiae habentur, viginti quatuor horarum adoratione absolvitur.

6-o: Ecclesiae fabricam quis curat, et quibus redditibus? Quot campanae in turri, cui has ac [28.] unde providere incumbit? Quae solutio a pulsu campanarum tempore funeris, et haec cui cedit? Num, et quot cryptae dentur in

hac ecclesia? Qui et erga quam solutionem in hac sepeliuntur, et haec solutio quo convertitur?

Ad 6-um: Cura fabricae ecclesiae omniumque ad eam quaqua ratione spectantium domini reverendissimi custodis dignitati est adnexa, ille, si quid in ecclesiae aedificio, sacris vasis, supellectilibus, campanis curandum reparandumque occurrit, providere tenetur, quae providendi cura, quamvis domino custodi vi officii sui incumbat, hanc tamen pro suo lubitu et arbitrio exsequi illi non licet, sed si innovationes vel reparationes praecipue notabiliores sumptus requirentes faciendae emergant, praevie capitulo insinuare et, quod ab eo ordinatur, observare debet. In minorum autem et quotidie occurrentes necessitates respicientium expensarum casibus praeviam insinuationem facere non obligatur, sed unice super solutis apochas per lectorem hoc vel simili modo: „Inducantur in rationes" signandas exhibere. Campanae universim sunt sex. Maxima 95, secunda 55, tertia 18, quarta 10 centenariorum, quae per celsissimum principem archiepiscopum Emericum Eszterházy e redditibus episcopatus Weszprimiensis cum hunc teneret collectis, procuratae in duabus principalibus turribus adpensae sunt. Quinta duos centenarios, sexta 50 libras adpendunt. Occasione funeris, si primae quatuor pulsentur, a [29.] quovis pulsu solvuntur fl. 1 den. 50, si autem ultimae minores, tunc a tribus tractibus penduntur den(arii) 20. Cryptae intra ecclesiam duae sunt, in eas, cum juxta benignae regiae dispositionis praescriptum reformatae hucdum non sint, nullus sepelitur, alias autem in unam soli canonici, in aliam autem etiam saeculares inferebantur deposita 12 florenorum taxa, quae sicut et praeexposita funebris pulsus taxa ad ecclesiae rationem cedit inque illius usus applicatur.

Ad sextum: Distinctio personarum canonicalium exigit, ut in his quoque dispositionis regiae circumstantiis defunctorum canonicorum corpora decentiori loco inhumentur, atque in hunc finem ad minus una ex praedenotatis in ecclesia cathedrali cryptis a depositis illic corporibus quamprimum repurgetur, mundetur et pro successivo usu debite adaptetur.

7-o: Habetne ecclesia haec cruces, calices, monstrantias aliaque vasa aurea, argentea aut alterius cujuscunque nominis clenodia, reliquiaria, et horum omnium producenda inventaria? An haec omnia decenti loco, debito ordine, in quo loco, et sub cujus cura asserventur, per quem item et ex quali fundo seu reparentur seu nova procurentur?

8-o: Ecclesia haec cathedralis habetne indumenta pontificalia, sacerdotalia, levitica, lineam supellectilem, missalia [30.] et alium pro cultu et servitio divino apparatum? Quis ille? Super his omnibus specificum inventarium exhibeatur ac una declaretur, an praemissa omnia in loco condecente, debito

ordine, nitide, et sub cujus cura conserventur? Per quem item, et ex quali fundo seu antiqua reparentur seu nova procurentur?

Ad 7-mum et 8-um: Sacra vasa aut alia ad usum sacrum ordinata ex auro formata non habet, argenteis autem crucibus, calicibus, ciboriis et monstrantiis, prout etiam pontificalibus, presbyteralibus et leviticis indumentis, omnibus denique pro cultu et servitio divino exsequendo necessariis, quorum forma et numerus in subjecto inventario distincte exhibetur, provisa est.

Inventarium sacrorun vasorum argenteorum

Monstrantiae 2, lampades, major una, altera minor ante aram pendentes 2, pedum 1, crux processionalis 1, candelabra ad altare majus per reverendissimum dominum Michaelem Pösténvi curata et donata 6, thuribula 3, naviculae 3, lavatorium cum cantaro 1, urcei cum subjecta patena 2, item urcei cum patena et tintinabulo 2, bugia[71] cum indice 1, ciborium elegans per reverendissimum dominum Josephum Drávecz lectorem curatum et donatum 1, ciborium laboris Gottici 1, calices novissimi 4, calices alii insignis laboris 2, calices ordinarii 8, [31.] pixis pro Sanctissimo in tabernaculo asservando 1, candelabra minoris quantitatis 2, monstratoria reliquiarum 3, pacificale 1, cantarus pro usu communi-cantium 1, pixides pro sacro Viatico ad infirmos deferendo 2, ciborium antiquum ad capellam deserviens 1, annuli argentei 2, crux pectoralis 1, anathematum effigiei beatae Virginis in catacumba exsistentis adpensorum frusta 23, reliquiaria ex ebano cum aureis et argenteis celaturis 2.

VEL 2025 e-archivum

Inventarium paramentorum seu pontificalium et sacerdotalium ac leviticorum indumentorum

Albi coloris

No. 1-o: Ex argentea Romana materia ad aureas fimbrias novissima: casula 1, dalmaticae 2, pluvialia 2, stolae 4, manipuli 3, velum, palla et bursa 1, gremiale 1, infulae 2, tunicellae sericeae 2, vela majora ex serico 3, calceorum paria 2, tibialium itidem 2, manicarum auro exsutarum paria 2.

No. 2-o: E materia sericea aureis filis intertexta rubrisque rosis distincta ad fimbrias aureas: casula 1, velum, palla, bursa 1, dalmaticae 2, pluvialia 3, stolae 5, [32.] manipuli 3, infulae 3, calceorum par 1.

No. 3-o: Ex aurea materia ad fimbrias aureas: casula 1, dalmaticae 2, dependentiae ex aureis et sericeis filis contextae 2, stolae 2, manipuli 3, pluviale 1, infula 1, velum, palla et bursa 1.

[71] A kéziratban: „busia”.

No. 4-o: Ejusdem coloris e sericea ad aureas fimbrias rubris rosis distincta: casulae 4, dalmaticae 2, dependentiae 2, pluviale 1, stolae 5, manipuli 6, bursae, pallae, vela 4.

No. 5-o: Ad laborem aurofrigiatum: pluviale 1, casula 1, dalmaticae 2, stolae 2, manipuli 3, velum, bursa, palla 1, infula 1, dependentiae ad dalmaticas aureae 2, gremiale 1.

No. 6-o: E pretiosa materia in limbis loco fimbriarum acu frigia expicta: pluviale 1, casula 1, stola cum manipulo 1, velum, bursa, palla 1, infula 1, gremiale 1. [33.]

No. 7-mo: E materia damascena perelegantem raramque picturam habente cum argenteis fimbriis: casula 1, stola 1, manipulus 1, velum 1, bursa et palla 1.

No. 8-o: Ad flores argenteos e sericea materia in limbis argenteis filis exposita: casula 1, stola cum manipulo 1, velum cum palla et bursa 1.

No. 9-o: E sericea materia argenteis filis intertexta variegata: casula 1, dalmaticae 2, dependentiae ex argento et rubro serico 2, stolae 2, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1.

No. 10-o: E sericea itidem materia argenteis diversique coloris sericeis filis distincta: casula 1, stola cum manipulo 1, velum 1, palla cum bursa 1.

No. 11-o: Sericeae ad aureas fimbrias: casulae 2, pluvialia 3, infulae 2, stolae 2, manipuli 2, vela 2, bursae et pallae 2.

No. 12-o: Ejusdem coloris ad fimbrias inuaratas pro sacro conventuali ordinaria: casula 1, dalmaticae 2, dependentiae e flavo serico 2, [34.] stolae 2, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1.

No. 13-o: Ex materia respective aurea ad aureas fimbrias: casula 1, dalmaticae 2, dependentiae 2, stolae 2, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1.

No. 14-o: E sericea materia ad diversos flores attrita: casula 1, dalmaticae 2, pluviale 1, dependentiae pro dalmaticis 2, stolae 3, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1, infula 1, gremiale 1, tunicellae 4, tibialium paria 2, manicarum par 1, calceorum par 1, velum 1.

Rubri coloris

No. 1-o: Ex sericea materia ad rosas aureis filis intertextas cum fimbriis aureis novissima: casula 1, dalmaticae 2, pluviale 1, stolae 3, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1, infula 1, tunicellae 2, gremiale 1, calceorum paria 2, [35.] ex argentea Romana materia 1, e serico etiam par 1, manicarum paria 2, tibialium 2.

No. 2-o: E materia itidem sericea floribus exposita novissimae ad fimbrias argenteas: casulae 3, vela 3, pallae et bursae 3, stolae 3, manipuli 3.

VLIZ 2025 e-Archivum

No. 3-0: Ejusdem coloris ad aureas fimbrias novae et sericeae: casulae 4, dalmaticae 2, dependentiae 2, pluviale 1, stolae 5, manipuli 6, vela minora 4, bursae et pallae 4.

No. 4-0: Rubri itidem coloris e materia sericea argenteis filis intertexta ad latas fimbrias argenteas elegans: casula 1, dalmaticae 2, stolae 2, manipuli 3, velum 1, palla et bursa 1.

No. 5-0: E materia eleganti ad argenteas fimbrias: casula 1, stola cum manipulo 1, velum 1, palla cum bursa 1.

No. 6-0: E bysso rubra in lateribus, in medio autem e damascena materia ad argenteas fimbrias: casula et stola cum manipulo 1, velum 1, palla et bursa 1. [36.]

No. 7-0: E sericea materia cum floribus albis ad aureas fimbrias: casula 1, dalmaticae 2, dependentiae 2, pluviale 1, stolae 2, manipuli 3, velum 1, palla et bursa 1, gremiale 1, infula 1, tunicellae antiquae 4, manicarum paria 3, calceorum 3, tibialium paria 3, vela majora 2.

Flavi coloris

No. 1-0: E materia sericea rubris rosis referta argenteisque filis intexta ad fimbrias argenteas: casula 1, dalmaticae 2, pluviale 1, stolae 3, manipuli 3, velum 1, bursa cum palla 1.

VEL 2025 e-archivum

Viridis coloris

No. 1-0: E materia sericea diversis floribus exposita ad argenteas fimbrias novissima: casula 1, velum 1, palla 1, bursa 1, stola cum manipulo 1.

No. 2-0: E materia ad argenteas fimbrias nova: casulae 2, ad aureas fimbrias casulae 3, dalmaticae ad primo loco positas casulas 2, dependentiae 2, [37.] pluviale 1, stolae 6, manipuli 8, vela 5, pallae et bursae 5.

No. 3-0: E materia sericea cum rubris rosis ad latas fimbrias argenteas: casula 1, velum 1, bursa et palla 1, stola cum manipulo 1.

No. 4-0: Ejusdem coloris e materia ad argenteas fimbrias: casula 1, dalmaticae 2, pluvialia 3, stolae 5, manipuli 3, velum 1, palla cum bursa 1, velum pro monstrantia 1.

Violacei coloris

No. 1-0: E serico ad argenteas fimbrias: casulae 3 cum totidem stolis, manipulis, velis etc.

No. 2-0: Violacei itidem coloris ad aureas fimbrias: casulae 2, dalmaticae 2, planetae 2, orarium 1, pluvialia 3, stolae 4, manipuli 6, vela 2, bursae et pallae 2, tunicella 1, tibialium par 1.

Nigri coloris

No. 1-0: Ex bysso ad aureas fimbrias: pluviale 1, casula 1, velum 1, [38.] bursa et palla 1, stola cum manipulis 1, dalmaticae sericeae 2, pluvialia sericea 2, stolae 4, tunicella 1.

No. 2-0: Ejusdem coloris ad argenteas fimbrias: casulae novae 3 cum totidem velis, pallis, bursis.

No. 3-0: Ad argenteas itidem fimbrias: casula 1, dalmaticae 2, pluviale 1, stolae 2, manipuli 3, tunicella 1.

Pro usu communi sacristiae minoris sunt sequentia

Albi coloris

No. 1-0: E sericea materia cum magnis floribus ad sericeas fimbrias: casulae 3 cum suis adpertinentiis.

No. 2-0: E materia sericea pure alba ad aureas fimbrias: casula una cum suis adpertinentiis.

No. 3-0: Aurei coloris ad fimbrias aureas: casulae 2, stolae 2, manipuli 2, vela, pallae 2, dalmaticae e pilis camelorum 2, sericei pariter manipuli 3.

Rubri coloris

No. 1-0: E serico cum albis floribus ad sericeas fimbrias: casulae novae 4, stolae 4, manipuli 4, vela 4, pallae et bursae 4.

No. 2-0: Ejusdem coloris ad similes fimbrias: casula 1. cum adpertinentiis. [39.]

No. 3-0: Ex bysso ad aureas fimbrias: casula cum sua stola, manipulo.

No. 4-0: Ad argenteas fimbrias pariter: casula 1, dalmaticae 2, stolae 2, manipuli 3.

No. 5-0: Tempore et usu antiquatae: casulae 5. suis singularibus adpertinentiis provisae.

Violacei coloris

No. 1-0: Sericeae variegatae novissimae: casulae 3, vela 3, pallae, bursae 3, stolae et manipuli 3.

No. 2-0: E sericea materia pure violacea novae: casulae 2, vela 2, pallae et bursae 2, stolae et manipuli 2.

No. 3-0: Ejusdem coloris diversae et antiquae: casulae 6 cum totidem stolis, manipulis, dalmaticae 4, planetae 2.

VGT 2025 e-archivum

Viridis coloris

No. 1-0: E serico floribus distincto: casulae novae 3 cum totidem stolis, manipulis, velis, pallis et bursis, casulae antiquae 4, omnes suis adpertinentiis provisae.

Nigri coloris

No. 1-0: E pilis camelorum ad flavas fimbrias sericeas: casulae novae 3, stolae et manipuli 3, vela 3, pallae et bursae 3. [40.]

No. 2-0: Antiquae casulae 6, stolae 6, manipuli 8, vela 6, bursae et pallae 6, dalmaticae 2, pluviale 1.

No. 3-0: Umbella cum suis hastis e materia aureis et diversi coloris sericeis filis contexta ad aureas dependentias 1.

No. 4-0: Antiqua cum suis hastis una, tegumentum e bysso nigra pro cooperiendis tumbis 1.

Inventarium lineae sacrae supellectilis

Albae ad latas pretiosiores fimbrias novae 2, antiqua elegans 1, albae ad fimbrias melioris qualitatis 10, albae subtiliores antiquae 12, albae ordinariae novae 12, albae antiquae et usu tritae 12, amictus novi 17, antiqui et usu triti 16, amictus e tela crassiori ordinarii 17, Ejusdem qualitatis attritae 16, cinguli ordinarii 22, cingulus sericeis et aureis filis contextus 1, mappae sive tobalia ad aram principem antiqua 6, novae 2, item tobalia ex tela subtiliori pro altaribus in communi 21, tobalia pro altaribus minoribus 7, item pro iisdem altaribus ex tela crassiori 28, purificatoria nova 30, item alia crassiora 15, corporalia 31, superpellicea pro adstantibus 7, manutergia nova magna 8, strophiola super urceolos 30, mappae pro credentia 3, tunicellae pro ministrantibus pueris 4, [41.] pro iisdem amictus lintei 6, tunicellae pro sacristanis 2, pro iisdem amictus lintei 4, pro saecularibus ad servitium chori destinatis tunicellae 4, pro iisdem amictus lintei 8, pro altaribus et quidem pro ara majori sericei albi coloris 2, rubri coloris sericei 2, antiqui 2, pulvilli ordinarii ad aras minores 14, antiqui 10, pulvilli pro flexorio ex materia damascena rubri coloris cuncta parte paris qualitatis materia ad aureas fimbrias 2, tapetes Venetiani pro ara majori 2.

Res stanneae

Pixides, in quibus conficiuntur sacri liquores 3, item in quibus conservantur 3.

VHL 2025 e-archivum

Res cupreae

Vascula pro conservanda aqua lustrali 3, aspersoria cum setis 2, lavatorium pro usu celebrantium 1, tintinabula majus 1, minora 7, quadrati novi 12.

Inventarium missalium et aliorum ecclesiae librorum

Missalia in majori sacristia 5, item missalia defunctorum 3, missalia in minori sacristia 6, missalia defunctorum 5, canon missae cum praefationibus 1, canon missae pontificalis 3.

Libri ad chorum pertinentes: antiphonale majus ad Laudes solum deserviens 1, antiphonale minus 1, cantus ecclesiasticus lamentationum passionis 4, [42.] liber pontificalis 1, missale Romanum 1, partes Romani breviarii in 4-o 4, rituale 1, partes breviarii in 8-o seu monopartitum 4, martyrologium Romanum 1.

Quae partes ad musicam et quae instrumenta musicalia ad chorum spectant, hic adnotantur

Sacra integra 10, item unum sine Gloria et Credo 1, item sine Agnus Dei 1, litaniae 4, Salve regina 2, Te Deum laudamus 2, Regina caeli 2, Vesperae 6, Requiem 1, Dies irae 1, Miserere 1, offertoria Latina 16, symphoniae cum partibus et canticis 9.

Sequuntur, quae comparata sunt: Vesperae integrae cum psalmis 1, sacra compacta 6, offertoria compacta 12, sacra, quae a pie defuncto excellentissimo episcopo Koller pro choro denotata sunt 6.

VFL 2025 e-archiv.at

Conscriptio instrumentorum musicorum

Fides 2, basetel 1, tubae 4, penes tubas circuli 2, stekel parvae 6, tympana 4, claves ad tympana 2, ad tubas spectantia orificia 2, ad tympana spectantes dependentiae 2.

Ornamenta ad altare majus lignea cum suis artefactis floribus et substaculis

Crux major super tabernaculum 1, [43.] candelabra lignea ad altare majus 6, item in quolibet altari candelabra 2.

Haec sacra vasa omnisque sacra supellex, exceptis illis, quae in praeviis ad puncta responsis aliis in locis asservari declaratum est, in debito ordine et

nitore conservantur in armariis ad sacristias lateri sanctuarii ecclesiae ab utraque parte adhaerentes repositis. Mundiciei sacrarum vestium cura ad dominum reverendissimum custodem pertinet atque haec impensis ecclesiae ab eo procuratur. Sumptus etiam, sive antiqua reparari sive nova procurari debeant, petuntur e cassa ecclesiae, ita nihilominus, ut si novum sacrum adparatum emere et expensas praecipue notabiles fieri oporteat, erogationes ex determinatione capitulari dominorum pro tempore praesulum ratihabitione firmata fiant.

Reliquiaria universim habentur no. 5, tria ad formam monstrantiae ex argento eleganti opere elaborata totidem sacras particulas continentia. Primum quidem sacram particulam de cruce Domini Nostri Jesu Christi, alterum sanctae Annae matris Virginis Mariae Matris Domini, haec sumptibus ecclesiae propriis curata sunt. Tertium, quod beneficentia reverendissimi domini Pauli Horváth cantoris, vicarii et causarum auditoris prope centum flor(enorum) impensis procuratum est, sancti Josephi a Cupertino sacram reliquiam per [44.] excellentissimum dominum praesulem Josephum Bajzáth ecclesiae dono collatam continet. Residua duo in forma tabernaculi labore Moseo ex ebano affabre confecta, lamina argentea, aureis argenteisque celaturis, ac insuper ab utrinque duorum angelorum argenteis statuis a latere, in medio autem unius sanctae Ursulae, superius sancti Lamberti, in alterius autem medio sanctae Julianae, superius autem sancti Didaci collocatis aeque argenteis statuis decorata sunt. Unum eorum sacras reliquias sancti Lamberti, sancti Fidelis episcopi et sanctae Ursulae, alterum sancti Didaci, sanctae Julianae, et sancti Fidelis episcopi continent. Orientalibus diversae pluribus notabilis magnitudinis unionibus ornatas. Bina haec reliquiaria excellentissimus dominus praesul Josephus Bajzáth ab augustissima Romanorum imperatrice vidua Maria Theresia regina Hungariae apostolica e sacro caesareo thesauro peculiari cum delectu extracta sibi clementer dono missa cathedralis hujus ecclesiae sponsae suae thesauro in perenne suae erga eam dilectionis pignus pia liberalitate addixit. Recensitae sacrae reliquiae authenticae sunt omnes, et formatis literis instructae. Conservantur in armario ad majorem sacristiam reposito sub bona clausura. In majoribus solemnitatibus, quando sacrosanctum Corpus Domini adorandum expositum non est, adponuntur altari, et fidelibus pro veneratione osculandae traduntur.

e-archivum 2025

De statu capituli

1-o: Quando, et per quem capitulum [45.] hoc primitus est fundatum, pro quot capitularibus personis? Cum quali obligatione, cum quali item dote? Et num aliquibus privilegiis et libertatibus sit ornatum?

Ad 1-mum: Capitulum cathedralis ecclesiae a sancto protorege Stephano institutum, ac cum ecclesia fundatum esse indubium est, sed quo determinate anno, et in quot capitularibus personis, e nullo, quod exstaret, authentico literali documento erui potest. Id interim pro certo adfirmari posse videtur, quod institutum sit anno 1009-o, quando sanctus rex, uti superius declaratum habetur, collatis peculiari diplomate bonis et juribus possessionariis dotavit ecclesiam, in quo diplomate recensentur quidem et individuantur bona collata, obligationum tamen, quae canonicis impositae fuissent, nec capituli mentio ponitur, sed ecclesiae tantum et, qui eam gubernat, Stephani episcopi, cujus ratio non alia esse videtur, quam quod canonici ad formam veteris ecclesiasticae disciplinae instituti in communi vixerint, et de proventibus a fundatore ecclesiae assignatis provisi in ecclesia psallendo et serviendo Deo famulatum praestiterint. Hinc bona, quae per sanctum protoregem ecclesiae et Stephano episcopo in dotem attributa sunt, et inferius ad punctum 5-um individue recensebuntur, etiam dotem capituli, quatenus canonici suam inde portionem habuerunt, constituisse censeri debent. [46.]

2-o: Quae et quot fuerant ex primaeva fundatione post episcopalem in hac ecclesia cathedrali dignitates, personatus aut altaria vel alia beneficia fixa? Quae item ex his et quales de praesenti, ac in quot personis capitularibus numerantur? Qui notanter de nomine et persona dignitates, personatus et canonicatus hodie in hac ecclesia tenent, et ex cujus collatione? Producant suae provisionis instrumenta, qualem praeeminentiam, seriem et ordinem in capitulo, stallis et voto depromendo ad invicem observant?

Ad 2-dum: Cum in capitulis ecclesiisque cathedralibus, ut plurimum, qui gradus dignitatis nomine hodie eminent, consuetudine et provida praesulum constitutione successivis temporibus emersisse constet, incertum, quae in hoc capitulo dignitates prima cum capituli instituti fundatione natae sint. Cum nihilominus in primorum regum diplomatibus, literalibus etiam documentis, quae erga requisitiones ex vel pro capitulo hoc ex aliis authenticis locis primo Christianae Hungariae saeculo expedita supersunt, praepositi, decani, lectoris, cantoris et custodis, archidiaconorum vocabula, quae in jure nomina sunt, capitularium dignitatum diserte contineant, eas post episcopalem e primaeva fundatione in cathedrali hac ecclesia ordinatas ponimus. Post has dignitates alios etiam canonicos, qui sive quod docendi

VFL 2025 e-archívum

obligatio|nem [47.] sibi injunctam habuerint, sive quod effective docendi munus impleverint, magistri dicebantur, fuisse institutos in hac ecclesia, e similibus literalibus documentis eruitur, sed utrum archidiaconatus, quos successivis temporibus floruisse constat, simul omnes statim in exordio capituli erecti suas in diaecesi provincias obtinuerint, in quot item individuis magistrorum canonicorum numerus substiterit, prorsus incertum est. Postquam autem aliorum post divum protoregem Hungariae regum, procerum et nobilium larga beneficentia facultates ecclesiae adauctae sunt, subinde communi vita canonicorum in singularem mutata crevit canonicorum numerus, ut adeo anno 1552., quo capitulum furore Turcico excisum est, 36 cathedralis ecclesiae hujus numerantur fuisse canonici, et hos inter dignitates praepositus major, decanus, lector, cantor, custos, archidiaconi quinque: Cathedralis, Albensis, Segusdiensis, Sümeghiensis, Szaladiensis, personatus tres: praepositus collegiatae ecclesiae sancti Michaelis archangeli de Hanta, praepositus omnium sanctorum, praepositus beatae Mariae Magdalenae de Eürs[!], et complures altariorum stallis unitorum rectores, assisii praeterea, idest in ecclesia assidui, qui hodie mansionarii dicuntur, ac alii pro ecclesiae servitio deputati presbyteri, dignitates pro ratione praeeminentiae fixa beneficia et e communibus capitularibus [48.] redditibus portiones, archidiaconi e decimis, quartis et cultellis, personatus e suis titulis notabilia habuisse emolumenta indubium est, sed partim avulsa a capitulo, vel in saecularium manibus tenentur, vel per beneficiatos ecclesiasticos extra ecclesiae nostrae gremium possidentur, partim autem ita abolita sunt, ut solum nomina eorum ad tristem memoriam in chartis scripta legamus. Haec, quantum e fundationalibus literis aliisque literalibus connotationibus colligi possunt, episcopalis, alia autem capitularis collationis erant, utriusque ordinis demisse specifice recensentur.

Rectoratus altariae sancti Blasii cum deserta domo penes domum cantoratus.

Rectoratus altariae sancti Stephani regis simul cum sublectoratu in monte prope ecclesiam sancti Thomae.

Rectoratus sanctae Affrae simul cum praebenda et domo.

Rectoratus sancti Petri apostoli simul cum praebenda.

Rectoratus sancti Michaelis archangeli cum domo, et vineis.

Custodia cum deserta domo versus ecclesiam divae Margarethae.

Cantoratus simul cum domo et hortis in vico capitulari sanctae Catharinae.

Rectoratus sancti Petri martyris cum domo supra domum sancti Georgii.

Rectoratus altariae Sancti Spiritus cum domo et praebenda.

Rectoratus sanctorum Joannis et Pauli cum domo penes domum Sancti Spiritus.

Subrectoratus hujus simul cum domo rectoratus sancti Martini. [49.]

e-archivum 2025

Rectoratus sanctae Crucis cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Ladislai regis cum domo et vineis.
Rectoratus sancti Udalrici cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Nicolai simul cum praebenda et domo.
Rectoratus altariae omnium sanctorum.
Rectoratus sancti Georgii cum domo et praebenda.
Rectoratus sancti Andreae episcopi in horto domini episcopi.
Rectoratus sancti Joannis apostoli cum praebenda et domo.
Rectoratus sancti Emerici ducis cum praebenda et domo.
Praepositura omnium sanctorum et sancti Michaelis archangeli de Hanta.

Rectoratus altariarum aliaque beneficia capitularis collationis:
Rectoratus capellae sanctissimi Corporis Christi.
Rectoratus altariae Sanctissimae Trinitatis per magistrum Mathiam Jenö fundatus cum domo et vineis.
Item domus Michaelis Oláh archidiaconi Segusdiensis prope domum cantoratus et custodiae.
Item domus magistri Petri de Raik canonicalis penes domum sanctae Affrae cum vineis.
Item domus magistri Francisci Weszprémy cum tribus vineis.
Item domus Sanctissimi Salvatoris cum vineis.
Item domus sanctarum Catharinae, Barbarae et Dorotheae virginum cum vineis.
Item domus beatae Mariae Virginis sub rupe simul cum vineis.
Item domus beatae Mariae Virginis penes fluvium sub castro novae fundationis vocata. [50.]
Item domus altariae defunctorum cum vineis.
Item domus Nicolai condam Vitéz prope praebendam sancti Joannis.
Item domus hospitalis sanctae Catharinae cum vineis et molendino in Hagymáskér.
Rectoratus Sanctissimae Trinitatis cum domo penes ...[72] sita et vineis.
Item domus ex opposito praebendae sancti Emerici cum 3 vineis ex fundatione Nicolai Penisz, vicarii et suffraganei.
Rectoratus capellae Assumptionis beatae Mariae Virginis ad latus parochialis ecclesiae sancti Joannis Baptistae cum domo, vineis et terris arabilibus.
Rectoratus altariae Sanctissimi Corporis Christi ex opposito paro chialis ecclesiae sancti Nicolai supra fontem Koma, vulgo Komakut.
Ibidem rectoratus altariae sancti Nicolai.

[72] A kéziratban a hely neve kipontozva.

Rectoratus altariae undecim millium virginum cum domo et vineis.

Item rectoratus altariae Assumptionis beatae Mariae Virginis cum domo prope ecclesiam divae Margarethae virginis cum vineis.

Iste erat personalis status capituli cathedralis Weszprimiensis ecclesiae haec et similia in eo beneficia stallis canonicorum adnexa e primaeva fundatione, antequam Turcae barbari hostis tyrannide exstinctum eversumque fuisset. Post excidium evolutis 78 annis anno 1630. die 5-a Januarii ad imperatoris Ferdinandi secundi mandatum anno immediate praecedente impetratum, reductum restauratumque est per seniorem Stepha|num [51.] Sennyei de Kiss-Sennye, episcopum Weszprimiensem, qua occasione introducti installatique sunt canonici quinque, utpote Joannes Kapossy per ipsum restauratorem episcopum pro praeposito majore, per hunc Stephanus Cserhovius pro praeposito Hantensi, Martinus Szent-Imrei pro archidiacono Szaladiensi, Benedictus Acsády et Stephynus Erdös, quibus paulo post additus est sextus. In his sex individuis substitit olim florentissimum hoc capitulum usque annum 1767. Tunc excellentissimus, illustrissimus ac reverendissimus dominus Ignatius Koller praedii Kiss-Hanta ab antiquo ad praepositum collegiatae ecclesiae sancti Michaelis archangeli de Hanta, quantum adparet occasione primae postliminio capituli restaurationis jam stallo unitum et in personatum evectum, sed subinde qualicunque demum facto a canonicali stallo avulsum pertinentis proventus in praebendam canonicalem per decretum ad capitulum exaratum, quod sub no. 2-o praesenti operi adnexum est, erexit, et reverendissimo domino Georgio Tejfalusy sub titulo minoris praepositi in canonicum ab se denominato septimum stallum assignavit, qui et ejus successores in censu quidem et numero ecclesiae hujus canonicorum habebantur, ad capitularium proventuum participationem tamen admissi non sunt, verum obventionibus votivalibus et praedictae praepositurae in praebendam assignatis proventibus contentari et vivere debuerunt, donec modo feliciter regnans augustis|sima [52.] Maria Theresia recepta praevie informatione erga suae excellentiae domini gratiosissimi praesulis visitantis opinionem primum anno 1778. die 16-a Januarii per benignum suum rescriptum sub no. 3-o ad suam excellentiam, aeque ac capitulum clementer exaratum capitularium numerum in sex participantibus canonicis subsistentem duobus individuis suprema sua authoritate adauxit, atque in octo participantibus canonicis ea ratione, ut proventus praepositurae de Hanta massae communium capitularium reddituum adjiciantur, defixit. Tunc primo praepositus sancti Michaelis archangeli de Hanta David Zsolnay cum Papensi parocho Josepho Katona ab excellentissimo domino et praesule authoritate supremi juris patronatus regii sibi celementer collati ad canonicatus praevio modo adjectos nominatus participantium canonicorum senario numero accessit,

e-archivum

retento solo praepositurae titulo, qui anno sequente e benigno regio consensu humili suae excellentiae episcopalis supplicatione impetrato, et sub no. 4-o descripto, proximo post columnalia archidiaconi cathedralis stallo in perpetuum unitus est. Unde die 9-a Decembris titulo hoc condecoratus est reverendissimus Stephanus Géczei modo archidiaconus cathedralis, priusquam autem haec facta fuissent, idem excellentissimus dominus praesul in reducendum veterem decorem capituli intentus binos archidiaconatus, [53.] Szaladiensem et Sümeghiensem, olim in cathedrali ecclesia Weszprimiensi vigentes postliminio restituit, ac utrique stallum, primum quidem post cathedralis archidiaconi Szaladiensi, secundum Simeghiensi, quod suae excellentiae decretum sub no. 5-o descriptum perhibet, designavit. Hinc hodie in octo individuis defixus subsistit canonicorum numerus, quos inter dignitate primus est praepositus, 2-dus lector, 3-us cantor, 4-us custos, hos sequitur praepositus minor sive praepositus sancti Michaelis archangeli de Hanta, qui simul est cathedralis archidiaconus, cathedralem Szaladiensis, hunc Simeghiensis archidiaconi, istum autem magister canonicus. Praepositus est reverendissimus dominus Paulus Kiss abbas beatae Mariae Virginis de Dombó, lector David Zsolnai abbas beatae Mariae Virginis de valle Weszprimiensi, cantor Paulus Horváth abbas beatae Mariae Virginis de Bocconio alias Buctati, custos Georgius Tejfalusy, praepositus minor et cathedralis archidiaconus Stephanus Géczei abbas sancti Benedicti de Borchi, archidiaconus Szaladiensis Ludovicus Csapodi, archidiaconus Simeghiensis Josephus Katona, magister canonicus Paulus Rosos. Reverendissimus dominus Paulus Kiss praeposituram majorem quidem habet e collatione regia, canonicatum autem aeque ac reliqui dignitates et canonicatus suos obtinuerunt e gratiosa collatione praesulum, qui [54.] hactenus ex attributa sibi regia authoritate ad cathedralis ecclesiae hujus capituli dignitates et canonicatus nominandi jure fruebantur, liquent haec e singulorum provisionis suae instrumento, quae demisse exhibentur.

Quod porro praeeminentiam, seriem et ordinem in capitulo stallis et depromendo voto inter capitulares observari solitum attinet, hunc ipse ordo et numerus, quo supra recensiti sunt, indicat ita, ut qui loco et numero priore collocatus est, is praelationem in choro et capitulo, sedis nempe prioritatem, uti etiam praerogativam in processionibus, in optionibus, vocibus dandis et aliis similibus, prae aliis posteriori loco positis habeat.

3-o: Quae omnibus in communi, quae item singulis dignitatibus et personatibus in particulari officia, munia, obligationes et onera incumbunt? An omnes hi et singuli suae obligationi, quae ipsis tam ratione dignitatis, quam canonicatus et officii incumbit, exacte satisfaciant? Quali veste intra et extra ecclesiam utuntur?

Ad 3-um: Munia, obligationes, officia et onera tam communia omnibus, quam peculiaria dignitatibus plura incumbunt. Communi obligatione tenentur sine exceptione omnes, nisi infirmitas vel alia justa et rationabilis necessitas obstet, ad omnes divini officii partes in choro [55.] devote persolvendas. 2-do: Tenentur ordine a primo usque ultimum hebdomadarios agere hocque nomine choro praeesse et conventualem missam decantare. 3-o: Dominos pro tempore praesules, cum ad ecclesiam sacris operaturi comparent, si eis ita lubet, sub cruce conducere, eis sub divinis officiis honorariam assistentiam praebere. 4-o: Cum capitulum sit sacer epsicopi senatus, consequenter canonici ejus consiliarii et assessores non tantum consistoriis quoties pro rebus sive ad voluntariam, sive ad contentiosam jurisdictionem spectantibus tractandis ab illo vel ejus vicario vocantur consistoriis adesse et coassidere, sed etiam omni tempore consilio et opera in diaecesis cura ac regimine, veluti membra capiti cohaerentia et obsequentia assistere tenentur. Hae sunt primariae et communes capituli nostri canonicorum obligationes, tamquam canonicalis status perpetuae appendices. Aliae sunt publicam fideidignitatem[!] pretiosum in capitulo depositum attinentes, quae et attentionem et fidem ab omnibus integram requirunt. Ex his obligationibus chori ecclesiastici unum succentorem et duos praebendatos victu et stipendio, notarium praterea saecularem annuo salario providendi onus communiter in omnes derivatur, quibus accedit onus curae certarum piarum fundationum.

Praeter has communes obligationes et onera dignitatibus [56.] aliae cum peculiari onere incumbunt, et quidem praeposito, cujus officii est, cum necessitas postulat, conventus capitulares cogere, res et negotia capituli fratribus proponere, de communibus utilitatibus provehendis cum illis consultare, bona, jura et aeconomiam communem e sententia capitularium dirigere, eaque tam domi quam in sedibus comitatuum et curia regia contra impetitores et turbatores tueri et defendere ita, ut itinera in his aliisque similibus negotiis sua occasione perficere, viae, victus item sui, suorumque expensas de sua propria bursa sustinere teneatur.

Lectoris officii ac muneris est literas, et quaecunque scripta capitulo exhibentur, perlegere, nomine capituli scribere et subscribere, expeditionibus notarialibus invigilare, transsumpta cum originalibus conferre, instrumentorum literalium privatorum capituli et publici archivi curam et custodiam habere, sigillum capitulare conservare. Ad haec lector tenetur diebus festis et dominicis pro sacro conventuali cereos et thus suis impensis procurare et subministrare.

Cantori vi officii dignitati suae adjuncti incumbit novos canonicos installare, chorum dirigere, et solerter curare, ut divina officia graviter et secundum dictum apostoli ordinate persolvantur, pariter onus officii illius

est vitam [57.] et mores choralistarum ac musicorum observare, inidoneos pro servitio ecclesiae admittendos et horum loco aptos assumendos capitulo proponere, denique sedulo invigilare, num succentor et duo praebendati tria votiva sacra, quorum singuli singulum hebdomadatim celebrare debent, rite persolvant, pro quibus sacris candelas suis impensis procurare et subministrare tenetur.

Ad custodem pertinet sacrorum vasorum, sacerdotalium vestium, necnon sacrarum reliquiarum totius ecclesiae thesauri custodia, et dotis ac ex dote provenientium fructuum administratio. Illi incumbit altaria, parietes ecclesiae et sacristiae, quoad fieri potest, a pulveribus, telis aranearum aliisque immundiciis tueri, sacra adparamenta, calices, lineam supellectilem usu deteriorata et smucidata reparari et mundari curare, atque smucidatis et infectis ut omnia munda suo convenienti tempore substituantur, vinum et hostiae pro sacrificio, luminaria, thus ad divinum servitium adsint, ecclesiae fores suo convenienti tempore claudantur et reserentur, providere, quem in finem claves ecclesiae conservat.

Cathedralis archidiaconus praeter hoc, quod aeque ac reliqui duo Zaladiensis et Sümeghiensis archidiaconi obligentur, archidiaconatus sui paroecias et parochos, quando et quoties id dominis pro tempore praesulibus necessarium esse, vel [58.] expedire videtur, visitare. Tenetur etiam in festis Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes primis, Circumcisionis, Assumptionis beatae Mariae Virginis, sancti Stephani regis vel ipse ad concionem dicere, vel alium e dominis canonicis dicturum interpellare et invitare.

Enumeratas obligationes et officiorum onera ita explere hucusque studuimus, ne ullus unquam defectus cum culpa nostra emergat, si qui autem emerserunt inanimadvertentia aut errore, saepe optimas etiam et ad bonum quodvis amplectendum comparatas voluntates in diversum trahente enati, correcti sunt, vel etiamsi perdurant ejusmodi, quibus occurrere sine ullo nutu velint illi, quos attinent, idcirco unicum tantum est, de quo conqueri cogimur: reverendissimum dominum praepositum nostrum majorem in comperto est morbo ita prostratum esse, ut obligationes et onera dignitati suae incumbentia implere nequeat. Haec in capitulum devoluta sunt, et singuli suam reverendissimam dominationem libenter in iis supportamus, sed illud nimis quam nobis arduum accidit, quod etiam expensarum in iter sui suorumque victum necessarium, quas vigore veteris statuti et usus domini praepositi, dum ad comitatuum sedes aut curiam regiam in negotiis et causis capitularibus profecti de sua bursa sumere et in sui locum proficiscentibus praebere debuerunt, semet [59.] subtrahat, et illud in communem capituli cassam traducere cupiat, sicque dignitati suae inhaerenti oneri non satisfaciat.

Veste extra ecclesiam omnes talari nigri coloris utimur hac cum distinctione, quod honorario abbatiae titulo provisi violacei coloris cingulis

e-archivum 2025

praecingantur, et in suis ecclesiasticis palliis ejusdem coloris exposituras gestent. In choro utimur rocheto, qui amictus e tela linea candida constat, super talari veste induto, mucetta item, quae humeros contegit, et quadrato, qui una cum mucetta violacei coloris est.

Ad tertium: Respectu domini praepositi majoris, qui diuturniori morbo subjectus est, aequitati consentaneum est, ut in personalibus quidem oneribus officium ejusdem per venerabile capitulum caritative, in ferendis tamen hoc titulo expensis ex dupla ejusdem debite supportetur.

4-o: Qua forma et solemnitate recipiuntur dignitates et canonici? Emittuntne tempore receptionis fidei professionem et praestantne sub aliqua forma peculiare juramentum, et quae est illa forma? Quis inducit ad actualem possessionem seu dignitates seu novos canonicos, et sub quali forma? In quo ordine debent esse? Qui in hac ecclesia recipiuntur in novos canonicos?

Ad 4-um: Tam dignitates, quam canonici eadem forma parique [60.] solemnitate recipi consueverunt, qui ante sui in obtenti beneficii possessorium realem introductionem faciunt professionem fidei et fidelitatem jurant ecclesiae, regi, episcopo suo pro tempore ordinario ac publico, inducuntur autem et installantur per cathedralis ecclesiae cantorem, cujus dignitati hoc munus competere superius dictum est, modo, ut sequitur: Posteaquam pro vacante in hoc capitulo canonicatu nominatus collationales suas praesentaverit, dies pro installatione statuitur, qua adveniente pro ordinata installationis hora primum et ante omnia in loco ultimi canonici praeparatur mucetta et biretum, deinde reliquis capitularibus ad sua stalla exeuntibus dominus installans remanet in sacristia, ac paulo post indutus vestitu canonicali assumit secum a dextris installandum, si dignitas sit, rocheto et mucetta, si novus canonicus, rocheto tantum indutum, et insimul e consistorio prodeunt ad altare majus ibique in infimo gradu flectunt, hocque in situ constitutis dominus installans intonat hymnum *Veni Sancte Spiritus* etc., cui in choro solemniter decantato subjungitur versus et oratio de Spiritu Sancto. His finitis installandus juxta formam a Concilio Tridentino praescriptam facit professionem fidei, ac postea ad sacrosancta Dei evangelia manu tacta jurat fidelitatem hac forma: [61.] Ego N. N. juro Deo omnipotenti, beatae Mariae Virgini, omnibus sanctis et patrono hujus ecclesiae sancto Michaeli archangelo ad ista sancta Dei evangelia me omnia statuta, consuetudines constitutionesque hujus ecclesiae inviolabiliter observaturum, jurisdictionem, honorem bonaque ecclesiae tam in temporalibus, quam in spiritualibus pro posse meo defensurum, pro cultu divino hujus ecclesiae fideliter ac devote laboraturum et, in quantum valeo, pari cum fidelitate augmentaturum, Mariae Theresiae dominae nostrae clementissimae, illustrissimae reginae Hungariae fidelitatem ostensurum, domino item nostro

VERA 2025 e-archivum

communi episcopo Weszprimiensi et suo vicario generali, ac domino praeposito majori hujus ecclesiae in licitis et honestis obedientiam, toti capitulo et senioribus canonicis reverentiam exhibiturum, secreta consilia ac decreta capituli non revelaturum, res mobiles et immobiles, domos, vineas, et si quae alia mihi assignata fuerint, indemniter conservaturum, bona abalienata et distracta pro posse meo recuperaturum et restauraturum. Juro etiam (haec est formula decretalis juramenti) per Deum vivum, et ejusdem sanctissimam Virginem Mariam, et per omnes sanctos et electos Dei, quod ego in omnibus exsecutionibus et in omni negotio, quod officium meum capitulare fidelitatemque capitularem pertinebit, absque cujusvis [62.] personae, divitis scilicet et pauperis acceptione, omnibusque prece, praemio, favore, amore, timore, odio et complacentia postpositis et remotis tam in capitulo, quam etiam in partibus extra capitulum peragendis fidelem exsecutionem et relationem faciam, legibusque patriis de fidedignitate capitulorum capitularibus personis eorumque officio hactenus statutis et statuendis me accommodabo, easdemque et antiquas in expediendo adprobatas consuetudines observabo. Sic me Deus adjuvet, beata Maria Virgo, patronus hujus ecclesiae sanctus Michael archangelus et haec sancta Dei evangelia. Amen.

Praestitis his legitur per succentorem decretum collationis canonicatus, et mox novus canonicus ad stallum deducitur, ibidem mucetta induitur, et installatur hoc modo: Ego N. N. venerabilis capituli cathedralis ecclesiae Weszprimiensis cantor et canonicus invocata Sancti Spiritus gratia te N. N. in ecclesia hac Weszprimiensi in canonicatum et praebendam ejusdem per decessum, vel per promotionem N. N. ejusdem canonicatus et praebendae ultimi, veri et legitimi indubitatique possessoris de jure et de facto vacantem investio et confirmo dando tibi stallum in choro et vocem in capitulo cum omni plenitudine juris canonici, assignando id tibi per hujus bireti capiti tuo impositionem, idque in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Tandem canitur *Te* [63.] *Deum laudamus* cum pulsu organi inter sonitus tubarum et campanarum, et recens installatus in consistorium reducitur, qui collectos ibi capitulares cum veneratione salutat, competentes gratias agit.

Ista est forma et modus, quo dignitates vel novi canonici in hoc capitulo recipiuntur, qui sicut testimonium probae actae vitae habere, ita sacerdotali charactere tamquam condicione sine qua non pollere debent.

Ad quartum: Cum neoinstallandus canonicus super observandis capituli statutis juramentum praestare debeat, necessum est, ut antequam juret, statuta capituli, quae fide jurata implere debebit, praevie sibi proponenda et pensate relegenda cognita habeat. Eapropter nemo ad reale possessorium canonicatus introducatur, quin eidem ante statuta capituli, ad quae observanda sacramento se obligabit, communicenter.

Formula porro juramenti hoc eodem articulo inducta post verba „augmentaturum" sequenti ratione modificanda erit: legitimo regni Hungariae regi omni occasione debitam fidelitatem testaturum, domino item nostro communi, domino episcopo Weszprimiensi et suo in spiritualibus vicario generali, totique capitulo in justis, licitis et honestis obedientiam, praeposito majori hujus ecclesiae et senioribus canonicis honorem et reverentiam exhibiturum, etc.

5-o: Quae sunt ex primaeva fundatione capituli hujus oppida, possessiones, praedia, vineae, molendina, decimae aut alia cujuscunque nominis fixa [64.] emolumenta? Quae ex his, quando et per quem suppressa aut abalienata? Quae item sub actuali capituli possessorio exsistentia, quae omnia specifice deducenda erunt.

Ad 5-um: Ampla fuerunt bona et jura possessionaria capituli e primaeva fundatione in sancti protoregis saepius provocato diplomate quatuor civitates: Veszprém, Alba, Colon et Visegrad, villae septem: Cari in comitatu Albensi, cari in comitatu Weszprimiensi, Berény Ansy in comitatu eodem, Morszolfeö, Fülej in compage Hurhida civitatis, villa denique una supra Danubium, ex cujus dextro latere rivus Apuring dictus defluit, recensetur, quibus diversorum regum, reginarum, procerum aliorumque fidelium donationibus, piis fidelium oblationibus ac ipsiusmet capituli emptionibus, quae tunc adhuc nedum lege vetitae, sed ultro privilegialiter capitulo indultae erant, bona et jura possessionaria tanta accesserunt, ut ea nominatim referre taediosum paene sit, ne tamen debito officii nostri desimus, eorum cathalogum, quantum e documentis exstantibus nobis cognita sunt, demisse referimus. Sunt vero haec:

Abrahám, Almád, Apáthi, Aszöfeő, Aracs, Arokfölde, Badacson nunc, Balácza, Bencz, Beth, Bold, Boncz, Nagy-Barnag, Kiss-Barnag, Bere, Bercsin, Bantha, Boszuk, Nagy- et Kiss-Berény in comitatu Simeghiensi, Zar- et Kiss-Berény in comitatu Weszprimiensi, Beteregh aliter Soily, [65.] Billeghe, Bogárfölde, Böge, Boglár, Berenhida, Badlogh, iterum Bercsen, Band, Bena, Csoba, Csatár, Csoltha, Csanfalva, Chege, Csopak, Csolne, Csepel, Csomkeszi, Cleti, iterum Cleti, Csorgon, Deaki, Dulusd, Dergecsei, Dobra, Ecser, Essegh, Eörvényes, Endréd, Eütse, Ess, Fölső- et Also-Eörs, iterum Endréd, Enzéd, iterum Endréd, Erdö-alla, Füred, Fadd, Faisz, Fok, Fekete, Fokszabadi, Nagy- et Kiss-Füle, Kiss-Falud, Gerezd, Garaboncz, Grazi, Gelemér, Gimolth, Gibolth, iterum Gimolth, Gyulakeszi, Gám, Hegy-magas, Herend, Huszt, Hanta, Jutas, Jenö, Irugh, Kadarta, Ketye, Kiliti, Kál, Keszim [in] comitatu Tolnensi, Pap-Keszi, Kalocz, Kemecse, Keresztur, Kék-Kustyán, Kücsd, Keszen, Korus cum jure telonii in fluvio Mor, Kopul, Kajár, Kuzud, Köröshegy, Kela, Kalusdi, Kapolcs, Mind-Szent-Kálla, Kozma-dombja,

VERA 2025 e-archívum

Keövágó Eőrs, Kiss-Káll, Kovácsi, iterum Káll ex legato Benedicti comitis de Beszprém[!], Lessen, Liter, Lovas, Luos, Luka, Ladány, Leányfalva, Lulla, Lancz, Lamsylva, [66.] Libera villa sancti regis, Merenya, Mán, Megyer, Mencsely, Mesteri, Marus, Mocshosfölde, Mencka, Magyaros sylva, Magnus mons cum 4 insulis sine participatione cujusquam, Nigra villa, Nadasd, Nostre, Ocsman, Oroszi, Palusznak, Pet, Patvasára, Nagy- et Kiss-Pecsely, iterum Pecsely, Peremarton, Pah, Pösze, Patyol, Puszta, Pokafalva, Reposka, Rátoth, Rebecz, Rostás, Nagy-Szöllös in Szaladiensi comitatu, Kiss-Szölös in Weszprimiensi [comitatu], iterum Szöllös, Szerencse, Saár, Szomard, Szen, Szárszó, Suponya, Szent-Márton földe, Szent Istvan versus Albam, Saágvár, Soulmos, Suen, Somharaztya Szent-Laszlo in Simeghiensi comitatu, Seclus, Szarazan, Zente, Zanka, Zerenye, Zala, Zeck, Zaladus, Vaszoly, Vigandt, Vörös-Tó, Nagy-Zimán, Kiss-Zimán, Tittó, Thikó, Tuur, Tuzuk, Telek, Toth, Toth-Vázon, Töreky, Tarcza, Thelener in Albensi comitatu, Udvari, Urusztun, Ujlak, Urhida, Vámos, Vanyola.

Haec omnia loca ad capitulum Weszprimiense olim sive e primaeva fundatione jure terrestralis dominii pertinuerant, universim no. 221, e quibus [67.] velut jure dominali ad se spectantibus jura etiam dominalia, adeoque omnes frugum, vinorum, apum et agnellorum nonas (ubi nempe hae species habebantur) teste articulo 6. 1351. percepit.

Decimas insuper frugum, vinorum et respective apum et agnellorum provenisse capitulo e pluribus locis constat tum ex antiquo divisoriali libro ab anno 1495. usque annum 1533. continuative conscripto, qui hodie etiam magni thesauri instar in capitulo conservatur, tum ex aliis proventuum monumentis, in quibus oneri praestandae capitulo decimae subjecta fuisse leguntur loca sequentia, utpote:

Aszöfö[!] dominorum, Aszofö abbatis, Aracs nobilium, Aracs abbatis, Apáthi, Arokfeö, Abrahám, Almádi, Szent-Antalfa, Sanctae Apollinaris, Budavár, Barnagh Kinisii, Barnagh Ladislai, Billege-Chatár, Billege-Essegvár, Billege ducis Bosnae, Billege D. Band, Bogárfölde, Berenhida, Bozsok, Bere, Szent-Bereczfalva, Csopak, Csicsó, Csomkeszi, Csolta, Csepel, Csanfalva, Kádártha, Keszi Gyulae, Pap-Keszi, Kék, Kövesd dominorum, Kövesd abbatis, Kál omnium sanctorum, Kál sancti Benedicti, Kiss-Kál, Koronthál, Kohár, Kusthán, Kissfalud, Kovácsi, Kiss-Berén, Kiss-Szölös, Ditki, Dobos, Dad, Dégh, Erek, Alsó- et Fölsö-Eörs, Eörvényes, Enyingh, Eüssy, Füred sancti Michaelis, Füred sanctae Margarethae, Faisz, Garaboncz, [68.] Szent-Gal, Hagymáskér, Herend epsicopi, Herend Horvath, Henye abbatis, Henye Gyulae, Henye Ladislai, Hidegkut Torkos, Hidegkut Anyos, Halom, Hegy, Horhi, Hidvég, Juthas, Igar, Juth, Szent-István versus Albam, Szent-István Bakony, Szent-Jakabfalva, Lovas, Leanyfalva, Mencsel, Szent-Mihályfalva, Moór, Miske, Mesteri, Merenye, Marus, Nyirágh, Nagy-Vásony, Némethi,

e-archivum 2025

Ozora, Pecsel dominorum, Pecsel Budensium, Kiss-Pecsel, Palasznak, Szent-Peter Dörgicse, Pethon, Pereczke, Pah, Peremarton, Ujlak, Vörös-Tó, Vigant, Vepsem, Weszprém, Rigács, Raposka, Szöllös dominorum, Szöllös abbatis, iterum Szöllös, Siske, Sümegh, Simony-Tornya, Saár, Sar-komár, Toth-vásony, Töreki, Udvari, Vászol, Vámos, Vám, Zeck, Zilas.

Quae omnia decimarum loca faciunt universim summam no. 122. [69.]

Quartas etiam decimales frugum et vinorum ultra praescriptas nonas et decimas capitulum istud plurimis in locis percepisse constat itidem e praememorato divisoriali libro aliisque exstantibus documentis, quae decimarum quartae cum ita repartitae fuerint, ut aliquae ad plura loca quasi districtum efficientia extenderentur, ideo generali determinatione districtuales, aliae autem specificorum locorum appellabantur quartae. Districtuales erant: quartae Budenses, quartae magnae, quartae magni foliati, quartae magni montis sancti Apollinaris, novem plebanorum. Quartae districtuales no. 6. Quartae specificorum locorum fuerant utpote:

Nagy-Gyermend, Kiss-Gyermend, Kiss-Berény, Ereg, Theten, Moór, Nandor, Ros-Szigeth, Bogdán, Zenth-Endre, Alsó- et Folsö[!]-Eörs, Aracs abbatis, Aracs nobilium, Füred sancti Michaelis, Füred sanctae Margarethae, Siske, Kék, Szöllös abbatis, Szöllös dominorum, Pecsel Budensium, Pecsel dominorum, Kiss-Pecsel, Aszöfö dominorum, Aszöfö abbatis, Kövesd dominorum, Kövesd abbatis, Eörvényes, Udvari, Apathi, Herend episcopi, Herend Kinisii, Szent-Jakabfalva, Szent-Antalfalva, Szent-Bereczkfalva, Leányfalva, Csicsó, Mencsely, Budavár, Kál sancti Benedicti, Kiss-Kál, Csánfalva, Abrahám, Arokfeö, Vigandt, Kovácsi, Kiss-Berény, Nagy-Berény, Ujlak, Füle, Kiliti, Fok, Palasznak, Vászol, Reposka, Cholta, Csomkeszi, [70.] Simegh, Koronthál, Kohár, Miske, Pereczke, Diáki, Nyirák, Doboszeek, Csepel, Csatár, Toth-vás on, Vörös-Tó, Hidegkut Farkas, Hidegkut Ányos, Barnagh Kinisii, Barnagh Ladislai, Billeghe dominorum, Billeghe ducis, Billeghe Essegvár, Szent Gál, Némethi, Horhi, Szent-István in Bocconio, Mesteri, Bogárfalva, Band, Merenye, Papkeszi, Gyulakeszi, Kádárta, Peremarton, Berenhida, Eösy, Kiss-falud, Pahok, Garaboncz, Fokszabadi, Saágvár, Lovas, Csopak, Halomhegy, Vicus sanctae Catharinae in Weszprém, insimul loca no. 100.

Quartas decimales in recensitis locis olim capitulo praestitas augebant proventus cultelli dicti, et quidem nominantur: Verthes-kés, Vepsen-kés, Moor, Ereg, Fok, Zala, Keszthely, Remek, Rigalcs, Bakonkés, Pere, Nagy-Thard, Kiss-Thard, Segusd, Tapolcza, Szent-Girolth, Nova, Zepetnek kés.

Circa partes superiores, et Kapornakkés insimul loco no. 27.

Molas quot capitulum antequam excidium pateretur habuerit, ignoratur, copiosas fuisse satis vel ex eo elucescit, quod an|no [71.] 1521. metretae 5528, anno autem 1522. metretae no. 6764 e molendinis pro mensa capitulari reservatis provenientes perhibente saepememorato divisoriali libro inter

e-archívum 2025

canonicos fuerint divisae. Horum omnium usu et possessorio in pulchritudine pacis, in requie opulenta, et protectione Dei coeli fruebatur hocce capitulum usque annum 1526., quo funesta Hungariae clades in campo Mohács accidit. Post hanc funestam stragem, cum Solimannus imperator occasione dissidiorum inter Ferdinandum et Joannem Zapolya in Hungariae reges electos vigentium sibi opportuna usus regnum secundo invasisset, ac pro diro lubitu omnia vastasset, in communi patriae civium damno ingentem jurium et proventuum suorum etiam capitulum jacturam passum est. Anno enim eodem quartas Budenses, item magnas decimas Magni Foliati et Magni Montis una cum quartis possessionum Nagy et Kiss Gyermend, Nandor, Bogdán, Zent-Endre, Ros Szigeth, Theten etc. ammisit.

Sub idem tempus possessiones quoque capituli Nagy-Beren, Csaba, Ocsmán, Csegle et Gerezd in Simeghiensi, Fadd in Tolnensi comitatu habitas alieni eripuerunt. Possessiones quoque Nagy- et Kiss-Pecsel, Vászol, Aszöfeö, Eörvényes, Udvari, Kövesd, Szöllös, Aracs, Vámos et Billege abbas Tihonyiensis nomine Benedictus occupavit. Sed et alias [72.] possessiones juxta Balatonem situatas, utpote Csopak, Palasznak, Lovas, Also-Eörs, Fölsö-Eörs, Kiss-Berén et Zár-Berén Valentinus Török de Enying, Andreas Choron de Devecser, Ladislaus More de Palotta occuparunt. Joannes quoque et Raphael Podmaniczky, quibus castrum Palotta ex donatione Joannis Zapolya obtigit, possessiones capitulares Pap-Keszi, Peremarton, Pathvására, Szent-István, Kadarta, Rátot, Jutas, Bogárfalva cum omnibus fructibus molendinis vi et potentia pariter occuparunt. Ladislaus Dienesfalvai aliter Nagy castri Palotta castellanus possessione Kovacsi capitulum spoliavit.

Ejusmodi bonorum capitularium invasiones et spoliationes cum totius regni calamitate continuatae sequentibus annis tandem in totius capituli excisione desierunt, quod anno 1552. die 1-a Junii contigisse dictum est superius.

Capitulum post sui excidium evolutis 78 annis cum ad mandatum imperatoris Ferdinandi secundi restitutum est, restituta est pars quoque bonorum ante excidium per capitulum possessorum sub onere tamen 10.000 florenorum Paulo Zichy tunc supremo praesidii Weszprém capitaneo, qui eadem bona jure inscriptionis ad vires praedictae summae possedit, deponendorum. Bona porro, quae occasione restaurationis hujus reddita sunt capitulo, atque hodie etiam [73.] quamvis non omnia in sua integritate possidentur, sunt sequentia: Weszprimium cum omni jure regali, educilli, macelli et telonii ad arcem Weszprém antiquitus erecti et ibidem exigi soliti. Item totalis possessio Füle in comitatu Albensi. Ad haec desertae possessiones Kiss-Berén, Herend, Jutas, Bogárfalva, Mesteri, Bere, Kiss-Boszuk, Kiss-Szölös, Balácza, Fáisz, et totales possessiones Fok, Fokszabadi,

VEKE 2025 e-archivum

Kádárta et Rátot in Weszprimiensi, Merenye, Ujlak, Garaboncz, Palasznak cum portionibus possessionariis in Fölsö- et Alsó-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Szöllös Nagy-Pecsel, Nemes-Pecsel, Vászol, Kiss-Falud, Páhok cum praedio Szent-Abrahám in Szaladiensi. Denique totales possessiones Kilithi, Saágvár, Nagy-Berén in comitatu Sümeghiensi situatur, uti etiam praedium Töreki, quibus successivis temporibus et signanter anno 1759. possessio Peremarton, anno vero 1763. praedii Kiss-Pecsel quatuor quartalitates accesserunt. Possessio quidem Peremarton jure et ingentibus in diuturnam 25 annorum litem et illegitimorum per triumphum excussorum possessorum exolutionem factis sumptibus revindicata, portio autem praedii Kiss-Pecsel a Georgii Viszkeleti successoribus via amicabilis tractatus e suscitato processu emergentis erga numeratam 10210 flor(enorum) summam restituta, ac denique, uti ad punctum 2-dum superius relatum est, praedium Kiss-Hanta, e quibus tamen in suum emolu|mentum [74.] praeter proventus praedii Kiss-Hanta usque hodie ne denarium quidem capitulares percipiunt, sed omnes ex illis provenientes fructus in inhaerentium onerum dissolutionem convertuntur. Reliqua, quae e primaeva fundatione capituli hujus erant, eorum pleraque nec modus nec spes ulla recipiendi superest amplius, quamvis illa saltem, quae episcopalibus admixta ad episcopatum possidentur, dudum ad capitulum redire debuissent, cum in transactione inter illustrissimum dominum Stephanum Sennyei ut episcopum et capitulum occasione restaurationis inita, quam in synodo nationali Tyrnaviae anno 1630. celebrata idem illustrissimus dominus episcopus retulit, et actis synodalibus inserta est, ea conditio per expressum apposita habeatur: Quod si quidpiam ex bonis vel per episcopum possessis ad capitulum, vel per capitulum tentis ad episcopum pertinere dignosceretur, id totum absque longiori litis processu ad solius archiepiscopi Strigoniensis et sibi adjungendorum arbitrativam revisionem invicem sibi resignare debeant, ac teneantur. Unde etiam synodus reservatis juribus tam pro episcopo, quam capitulo, si quae in bonis stabilibus vel etiam mobilibus invicem praetendere possent coram metropolitano aquirendis, transactionem probavit. Bona itaque sub actuali capituli possessorio exsistentia sunt possessiones: [75.] Mesteri, Kádárta, Fok, Fokszabadi, Peremarton, praedia: Kiss-Berén, Jutas, Herend, Bere, Kiss-Boszuk, Bogárfalva, Balácza, Faisz, Kiss-Hantha, Kiss-Szölös, Rátot 2/3 partes, pars oppidi Weszprém in comitatu Weszprimiensi; Kiliti, Saágvár, Nagy-Berén, praediola Töreky, Fod et Kiss-Berén in comitatu Simeghiensi; possessio Füle in Albensi comitatu; Palasznak, Merenye, Ujlak, Garaboncz, portiones in Fölso- et Also-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Szöllös, Nagy- et Nemes-Pecsel, Vászol, Kiss-Falud, Páhok, Szent-Abrahám praedium, praedii Kiss-Pecsel partes 4/5. Haec in comitatu Szaladiensi.

VE 2025 e-archívum

Habet ad haec capitulum vineam allodialem ante biennium in terreno praedii Kiss-Pecsel a quodam nobili Mathia Pillik fl. 1800 emptam, decimas in Also- et Fölsö-Eörs, Lovas, Kiss-Berén sive Almád, Palaznak, Csopak, Füred, Szöllös, Pecsel, Vászol, Kiss-Falud, Abrahám, Merenye, Uylak. Praeterea in Uylak, Merenye, Garaboncz, Vászol percipit jus montanum, in aliis praerecensitis locis solum nonam, vel in locum nonae dicimam.

Molas Weszprimii intra ipsum oppidum habet binas, quarum una Kiss-malom, altera Kása-malom nuncupatur, utraque pro mensa capituli reservata est. In praedio Jutas molendina duo, serrariam unam erga censum loca|tas, [76.] valcas fullonarias sex, in Rátotiensi terreno molendinum unum, ex cujus proventu capitulum duas rotas, dominus praepositus unam percipit. In Kádárta habet molendina duo pro mensa capituli reservata, fullonariam unam, in Peremarton molendina 2, serrariam unam erga censum locatas, in Lovas quatuor, quarum una Fölsö malom, altera Fizes-malom, tertia Sendeles-malom, quarta Réthi malom vocantur, et in Palasznak unam molam Réthi malom dictam, in Csopak molendina duo, novum unum, aliud vetus, in Füred duas molas, Marton-malom, et Toth-Sedi-malom dictas. In Kiss-Pecsel tres, Zadori malom, Tiposi malom, et unum locum molendini Szakadeki malom compellatas, in Vászol 4, in Merenye 1, in Fok super fluvio Sió 2, in Kiliti 1, in Saágvár 1, in Berény 1, in Kiss-Hanta duas molas, unam valcam, quae omnia sub recensitis nominibus sub actuali capituli possessorio sunt, verum non indebita sua integritate singula, in locis enim pluribus insignes accisiones passum est capitulum, sic in praediis Bogárfalva, Láncz, Kiss-Szöllös, Balácza Weszprémio vicinis, quarum praediorum multae ac notabiles partes a Weszprimiensibus occupatae ab iisdem absque ullo capituli emolumento possidentur, similes non solum bonorum suorum diminutiones, sed etiam jurium abalienationes in perpetuum factas [77.] capitulum a suae restaurationis tempore subiit, sic amisit praedium Fekete in documentis Nigra villa nuncupatum, po cujus recuperatione cum adversus nonnullos nobiles a capitulo processus in curia regia suscitatus fuisset iidemque nobiles in succumbentiae periculo fuissent, tunc Michael Zádori praepositus major absque omni scitu et consensu capituli cum praeclusione ulterioris praetensionis in 300 florenis, quos etiam majori ex parte consumpsit, convenit sicque jus capituli in perpetuum suppressit. Simile quid egit cum juribus capituli in possessione Vámos, ibi quoque certi nobiles virtute impetratae novae donationis cum statuerentur, ad contradicendum capitulariter exmissus contradictionem interposuit quidem, sed eam quasi in continenti, quali nescitur inita conventione, revocavit.

Archívum 2025

6-o: Per quem et quali modo administrantur haec bona? Cui aeconomiae directio incumbit? Num non aliquis particularis in bonis capituli communibus cum injuria aliorum privatam aeconomiam ducat? Num administratores aut divisores accuratas praestant annue rationes?

Ad 6-um: In capituli bonis nemo privatam habet aeconomiam, sed communiter omnibus capitularibus fructificans instituta ducitur. Bona autem administrantur per officiales sub immediata praepositi majoris et decani capitularis directione [78.] ita constitutos, ut isti in directione exsecutores tantum illorum sint, quae a capitularibus in communi sive circa statum bonorum ordinandum, sive circa aeconomicum cursum alterandum determinatur et difinitur, decanus cum redditus percipiat et dividat, uti etiam officiales rationes reddere tenentur.

7-o: Proventuum ac reddituum capituli communium qualis observatur divisio? Num praepositus, lector, cantor, custos aut aliquis alter ex personatibus ratione dignitatis et officii sui distincta praedia, vineas, hortos aut alia beneficia teneat, aut saltem ex communibus redditibus peculiarem hoc titulo portionem percipiat? In quo haec consistat?

Ad 7-um: Ante annum modo decurrentem omnes capituli proventus in tres quasi classes dividebantur, aliqui proventus simplales, aliqui dicebantur duplales, quatenus sub duplam septimae, vel sub duplam 15-ae venerant. Sub qualitatem simplalium cadebant omnes redditus praeter nonas et decimas omnis speciei non emptitias, adeoque redditus allodiales, industriales, educillares, molares, arendaticii, censuales ac decimae parato aere redemptae, quales sunt in comitatu Sümeghiensi percipi solitae, e quibus proventibus aequalem portionem participarunt singuli canonici.

Proventus sub duplae septimae fuerunt redditus nonales frugum, vinorum, agnellorum, apum, e quibus domini praepositi majores du|plam [79.] portionem, canonici singuli unam perceperunt. Sub qualitatem autem proventuum duplae decimae quintae referebantur proventus decimales frugum, vinorum, apum, agnellorum praeter eos, qui parato aere redimuntur, ut in comitatu Simeghiensi, atque de hac proventuum specie singulus canonicus duas, dominus praepositus quatuor portiones, capitularis notarius autem unam decimam quintam ratam percipit. Domini praepositi itaque duplam unius simplicis canonicalis portionis traxerunt e proventibus sub duplam septimae et duplam 15-ae cadentibus. Lector autem ante communium frugum, frumenti et vini divisionem vi statuti de vino urnas 10 Posonienses, ac totidem de frumento metretas. Cantor porro et custos urnas vini 10 habuerunt, reliqui proventus aequaliter in omnes dividebantur. Iste proventus dividendi modus sublatus est, inque hujus praeexistentis usus locum ea redditus repartiendi ratio etiam majestetica sub no. 4-o superius provo-

VERA 2025 e-Archivum

cata resolutione clementer stabilita, inita et ordinata est, ut tam pecuniarii proventus, quam omnis speciei et quocumque nomine obvenire debentes naturales effectus subputatis officialium et servitorum salariis et deputatis, notarii item capitularis portione, ac quibusvis communibus expensis in novem portiones aequales distribuantur, nonae portionis dimidium sive duae quartae reverendissimo domino praeposito, alterius dimidii medietas sive una quarta lectori ob|tingat, [80.] quarta quartae ejusdem portionis inter reverendissimos dominos cantorem et custodem ea ratione subdividatur, ut dominus cantor duas tertias, dominus custos unam tertiam participet. Reliquae octo portiones inter octo canonicos absque nulla diminutione dividantur. Hinc patet, quod praepositus duas quartas, lector unam quartam, cantor duas tertias, custos unam tertiam quartae simplicis canonicalis portionis ultra simplicem canonicalem praebendam titulo suarum dignitatum e communibus capitularibus redditibus consequantur, quae divisionis methodus, siquidem ita per sacratissimam suam majestatem esset stabilita, ut modernus dominus praepositus major, quantum suam dignitatem attinet, possit, si velit, donec ipse vixerit, veteri usui inhaerere, neque, si nolit, teneatur hanc novam methodum amplecti. Nos, cum usque modo dominus praepositus non patefecerit suam voluntatem, eidem more antea observato portionem suam sive duplam simplicis e nonis et decimis non empticiis vini, frumenti, apum, agnellorum assignamus, in reliquo omnes proventus inter octo et mediam portiones repartimur, atque ex octo in singulos singulam tribuimus, nonae portionis autem medietatem inter lectorem, cantorem et custodem praevia modalitate dividimus.

Ad haec habet praepositus in promontorio Csopakiensi pure ex usu 4 jugera vinearum, [81.] et culinarem hortum in fundo capitulari. Lector 4 jugera vinearum in Lovas et Also-Eörs et hortum culinarem, ac medietatem sportularum pro expeditionibus obvenientem, et hanc cum notario capitulari dividit. Cantor 4 jugera vinearum in Csopak et Alsó-Eörs, et hortum pro culinaribus usibus. Custos similiter 4 jugera vinearum in Lovas et Alsó-Eőrs,[73] ac hortum. Archidiaconus cathedralis 1 vineam 15 urnas proferentem in Kiss-Falud, et hortum culinarem, in reliquo emolumenta nulla percipiunt.

8-o: De novo admissis et investitis canonicis circa participationem proventuum quis terminus, modus et ordo observatur?

Ad 8-um: Duo sunt dies fatales ad lucrandos canonicales proventus usu veteri introducti et episcopali decreto stabiliti, nempe sancti Georgii militis et martyris, et sancti Michaelis archangeli, quorum festivitate annue recur-

[73] Az „et hortum pro … in Lovas et Alsó-Eőrs” szakasz az általunk vizsgált kéziratból hiányzik, csak Pfeiffer gépiratában szerepel.

rente, si quis primis eorum vesperis et sacro conventuali absque capituli dispensatione non intersit, certa reddituum specie mulctatur, et quidem si non intersit in festo sancti Georgii, caret frumento, si vero in festo sancti Michaelis, privatur vino, et simul per integrum annum educillo. Hinc novi canonici ad fructuum seu grossae massae, quales sunt arendae, census, item ad participationem foeni, lignorum focalium, setigerorum, piscium, omnium denique victualium vi urbarii a jobbagionibus praestari solitorum et depositis praevie 30 florenis pro molaribus lapidibus etiam fructuum molarium perceptionem admittuntur pro rata temporis, quo in choro stallum capiunt, compu|tanda, [82.] a perceptione vero frumenti et vini usuque educilli, si in praedictis festis stallum nondum ceperint, consequenter nec primis vesperis nec conventuali missae adesse potuerint, penitus excluduntur, ac tunc utraque haec proventualis species novi canonici decessori, modo is in iisdem festis praescriptis divinis adfuerit, vel nonnisi legitime dispensatus abfuerit,[74] ex integro obvenit. Quod si autem contingat dictis vesperis et missis neque decessorem novi canonici, neque ipsum novum canonicum adesse, tunc totum frumentum et vinum eorundem praebendae correspondens praesentibus aliis canonicis accrescit, uti etiam frumentum ex allodiatura proveniens, e quo novus canonicus, quocunque tempore capiat stallum, non participat.

VEE 2025 e-archivum

9-o: Danturne praeterea aliqua anniversaria seu, ut vocant, sacra votiva fundata? Quae illa? In quo uniuscujusque summa fundationalis subsistit, ubi haec elocata, et num circa illa menti fundatorum satisfiat et rationes reddantur?

Ad 9-um: Dantur septem missarum votivarum perpetuo celebrandarum fundationes, quarum prima est illustrissimi domini Michaelis Mérei quondam electi Végliensis episcopi, custodis et canonici Strigoniensis ab anno 1720. consistens in summa capitali florenorum 1700, quae summa elocata habetur apud capitulum nostrum. Est haec fundatio trium missarum menstruatim celebrandarum, unius quidem cantatae de Sanctissima Trinitate cum duabus collectis, una de beata [83.] Maria Virgine, altera de sancto Michaele archangelo. Duarum vero lectarum de Requiem pro praenominato fundatore ejusdemque parentibus Georgio et Catharina, in quibus prima oratio dicitur pro defuncto sacerdote: „Deus, qui inter apostolicos sacerdotes etc.”, et secunda: „Deus cui propitium est misereri etc.” cum reflexione ad praenominatos Georgium et Catharinam parentes pii fundatoris habenda.

[74] Az „vel nonnisi legitime dispensatus abfuerit” szakasz az általunk vizsgált kéziratból hiányzik, csak Pfeiffer gépiratában szerepel.

Secunda est illustrissimi domini comitis Joannis Baptistae a Wolkra episcopi condam Weszprimiensis ab anno 1721., consistens in summa florenorum 1500, quae summa apud spectabilem dominum Antonium Beniczky elocata est. Haec fundatio est unius missae de sancta Anna menstruatim decantandae.

Tertia est reverendissimi domini Joannis Szabadi ecclesiae cathedralis Weszprimiensis olim lectoris et canonici, ab anno 1742. consistens in summa florenorum 1200, quae summa elocata habetur apud praememoratum spectabilem dominum Antonium Beniczky in Berhida degentem. Est autem haec fundatio unius missae de Requiem pro refrigerio animae fundatoris menstruatim decantandae.

Quarta est excellentissimi, illustrissimi ac reverendissimi domini Martini Biró de Padány episcopi condam Weszprimiensis consistens in florenis 1200, qui elocati sunt apud dominum Antonium Beniczky. Est autem haec fundatio unius missae de sancto Michaele archangelo quovis mense decantandae cum duabus collectis de sancto [84.] Martino et sancto Patritio episcopis.

Quinta est reverendissimi domini Ladislai Törei cathedralis nostrae ecclesiae condam custodis et canonici ab anno 1767. consistens in florenis 2000, qui apud capitulum elocati sunt. Haec fundatio est unius missae de sancto Ladislao confessore rege Hungariae menstrue decantandae.

Sexta est excellentissimi, illustrissimi ac reverendissimi domini Ignatii Koller de Nagy-Mánya episcopi condam Weszprimiensis ab anno 1773. consistens in florenis 1000, qui apud dominum comitem Gabrielem Eszterházy de Galántha elocati habentur. Est autem haec fundatio unius missae de Requiem per unum e dignitatibus in anniversario fundatoris obitus seu die 4-a mensis Aprilis decantandae, sub qua ceteri domini ex hac fundatione participare volentes pro eodem fundatore celebrare obligantur.

Septima est reverendissimi domini Josephi Drávecz capituli hujus condam lectoris et canonici ab anno 1779. consistens in florenis 1000 apud idem capitulum elocatis. Haec fundatio est trium missarum annue decantandarum, unius quidem de sancto Josepho sponso beatae Mariae Virginis, alterius de sancto Marco evangelista, tertia de sancta Barbara virgine et martyre pro cognatis ex avo et avia dicti fundatoris descendentibus eorundemque affinibus vivis quidem, ut gratiam finalem et felicem mortem, mortuis vero ut aeternam requiem consequantur, et census e fundatis capitalibus provenientes inter eos canonicos, qui praescriptis mis|sis [85.] intersunt, pro ratione numeri praesentiae dividuntur.

VEH 2025 Capitulum

10-o: Habenturne aliae quoque aliquae piae fundationes administrationi capituli hujus concreditae? Quae illae et quales, per quem administrantur, cui rationes redduntur?

Ad 10-um: Habentur aliae quoque piae fundationes curae et administrationi capituli concreditae, utpote seminarii sancti Pauli emeritorum parochorum, seminarii sanctae Annae junioris cleri, xenodochii et orphanotrophii Weszprimiensis, particularium ecclesiarum in propriis capituli bonis exsistentium, harum et quidem ecclesiae sancti Ladislai in Weszprém sunt 900 fl., ecclesiae Rátotiensis 150 fl., Peremartonyiensis 100, Feüleiensis 100, Fok-Szabadiensis 200 fl., Fokiensis 100 fl., Kilitiensis 150 fl., Saagváriensis 100 fl., Nagy-Berényiensis 100 fl., Palasznakiensis 515 fl., Lovasiensis 600 fl., Csopakiensis 350 fl., Merenyeiensis, Ujlakiensis, Garabonczensis insimul 1200. Item ad rationem ecclesiae subinde in Kádárta erigendae fl. 200, Mesteriensis 100 fl., quae reverendissimi domini Stephani Géczei, seminarium sanctae Annae reverendissimi domini Ludovici Csapody, seminarium sancti Pauli reverendissimi domini Josephi Katona, qua praefectorum, xenodochii et orphanotrophii reverendissimi domini Pauli Rosos curae et administrationi subsunt, qui curae et administrationis suae rationes singulo anno capitulo praesentare tenentur.

Exstat praeterea sub cura capituli fundatio perpetuorum diaecesanorum sacrorum e piis quo|rundam [86.] canonicorum ac parochorum legatis recentius instituta, cujus cura reverendissimo domino Paulo Horváth capitulariter concredita est. Haec fundatio habet florenos 1000 erga 6 per 100 apud dominum Antonium Svastics elocatos. Item alios 1000 fl. apud Stephanum et Franciscum Kerkapoly elocatos ex dono reverendissimi domini Pauli Horváth aquisitos.

VCL 2025 e-archivum

11-o: An omnes dignitates et canonici habeant proprias aedes et domos residentionales, earumque obtinendarum quae est ratio et modus? Cui incumbit onus easdem reparandi et in statu bono conservandi? An, et qui hac in parte remissiores observati sint? Num item domibus his omnibus aut aliquibus saltem allodia quoque, horti, vineae, aut alia beneficia adnexa habeantur? Quae illa, specificentur.

Ad 11-um: Dignitates et canonici omnes praeter ultimum provisi sunt domibus residentionalibus, quibus, excepta septimi canonici domo, allodia ac horti adnexi habentur, alia beneficia nulla. Residentionales domos cum adnexis allodiis et hortis obtinendi ratio eadem est, quae ipsas dignitates vel canonicatus. Cum enim praebendis aedes ac quaevis aedificia conjuncta sint neque ab his separati valeant, quisquis pro aliqua ex dignitatibus vel canonicatibus nominatur, ipso etiam facto domum residentionalem, allodium ceteraque his adnexa consequitur. In hac exposita [87.] residentionales aedes

aliaque his adjuncta aedificia et hortos obtinendi ratione anno 1777., cum reverendissimus dominus Paulus Horváth cantoratus, et reverendissimus dominus Georgius Tejfalusy custodiatus dignitatem sunt adepti, mutatio quaedam intercessit, nam dominus Paulus Horváth cantoralem domum ingressus hortum custodialem retinuit, dominus Georgius Tejfalusy autem retenta domo archidiaconi cathedralis cantoris hortum accepit. Verum haec mutatio ea ex reflexione per excellentissimum dominum praesulem consentiente capitulo admissa tunc fuit, quod dominus Tejfalusy archidiaconatus cathedralis domum, dominus autem Paulus Horváth allodialia aedificia horto custodiali contigua a fundamentis gravibus expensis exstrui curaverint, ac insuper reverendissimus dominus Paulus Horváth ab se coemptos custodiatus allodiali horto vicinos hortos una cum aedificiis allodialibus eidem praebendae se relicturum liberaliter promiserit receperitque, unde ne in exemplum trahatur, subinde demisse cavemus.

Quod porro onus aedificia domuum et allodiorum reparandi et conservandi attinet, ipsis eorum possessoribus incumbit. Obligatio ista quam justa, est autem justissima, tam gravis, id est gravissima est, ad quam diligenter observandam, si etiam nullae communes sacrorum canonum leges, nulla patriarum ecclesiasticarum synodorum essent statuta, [88.] quivis jurisjurandi religione, quam ante sui in beneficium admissionem praestat, cujusve formam ad punctum 4-um recitavimus, excitari debet. Obligationi huic, quantum perceptorum beneficii fructuum a sustentatione vitae residuorum quantitas admisit, nos satisfacere studuisse, et posthac etiam satisfacere sincere velle declaramus. An ad idem sentiendum comparatus sit reverendissimus dominus praepositus major, ipsemet declarare velit, nos quia interrogamur et respondere tenemur, dicimus suam reverendissimam dominationem in cura suarum aedium beneficialium remissum esse.

Ad undecimum: Ex quo dictamine sacrarum aeque ac positivarum regni legum beneficiatis strictissima incumberet obligatio beneficiales aedes hisque adnexa allodia, hortos, vineas aliaque tenuta sartis tectis providendi, et in statu bono conservandi, idcirco super implenda hac obligatione singulus dominorum de capitulo serio reflectitur eo adjecto, ut si quis hac in parte remissior per constitutos hoc fine capitulariter domorum visitatores delatus fuerit, talis cumprimis ad sarciendos defectus capitulariter praemoneatur, demum vero, si praemonitus non satisfecerit, capitulum defectus intermittentis ex ejusdem redditibus supplendos apud capitularem decanum ordinabit, quod idem respectu hac in parte delati domini praepositi majoris observabit. In reliquo autem rectus ordo exigit, ut in futurum, si quae vacans domus [89.] alicui collata fuerit, in hanc et ejusdem appertinentias non subleste ingrediatur, sed medio duorum dominorum de capitulo exmittendorum per traditionem clavium in eandem debito modo introducatur.

12-o: Qualis residentia requiritur penes ecclesiam? Quis tribuit potestatem ad tempus abesse ab ecclesia? Quae est poena statuta non residentium, et haec num observetur?

Ad 12-um: Residentia requiritur personalis, eaque non otiosa sed activa sive laboriosa, cum servitii ecclesiae in divinis debiti ac ab uno quovis per se, et non per alium adimpleti effectu conjuncta, non tamen ita assidua, ut quasi perpetua sit, sed quam interpolare liceat. Cum enim ex responso ad articulum 3-um pateat in ecclesia hac canonicos ea constitutos esse ratione, ut non tantum ad divini officii persolutionem aliaque chori servitia, sed etiam ad hierarchicas finctiones pro ecclesiae necessitate et utilitate, imo ad suscipiendas pro peragendis publicis fideidignitatis actibus exmissiones obligentur, non difficulter intelligi potest, quod praeter et extra infirmitatis aliorumque cum capituli communium, tum cujusvis particularium negotiorum casus saepe emergant, alii quoque, quibus a personali praesentia ac officii divini in choro persolutione unum vel plures avocari contingit, unde si in aliis ecclesiarum Hungariae capitulis [90.] Coloniensis synodi canonicos ad residendum et psallendum acriter stringentis canon iste: „Quem tamen aliud officium ecclesiasticum vel negotium alio rapit, ut nisi legens preces horarias absolvere tempestive haud possit, hac possit, hac lege tueri volumus", si, inquam, canon iste in aliis ecclesiarum Hungariae capitulis obtinet, et apud nos eidem merito locum dari debere humillime censemus. Quibus exili opinione nostra sic stantibus binae sunt, quae cuilibet canonico occurrere possunt, ab ecclesia sive ordinaria residentia divertendi causae: una privati negotii ac propriae utilitatis et necessitatis, altera capituli communis vel publici. Si capituli vel publici negotii causa occurat, sufficit eam praesuli, qua oportet, demissione tantum insinuare, si vero privati negotii aut necessitatis, haec vel longiorem sive plurium dierum absentiam requirit, vel breviorem. Si breviorem, satis est indicare capitulo, si vero longiorem exigat negotii causa absentiam, a praesule et capitulo, sede autem vacante capitulo et vicario capitulari peti debet ac tribuitur facultas ad tempus discedendi. Poena non residentibus peculiari statuto constituta nulla est hactenus, quia nemo hucusque de ecclesiae istius canonicis inventus fuit, qui poena tali ad residentiam tenendam debuisset adigi, quod si tamen coercitione poenae ad hoc compelli aliquem oporteret, tunc poena per Tridentinum de Refor. sess. 23. cap 3-o statuta locum habere deberet. [91.]

Ad duodecimum: Punctum quidem hoc velut aequitati consonum, in omnibus suis articulis confirmatur eo tamen addito, ut si quis privatae necessitatis vel utilitatis suae causa sine facta praevio modo apud episcopum vel capitulum praeinsinuatione ultra triduum extra locum residentiae emaneret, mulctae unius floreni pro singulo absentiae die desumendi et nemoni applicandi subjectus maneat, salvis ceteroquin per Concilium Tridentinum

VPL 2025 e-archivum

de Refor. sess. 23. cap. 3. in contumaces statutis poenis. Tales porro, qui cum praeinsinuatione etiam a residentia seu in privatis seu publicis negotiis aberunt, aut etiam domi morbis vel aliis negotiis distinerentur, personale in divinis domesticum officium suum per alium de capitulo requirendum supplere debebunt, secus ipsum capitulum ex redditibus absentis supplentem designabit.

13-o: Habenturne aliqua statuta capituli, ad quorum normam actiones et functiones suas canonici ceterique ministri ecclesiae dirigere debeant? An ea observentur? Quae in scriptis producantur, ac una circa eorum qualitatem num hodiernis temporibus accommoda sint, sensus explicetur.

Ad 13-um: Statuta, ad quorum normam canonici ceterique actiones functionesque suas exigere debeant, a juniore Stephano Sennyei episcopo condam Weszprimiensi cum consensu capituli anno 1667. condita habentur, atque ista sunt, quae hic demisse producuntur. Observantur, quantum praesentibus temporibus accommoda sunt, sed quia in omnibus accommoda non [92.] sunt, ac praeterea omni authentia destituuntur, pro moderno capituli statu in omnibus neutiquam sufficiunt.

Ad decimum tertium: Quod producta sub decursu canonicae visitationis hujus capituli statuta nec hodierno tempori in plerisque suis capitibus amplius accomoda, nec requisita authentia instructa sint, ipse contextus indicat, sed et venerabile capitulum in suo responso ultro recognoscit. Necessum proinde est, ut vetera haec sua authoritate destituta statuta per venerabile capitulum renoventur, tempori hodierno accommodentur, ac subinde per episcopum in mutuo consensu firma reddantur.

VEL 2025 e-archivum

14-o: Habentne canonici liberam de rebus suis testandi potestatem? A quo et qua solemnitate extrinseca redduntur valida eorum testamenta? Num ecclesiae aut aliorum piorum locorum sub nullitate testamenti ex aliquo statuto in his ratio habenda sit? A quo horum confirmatio pendet et quis modus haec exsequendi observatur? Qualiter item substantiae ab intestato decedentium tractentur?

Ad 14-um: De rebus suis canonici habent liberam disponendi potestatem, quatenus substantiam suam e redditibus ecclesiasticis redundantibus, vel etiam tenuibus frugali parsimonia collectam ad fines hos vel alios, semper tamen naturae substantiae ejusmodi congruos, id est pios disponere possunt, quae disponendi potestas est a lege tam canonica, quam municipali patriae attributa, et regiis diplomatibus ac resolutionibus [93.] pro omnibus capitulorum canonicis asserta. Hinc fit, quod si etiam aliqui canonici ultra justi ac recti limites redditus ecclesiasticos ultima voluntate dispensent, pro irritis illorum testamenta declarari nequeant, si ceteroquin requisitas

ad valorem solemnitates extrinsecas habeant. Solemnitates autem, quibus valida redduntur eorum testamenta, sunt illae, quas articuli 46. 1655., et 27. 1715. praescribunt. Has observare vel exmissionem a capitulo petere ac medio exmissorum inscriptum redactum, facta, quod hoc in scripto sua ultima voluntas contineatur, illis significatione, ad capitulum velut publicum credibilem locum referri curare debent. Utrum porro ecclesiae ac aliorum locorum rationem suis in testamentis habere obligentur, satis in prima responsi ad hoc punctum dati parte, qua dictum est, totam canonicorum e redditibus ecclesiasticis collectam substantiam ad pios fines arbitrio tamen testatoris relictos disponi oportere declaratum est. Ut autem determinatae alicujus ecclesiae aut quorumpiam locorum sub nullitate testamenti meminisse obligentur, nullo, quod sciamus, statuto proprie tali sancitum habetur. Verum vi usus ac consuetudinis introductae exigitur, ut quivis canonicus in suae ultimae voluntatis tabulis ecclesiae cathedralis, seminariorum diaecesanorum ac fundationis sub titulo perpetuorum diaecesanorum sacrorum in subsidium egentium parochorum institutae meminerint, iisque a substantiae testamento adfectae proportione legent. Quod si face|re [94.] negligant, tunc praesuli, cui beneficiatorum diaecesanae legi et jurisdictioni subjectorum testamenta confirmandi authoritas consuetudine hoc praecise fine, ut ab illis contra sacerdotalium substantiarum invasores praesidium habeant meliusque effectui mancipentur, delata habetur, integrum est talem testatoris neglectum aut inofficiositatem etiam congrue, imo et condigne supplere, quod sede vacante capitulo incumbit.

Quod demum modum exsequendi testamenta canonicorum attinet, iste observatur: ab obitu cujusvis canonici in capitulo testamentum reseratur et publicatur, post publicationem praesuli pro confirmatione ex fine paulo ante declarato praesentatur, a quo relatum traditur exsecutori, ut is de funere juxta testamenti continentias disponere valeat. In testamenti publicationis actu designantur duo canonici, qui res omnes a testatore relictas accurate inventent, hi inventatas ac in scriptum, quod inventarium dicitur, relatas suique nominis subscriptione et sigilli adpositione roboratas referunt ad capitulum, ubi istud quoque exsecutori resignatur, quo habito is incassanda incassat ac res quasvis totamque substantiam juxta testamenti tenores dispensat, sicque exsequitur, ut super exsecutione rationes documentis suffultas capitulo reddat revidendas et censurandas.

Substantiae intestato decedentium modo in aliis capitulis observato per solos a capitulo deputatos canonicos conscribun|tur, [95.] et in unam massam conflatae in tres aequales ratas dividuntur, quarum una ecclesiae, altera ab intestato mortui consanguineis, tertia pauperibus assignatur et erogatur. Ad similes intestate decedentium substantias tractandas per capitulum

VFL 2025 e-archivum

denominati aeque ac, ut superius declaratum habetur, exsecutores rationes capitulo reddunt.

Ad decimum quartum: Praevio modo continuandus libere testandi usus dominis canonicis prorsus quidem non difficultatur, si quis tamen legi diaecesanae, cui omnes subjecti sunt, non satisfaceret, et cathedralis ecclesiae, seminariorum item sanctae Annae et sancti Pauli ac fundi sacrorum perpetuorum diaecesanorum in ultimis tabulis pro sua quisque devotione immemor foret, ad eum casum ex remansa defuncti substantia a proportione hujus defectum talem supplendi jus et potestas episcopo, aut sede vacante capitulo reservatur. Circa conscriptionem vero ab intestato decedentium canonicorum substantiae in reflexione habeatur novius idcirco edita benigna resolutio regia, quae praecipit, ut ad hujusmodi conscriptionem adhibeatur insuper, si praesto haberi potest, homo quoque cameralis, vel in hujus defectu comitatensis. Ne autem ex longiori mora remansa substantia canonici seu cum seu sine testamento decedentis periculo direptionis, quod crebrius accidit, exposita remaneat, ideo ut primum quem canonicorum [96.] obire contigerit, in loco manens dignior de capitulo, ante etiam reserationem et publicationem testamenti e vestigio ad domum defuncti exmittet duos canonicos, qui res omnes direptioni obnoxias sigillis suis obsignabunt.

VFI 2025 e-a Editivum

15-o: An quotidie celebretur, et pro quibus applicatur in hac ecclesia missa conventualis et vesperae? Per quem et qua hora? Num his quotidie canonici aliique ministri, quorum fert obligatio, solerter ac devote intersint? Num praeterea aliquae aliae missae certis diebus persolvendae incumbant capitulo? Estne tabula de his appensa?

Ad 15-um: Missa conventualis hora 9-a per canonicum hebdomadarium quotidie inomisse celebratur, vesperae quoque diebus dominicis, festis et quibusdam profestis cum debitis assistentiis, diebus autem ferialibus tantum choraliter absolvuntur. Tam missa conventualis, quam vesperae pro fundatoribus et benefactoribus quotidie applicantur. Intersunt his canonici aeque ac alii, quorum fert obligatio, ecclesiae ministri ea solertia, reverentia, distinctione ac pietate, quae tanto tamque sacro operi congruit. Praeter missam conventualem tria adhuc missae sacrificia quavis hebdomada incumbunt capitulo celebranda, quorum unum pro defunctis die Mercurii, secundum pro benefactoribus, tertium die sabbathi de beata Maria Virgine ad intentionem fundatorum juxta exigentiam statu|torum [97.] capitularium persolvi debent, ac per succentorem, et praebendatos inomisse persolvuntur. Estque de his tabella loco in sacristia patenti adpensa.

16-o: An aliae quoque caeremoniae in ecclesia catholica receptae in hac quoque ecclesia suis temporibus secundum praescriptas rubricas debite

observentur? Num et quibus publicis processionibus capitulum in corpore interesse solet?

Ad 16-um: Caeremoniae in ecclesia catholica receptae secundum rubricarum praescriptum omnino in hac quoque cathedrali ecclesia observantur. Canonici sive capitulum in corpore processioni theophoricae, pro benedictione segetum et diebus Rogationum institui solitis interest. Interest illis quoque, quae dominicis novilunaribus et per totam festi Corporis Christi octavam intra vel, si tempus favet, extra ecclesiam duci consueverunt.

17-o: An omnes canonici feriatis quoque diebus frequenter celebrent in ecclesia cathedrali? Quot item missae singulo die et quibus horis ab aliis quoque sacerdotibus in hac ecclesia ex obligatione celebrentur? Cui incumbit ordinem et seriem celebrandorum divinorum in sacristia praefigere, ac una attendere, ne sacerdotes peregrini, ignoti et vagi sine ordinarii sui dimissionalibus et testimonialibus ad celebrandum missae sacrificium admittantur?

Ad 17-um: Canonici plerique, nisi infirmitate impediantur, pro sua quisque pietate ferialibus etiam diebus celebrant in cathedrali ecclesia, neque ullus, [98.] qui frequentius, aut diutius missam celebrare neglexisset, observatus est, nisi inhabilis ad celebrandum. Missae sacrificia praeter conventualem ac alias supra relatas tres missas ex praescripto rubricarum, imo et apostolicarum constitutionum, quemadmodum in aliis cathedralibus ecclesiis, sic et in hac in Adventu, Quadragesima et feriis Rogationum, si occurrat festum duplex, semiduplex vel simplex, praeter feriale celebratur etiam missa de festo occurrente. Haec sacra sunt, quae ex obligatione capitulo incumbente persolvuntur. In reliquo autem a parte capituli nullus exsistit, qui statutis hora et ordine celebrare obstrictus sit, unde nobis non constat, quot, quavis die, qua hora et a quibus sacerdotibus missae celebrentur. Ordinem et seriem celebrandorum divinorum, quae per capitulares persolvi debent, in sacristia praefigere est officii cantoris. Ne autem peregrini, ignoti, et vagi sacerdotes absque ordinarii sui dimissionalibus et testimonialibus ad celebrandum admittantur, generali vicario curae esse debere existimamus.

Ad decimum septimum: Ne peregrini, ignoti et vagi sacerdotes citra sui legitimationem, quam in officio vicariali praestandam habebunt, ad celebrandum admittantur, sacristae instruendi, et stabiliter affixa in minori sacristia scripta scheda eatenus reflectendi erunt.

18-o: An verbi divini praedicandi munus adnexum sit capitulo vel alicui praebendae ex ipsa fundatione vel statuto? Per quem, quibus diebus et horis? Quo idiomate in ecclesia cathedrali praedicetur et doctrina Christiana explicetur? Num item capitulum in|tersit [99.] verbi Dei praedicationi?

VL 2025 e-archiv.hu

Ad 18-um: Munus praedicandi nec capitulo in communi, nec in particulari praebendae cuipiam ex fundatione adnexum est, sed occasione restaurationis capituli, vel certe primo sub illustrissimo domino juniore Stephano Sennyei, secundo hujus nominis Weszprimiensi episcopo ordinatum, ut archidiaconus cathedralis diebus dominicis et festis concionetur, vel si ipse impeditus sit, alium e capitularibus pro dicendo ad concionem invitet, quae ordinatio etiam in statuta relata est. Ad hanc constitutionem sanciendam praenominatum praesulem et capitulares ex communi status ecclesiastici obligatione ob sacerdotum penuriam tunc descendisse certius est, quam dubitari possit, nempe ut esset, qui pusillo catholico gregi inter haereticos oppidum Weszprém obsidentes palanti legem Dei et doctrinam salutis annuntiaret. Haec obligatio transivit in parochum anno 1779. in festo sancti Georgii in oppidum hoc introductum, et archidiacono ad retinendum jus cathedrae certi tantum et in responso ad articulum 3-um specifice designati relicti sunt dies, quibus more veteri vel ipse ad concionem dicere, vel e capitularibus aliquem ad dicendum interpellare obligatur. Conciones extraordinariae in festis sabaoth, ac nonnunquam dicuntur hora post prandium secunda, qua aliis festis et dominicis doctrina Christiana a parocho explicatur. Ordinarie autem et constanter conciones fiunt Hungarico idiomate post conventualem missam, hora nempe decima, quibus canonici interesse non obligantur [100.] quidem distincto aliquo titulo, nisi tamen alia urgente obligatione et necessitate alio quis avocetur, intersunt omnes, ut suo exemplo in populo accendant ardorem, et ad majus intendendum evangelio eundem sua praesentia exstimulent.

VEIL 2025 e-archivum

19-o: An in capitulo erecta sit praebenda theologalis et poenitentialis, et quis has praebendas de praesenti tenet?

Ad 19-um: Praebenda theologalis et poenitentialis erectae exsistunt, officio poenitentiarii praebenda cathedralis archidiaconi, muneri theologali autem altera cathedralis praebendam immediate sequens deputata et adnexa est. Duas has praebendas, unam theologalem, poenitentialem alteram declaravit excellentissimus dominus visitator anno 1777. die 1-ma Julii, dum modernos earum possessores, reverendissimum dominum Stephanum Giczei poenitentiarium, reverendissimum dominum Ludovicum Csapody theologum canonicum in suis gratiosis collationalibus designavit, ad quod capitulum quoque in consistorio coram sua excellentia eodem anno die 18-a Octobris in aedibus episcopalibus habito suo consensu accessit. Nunc autem animadvertens alia et ejusmodi onera praedictis duabus praebendis inhaerere, quae cum munere sive theologi sive poenitentiarii incompatibilia sunt, atque hinc indubie secutum iri, ut beneficium suo debito fraudetur obsequio ideo, tum etiam, quod e moderna systematica scholarum et lycaeorum

constitutione sequi possit facillime, ut canonici, qui fors subinde fungi mu|-nere [101.] theologi deberent, trahantur ad universitatem tractenturque pro ratione status sui non satis congrue, humillime supplicat, dignetur capitulum suum hac in parte gratiose relevare, ac absque praebendarum canonicalium aggravio, quas Concilium Tridentinum sess. 5-a cap. 1-o de Reform. ad hunc usum tunc tantum, si aliud onus incompatibile injunctum illis non sit, voluit applicari, tum de junioris cleri institutione, quam de poenitentiarii officio paterne disponere. Quod primum sive institutionem cleri junioris attinet, nos quoque pro facultate nostra viriumque nostrarum tenuitate adjutorium ad eam nos allaturos subinde spondemus.

Ad decimum nonum: Canonicales poenitentiarii et theologi praebendae decreto episcopi de consensu et consilio capituli die 18-a Octobris 1777. inductae penes hanc cathedralem ecclesiam porro quoque stabiliuntur, tum ut praescripto sacrorum canonum satiasfiat, tum vero vel maxime, ut cathedrali ecclesiae, in quam capitulum jus directum fovet, in illis quoque, quae ad salutem animarum et ecclesiasticae juventutis necessariam eruditionem pertinent, talibus mediis sufficienter prospectum habeatur. Ex quibus duabus praenotatis praebendis munus quidem poenitentiarii stallo archidiaconi cathedralis, cui alioquin ex officio incumbit certis diebus obligatio praedicandi, stabiliter defixum esse censeatur. In munere autem cano|nici [102.] theologi non tam defixum stallum, quam signanter ad id delecta particularis personae industria et qualitas pro objecto reputetur.

20-o: An in ecclesia cathedrali quotidie absolvantur omnes divini officii horae canonicae una cum officiis defunctorum, psalmis gradualibus et poenitentialibus, quando haec a rubricis praescribuntur, et haec omnia num cantando vel legendo? Quo tempore, quibus horis? Daturne tum ad missam conventualem et vesperas, cum vero ad omnes horas canonicas praevie signum campana?

Ad 20-um: Omnes officii divini partes quotidie, officium autem defunctorum, psalmos graduales et poenitentiales, quando a rubricis praescribuntur, persolvimus. Officium quotidianum a primis vesperis in festis sabaoth beatae Mariae Virginis, sancti Stephani, sancti Michaelis archangeli, dedicationis ecclesiae aliisque festivitatibus, quando junior clerus choro interest, psallendo, de cetero autem legendo tantum, tempus ac horam, quibus e rubricarum praescripto orari debent horae canonicae, observamus, et quidem diebus ferialibus hoc ordine: Mane media nona dato campanae signo in ecclesiam convenimus et ad stalla quisque propria dispositi, cum tertio quadrante alterum signum datur, inchoamus Primam, et cum hac in continuo absolvimus Tertiam, quam excipit missa conventualis, huic subjiciuntur Sexta et Nona, atque ita demum secunda missa de feria vel de vigilia, si quae

eo die a rubrica [103.] exigatur. Post meridiem pro vesperis (extra tempus Quadragesimae, quando sub missa conventuali post elevationem dicuntur) aut completorio in Quadragesima bini fiunt pulsus, primus secundo, alter tertio ad horam tertiam quadrante, post quem illico ad ecclesiam convenientes hora tertia pro ratione temporis vesperas et completorium inchoamus, et his absolutis in continenti sequentis diei matutinum et Laudes oramus. Hunc ordinem diebus etiam dominicis observamus eo excepto, quod in his Primam et Tertiam hora 7-a finitis litaniis de Sanctissima Trinitate post missam parochialem dici solitis absolvamus, Sextam autem et Nonam sacro conventuali ob concionem, quae statim sacrum illud sequitur, eo modo praemittamus, ut dum psallendo dicendae sunt, tunc tempus consuetum uno quadrante anticipemus. Pro sacro conventuali tres campanarum pulsus fiunt dominicis et festis diebus, primus hora octava, secundus media nona, tertius hora nona. Diebus ferialibus pariter tres, primus media nona, alter tertio quadrante pro nona, tertius hora nona, qui pulsus deserviunt una pro signo canonicarum precum his horis adfixarum indicante.

21-o: Intersuntne omnes dignitates et canonici omnibus horis canonicis? Quali veste amicti? Quem ordinem observant in chorum veniendi et similiter discedendi? An et quae poena statuta a choro absentium? [104.]

Ad 21-um: Dignitates aeque ac canonici horis canonicis intersunt, intersunt autem rocheto et mucetta amicti. Ordinem in chorum veniendi praeter eum, qui in responso ad praecedens punctum dato descriptus est, alium non observant, in id solum intenti sunt, ne a choro absint, et ut mature ad principium cujuslibet canonicae horae adesse possint. Ordini in chorum veniendi par est discedendi ordo, nempe peroratis psalmis, absolutoque horarum canonicarum officio singuli mentem ad Deum elevant ac suspirio veniam negligentiae, distractionis, alteriusve culpae inter precandum admissae deprecati ordine dignitatum et stallorum regrediuntur in sacristiam, et depositis chori vestibus ad sua revertuntur. Nulli igitur licet tarde saltem post primum psalmum venire, nec ante complete persolutum officium discedere, multo minus abesse absque justa et canonica causa. Atque in hoc consistit totus in chorum veniendi, et discedendi ordo, ad quem observandum hucusque singuli amore justitiae, non timore poenae trahebamur, et posthac etiam scientes voluntaria sacrificia placita esse Domino, muneri nostro, cujus redditibus honeste alimur, ita respondere conabimur, ne negligentia vel cogitata tantum chorum declinandi ratione, quae unice poenae obnoxiae sunt, statuendae in absentes poenae causam praebeamus.

Ad vigesimum primum: Cum beneficium tribuatur propter officium, extra omne dubium positum est munus in communi psallendi et horas canonicas in cho|ro [105.] persolvendi ad officium omnium canonicorum

pertinere. Quam obligationem quantumvis hactenus pro aedificatione Christi fidelium instinctu proprio modernorum canonicorum devote impletam diffiteri nequeamus, ac de continuanda porro quoque eorum hac in parte pietate cum fiducia plene persuasi simus, et neque morbo detentis aut alia urgente causa publica distentis onus hoc imponere meditemur. Si tamen quis tractu temporis citra legitimationem absentiae suae studio privatae commoditatis a missa conventuali et vesperis horisque canonicis emaneret, et neque idcirco capitulariter monitus resipisceret, dignum est, ut talium negligentia ad accuratius implendum officium excitetur, et a proportione officii divini neglectus ex redditibus negligentis certum quantum subducatur, illudque ceteris in choro praesentibus addicatur.

22-o: Adsuntne in choro libri graduales et antiphonales? Quales, quot, a quo et quali sumptu procurantur?

Ad 22-um: Libri graduales no. 1, antiphonalis no. 1 in choro habentur ad Gregoriani cantus ritum efformati, qui e bursa ecclesiae, prout in aliis cathedralibus et collegiatis capitulis, hic quoque medio cantoris per capitulum procurantur.

23-o: Qui alii, quales et quot adhibentur constanter ad decantandum in choro officium divinum, et hi omnes an in choro veste talari et superpelliceis amicti sint? [106.]

Ad 23-um: Ad divinum officium in choro dicendum tres ecclesiastici sacerdotes, nempe succentor unus, praebendati duo, laici quatuor, organista, bassista, tenorista et unus e musicis constanter adhibentur. Succentor et praebendati superpelliceis amicti, saeculares autem reliqui talari veste ac linteis induti sunt.

24-o: Quibus temporibus capitulariter conveniunt canonici ad consultandum et deliberandum de suis negotiis? Ubi conventus celebratur, et per quem indicitur. Quae poenae cum aliis non convenientium aut capitularia conclusa transgredientium?

Ad 24-um: Ad consultandum et deliberandum de capituli negotiis conventus indicit praepositus, praeposito absente vel impedito lector, quoties negotia consultationem et deliberationem requirentia emergunt, quae cum ab improviso, ut plurimum occurrant, tempus pro conventibus non pro arbitrio, sed necessitatis ratione metimur. Poena ad conventus capitulares non concurrentium, siquidem nemo absque justa causa censeatur se absentare, nulla statuta est, capitularia statuta autem transgredientes poena toties quoties 12 florenorum mulctantur.

VFL 2025 e-archiv.uni

Ad vigesimum quartum: Siquidem inter cetera capituli statuta non postremo loco censeatur esse et illud, ut quod omnes contingit, ab omnibus etiam pertractetur, et dum per praepositum majorem vel hoc absente aut alias impedito per sequentem de [107.] capitulo digniorem consistorium capitulare indicitur, illud accedere et in medium consulere a nemine intermittatur. Hinc si quis privato arbitrio indictum consistorium adire intermitteret, aut ex consistorio ante hujus finem et conclusionem contumaciter recedere praesumeret, neque eatenus judicio capituli probatam sufficientem causam adferre posset, talis pro singula vice 4 florenorum poena mulctandus veniet.

25-o: An habeatur protocollum, in quod omnia capitularia proposita et conclusa exacte referantur? Quis hujus gerit curam? Quis proponenda proponit? Quis protocollo inserit? Quis nomine capituli scribit et subscribit? Quis item capitulare sigillum et ubi ac sub quali custodia conservat, et imprimit? An non hac in parte aliquis enatus defectus?

Ad 25-um: Protocollum, in quod singula capitulariter proposita et statuta referri debent, habetur sub cura canonici protocollistae, qui singulis annis ad hoc officium eligitur vel electus confirmatur. Proponenda praepositus vi muneris sui, eo absente lector proponit, protocollista protocollo inserit. Nomine capituli lector vi muneris sui scribit et subscribit, sigillaque sub ejus cura conservantur, majus quidem, quo in publicis expeditionibus capitulum utitur, in consistorio sive sacristia sub sera reclusum, alterum minus, cujus in privatis capituli expeditionibus et correspondentiis usus est, apud lectorem. Sigillum majus expeditionibus publicis duobus ad mi|nimum [108.] praesentibus canonicis notarius capitularis vel ejus homo juramento adstrictus, minus autem sigillum privatis capituli correspondentiis vel expeditionibus lecor ipse imprimit. Hac in parte defectum quempiam enatum esse non constat.

e-archiwum 2025

26-o: An, et quae sint praeterea in capitulo officia, quae libera capituli electione quotannis distribui solent? Quod cujusvis munus, et quam diuturnum? Eorum electio quando fieri solet? Num ab episcopo confirmetur, et num ab illis, qui rationibus reddendis obnoxii sunt, singulo anno rationes accurate praestentur?

Ad 26-um: Dantur officia, quae libera capituli electione quotannis distribuuntur. Talia sunt officia divisoris, officia item visitandi infirmos canonicos, inspiciendi aedificia canonicorum beneficialia, seminaria, officium protocollistae, revisorium rationum curatorum piarum fundationum. Divisoris munus est et obligatio officialibus intendere, aeconomiae cursum dirigere et in recto ordine continere, percipere ab officialibus proventus et hos ac cujusvis nominis fructus dominis capitularibus juxta cujusvis

competentiam juste absque proprii commodi reflexione dividere, qui titulo officii sui habet ex omnibus redditibus centesimam. Visitatores infirmorum fratrum munus est, si mortis periculum impendere e morbo observent vel metuant, aegrotum monere ac omni meliori agendi ratione disponere, ut morientium sacramenta suscipiat, ac domi suae dispo|nat. [109.] Inspectores aedificiorum quovis semestri spatio tenentur perlustrare canonicorum residentionales aedes, ac quaevis eorum privata beneficialia aedificia, et si quem in conservandis et restaurandis illis incurium ac remissum comperiant, capitulo referre. Inspectores seminariorum obligantur adire seminaria et investigare, utrum domini praefecti pragmaticam observent, utrum disciplinam domus curent, vestes, victum, quae alumnis juxta fundationalium tenores praeberi debent, extradent, mundiciei debitoque rerum ordini servando invigilent. Officia horum durant ad arbitrium capituli, quae cum distribuuntur, distribuuntur autem sub cujusvis anni principium, sive novis ad haec electis deferantur, sive penes priores relinquantur, tam confirmati, quam de novo electi, dominis praesulibus pro approbatione et ratihabitione praesentantur, atque eorum singuli, quorum fert obligatio, rationes accurate reddere tenentur et reddunt, quae dein revisoribus censurandae traduntur, qui propter onus reddendarum rationum e censibus fundationum, de quarum administratione rationes praestant, habent centesimam.

VEL 2025 e-archivum

27-o: Habetne capitulum istud bibliothecam? A quo fundatam et ubi locatam? Num debito ordine, munde et ex quali fundo conservetur? Quis curam hujus gerit? Habeturne inventarium librorum? Si non, conficiatur, et visitatori exhibeatur. [110.] Num denique libri quoque defunctorum in hanc bibliothecam referantur?

Ad 27-um: Bibliothecam capitulum nullam habet, libros autem etsi paucos, bonos tamen ac utiles a defunctis canonicis ultima voluntate legatos, et qui hic specifice recensentur. Conservantur in seminario in ordine non satis digesto ob cubiculi, in quo depositi sunt, angustiam. Quod privatorum canonicorum libros attinet, de his quisque hactenus libere disposuit, et cui voluit, testamento reliquit.

Elenchus librorum venerabilis capituli Weszprimiensis

Sancti Patres

Sancti Ambrosii opera omnia in fol. 2 vol.
Ejusdem Sermones et homiliae in fol. 1 vol.
Ejusdem Epistolarum tomus 2-us in 8-o, vol. 1.
Ejusdem Sermones aliquot in 4-o majori, 1 vol.

Ejusdem Expositiones in Novum Testamentum 4-o majori vol. 1.
Sancti Anselmi operum tom. 1 in fol. 1 vol.
Ejusdem Enarrationes in omnes sancti Pauli epistolas in fol. 1 vol.
Sancti Joannis Chrisostomi opera in 4-o majori tom. 5, totidem vol.
Ejusdem in Psalmos Homiliae in 4-o majori 1 vol.
Ejusdem operum tom 2-us in fol. 1 vol.
Sancti Dionisii Enarratio in Evangelia in fol. vol. 1.
Ejusdem Enarratio Epistolarum ac Evangeliorum in fol. 1 vol.
Ejusdem Enarratio in Evangelium sancti Lucae in 8-o 1 vol.
Ejudem aliquot opsucula spiritualia in 8-o 1 vol.
Sancti Gregorii Nazianzeni opera omnia in fol. 1 vol.
Sancti Athanasii Magni Alexan|drini [111.] episcopi opera in fol. 1 vol.
Sancti Gregorii Nisseni opera in fol. 1 vol.
Sancti Gregorii papae opera in fol. tom. 3. vol. 3.
Ejusdem operum tom. 3. in 8-o, vol. 3.
Ejusdem operum index in 8-o, 1. vol.
Sancti Blasii Magni omnia opera in fol. 1 vol.
Sancti Thomae Aquinatis opera in fol. 7 vol.
Sancti Hilarii Pataviensis episcopi de Sanctissima Trinitate in fol. 1. vol.
Sancti Leonis papae Magni opera omnia in fol. 3 vol.
Sancti Epiphanii Contra 80 haereses in 8-o 1 vol.
Sancti Cyrilli Alexandrini Commentarium in Evangelium sancti Joannis 4-o majori vol. 1.

VEL 2025 e-archivum

Interpretes

Cornelii a Lapide S. J. Commentaria in proverbia Salamonis in fol. 1 vol.
Ejusdem Commentaria in 4 prophetas in fol. 1 vol.
Ejusdem in Josue, Judicum, Ruth, et librum primum Regum fol. 1 vol.
Ejusdem in librum Judith, Tobiae et Machabaeorum fol. 1 vol.
Ejusdem in 4 libros Regum et Paralypomenon fol. 1 vol.
Ejusdem in 12 prophetas minores in fol. 1 vol.
Ejusdem in Ecclesiasticum in fol. 1 vol.
Ejusdem in Pentateucum[75] Moysis in fol. 1 vol.
Ejusdem in Epistolas sancti Pauli fol. vol. 1.
Tirini[76] Jacobi Commentarius in Sacram Scripturam in fol. 3 vol.
Maldonatii Joannis Commentaria in 4 Evangelistas fol. 1 vol.
Veldii Jacobi Commentaria in Danielem prophetam in 8-o 1 vol.

[75] A kéziratban: „Penthatheucum”.
[76] A kéziratban: „Tyrini”.

Lorini Joannis in librum Psalmorum Commentariorum tom. 3. in fol. 3 vol.
Riberae Francisci Commentarii in 12 prophetas fol. 1 vol.[77] [112.]
Mendoza Francisci Commentariorum in libros Regum tom. 3 in fol. 3 vol.
Velazgrez[!] Antonii Commentar. in Epistolas sancti Pauli ad Philippenses fol. 2. tom. 1 vol.
Lorini Joannis Commentar. in Acta Apostolorum et sancti Joannis Epistolas 2. tom. fol. 1. vol.
Gregorii Pannonii Collectanea in Apocalypsim sancti Joannis apostoli fol. vol. 1.
Naxera Emanuelis Commentar. in librum Josue fol. 2 tom. 2 vol.
Ruffini Aquilejensis Commentar. in Psalmos in fol. 1 vol.
Alvarez Didaci Commentar. in Isaiam prophetam 2 tom. 4-o majori 2 vol.
Tostati Alphonsi Comment. in tertium et 4-um librum Regum fol. 1. vol.
Bearxanis Thomae Comment. in Evangelicam harmoniam fol. 1 vol.
Appony Blasii Interpretatio poetica Psalmorum Davidicorum 4-o majori, 1 vol.
Castilii Didaci Comment. in 8-o caput Exodi fol. 1 vol.
Pineda Joannis De rebus Salamonis regis in fol. 1 vol.
Salmeronis Alphonsi Comment. in Evangelicam historiam fol. 3 vol.
Heseri Georgii Comment. in Psalmos fol. 1 vol.
Fabri Jacobi Commentarium in 4 Evagelia fol. 1 vol.
Expositio Veteris Testamenti literis Gotticis in fol. 1 vol. sine nomine.
Serrarii Nicolai Commentar. in Tobiae, Judith, Eszther et Machabae orum libros 4-o majori 1 vol.
Perrerii Benedicti Commentar. in Genesim 4-o majori, fol. 2 vol.
Commentar. in Genesim, Leviticum, Isaiam et Ezechielem fol. 2 vol. sine nomine.
Haneri Joannis Vera Sacrae Scripturae interpretatio in 4-o 1 vol. [113.]

VKL 2025 Egyházi Levéltári Archívum

Juridici

Lancelotti Pauli Institutiones juris canonici in 8-o 1 vol.
Pirhing Erurici Jus canonicum in fol. 3., 4. tom. 3., 4. vol.
Raiffenstul Anacleti Jus canonicum tom. 4. et 5-tus in fol. 1 vol.
Decii Philippi De regulis juris in 8-o 1 vol.
Constitutiones pontificiae et Romanarum congregationum in 8-o 1 vol.
Liber 6-us Decretalium in fol. 1 vol.
Decisiones Sacrae Rotae Romanae in fol. tom. 4. 1 vol.
Brissonii Barnabae Lexicon juris in fol. vol. 1.

[77] A kéziratban: „fol. 1 vol 1.”.

Constitutiones et decreta synodi provincialis Salisburgensis in 4-o 1 vol.
Perini Digestum novum, seu tomus 3-us juris civilis fol. 1. vol.
Pilati Leopoldi Origines juris pontificii in fol.1 vol.
Liber scriptus Gotticus complectens jus ecclesiasticum in fol. 1 vol.
Opus insigne de potestate papae et imperatoris in fol. 1 vol.
Crespetii Petri Summa totius juris canonici in fol. 1 vol.
Marschami Joannis Canon criticus in 4-o 1 vol.
Paravicini Pauli Polyanthea sacrorum canonum in fol. 3 vol.
Sylvestri Summa summarum in 4-o 1 vol.
Avenae Joannis Commentar. in universum jus civile Gotticus in folio 1 vol.
Panormitani abbatis Commentar. in primum Decretalium librum fol. 1 vol.
Alagona Petri Compendium juris canonici in 4-o 1 vol.
Vocabularius utriusque juris Gotticus in 8-o 1 vol.
Acta et decreta synodi diaecesanae Strigoniensis in 4-o 1 vol.
Jus ecclesiasticum literis Gotticis in fol. 1 vol. [114.]
Nebrisensis Antonii Vocabularium utriusque juris in 8-o 1 vol.
Jus ecclesiasticum literis Gotticis in 4-o majori 1 vol. sine nomine.
Tractatus de successione tam de testamento quam de intestato in 4-o 1 vol.
Breviarium Sexti et Clementinorum compilatum Gotticus in 4-o 1 vol.
Justiniani imperatoris Institutionum libri 3 in 8-o 1 vol.

Theologi

Granatensis Joannis opera Theologica in fol. 1 vol.
Turriana Sophismata adversus capita. Disputationis Lypsiae in 8-o vol. 1.
Gregorii de Valentia Commentar. Theologicorum tom. 5 in fol. 5 vol.
Tamburini Thomae juris divini et naturalis expositio in 4-o 2 vol.
P. Jaroslai[78] Theologia Dogmatica partes 3 in 4-o majori 1 vol.
Gibbon Augustini Theologia scholastica in 4-o majori 1 vol.
Refutatio Theologiae Calvinianae in 4-o majori 1 vol.
Annici Francisci Cursus Theologicus in fol. 2 vol.
Mendosae[79] Theologia moralis in 8-o 1 vol.
Bozii Thomae De signis ecclesiae Dei in 8-o 1 vol.
Sanderi et Nicolai De visibili monarchia ecclesiae in fol. 1 vol.
Juvelli Joannis Theolog. in fol. 1 vol.
Cornelii Jansenii Commentar. in suam Concordiam in fol. vol. 1.
Sanchez Thomae De sacri matrimonii sacramento tom. 3. in fol. vol. 1.
Laymon Pauli Theologia moralis in fol. 1 vol.

[78] A kéziratban hibásan: „Jarcslai".
[79] A kéziratban: „Mendesae".

Bellarmini Roberti Disputationes de controversiis fidei in fol. 1 vol.
Ejusdem Disputationes in 8-o 5 tom. 5 vol. [115.]
Descriptiones vocabulorum theologiae, liber Gotticus fol. 1 vol.
Defensio Tridentinae fidei catholicae contra haereticorum calumnias in 8-o 1 vol.
Turriani Francisci Defensio ecclesiae in 4-o 1 vol.
Tractatus de Deo uno et trino in 8-o 2 vol.
Ottrokocsi Bellum sacrum contra hostes ecclesiae in 12-o 1 vol.
Controversia generalis de summo pontifice in 8-o 1 vol.
Pennalosa Ambrosii et[80] Sancti Spiritus divinitate in fol. 2 vol.
Medina Bartholomaei Expositio in 3-am partem D. Thomae in fol. 1 vol.
Suarez Francisci Disputationes in 3-am partem D. Thomae in fol. 2 vol.
Beccani Martini opusculorum theologicorum tom. 3. in 8-o 1 vol.
Causae fundatae, ob quas sola catholica religio amplectenda sit in 4-o 1 vol.
Durei Joannis De rebus fidei in 8-o 1 vol.
Examen reformationis Lutheri et sociorum in 8-o 1 vol.
Buzembaum Theologia moralis in 8-o 2 vol.
Colloquium de controversiarum judice religionis in 4-o 1 vol.
Enchyridion[!] controversiarum in 8-o 1 vol.
Abelii Theologiae pars 1-a in 8-o 1 vol.
Ottrokocsi Theologia prophetica in 4-o 1 vol.

Concionatores

Ludovici Granatensis Sermones sacri in 8-o 2 vol.
Villa Vincentii Tabula compendiosa in Evangelia et Epistolas in 8-o 1 vol.
Catena Biblica seu doctrina moralis ex Sacra Scriptura in 4-o 1 vol.
Corii Haymonis Concordantiae morales in Sacram Scripturam in fol. 1 vol. [116.]
Sermones morales Maximiliani Augustiniani in 4-o 1 vol.
Coppenstein Joannis Nucleus conceptuum praedicabilium in 4-o 1 vol.
Eusebii Joannis Bibliotheca de doctrina Evangelii in fol. 1 vol.
Dirhaimer Udalrici Christianus hujus temporis in fol. 1 vol.
Barziae Josephi[81] Christianus animarum excitator tom. 2. in fol. 1 vol.
Pacivehelli Angeli Lectiones morales in Jonam prophetam in fol. 2 vol.
Jahodae Joannis Allocutiones sacrae in 4-o 1 vol.
Kisellii Philippi Exhortationes sacrae in 4-o 1 vol.
Drexellii Hieremiae[82] Operis concionatorii tom. 2. in 4-o majori 1 vol.
David Joannis Veridicus Christianus in 4-o 1 vol.

[80] A kéziratban a praepisitio helyén „et” áll.
[81] A kéziratban hibásan: „Josephus”.
[82] A kéziratban hibásan: „Hieremicae”.

VHL 2025 e-archivum

Laureti Hyeronimi[!] Hortus allegoriarum totius Sacrae Scripturae in fol. 2 vol.
Joannis Fabri opuscula in fol. 1 vol.
Sermones sacri literis Gotticis in fol. 1 vol. sine nomine.
Ederi Georgii Aeconomia Bibliorum in fol. 1 vol.
Launza Hieronymi Homiliae Quadragesimales in fol. 2 vol.
Thaulerii Joannis Homiliae de tempore et sanctis in 4-o 1 vol.
Cartagenae Joannis Homiliae in 4-o majori 2 vol.
Fabro Mathiae Concionum opus tripartitum in fol. 1 vol.
Loss Lucae Annotatio in Evangelia in fol. 1 vol.
Labata Francisci Apparatus concionatorum in fol. 1 vol.
Ejusdem Loci communes ad conciones in 4-o majori 1 vol.
Daureltii Flores exemplorum in 4-o majori 1 vol.
Sa Emanuelis Scholia in 4 Evangelia in 4-o majori 1 vol. [117.]
Gualteri Rudolphi Homiliae in 12 prophetas minores in fol. 1 vol.
Theophileti archiepiscopi Bulgariae Enarrationes in Evangelia in fol. 1 vol.
Opus concionatorium literis Gotticis 4-o majori 1 vol.
Justi Lanspergii Conciones in 8-o 1 vol.
Ernesti Joannis Festivale concionum in 4-o 1 vol.
Vigsii Martini Sermones de beata Virgine in 4-o 1 vol.
Vanhorn[!] Caroli Cornucopiae concionum in 4-o majori unum vol.
Conciones in totius anni festa in 4-o majori 1 vol.
Rojardi Joannis Homiliae in Epistolas dominicales in 8-o 1 vol.
Novi judices Scripturae locorum in 8-o 1 vol.
Groditii Conciones sacrae in 4-o 1 vol.
Poligrani Francisci Enarrationes in Evanglia in 8-o 1 vol.
Cornelii Mussi Conciones in 8-o 1 vol.
Bibliotheca patrum concionatoria in 8-o 1 vol.

VEL 2025 Archivum

Varii

Dissertationes in libros Regum in 12. 1 vol.
Cariere Francisci Historia Romanorum pontificum in 12. 1 vol.
Manuale quotidianorum exercitiorum in 8-o 1 vol.
Espaza Martini Quaestiones de justificatione in 12-o 1 vol.
Averrois Cordubensis operum in 8-o 2 vol.
Lombardi Petri Sententiarum libri 3 in 8-o 1 vol.
Erndlin[83] Ignatii Oratio mentalis in 8-, 1 vol.
Memoriae Regum et Banorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae in fol. 1 vol. [118.]

[83] A kéziratban hibásan: „Erndiln".

Ferrarii Sigismundi De rebus Hungariae in 4-o 1 vol.
Manuale confessariorum et poenitentium in 8-o 1 vol.
Sancti Ignatii Exercitia spiritualia in 4-o 1 vol.
Sleidan Joannis De statu religionis et reipublicae in 8-o 1 vol.
Ederi[84] Georgii Malleus haereticorum in 8-o 1 vol.
Surii Laurentii Historia sanctorum omnium nationum in fol. 1 vol.
Aristotelis operum in 8-o 8 vol.
Fabii Quintiliani De institutione oratoria libri 12 in fol. 1 vol.
Alpagi Andreae Liber medicus in fol. 1 vol.
Bedik Petri Explicatio theatri orientis in 4-o 1 vol.
Ullempergii Synopsis omnium hujus temporis controversiarum in 4-o 1 vol.
Nicephori Callisti Ecclesiasticae historiae in fol. 2 vol.
Javelli Chrysostomi Comment. in moralem Aristotelis in fol. 1 vol.
Pontificale Romanum literis Gotticis in fol. 1 vol.
Guidonis Rerum memorabilium libri pars prior in 4-o 1 vol.
Bezae Theodori Confessio Christianae fidei in 4-o 1 vol.
Haereticus Clavii Christophori usus ad descriptionem horologiorum in 4-o 1 vol.
Surii Laurentii Commentarius rerum in orbe gestarum in 8-o 1 vol.
Commentarius in 8-o libros Physicorum Aristotelis in 4-o 1 vol.
Toleti Francisci Commentaria in 8-o libros Aristotelis in 4-o 1 vol.
Ejusdem Instructio sacerdotum et poenitentium 4 majori 1 vol.
Ejusdem Commentaria in Logicam Aristotelis in 4-o 1 vol.
Ejusdem Summa casuum conscientiae in 8-o 1 vol.
Eusebii Joannis Opera parthenica in fol. 1 vol. [119.]
Kapi Gabrielis Institutiones Christianae in 4-o 1 vol.
Piczinelli Philippi Mundus symbolicus in fol. 2 vol.
Biblia Sacra utriusque Testamenti in fol. 1 vol.
Polyanthea seu flores sententiarum tam Graecarum, quam Latinarum in fol. 2 vol.
Baselli Francisci Psalterium Davidicum in 4-o 1 vol.
Terres Bartholomaei Comment. in 15 quaestiones sancti Thomae Aquinatis in 4-o 1 vol.
Agenda pro ecclesiis regni Poloniae in fol. vol. 1.
Victorii Petri Commentarii in 3 libros Aristotelis in fol. 1 vol.
Baronii Epitome annalium ecclesiasticorum in 4-o majori 1 vol.
Traber Nervus opticus in fol. vol. 1.
Bergomo Petri Tabula aurea in opera divi Thomae Aquinatis in fol. 1 vol.
Venero Hyeronimi[!] Examen episcoporum in fol. 1 vol.

[84] A kéziratban hibásan „Ederum”.

Annales compendiarii regum et rerum Syriae in fol. 1 vol.
Livii Patavini Historia Romana in fol. 1 vol.
Maretii Hipoliti Polyanthea Mariana in fol. 1 vol.
Caeci Antonii Opera historica in fol. 1 vol.
Ratio divinorum officiorum literis Gotticis in fol. 1 vol.
Melanthon[!] Philippi Corpus doctrinae Christianae in fol. 1 vol.
Rosetorum exercitiorum spiritualium Gotticus in 4-o 1 vol.
Eusebii Chronicum ab ipso mundi initio usque annum 1512. fol. vol. 1.
Bucelleni Joannis Asceticae considerationes in fol. 1 vol.
Jacobi Magnae Britanniae regis Examen praefationis monitoriae in fol. 1 vol. [120.]
Commentarius in libros Aristotelis De generatione in 4-o majori 1 vol.
Castrozae[!][85] Alphonsi Libri contra haereses in 8-o 1 vol.
Calvini Joannis Commentarius in librum Psalmorum in 8-o 1 vol.
Ejusdem Commentarius in librum Josue in 8-o 1 vol.
Resolutiones in 4 libros sententiarum Joannis Dunscoti in 8-o 1 vol.
Adriani Medici Nomenclatura omnium rerum, libri 8, fol. 2 vol.
Attente precandi scientia in 12. 1 vol.
Orationis dominicae explicatio in 8-o 1 vol.
Ponte Ludovici Compendium meditationum in 8-o 1 vol.
Novae quaestiones de circulis coelestibus in 8-o 1 vol.
Topographia ducatuum Carynthiae in 12-o 1 vol.
Praxis episcopalis in 4-o 1 vol.
Praeceptorium divinae legis Gotticus in 8-o 1 vol.
Compilatio plurimorum ad tabellionum officium pertinentium in 8-o 1 vol.
Logi alogi,[86] Solnensis conciliabuli in 8-o majori vol. 1.
Erasmi Desiderii Apophthegmata[87] in 8-o 1 vol.
Epithalamium[88] symbolicum Ferdinando 3-o Hungariae regi in 4-o 1 vol.
De unione et synodo evangelicorum concilianda in 8-o 1 vol.
Bellarmini Roberti De translatione imperii Romani a Graecis in 8-o 1 vol.
Cathalogus testium veritatis, qui papae reclamarunt 2 vol. in fol.
Directorium superiorum regularium in 4-o 1 vol.
Martyrologium sanctae Romanae ecclesiae in 4-o 1 vol.
Hosii Stanislai Confessio fidei catholicae in fol. 1 vol.
Nauseae Friderici Homiliae fol. 1 vol.
Commentarii in libros Aristotelis in 4-o 1 vol. [121.]
Levvitii Cypriani Ecclypsium typi elegantissimi fol. vol. 1.

VEL 2025 Scriptorium

[85] Erősen torzult alak, a szerző neve helyesen: fr. Alfonsus de Castro Zamorensis.
[86] A kéziratban: „allogi”.
[87] A kéziratban hibásan: „Apophihegmata”.
[88] A kéziratban hibásan: „Ephitalamium”.

Colloquia Rattisbonensia in 4-o 1 vol.
Marci Maruli De fide, spe in 12-o vol. 1.
Valderii Joannis Dictionarium Latinum in fol. 1 vol.
Collectanea decretorum ex variis scriptoribus et conciliis in 8-o 1 vol.
Solangvis Francisci De potestate pontificia in 4-o 1 vol.
Smetii Henrici Prosodia in 8-o 1 vol.
Rituale literis Gotticis in 4-o vol. 1.
De revelatione[89] facta beato Methodio Gotticis in 4-o 1 vol.
Sacra Scriptura Novi Testamenti in 12-o vol. 1.
Catechismus Concilii Tridentini in 8-o 1 vol.
Summa doctrinae Christianae in 8-o 1 vol.
Libelli Zachariae vitae sanctorum in 8-o 1 vol.
Alvari Pelagii De planeta ecclesiae, Gotticus fol. vol. 1.
Flaminii Nobilis De hominis felicitate in 4-o 1 vol.
Scoti lectura absolutissima in 8-o 1 vol.
Annus coelestis in 8-o 1 vol.
Thesauri antiquitatum ecclesiasticarum in 8-o 1 vol.
Orthodoxa confessio de uno Deo in 12-o 1 vol.
Concilium Tridentinum in 12. 1 vol.
Salutherii[!] Severini Antitheses de aeterna hominum salute in 8-o 1 vol.
Lombardi[90] Petri in libros sententiarum in 12-o 1 vol.
Lorani Narrationes historicae in 8-o 2 vol.
Agenda literis Gotticis in 4-o vol. 1.
Casus ad animarum curam pertinentes in 8-o 1 vol.
Tanchii Tomes Salvatoris in 12-o 1 vol.
Bruni[91] Vincentii Meditationes in 8-o 1 vol.
Barclai Joannis Paraenesis ad sectarios in 12-o. [122.]

Ad vigesimum septimum: Conveniens est, ut ad instar aliorum vetustiorum capitulorum per capitulum quoque istud de opportuno loco bibliothecae capitularis successive provideatur, quoad tamen id fieri possit, pro capituli libris, qui in seminario sanctae Annae indigeste dispersi cubiculum occupant, in eodem seminario alterius majoris cubiculi una pars ea ratione designatur, ut hi in illa parte cubiculi areae ad id ocyus aptandae illocentur, et suo ordine dispositi sub clausura asserventur, residua autem pars illius cubiculi ad alios congruos usus applicetur. In reliquo autem legi diaecesanae respectu parochorum latae conforme est, ut quemadmodum libri illorum post fata inventi pro usu successorum penes parochias conservantur, ita

[89] A kéziratban hibásan: „relevatione”.
[90] A kéziratban: „Lambardi”.
[91] A kéziratban: „Brunii”.

libri quoque canonicorum post decessum exemplo aliorum capitulorum bibliothecae capituli dehinc inferantur, aut ex substantia defuncti ad rationem bibliothecae 50 floreni subducantur, exindeque successivis temporibus nobilis capituli hujus bibliotheca efformetur.

28-o: An non vigeant inter canonicos aliqui excessus vel defectus, qui correctione vel emendatione indigerent, et qui fraternam caritatem perturbarent?

Ad 28-um: Deo sint infinitae laudes, nullus.

Ad vigesimum octavum: Deus confirmet, quod operatur in cordibus vestris, et augeat in vobis gratiam suam sempiternam. [123.]

De reliquis clericis et laicis ecclesiae cathedrali ministrantibus

1-o: Suntne praeterea sacerdotes et clerici ecclesiae huic cathedrali servientes? Qui, quot, sub quali nomine vel titulo? Quod eorum officium? Quae in implendo officio cura? Quae vita et mores? Quae talium habitatio et solutio, ac unde tam illa paretur et conservetur, quam haec praestetur?

Ad 1-um: Ecclesiastici sacerdotes, quod jam superius ad punctum 23-um dictum est, tres sunt servitiis ecclesiae mancipati, unus succentoris, duo praebendati nomine. Succentoris officium est intonare in choro, et subalternos praebendatos ac laicos pro chori ecclesiastici servitio obligatos dirigere, praebendatorum autem canonicos una cum succentore in legendo vel psallendo horas canonicas adjuvare, et sub sacro conventuali diebus ferialibus, ac alias cum necessitas postulat, pontificantibus et officiantibus assistere, et tria capitularia sacra ad punctum 15-um specificata statutis diebus persolvere. Succentor et junior praebendatus accurati sunt et prompti ad quosvis officii sui actus, vita etiam ac moribus non solum inculpati, sed etiam exemplares, digni omni favore. Tertius sive senior praebendatus plus oneri, quam commodo est, adeo, ut saepe vix sustineri possit. Habitationem habent in seminario junioris cleri per excellentissimum dominum visitatorem in locum veteris eorum habitationis pro parochiali residentia per capitulum cessa ea lege assignatam, ne unquam de ha|bitationis [124.] eorum loco providendi onus in capitulum derivetur. Penes beneficium hospitii habent victum apud capitulares dominos eo ordine, quo hebdomadarios agunt, solutionem praeterea e communi capitulari cassa, succentor quidem fl. 100, praebendati singillative fl. 80 et in communi lignorum focalium orgias 30.

VKR 2025 e-archiwum

2-o: Suntne etiam laici servi? Qui, cujus officii, quot? Quae eorum vita et mores? Quae et unde habitatio et solutio, ac unde tam illa paretur, conservetur, quam haec praestetur?

Ad 2-um: Sunt etiam laici ad mercenaria ecclesiae servitia conducti, quales sunt musici, sacristae, campanator, follista,[92] qui mercedem suam pro annuis servitiis, et quidem organista fl. 220, bassista 200, fidicen primarius 150, secundarius 100, tenorista 150, altista fl. 100, discantista fl. 100, tubicen primarius fl. 100, secundarius 80, sacristanus senior fl. 60, junior, qui hostias pro sacrificio subministrare obligatur fl. 45, campanator fl. 36, follista fl 12 e cassa ecclesiae habent. Habitatione solus organista, qui et directoris chori officium sustinet, provisus est in domuncula ad portam arcis majorem constructa et hactenus de ecclesiae penu conservata. Ceteri in aedibus sibi propriis, aut in inquilinatu in alienis erga censum proprio aere suo assumptis degunt. Recensitis mercenariis ecclesiae servitoribus accedunt horopaeus, qui ob directionem horologii turris ecclesiae fl. 25, arcularius, qui ob [125.] adpositionem ornamentorum altaris fl. 12, ac denique lotrix, quae 25 fl. annuo salario provisi sunt.

3-o: Laici ecclesiae servi dum in ecclesia sua ministeria peragunt, habentne saltem talarem vestem clericali similem et superpelliceum? A quo suscipiuntur, dimittuntur? Quis eorum functionibus ac vitae invigilat?

Ad 3-um: Laici ecclesiae servi ac signanter musici per reverendissimum dominum cantorem, sacristae et reliqui inferiores per reverendissimum dominum custodem propositi a capitulo suscipiuntur, et erga eorundem propositionem servitio ecclesiae indigni dimittuntur. Et quemadmodum haec duo capitularis collegii membra in dictorum ecclesiae servorum susceptione vel dimissione potissimas partes vi muneris sui habent, ita vitae ac moribus eorum invigilare obligantur. Demum servi ecclesiae, qui ecclesiastici chori servitiis adstricti sunt, quales sunt bassista, organista, tenorista ac quartus e musicis, qui item in vel circa sanctuarium versantur, hi in ecclesia et processionibus, quibus capitulum in corpore interest, talari veste et linteo amictu utuntur.

VEL 2025 e-archívum

De statu parochiali

1-o: Num capitulum et ecclesia cathedralis habeat vel unquam habuerit annexam curam animarum? Per quem haec hactenus exercebatur? Et num adsit in ecclesia fons baptismalis?

[92] A kéziratban hibásan: „fallista”.

Ad 1-um: In primaevo ante ex|cidium [126.] capituli statu curam animarum capitulo aut cathedrali ecclesiae annexam non fuisse, praeterquam quod e canonicalis officii cum animarum cura incompatibilitate et omnium literalium instrumentorum silentio inferatur, inde quoque sequi videtur, quod in oppido Weszprém tres a cathedrali distinctae parochiales ecclesiae exstitisse inveniantur in documentis, ultra quas quomodocunque situs et extensio vetus oppidi istius figuretur, nisi unicuique plateae proprius sacer curio assignetur, ad cathedralem ecclesiam vel capitulum onus parochialitatis pertinuisse inferri posse non videtur. Postquam autem capitulum ab excisione sui postliminio restabilitum est, tunc ob sacerdotum defectum primum, ac praecipuum ecclesiastici ordinis institutum explere studentes canonici, in praesulum in fatalibus illis circumstantiis ob aeternae animarum salutis periculum ingemiscentium vota proni onus curae animarum cum Weszprimii, tum aliis in locis susceperunt, et tamdiu sustinuerunt, quoad arcta illa necessitas desiit. Prima necessitatis hujus aetate sive in principio restaurati capituli per annos 37, nempe usque annum 1667. cura animarum per unum canonicum exercita fuisse videtur, a praenotato autem anno, quo statuta secundi Stephani Sennyei epi|scopi [127.] cum capitulo conclusa nata sunt, perhibente eorumdem statutorum capite 11-o per capellanum gerebatur. Quamdiu haec per capellanum procurata administratio duraverit, non constat. Hoc certum est, quod desierit, cum patribus olim Societatis Jesu sacerotibus, patribus dein Franciscanis, et succesive patribus Piaristis per praesules demandata vel saltem delata atque ab his procurata fuerit. Sic ab unius in alterius ordinis sacerdotes translata animarum cura, videns excellentissimus dominus episcopus Martinus Biró in hoc precarie suscepto curae animarum officio fidelium saluti curandae satis non esse provisum, pro episcopalis muneris sollicitudine diversas inivit vias, quibus in oppidum hoc parochum introducere nitebatur, sed ob media subsistentiae introducendi parochi diversa enata sunt obstacula, quae illius ceteroquin sanctissimam intentionem impediverunt, inde circa annum 1753. ecclesiasticum sacerdotem nomine administratoris curae animarum praefecit, cui qua etiam praefecto ad seminarium junioris cleri deputato una cum capellano in consortium curae dato habitationem et mensam attribuit, et proventus stolae ac sedecimam episcopalis e terreno Weszprimiensi provenientis decimae pro subsistentiae et solvendi capellanalis stipendii fundo assignavit. Ista provisio duravit usque annum 1779, quo tandem mediantibus benignis regiis resolutionibus potenti [128.] suae excellentiae domini praesulis visitantis opera impetratis effectum est, quod parochus intorductus sit. Cujus responsa ad reliqua parochiam concernentia puncta demisse exhibemus pari demissione suae excellentiae supplicantes, ne visitationem parochiae corpori capitularis et ecclesiae qua cathedralis visitationi includat, atque ut

e-archivum 2025

una paterne et gratiose consensum praebere dignetur, ut ad morem aliorum in solo nativitatis suae exsistentium capitulorum capituli parochum juxta formam sanctionum canonicarum de gremio capituli generalem vicarium eut archidiaconum cathedralem eligamus ita, ut qui canonicus vicarii generalis officium vel stallum cathedralis tenuerit, is pro futuro capituli parochus eo ipso sit et talis habeatur.

Ad primum: Cum ecclesia cathedralis assumpta sit pro hic et nunc in ecclesiam quoque parochialem, ac per id parochialitas ecclesiae cathedrali suam subordinationem quoquo modo tribuere debeat, hinc ipse subordinationis nexus suapte postulat, ne visitatio parochiae a corpore visitationis ecclesiae cathedralis velut capitis et matris suae sejungatur, sed continuative eidem juncta conservetur. Illud porro nec juri, nec aliarum patriae ecclesiarum cathedralium usui congruit, ut capitulum istud citra aliorum censuram seorsivi parochi opera privative utatur. [129.]

Ad secundum et reliqua puncta sequuntur responsa parochi

2-o: Quis hodie est parochus, cui incumbit curam animarum exercere? Per quem praesentatus et investitus? Quae illius obligatio? Quibus diebus et horis verbum Dei praedicat et juventutem catechisat? An in hoc et administratione sacramentorum non sit observatus defectus? Quis est numerus animarum, quarum cura per eum geritur, et cujus religionis? Num hic parochus capitulo sit incorporatus?

Ad 2-um: Hodie parochus est Stephanus Hajas, praesentatus per utrumque dominium terrestrale, scilicet excellentissimum dominum episcopum et venerabile capitulum, investitus per eundem excellentissimum dominum episcopum modernum medio reverendissimi domini vicarii generalis. Obligatio illius est

1-o: Quotide hora media septima parochiale sacrum, quod Szentes mise communiter nuncupatur persolvere, et illud dominicis et festis de praecepto pro parochianis curae suae subjectis offerre.

2-o: Omnibus dominicis et festis diebus post sacrum conventuale per se vel per alios idoneos pro concione dicere, demptis tamen sequentibus majoribus anni solemnitatibus: primo die Nativitatis Domini, Dominica Paschatis et Pentecostes, Circumcisione Domini, festis item in coelos assumptae beatae Mariae Virginis ac sancti Stephani regis Hungariae, quibus videlicet diebus ad servandum in ecclesia cathedrali jus cathedrae ipse dominus archidiaconus cathedralis ceterique domini canonici vi officii et ex ordine concionantur. [130.]

3-o: Diebus dominicis et festis post prandium teneram juventutem catechisando fidei doctrina imbuere.

4-o: Publicas supplicationes et alias devotiones, quae communiter ad officium parochi pertinent, intra et extra ecclesiam servare.

5-o: Ecclesiae sancti Ladislai ad coemeterium curam gerere.

6-o: Denique baptizare, copulare, aegrotis providere, mortuos sepelire, ceteraque sacramenta omnibus prompte administrare.

Ex his patet, quibus diebus et horis verbum Dei praedicet, juventutem autem catechisat diebus dominicis et festis hora secunda pomeridiana.

Animae, quarum cura per eum geritur, sunt universim no.	6809
Ex his catholici confessionis capaces	3702
Confessionis incapaces	1231
Confessionis Helveticae confessionis capaces	1384
confessionis incapeces	346
Confessionis Augustanae confessionis capaces	110
Confessionis incapaces	36

Parochus capitulo incorporatus non est.

VEL 2025 e-archivum

3-o: An Sanctissimum Eucharistiae sacramentum publice decenterque ad aegrotum deferatur? Matrimoniis ternae promulgationes praemittantur? Imminentia decretalia festa et jejunia populo denuncientur?

Ad 3-um: Sanctissimum Eucharistiae sacramentum publice, decenterque ad aegrotos defertur a sacerdote nempe superpelliceo et stola amicto, praeeunte et tintinnabulum pulsante mi|nistro. [131.] Matrimoniis ternae promulgationes praemittuntur, imminentia decretalia festa et jejunia populo denunciantur.

4-o: Habenturne speciales libri, in quos baptisatorum, confirmatorum, conversorum, copulatorum et mortuorum nomina referantur, prout etiam domesticum protocollum, cui resolutiones regiae et constitutiones episcopales ac vicariales inserantur?

Ad 4-um: Habentur speciales libri, in quos baptizatorum, conversorum, copulatorum et mortuorum nomina referuntur, nam nomina confirmatorum inter acta episcopalia conservantur. Habetur etiam domesticum protocollum, cui resolutiones regiae et constitutiones episcopales ac vicariales inseruntur.

5-o: Num praeter conventuale sacrum celebretur quoque, et qua hora aliud etiam parochiale sacrum? Per quem, cum quali applicatione? Num ex pia diaecesis hujus consuetudine sub eodem sacro Angelicum Rosarium publice

recitetur, ac devotae cantilenae praesertim de Sanctissima Trinitate concinantur?

Ad 5-um: Parochialem sacrum celebratur quotidie media septima per parochum aut ejus capellanum, quod diebus dominicis et festis de praecepto applicatur pro populo, diebus vero ferialibus. ut inferius no. 8-o refertur, ex pia diaecesis hujus consuetudine sub eodem sacro Angelicum Rosarium publice recitatur, ac devotae cantilenae praesertim de Sanctissima Trinitate concinuntur. [132.]

6-o: Num parochus provisus sit domo residentionali, et qualibus materialibus et quibus commoditatibus instructa? An in satu bono vel desolato pro nunc posita? Cui hujus reparatio et conservatio incumbit?

Ad 6-um: Parochus domo residentionali provisus est ex solidis materialibus. Sunt in superiore domus contignatione cubicula 4., in inferiore 3, quorum unum servit pro dispensa, praeterea culina. Datur etiam cellarium capax urnarum circiter centum. Nunc est in statu bono posita, reparatio et conservatio incumbit communitati oppidanae.

7-o: Quis parochi proventus fixus, quis stolaris? Unde hic et ille promanat? Quantum titulo ordinariae, quantum titulo liberae stolae, et a quibus desumat? Quid item pro lecto, quid pro cantato sacro in sortem stipendii recipiat, et an beneficium aliquorum offertoriorum habeat?

Ad 7-um: Proventus parochi fixus in sequentibus consistit:

1-o: Ex parte oppidanorum ignobilium et contributioni obnoxiorum tam catholicorum quam et acatholicorum tenore benignae suae majestatis sacratissimae resolutionis, sublata omni stola, habet annue a singulo pari conjugatorum 30 cr., id est triginta, a viduis autem et coelibibus in distincto pane viventibus horum dimidium, id est cr. 15. Hanc praestationem ipsum oppidum medio suorum, e medio sui delegandorum proborum et bonae fidei hominum singulo trimestri spatio ex determinatione inclyti comitatus per suam majestatem clementer confirmata accurate a suis contribuentibus [133.] incolis exigere, et parocho erga ejus quietantiam angariatim[93] effective numerare obligatur.

2-do: Habet ex parte episcopatus sedecimam frugum et agnellorum ex decima territorii Weszprimiensis eruendam, prout haec videlicet ab oppidanis seu in natura, seu in redemptionali aere parato percipitur.

3-o: Ex parte venerabilis capituli per aversionem habet annue fl. 100, ex frumento pro pane metretas Posonienses 30, vini ordinarii urnas Posonienses 30, ligni focalis administrandas orgias 30.

[93] A kéziratban hibásan: „angaricatim”.

Circa ligna focalia venerabile capitulum declarare dignatum est, quod velit quidem 30 orgias caesas assignare, at sumptibus parochi invehendas, cum administrationem non promiserit. Interea etiam pro benigna administrationis resolutione parochus ultro quoque humillime instat. Cujus intuitu erga interpositionem episcopi venerabile capitulum sub visitationis decursu illam declarationem fecit, ut parochus respectu administrationis lignorum singulo anno memoriale suum venerabili capitulo exhibeat.

Titulo ordinariae stolae desumit pro baptismate cr. 17, pro introductione puerperae cr. 7, pro sepultura sine discrimine aetatis 30 cr., pro copulatione matrimoniali fl. 2. Titulo autem liberae stolae in singula stolari functione proportionate duplum.

Liberam stolam desumit ab oppidanis dominis nobilibus, qui ceteroquin ab annua 30 cr. [134.] praestatione immunes sunt, secundum propriam eorum declarationem subseque altissima regia resolutione ratihabitam. Item ab extraneis tam nobilibus quam ignobilibus ordinariam desumit, a domesticis Weszprimiensibus, prout sunt servi, ancillae, sodales opificum et alii mercenarii, qui 30 cr. annue non solvunt.

Pro lecto sacro in sortem stipendii recipit cr. 24, pro cantato fl. 1.

Beneficium offertorii tenore recentium articulorum caehalium competeret parocho a singulis caetibus opificum occasione sacrorum angaricalium et in festo patroni singuli caetus, verum huic obligationi occasione sacrorum angaricalium vix unus alterve caetus satisfacit, occasione autem sacri in festo patroni celebrari solit, catholici quidem satisfaciunt, acatholici vero aram absque ulla oblatione circuivisse pro offertorio reputant.

e-archivum 2025

8-o: An parochus habeat aliqua pia legata, missas votivas aut alias perpetuas pias fundationes? Quae sunt illae et in quo consistant, et num mens fundatorum rite impleatur?

Ad 8-um: Habet parochus beneficio excellentissimi domini episcopi moderni perpetuam fundationem in capitali 4000 fl. subsistentem sub hac conditione, ut parochus cum suis capellanis singulo die pro majori fidelium, sed praesertim peregrinantium commodo, feriatis quidem diebus hora media septima, dominicis autem et festis diebus terminata post sacrum conventuale concione, ad aram majorem pro defunctis di|lectis [135.] suae excellentiae genitoribus Georgio et Clara alternatim unum missae sacrificium erga 30 cr. stipendium celebrare teneantur, ea facta inter se celebrandorum sacrorum partitione, ut onus quidem celebrandorum horum sacrorum cum adnexo stipendii beneficio in una rata medietate privative solum parochum, in altera vero rata medietate alternative illius capellanos curatos contingat. In his omnibus menti excellentissimi domini fundatoris adaequate satisfit.

Praeterea anno 1772. die 20-a Junii legavit pie defuncta Catharina Szedlák, nobilis condam Pauli Moyses vidua fl. 100 ea conditione, ut pro hujus capitalis interusurio capellanus curatus singulis mensibus pro ipsa Catharina et ejus marito Paulo semel sacrum Szentes offerat, et pro stipendio percipiat cr. 30. Capitale hoc resignatum est in manus reverendissimi domini Stephani Balassa pro tunc parochiae hujatis administratoris, post cujus abitum stipendia capellano persolvit reverendissimus dominus canonicus Ludovicus Csapody. Jam nunc ad hanc intentionem sacrum Szentes offeri nequit, alia tamen sacra offerre singulis mensibus capellanus non intermittit.

9-o: Quis scholae rector, aut cantor? Quae hujus obligatio, et num hanc exacte adimpleat?

Ad 9-um: Scholae rector nullus est, neque schola, in qua parvuli erudirentur. Cantor est Joannes Grisits. Obligatio ejus est: [136.]

1-mo: Parochi directioni subesse et ab ejus ordinatione in omnibus pendere.

2-do: Populo tam in sacro matutino, quod vulgo Szentes mise nominatur, et supplicationibus publicis, quae ex ecclesia cathedrali educuntur, quam et in omnibus aliis devotionibus, quae intra vel extra ecclesiam a parocho ex officio celebrantur, clare et distincta voce praecinere.

3-o: In aestate singulis diebus dominicis post meridiem ad statuam Sanctissimae Trinitatis litanias de eadem Sanctissima Trinitate praecinere.

4-o: Comitari funera, et in iis cantare.

5-o: Matrimonio jungendis sponsis schaedas promulgationum scribere.

Haec exacte adimplet.

VEL 2025 eArchIVum

10-o: Quis hujus proventus fixus, quis stolaris, aut secus accidentalis, et unde promanans? Num item domo provisus sit, et quali?

Ad 10-um: Proventus ejus fixus in sequentibus consistit:

1-o: Habet ab ecclesia cathedrali annue fl. 30.

2-o: Ex fundatione Biróiana pro litaniis ad statuam Sanctissimae Trinitatis in aestate decantandis fl. 10.

3-o: Ex fundatione excellentissimi domini episcopi moderni superius no. 8-o specificata ultra designata quotidianorum sacrorum stipendia remanentes fl. 17 cr. 30.

Titulo stolae, et respective accidentiae habet:

1-o: A cantu et comitiva singuli funeris, demptis extreme pauperibus, qui solvendo non sunt, den. 25.

2-o: A singula schaeda promulgationum cr. 7. [137.]

3-o: Occasione benedictionis domorum circa festum Epiphaniae tertiam partem accidentis.

4-o: Si aliquos parvulos ultro[94] et sua sponte in legendo et scribendo instruendos suscipiat, titulo didactri a singulo parvulo annue fl. 1.

Domo ad officium pertinente provisus non est.

De statu aliarum ecclesiarum

1-o: An praeter cathedralem ecclesiam dentur insuper intra ambitum oppidi Weszprém aliae quoque publicae ecclesiae aut capellae? Quae illae, quorum sanctorum honori dicatae, per quos erectae, et sub quali dote fundatae? Quot in his altaria, et num haec consecrata?

Ad 1-um: Praeter cathedralem ecclesiam dantur intra ambitum oppidi Weszprém capellae duae, una in platea vulgo Hoszú ucza dicta, honori sanctae Annae, matris beatae Mariae Virginis, altera honori sancti Ladislai, regis Hungariae dicata in coemeterio. Capella sanctae Annae erecta est per dominam Magdalenam natam Zámori prius nuptam domino Joanni Salomvári, deinde vero domino Alexandro Kiss vicecomiti inclyti comitatus Weszprimiensis. Capella vero sancti Ladislai ex ruderibus restaurata et dotata est a reverendissimo domino piae memoriae Pösténvi canonico Weszprimiensi. Dos capellae sancti Ladislai alibi specificata habetur, de dote autem capellae sanctae Annae nihil praeterea constat, quam quod dominae Magdalenae Zámori heredibus incumbat conservare sarta tecta et de omnibus necessariis providere, prout etiam hactenus providerunt.

VEM 2025 e-archivum

2-o: Quis proventus hujus vel illius ecclesiae annuus, unde promanans? Quantum pecunae pa|ratae, [138.] aut elocatae? Per quem redditus hi administrantur, et coram quibus quotannis rationes de perceptis et erogatis reddantur?

Ad 2-um: De redditibus capellae sanctae Annae, aeque ac de dote nihil constat. Si quid horum est, est penes spectabilis domini Aelxandri Kiss viduam. Administratio autem reddituum capellae sancti Ladislai est penes venerabile capitulum.

Altaria sunt in capella sanctae Annae duo, in sancti Ladislai vero tria, nusquam consecrata, lapidibus tamen portatilibus integris, inviolatis aliisque necessariis commode provisa.

3-o: Specificentur horum clenodia et apparamenta, quot calices, ciboria, monstrantiae, cruces, ex quali materia? An haec omnia munde serventur?

[94] A kéziratban hibásan: „ultra”.

Ad 3-um: In capella sanctae Annae habentur: calices argentei cum patenis 2, monstrantia argentea 1, ciborium argenteum 1, casula sericea argenteis floribus intertexta 1, ejusdem materiae dalmaticae quotidianae casulae 2, item casula nigra 1, pluviale viride et sericeum 1, albae 4, missalia antiqua 2, thuribulum aeneum cum navicula 1, candelabra lignea 8, candelabra aenea 2, cruces aeneae 2.

In capella sancti Ladislai: calix argenteus cum patena 1, casula quotidiana 1, albae 2, mappae singulae pro singulis aris 3, missale Romanum 1, [139.] cruces in singulis aris ligneae 3, candelabra lignea 8.

Haec omnia utrobique munde servantur.

4-o: Quis, cujus indultu, et qualia munia spiritualia, ac quibus temporibus obit in hac vel illa ecclesia? Qui illius idcirco debiti proventus? Qui praeterea et quales sunt hujus vel illius ecclesiae ministri, quae horum obligatio ac solutio?

Ad 4-um: In capella sanctae Annae vi testamenti et ex indultu excellentissimorum episcoporum patres Piarum Scholarum celebrant sacrum quotidie circa horam 10-am. Ibidem iidem patres habent concionem in Quadragesima diebus Veneris circa horam 4-tam pomeridianam, occasione item Rogationum feria tertia, dum eo processio ducitur. Pro servitiis habent interusurium 2000 fl. Sacristanum agit quidam arcularius cum obligatione praestandi omnia, quae sacristanorum sunt, erga solutionem fl. 10, liberum hospitium et cubulos tritici 2, quae omnia spectabilis domina vidua Alexandro Kissiana praestat.

In capella sancti Ladislai nulla alia fixa devotio est praeter sacrum et concionem feria secunda Rogationum occasione processionis a parocho loci haberi solitam. Item vi testamenti Catharinae Szedlák viduae condam Pauli Moyses erga stipendium ex interusurio capitalis fl. 100 resultans celebranda sunt a presbyteris alumnis e clero juniore singulis mensibus singula sacra ad intentionem fundatricis. Ceterum vel requisiti, vel ex pura devotione quandoque ibi ce|lebrare [140.] consueverunt. Minister est Joannes Horváth, qui claves asservat et omnia sacristarum munia peragit, ac etiam campanam pulsat tam pro sacris, quam pro funeribus. Habet pro solutione ex cassa capellae fl. 12, item, quando pro funeribus pulsat, ex tribus grossis pro pulsu solvi solitis grossum unum.

VTI 2025 e-archivum

De statu seminariorum

1-o: Si est penes hanc cathedralem ecclesiam aliquod seu junioris seu senioris cleri seminarium, quis ejus titulus? Quando, per quem et pro quot personis alendis et vestiendis fundatum?

Ad 1-um: Bina penes cathedralem ecclesiam sunt seminaria, unum senioris cleri sive emeritorum in diaecesi parochorum sancti Pauli apostoli, alterum cleri junioris sanctae Annae nuncupatum. Primum sive seminarium sancti Pauli reverendissimus dominus Paulus Kiss cathedralis hujus ecclesiae praepositus major pro incolatu saecularium juvenum, quos in eo convictores instituere et fundare meditabatur, aedificatum, mutata intentione pro parochorum in diaecesi Weszprimiensi post exantlatam in cura animarum aetatem senescentium et promeritam quietem suspirantium habitatione sive seminario perpetuo serviturum suae excellentiae, domino praesuli visitanti anno 1778. donavit, assignavit et tradidit, sua excellentia autem praeexistenti et pro provisione emeritorum parochorum e piis diaecesis hujus beneficiatorum le|gatis [141.] et caducis substantiis congesto fundo notabilem mox specificandam summam insigni beneficentia, uti hoc ipsae fundationales sub no. 6-o descriptae literae perhibent, adjecit. Numerus alumnorum in hoc seminario defixus non est, sed quot e fundationis ejus redditibus ferente necessitate ali vestirique possunt, ali et vestiri debent. Institutio hujus paternae curae et sollicitudini excellentissimi domini praesulis visitantis debetur.

Instituti junioris cleri seminarii prima fundamenta posuit illustrissimus dominus sacri Romani imperii comes Otto Joannes Baptista a Volkra episcopus Weszprimiensis, qui cum anno 1710. excellentissimo domino Paulo Szecheny archiepiscopo Colocensi et episcopatus Weszprimiensis administratori in ecclesiae hujus regimine successisset, anno immediate sequente 1711. sex juvenes clericali veste indutos uni e patribus Piaristis in theologia morali tradidit instituendos, quibus habitationem in antiqua episcopali residentia assignavit, alimentationem autem de sua episcopali mensa suppeditavit usque suum obitum. Post obitum ejus totum hoc quam pium tam necessarium institutum concidit, alumnis partim ad curam animarum, partim ad prosequenda studia Jaurinum translatis, ubi aliquot annis e summae capitalis 8143 fl. optimi praesulis liberalitate relictorum censu alumni jam plures, jam pauciores aleban|tur, [142.] subinde vero totus ab exposito capituli obveniens census in capitalem summam conversus fuit usque annum 1745., quo excellentissimus dominus Martinus Biró paulo post aditum episcopatum Weszprimiensem suppressum annis pluribus seminarium hoc sub sanctae Annae titulo restauravit.

Alumni quasi postliminio reducti primum incolebant veterem episcopalem residentiam, ex ea ad domum, quae nunc cathedralis archidiaconi est, dein ad domum a reverendissimo domino Stephano Lenthi in extima castri superioris parte, qua septemtrionem respicit, aedificatam traducti fuerunt, quo in loco ante triennium novi seminarii latera duo ad orientem et meridiem porrecta, quorum singula tractus tres sive contignationes continent, e fundamentis erecta sunt.

Ad inchoandum aedificium praeter notabilem omnis generis materialium quantitatem excellentissimus dominus episcopus Ignatius Koller legavit decem millia florenorum, totidem ad continuandam fabricam e vacantis episcopatus redditibus adjecit augustissimae dominae Mariae Theresiae munificentia, quibus sumptibus eo seminarium hoc assurrexit, ut ab alumnis commode jam inhabitetur, neque ad perfectum illius statum praeter tractum tertium septemtrioni obversum, in quo refectorium, culina, dispensae aliaque necessaria collocari deberent, quidquam desideretur.

Numerus alumnorum pro [143.] varietate temporum et circumstantiarum varius erat, modo postquam e paterna excellentissimi domini praesulis liberalitate fundationalis summa 20 mille florenorum accrevit, alumnatus in viginti personis defixus est. Ceterum 16 duntaxat hoc adhuc anno aluntur, quod reddituum intertenendis alumnis destinatorum partem notabilem qua interior novi seminarii instructio, qua vero nimia debitorum quorundam in persolvendis censibus morositas absorbeat.

VEL 2025 e-archiv.hu

2-o: Quis ejus redditus? Quae praedia, possessiones, vineae, molendina, capitalia aut aliae quaecunque obventiones et emolumenta? Per quem haec administrantur, et an, et cui super administratione rationes reddantur?

Ad 2-um: Domus emeritorum parochorum nullos fundos immobiles, nec proinde ulla ex talibus provenire nota emolumenta, sed capitalia solum, e quorum censibus alumni providentur, habet, haec in parte erga 6 pro 100, in parte erga 5 pro 100 interesse elocata sunt apud sequentes:

Nomina debitorum	Summa capitalis		Census annuus a 6 pro 100	
	fl.	den.	fl.	den.
Apud dominum Ladislaum Salamon in Alap residentem	580	-	34	80
Apud dominum Magyorosy Weszprimiensem	1060	-	63	60
Apud Michaelem Fauszt Weszprimiensem	600	-	36	-
Apud incolas Vörös Berényienses	320	-	19	20
Apud caeham textorum in Berhida et Peremarton	200	-	12	-
Apud dominum Antonium Beniczky in Berhida	1400	-	84	-

Nomina debitorum	Summa capitalis fl.	den.	Census annuus a 6 pro 100 fl.	den.
Apud dominum Josephum Szabo in Baracz	150	-	9	-
Apud dominum Josephum Jursics Weszprimiensem	300	-	18	-
[144.] Apud illustrissimum dominum comitem Georgium Cziráky	425	-	25	50
Apud Andream et Joannem Veisz, et Josephum Peckl Vörös-Toienses	400	-	24	-
Apud Joannem Sach tinctorem Weszprimiensem	300	-	18	-
Apud illustrissimum dominum comitem Gabrielem Eszterházy	1000	-	60	-
Apud Joannem Minderlain, et Paulum Franczl Weszprimienses	500	-	30	-
Apud Michaelem Palfi, et Georgium Szalai incolas Nagy Vaszonyienses	300	-	18	-
Apud dominum Antonium Anyos venerabilis capituli Weszprimiensis notarium	250	-	15	-
Apud dominum Stanislaum Etl Weszprimiensem	100	-	6	-
Apud illustrissimum dominum L. B. Casparem Lengyel	3000	-	180	-
Apud dominum Ignatium Merei	1000	-	60	-
Summa	11885	-	713	10
Capitalia erga 5 pro 100 elocata				
Apud venerabile capitulum Weszprimiense bonis Peremarton investita	2248	-	167	40
Apud idem capitulum bonis Kiss-Pecsel	550	-	27	50
Apud idem capitulum vineae Pillik	100	-	5	-
Apud dominam Annam Boronyai relictam viduam Trstszanszkianam[!]	20000	-	1000	-
Summa a 5 pro 100 elocata	23998	-	1199	90
Quae summae si in unam contrahantur, apparet totalem capitalem summam efficere	35883	-	-	-
Annuum censum autem	-	-	1913	-

VFL 2025 e-archivum

[145.] Seminarium junioris cleri praeter summam capitalem possidet in promontorio Fölsö-Eörsiensi vineam unam liberam, alteram priori contiguam oneri decimae obnoxiam, mediocribus annis urnas circiter 100 procreant.

Hoc anno iterum florenis 150 procurata est tertia prioribus itidem contigua et oneri decimae pariter subjecta, in qua mediocribus annis 18 urnae sunt collectae. Habet item dono excellentissimi domini episcopi Martini Biró Weszprimii in fluvio Seéd molam unam ad rotas tres, quae cum versus Jutas extima sit, minus fert reliquis molis, ordinarie tamen metretas Posonienses 300 domui subministrat. Dono ejusdem excellentissimi domini praesulis habet etiam hortum suburbanum, qui culinam toto anno oleribus sufficienter providet. Allodium item duobus cubiculis, culina et stabulo, quod anno 1759. seminarii aere comparatum est, provisum, quae omnia in fundo jurisdictioni terrestrali capituli obnoxio sita sunt.

Capitalia porro hujus seminarii apud sequentes elocata habentur:

Elenchus capitalium	Summa capitalis		Census annuus	
	fl.	den.	fl.	den.
Apud Baronem Thadaeum Amade a 6 pro 100	4000	-	240	-
Apud dominum Antonium Beniczky a 6 pro 100	5000	-	300	-
Apud dominum Anyos Esztergaliensem a 6 pro 100	2500	-	150	-
Apud dominam comitissam Smidegh a 6 pro 100	2500	-	150	-
Apud dominum comitem Christophorum Niczky a 5 pro 100	1500	-	75	-
Apud venerabile capitulum Weszprimiense a 5 pro 100	3651	-	182	50
[146.] Apud Carolum Majthényi a 6 pro 100	1600	-	96	-
Apud successores Sigismundi Kenessei a 6 pro 100	1200	-	72	-
Apud Franciscum Vajda a 6 pro 100	2466	-	147	96
Apud Gabrielem Forintos a 6 pro 100	1000	-	60	-
Apud dominum Tresztyanszky in Adánd a 5 pro 100	1000	-	50	-
Apud oppidum Palotense a 6 pro 100	1100	-	66	-
Apud dominos Salamon a 6	2920	-	175	20
Apud Michaelem Fauszt a 6	500	-	30	-
Apud successores Francisci Bolla a 6	200	-	12	-
Apud Stephanum Bognár arcularium a 6	50	-	3	-
Apud Perzian pictoris successores a 6	100	-	6	-
Apud Laurentium et Martinum Csepeli a 6	290	-	17	40
Apud Magdelenam Demkovics a 6	100	-	6	-
Apud Andream Esztergomi a 6	112	-	6	72
Apud Michaelem Horváth a 6	100	-	6	-
Apud Josephum Husvéth a 6	100	-	6	-

VEL 2025 e-archivum

Elenchus capitalium	Summa capitalis fl.	den.	Census annuus fl.	den.
Apud dominum Georgium Homposz a 6	200	-	12	-
Apud Simeonem Grainer a 6	250	-	15	-
Apud successores Korbocz a 6	500	-	30	-
Apud Andream Krainer a 6	500	-	30	-
Apud Kovács Tobak Joseph et Stephanum	200	-	12	-
Apud Király et Novak a 6	430	-	25	80
Apud successores Petri Kenessei a 6	500	-	30	-
Apud Bindis Franciscum in Rátot a 6	50	-	3	-
Apud Girisics Joannem a 6	110	-	6	60
Apud Paulum Kajári a 6	50	-	3	-
Apud Laurentium Kelemen et Pongracz	400	-	24	-
Apud Lazez Ladislaum a 6	300	-	18	-
Apud Lardicz Ferdinandi successores a 6	300	-	18	-
Apud dominum Mogyorosy a 6	200	-	12	-
Apud successores Francisci Nagy a 6	426	-	25	56
Apud Novák Paroch, et socios a 6 pro 100	700	-	42	-
Apud Vajda Paulum in Sz.-Király Szabadi	300	-	18	-
Apud Joannem Pek arcularium a 6	70	-	4	20
Apud Paulum Pakosdi a 6	100	-	6	-
Apud Franciscum Paczaj a 6	100	-	6	-
Apud Josephum Pap a 6	600	-	36	-
[147.] Apud successores Petri Schvarcz a 6 pro 100	200	-	12	-
Apud dominum Josephum Szokoly	150	-	9	-
Apud dominum Alexandrum Török	300	-	18	-
Apud Joannem Michaelem Gerencsér, et Gregorium Talos in Fölsö-Eörs	100	-	6	-
Apud Takács, et Eger Hidegkutienses	234	-	14	4
Apud Emericum Urbanics	100	-	6	-
Apud Alexandrum Varga Füred[95]	100	-	6	-
Apud Ladislaum Vörös	100	-	6	-
Apud Stephanum Vámosy in Aracs	100	-	6	-
Apud dominum Josephum Somsich	150	-	9	-
Apud dominum comitem Josephum Batthyány a 5 pro 100	20000	-	1000	-
Sunt praeterea hinc inde haerentia capitalia, quae nihil fructificant	800			

VFL 2025 e-archivum

[95] A kéziratban rövidítésjel és praepositio nélkül.

Elenchus capitalium	Summa capitalis fl.	den.	Census annuus fl.	den.
Summa totalis	60608	-	3326	98
Summa capitalium a 6 pro 100 elocatorum	33658	-	2019	48
Summa capitalium a 5 pro 100 elocatorum	26150	-	1307	50
Summa totius annui census			3326	98

Utrumque hoc seminarium subest praefectis, qui et uni et alteri e canonicis praeficiuntur, ac ab iis reguntur et administrantur ita, ut administrationis suae rationes in singulos annos capitulo reddere teneantur.

Ad secundum: Plura seminariorum horum, sed praesertim junioris cleri capitalia nec loco tuto, nec cum cautelis legalibus elocata esse observantur. Talia proinde a debitoribus etiam [148.] via juris ocyus repetenda et cum legalibus cautelis securiori loco elocanda venient. Circa elocationem nihilominus tam horum, quam et omnium aliorum curae venerabilis capituli creditorum capitalium generaliter illud observandum erit, ne ullum piae fundationis capitale sub privato nomine interimalis administratoris, sed semper et omni occasione sub nomine venerabilis capituli elocetur, ac etiam sub eodem nomine seu via juris seu alias pro re nata repetatur.

VEL 2025 e-archivum

3-o: Quis ad unum et aliud seminarium recipit alumnos? Per quem hi reguntur et gubernantur? Num pro horum directione habeantur praescriptae regulae, constitutiones et pragmaticae? Quae sunt illae, producantur. Num alumnis in victu et vestitu satisfiat, et quot de praesenti alantur et vestiantur?

Ad 3-um: Alumnos tam ad unum, quam aliud seminarium qui pro tempore ecclesiae praeest episcopus, sede autem vacante vicarius capitularis, recipit. Susceptus alumnos regunt et gubernant praefecti canonici et quidem juxta regulas per excellentissimum dominum praesulem visitantem praescriptas, quae sub A. hic una cum constitutionibus, et pragmatica pariter literis B. C. signatis demisse adnectuntur. In seminario emeritorum alumni actu 5 aluntur, et qui se vestiendi mediis destituuntur, vestitu quoque providentur. Sexto Joanni Csór mente capto autem pro alimen|tatione [149.] fl. 100 praestantur. In seminario junioris cleri, ut supra insinuatum est, aluntur modo alumni 16 ad morem seminariorum aliorum optime ordinatorum, et quaecunque ad decentem honestum victum et amictum necessaria sunt, abunde subministrantur.

4-o: An alumni regulas domus exacte observent, et superiores suos debite revereantur? An non aliquis eorum aliquo vitio, et quali notatus sit? Num pietati et literis cum bono profectu se juniores de clero impendant, et dum hi ad seminarium recipiuntur, an juramento se obstringant ad sumptus in se factos domui refundendos pro casu, quo ad saeculum vel sponte redirent, vel ob incorrigibilitatem exmitti deberent.

Ad 4-um: Alumni regulas domus exacte observant, superiores suos debite reverentur, neque inter eos Dei gratia ullus est, qui aliquo vitio notatus esset. Alumni emeritorum seminarii, cum plerique multum in diebus suis processerint, delicta juventutis suae et ignorantias recogitantes, piorum librorum lectioni vacant et annos aeternos meditantur. Alumni vero seminarii cleri junioris impendunt se pietati ac literis cum bono profectu. Hi, cum ad seminarium recipiuntur, ad sumptus in se factos domui refundendos pro casu, quo ad saeculum vel sponte redirent, vel suis exigentibus moribus dimitti deberent, juramento quidem se non obstringunt, gravis tamen quae eos hunc in casum manet obligatio iisdem exponitur.

5-o: Fabrica domus ejusque sarta tecta num debite conserven|tur, [150.] et praeter fundatos alumnos quot, et quales personae cum quali obligatione et solutione in uno et altero seminario alantur et sustententur?

Ad 5-um: Fabricae domus utriusque sarta tecta in bono statu sunt et conservantur, excepto in seminario junioris cleri veteris seminarii aedificio, quod in parte exstans ruinam minatur. Praeter fundatos alumnos in utroque seminario sunt, qui e fundatione ob servitia, quae praestant, suam habent mercedem, alii quidem victum et in aere parato solutionem, alii autem solutionem tantum. Et quidem in seminario emeritorum parochorum oeconomus domus cum conjuge sua cum beneficio victus et salarii fl. 80 et obligatione curandi, quae ad domum spectant, et procurandi victui necessaria, ac domino domus praefecto accuratas super omnibus rationes reddendi.

Praeter oeconomum domus habetur coca cum salario fl. 25, ancilla cum salario fl. 14. In mensibus hyemalibus assumitur etiam calefactor, qui erga menstruam 1 fl. et 50 den. solutionem servitium praestat. His accedit juvenculus unus pro ministerio dominorum emeritorum, et soror domini Gabrielis Eössy servitiis miserrimi fratris sui necessaria, quae beneficium victus cum reliqua familia habet, sed pactam mercedem a domo nullam consequitur.

In junioris cleri seminario praeter alumnos alitur studiorum praefectus, simulque professor, cujus annuum salarium sunt fl. 100. Ex familia praeter victum cocus habet fl. 60, duo lixae singulus [151.] fl. 20, sartor, qui simul cellarii et dipensae curam habet, fl. 30, hortulanus fl. 25, allodiatrix, quae simul vestes lavare pro familia panem pinsere tenetur, fl. 14. Ultra hos victum habent famulus praefecti seminarii, item tres pueri pauperes, qui credentia-

riorum vices obeunt, absque victu vero professores duo fl. 200. Tonsor habet annuos fl. 18, spacicaminarius fl. 5, vietor fl. 20, vinicola Fölsö-Eörsiensis, qui vineas duas hactenus suis impensis fodere et curare debuit, fl. 36 et ex mixto frumento metretas Posonienses 10.

De statu xenodochii et orphanotrophii

1-o: Daturne in hoc oppido aliquod xenodochium vel orphanotrophium? Quando, per quem, pro quot personis alendis et vestiendis, ac sub cujus cura fundatum? Qui hujus aut illius seu in bonis, seu capitalibus proventus? Per quem hi et num debite administrentur? Num, et cui, ac coram quibus rationes administrationis reddantur? Utrum in his mens fundatorum rite adimpleatur?

Ad 1-um: Datur sub cura capituli tam xenodochium, quam orphanotrophium. Xenodochium determinatum et individuum fundatorem non habuit, sed e piis legatis et oblatis diversorum, potissimum autem canonicorum successive collectis domus habitationi pauperum, quantum fieri potuit, idonea comparata est, ac postmodum ad eam illocati pauperes tot, quot poterant, alebantur. Postquam autem excellentissimus dominus episcopus condam Ignatius [152.] Koller in suae ultimae voluntatis tabulis 8000 fl. pro legato antea collectam pro usibus pauperum summam adauxisset, octo pauperes, viri 4 et mulieres 4, ali coeperunt, et hodie etiam vestiuntur et aluntur. Pragmatica victus pro his elaborata non habetur, sed in singulos dies pro prandio quidem duo, pro coena autem unum datur ipsis ferculum, et quadrantem vini tam pro prandio, quam pro coena percipiunt. Vestes porro tunc dantur novae, quando veteres dilacerant, et per sarcinationem ad usum aptae reddi amplius nequeunt.

Pro orphanotrophio fundationis initia posuerunt aliquot canonici, cui praeattactus dominus excellentissimus dominus episcopus Ignatius Koller, posteaquam domum pro orphanorum habitatione amplam cum adjacente horto 1100 aureis comparasset, ultima voluntate fl. 6000 adjecit, quae summa praeexistentibus capitalibus addita profert quidem censum educandis aliquot orphanis sufficientem, sed cum domus pro orphanotrophio comparata vetusta sit, tota paene in ruinam abiit, neque tuto incoli et inhabitari possit. Ideo census a capitalibus proveniens colligitur et in capitalem summam conflatur, ut subinde et sumptus pro ejusdem domus restauratione parari et fundus alendis orphanis sufficiens conservari possit.

Bona immobilia nulla adeoque nec proventus alios quam a capitalibus summis erga interesse elocatis provenientes utraque haec fundatio habet, et quidem primo: [153.]

VEIT 2025 e-archiv.pl

Xenodochium Weszprimiense	Summa capitalis fl.	den.	Census annuus a 6 pro 100 fl.	den.
Apud dominum Antonium Svastics	500	-	30	-
Apud dominum Antonium Beniczky	1100	-	66	-
Apud Adamum Noé, et Joannem Farkas	400	-	24	-
Apud Mathiam Lechmaer smigmatorem	500	-	30	-
Apud Joannem Zach tinctorem	300	-	18	-
Apud Michaelem Fauszt	400	-	24	-
Apud Stephanum Zsun provisorem capitularem	200	-	12	-
Apud dominum Josephum Jursics	100	-	6	-
Apud dominum comitem Georgium Cziráky	825	-	49	50
Apud dominum Joannem Perczel	1250	-	75	-
Apud dominum Ignatium Mérei	500	-	30	-
Apud dominum Ignatium Mérei	500	-	30	-
Apud dominum comitem Gabrielem Eszterházy	8000	-	480	-
Summa capitalium a 6 pro 100 elocatorum	14075	-	844	50
Capitalia erga censum 5 pro 100 elocata				
Apud venerabile capitulum Weszprimiense	610	-	30	50
Apud idem capitulum	250	-	12	50
Apud idem	112	80	5	64
Apud idem	1150	-	57	50
Apud idem	400	-	20	-
Apud idem	400	-	20	-
Summa capitalium a 5 pro 100 elocatorum	2922	80	146	14
Quibus capitalium summis in unam additis prodit summa	16997	80	990	64

Alterius vero utpote orphanotrophii capitalia specificantur hoc ordine

Erga 6 pro 100

Apud dominum Antonium Svastics	500	-	30	-
Apud Michaelem Fauszt	1000	-	60	-
Apud dominum comitem Gabrielem Eszterházy	6000		360	-
Apud dominum Josephum Somsics	100	-	6	-

VEL 2025 e-archivum

Apud dominum Ignatium Tallián in Dörögd	1000	-	60	-
Summa capitalium a 6 pro 100 elocatorum	8600	-	516	-
Erga 5 pro 100				
Apud dominum comitem Ignatium Josephum Batthyány	400	-	20	-
Apud venerabile capitulum	800	-	40	-
Summa capitalium a 5 pro 100 elocatorum	1200	-	60	-
Quae capitalia in unum addita faciunt cum int(erusurio)	9800	-	576	

[154.] Quae summae capitales sunt sub curatela capituli et per unum e capitularibus, qui administrationis suae rationes singulis annis reddit, administrantur.

Ad primum: In xenodochio numerus quidem ferculorum in prandio et coena pro pauperibus defixus apparet. Ne tamen qualitas quoque talium ferculorum praecise ab arbitrio curatoris domus dependeat ac per id pauperibus quaerulandi locus relinquatur, eapropter domus quoque ista in singulas[!] dies hebdomadales specifica pragmatica quamprimum circumscribatur. De procuranda vero utriusque hujus fundationis capitalium securitate idem observandum erit, quod superius de securitate seminariorum capitalium praescriptum est.

VEL 2025 e-archivum

2-o: Num pro sustentandis pauperibus et orphanis domus accommodatae habeantur? Ex qualibus materialibus et quibus commoditatibus instructae? Cui harum cura incumbit? Et quot de praesenti pauperes aut orphani in his sustententur, et praeter hos num insuper aliae quoque quot personae, cum quali obligatione et solutione in his domibus interteneantur?

Ad 2-um: Domus pro sustentandis pauperibus et orphanis habentur. Pro orphanis comparata in quam desolato sit statu propter vetustatem, e praecedenti responso patet. Certe aegre inhabitari potest ac vix et ne vix quidem propter oppressionis periculum, haec cum novam a fundamentis exigat restaurationem, consequenter sumptus [155.] tantos, ut si de novo modo strui oporteret, aedificium istud totam fundationis massam exhauriret, ideo ne unus quidem alitur orphanus, verum uti jam attactum est, census colliguntur et sumptus pro novo aedificio subinde struendo parantur. Interea autem domus haec una cum annexo horto erga censum locatur, quemadmodum et nunc erga censum annuum 90 florenorum elocata est.

Domus xenodochialis, quantum tenuitas fundationis sustinere potuit, ita accommodata est, ut pauperes saltem de graviori incommodo queri non possint. Haec praeter culinam, cellarium subtus positum et dispensam tria complectitur cubicula, quorum unum pro mulieribus, alterum pro viris xenodochialibus deservit, tertium oeconomus, qui curam domus gerit immediatam, et sub onere capitulo rationes reddendi positus pauperibus de victu providet, incolit. Pauperes aluntur et vestiuntur no. 8, et praeter hos oeconomus domus, qui annuum 30 florenorum salarium pro suis fatigiis habet, item coca, quae simul ancillam agit, cum salario 13 florenorum 20 den. in eadem domo aluntur.

Pauperes sacrum missae sacrificium audiunt quotidie in ecclesia sanctae Annae, matutinas et vespertinas preces in communi absolvunt, et quavis die in communi Rosarium pro suis benefactoribus persolvunt.

Ad secundum: Sub tempus visitationis hujus canonicae observatum est, domum [156.] quidem pro usu orphanotrophii designatam et casui proximam, nisi a fundamentis nova ponatur, irreparabilem esse, domum autem alteram xenodochialem sustentandis pauperibus actu deservientem et nimis arctam, et ex defluis iisque irremovibilibus humoribus sanitati pauperum noxiam esse. Idcirco pro majori utriusque hujus fundationis alumnorum commoditate et impensarum compendio satius esset, ut in loco pro orphanis destinato et satis spatioso sumptibus utriusque praenotatae piae fundationis una nova domus a fundamentis erigeretur, et illius receptacula ita aptarentur, ut praeter communis domus curatoris habitaculum et ampliorem culinam pro utriusque fundationis alumnorum usu absque mutua horum communicatione et perturbatione separatis cubiculis instructa commode deservire posset.

VERA 2025 e-archivum

De religiosis ordinibus

[1-o:] An, et quales religiosi ordines in complexu hujus oppidi? Num hi non praejudicent in quibusdam ordinarii aut capituli vel parochi juribus?

[Ad 1-um:] In complexu oppidi bina sunt religiosorum domicilia: patrum Scholarum Piarum pauperum Matris Dei, et sancti Francisci Reformatorum provinciae sanctae Mariae, quorum ordinum professi ordinarii et parochi juribus praejudicium intulisse observati non sunt. In praejudicium capituli haud pridem superior domus Piaristarum operabatur [157.] quidem, sed et in hoc fors non tam studio praejudicandi, quam errore ex mala rerum combinatione nato nocuit, at huic etiam ita occursum est, ut omnis pro futuro ab eo praejudicium patiendi metus sublatus sit.

Atque in his, prout praeinserta deductio articulatim et specifice exhibet, compertus est subsistere capituli et ecclesiae nostrae cathedralis Weszprimiensis ac aliorum, quae huic adnexa sunt, internus et externus status. Quem velut canonicae hujus peractae visitationis serie pro omnium praesentium et posterorum notitia ac directione transcribimus, ita eundem in omnibus suis punctis et articulis ac nonullis etiam de scitu et mutuo venerabilis capituli nobiscum consensu adjectis modificationibus ac episcopalibus statutis authoritate mostra ordinaria ratihabemus, confirmamus et ad realem debitae observationis et exsecutionis effectum dirigimus. In quorum omnium majus robur et firmitatem manu propria subscribimus et officii nostri sigillo communimus. Weszprimii, in curia nostra episcopali, die 1-ma Maii 1780.

Josephus Bajzath, episcopus Weszprimiensis m. pr. (L. S.)[96]

VFL 2025
e-archivum

[96] Az ez után következő, utolsó oldalak számozása ceruzával felvezetett levéltári paginaszámozás.

[158.]

Productum sub no. 1-o[97]

Ladislaus Dei gratia Hungariae, Croatiae, Dalmatiae, Ramae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque rex omnibus in Christo renatis praesentibus et futuris hanc paginam inspecturis salutem in omnium Salvatore.

Ad hoc in terris ecclesiae divinitus sunt exstructae, ut in eis pro humanis excessibus et saecularium salute principum porrigantur coeli Domino piae preces, et peccatorum venia imploretur. Ideoque ecclesiae et personae in iis divinis obsequiis mancipatae, quae appellatione juris publici continentur, ab ipsis principibus vicissitudine reciproca sunt tuendae, cum jus publicum consistat in magistratibus, sacerdotibus et in sacris. Proinde universorum notitiae praesentium serie innotescat, quod cum in Weszprimiensi ecclesia singulari devotione coronae subnixa regiae persecutorum ipsius ecclesiae protervia factiosa in indumentis pontificalibus et ornamentis ecclesiasticis, aureis, argenteis, purpureis, gemmis et lapidibus pretiosis damnum ad 50 millia marcarum esset datum, ex quibus quaedam licet pauca sub brevitate hujusmodi numerantur, videlicet 15 calices de auro ornati gemmis et lapidibus pretiosis 60 marcas auri continentes, 20 calices argentei, 20 cruces aurei processionales, tria thuribula aurea 15 marcas auri continentia, quatuor thuribula argentea 14 marcas continentia, una fistula aurea, et aspersorium aureum decem marcas auri continentia, quatuor plenaria aurea ornata cum gemmis et lapidibus pretiosis, undecim plenaria argentea, 60 dalmaticae cum aurifrisiis nobilibus praeparatae, et totidem subtilia ejusdem materiae et operis, totidem quoque subtilia de purpura deaurata ad quotidianum officium deputata, 80 cortinae de exameto diversorum colorum, 120 cortinae de purpura et cendato, 60 capae de exameto diversorum colorum, quorum extremitates in parte anteriori erant cum aurifrisiis pretiosis, latis et amplis, et gemmis desuper contextae in plerisque, 90 capae purpureae deauratae, 10 paria indumentorum seu ornamentorum altaris beati Michaelis archangeli de exameto, purpura et de baldigno deaurato cum cooperta de syndone et manutergiis, quorum comae erant aureae, et appenditiae manutergiorum aureae, 60 paria indumentorum seu ornamentorum altarium, 67 paria indumentorum seu ornamentorum sacerdotalium, diaconalium et subdiaconalium et acolytorum promiscue in aurifrisiis praeparatae, 24 tapecia Graeca magna, ampla et nova praeter usitata, libri ecclesiastici ad valorem trium milium marcarum, et aliae res pretiosae a tempore sanctissimi regis Stephani largitione regum et collatione fidelium in stipes templi, et thesau-

[97] Vö. Gutheil Jenő: *Veszprém város okmánytára*. Veszprém, 2007. (A veszprémi egyházmegye múltjából 18.) 67–69.

rum [159.] congestae ...,[98] quae aestimationi subjici vix valebunt praeter bona honorabilis viri magistri Pauli domini legum ejusdem ecclesiae praepositi fidelis nostri, quae ex successione suorum progenitorum in auro, pretiosis lapidibus et vasis argenteis ad summam trium milium marcarum, et in libris mille marcas habuit ad valorem, exceptis libris juris canonici et civilis 15 personarum de capitulo doctorum juris utriusque, et rebus eorundem in stipendiis et salariis per obsequia varia et diversa, praesertim in perficiendis ad sedem apostolicam, imperatores ac ad alios mundi principes et terrarum dominos legationibus impensa ex parte patris, avorum et proavorum nostrorum felicium recordationum conquisitis, quae coacervatae summam 10 milium marcarum excedebant, praepositis, archidiaconis, canonicis, assisiis et presbyteris ipsam officiantibus ecclesiam citra nostram voluntatem nudis ignominiose tractis, more barbarico juxta equos, sicut haec omnia honorabilium virorum capituli praefatae Weszprimiensis ecclesiae miserabilis et veridica relatio nostrae magnitudini patefecit. Nos, a quibus Ille exigit rationem, qui suam regibus et principibus commisit ecclesiam gubernandam, ne tutelae arguamur male gestae rationis tempore distrahendae, villam Korus cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis, vineis scilicet, sylvis, terris arabilibus, molendinis et foenetis, contiguam et conterminam possessioni ejusdem ecclesiae Merene appellatae cum jure tributi liberi super fluvio Merene Urusztuhy appellato de curru vini vel aliis mercimoniis ponderato pondus unum, de curru vacuo denarios 4, de equo quolibet den. 3, de bove 2, de porcorum, ovium et caprarum singularum capitibus singulos denarios, de aliis autem rebus taxato tributo secundum exigentiam honestis moribus congruentem, item forum in eadem villa liberum a potestate comitis Szaladiensis vel ejus vicecomitis vel cujusvis alterius regni nostri potentatus prorsus exemptum, item collectam quamlibet tam denariorum, quam victualium per regnum nostrum quocunque tempore generaliter vel specialiter indicendam ipsi ecclesiae super suos populos in quocunque comitatu vel parte regni nostri exsistentes pro praedictis suis damnis et injuriis in initium satisfactionis aliqualis, quamquam pro amplissimis paucissima et pro maximis minima, de omnium baronum nostrorum tam laicorum, quam praelatorum consilio et consensu donavimus, dedimus, contulimus et tradidimus insolutum perpetuo irrevocabiliter possidendas non obstantibus privilegiis regalibus vel reginalibus, quae super donatione ipsius villae facta cuilibet alteri tempore aliquo forsitan essent data, cum ea contra praesentem collationem nostram vacua fore viribus et irrita censeamus ita, ut nullus comitum vel baronum, cujuscunque potentatus praefulgeat dignitate, quod per nos factum exstitit, in hac parte colo|rationis [160.] cujuspiam velamento

[98] A szöveghely a kéziratban is kipontozva szerepel.

audeat retractare contrafacere praesumens, si baro fuerit, jacturam dignitatis propriae patiatur, et marcarum quingentarum insuper luat poenam, si vero privatus nobilis, bonorum omnium suorum subjacebit periculo, poena nihilominus 100 marcarum mulctandus, ut igitur haec nostrae collationis seu donationis series perpetuo maneat illibata, praesentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas.

Datum per manus venerabilis viri magistri Nicolai praepositi ecclesiae Transylvanae, aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis. Anno Domini 1276., regni autem nostri anno quinto. (L. S.)

Productum sub no. 2-do

Nos Ignatius Koller de Nagy-Mánya, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis etc. damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos considerantes evidentem necessitatem et utilitatem capituli cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis, qua inducti majus Dei et hujus ecclesiae servitium respicere vi muneris nostri obligamur, vacantem modo per mortem et ex hac vita decessum reverendissimi domini Stephani Dubniczai praeposituram sancti Michaelis archangeli de Hanta, qua ultimi, veri et legitimi possessoris eandem capitulo supradictae ecclesiae nostrae ingremiare voluerimus tali cum conditione, ut septimus per nos denominandus qui in ordine erit canonicus eam semper inposterum possideat. Hinc condignum respectum ad praeclara merita, doctrinae peritiam, vitae ac morum integritatem admodum reverendi domini Georgii Tejfalusy hactenus canonici honorarii et hujus episcopalis oppidi nostri Weszprém parochi, simul seminarii nostri ad sanctam Annam praefecti habentes, quibus eum ab altissimo insignitum esse propria experientia nostra cognovimus, eandem praeposituram praefato domino Georgio Tejfalusy simul cum cunctis utilitatibus suis, proventibus et emolumentis quibuslibet ex praeattacta praepositura provenientibus et ad eam pertinere debentibus, authoritate juris nostri patronatus ordinarii, qua in praementionata praepositura conferenda instar aliorum felicis memoriae praedecessorum nostrorum ecclesiae cathedralis Weszprimiensis episcoporum pleno jure pollere dignoscimur, dandam duximus et conferendam, prouti damus et conferimus praesentium per vigorem. Eapropter vobis, reverendissimis dominis praeposito majori, lectori, cantori, custodi ceterisque ecclesiae cathedralis nostrae Weszprimiensis canonicis, fratribus et filiis nobis in Christo dilectis harum serie firmiter praecipientes [161.] comittimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus jamfatum Georgium Tejfalusy in memoratam praeposituram et canonicatum introducere receptoque ab eodem fidelitatis juramento

e-archivum 2025

servatisque de jure, praxi et consuetudine servandis ipsum et neminem alium investire, locum in stallo canonicatui ejusdem competentem cum omni plenitudine juris canonici dare et assignare, demum de proventibus et emolumentis ex saepedicta praepositura provenientibus quibuslibet eidem respondere, ac per eos, quorum interest, responderi facere modis omnibus debeatis, et teneamini ea tamen cum expressa conditione, ut idem dominus canonicus et praepositus continuam residentiam hic facere et omnia onera ad instar reliquorum dominorum actualium canonicorum supportare, simul etiam fundum et domum sibi et suis in hac praepositura et canonicatu successoribus deservientem propriis sumptibus procurare teneatur. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in solita residentia episcopalis civitatis nostrae Weszprimii, die 1-a Januarii 1767. Ignatius episcopus Weszprimiensis m. p. (L. S.)

Productum sub no. 3-o

Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae etc., regina apostolica etc., archidux Austriae etc. etc.

Honorabiles fideles nobis dilecti! Posteaquam sedatis bellorum motibus, quae initia suscepti felicis regiminis nostri admodum afflixerant, almam pacem quietemque et tranquillitatem, in qua perpetuis temporibus subjectos nobis fideles populos conservari, regi, et gubernari constanter cupimus, in subditis nobis ditionibus plene restabilivissemus, in id statim animum nostrum advertimus sollicitisque studiis benigne intentae eramus, ut pro materna illa qua praecipue in percharum nobis Hungariae regnum partesque eidem adnexas ferimur cura et vigilantia, quamve innumeris occasionibus testatam reddidimus testamurque in praesens, inflicta per intestinos praesertim, qui superioribus annis viguerant motus, vulnera resanemus reparemusque, atque omnia ea, quae sub diuturno hostili possessorio ruinata et desolata erant, quantum fieri potest, restauremus pristinumque in florem reponamus.

Cum vero ad regiam hanc et maternam sollicitudinem nostram cumprimis etiam pertineat avitas praedecessorum nostrorum divorum condam Hungariae regum fundationes ad eum, [162.] quem ab origine sua habuerunt, splendorem atque integritatem, quantum per rerum circumstantias licet, restituere, in harum autem fundationum avitarum classe capitulum hoc cathedralis ecclesiae Weszprimiensis, quod olim florentissimum erat magnoque canonicorum numero eminebat, subinde vero sub Turcicis bellorum motibus sedibus suis motum, tandem vero victricibus caesareo-regiis

VEL 2025 e-archivum

armis depulso ex partibus iisdem Christiani nominis hoste infensissimo jure postliminii restitutum est, non postremum locum obtineat, vigilem eapropter in eo quoque curam adhibuimus, ut quemadmodum ipse episcopatus Weszprimiensis novis nunc limitibus mutuis cum sede apostolica consiliis circumscriptus est, ita antelatum quoque capitulum ad mentem primaevae fundationis, quantum subversantes hanc in rem circumstantiae admiserint, omni ex parte reguletur.

Quae inter regulationis puncta illud praeprimis occurrit, ut saepefatum capitulum ex tot numero canonicis componatur, quot tam obligationibus chori ecclesiastici jugiter in ecclesia Dei cum adstantis fidelis populi aedificatione psallendi reliquisve muniis, quae iisdem tam in consistorio, quam et aliis officiis suis capitularibus et ecclesiasticis ad regimen diaecesis pertinentibus ad latus episcopi sui ordinarii exsequendis ex ratione vocationis suae incumbunt ex asse pro eo ac debent, respondere valeant.

Atque hoc consilio praesules condam vestri Martinus Biró et Ignatius Koller piae uterque reminiscentiae numerum canonicorum in sex individuis a tempore capituli hujus jure postliminii restitutionis subsistentem a proportione accrescentium reddituum capitularium augere in votis habuerunt, et posterior effective etiam praepositurum de Hantha pro portione septimi canonici, interea etiam, dum amplior adhuc numerus accedere potuerit, capitularibus redditibus adjecit.

Quamvis autem piae huic nostrae intentioni et desiderio restaurandi et in pristinum florem reponendi capituli hujus Weszprimiensis, quod olim e 33 canonicis participantibus compositum fuisse veteribus e documentis eruitur, pro hic et nunc plene omique ex parte satisfieri vel ex eo nequeat, quod proportionata numero illi canonicorum bona juraque possessionaria, quae primum per fundatorem capituli hujus, sanctum quippe Stephanum protoregem eidem collata, pietate dein et munificentia sancti Ladislai aliorumque praedecessorum nostrorum divorum condam Hungariae regum ac liberalitate etiam plurium privatorum benefactorum aucta sunt, in parte autem emptionali quoque capituli jure incrementa sumpserunt, occupante anno 1552. Weszprimium Turca capituloque partim disperso, partim vero exciso direpta exstiterint, et hucdum etiam aliqua tantum eorundem parte capitulo restituta sub alieno [163.] possessorio exsistere perhibeantur, atque ex eo numerus eorundem moderni possessorii proventibus, qui a tempore jure postliminii restitutionis, quo videlicet ob desolatum bonorum statum atque adeo exiguos abinde percipi queuntes proventus non plures sex participantibus canonicis constitui poterant, aucti sunt, et a quo tempore alia quoque capituli jura e manibus saecularibus revindicata iisdemque capitularibus bonis posterioribus annis adjecta sunt, approportionari debeat, dum revindicandis sucessive juribus novisque ne fors accedentibus fundationi-

VEIL 2025 e-archivum

bus capitulum hoc plene ad florem pristinum primaevumque canonicorum numerum reduci valeat.

Benigne proinde perpendentes maturoque animo revolventes necessitatem parte ex una augendi aliquantum numeri canonicorum crebro memorati capituli hujus, quo nempe ecclesiae et diaecesano servitio, quod hactenus uno alterove morbo laborante, aliis iterum in capitulari et consistoriali exmissione constitutis ad angustos persaepe limites restringebatur, amplius prospiciatur, parte vero ex alia benigne praecavere volentes, ne proventibus in plures justo partes dispensatis capitulares conveniente characteri suo subsistentia destituantur, ut quo securius hoc in negotio procedere et quo certius hanc in rem quidpiam constituere valeamus, exhiberi nobis fecimus medio praesulis vestri annuorum communium capitularium reddituum consignationem, qua penitus perspecta expositisve in eadem proventibus cum necessaria quotannis erogatione combinatis atque examinatis iis redditibus, qui subtracta annua erogatione resultant, et effective participantes inter canonicos subdividi consueverunt, sumpto praeterea benignam in reflexionem etiam eo, quod revindicata per vos e saecularibus manibus mutuato aere jura ab onere inhaerenti in exigua admodum parte sint depurata, omnes horum proinde bonorum proventus in depensionem census exsolutionemque onerum converti debeant.

Numerum capitularium, qui a tempore suae jure postliminii, uti praemissum est, restitutionis ad haec usque tempora in sex solum participantibus canonicis substitit, duobus adhuc individuis augere, consequenter in octo canonicis participantibus defigendum ea ratione clementer decrevimus, ut proventus praepositurae de Hantha, qui hactenus ad septimum canonicum pertinebant, massae communium proventuum capitularium adjiciantur, omnesque hac ratione proventus octo inter canonicos subdividantur.

Cum autem in hac proventuum distributione receptum in aliis quoque capitulis laudabilem morem, ut quippe columnis capituli, prouti charactere et dignitatis honore suos inter fratres eminent, ita etiam a proportione major [164.] eisdem e communibus proventibus rata assignetur, hoc quoque in capitulo observari. In depurandis dein revindicatis per vos e manibus saecularibus aere alieno bonis hucdum inhaerentibus oneribus omnem adhiberi solertiam et conatum, benigne velimus.

Hinc tam de quali hactenus in medio vestri in proventuum distributione relate ad columnas capituli vigente usu, aut quid inposterum hanc in rem ad exigentiam immediatae declaratae voluntatis nostrae constituere meditemini, qualemve depurandorum quamprimum onerum praeindicatis bonis inhaerentium inire rationem, concertatis cum praesule vestro consiliis habitaque in omnibus debita cum eodem cointelligentia intendatis per eundem nos demisse informari jussimus.

VDU 2025 e-archivum

Ex praemissis proinde uberrime intelligetis, qualemnam capituli hujus suscipiendam restaurationem in hoc rerum statu necessariam esse adinvenerimus, qualiterque defixo hoc octo canonicorum numero tam ecclesiae, quam diaecesano servitio sufficienter prospectum iri arbitremur.

Quod ipsum vobis pro vestri directione et observantia praesentibus notum reddentes, quemadmodum maternam hanc provisionem nostram gratissimo vos suscepturos animo nullae dubitamus, ita etiam benignae huic in promotionem unice cultus divini directae dispositioni altissimaeque ordinationi nostrae vosmet ad amussim conformaturos plene confidimus, vobis reliquo gratia nostra caesareo-regia benigne propensae manemus.

Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae, die 16-a mensis Januarii, anno Domini 1778. Maria Theresia m. p. Comes Franciscus Eszterházy m. p. Josephus Brunszvik m. p. (L. S.)

Productum sub no. 4-o

Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque regina apostolica etc., archidux Austriae etc. etc.

Honorabiles fideles nobis dilecti! Demisse nobis retulit praesul vester, quod in obsequium benigni mandati nostri regii sub 16-a Januarii anni superioris emanati numerum canonicorum hactenus in sex individuis subsistentem novis duobus participantibus canonicis effective adauxerit, quod item certa subdividendorum proventuum capitularium idea consistorialiter majori videlicet votorum parte elaborata, quod porro titulus praeposiurae de Hantha pro veteri usu penes stallum columnas capituli immediate sequens reservatus, quod denique certa [165.] etiam idea exsolvendorum capitularium onerum per vos projectata sit. Super quibus igitur sequentem benignam resolutionem nostram elargitae sumus, ut videlicet primo ante omnem aliam divisionem praevie ex tota quanta massa proventuum capitularium salaria officialium, servitorum et notarii capitularis necnon horum deputata, omnesque aliae capituli necessariae et communes expensae deducantur, hisque deductis primum pro quatuor columnis ex omnibus redditibus nona praebenda exscindatur, et hujus duas quartas praepositus major, tertiam quartam autem lector habeat, quarta quarta vero inter cantorem et custodem ea ratione subdividatur, ut cantor ejusdem duas tertias, custos denique unam tertiam participet, atque hac nona praebenda modalitate praemissa excisa ad aequalem inter octo canonicos divisionem procedatur, eo per expressum addito, ne columnis capituli in excolendis vineis et culinaribus hortis penes columnas unice ultro etiam relinquendis

VEL 2025 e-archivum

imposterum labore communium capitularium subditorum uti liceat, sed hos et similes labores privatis suis impensis peragi facere teneantur. Hacce proinde distribuendorum proventuum capitularium idea praevia ratione per nos quoque clementer adprobata, etsi ad eam confratrem quoque vestrum praepositum majorem, ubi benignam intentionem nostram intellexerit, omnino accessurum confidamus, si nihilominus ad hanc praepositurae regulationem ultro quoque accedere renueret, vim quidem nullam adhiberi, sed eundem in antiquo participationis usu relinqui, ac nonnisi pro futuris praepositis crebro fatam ideam nunc pro tunc stabiliendam, cetera autem, excepta praeposituralı praebenda, modalitate praemissa illico effectuanda decernimus.

Clementer praeterea coannuimus, ut titulus praepositurae de Hantha, cujus quidem proventus massae communi adjecti habentur, pro aliquali decore capituli stallo, quod columnas immediate sequitur, stabiliter defixus maneat. Confidimus nihilominus, quod huic quoque individuo propter graduationem saltem tunc, ubi debita capituli majori in parte depurata fuerint, praeter canonicalem praebendam aliquid adjicietur.

Cum denique tertio informemur, quod fine deducendorum onerum passivorum capitulo huic titulo revindicatorum bonorum incumbentium firmum quodpiam systema iniveritis, clementer omnino praecipimus, ut propositum hoc in passu systema accurate observetur, ast una confidimus vos aliud quoque ocyus depurandorum onerum remedium erga mediationem praesulis vestri adinventuros. [166.]

Quemadmodum proinde in hac conformitate praesuli vestro rescripsimus, ita etiam vobis clementer committimus, ut ad praemissorum effectum procedatis. Vobis in reliquo gratia nostra caesareo-regia benigne propensae manemus.

Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae, die 19-a Novembris, anno Domini 1779. Maria Theresia m. p. Comes Franciscus Eszterházy m. p. Josephus Gaszner m. p. (L. S.)

Productum sub no. 5-o

Nos Josephus Bajzáth etc. etc. dilectis in Christo fratribus praeposito majori, lectori, cantori, custodi ceterisque cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis canonicis salutem et paternam benedictionem. Postquam verus ille atque aeternus Pastor et episcopus animarum, Christus Dominus, ad gubernandam universalem ecclesiam, quam suo pretioso sanguine aquisivit, apostolorum principi beato Petro et ejus legitimis in cathedra Petri successoribus, coelestis simul et terrenae tradidit plenitudinem potestatis,

ceterisque episcopis gregem Domini pascendum et ecclesiam, cui praesunt, moderandam commisit, sicut episcopus ex divina praeordinatione supremae apostolicae dignitatis locum in cathedra sua tenet, ita etiam ecclesiae cathedralis canonici, qui repraesentant personas sanctorum apostolorum, dum Christo Salvatori regnum Dei praedicanti atque humanae salutis mysterium operanti ministrarent, eidem episcopo in exsecutione sacerdotalis officii et in dirigenda ipsa ecclesia consiliarii et coadjutores assistunt, quasi oculus et aures ac nobilissimae capitis partes et praecipua illius membra a Spiritu Sancto constituta, qui in hac ipsa ecclesiastica hierarchia divina dispositione cum ipso episcopo communi patre ac pastore suo tanti ponderis molem atque onus populorum sustineant, et pro animarum salute, pro fide, pro justitia, pro unitate assiduo invigilent ac laborent, qui circa ipsum ecclesiae serviendo singularum ecclesiarum commoditatibus se impendant et earum subalternis rectoribus praesidio et adjumento esse debeant.

Ut proinde tanti muneris amplitudo ea, qua decet, observantia apud cunctos honoretur, et in quos ob eminentiam gradus omnium oculi, omnium ora convertuntur, necessum est, ut sacris hujus honoris insignibus decorati eximia eruditione, innocentia et sanctitate ac omnium virtutum genere a vero solidorum bonorum largitore Deo supra ceteros illustrati conspiciantur, atque in eis Pastor aeternus Christus Deus glorificetur, [167.] sacerdotale ministerium honorificetur, animae fidelium laetificentur, rectores denique animarum eorum exemplo, opera, consilio et sedula vigilantia in rite exsequendis muniis suis proximius foveantur et consolidentur.

Cum itaque venerabiles fratres vos ipsi veri cardines sitis, et conspicua ecclesiae nostrae lumina, templi Dei bases, firmamenta et columina sacrae nostrae ditionis, singulari quadam pietate ac doctrina, nec vulgari aut mediocri, sed insigni atque eximia virtute abundare debetis, ut quam geritis personam digne et honorifice sustinere valeatis, vita et moribus vestris exemplo ceteris praefulgeatis, quo verba et responsa vestra pro oraculis monita ac praecepta ab omnibus Christi fidelibus regulae et norma recte vivendi recteque sentiendi existimentur, ac a vobis quasi sapientissimis magistris ecclesiasticae disciplinae forma suscipiatur et ad mores vitamque cunctorum fidelium componendos longe lateque diffusa propagetur. Doctrina porro vestra infirma confirmentur, disrupta consolidentur, depravata convertantur, plurima et persaepe majoris etiam momenti negotia et causae, quae ad forum ecclesiasticum ex lege municipali pertinent, praeclara fide et prudentia vestra cognoscantur, ecclesiarum vero rectores, qui in hac regione nostra dispersi curam animarum sustinent, judicio, consilio et authoritate vestra instruantur, dirigantur et fulciantur.

Quemadmodum autem vos, qui una nobiscum aliquando in districto ac tremendo Dei judicio villicationis vestrae rationem reddituri estis, offici

vestri non immemores fore confidimus summamque spem et fiduciam nostram in laudata industria et cooperatione vestra reponimus, ita nos, postquam divinae bonitati placuit imbecillitatem nostram ad moderamen sanctae hujus ecclesiae provehere, inter ceteras quas pro bono ecclesiae nostrae his maxime adversis temporibus dies noctesque suscipimus curas et cogitationes, hanc ipsam episcopali nostra sollicitudine dignissimam judicavimus, ut ad communem salutem et profectum Christiani populi nostrae curae ex Alto crediti, hujusque rectorum a nobis longe lateque sparsorum majorem observantiam ac ad ipsius hujus venerandae antiquitatis ecclesiae decus et ornamentum, tam circa reducendum in parte archidiaconorum numerum, quam et inducendam poenitentiarii, scholastici canonicalem praebendam editas idcirco olim a decessoribus nostris sanctiones et sacrorum canonum decreta expenderemus, in quibus licet plures in hac ecclesia nostra archidiaconatus, ac inter ceteros praeter et ultra cathedralem de praesenti quoque fulgentem insuper Szaladiensem etiam et Sümeghiensem praeexstitisse comperiamus, sed nec canonicales poenitentiarii et theologi sive scholastici praebendas isthic defuisse ex sacris legibus fundate inferamus, rebus tamen humanis per injuriam temporum in deterius prolabentibus, si cathedralis archidiaconatus dematur, cetera cuncta dolenter hac aetate desideramus. [168.]

Quocirca ita jam exposcente rerum ac temporum qualitate, ut veteris sinagogae figura sanctae et apostolicae ecclesiae veritati respondeat, sequi cupientes mandatum Domini factum ad Moysen de congregandis 70 viris de senibus Israel, quos nosset senes populi esse et magistros, ut secum onus populi sustentarent et non ipse solus aggravaretur, super quos ad ostium tabernaculi ductos loquente Domino Spiritus requievit, habita vobiscum matura deliberatione de vestro pariter consilio et unanimi consensu florentes olim in hac ecclesia nostra cathedrali Szaladiensem et Sümeghiensem archidiaconatus rursum revocamus, renovamus et jure postliminii cum plena authoritate et potestate ac competente honore reducimus dando et assignando his locum et stallum in ecclesia, et quidem archidiacono Szaladiensi immediate post cathedralem archidiaconum, illum vero futuris semper temporibus ordine sequetur archidiaconus Sümeghiensis, quorum omnium trium archidiaconorum, ut praemissum est, proprii muneris erit tum ex ipsius officii debito, tum ex sanctorum patrum decreto antistiti suo assistere eique in regenda ecclesia consilium et operam assidue praestare atque cum eo ecclesiae necessitatibus providere, in particulari vero archidiaconatus sui Christifideles et horum rectores judicio, directione et consiliis fovere, rectorum muneribus, nec secus episcopi aut ejus vicarii ordinationibus rite exsequendis sedulo intendere, causas et controversias cognoscore, errata corrigere ac pro re nata etiam ecclesias et harum rectores visitare.

2025 e-archivum

Sancimus praeterea et eadem authoritate nostra de eodem vestro consilio et conformi assensu canonicales poenitentiarii et scholastici sive theologi praebendas suffulti sacrorum canonum praeceptis in majus ecclesiae nostrae decus et obsequium in perpetuum constituimus, imo renovamus, reducimus et stabilimus declarantes utriusque muneris esse, et quidem canonici poenitentiarii in ecclesia cathedrali sacramentales confessiones excipere et prae ceteris salutem animarum illic providere, alterius autem scholastici seu theologi ad ea, quae rem literariam et juventutis cum ecclesiasticae, tum saecularis doctrinam quaqua ratione contingunt, curas et industriam reflectere, moribus et officiis docentium invigilare, imo scholas ipsas pro re nata tradere ac principaliter juventutem ecclesiasticam Scripturae sacrae solida doctrina imbuere.

Atque haec sunt, venerabiles fratres, de quibus pastoralis officii nostri cura nos incitabat, ut in nomine illius, qui pro Dominici salvatione gregis in ara Crucis in pretium immolari non abhorruit, talia potissimum provisionis remedia statueremus, per quae sancta et apostolica fides ubique, prout debet, efficacius conservetur, ministri tam hujus cathedralis, quam [169.] et aliarum sacrae ditionis nostrae ecclesiarum muneris et officii sui, quod per gratiam vocationis suae sustinent, cum onere conscientiarum suarum admoneantur, decus autem et ornamentum ecclesiae nostrae augeatur, qua constitutione nostra, velut nobis legem imponimus et eandem successoribus nostris indicamus, ita eandem ad vos pro debita observantia et ad effectum cum paterna benedictione dirigimus.

Datum in curia nostra episcopali Weszprimii, die 18-a mensis Octobris 1777.

VEL 2025 e-archivum

Productum sub no. 6-o

Josephus Bajzáth Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Weszprimiensis etc. etc. Animo revolvens desolatum statum diaecesis meae Weszprimiensis parochorum et in vinea Domini desudantium sacrorum curionum, qui videlicet hactenus post exantlatos etiam in cura animarum indefessos labores fortique animo superatas mundi et, quae hunc sequuntur, diversas corporis et animi calamitates, tandem senio, viribus variisque morbis confecti nullum tamen impensi laboris sui solamen capere potuerunt, neque opportunum locum, quo caput reclinent, habuerunt, sed afflicti satis, majoribus adhuc afflictionibus pressi in opprobrium ecclesiastici status hinc inde dispersi novissimos suos dies exigere et claudere debuerunt, cui malo quantumvis jam zelo industria ac pietate reverendissimi domini Pauli Kiss cathedralis ecclesiae nostrae Weszprimiensis praepositi majoris et canonici opportune

ac utiliter subventum sit, qui utpote domicilium affabre factum improbis expensis suis solide positum et cum principio intentionis suae ad usum educandae nobilis juventutis destinatum, alterata tamen subinde voluntate sua in seminarium talium virorum, qui de cura animarum ac notanter de hac diaecesi Weszprimiensi benemeriti sunt, et quorum merita ac laboribus fessae vires ultimam quietem juste deposcunt, animo deliberato solemnique fassione idcirco celebrata spiritu prorsus ecclesiastico transderivavit, et mihi qua loci ordinario observata omni legali introductionis methodo realiter ac effective tradidit. Cum tamen per id emeritis his presbyteris utut in se magnum, ast solum residentiae et tabernaculi beneficium accesserit, deessent autem adhuc summe necessaria media, quibus vita eorum postremis diebus congrue ac convenienter sustentari posset, hinc ne hac in parte quoque defectum patiantur, paterna cura et sollicitudine inductus eisdem pro omni posse meo de beneficiis meis ex benedictione Dei decursu vitae meae susceptis et meis voluptatibus subductis succurrere firmiter constitui. Et quia penes obtentam de rebus meis libere testandi facultatem regiam una cum aditu episcopatus mei sacratissima [170.] sua majestas in vino, frumento, foeno, curribus, equis, helciis et aliqua parte argentariae fundum instructum mihi benigne resolvisset, qui a paritate conventionis cum fisco regio initae ad paratum aes reductus in toto 10605 fl. 10 den. constitueret, fundum tamen hunc instructum, velut contextus regiae expeditionis indicat, altefata sua majestas non cum obligatione, quae ceteroquin in aliis episcopatibus communis est, similem fundum meo in episcopatu successori relinquendi, sed ex singulari, qua me indignum distinguere voluit, gratia sua gratis et citra omnem refusionis obligationem personae meae clementer resolvit, ei unice adjecto, quod confidat diaecesis meae emeritis ac deficientibus presbyteris post obitum meum ad minus tantundem, quantum praeattactus fundus instructus faceret, per me ultimis tabellis relinquendum, unde tametsi titulo accepti a fisco regio memorati fundi instructi nulla me maneat obligatio seu meo in episcopatu successori, seu etiam emeritis diaecesis meae presbyteris quidpiam relinquendi aut legandi vel donandi, ne tamen specialis haec suae majestatis gratia, quae mihi grato animo est recolenda, in me vacua reperiatur, eapropter tum ad implendam, quam Augusta in aequanimitate mea collocavit hac in parte fiduciam, tum vel maxime ex justa compassione et amore fratrum et filiorum meorum, qui intra ambitum diaecesis meae Weszprimiensis in cura animarum et servitio ejusdem diaecesis pondus diei et aestus zelo apostolico portarunt, ac subinde aetate, viribus aut morbis fracti defecerunt, ante etiam obitum meum, dum adhuc viribus pollerem, eorundem congruae et stabili subsistentiae paterne prospiciendum duxi, quemadmodum etiam in praemissum finem pro parte dicti presbyterorum emeritorum seminarii Weszprimiensis titulo perpetuae fundationis venerabili

capitulo aeque Weszprimiensi effective do, trado et consigno in capitali summam 20 millia fl. ea tamen lege et conditione, ut cumprimis ex censu hujus capitalis crebrofati presbyteri deficientes condecente victu et servitio necessarioque amictu debite provideantur, dein vero per hos in recognitionem beneficii singula hebdomada duo missae sacrificia, vel si in statu celebrandi non fuerint, duo officia divina vel rosaria alternatim inomisse persolvantur, unum quidem die Martis pro sua majestate sacratissima et ejusdem augusta domo Austriaca, alterum autem die Veneris pro felici morte mea, post decessum vero meum pro refrigerio peccatricis animae meae, quae onligatio, ne tractu temporis e memoria elabatur, pendente in refectorio aut alio patulo loc tabella constanter eatenus reflectantur. Quemadmodum proinde Deum largitorem, a quo domum hoc recepi, imis precibus oro, ut sacrificium istud de manibus meis misericorditer suscipere dignetur, ita venerabile capitulum omni, qua possum, contentione paterne interpello, ut ex amore Dei et caritate Christiana proximi rementionatum emeritorum seminarium cum hac exili fundatione mea sub curam et tutelam suam recipere non gravetur.

In cujus fidem praesentes sub|scripsi [171.] et sigillo meo usuali munivi in castro meo Weszprimiensi, die 12-a mensis Januarii anno Domini 1778. Josephus Bajzáth episcopus Weszprimiensis m. p.

VFL 2025
e-archivum

Visitatio canonica capituli et ecclesiae cathedralis Weszprimiensis anno Domini 1818. peracta

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

[1.]

Articuli visitationis ecclesiae Cathedralis Weszprimiensis
et capituli aliarumque piarum fundationum ad curam ejusdem capituli pertinentium, omnium denique piorum locorum intra limites oppidi Weszprém consistentium[99]

[VFL I.1.7. VI. doboz 2. csomó]

1-o: Quando et a quo fundata est ipsa ecclesia? Sub quo titulo et patrocinio? Per quem item et quando aedificata, num consecrata? An, et a quo dotata, quae hujus dos aut capitalis summa, et ubi elocata? Num aliquibus privilegiis et libertatibus, per quem et quando sit locupletata?

Ad 1-mum: Annus, in quem cathedralis Weszprimiensis ecclesiae initia defigi certo possint, determinari non potest; exstitisse illam anno 1001. eruitur e diplomate dotationis abbatiae et monasterii Sacri Montis Pannoniae per sanctum regem Stephanum concesso, in quo idem divus protorex invicem Simeghiensis comitatus decimarum praedicti Sacri Montis abbatiae et monasteria donatarum ecclesiae sancti Michaelis archangeli, ne vacua esse videretur, et parochiano episcopo, ne injurias et querimonias pateretur, Curtem alias Corton ab se collatam profitetur; ex hoc eodem diplomate ac alterius pariter sancti Stephani diplomatis in capitulo exstante authentico transumpto constat sub titulo: Gloriosoque nomine sancti Michaelis archangeli erectam ejusque honori ac patrocinio oblatam, atque ab eodem divo protorege collatis quatuor civitatibus aliisque latifundiis, quo suo loco specifice designabuntur locupletatam. Hinc cathedralem ecclesiam nostram divi protoregis Stephani beneficentiae et apostolici zeli opus esse eumque illius conditorem et primum fundatorem veneramur.

Consecratam fuisse quamvis literali documento demonstrari nequeat, credendum tamen est, cum quod ejus inter ceteras recens erecti episcopatus ecclesias praeeminentia ac dignitas, tum etiam ipsius sancti regis devotio suadeat praescriptum consecrationis ritum circa hanc non fuisse neglectum, quem alias e venerandae antiquitatis usu voluit observatum. Credibile autem est per Stephanum primum Weszprimiensem episcopum, quem divus protorex in suo diplomate ex more primorum Christi saeculorum sanctissimum et celebrem nominat, dedicatam et consecratione initiatam

[99] Az irat külzetén más kézzel és tintával: „Visitatio canonica cathedralis ecclesiae Weszprimiensis de anno 1818. die 11-a Maii et subsequis peracta.”. A cím felett szintén más kézzel és tintával: „Visitatio anno 1818. die 11. Maji suscepta et continuative successivis diebus perlecta et continuata.”

exstitisse, cujus usque modo anniversaria dies traditione a majoribus accepta dominica quarta post Pascha singulis annis cum octava per totam diaecesim recolitur.

Dotem, quae unice fabricae aliisque illius necessitatibus assignata fuisset, habuisse non constat, habuit tamen omnen, quam occurrens [2.] necessitas requirebat, provisionem e redditibus bonorum, quae sanctus rex in praememorato suo diplomate Stephano episcopo et eidem ecclesiae contulit, sed etiam non videtur eguisse horum, cum sancti Stephani regis in augmentanda ornandaque ea studium ac pietatem praeprimis Gisela sancti Stephani, Adelhais sancti Ladislai conjuges, ipse etiam sanctus Ladislaus rex ac alii post hos reges, reginae, regni proceres ac nobiles certatim aemulantes praeter adtributa jura possessionaria copiosa largitione tanta in stipes et thesaurum templi contulerint, quanta collata fuisse dubitari posset, nisi authenticum Ladislai quarti regis diploma, cujus exemplum ex autographo desumptum sub no. 1-o[100] operi visitationis subnectimus, omnem dubitandi rationem eximeret. Teste diplomate hoc anno 1276. habuit cathedralis haec ecclesia calices aureos 15 gemmis et lapidibus pretiosis ornatos, calices argenteos viginti, processionales aureas cruces no. 20, thuribula aurea tria, argentea quatuor, situlam auream cum aspersorio aureo unam, quatuor plenaria aurea ornata cum gemmis et pretiosis lapidibus, undecim plenaria argentea, dalmaticas cum aurifrigiis nobilibus praeparatas sexaginta, totidem subtilia ejusdem materiae et operis, totidem quoque subtilia de purpura deaurata ad quotidianum usum deputata, cortinas de exameto diversorum colorum octuaginta, cappas de exameto diversorum colorum, quarum extremitates in parte anteriori erant cum aurifrigiis pretiosis latis et amplis ac gemmis in plerisque desuper contextas numero septuaginta, cappas purpureas deauratas nonaginta. Indumentorum altaris sancti Michaelis archangeli paria decem de exameto purpura et de baldigno deaurato cum cooperta de syndone et manutergiis, quorum comae erant aureae, et appenditiae manutergiorum aureae, indumentorum, seu ornamentorum altarium paria sexaginta, indumentorum seu ornamentorum sacerdotalium, diaconalium, subdiaconalium et acolytorum promiscue cum aurofrigiis[!] praeparata paria sexaginta, tapetia Graeca magna et nova praeter usitata viginti quatuor, libros ecclesiasticos ad valorem trium millium marcarum, aliasque res pretiosas a tempore sanctissimi regis Stephani largitione regum et pietate praelatorum ac fidelium congestas, quae aestimationi subjici vix valebant. Sic constituta et ordinata cathedralis haec ecclesia, etsi subinde Tartarorum in regnum incursionis tempore rerum suarum

[100] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 1." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

jacturam perhibente Ladislai quarti diplomate [3.] non modicam passa sit, nihilominus sub glorioso nomine potentique tutela patroni sui sancti Michaelis archangeli multis tam spiritualium quam temporalium bonorum fructuumque aucta incrementis per quinque saeculorum aetatem, sive usque cladis Mohátsianae tempora floruit; post hanc primum circa annum 1544. ab episcopo sponso suo Martino Kecseti aureis, argenteis vasis, pretiosis clenodiis et supellectilibus securioris custodiae praetextu Posonium ablatis spoliata, dein anno 1552. praesidio Weszprém per Michaelis Vass capitanei proditionem die 1-a Julii, prout archiepiscopi Olahi Chronicon habet, a Turcis capto, foede vastata in abominationis desolationem incidit. Gravis erat haec plaga, qua omnia in unam involuta sunt calamitatem, nam quos e canonicis vel vivendi mediorum, quod praecedentibus annis bona capituli a diversis invasa occupataque fureint, adtennatorum defectus vel impendens ab hoste metus Weszprimio exigere non potuit, eorum alii, et quidem Gallus Rezi Eörsiensis praepositus, Albertus Pesti Albensis archidiaconus, Stephanus Zákan, Blasius Paksi cum innumera plebe absque aetatis et sexus discrimine interfecti, Petrus Mamai Budam in carceres, ubi etiam vitam finivit, Casper de Szepetnek vicarius et Gallus de Békálla in diram barbarorum captivitatem abducti, alii in diversas partes dispersi interierunt, ac cum illis authenticum capituli sigillum periit, totumque capitulum excisum et exstinctum est.

Taliter desolata, squallore quasi in plagae a Deo ob populi sui scelera immissae testimonium per annos septuaginta octo sepulta jacuit, et ob diversarum sectarum praecipue Calvinianae haeresis in tota Weszprimiensi provincia diffusae dominatum, nec surrectura sperabatur, sed idem Deus, cum irasceretur, etiam recordatus est misericordiae et suscitavit virum, qui dispersos sanctuarii hujus lapides colligeret. Is erat senior Stephanus Sennyei de Kiss-Sennye anno 1629. Weszprimiensis episcopus electus, cujus supplicatione et indesinentibus precibus permotus gloriosae reminiscentiae imperator Ferdinandus secundus de ecclesia et capitulo Weszprimiensi restaurandis anno 1629. elargitus est mandatum, quod anno sequente 1630. die 5-a Januarii idem episcopus modo, qui mox uberius describetur, exsecutus est.

Tunc reconciliata et, quantum illorum temporum angustiae admiserunt, mundata ac instructa fuit, toroque saeculi 17-i fractu divinorum ministeriorum et laudum celebratione frequentabatur. Sed sub exordium 18-i saeculi, enatis in regno [4.] intestinis bellorum moribus, novis ruinis vastata fuit, Haiszterus enim Caesareae militiae contra rebelles dux sive praepositi capitularis per eum interrogati inconsulta responsione, sive, quod vero similius, rebellium obstinatione irritatus, injectis in praesidium ignivomis globis, eam succendit et, quae post Turcicum furorem supererant antiquae majestatis vestigia, plene funditus delevit. Annis prope viginti

e-archivum 2025

sic deformata ecclesiae istius facies visebatur, usque eo nempe, donec per Emericum Eszterházi episcopum pro regenda diaecesi Weszprimiensi anno 1723. nominatum ingentibus sumptibus ad praesentem magnificentiam est elevata, novissima haec restauratio, prout versus „pIe ConDeCorata sVM eX rVInIs" fronti ecclesiae inscriptus exhibet, anno 1723. absoluta est.

Dotem occasione postliminii restaurationis nullam in bonis immobilibus vel parato aere accepit, verum sucessive, ac primo e testamento illustrissimi domini Joannis Baptistae Othonis e comitibus a Volkra episcopi Weszprimiensis dispositione florenos 4000, a duobus Francisco et Stephano Nagy canonicis fl. 2600 aquisivit, quae summae sucessive pia praesulum excellentissimi illustrissimi domini Ignatii Koller ac praeprimis excellentissimi illustrissimi domini Josephi Bajzáth, qui in toto 170.000 fl., dein complurium canonicorum munificentia in suae ultimae voluntatis tabulis contestata, denique e tertia postremum denati excellentissimi illustrissimi domini praesulis Pauli Rosos remansae substantiae parte florenos 45.000 efficiente eidem ecclesiae assignata ita adauctae sunt, ut licet per systema devalvationis magnam jacturam passae nihilomius hodie nomine dotis numeret fl. 276.267 cr.52 ¼ in valuta, in conventionali vero moneta 1102 fl., quae apud diversos elocata censum partim 6, partim 5 pro centum fructificant ecclesiae, prout subjectus elenchus exhibet (no. 2.).[101]

In reliquo ecclesia haec specialia aut extraordinaria aliqua privilegia non habet, sed quae jure communi cathedralibus ecclesiis attribuuntur, quibusve praerogativis ac libertatibus aliae cathedrales Hungaricae ecclesiae fruuntur, fruitur etiam, et gaudet.

VERI 2025 e-archivum

2-o: Quot sunt in ea altaria, quorum sanctorum honori dicata, et num consecrata, ac necessariis apparamentis provisa?

Ad 2-dum:[102] Altaria superius in ecclesia numerantur septem, in catacumba unum. Ara princeps marmorea est, pictam sancti Michaelis archangeli imaginem sui in medio complectitur. Hanc anno 1769. excellentissimus dominus episcopus Ignatius Koller de Nagy-Mánya assumptis in subsidium expensarum 2000 florenis per Ladislaum Törei canonicum hoc fine testamento relictis 8000 fl. fieri curavit, totamque ejus mensam ritu ab ecclesia praescripto consecravit. Praeter hanc principem aram duae laterales positae sunt in sanctuario, quod una cum [5.] catacumba subtus illud posita e vetere per sanctum Stephanum regem constructo templo reliquum est. Harum una, quae ascendenti ad sanctuarium a dextris cadit, sanctae Crucis vel Crucifixi Salvatoris, altera a sinistris sancti Georgii militis et martyris

[101] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 2." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)
[102] A kéziratban: „2-dam".

honoribus pia canonici Josephi Katona liberalitate pariter e marmore exstructae sunt. Quarta in in navi ecclesiae Beatae Mariae Virginis in caelos assumptae perpetuo privilegio decorata lignea; quinta sanctae Annae matris Genitricis Dei marmorea; sexta sancti Emerici ducis Hungariae pariter marmorea. Posterae duae sumptibus ecclesiae e marmore exstructae. Septima sancti Joannis Nepomuceni martyris lignea. Priores duae metiendae ab ara principali a parte eorum epistolae, posteriores duae a parte eorum evangelii collocatae sunt. Octava in catacumba subtus sanctuarium, ad quam per gradus in lateribus graduum ad sanctuarium ascendentes ducentium constructos descenditur, posita est Virgini Matri Jesum filium suum sinu suo complectenti dedicata, Ludovici Csapodi episcopi et praepositi majoris munificentia e marmore constructa.

De altarium consecratione et portatilibus lapidibus in adnexo sub no. 3-o refertur.[103]

3-o: An sanctissimum Eucharistiae sacramentum decenter sub bona clausura asservetur, et frequentius ac per quem renovetur? Num lampas coram eo constanter ardeat? Cujus officii est hanc alimento providere, et ex quali fundo? An item sufficientia luminaria seu cerei pro usu divinorum habeantur? Cui haec, ex quali fundo providere incumbit?

Ad 3-um: Sanctissimum Eucharistiae sacramentum cum pro publica adoratione, tum ad usum sacrae communionis altera quavis hebdomada renovatur, imo cum communicantium et infirmorum Sacro Viatico providendorum frequentia renovationem ad duarum hebdomadarum spatium prorogari non sinat, hostiae frequentius consecrantur per parochum, ac quantum etiam sacramenti pro publica adoratione confectionem attinet, ne defectus hac in parte emergat, aeque reverendissimus dominus parochus providet. Augustissimum hoc sacramentum in altaris summi et alterius in catacumba exsistentis tabernaculo sub bona clausura custoditur, et coram eodem utroque loco in pendente ante aram lampade lumen constanter alitur, pro quo oleum, uti etiam cerei pro divinorum celebratione, atque ad omnem templi usum necessariae candelae thusque e penu ecclesiae per reverendissimum dominum custodem procuratur.

4-o: Oblata, utpote panem et vinum ad sacri altaris ministeria et pro communicantibus quis administrat, et ex quali fundo?

Ad 4-um: Ad sacri altaris ministeria vinum dominus custos erga florenos olim 30, nunc 90 e censibus ecclesiae cum gratioso episcopali annutu

[103] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 3." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

a capitulo sibi resolutos subministrat, panem autem sive hostias subsacristanus administrare tenetur, qui titulo hoc olim 15 florenos annue [6.] habuit ab ecclesia, nunc pro ratione caristiae auctam accipit.

5-o: Danturne in hac ecclesia cathedrali aliquae indulgentiae plenariae, et super his brevia apostolica? Num item dentur aliquae confraternitates? Quae illae, et sub cujus directione?

Ad 5-tum: Indulgentiae peculiares nullae sunt, congregationes, quae confraternitatis vel sodalicii nomine censeri possint, erectae non exsistunt, sed duplicis ordinis dantur devotiones. Una sub titulo Sanctissimae Trinitatis ab excellentissimo domino episcopo Martino Biró instituta, quae per totam diaecesim laudabili consuetudine magnoque populi fidelis fervore frequentatur. Hic quotidie sub mediae septimae horae sacro absolvitur: sub principium missae populus praecinente cantore unum versiculum de praescriptis hymnis concinit, dein rosarium angelicum, quasi ad modum in choro psallentium in duas partes divisus alta voce orat usque finem sacri, quo absoluto per celebrantem exponitur in ciborio Venerabile Sacramentum, ac coram eo dicuntur lytaniae de Sanctissima Trinitate, quibus pariter finitis dataque cum Sanctissimo benedictione, rursum praecinente cantore populus de praescriptis hymnis unum alterumve versiculum decantat, sicque hanc devotionem absolvit. Altera devotio est sub perpetuae Sanctissimi altaris Sacramenti adorationis nomine in totam diaecesim introducta, quae singulis annis 1-a Januarii, qua die plenariae indulgentiae habentur, viginti quatuor horarum adoratione absolvitur.

VEKI 2025 e-archivum

6-o: Ecclesiae fabricam quis curat, ex quibus redditibus? Quot campanae in turri? Cui has, et unde providere incumbit? Quae solutio a pulsu campanarum tempore funeris, et haec cui caedit? Num, et quot cryptae dentur in hac ecclesia? Qui, et erga quam solutionem in hac sepeliuntur, et haec solutio quo convertitur?

Ad 6-um: Cura fabricae ecclesiae omniumque ad eam quaqua ratione spectantium domini reverendissimi custodis dignitati est adnexa, ille, si quid in ecclesiae aedificio, sacris vasis, supellectilibus, campanis curandum reparandumque occurrit, providere tenetur, quae providendi cura, quamvis domino custodi vi officii sui incumbat, hanc tamen pro suo lubitu et arbitrio exsequi illi non licet, sed si innovationes vel reparationes praecipue notabiliores sumptus requirentes faciendae emergant, praevie capitulo insinuare et quod ab eo ordinatur observare debet; in minorum autem et quotidie occurrentes necessitates respicientium expensarum casibus praeviam insinuationem facere non obligatur, sed unice super solutis apochas in rationibus exhibere. Campanae universim sunt 6. Maxima 95,

secunda 55, tertia 18, quarta 10 centenariorum, quae per celsissimum principem Archiepiscopum Emericum Eszterházi e redditibus episcopatus Weszprimiensis cum hunc teneret collectis procuratae in duabus principalibus turribus adpensae sunt. Quinta 2 centenarios, sexta 50 libras adpendunt. Occasione funeris, si primae quatuor pulsentur [7.] a quovis pulsu florenos 3, si autem ultimae minores, 5 grossi.

Crypta in hac ecclesia unica est cum porta juxta benignae regiae dispositionis praescriptum extra ecclesiam adaptata, in hanc episcopi, canonici et nonnunquam etiam saeculares, licet rarius, deposita 50 florenorum taxa sepeliuntur, quae, sicut et praeexposita funebris pulsus taxa ad ecclesiae rationem cedit inque illius usus adplicatur.

7-o: Habetne ecclesia haec cruces, calices, monstrantias aliaque vasa aurea, argentea, aut alterius cujuscunque nominis clenodia, reliquiaria, et horum omnium producenda inventaria? An haec omnia decenti loco, debito ordine, et in quo loco et sub cujus cura asserventur? Per quem item, et ex quali fundo seu reparentur, seu nova procurentur?

8-o: Ecclesia haec cathedralis habetne indumenta pontificalia, sacerdotalia, levitica, lineam supellectilem, missalia et alium pro cultu et servitio divino apparatum? Quis ille? Super his omnibus specificum inventarium exhibeatur, ac una declaretur? An praemissa omnia in loco condecente, debito ordine, nitide et sub cujus cura conserventur? Per quem item, et ex quali fundo seu antiqua reparentur, seu nova procurentur?

Ad 7-um et 8-um: Sacra vasa aut alia ad usum sacrum ordinata ex auro formata non habet, argentea quoque, ex quo pleraque sanctissimae suae majestati binis vicibus, annis quippe 1809. et 1810. oblata sunt, valde pauca, tam ex hoc nihilominus quam ex alio metallo paratis crucibus, calicibus, ciboriis et monstrantiis, prout etiam pontificalibus, presbyteralibus et leviticis indumentis, omnibus denique pro cultu et servitio divino exsequendo necessariis, quorum forma et numerus in subjecto inventario sub no. 3-io distincte exhibetur, provisa est.[104]

Sequitur elenchus.

Haec sacra vasa omnisque sacra supellex in debito ordine et nitore conservantur in armariis ad sacristias lateri sanctuarii ecclesiae ab utraque parte adhaerentes repositis. Munditiei sacrarum vestium cura ad dominum reverendissimum custodem pertinet, atque haec impensis ecclesiae ab eo procuratur, sumptus etiam, sive antiqua reparari, sive nova procurari

[104] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 3.” jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

debeant, petuntur e cassa ecclesiae, ita nihilominus, ut si novum sacrum adparatum emere et expensas praecipue notabiles fieri oporteat, erogationes ex determinatione capitulari dominorum pro tempore praesulum ratihabitione firmata fiant. [8.]

De statu capituli

1-o: Quando et per quem capitulum hoc primitus est fundatum, pro quot capitularibus personis, cum quali obligatione, cum quali item dote, et num aliquibus privilegiis et libertatibus sit ornatum?

Ad 1-um: Capitulum cathedralis ecclesiae a sancto protorege Stephano institutum, ac cum ecclesia fundatum esse indubium est: sed quo determinate anno et in quot capitularibus personis, e nullo, quod exstaret, authentico literali documento erui potest, id interim pro certo adfirmari posse videtur, quod institutum sit anno 1009., quando sanctus rex, uti superius declaratum habetur, collatis peculiari diplomate bonis et juribus possessionariis dotavit ecclesiam, in quo diplomate recensentur quidem et individuantur bona collata, obligationum tamen, quae canonicis impositae fuissent, nec capituli mentio ponitur, sed ecclesiae tantum, et qui eam gubernat Stephani episcopi, cujus ratio non alia esse videtur, quam quod canonici ad formam veteris ecclesiasticae disciplinae instituti in communi vixerint, et de proventibus a fundatore ecclesiae assignatis provisi in ecclesia psallendo et serviendo Deo famulatum praestiterint. Hinc bona quae per sanctum protoregem ecclesiae et Stephano episcopo in dotem attributa sunt, et inferius ad punctum 5-um individue recensebuntur etiam dotem capituli, quatenus canonici suam inde portionem habuerunt constituisse censeri debent. Ceterum capitulum specialibus quibusdam privilegiis et libertatibus ornatum non est.

2-o: Quae et quot fuerunt ex primaeva fundatione post episcopalem in hac ecclesia cathedrali dignitates, pesonatus, aut altariae vel alia beneficia fixa? Quae item ex his et quales de praesenti, ac in quot personis capitularibus numerantur, qui notanter de nomine et persona dignitates, personatus et canonicatus hodie in hac ecclesia tenent, et ex cujus collatione? Producant suae provisionis instrumenta. Qualem praeeminentiam, seriem et ordinem in capitulo, stallis et voto depromendo ad invicem observant.

Ad 2-um: Cum in capitulis ecclesiisque cathedralibus, ut plurimum, qui gradus dignitatis nomine hodie eminent, consuetudine et provida praesulum constitutione successivis temporibus emersisse constet, incertum, quae in hoc capitulo dignitates prima cum capituli instituti fundatione natae sint. Cum nihilominus in primorum regum diplomatibus, literalibus etiam docu-

mentis, quae erga requisitiones ex vel pro capitulo hoc ex aliis authenticis locis primo Christianae Hungaricae saeculo expedita supersunt, praepositi, decani, lectoris, cantoris et custodis, archidiaconorum [9.] vocabula, quae in jure nomina sunt capitularium dignitatum, diserte contineant, eas post episcopalem e primaeva fundatione in cathedrali hac ecclesia ordinatas ponimus. Post has dignitates alios etiam canonicos, qui sive quod docendi obligationem sibi injunctam habuerint, sive quod effective docendi munus impleverint magistri dicebantur, fuisse institutos[105] in hac ecclesia e similibus literalibus documentis eruitur, sed utrum archidiaconatus, quos successivis temporibus floruisse constat, simul omnes statim in exordio capituli erecti suas in diaecesi provincias obtinuerint, in quot item individuis magistrorum canonicorum numerus substiterit, prorsus incertum est. Postquam autem aliorum post divum protoregem Hungariae regum, procerum et nobilium larga beneficentia facultates ecclesiae adauctae sunt, subinde communi vita canonicorum in singularem mutata crevit canonicorum numerus, ut adeo anno 1552., quo capitulum furore Turcico excisum est, 36 cathedralis ecclesiae hujus numerentur fuisse canonici, et hos inter dignitates praepositus major, decanus, lector, cantor, custos, archidiaconi quinque, cathedralis, Albensis, Segusdiensis, Sümeghiensis, Szaladiensis, personatus tres: praepositus collegiatae ecclesiae sancti Michaelis archangeli de Hanta, praepositus omnium sanctorum, praepositus Beatae Mariae Magdalenae de Eürs[!], et complures altariorum stallis unitorum rectores, assisii praeterea, idest in ecclesia assidui, qui hodie mansionarii dicuntur, ac alii pro ecclesiae servitio deputati presbyteri. Dignitates pro ratione praeeminentiae fixa beneficia et e communibus capitularibus redditibus portiones, archidiaconi e decimis, quartis et cultellis, personatus e suis titulis notabilia habuisse emolumenta indubium est, sed partim avulsa a capitulo vel in saecularium manibus tenentur, vel per beneficiatos ecclesiasticos extra ecclesiae nostrae gremium possidentur, partim autem ita abolita sunt, ut solum nomina eorum ad tristem memoriam in chartis scripta legamus. Haec, quantum e fundationalibus literis aliisque literalibus connotationibus colligi possunt, episcopalis alia, alia autem capitularis collationis erant, utriusque ordinis demisse specifice recensentur.

Rectoratus altariae sancti Blasii cum deserta domo penes domum cantoratus.

Rectoratus altariae sancti Stephani regis simul cum sublectoratu in monte prope ecclesiam sancti Thomae.

Rectoratus santae Afrae simul cum praebenda et domo.

Rectoratus sancti Petri apostoli simul cum praebenda. [10.]

[105] A kéziratban hibásan: „institutas”.

Rectoratus sancti Michaelis archangeli cum domo et vineis.

Custodia cum deserta domo versus ecclesiam divae Margarethae.

Cantoratus simul cum domo et hortis in vico capitulari sanctae Catharinae.

Rectoratus sancti Petri martyris cum domo supra domum sancti Georgii.

Rectoratus altariae sancti Spiritus cum domo et praebenda.

Rectoratus sanctorum Joannis et Pauli cum domo penes domum Sancti Spiritus. Subrectoratus hujus simul cum domo rectoratus sancti Martini.

Rectoratus sanctae Crucis cum domo et praebenda.

Rectoratus sancti Ladislai regis cum domo et vineis.

Rectoratus sancri Udalrici cum domo et praebenda.

Rectoratus sancti Nicolai simul cum praebenda et domo.

Rectoratus altaris omnium sanctorum.

Rectoratus sancti Georgii cum domo et praebenda.

Rectoratus sancti Andreae episcopi in horto domini episcopi.

Rectoratus sancti Joannis apostoli cum praebenda et domo.

Rectoratus sancti Emerici ducis cum praebenda et domo.

Rectoratus omnium sanctorum et sancti Michaelis archangeli de Hanta.

Rectoratus altarium aliaque beneficia capitularis collationis:

Rectoratus capellae Sanctissimi Corporis Christi.

Rectoratus altariae Sanctissimae Trinitatis per magistrum Matthiam Jenő fundatus cum domo et vineis.

Item domus Michaelis Oláh archidiaconi Segusdiensis prope domum cantoratus et custodiae.

Item domus magistri Petri de Raik canonicalis penes domum sanctae Affrae cum vineis.

Item domus magistri Francisci Weszprimii cum 3-bus vineis.

Item domus Sanctissimi Salvatoris cum vineis.

Item domus sanctarum Catharinae, Barbarae et Dorotheae virginum cum vineis.

Item domus Beatae Mariae Virginis sub rupe simul cum vineis.

Item domus Beatae Mariae Virginis penes fluvium sub castro novae fundationis vocata.

Item domus altariae defunctorum cum vineis.

Item domus Nicolai condam Vitéz prope praebendam sancti Joannis.

Item domus hospitalis sanctae Catharinae cum vineis et molendino in Hagymáskér.

VEL 2025 e-archívum

Rectoratus Sanctissimae Trinitatis cum domo penes ...[106] sita et vineis.

Item domus ex opposito praebendae sancti Emerici cum 3-bus vineis ex fundatione Nicolai Penisz [sic!] vicarii et suffraganei.

Rectoratus capellae assumptionis Beatae Mariae Virginis ad latus parochialis ecclesiae sancti Joannis Baptistae cum domo, vineis et terris arabilibus.

Rectoratus altariae Sanctissimi Corporis Christi ex opposito parochialis ecclesiae sancti Nicolai supra fontem Koma, vulgo Komakút.

Ibidem rectoratus altariae sancti Nicolai. [11.]

Rectoratus altariaeundecim millium virginum cum domo et vineis.

Item rectoratus altariae assumptionis Beatae Mariae Virginis cum domo prope ecclesiam divae Margarethae Virginis cum vineis.

Iste erat personalis status capituli cathedralis Weszprimiensis ecclesiae haec, et similia in eo beneficia stallis canonicorum adnexa e primaeva fundatione, antequam Turcae barbari tyrannide exstinctum eversumque fuisset; post excidium evolutis 78 annis anno 1630. die 5-a Januarii ad imperatoris Ferdinandi secundi mandatum anno immediate praecedente impetratum, reductum restauratumque est per seniorem Stephanum Sennyei de Kiss-Sennye episcopum Weszprimiensem, qua occasione introducti installatique sunt canonici quinque, utpote Joannes Kapossy per ipsum restauratorem episcopum pro praeposito majore, per hunc Stephanus Cserhovius pro praeposito Hantensi, Martinus Szent-Imrei pro archidiacono Szaladiensi, Benedictus Atsádi et Stephanus Erdös, quibus paulo post addictus est sextus. In his sex individuis substitit olim florentissimum hoc capitulum usque annum 1767. Tunc excellentissimus illustrissimus ac reverendissimus dominus Ignatius Koller praedii Kiss-Hanta ab antiquo ad praepositum collegiatae ecclesiae sancti Michaelis archangeli de Hanta, quantum adparet, occasione primae postliminio capituli restaurationis iam stallo unitum et in personatum erectum, sed subinde qualicunque demum facto a canonicali stallo avulsum pertinentis proventus in praebendam canonicalem per decretum ad capitulum exaratum erexit, et reverendissimo domino Georgio Tejfalusy sub titulo minoris praepositi in canonicum ab se denominato septimum stallum assignavit, qui et ejus successores in censu quidem et numero ecclesiae hujus canonicorum habebantur, ad capitularium proventuum participationem tamen admissi non sunt, verum obventionibus votivalibus et praedictae praepositurae in praebendam assignatis proventibus contentari et vivere debuerunt; verum gloriosae memoriae imperatrix et regina Maria Theresia recepta praevie informatione erga excellentissimi domini episcopi Josephi

[106] A kéziratban a hely neve kipontozva.

Bajzáth opinionem anno 1778. die 16-a Januarii per benignum suum rescriptum ad episcopum aeque ac capitulum clementer exaratum capitularium numerum in sex participantibus canonicis subsistentem duobus individuis suprema sua authoritate adauxit, atque in octo participantibus canonicis ea ratione, ut proventus praepositurae de Hanta massae [12.] communium capitularium reddituum adjiciantur, defixit, tunc primo praepositus sancti Michaelis archangeli de Hanta David Zsolnai cum Papensi parocho Josepho Katona ab excellentissimo domino episcopo Bajzáth authoritate supremi juris patronatus regii sibi clementer collati ad canonicatus praevio modo adjectos nominatus participantium canonicorum senario numero accessit, retento solo praepositurae titulo, qui anno sequenti e benigno regio consensu per episcopum impetrato proximo post columnalia archidiaconi cathedralis stallo in perpetuum unitus est, unde die 9-a Decembris titulo hoc condecoratus est reverendissimus Stephanus Gétzei tunc archidiaconus cathedralis, priusquam autem haec facta fuissent. Idem excellentissimus dominus episcopus Josephus Bajzáth in reducendum veterem decorem capituli intentus binos archidiaconatus Szaladiensem et Sümeghiensem in cathedrali ecclesia Weszprimiensi vigentes postliminio restituit, ac utrique stallum primum quidem post cathedralis archidiaconi Szaladiensi, secundum Sümeghiensi designavit. Octonarius hic canonicorum numerus in hac cathedrali ecclesia permansit usque annum 1806., quo hodie gloriose regnantis augustissimi imperatoris et regis Francisci primi benigno rescripto medio excelsi consilii regii locumtenentialis Hungarici die 4-a Octobris ejusdem anni capitulo intimato sub „A." annexo octonarius numerus ad duodenarium clementer elevatus est, ea lege, ut praeexsistentibus canonicis, dum vivunt, antiqui sui proventus sua in integritate permaneant, novique bini et bini ad unius stalli vacantiam denominati dimidia quique canonicali portione contenti sint eousque, dum completo duodenario numero nova in antiquae integrae portionis stallo emergente vacantia, haec integra portio in proportionatam iisdem divisionem obveniat. Sensu benigni hujus rescripti anno eodem 1806. in locum denati reverendissimi Casparis Hertelendi archidiaconi cathedralis clementer nominati sunt canonici Franciscus Kiss in universitate Pestiensi theologiae moralis professor et Andreas Babits parochus Kéthelyiensis, anno subsequente 1807. in locum defuncti Antonii Kapuvari custodis Josephus Kopácsi parochus Weszprimiensis et Joannes Külley parochus Mernyensis. Anno dein 1808. in locum defunctorum Francisci Nagy cantoris, Francisci item Farkas archidiaconi Szaladiensis, et excellentissimi domini Pauli Rosos in episcopum Weszprimiensem clementer nominati Joannes Lekovits Eősiensis, Georgius Vajky Mező-Komaromiensis, Adalbertus Balassa Tapolczaiensis, Joannes Horváth Keszthelyiensis, abbas Hahotiensis et Alexander Kolosvary Kapornakiensis parochi, tres ultimi una prius vicear-

VEH 2025 e-archivum

chidiaconi nominati sunt. [13.] Hinc hodie in duodecim individuis subsistit canonicorum numerus, ita jam adaucto canonicorum numero modernus illustrissimus dominus praesul et diaecesis suae spirituali bono amplius prospicere et capituli decorem gratiose promovere cupiens binos adhuc archidiaconatus, unum quidem Segusdiensem olim jam in hac cathedrali ecclesia vigentem restituit, alterum vero Papensem olim ad ecclesiam Jaurinensem spectantem, cujus nihilominus provincia occasione erectorum anno 1777. novorum episcopatuum et diaecesium dismembrationis ad diaecesim Weszprimiensem devoluta est, in hac cathedrali ecclesia instituit. In capitulo hoc, hodie ita, uti praemissum est, constituto dignitate primus est praepositus, 2-dus lector, 3-us cantor, 4-us custos, hunc sequitur praepositus minor sive praepositus sancti Michaelis archangeli de Hanta, qui simul est archidiaconus cathedralis, cathedralem Szaladiensis, hunc Simighiensis, istum Papensis, hunc Segusdiensis, istum tres magistri canonici. Praepositus est illustrissimus dominus Carolus Nedeczky de eadem episcopus Drivestensis et abbas Beatae Mariae Virginis de Egres, lector Joannes Hornyik abbas Beatae Mariae Virginis de Babolcsa, cantor Franciscus Kiss, custos Andreas Babits praepositus omnium sanctorum de castro Weszprimiensi, praepositus minor et archidiaconus cathedralis Josephus Kopácsi abbas sancti Jacobi de Simighio et ad inclytam tabulam regiam praelatus, archidiaconus Szaladiensis Joannes Külley praepositus sancti Ladislai in comitatu Simighiensi, archidiaconus Simighiensis Joannes Lekovits abbas Beatae Mariae Virginis de Valle Weszprimiensi, archidiaconus Papensis Adalbertus Balassa, archidiaconus Segusdiensis Joannes Horváth abbas sancti Michaelis de Rudina, 1-mus magister canonicus Alexander Kolosvári abbas sancti Lamberti de Vásárhely, una oppidi Weszprém parochus, 2-dus magister canonicus Josephus Sinkay, 3-ius magister canonicus Joannes Smodits. Tam dignitates quam canonicatus habent omnes e collatione regia praeter praepositum et lectorem, qui canonicatum obtinuerunt e collatione excellentissimi domini episcopi Josephi Bajzáth. Liquent haec e singulorum provisionis suae instrumento, quae demisse exhibentur.[107]

Quod porro praeeminentiam, seriem et ordinem in capitulo, stallis et depromendo voto inter capitulares observari solitum attinet, hunc ipse ordo et numerus, quo supra recensiti sunt, indicat ita, ut qui loco et numero priore collocatus est, is praelationem in choro et capitulo, sed is nempe prioritatem, uti etiam praerogativam, in processionibus, in optionibus, vocibus dandis et aliis similibus prae aliis posteriori loco positis habet. [14.]

[107] A kéziratban a válasz mellett „B" betűjel utal a kapcsolódó mellékletre („A" betűjel korábban nem található a kéziratban). (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

3-o: Quae omnibus in communi, quae item singulis dignitatibus et personatibus in particulari officia, munia, obligationes et onera incumbunt? An omnes hi et singuli suae obligationi, quae ipsis tam ratione dignitatis, quam canonicatus et officii incumbit, exacte satisfaciant? Quali veste intra, et extra ecclesiam utuntur?

Ad 3-um: Munia, obligationes, officia et onera tam communia omnibus quam peculiaria dignitatibus plura incumbunt, communi obligatione tenetur sine exceptione omnes, nisi infirmitas vel alia justa et rationabilis necessitas obstet, ad omnes divini officii partes in choro devote persolvendas, 2-o tenentur ordine a primo usque ultimum hebdomadarios agere, hocque nomine choro praeesse et conventualem missam decantare, 3-o dominos pro tempore praesules, cum ad ecclesiam sacris operaturi comparent, si eis ita lubet, sub cruce conducere, eis sub divinis officiis honorariam assistentiam praebere, 4-o cum capitulum sit sacer episcopi senatus, consequenter canonici ejus consiliarii et assessores, non tantum consistoriis, quoties pro rebus sive ad voluntariam sive ad contentiosam jurisdictionem spectantibus tractandis ab illo vel ejus vicario vocantur, adesse et coassidere, sed etiam omni tempore consilio et opera in diaecesis cura ac regimine veluti membra capiti cohaerentia et obsequentia assistere tenentur. Hae sunt primariae et communes capituli nostri canonicorum obligationes tanquam canonicalis status perpetue appendices. Alia sunt publicam fidei dignitatem pretiosum in capitulo depositum attinentes, quae et attentionem et fidem ab omnibus integram requirunt. Ex his obligationibus chori ecclesiastici unum succentorem et duos praebendatos victu et stipendio, notarium praeterea saecularem annuo salario providendi onus communiter in omnes derivatur, quibus accedit onus curae certarum piarum fundationum.

Praeter has communes obligationes et onera dignitatibus aliae cum peculiari onere incumbunt, et quidem praeposito, cujus officii est, cum necessitas postulat, conventus capitulares cogere, res et negotia capituli fratribus proponere, de communibus utilitatibus provehendis cum illis consultare, bona, jura et aeconomiam communem e sententia capitularium dirigere eaque tam domi quam in sedibus comitatuum et curia regia contra impetitores et turbatores tueri et defendere ita, ut itinera in his aliisque similibus negotiis sua occasione perficere, viae, victus item sui, suorumque [15.] expensas de sua propria bursa sustinere teneatur.

Lectoris officii ac muneris est literas et quaecunque scripta capitulo exhibentur perlegere, nomine capituli scribere et subscribere, expeditionibus notarialibus invigilare, transumpta cum originalibus conferre, instrumentorum literalioum privatorum capituli et publici archivi curam et custodiam habere, sigillum capitulare conservare.

Cantori vi officii dignitati suae adjuncti incumbit novos canonicos installare, chorum dirigere et solerter curare, ut divina officia graviter et secundum dictum apostoli ordinate persolvantur, pariter onus officii illius est vitam et mores choralistarum ac musicorum observare in idoneos pro servitio ecclesiae dimittendos, et horum loco aptos assumendos capitulo proponere.

Ad custodem pertinet sacrorum vasorum, sacerdotalium vestium, nec non sacrarum reliquiarum, totius ecclesiae thesauri custodia, et dotis ac ex dote provenientium fructuum administratio. Illi incumbit altaria, parietes ecclesiae et sacristiae, quoad fieri potest, a pulveribus, telis aranearum, aliisque immunditiis tueri, sacra adparamenta, calices, lineam supellectilem usu deteriorata et smucidata reparari et mundari curare, atque smucidatis et infectis, ut omnia munda suo convenienti tempore substituantur, vinum et hostiae pro sacrificio, luminaria, thus ad divinum servitium adsint, ecclesiae fores suo convenienti tempore claudantur et reserentur, providere, quem in finem claves ecclesiae conservat.

Cathedralis archidiaconus praeter hoc, quod aeque ac reliqui archidiaconi obligentur, archidiaconatus sui paraecias et parochos, quando et quoties id dominis pro tempore praesulibus necessarium esse vel expedire videtur, visitare, tenetur etiam in festis Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes primis, Circumcisionis, assumptionis Beatae Mariae Virginis, Stephani regis vel ipse ad concionem dicere, vel alium e dominis canonicis dicturum interpellare et invitare. Enumeratas obligationes et officiorum onera ita explere hucusque studuimus, ne ullus unquam defectus cum culpa nostra emergat.

Veste extra ecclesiam omnes talari nigri coloris, cingulis et expositura in palliis ecclesiasticis violacei coloris utimur. In choro rochetto e tela linea candida super talari veste induto. Mucetta item, quae humeros contegit, et quadrato, qui una cum mucetta violacei coloris est. [16.]

4-o: Qua forma et solemnitate recipiuntur dignitates et canonici? Emittuntne tempore receptionis fidei professionem et praestantne sub aliqua forma peculiare juramentum, et quae est illa forma? Quis inducit ad actualem possessionem, seu dignitates, seu novos canonicos et sub quali forma? In quo ordine debent esse, qui in hac ecclesia recipiuntur in novos canonicos?

Ad 4-um: Tam dignitates quam canonici eadem forma parique solemnitate recipi consueverunt, qui ante sui in obtenti beneficii possessorium realem introductionem faciunt professionem fidei et fidelitatem jurant ecclesiae, regi, episcopo suo pro tempore ordinario et publico; inducuntur autem et installantur per cathedralis ecclesiae cantorem, cujus dignitati hoc munus competere superius dictum est, modo ut sequitur. Posteaquam pro vacante in hoc capitulo canonicatu nominatus collationales suas praesentaverit, dies

pro installatione statuitur, qua adveniente pro ordinata installationis hora primum et ante omnia in loco ultimi canonici praeparatur mucetta et biretum, deinde reliquis capitularibus ad sua stalla exeuntibus dominus installans remanet in sacristia, ac paulo post indutus vestitu canonicali absumit secum a dextris installandum, si dignitas sit, rochetto et mucetta, si novus canonicus, rocheto tantum indutum, et insimul e consistorio prodeunt ad altare majus ibique in infimo gradu flectunt, hocque in situ constitutis dominus installans intonat hymnum: *Veni Sancte Spiritus*, cui in choro solemniter decantato subjungitur versus et oratio de Spiritu Sancto, his finitis installandus juxta formam a concilio Tridentino praescriptam facit professionem fidei: ac postea ad sacrosancta Dei evangelia manu tacta jurat fidelitatem hac forma: „Ego N. N. juro Deo omnipotenti, Beatissimae Virgini Mariae, omnibus sanctis et patrono hujus ecclesiae sancti Michaeli archangeli, ad ista sancta Dei evangelia me omnia statuta, consuetudines, constitutionesque hujus ecclesiae inviolabiliter observaturum, jurisdictionem, honorem bonaque ecclesiae tam in temporalibus quam in spiritualibus pro posse meo defensurum, pro cultu divino hujus ecclesiae fideliter ac devote laboraturum, et in quantum valeo, pari cum fidelitate augmentaturum, legitimo regni Hungariae regi omni occasione debitam fidelitatem testaturum, domino item episcopo Weszprimiensi nostro communi domino et [17.] suo vicario generali totique capitulo in justis, licitis et honestis obedientiam, praeposito majori hujus ecclesiae et senioribus canonicis reverentiam exhibiturum, neque inter fratres dissensiones aut inimititias seminaturum, secreta consilia et decreta capituli non revelaturum, res mobiles et immobiles, domos, vineas et si quae alia mihi assignata fuerint indemniter conservaturum, bona abalienata et distracta pro posse meo recuperaturum."

Cum juramentum hoc contineat, obedientiam etiam erga praelatum superfluum arbitramur ut illustrissimus dominus episcopus visitans juramenti istius coram se reiterationem exigat.

Juro etiam (haec est forma decretalis juramenti) per Deum vivum et ejusdem Genitricem Sanctissimam Virginem Mariam et omnes sanctos et electos Dei, quod ego in omnibus exsecutionibus et in omni negotio, quod ad officium meum capitulare fidelitatemque capitularem pertinebit, absque cujusvis personae, divitis scilicet et pauperis acceptione, omnibusque prece, praemio, favore, amore, timore, odio et complacentia postpositis et remotis tam in capitulo quam etiam in partibus extra capitulum peragendis fidelem exsecutionem et relationem faciam, legibusque patriis de fidei dignitate capitulorum capitularibus personis eorumque officio hactenus statutis et statuendis me accommodabo, easdemque et antiquas in expediendo approbatas consuetudines observabo. Sic me Deus adjuvet, Beata Virgo

Maria, patronus hujus ecclesiae sanctus Michael archangelus et haec sancta Dei evangelia.

Praestitis his legitur per succentorem decretum collationis canonicatus, et mox novus canonicus ad stallum deducitur, ibidem mucetta induitur, et installatur hoc modo: „Ego N. N. venerabilis capituli cathedralis ecclesiae Weszprimiensis cantor et canonicus, invocata Sancti Spiritus gratia, te N. N. in ecclesia hac Weszprimiensi in canonicatum et praebendam ejusdem per decessum vel per promotionem N. N. ejusdem canonicatus et praebendae ultimi, veri et legitimi indubitatique possessoris de jure et de facto vacantem investio et confirmo, dando tibi stallum in choro et vocem in capitulo cum omni plenitudine juris canonici, assignando id tibi per hujus bireti capiti tuo impositionem, idque in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen." Tandem canitur *Te Deum laudamus* cum pulsu organi, inter sonitus tubarum et campanarum et recens installatus in sacristiam redux collectos ibi capitulares cum veneratione salutat competentesque gratias agit. Ista est forma et modus, quo dignitates vel novi canonici in hoc capitulo recipiuntur, qui sicut testimonium probae actae vitae habere, ita sacerdotali charactere tanqam conditione, sine qua non, pollere debent. [18.]

5-o: Quae sunt ex primaeva fundatione capituli hujus oppida, possessiones, praedia, vineae, molendina, decimae aut alia cujuscunque nominis fixa emolumenta? quae ex his, quando et per quem suppressa aut abalienata? An non circa quaepiam illorum processus litigiosi decurrant? Circa quae, et cum quali progressu? Quae item sub actuali capituli possessorio exsistentia? Quae omnia specifice deducenda erunt.

Ad 5-um: Ampla fuerunt bona et jura possessionaria ecclesiae e primaeva fundatione. In sancti protoregis saepius provocato diplomate quatuor civitates, Weszprém, Alba, Colon, Visegrád; villae septem, Cari in comitatu Albensi, Cari in comitatu Weszprimiensi, Bereny, Ansy in comitatu eadem, Morszolfeö, Fülej in compage Hurhidae civitatis, villa denique una supra Danubium, ex cujus dextro latere rivus Apuring dictus defluit, recensentur, quibus diversorum regum, reginarum, procerum, aliorumque fidelium donationibus piisque oblationibus ac ipsiusmet capituli emptionibus, quae tunc adhuc nedum lege vetitae, sed ultro privilegialiter capitulo indultae erant, bona et jura possessionaria tanta accesserunt, ut ea nominatim referre taediosum pene sit, ne tamen debito officii nostri desimus, eorum cathalogum, quantum e documentis exstantibus nobis cognitae sunt, demisse referimus. Sunt vero haec:

Ábrahám, Almád, Apáthi, Aszofeö, Arács, Árok-földe, Badatson nunc, Balácza, Bencz, Beth, Bold, Boncz, Nagy-Barnag, Kiss-Barnag, Bere, Berecsin, Bantha, Boszuk, Nagy- et Kiss-Berény in comitatu Simighiensi, Zár- et

Kiss-Berény in comitatu Weszprimiensi, Beteregh aliter Soily, Billeghe, Bogár földe, Böge, Boglár, Berenhida, Badlogh, iterum Berchen, Bánd, Bena, Csoba, Csatár, Csoltha, Csánfalva, Chege, Csopak, Csolna, Csepel, Csomkeszi, Cleti, iterum Cleti, Csorgon, Deáki, Dulusd, Dergetsei, Dobra, Etsér, Essegh, Eörvényes, Endréd, Eütse, Ess, Felsö- et Alsó-Eörs, iterum Endréd, Enzed, iterum Endred, Erdő-alla, Füred, Fadd, Faisz, Fok, Fekete, Fok-Szabadi, Nagy- et Kiss-Füle, Kiss-Falud, Gerezd, Garaboncz, Grazi, Gelemér, Gimold, Gibolth, iterum Gimolth, [19.] Gyulakeszi, Gám, Hegy-Magas, Herend, Huszt, Hanta, Jutas, Jenö, Irugh, Kádárta, Ketye, Kiliti, Kál, Keszi in comitatu Tolnensi, Pap-Keszi, Kálocz, Kemecse, Kereszt-Ur, Kek Kustyán, Küsd, Keszen, Korus cum jure telonii in fluvio Mor, Kopul, Kajár, Kurud, Körös-hegy, Kela, Kalusdi, Kapolts, Mind-Szent-Kálla, Kozma-dombja, Kövágó-Eörs, Kiss-Káll, Kovácsi, iterum Káll ex legato Benedicti comitis de Beszprém, Lessen, Litér, Lovas, Luos, Luka, Ladány, Leányfalva, Lulla, Láncz, Lamsylva, Libera villa sancti regis, Merenya, Man, Megyer, Mencsely, Mesteri, Marus, Mocskos-földe, Meneka, Magyaros Sylva, Magnus Mons cum 4 insulis sine participatione cujusquam, Nigra Villa, Nádosd, Nostre, Ocsmán, Oroszi, Palaznak, Pét, Patvásara, Nagy-Petsel, Kiss-Petsel, iterum Pétsel, Peremarton, Pah, Pösze, Patyol, Puszta, Póka-falva, Reposka, Rátoth, Rebecz, Rostás, Nagy-Szölös in Szaladiensi comitatu, Kiss-Szölös in Weszprimiensi, iterum Szölös, Szerentse, Saár, Szomárd, Szen, Szárszó, Suponya, Szent Márton-földe, Szent István versus Albam, Sagvár, Soulmos, Sulu, Som-harasztya, Szent László in Simighiensi comitatu, Seclus, Szarazan, Zente, Zánka, Zerenye, Zala, Zech, Zaladus, Vászoly, Vigandt, Vörös-Tó, Nagy-Zimán, Kiss-Zimán, Titto, Thikó, Tuur, Tuzuk, Telek, Tóth, Tóth-Vázsony, Töreki, Tarcza, Thelener in comitatu Albensi, Udvari, Urusztum, Ujlak, Urhida, Vámos, Vanyola. [20.]

Haec omnia loca ad ecclesiam Weszprimiensem olim sive a primaeva fundatione jure terrestralis dominii pertinuerant universim no. 221 vel integrae vel in portionibus, e quibus velut jure dominali ad se spectantibus, jura etiam dominalia adeoque omnes frugum, vinorum, apum et agnellorum nonas (ubi nempe hae species habebantur) teste articuli 6. 1351. percepit.

Decimas insuper frugum, vinorum et respective apum et agnellorum provenisse capitulo e pluribus locis constat, tum ex antiquo divisiorali libro ab anno 1495. usque annum 1533. continuative conscripto, qui hodie etiam magni thesauri instar in capitulo conservatur, tum ex aliis proventuum monumentis, in quibus oneri praestandae capitulo decimae subjecta fuisse leguntur loca sequentia, ut pote:

Aszó-feö Dominorum, Aszó-Feö Abbatis, Arács Nobilium, Arács Abbatis, Apáthi, Árok-feö, Abrahám, Almádi, Szent-Antalfa, Sanctae Apollinaris, Buda vár, Barnagh Kinisii, Barnagh Ladislai, Billeghe-Csatár, Billeghe-

Essegvár, Billege ducis Bosniae, Billege D. Band, Bogár-földe, Berenhida, Bozsok, Bere, Szent Berecz falva, Csopak, Csicsó, Csomkeszi, Csolta, Csepel, Csánfalva, Kádárta, Keszi Gyulae, Pap-Keszi, Kék, Kövesd Dominorum, Kövesd Abbatis, Káll omnium sanctorum, Kál sancti Benedicti, Kiss-Kál, Koronthál, Kohár, Kusthán, Kiss-falud, Kovácsi, Kiss-Berény, Kis-Szöllös, Ditki, Dobos, Dad, Dégh, Erek, Alsó-Eörs, Felsö-Eörs, Eörvényes, Enyingh, Eüssy, Füred sancti Michaelis, Füred sanctae Margarethae, Faisz, Garaboncz, Szent-Gál, Hagymáskér, Herend Episcopi, Herend Horváth, Henye Abbatis, Henye Gyulae, Henye Ladislai, Hidegkut Torkos, Hidegkut Ányos, Halom, Hegy, Horhi, Hidvégh, Jutas, Igar, Juth, Szent István versus Albam, Szent István Bakony, Szent Jakab-falva, Lovas, Leányfalva, Mentsel, Szent Mihál falva, Moor, Miske, Mesteri, Merenye, Marus, Nyirágh, Nagy-Vázsony, Némethi, Ozora, Pétsel Dominorum, Pétsel Budensium, Kiss-Pétsel, Palaznak, [21.] Szent Péter Dörgitse, Pethon, Pereczke, Pah, Peremarton, Ujlak, Vörös-Tó, Vigánt, Vepsem, Veszprém, Rigáts, Raposka, Szöllös Dominorum, Szöllös Abbatis, iterum Szöllös, Siske, Sümegh, Simon-Tornya, Sáár, Sár-Komár, Toth-Vázsony, Töreki, Udvari, Vászol, Vámos, Vám, Zéck, Zilas.

Quae omnia decimarum loca faciunt universim summam no. 122.

Quartas etiam decimales frugum et vinorum ultra praescriptas nonas et decimas capitulum istud plurimis in locis percepisse constat, itidem in praememorato divisoriali libro aliisque exstantibus documentis, quae decimarum quartae cum ita repartitae fuerint, ut aliquae ad plura loca quasi districtum efficientia extenderentur, ideo generali determinatione districtuales, aliae autem specificorum locorum appellabantur quartae. Districtuales erant quartae Budenses, quartae magnae, quartae Magni Foliati, quartae Magni Montis, sancti Apollinaris, novem plebanorum. Quartae districtuales no. 6. quartae specificorum locorum fuerant ut pote:

Nagy-Gyermend, Kiss-Gyermend, Kiss-Berény, Ereg, Theten, Moór, Nandor, Ros-Szigeth, Bogdán, Szent-Endre, Alsó-Eőrs, Felsö-Eőrs, Aráts Abbatis, Aráts Nobilium, Füred sancti Michaelis, Füred sanctae Margarethae, Siske, Kék, Szöllös Abbatis, Szöllös Dominorum, Pétsel Budensium, Petsel Dominorum, Kiss-Pétsel, Aszó-feö Dominorum, Aszó-feö Abbatis, Kövesd Dominorum, Kövesd Abbatis, Eörvényes, Udvari, Apáthi, Herend Episcopi, Herend Kinisii, Szent Jakab-falva, Szent Antal-falva, Szent Bereczk-falva, Leány-falva, Csicsó, Mentsel, Budavár, Kál Sz.[!] Benedicti, Kiss-Kál, Csánfalva, Abrahám, Árok-feö, Vigandt, Kovácsi, Kiss-Berény, Nagy-Berény, Ujlak, Füle, Kiliti, Fok, Palaznak, Vászol, Raposka, Cholta, Csom-Keszi, Simegh, Koronthál, Kohár, Miske, Pereczke, [22.] Deáki, Nyirak, Doboszeek, Csepel, Csátár, Toth-Vázson, Vörös-Tó, Hideg-kut Farkas, Hideg-kut Ányos, Barnagh Kinisi, Barnak Ladislai, Billeghe Dominorum, Billege Ducis, Billege Esseghvár, Szent Gál Némethi, Horhi,

Szent István in Bocconio, Mesteri, Bogár-falva, Bánd, Merenye, Pap-Keszi, Gyula-Keszi, Kádárta, Peremarton, Berenhida, Eösi, Kiss-Falud, Pahok, Garaboncz, Fok-Szabadi, Sagvár, Lovas, Csopak, Halom-hegy, Vicus sanctae Catharinae in Weszprém.

Insimul loca no. 100.

Quartas decimales in recensitis locis olim capitulo praestitas augebant proventus cultelli dicti, et quidem nominantur: Verthes Kés, Vepsen Kes, Moor, Ereg, Fok, Zala, Keszthely, Remek, Rigalcs, Bakon kés, Nagy-Thard, Kiss-Thard, Segusd, Tapolcza, Szent-Girolth, Nova, Zepetnek Kés.

Circa partes superiores et Kapornak kés insimul loca no. 27.

Molas, quot capitulum antequam excidium pateretur, habuerit, ignoratur, copiosas fuisse satis vel ex eo elucescit, quod anno 1521. metretae 5528, anno autem 1522. metretae 6764 e molendinis pro mensa capitulari reservatis provenientes perhibente saepe memorato divisoriali libro inter canonicos fuerint divisae. Horum omnium usu et possessorio in pulchritudine pacis, in requie opulenta et protectione Dei caeli fruebatur hocce capitulum usque annum 1526., quo funestae Hungariae clades in campo Mohács accidit. Post hanc funestam stragem, cum Solimannus imperator occasione dissidiorum inter Ferdinandum et Joannem Zápolya in Hungariae reges electos vigentium sibi opportuna usus regnum secundo invasisset, ac pro diro lubitu omnia vastasset, in communi patriae civium damno ingentem jurium et proventuum suorum etiam capitulum jacturam passum est, anno enim eodem quartas Budenses, item magnas decimas magni foliati et Magni Montis una cum quartis possessionum Nagy- et Kiss-Gyermend, Nandor, Bogdan, Zenth-Endre, Ros-Szigeth, Theten etc. amisit.

Sub idem tempus possessiones quoque capituli Nagy-Berény, Csaba, Ocsmán, Csegle et Gerezd in Simighiensi, Fadd in Tolnensi comitatu habitas alieni eripuerunt, possessiones quoque [23.] Nagy- et Kiss-Pétsel, Vászol, Aszofeö, Eörvenyes, Udvari, Kövesd, Szöllös, Arács, Vámos et Billeghe abbas Tihanyiensis nomine Benedictus occupavit. Sed et alias possessiones juxta Balatonem situatas, ut pote: Csopak, Palaznak, Lovas, Alsó-Eörs, Fölsö--Eörs, Kiss-Berén et Zár-Berén Valentinus Török de Ennying[!], Andreas Choron de Devetser, Ladislaus More de Palotta occuparunt, Joannes quoque et Raphael Podmaniczky, quibus castrum Palotta ex donatione Joannis Zapolya obtigit, possessiones capitulares Papkeszi, Peremarton, Pathvására, Szent-István, Kádárta, Rátoth, Jutas, Bogárfalva, cum omnibus fructibus, molendinis, vi et potentia pariter occuparunt, Ladislaus Dienes Falvai aliter Nagy castri Palotta castellanus possessione Kovácsi capitulum spoliavit.

Ejusmodi bonorum capitularium invasiones et spoliationes cum totius regni calamitate sequentibus annis tandem in totius capituli excisione desierunt, quod anno 1552. die 1-a Junii contigisse dictum est superius.

Capitulum post sui excidium evolutis 78 annis, cum ad mandatum imperatoris Ferdinandi secundi restitutum est, restituta est pars quoque bonorum ante excidium per capitulum possessorum sub onere tamen 10 millium florenorum Paulo Zichy tunc supremo praesidii Veszprém capitaneo, qui eadem bona jure inscriptionis ad vires praedictae summae possedit, deponendorum, bona porro, quae occasione restaurationis hujus reddita sunt capitulo atque hodie etiam quamvis non omnia in sua integritate possidentur, sunt sequentia: Weszprém cum omni jure regali, educilli, macelli et telonii ad arcem Weszprém antiquitus erecti et ibidem exigi soliti, item totalis possessio Füle in comitatu Albensi. Ad haec desertae possessiones Kiss-Berén, Herend, Jutas, Bogár-falva, Mesteri, Bere, Kiss-Bozsuk, Kiss-Szöllös, Balácza, Faisz, et totales possessiones Fok, Fokszabadi, Kádárta et Rátoth in duabus tertiis in Weszprimiensi, Merenye, Ujlak, Garaboncz, Palaznak cum portionibus possessionariis, in Felsö- et Alsó-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Szöllös, Nagy-Pétsel, Nemes-Pétsel, Vászol, Kiss-Falud, Pahok cum praedio Szent Abrahám in Szaladiensi. denique totales possessiones Kiliti, Ságvár, Nagy-Berény in comitatu Simighiensi situatae, uti etiam praedium Töröki, quibus successivis temporibus et signanter anno 1759. possessio Peremarton, anno vero 1763. praedii Kiss-Pécsel quatuor quintalitates accesserunt. possessio quidem Peremarton jure et ingentibus [24.] in diuturnam 25 annorum litem et illegitimorum per triumphum excussorum possessorum exolutionem factis sumptibus revindicata, porro autem praedii Kiss-Pétsel a Georgii Viszkeleti successoribus via amicabilis tractatus e suscitato processu emergentis erga numeratam 10.210 florenorum summam restituta, ac subinde anno 1780. solutis Justinae quoque Vizkeleti Georgii Ladányi viduae 5.100 florenis totum praedium revindicatum exstitit. Cujus nihilominus pacifico in possessorio lite coram tabula regia ventilata rursus impetitur capitulum per successores Vizkeletianos. Reliqua, quae e primaeva fundatione capituli hujus erant, eorum pleraque nec modus, nec spes ulla recipiendi superest amplius, excepta fortasse possessione Pap-Keszi, cujus intuitu processus jam dudum coram inclyta tabula regia decurrens circa finalia versatur. Ceterum illa saltem, quae episcopalibus admixta, ad episcopatum possidentur, dudum ad capitulum redire debuissent, cum in transactione inter illustrissimum dominum Stephanum Sennyei ut episcopum et capitulum occasione restaurationis inita, quam in synodo nationali Tyrnaviae anno 1630. celebrata idem illustrissimus dominus episcopus retulit et actis synodalibus inserta est, ea conditio per expressum apposita habeatur: „Quod si quidpiam ex bonis vel per episcopum possessis ad capitulum, vel per capitulum tentis ad episcopum pertinere dignosceretur, id totum absque longiori litis processu ad solius archiepiscopi Strigoniensis et sibi adjungendorum arbitrativam revisionem, invicem sibi resignare debeant et teneantur.”

e-archívum

Unde etiam synodus reservatis juribus tam pro episcopo quam pro capitulo, si quae in bonis stabilibus, vel etiam mobilibus invicem praetendere possent coram metropolitano aquirendis, transactionem probavit. Bona itaque sub actuali capituli possessorio sunt: possessiones Mesteri, Kádárta, Fok, Fok-Szabadi, Peremarton; praedia: Kiss-Berén, Jutas, Herend, Bere, Kiss-Bozsok, Bogárfalva, Balácza, Faisz, Kiss-Hanta, Kiss-Szöllös, Ratoth 2/3, pars oppidi Weszprém in comitatu Weszprimiensi; Kiliti, Sagvár, Nagy-Berény, praedia Töreki, Jád et Kiss-Berény, Beta et Szent-László in comitatu Simighiensi, possessio Füle in Albensi comitatu, Paloznak, Merenye, Ujlak, Garaboncz, portiones in Felsö- et Alsó-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Szőllős, Nagy- et Nemes-Pétsel, Vászol, Kis-Falud, Páhok, Szent Abrahám praedium, praedium Kiss-Pétsel, haec in comitatu Szaladiensi. [25.]

Percipit praeterea decimas in Alsó- et Felsö-Eörs, Lovas, Kiss-Berén sive Almád, Palaznak, Csopak, Füred, Szöllös, Pétsel, Vászol, Kiss-Falud, Abrahám, Merenye, Ujlak. Praeterea in Ujlak, Merenye, Garaboncz, Vászol jus montanum, in aliis praerecensitis locis solum 9-nam vel in locum 9-nae decimam.

Molas Weszprimii intra ipsum oppidum habet binas, quarum una Kiss-malom, altera Kása-malom nuncupatur. In praedio Jutas molendina duo, serrariam unam, hae omnes erga censum elocatae sunt, valcas fullonarias 5. In Ratóthiensi terreno molendinum unum, ex cujus proventu capitulum duas tertias, dominus praepositus unam percipit. In Kádárta habet molendina tria aeque erga censum elocata; in Peremarton molendina 2; in Lovas quatuor, quarum una Felsö-malom, altera Fizes-malom, tertia Séndeles-malom, quarta Réthi-malom dictam; in Csopak molendina 3, novum unum, aliud vetus; in Füred 1; in Kiss-Pécsel 4, Zador malom 2: Tipos-malom, Szakadaki-malom compellatas. In Vaszol 5, in Merenye 3, in Abrahám 1, in Fok super fluvio Sio 1, in Kiliti 1, in Ságvár 1, in Berény 1, in Kiss Hanta duas molas, unam valcam, quae omnia sub recensitis nominibus sub actuali capituli possessorio sunt, verum non in debita sua integritate singula, in locis enim pluribus insignes accisiones passum est capitulum, sic in praediis Bogár-falva, Láncz, Kis-Szöllös, Balácza Weszprimio vicinis, quorum praediorum multae ac notabiles partes a Weszprimiensibus occupatae, ab iisdem absque ullo capituli emolumento possidentur. Similes non solum bonorum suorum diminutiones, sed etiam jurium abalienationes in perpetuum factas capitulum a suae restaurationis tempore subiit; sic amisit praedium Fekete in documentis Villa Nigra nuncupatum, pro cujus recuperatione cum adversus nonnullos nobiles a capitulo processus in curia regia suscitatus fuisset, iidemque nobiles in succumbentiae periculo fuissent, tunc Michael Zadori praepositus major absque omni scitu et consensu capituli cum praeclusione ulterius praetensionis in 300 florenis, quos etiam majori

e-archivum 2025

ex parte consumpsit, convenit, sicque jus capituli in perpetuum suppressit; simile quid egit cum juribus capituli in possessione Vámos, ibi quoque certi nobiles virtute impetratae novae donationis cum statuerentur, ad contradicendum capitulariter exmissus contradictionem interposuit quidem, sed eam quasi in continenti, quali nescitur inita conventione, revocavit. [26.]

6-o: Per quem et quali modo administrantur haec bona? Cui aeconomiae directio incumbit? Num non aliquis particularis in bonis capituli communibus cum injuria aliorum privatam aeconomiam ducat? Num administratores aut divisores accuratas praestant annue rationes?

Ad 6-um: In capituli bonis nemo privatam habet aeconomiam, sed communiter omnibus capitularibus fructificans instituta ducitur; bona autem administrantur per officiales sub immediata praepositi majoris et duorum decanorum, seu divisorum capitularium, quorum uni superiora, alteri inferiora, utpote Fokszabadi, et Simighiensia commissa sunt, directione ita constitutos, ut isti in directione exsecutores tantum illorum sint, quae a capitularibus in communi sive circa statum bonorum ordinandum, sive circa aeconomicum cursum alterandum determinatur et definitur, cum pecuniarias quoque perceptiones et divisiones de communi officiales ipsi sub inspectione divisorum perficiant, ipsi soli rationes reddere de communi tenentur, manente hac obligatione ipsos quoque dominos divisores, si quando contingat illos aliquid percipere et dividere.

7-o: Proventuum et reddituum capituli communium qualis observatur divisio, num praepositus, lector, cantor, custos aut aliquis alter ex personatibus ratione dignitatis et officii sui distincta praedia, vineas, hortos aut alia beneficia teneat, aut saltem ex communibus redditibus peculiarem hoc titulo portionem percipiat? In quo haec consistat?

Ad 7-um: Olim omnes capituli proventus in tres quasi classes dividebantur, aliqui proventus simplales, aliqui dicebantur duplales, quatenus sub duplam septimae, vel sub duplam 15-ae venerant. Sub qualitatem simplalium cadebant omnes redditus praeter nonas et decimas omnis speciei, non emptitias, adeoque redditus allodiales, industriales, educillares, molares arendatitii censuales ac decimae parato aere redemptae, quales sunt in comitatu Simighiensi percipi solitae, e quibus proventibus aequalem portionem participarunt singuli canonici.

Proventus sub duplae septimae nomine fuerunt redditus nonales frugum, vinorum, agnellorum, apum, e quibus praepositi majores duplam portionem, canonici singuli unam perceperunt, sub qualitatem autem proventuum duplae decimae quintae referebantur, proventus decimales frugum, vinorum, apum, agnellorum praeter eos, qui parato aere redimuntur, ut in

comitatu Simighiensi, atque de hac proventuum specie singulus canonicus duas, dominus praepositus quatuor portiones, capitularis notarius autem unam decimam quintam ratam percepit. Domini praepositi itaque duplam unius simplicis canonicalis portionis traxerunt e proventibus sub duplam septimae et duplam 15-ae cadentibus, lector autem ante communium frugum, frumenti et vini divisionem vi statuti de vino urnas 10 Posonienses ac totidem [27.] de frumento metretas, cantor porro et custos urnas vini 10 habuerunt, reliqui proventus aequaliter in omnibus dividebantur. Iste proventus dividendi modus interveniente benigna resolutione regia sublatus fuit anno 1780. atque ordinatum, ut tam pecuniarii proventus quam omnis speciei et quocunque nomine obvenire debentes naturales effectus supputatis officialium et servitorum salariis et deputatis, notarii item capitularis portione (hic nunc salario providetur) ac quibusvis communibus expensis in novem portiones aequales distribuantur, novae portionis dimidium sive duae quartae domino praeposito, alterius dimidii medietas sive una quarta lectori obtingat, quarta quartae ejusdem portionis inter cantorem et custodem ea ratione subdividatur, ut cantor duas tertias, custos unam tertiam participet, reliquae octo portiones inter octo canonicos absque ulla diminutione dividantur. Aucto subinde anno 1806. canonicorum numero, ut praemissum est, non jam inter 8, sed inter 12 divisio proventuum instituitur ea modalitate, ut antiqui canonici (qui duo adhuc sunt illustrissimus praepositus et lector) antiquam suam ratam percipiant, reliqui remansam summam aequaliter inter se dividant.; excitata porro quaestione illa anno 1809., num canonicorum numero ad duodenarium elevato antiqua columnalis rata 9-a permanere debeat, aut habita ad canonicorum numerum proportione rata 13-a relate ad recenter saltem nominatas dignitates excidenda et haec inter ipsos dividenda, recenter nominatae dignitates pacis studio, ita suadente etiam excellentissimo domino episcopo Rosos benevole accesserunt, ut rata columnalis 13-a simplae pro se deputetur. Atque ab hoc tempore 13-am partem simplae canonicalis portionis ita inter se partiuntur, ut dimidium totius dominus praepositus, unam quartam lector, duas tertias quartae cantor, unam tertiam quartae custos participet.

Ad haec habent praepositus in promontorio Csopakiensi pure ex usu 4 jugera vinearum, quae ob situm nulla industria fructuosa effici queunte per modernum illustrissimum praepositum cum obligatione aliam procurandi de consensu capituli vendita est: hactenus alia nec dum procurata, habet etiam culinarem hortum cum allodio in fundo capitulari. Lector 5 jugera vinearum in Lovas, hortum culinarem cum allodio, horum ultimorum nihilominus modernus lector usum non capit, sed pro usu ceterorum dominorum canonicorum cedit, ac medietatem sportularum pro expeditionibus obvenientem, et hanc cum notario capitulari dividit. Cantor 4 jugera vinearum in

e-Archivum 2025

Csopak et hortum cum allodio, custos 2 jugera vinearum in Lovas cum horto et allodio. Archidiaconus cathedralis unam vineam in Kiss-falud desolatam et hortum cum allodio, in reliquo emolumenta nulla percipiunt. [28.]

8-o: De novo admissis et investitis canonicis circa participationem proventuum quis terminus, modus et ordo observatur?

Ad 8-um: Duo erant olim dies fatales ad lucrandos canonicales proventus introducti: nempe sancti Georgii militis et martyris, et sancti Michaelis archangeli; quorum festivitate annue recurrente, si quis primis eorum vesperis et sacro conventuali absque capituli dispensatione non interfuit, certa reddituum specie mulctabatur, et quidem si non interfuit in festo sancti Georgii, caruit frumento, si vero in festo sancti Michaelis, privabatur vino et simul per integrum annum educillo, haec eadem sors fuit etiam novi canonici post festum sancti Georgii, aut sancti Michaelis licet immediate subsequente die installati. Dies hi fatales per benignam resolutionem regiam medio excelsi consilii regii locumtenentialis Hungarici anno 1806. die 8. Aprilis intimatam sublati sunt, et novi canonici ad quorumlibet reddituum participationem a die installationis admitti jussi, subinde ad varias differentias sufferendas anno quippe 1808. die 21-a Junii pariter altissimo loco illud ordinatum, ut ubique in capitulis inchoandae participationis proventuum terminus ab novo anno inchoetur, atque ab hoc tempore in hocce quoque capitulo inchoato ab novo anno participationis proventuum termino novus canonicus a die installationis suae ex omnibus productis pro rata temporis partem suam recipit.[108]

VHL 2025 e-archivum

9-o: Danturne praeterea aliqua anniversalia, seu ut vocant sacra votiva fundata? Quae illa, in quo uniuscujusque summa fundationalis subsistat, ubi haec elocata, et num circa illa menti fundatorum satisfiat, et rationes reddantur?

Ad 9-um: Sacra votiva hoc in capitulo cum suis summis fundationalibus sequentia sunt: nempe Mereyanum cum capitali 1700 fl. cum obligatione quolibet mense unum cantatum et duas lectas missas celebrandi; Töreyanum cum capitali 2000 fl. et obligatione menstrue unum cantatum celebrandi; Draveczianum cum capitali 1000 fl. et obligatione annue tria cantata in festis nimirum sancti Josephi, sancti Marci evangelistae, sanctae Barbarae celebrandi; Horvathianum cum capitali 2000 fl. et obligatione menstrue unum cantatum et duas missas lectas celebrandi; Volkraianum cum capitali 1388 fl. 53 2/5 cr. et obligatione unum cantatum singulo mense celebrandi; Biroianum cum capitali 1199 fl. 59 3/5 cr. et obligatione unum cantatum

[108] Az kéziratban a válasz mellett „C” és „D” betűjel utal a kapcsolódó mellékletekre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

menstrue celebrandi;. Szabadianum cum capitali 1199 fl. 59 3/5 cr. et unum cantatum menstrue celebrandi; Keményianum cum capitali 1000 fl. et obligatione unum cantatum menstrue celebrandi; Babitsianum cum capitali 1000 fl. et obligatione septem missas cantatas annue celebrandi; Bajzathianum unum anniversarium, alterum trium missarum singulo mense cum capitali 3777 fl. 46 3/5 cr.; Kollerianum anniversarium cum capitali 1000 fl.; [29.] Tejfalusianum anniversarium cum capitali 1000 fl.; Katonaianum anniversarium cum capitali 600 fl.; Hertelendianum anniversarium cum capitali 201 fl. 20 2/5 cr.; Farkasianum anniversarium cum capitali 253 fl. 48 1/5 cr.; Zsolnaianum anniversarium cum capitali 588 fl. 14 cr., ut adeo tota votivalium fundationum summa nunc post interventam anno 1811. devalvationem scalamque 19.910 fl. 1 1/5 cr. efficiat, alioquin in 21.000 florenis substituta. Ex memorata summa 19.910 fl. 1 1/5 penes capitulum hocce elocati habentur 9457 fl., reliquum apud diversos extraneos debitores. Sacra per capitulares celebrantur, et quidem ut menti fundatorum adcurate satisfiat, juxta tabellam per cantorem annuatim digestam, per quem simul rationes etiam brevi, ut dici solet, manu redduntur, cuilibet ex dominis participantibus, obtingentia sua pro ratione praesentiae cum fine cujuslibet anni in manus tradita, chori capellanis etiam et organista partem suam ea ipsa occasione tollentibus.

10-o: Habenturne aliae quoque aliquae piae fundationes administrationi capituli hujus concreditae? Quae illae, et quales, per quem administrantur, cui rationes redduntur?

Ad 10-um: Habentur aliae quoque piae fundationes curae et administrationi capituli concreditae, et quidem praeter seminarii sancti Pauli emeritorum parochorum, seminarii sanctae Annae junioris cleri, xenodochii et orphanotrophii ita dicti Davidici, duplicis ordinis adhuc fundationes sunt ad diversos titulos institutae: primae ex nunquam satis celebranda munificentia excellentissimi domini Josephi Bajzáth episcopi Weszprimiensis praeter pauca millia ad fundum sacrorum diaecesanorum e piis quorundam parochorum et canonicorum legatis adjecta, alterae e collatione diversorum canonicorum, unde etiam fundationes capitulares dicuntur fundus item diaecesanus, quos titulos quaelibet in se complectantur, quantave e summa tam singulus titulus quam integrae fundationes constent, subjectus elenchus docebit.[109] Seminarii sancti Pauli emeritorum parochorum reverendissimi domini Adalberti Balassa, seminarii sanctae Annae junioris cleri reverendissimi domini Joannis Smodits, xenodochii itidem reverendissimi domini Adalberti Balassa, orphanotrophii ita dicti Davidici

[109] A kéziratban a válasz mellett „No. 4. & 5.” jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

reverendissimi domini cantoris Francisci Kiss, fundationum Bajzathianorum et fundi diaecesani reverendissimi domini Josephi Sinkay, fundationum capitularium reverendissimi domini Adalberti Balassa curae et administrationi subsunt, qui curae et administrationis suae rationes singulo anno capitulo praesentare tenentur.

11-o:[110] An omnes dignitates et canonici habeant proprias aedes, et domos residentionales, earumque obtinendarum quae est ratio et modus? Cui incumbit onus easdem reparandi et in statu bono conservandi? An, et qui hac in parte remissiores observati sunt? Num item [30.] domibus his omnibus, aut aliquibus saltem, allodia quoque, horti, vineae aut alia beneficia adnexa habeantur? Quae illa, specificentur.

Ad 11-um: Canonici omnes domibus residentionalibus provisi non sunt, universim enim canonicales domus sunt tantum no. septem, quinque ex his ad sufficientem inhabitantium commoditatem exstructae beneque conservatae, duae angustiores, una in statu plane desolato, in talique adhuc per canonicum quondam Grubanovits derelicta, neque sat longo tempore per aliquem canonicorum inhabitata, sed aucto canonicorum subinde numero et necessitate per reverendissimum dominum Adalbertum Balassa rursus pro habitatione assumpta, nunc per familiam reverendissimi domini Sinkay inhabitatur praestita pro qualitate domus accommoda conservatione, secundam e minoribus tenet reverendissimus dominus Joannes Lekovits. Allodia sunt no. sex, horti octo, alia beneficia nulla. Residentionales domos cum adnexis allodiis et hortis obtinendi ratio eadem fuit olim, quae ipsas dignitates vel canonicatus, cum enim praebendis aedes ac quaevis alia beneficia conjuncta fuerint, neque ab his separari potuerint, quisquis pro aliqua ex dignitatibus, vel canonicatibus nominabatur, ipso etiam facto domum residentionalem, allodium ceteraque his adnexa consequebatur. In hac exposita residentionales aedes aliaque his adjuncta aedificia et hortos obtinendi ratione iam anno 1777. mutatio quaedam intercessit, Paulus enim Horváth cantor nominatus cantoralem domum ingressus allodium et hortum custodialem retinuit, Georgius vero Tejfalusi custos nominatus retenta domo archidiaconi cathedralis cantoris hortum accepit; subinde Ludovicus Csapodi praepositus nominatus cantoris et domum et allodium cum horto retinuit, David quoque Zsolnai qua praepositus in domo et allodio lectorali immansit, atque isthoc saepius et quasi pro more et consuetudine exercitum liberae electionis arbitrium permovit capitulum, ut in hanc liberam aedium residentionalium, allodiorum hortorumque electionem pro ratione dignitatum et praecedentiarum mutuo consensu coaluerit. Porro tam domus

[110] A kéziratban: „11.”.

residentionales quam allodia et horti, subministratis e bonis capitularibus materialibus, expensis possessorum in bono statu conservantur.

12-o: Qualis residentia requiritur penes ecclesiam? Quis tribuit potestatem ad tempus abesse ab ecclesia? Quae est poena statuta non residentium, et haec num observetur?

Ad 12-um: Residentia requiritur personalis, eaque non otiosa sed activa sive laboriosa cum servitii ecclesiae in divinis debiti ac ab uno quovis per se et non per alium adimpleti effectu conjuncta, non tamen ita assidua, ut quasi perpetua sit, sed quam interpolare liceat. Cum enim ex responso ad art. 3-ium pateat in ecclesia hac canonicos ea constitutos esse ratione, ut non tantum ad divini officii persolutionem aliaque [31.] chori servitia, sed etiam hierarchicas functiones pro ecclesiae necessitate et utilitate, imo ad suscipiendas pro peragendis publicis fidei dignitatis actibus exmissiones obligentur, non difficulter intelligi potest, quod praeter et extra infirmitatis aliorumque cum capituli communium, tum cujusvis particularium negotiorum casus saepe emergant alii quoque, quibus a personali praesentia ac officii divini in choro persolutione unum vel plures avocari contingit, unde si in aliis ecclesiarum Hungariae capitulis Coloniensis synodi canonicos ad residendum et psallendum acriter stringentis, canon iste: „Quem tamen aliud officium ecclesiasticum vel negotium alio rapit, ut nisi legens preces horarias absolvere tempestive haud possit, hac lege teneri volumus", si, inquam, canon iste in aliis ecclesiarum Hungariae capitulis obtinet, et apud nos eidem merito locum dari debere humillime censemus, quibus exili opinione nostra sic stantibus binae sunt, quae cuilibet canonico occurrere possunt ab ecclesia, sive ordinaria residentia divertendi causae, una privati negotii ac propriae utilitatis et necessitatis, altera capituli communis vel publici. Si capituli vel publici negotii causa occurrat, sufficit eam praesuli, qua oportet demissione, tantum insinuare, si vero privati negotii aut necessitatis, haec vel longiorem sive plurium dierum absentiam requirit vel breviorem, si breviorem, satis est indicare capitulo, si vero longiorem exigat negotii causa absentiam, a praesule et capitulo, sede autem vacante capitulo et vicario capitulari peti debet ac tribuitur facultas ad tempus discedendi. Poena in eos, qui privatae necessitatis aut utilitatis causa sine facta praevio modo apud episcopum vel capitulum praeinsinuatione ultra triduum extra locum residentiae emanerent, unius floreni pro singulo absentiae die desumendi et nemoni applicandi statuto de residentia constituta habetur, salvis ceteroquin per concilium Tridentinum de reformatione sess. 23. cap. 3. in contumaces statutis poenis. Nemo tamen hucusque de ecclesiae istius canonicis inventus fuit, qui poena hac ad residentiam tenendam debuisset adigi.

e-archivum 2025

13-o: Habenturne aliqua statuta capituli, ad quorum normam actiones et functiones suas canonici ceterique ministri ecclesiae dirigere debeant? An ea observentur? Quae in scriptis producantur, ac una circa eorum qualitatem num hodiernis temporibus accommoda sint? Sensus explicetur.

Ad 13-um: Statuta, ad quorum normam canonici ceterique actiones functionesque suas exigere debeant, postrema ab excellentissimo Josepho Bajzáth episcopo condam Weszprimiensi cum consensu capituli anno 1780. condita habentur, atque ista sunt, quae hic demisse producuntur observanturque accurate in iis, in quibus aut altissimo mandato aut dispositione denati episcopi excellentissimi Rosos mutatio non intercessit.[111] Altissimo namque [32.] mandato sublati habentur dies fatales, novus terminus divisionum introductus, admissi ad integram omnium reddituum participationem pro rata temporis a die installationis novi canonici, dispositione episcopi Rosos omnes canonici etiam non abbates aut praepositi ad normam ceterarum Hungariae ecclesiarum rubris cingulis et exposituris in palliis uti ceperunt.

Statuta haec quin statui nostro conformia in omnibus retineri cupimus praeter sequentia: 1-o. Capite 5. poenam 12 florenorum inibi contra contravenientes die ratam sufferri censeremus, cum non poenae timore, sed amore justi et recti statuta haec implere adlaboramus, idem intelligi volumus, ubicunque de mulcta pecuniaria mentio fit. 2-o. Capite 7-o officii divini cantando praescripta persolutio contraria consuetudine praesulibus indulgentibus sublata porro quoque retinenda. 3-o. Eodem capite 7-o diebus dominicis post sacrum Szentes 1-ae et 3-ae horae canonicae persolutio mutanda existimatur. 4-o. Capitibus 12-o et 13-o obligatio lectoris et cantoris de procuranda candela et thure sufferenda. 5-o. capite 16-o protocollum capitulare in consistoriis capitularibus praesentetur et perlegatur. 6-o. Ad caput 17-um[112] difficultates ad rationes per revisores positae in capitulari consistorio referantur et ruminentur. 7-o. Ad caput 22-um conclusio hujus capitis exmittenda censetur. 8-o. Caput 23.[113] alterandum in conformitate altissimae resolutionis. 9-o. Ad caput 24-um addendum arbitramur, ut quilibet canonicus intra duos annos ab suo in capitulum ingressu testamentum condat, porro, cum fundus diaecesanorum sacrorum nimium redundet, in locum obligationis legandi pro sacris diaecesanis substituatur obligatio legandi pro xenodochio, cujus fundus attenuatus est. 10-o. Caput 26-um alterandum in conformitate altissimae resolutionis.

VEH 2025 e-archívum

[111] A kéziratban a válasz mellett „E” betűjel utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

[112] A kéziratban hibásan: „17-o”.

[113] A kéziratban hibásan: „23-o”.

14-0: Habentne canonici liberam de rebus suis testandi potestatem, et qua solemnitate extrinseca redduntur valida eorum testamenta? Num ecclesiae aut aliorum piorum locorum sub nullitate testamenti ex aliquo statuto in his ratio habenda sit? A quo horum confirmatio pendet, et quis modus haec exsequendi observatur? Qualiter item substantiae ab intestato decedentium tractentur?

Ad 14-um: De rebus suis canonici habent liberam disponendi potestatem, quatenus substantiam suam e redditibus ecclesiasticis redundantibus vel etiam tenuibus frugali parsimonia collectam ad fines hos vel alios, semper tamen naturae substantiae ejusmodi congruos, id est pios disponere possunt, quae disponendi potestas est a lege tam canonica quam municipali patriae attributa, et regiis diplomatibus ac resolutionibus pro omnibus capitulorum canonicis asserta. Hic fit, quod si etiam aliqui canonici ultra justi ac recti limites redditus ecclesiasticos ultima voluntate dispensent, pro irritis illorum testamenta declarari nequeant, si ceteroquin requisitas ad valorem [33.] solemnitates extrinsecas habeant. Solemnitates autem, quibus valida redduntur eorum testamenta, sunt illae, quas articuli 46. 1655. et 27. 1715. praescribunt, has observare, vel exmissionem a capitulo petere, ac medio exmissorum in scriptum redactum facta, quod hoc in scripto sua ultima voluntas contineatur, illis significatione ad capitulum velut publicum credibilem locum referri curare debent. Porro ecclesiae cathedralis, seminarii sancti Pauli emeritorum parochorum, et alterius sanctae Annae junioris cleri, ac fundi sacrorum perpetuorum diaecesanorum non quidem sub nullitate testamenti, sed vi statutorum capitis 24-ti sub inofficiositatis nota in suae ultimae voluntatis tabulis rationem habere debent canonici, quam inofficiositatem si quis in suo testamento committeret, tunc praesuli, cui beneficiatorum diaecesani legi et jurisdictioni subjectorum, sequaciter et canonicorum testamenta confirmandi auctoritas consuetudine hoc praecise fine, ut ab illis contra sacerdotalium substantiarum invasores praesidium habeant meliusque effectui mancipentur, delata habetur, integrum est supplere, quod sede vacante capitulo incumbit.

Quod demum modum exsequendi testamenta canonicorum attinet, iste observatur: ab obitu cujusvis canonici in loco manens dignior de capitulo ante etiam reserationem et publicationem testamenti e vestigio ad domum defuncti exmittit duos canonicos, qui res omnes direptioni obnoxias sigillis suis obsignant, tum testamentum reseratur in capitulo et publicatur, post publicationem praesuli pro confirmatione ex fine paulo ante declarato praesentatur, a quo relatum traditur exsecutori, ut is de funere juxta testamenti continentias disponere valeat. In testamenti publicationis actu designantur duo canonici, qui res omnes a testatore relictas accurate inventent, hi inventatas ac in scriptum, quod inventarium dicitur, relatas suique

e-archiwum 2025

nominis subscriptione et sigilli appositione roboratas referunt ad capitulum, ubi istud quoque exsecutori resignatur, quo habito is incassanda incassat ac res quasvis totamque substantiam juxta testamenti tenores dispensat, sicque exsequitur, ut super exsecutione rationes documentis suffultas capitulo reddat revidendas et censurandas.

Eadem prorsus ratione tractantur substantiae quoque ab intestato decedentium canonicorum, nisi quod tam ad obsignationem, quam et conscriptionem rerum mobilium defuncti ex ordinatione altissima magistratuales quoque personae in consortio capitularium adhibeantur, et commassata substantia deductis expensis trifariam distribuatur, unaque ecclesiae, altera cognatis defuncti, tertia pauperibus erogetur observato nihilominus eo, ut si una tertia 500 florenos excedat, excelso consilio regio [34.] intuitu ratae pauperum repraesentari oporteat.

15-o:[114] An quotidie celebretur, et pro quibus applicetur in hac ecclesia missa conventualis et vesperae? Per quem et qua hora? Num his quotidie canonici aliique ministri, quorum fert obligatio, solerter et devote intersint? Num praeterea aliquae aliae missae certis diebus persolvendae incumbant capitulo? Estne tabula de his appensa?

Ad 15-um: Missa conventualis hora 9-a per canonicum hebdomadarium quotidie inomisse celebratur, vesperae quoque diebus dominicis, festis et quibusdam profestis cum debitis assistentiis, diebus autem ferialibus tantum choraliter absolvuntur, tam missa conventualis quam vesperae pro fundatoribus et benefactoribus quotidie applicantur, intersunt his canonici aeque ac alii, quorum fert obligatio, ecclesiae ministri ea solertia, reverentia, distinctione ac pietate, quae tanto tamque sacro operi congruit. Praeter missam conventualem tria adhuc missae sacrificia quavis hebdomada incumbunt capitulo celebranda, quorum unum pro defunctis die Mercuri[i], secundum pro benefactoribus, tertium die sabbati de Beata Maria Virgine ad intentionem fundatorum; quae olim per praebendatos, nunc per canonicos hebdomadarios hebdomada, hebdomadariatum immediate subsequente inomisse absolvuntur, appensa in sacristia tabella seriem obligationis remonstrante.

16-o:[115] An aliae quoque caeremoniae in ecclesia catholica receptae in hac quoque ecclesia suis temporibus secundum praescriptas rubricas debite observentur? Num et quibus publicis processionibus capitulum in corpore interesse debet?

[114] A kéziratban: „15-um”.
[115] A kéziratban: „16-um”.

Ad 16-mum: Caeremoniae in ecclesia catholica receptae secundum rubricarum praescriptum omnino in hac quoque cathedrali ecclesia observantur. canonici sive capitulum in corpore processioni theophoricae, pro benedictione segetum et diebus rogationum institui solitis interest; interest illis quoque, quae per totam festi corporis Christi octavam intra ecclesiam duci consueverunt.

17-o:[116] An omnes canonici feriatis quoque diebus frequenter celebrent in ecclesia cathedrali, quot item missae singulo die et quibus horis ab aliis quoque sacerdotibus in hac ecclesia ex obligatione celebrentur? Cui incumbit ordinem et seriem celebrandorum divinorum in sacristia praefigere ac una attendere, ne sacerdotes peregrini ignoti et vagi sine ordinarii sui dimissionalibus et testimonialibus ad celebrandum missae sacrificium admittantur?

Ad 17-um: Canonici plerique, nisi infirmitate impediantur, pro sua quisque pietate ferialibus etiam diebus celebrant in cathedrali ecclesia [35.] missae sacrificia praeter conventualem ac alias supra relatas tres missas ex praescripto rubricarum, imo et apostolicarum constitutionum, quemadmodum in aliis cathedralibus ecclesiis, sic et in hac in quadragesima, feriis quatuor temporum et rogationum, vigiliis item, si occurrat festum duplex aut semiduplex praeter feriale, celebratur etiam missa de festo occurrente. Haec sacra sunt, quae ex obligatione capitulo incumbente persolvuntur, in reliquo autem a parte capituli nullus exsistit, qui statutis hora et ordine celebrare obstrictus sit, sed et ceteri sacerdotes, qua placet hora, missas suas absolvunt. Ordinem et seriem celebrandorum divinorum, quae per capitulares persolvi debent, in sacristia praefigere est officii cantoris. Ne autem peregrini ignoti et vagi sacerdotes absque ordinarii sui dimissionalibus ad celebrandum admittantur, officii vicarialis curae commissum habebatur.

18-o:[117] An verbi divini praedicandi munus adnexum sit capitulo vel alicui praebendae ex ipsa fundatione vel statuto? Per quem, quibus diebus et horis, quo idiomate in ecclesia cathedrali praedicetur et doctrina Christiana explicetur? Num item capitulum intersit verbi Dei praedicationi?

Ad 18-um: Munus praedicandi nec capitulo in communi, nec in particulari praebendae cuipiam ex fundatione adnexum est, sed occasione restaurationis capituli, vel certe primo sub illustrissimo domino juniore Stephano Sennyei secundo hujus nominis Weszprimiensi episcopo ordinatum, ut archidiaconus cathedralis diebus dominicis et festis concionetur,

[116] A kéziratban: „17-um”.
[117] A kéziratban: „18-um”.

vel si ipse impeditus sit, alium e capitularibus pro dicendo ad concionem invitet, quae ordinatio etiam in statuta relata est. Ad hanc constitutionem sauciendam praenominatum praesulem et capitulares ex communi status ecclesiastici obligatione ob sacerdotum penuriam tunc descendisse certius est, quam dubitari possit, nempe ut esset, qui pusillo catholico gregi inter haereticos oppidum Weszprém obsidentes palanti legem Dei et doctrinam salutis annuntiaret. Haec obligatio transivit in parochum anno 1779. in festo sancti Georgii in oppidum hoc introductum et archidiacono ad retinendum jus cathedrae certi tantum et in responso ad articulum 3-um specifice designari relicti sunt dies, quibus more veteri vel ipse ad concionem dicere, vel e capitularibus aliquem ad dicendum interpellare obligatur. Conciones extraordinarie in festis Sabaoth dicuntur hora post meridiem secunda, qua aliis dominicis doctrina Christiana a parocho explicatur, ordinarie autem et constanter conciones fiunt Hungarico idiomate post conventualem missam, hora nempe decima, quibus canonici interesse non obligantur quidem, distincto aliquo titulo, nisi [36.] tamen alia urgente obligatione et necessitate alio quis avocetur, intersunt plerique, ut suo exemplo in populo accendant ardorem, et ad magis intendendum evangelio eundem sua praesentia exstimulent.

19-o:[118] An in capitulo erecta sit theologalis et poenitentialis praebenda, et quis has praebendas de praesenti tenet?

Ad 19-um: Per visitantem episcopum Josephum Bajzáth utraque haec praebenda erecta exstitit anno 1780. Officio poenitentiarii praebenda cathedralis archidiaconi, muneri theologali autem altera cathedralis praebendam immediate sequens deputata et adnexa fuit. Officium poenitentiarii praebendae reverendissimi parochi adnexum est, non item munus theologi praebendae archidiaconi Szaladiensis; praeter Ludovicum enim Csapodi alteri alieni theologalem praebendam collatam fuisse vestigium nullum est, usque dum anno 1804. theologalis praebenda stabiliter defigenda, altissimo loco praecepta et anno 1812. effective introducta etiam exstitisset; actu praebendam poenitentialem tenet reverendissimus dominus Alexander Kolosvari, theologalem vero reverendissimus dominus Joannes Smodits ultimus magister canonicus, qui seniorem theologiae professorem juxta altissimam ordinationem salario providet.

20-o:[119] An in ecclesia cathedrali quotidie absolvantur omnes divini officii horae canonicae una cum officiis defunctorum, psalmis, gradualibus et poenitentialibus, quando haec a rubricis praescribuntur? Et haec omnia num

[118] A kéziratban: „19-um”.
[119] A kéziratban: „20-um”.

cantando vel legendo, quo tempore, quibus horis? Daturne tum ad missam conventualem et vesperas, cum vero ad omnes horas canonicas praevie signum campana?

Ad 20-um: Omnes officii divini partes quotidie, officium autem defunctorum, psalmos graduales et poenitentiales, quando a rubricis praescribuntur, persolvimus. Officium quotidianum a primis vesperis semper legendo tantum, tempus et horam, quibus e rubricarum praescripto orari debent horae canonicae, observamus, et quidem diebus ferialibus hoc ordine: mane media nona, dato campanae signo in ecclesiam convenimus et ad stalla quisque propria dispositi, cum tertio quadrante alterum signum datur, inchoamus 1-mam et cum hac in continuo absolvimus 3-iam, quam excipit missa conventualis, huic subjiciuntur sexta et nona, atque ita demum secunda missa de feria vel de vigilia, si quae eo die a rubrica exigatur. Post meridiem pro vesperis (extra tempus Quadragesimae, quando sub missa conventuali post elevationem dicuntur) aut completorio in Quadragesima bini fiunt pulsus, primus secundo, alter tertio ad horam tertiam quadrante, post quem illico ad ecclesiam convenientes hora tertia pro ratione temporis vesperas vel completorium inchoamus et his absolutis [37.] in continenti sequentis diei matutinum et laudes oramus. Hunc ordinem diebus etiam dominicis observamus eo excepto, quod in his primam et tertiam hora 7-a finitis litaniis de Sanctissima Trinitate post missam parochialem dici solitis absolvamus, sextam autem et nonam sacro conventuali ob concionem, quae statim sacrum illud sequitur, praemittamus. Pro sacro conventuali tres campanarum pulsus fiunt dominicis et festis diebus, primus hora octava, secundus media nona, tertius hora 9-a. Diebus ferialibus pariter tres, primus media nona, alter tertio quadrante pro nona, tertius hora 9-a, qui pulsus deserviunt una pro signo canonicarum precum his horis adfixarum indicante.

21-o: Intersuntne omnes dignitates et canonici omnibus horis canonicis? Quali veste amicti? Quem ordinem observant in chorum veniendi et similiter discedendi? An, et quae poena statuta a choro absentium?

Ad 21-um: Dignitates aeque ac canonici horis canonicis intersunt, intersunt autem rocheto et mucetta amicti, ordinem in chorum veniendi praeter eum, qui in responso ad praecedens punctum dato descriptus est, alium non observant, in id solum intenti sunt, ne a choro absint et ut mature ad principium cujuslibet horae adesse possint. Ordini in chorum veniendi par est discedendi ordo; nempe peroratis psalmis absolutoque horarum canonicarum officio singuli mentem ad Deum elevant, ac suspirio veniam negligentiae, distractionis alteriusve culpae inter precandum admissae deprecati ordine dignitatum et stallorum regrediuntur in sacristiam, et depositis chori vestibus ad sua revertuntur; nulli igitur licet tarde saltem

VFRR 2025 e-archivum

post primum psalmum venire, nec ante complete persolutum officium discedere, multo minus abesse absque justa et canonica causa. Atque in hoc consistit totus in chorum veniendi et discedendi ordo, ad quem observandum licet statutorum capite 7-o sub poena etiam pecuniaria obstricti simus ita, ut is, qui absque justa causa, sed sola negligentia aut studio propriae commoditatis citra absentiae suae legitimationem a missa conventuali et vesperis horisque canonicis emaneret, et neque idcirco a capitulo semel ac iterum monitus resipisceret, mulctae unius floreni in singulas officii divini partes a proportione neglectus subdivisi subjectus sit, ad poenae tamen hujus imponendae necessitatem nunquam devenimus, qui non timore poenae, sed amore iustitiae scientes voluntaria sacrificia placita esse Domino, muneri nostro respondere conati sumus.

22-o:[120] Adsuntne in choro libri graduales et antiphonales? Quales, quot, a quo et quali sumptu procurantur?

Ad 22-um: Libri gradualis No 1., antiphonalis No 1. in choro habentur ad Gregoriani cantus ritum efformati, qui e bursa ecclesiae, prout in aliis cathedralibus et collegiatis capitulis, hic quoque medio cantoris per capitulum procurantur. [38.]

23-o:[121] Qui alii, quales et quot adhibentur constanter ad decantandum in choro officium divinum, et hi omnes an in choro veste talari et superpelliceis amicti sint?

Ad 23-um: Ad divinum officium in choro dicendum tres ecclesiastici sacerdotes, nempe succentor unus, praebendati duo, laici quinque, bassista, tenorista et tres e musicis, illi quidem constanter, hi vero alternative adhibentur. Succentor et praebendati superpelliceis amicti, saeculares autem talari veste et linteis induti sunt.

24-o:[122] Quibus temporibus capitulariter conveniunt canonici ad consultandum et deliberandum de suis negotiis? Ubi conventus celebratur, et per quem indicitur? Quae poena cum aliis non convenientium aut capitularia conclusa transgredientium?

Ad 24-um: Ad consultandum et deliberandum de capituli negotiis conventus indicit praepositus, praeposito absente vel impedito sequens de capitulo dignior, quoties negotia consultationem et deliberationem requirentia emergunt, quae cum ab improviso ut plurimum occurrant, tempus pro conventibus non pro arbitrio, sed necessitatis ratione merimur. Poena

[120] A kéziratban: „22-um”.
[121] A kéziratban: „23-um”.
[122] A kéziratban: „24-um”.

ad capitularia consistoria comparere absque legitima causa intermittentium aut ante finem discedentium pro singula vice in 4 florenis defixa fuit, verum nunquam desumpta, transgredientium poena vero 12 florenorum est.

25-o:[123] An habeatur protocollum, in quod omnia capitularia proposita et conclusa exacte referantur? Quis hujus gerit curam, quis proponenda proponit, quis protocollo inserit et quis nomine capituli scribit et subscribit? Quis item capitulare sigillum, et ubi, ac sub quali custodia conservat et imprimit? An non hac in parte aliquis enatus defectus?

Ad 25-um: Protocollum, in quod singula capitulariter proposita et statuta referri debent, habetur sub cura canonici protocollistae, qui singulis annis ad hoc officium eligitur vel electus confirmatur. Proponenda praepositus vi muneris sui, eo absente sequens dignior proponit, protocollista protocollo inserit, nomine capituli lector vi muneris sui scribit et subscribit, sigillaque sub ejus cura conservantur. Majus quidem, quo in publicis expeditionibus capitulum utitur, in consistorio sive sacristia sub sera reclusum, alterum minus, cujus in privatis capituli expeditionibus et correspondentiis usus est, apud lectorem, sigillum majus expeditionibus publicis duobus ad minimum praesentibus canonicis notarius capitularis vel ejus homo juramento adstrictus, minus autem sigillum privatis capituli correspondentiis vel expeditionibus lector ipse imprimit. Hac in parte defectum quempiam enatum esse non constat. [39.]

VPL 2025 e-archívum

26-o: An, et quae sint praeterea in capitulo officia, quae libera capituli electione quotannis distribui solent? Quod cujusvis munus, et quam diuturnum? Eorum electio quando fieri solet? Num ab episcopo confirmetur, et num ab illis, qui rationibus reddendis obnoxii sunt; singulo anno rationes accurate praestentur?

Ad 26-um: Dantur officia, quae libera capituli electione quotannis distribuuntur. Talia sunt: officia divisorum, officia item visitandi infirmos canonicos, visitandi aedificia canonicorum beneficialia, seminaria, officium protocollistae, revisorum rationum, curatorum piarum fundationum. Divisorum munus est et obligatio officialibus intendere, aeconomiae cursum dirigere et in recto ordine continere, divisionibus omnis generis proventuum et fructuum per officiales institutis, ut juste et juxta cujusvis competentiam fiant, invigilare; qui titulo officii sui habent singillative 300 florenos. Visitatorum infirmorum fratrum munus est, si mortis periculum impendere e morbo observent vel metuant, aegrotum monere, ac omni meliori agendi ratione disponere, ut morientium sacramenta suscipiat, ac domui suae

[123] A kéziratban: „25-um”.

disponat. Inspectores aedificiorum quovis semestri spatio tenentur perlustrare canonicorum residentionales aedes ac quaevis eorum privata beneficialia aedificia, et si quem in conservandis et restaurandis illis incurium et remissum comperiant capitulo referre. Inspectores seminariorum obligantur adire seminaria et investigare, utrum domini praefecti pragmaticam observent, utrum disciplinam domus curent, vestes, victum, quae alumnis juxta fundationalium tenores praeberi debent, extradent, munditiei debitoque rerum ordini servando invigilent, atque quo in statu aedificia seminariorum constituantur: officia horum durant ad arbitrium capituli, quae cum distribuuntur, distribuuntur autem sub cujusvis anni principium, sive novis ad haec electis deferantur, sive penes priores relinquantur, tam confirmati quam de novo electi dominis praesulibus pro approbatione et ratihabitione praesentantur, atque eorum singuli, quorum fert obligatio, rationes accurate reddere tenentur, quae dein revisoribus censurandae traduntur, qui propter onus reddendarum rationum e censibus fundationum, de quarum administratione rationes praestant, habent centesimam.

27-o: An, et ubi habeatur archivum seu conservatorium literarum, documentorum et instrumentorum fidei et fide dignitati capituli per regem et regnum commissorum? Quis sit hujusmodi conservatorii custos et curator, apud quem claves ejusdem serventur, quis modus illud accedendi aut instrumentum aliquod authenticum inde excipiendi? Num indicibus et regestris rite provisum? Num loco securo satis ac tuto ab incendiis aut effractione vel corruptione?

Ad 27-um: Habet omnino archivum seu conservatorium literarum, documentorum et [40.] instrumentorum fidei et fide dignitati capituli per regem et regnum commissorum, sed quia haec non institutis canonicis, sed per regem et regnum capitulo commissa sunt, intuitu horum unice regi et regno praestandae responsionis onere tam sensu articuli 11. anni 1764. quam 14.1807., ac in nexu praecitatorum articulorum emanato de anno 1769. et 1811. benigno gratioso excelsi consilii regii intimato obligamur, atque ab omni praelatorum jurisdictione sensu etiam articuli 102. anni 1647. eximimur. Interim non pro obligationis debito, sed erga illustrissimum dominum visitatorem episcopum contestandae observantiae studio sponte et benevole detegimus archivum hocce supra capitularem sacristiam in ecclesia cathedrali a parte dextera situatum esse, indicibus et regestris rite provisum, ferrea porta cum duplici sera, valva ferrea, fenestram plateam respicientem obtegente ita munitum, ut tam ab incendii, quam effractionis periculo humanitus sufficienter defensum sit. Custos et curator conservatorii hujus est lector capituli, penes quem etiam claves illius, prout ecclesiae penes custodem conservantur. Pariter lectoris officium est ad archivum si opus sit

VPL 2025 e-archivum

accedere, sed nunquam sine socio, et dum instrumentum quodpiam excipit, acceptis a notario reversalibus et manu sua signatis illud ad archivum reponit, tunc restituendum, dum exceptum instrumentum reportatur.

28-o: Num penes illud distinctum juratum notarium teneat? Quem, cujus qualitatis, cum quali incumbentia ac provisione?

Ad 28-um: In conformitate responsi ad praecedentem articulum juratum notarium penes archivum regnicolare omnino adesse Ludovicum Tarrody de Tarród-háza, virum, ut lex exigit, nobilem, integrae fidei, probitate morum conspicuum, salario condecente provisum, cujus muneris est fassiones quaslibet scripto apponere, eas in capitulo coram fatentibus legere, dein protocollo inserere, expedire, expeditas rursus in capitulo pro comportatione, subscriptione et sigillatione praesentare; erga mandata requisitoria petita instrumenta e regestro protocollorum, aut si originalia sunt, ex indice instrumentorum exquirere, ea penes reversales medio lectoris ex archivo excipere, inprotocollare et expedire.

29-o: Num praeter hoc archivum regnicolare distinctum etiam habeat capitulum archivum pro juribus suis vel ecclesiae, aut etiam episcopatus, vel ad minus aeconomicum? Sub cujus istud cura, et an aeque regestro ac indicibus provisum habeatur?

Ad 29-um: In sensu praemissorum praeter archivum regnicolare habet capitulum etiam distinctum archivum tam pro suis, quam [41.] et ecclesiae et episcopatus juribus, aeconomicum quoque supra sacristiam communem e regione archivi regnicolaris collocatum, pariter ferrea porta, cum duplici sera et valva ad fenestram ferrea munitum, sub cura lectoris, regestro et indicibus provisum.

30-o: Habetne capitulum istud bibliothecam? A quo fundatam et ubi locatam, num debito ordine, munde et ex quali fundo conservetur? Quis curam hujus gerit? Habeturne inventarium librorum? Si non, conficiatur et visitatori exhibeatur. Num denique libri quoque defunctorum canonicorum in hanc bibliothecam deferantur?

Ad 30-um: Fundatam ab aliquo bibliothecam capitulum non habet, verum libros etsi paucos, bonos tamen ac utiles a defunctis canonicis ultima voluntate legatos in seminario antea in ordine non satis digesto conservatos, ab illustrissimo domino episcopo consecrato et praeposito majore Davide Zsolnai libris magnis sumptibus et industria comparatis locupletatos, post ejusdem mortem in domus lectoratus nunc per reverendissimum dominum custodem inhabitatae cubile in parte inferiore penes portam situatum inferri in debitum ordinem et elenchum referri curavit, ac curae primum reveren-

VFL 2025 e-archivum

dissimi domini Josephi Kopácsi, nunc vero reverendissimi domini Joannis Horváth concredidit. Quod privatorum canonicorum libros attinet, de his quisque juxta statutorum caput 24-m libere disposuit aut nempe bibliothecae capitulari relinquendo, aut quinquaginta florenis redimendo. Elenchum librorum capitularium hic humillime subnectimus.[124]

31-o:[125] An non vigeant inter canonicos aliqui excessus vel defectus, qui correctione vel emendatione indigerent, et qui fraternam caritatem perturbarent?

Ad 31-um: Deo sint infinitae laudes, nullus.

De reliquis clericis et laicis ecclesiae cathedrali ministrantibus

1-o: Suntne praeterea sacerdotes et clerici ecclesiae huic cathedrali servientes? Qui, quot, sub quali nomine vel titulo, quod eorum officium? Quae in implendo officio cura? Quae vita et mores? Quae talium habitatio et solutio, ac unde tam illa paretur et conservetur, quam haec praestetur?

Ad 1-um: Tres sunt ecclesiastici, de praesenti omnes presbiteri, morum inculpatorum, sub nomine capellanorum chori sive praebendatorum ecclesiae hujus cathedralis servitiis addicti, ad praesentiam in choro semper, assistentiam in sacro et vesperis pro ratione circumstantiarum, sermonemque sacrum seriatim cum capellanis curatis ad populum de cathedra dicendum obligati; quibus officiis iidem, ni valetudinis ratio aliud imperet, funguntur accurate semper. Ex iisdem unus ceteris [42.] uti et musicis in choro psallentibus cum titulo succentoris directione praeest, cum salario 100, aliis duobus per 80 fl. obtinentibus, quae tamen solutio per vices prementium horum ultimorum temporum pro discretione capituli, ex cujus cassa dominali praestatur, auctas etiam ex eadem consecuta est. Omnes tres victum usque huc ad mensas canonicorum pro tempore hebdomadariorum nanciscuntur. Lignis aeque ad calefaciendum ex silvis capitularibus, non tamen ultra 30 orgias in communi ac adjutorio servitii domestici provisi. Habitatio eorum olim moderna domus parochialis fuit, quae occasione introducti per excellentissimum quondam praesulem Bajzáth parochi, ea sub expressa conditione per capitulum pro parochiali cessa est, ut provisio de habitatione convenienti capellanorum chori perpetuis temporibus episcopum maneat, per quem etiam iam in domo emeritorum, jam denique in seminario junioris cleri convenienter accommodati sunt. Unde tandem aucto vi altiorum ordinum junioris cleri numero defectu spatii sufficientis

[124] A kéziratban a válasz mellett „F" betűjel utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

[125] A kéziratban: „31-m".

exesse coacti in domunculam penes parochialem ab domino Antonio Ányos vi praeinsinuatae conventionis ex substantia denati domini episcopi Bajzáth anno 1802. comparatam illocati sunt, conservatione ejus vi ejusdem conventionis in perpetuum suapte episcopatum manente.

2-o: Suntne etiam laici servi? Qui, cujus officii, quot? Quae eorum vita et mores? Quae et unde habitatio et solutio, et unde tam illa paretur, conservetur, quam haec praestetur?

Ad 2-um: Sunt etiam laici ad mercenaria ecclesiae servitia conducti, quales sunt musici, sacristae, campanator, follista, qui mercedem suam pro annuis servitiis, et quidem organista, qui simul est regens chori, fl. 400, bassista 375, fidicen primarius et secundarius singillative 300, tenorista 300, violonista 275, fidicen 2-di ordinis 200, clarinista 1-us 200, clarinista 2-us 150, accessistae duo insimul 110, altista et duo discantistae per 140 fl., follista 36, sacristanus senior 225, junior 200, campanator 200 e cassa ecclesiae habent. Habitatione solus organista provisus est, in domuncula ad portam arcis constructa et hactenus de ecclesiae penu conservata, ceteri in aedibus sibi propriis aut in inquilinatu in alienis erga censum proprio aere suo assumptis degunt. Recensitis mercenariis ecclesiae servitoribus accedunt ministri pueri duo, qui insimul fl. 60, horopaeus, qui ob directionem horologii turris ecclesiae fl. 25, arcularius, qui ob adpositionem tabernaculi fl. 36, lotrix, quae fl. 160, scopatrices ecclesiae, quae insimul 60 fl. annuo salario provisi. Salaria nihilominus haec pro ratione arctarum temporis circumstantiarum jam plus, jam minus liberis adjutis adaucta sunt. Sunt vita et mores omnium ad Christianas leges exacti. [43.]

e-archivum

3-o: Laici ecclesiae servi, dum in ecclesia sua ministeria peragunt, habentne saltem talarem vestem clericali similem et superpelliceum? A quo suscipiuntur, dimittuntur? Quis eorum functionibus ac vitae invigilat?

Ad 3-um: Laici ecclesiae servi ac signanter musici per reverendissimum dominum cantorem, sacristae et reliqui inferiores per reverendissimum dominum custodem propositi a capitulo suscipiuntur, et erga eorundem propositionem servitio ecclesiae indigni aut inhabiles dimittuntur; et quemadmodum haec duo capitularis collegii membra in dictorum ecclesiae servorum susceptione vel dimissione potissimas partes vi muneris sui habent, ita vitae et moribus eorum invigilare obligantur. Demum servi ecclesiae, qui ecclesiastici chori servitiis adstricti sunt, quales sunt quidam e musicis, qui item in vel circa sanctuarium versantur, hi in ecclesia vel processionibus, quibus capitulum in corpore interest, talari veste et linteo amictu utuntur.

De statu parochiali

1-o: Num capitulum et ecclesia cathedralis habeat vel unquam habuerit annexam curam animarum? Per quem haec hactenus exercebatur? Et num adsit in ecclesia fons baptismalis?

Ad 1-um: In primaevo ante excidium capituli statu curam animarum capitulo aut cathedrali ecclesiae annexam non fuisse praeterquam omnium literalium instrumentorum silentio inferatur, inde quoque sequi videtur, quod in oppido Weszprém tres a cathedrali distinctae parochiales ecclesiae exstitisse inveniantur in documentis, ultra quas, quomodocunque situs et extensio vetus oppidi istius figuretur, nisi unicuique plateae proprius sacer curio assignetur, ad cathedralem ecclesiam vel capitulum onus parochialitatis pertinuisse, inferri posse non videtur. Postquam autem capitulum ab excisione sui postliminio restabilitum est, tunc ob sacerdotum defectum primum, ac praecipuum ecclesiastici ordinis institutum explere studentes canonici in praesulum in fatalibus illis circumstantiis ob aeternae animarum salutis periculum ingemiscentium vota proni onus curae animarum cum Weszprimii, tum aliis in locis susceperunt, et tamdiu sustinuerunt, quoad arcta illa necessitas desiit. Prima necessitatis hujus aetate sive in principio restaurati capituli per annos 37, nempe usque annum 1667. cura [44.] animarum per unum canonicum exercita fuisse videtur, a praenotato autem anno, quo statuta secundi Stephani Sennyei episcopi cum capitulo conclusa nata sunt, perhibente eorundem statutorum cap. 11. per capellanum gerebatur. Quamdiu haec per capellanum procurata administratio duraverit, non constat, hoc certum est, quod desierit cum patribus olim Societatis Jesu religiosis sacerdotibus, patribus dein Franciscanis et successive patribus Piaristis per praesules demandata vel saltem delata, atque ab his procurata fuerit. Sic ab unius in alterius ordinis sacerdotes translata animarum cura, videns excellentissimus dominus episcopus Martinus Biró in hoc precarie suscepto curae animarum officio fidelium saluti curandae satis non esse provisum, pro episcopalis muneris sollicitudine diversas inivit vias, quibus in oppidum hoc parochum introducere nitebatur, sed ob media subsistentiae introducendi parochi diversa enata sunt obstacula, quae illius ceteroquin sanctissimam intentionem impediverunt; inde circa annum 1753. ecclesiasticum sacerdotem nomine administratoris curae animarum praefecit, cui, qua etiam praefecto ad seminarium junioris cleri deputato una cum capellano in consortium curae dato habitationem et mensam attribuit, et proventus stolae ac sedecimam episcopalis e terreno Weszprém provenientis decimae pro subsistentiae et solvendi capellanalis stipendii fundo assignavit. Ista provisio duravit usque annum 1779., quo tandem

mediantibus benignis regiis resolutionibus opera excellentissimi domini Josephi Bajzáth episcopi impetratis effectum est, ut parochus introductus sit. Anno vero 1807. clementer denominato in canonicum Josepho Kopátsi parocho pro tunc Weszprimiensi ac una in parochi munere altissimo jussu confirmato, capitulo altissima regiae dispositione injunctum exstitit, ut post hac stabiliter unus de gremio capituli officium parochi expleat. Ab eo igitur tempore curam animarum per unum e gremio sui individuum in oppido Weszprém sustinendi onus capitulo inhaeret.

Sequuntur responsa reverendissimi domini parochi sub no. 6.[126]

De statu seminariorum

1-o: Si est penes hanc cathedralem ecclesiam aliquod seu junioris seu senioris cleri seminarium, quis ejus titulus? Quando, per quem, et pro quot personis alendis et vestiendis fundatum?

Ad 1-um: Bina penes cathedralem ecclesiam sunt seminaria, unum senioris cleri sive emeritorum in diaecesi parochorum sancti Pauli apostoli, alterum cleri junioris sanctae Annae nuncupatum. Primum sive seminarium [45.] sancti Pauli Paulus Kiss cathedralis hujus ecclesiae praepositus major pro incolatu saecularium juvenum, quos in eo convictores instituere et fundare meditabatur, aedificatum, mutata intentione pro parochorum in diaecesi Weszprimiensi post exantlatam in cura animarum aetatem senescentium et promeritam quietem suspirantium habitatione sive seminario perpetuo serviturum excellentissimo domino praesuli Josepho Bajzáth anno 1778. donavit, assignavit et tradidit. Dominus episcopus Bajzáth autem praeexsistenti et pro provisione emeritorum parochorum e piis diaecesis hujus beneficiatorum legatis et caducis substantiis congesto fundo statim 23.000 fl. capitale adjecit, testamento autem suo adhuc 10.000 disposuit. Numerus alumnorum in hoc seminario defixus non est, sed quot e fundationis ejus redditibus ferente necessitate ali vestirique possunt, ali et vestiri debent, arduorum proxime praeteritorum annorum calamitate fundus ejusdem notabili supererogato gravatus exsistit.

Instituti junioris cleri seminarii prima fundamenta posuit illustrissimus dominus Sacri Romani Imperii comes Otto Joannes Baptista Volkra episcopus Weszprimiensis, qui cum anno 1710. excellentissimo domino Paulo Szechényi archiepiscopo Colocensi et episcopatus Weszprimiensis administratori in ecclesiae hujus regimine successisset, anno immediate

[126] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 6." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

sequente 1711. sex juvenes clericali veste indutos uni e patribus Piaristis in theologia morali tradidit instituendos, quibus habitationem in antiqua episcopali residentia assignavit, alimentationem autem de sua episcopali mensa suppeditavit usque suum obitum, post obitum ejus totum hoc quam pium, tam necessarium institutum concidit alumnis partim ad curam animarum, partim ad prosequenda studia Jaurinum translatis, ubi aliquot annis e summae capitalis 8.143 florenorum optimi praesulis liberalitate relictorum censu alumni jam plures, jam pauciores alebantur. Subinde vero totus ab exposito capitali census in capitalem summam conversus fuit usque annum 1745., quo excellentissimus dominus Martinus Biró paulo post aditum episcopatum Weszprimiensem suppressum pluribus annis seminarium hoc sub sanctae Annae titulo restauravit.

Alumni quasi postliminio reducti primum incolebant veterem episcopalem residentiam, ex ea ad domum, quae nunc cathedralis archidiaconi est, ast per reverendissimum dominum Joannem Küllei inhabitatur, dein ad domum a reverendissimo domino Stephano Lenthi in extrema castri superioris parte, quae septemtrionem respicit, aedificatam traducti fuerunt, quo in loco ad inchoandum novum aedificium (quod actu exsistit) praeter notabilem omnis generis materialium quantitatem excellentissimus [46.] dominus episcopus Ignatius Koller legavit decem millia florenorum, totidem ad continuandam fabricam e vacantis episcopatus redditibus adjecit augustissimae reginae Mariae Theresiae munificentia, quibus sumptibus eo seminarium hoc exsurrexit, ut a paucis qui tum alebantur alumnis commode jam inhabitari potuerit, tertia vero ala septemtrioni obversa, in qua refectorium, culina, dispensa etc. collocata sunt, cura et impendiis excellentissimi domini Josephi Bajzáth episcopi ad perfectionem est deducta.

Numerus alumnorum pro varietate temporum et circumstantiarum varius erat, num a tempore institutae altissimo jussu regio novae seminariorum coordinationis numerus alumnorum diaecesis Weszprimiensis in 60 individuis defixus est, quorum tamen quatuor in seminario generali Pestiensi, duo vero Viennae in Pazmaneo educantur, in hoc vero seminario 54, pro quibus intertenendis et vestiendis, quoniam seminarii capitalium fundationalium, licet munificentia excellentissimi [domini] episcopi Bajzáth notabiliter adauctorum census non sufficerent, clementissima resolutione regia occasione novae seminariorum coordinationis e proventibus ita dictis superfluis episcopatus Weszprimiensis defectus suppleri ordinatus exstitit, ita tamen parce, ut in arduis praesentium temporum circumstantiis aere alieno se gravare coactum fuerit.

e-archivum 2025

2-o: Quis ejus redditus? Quae praedia, possessiones, vineae, molendina, capitalia aut aliae quaecunque obventiones et emolumenta? Per quem haec administrantur, et an, et cui super administratione rationes redduntur?

[Ad 2-um:] Sequuntur responsa seminarii praefectorum sub no. 7-o.[127]

De statu xenodochii et orphanotrophii

1-o: Daturne in hoc oppido aliquod xenodochium vel orphanotrophium? Quando, per quem, pro quot personis alendis et vestiendis ac sub cujus cura fundatum? Quis hujus aut illius seu in bonis, seu in capitalibus proventus? Per quem hi et num debite administrentur? Num, et cui ac coram quibus rationes administrationis reddantur? Utrum in his mens fundatorum rite adimpleatur?

Ad 1-um: Datur sub cura capituli tam xenodochium quam orphanotrophium; xenodochium determinatum et individuum fundatorem non habuit, sed e piis legatis et oblatis diversorum, potissimum autem canonicorum successive collectis domus habitationi pauperum, quantum fieri potuit idonea comparata est, ac postmodum ad eam illocati pauperes tot, quot poterant, alebantur. Postquam autem excellentissimus Dominus episcopus condam Ignatius Koller in suae ultimae voluntatis tabulis 8000 fl. pio legato antea collectam pro usibus pauperum summam adauxisset, octo pauperes, viri 4 et mulieres 4 ali ceperunt, pro prandio duobus, pro cena uno ferculo contentari debebant; vestes tunc dabantur [47.] novae, quando veteres dilacerarunt et per sarcinationem ad usum aptae reddi amplius nequibant.

Pro orphanotrophio fundationis initia posuerunt aliquot canonici, cui praetitulatus dominus excellentissimus episcopus Ignatius Koller domum pro orphanorum habitatione amplam sed desolatam cum adjacente horto 1100 aureis comparatam de ultima voluntate fl. 6000 adjecit, quae domus ob extremam desolationem subinde vendita, ejus pretium ceteris capitalibus pro orphanis positis additum auxit summam fundationalem, ex cujus censibus plures orphani in domibus civium intertenentur, alii pro vesticulis adjutoria quotannis percipiunt.

Bona immobilia nulla, adeoque nec proventus alios, quam a capitalibus summis erga interusuria elocatis provenientes utraque haec fundatio habet, et quidem sequuntur responsa reverendissimi domini administratoris sub no. 8.[128]

[127] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 7." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre. (A hivatkozott elenchus és így az abban található mellékletek nem azonosíthatók.)

[128] A kéziratban a válasz mellett megismételt „No. 8." jelölés utal a kapcsolódó mellékletre.

Est hic loci aliud praeterea institutum orphanotrophio simile sub invocatione sancti regis David per illustrissimum quondam Davidem Zsolnai episcopum electum Dulmensem et consecratum tinniensem ecclesiae hujus cathedralis praepositum majorem tabulis ultimae suae voluntatis puncto 17-o anno 1810. fundatum, quod semper patere cum primis voluit e parentibus alterutro catholico genitis, et utroque acatholico parente natis, dummodo hi suae prolis in catholica fide educationem non difficultent, atque etiam in orbitate derelictis orphanis taliumque parentum, qui ob egenum miserabilemque statum et conditionem suam proles suas nedum institui curare, sed ne alere quidem valent, dummodo sextum aetatis annum compleverint et incurabili quopiam morbo non laboraverint. Hujusmodi semel receptos, nisi circumstantiae aliud poscere visae fuerint, eousque donec opificiorum tirocinio vel mercenario famulatui aut ruralibus laboribus ancillaribusque servitiis applicabiles evaserint, studiis autem scholaribus ob ingenii capacitatem ceterasque animi corporisque dotes applicitos quoad humanitatis scholas pertransiverint, in instituti beneficio retinendos, vestitu sexui congruo, signum tamen quodpiam discretivum habente providendos disponens, jusque patronatus venerabili huic capitulo, salva unice episcopo vi decreti concilii Tridentini cap. 8. et 9-o competente illud visitandi potestate (in hocce instituto) attribuens, hacque potestatis (ut habent citati puncti 17-i verba) cum plenitudine conferens, ut quo jure sua per ecclesiam propria regit et gubernat, hoc quoque institutum regat et dirigat, neque ulli unquam de regimine aut directione respondere, aut de domus proventibus horumque erogationibus ratiocinia exhibere teneatur. Simul vero codicilli 1-i puncto 5-o eam declarationem adjiciens, ut [48.] si temporum successu seu donationis titulo ad instituti hujus dotem ordinatam seu pii legati nomine praeter et contra (suam) expressam voluntatem addere vel conferre vellent, quantumcunque fuerit, non acceptetur, siquis benefactor accedere volet, accedat juxta instituti per (se) ordinati indolem. Quod institutum agente moderno cantore, desideriis monitisque morientis fundatoris apprime intento, cum concursu venerabilis capituli die 1-a Maii 1811. favore Omnipotentis in domo conducta susceptis universim 10 utriusque sexus prolibus inchoatum est, ex liberalitate fundatoris nunquam satis aestimanda 304.883 fl. 21 cr. pro fundo nactum, dispositione venerabilis capituli cum 1256 fl. 39 cr. adauctum, verum per devalvationem pecuniae ad 108.184 fl. 7 cr. praecipitatum, ad praesentem tamen usque diem per parsimoniam ad florenos 124.663 cr. 9 8/20 varios apud debitores elocatos elevatum habetur. Ad usque nihilominus gemit propria sine domo, quo fit, ut gloriam Dei, sancti regis David honorem, religionis orthodoxae proventum, aeternam temporalemque animarum felicitatem zelantis fundatoris, non

e-archivum 2025

omnes intentiones pleno effectui per capitulum eodem spiritu animatum mancipari possint.

De religiosis ordinibus

”[1-mo:]” An, et quales religiosi ordines in complexu hujus oppidi? Num hi non praejudicent in quibusdam ordinarii aut capituli vel parochi juribus?

”[Ad 1-um:]” In complexu oppidi bina sunt religiosorum domicilia: patrum Scholarum piarum pauperum Matris Dei, et sancti Francisci Reformatorum provinciae sanctae Mariae, quorum ordinum professi nec ordinarii, nec capituli, neque parochi juribus praejudicium quodpiam intulisse observati sunt.

Capitulum Weszprimiense

VFL 2025
e-archivum

Az 1929. évi vizitáció szövege

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

[1.]

A veszprémi római katholikus plébánia egyházlátogatási (canonica visitatio) jegyzőkönyve, mely felvétettett 1929. március hó 6-án. Veszprémben a plébánia hivatalos helyiségében

[VFL I.1.8. vol. 129.]

Jelen voltak: Dr. Rott Nándor veszprémi megyéspüspök; Dr. Horváth Lajos Veszprémvármegye alispánja; Dr. Komjáthy László Veszprém rendezett tanácsú város polgármestere; Kránitz Kálmán felszentelt püspök, káptalani nagyprépost; Káuzli Dezső praelatus, olvasókanonok, helyettes főesperes; Strauszenberghi Strausz Antal székesegyházi kanonok, veszprémi plébános; Dr. Moldoványi Jenő ügyvéd, templomatya; Suly László iskolaszéki világi elnök; Dr. Horváth Béla városi tiszti főügyész; Dr. Kiss György szemináriumi jogtanár és lelkiigazgató; Wildenauer Kálmán nyugalmazott postaigazgató; Dr. Wéber Pál kanonok, irodaigazgató; Dr. Pfeiffer János szentszéki jegyző, püspöki levéltáros, mint hitközségi megbízottak.

A jelen voltak egyrészt az 1780. évi április hó 4-én felvett egyházlátogatási jegyzőkönyvében foglalt, másrészt a változott viszonyok folytán kialakult következő tényállapotokat és megállapodásokat találták ezen hivatalos jegyzőkönyvbe felveendőknek és megörökítendőknek:

VFL 2025 e-archívum

I. fejezet

Plébánia

A plébánia székhelye Veszprém rendezett tanácsú város, melynek lakói a legújabb népszámlálási adatok szerint 12457 katholikus, 478 evangélikus, 1441 református, 1121 zsidó vallású.

Az Árpádházi királyok alatt Veszprémnek 3 plébániája volt és pedig:

a., Szent Miklósról nevezett plébánia az un. Komakút mellett, közel az Angolkisasszonyok mostani templomához.

[2.] b., Szent Margit szűz és vértanúról nevezett plébánia a mostani Szent László dombon.

c., Keresztelő Szent Jánosról címzett plébánia a külső várban; a ház a mostani plébánia-ház helyén, a plébániatemplom pedig vele szemben volt.

1552. július hó 1-én a török Veszprémet elfoglalta és a várossal együtt a három plébániát is megsemmisítette. A török kiűzetése után (1597) a lelkipásztori teendőket a visszatelepített néhány kanonok látta el a szerény székesegyházban. Segítettek nekik a jezsuiták, akik Veszprémet, mint miszsziós telepet (missiones turciae) kezelték.

Majd 1681-től 1745-ig a ferencrendiek, 1745-től 1752-ig a kegyesrendiek, 1752-től 1779-ig a szemináriumi kormányzók voltak a veszprémi katholikus hitéletnek vezérei. 1779-ben a megyéspüspök pészaki Bajzáth József a káptalannal egyetértve a várban visszaállította a plébániát. 1808-tól kezdődőleg mindig az egyik kanonok a plébános, mert a plébániajavadalom a plébánia személyzetének eltartására elégtelen, de a plébánia a káptalanba bekebelezve nincs.

A plébánia fiókközségei:

Szorosabb értelemben vett fiókközségek nincsenek, de a plébániához tartoznak mindazon majorok, szőlőhegyek, vasúti állomások, őrházak, malmok és intézetek, melyek Veszprém rendezett tanácsú város határában vannak.

És pedig:

a., Jutas puszta és a jutasi vasúti állomás 3 kilométernyire Veszprémtől 356 katholikus, 5 görögkatholikus, 2 görög keleti, 14 evangélikus, 36 református és 6 zsidó lakossal.

[3.] b., Jutasi altisztképző iskola 2,5 kilométernyire Veszprémtől: 588 katholikus, 24 görögkatholikus, 179 református, 29 ágostai evangélikus, 1 unitárius, 1 zsidó lakóval.

c., Csatár szőlőhegy 5 km Veszprémtől 123 katholikus lakossal.

d., Téglagyárak.

e., Malmok. Ezen két utóbbiban a lakosok rövid időközökben változnak.

f., László major.

II. fejezet

Templomok és kápolnák

A plébániának temploma nincs. Az 1779. évi április 12-én kelt püspöki rendelet szerint: *„A lelkipásztorok teendőiket, miként a múltban, úgy a jelenben is a székesegyházban végzik, mivel azonban e templomban a plébániai ténykedések végzésére eddig külön felszerelés nincs, azért a plébános és a káplánok mindaddig, míg a szentmiséhez külön felszerelésük nem lesz,*

a székesegyház kelyheit és miseruháit használhatják, eltekintve azonban minden jogi következménytől." Ez az állapot a mai napiglan is fenn áll.

a., Szent László magyar király tiszteletére a város északnyugati részében az un. kistemetőben épített templom. A török kiűzetése után ezen a helyen Pöstyén Mihály veszprémi őrkanonok emeltetett egy szerény kápolnát, melynek szentélyére volt festve e chronostikon: „sVrreXI eX CInerVM bVsto phoenICIs aD Instar."= 1740. E kápolna helyére 1901 és 1902 években saját költségén teljesen újat építtetett dr. Fehérvári József [4.] veszprémi praelatus-kanonok, s e ma is fennálló templomot 1902. szeptember hó 8-án megáldotta dr. báró Hornig Károly veszprémi megyéspüspök. E templom fenntartásáról a hívek adakozására és a templom tulajdonát képező 2 katasztrális hold és 175 négyszögöl templomtér bérletére támaszkodva a plébános gondoskodik. Leltárát a plébános őrzi és a számadást az egyházi szabályrendeletek értelmében a templomatya közbejöttével a plébános készíti.

b., A Szent Kereszt Felmagasztaltatásának tiszteletére szentelt alsóvárosi temetőkápolna. E kápolnát dr. Haiszler György veszprémi orvos építtette korán elhalt hasonnevű fiának sírja fölé, kinek emlékét az oltár előrészén levő chronostikonban örökítette meg: „CorrVI IVVenIs ante DILeCtos qVos MetVI a Letho parentes" 1830. Ez év október 31-én áldotta meg Kopácsy József veszprémi megyéspüspök. E kápolna fenntartásáról a hívek adakozását igénybe véve a plébános gondoskodik, ugyancsak a plébános gondoskodik és készíti a templomatya közbejöttével évi számadásait.

c., Szent Kereszt Feltalálásának tiszteletére szentelt csatári templom. E templomot ott püspöki engedéllyel letelepedett és remete Szent Antal szabályait követő Noripl v. Norbt Hilárius remete építette 1767-ben. E templom fenntartásáról a plébános felügyelete mellett a csatári szőlőbirtokosok tartoznak gondoskodni. A templom számadását a templomatya közbejöttével a plébános készíti.

d., A Szent Ferencrendiek temploma. Épült 1727-ben. Szent István első magyar király tiszteletére van szentelve.

[5.] e., Szent Anna tiszteletére szentelt templom. Építtette Zámori Magdolna 1727-ben. Nagyobíttatott és kijavíttatott 1925. és 1926. években. Ezen templomban, mely az építésétől kezdődőleg 1833-ig a kegyesrendiek egyedüli temploma volt, az istentiszteletet ma is a kegyesrendiek végzik, és pedig az 1926. évben kelt rendfőnöki utasítás szerint a tanévben az összes rendtagok, beleértve a nyugdíjasokat is, hetesség szerint, a szünidőben pedig az igazgató, vagy annak helyettese. A templom igazgatóját (rector ecclesiae) is szintén a kegyesrendi tartományfőnök nevezi ki. Jelenleg az igazgató: Zsigmond János kegyesrendi tanár. Szent Anna nyolcada alatt délután litánia, amelyet a plébánia tart.

e-tár.hu 2025

f., Krisztus Feltámadásának tiszteletére épült templom, melyet dr. báró Hornig Károly megyéspüspök építtetett 1905-ben. (A templom alatti kripta a Hornig család temetkezési helye.) A templom igazgatója (rector ecclesiae) a mindenkori püspöki titkár, aki a templom anyagi ügyeit intézi s benne az istentiszteletet naponkint végzi.

g., A kegyesrendiek temploma. Szűz Szent Imre herceg tiszteletére. Épült 1833-ban.

h., A szemináriumban Szent Anna asszony tiszteletére megáldott kápolna.

i., A püspökvárban Mária Magyarország Nagyasszonyának tiszteletére szentelt kápolna.

j., Az Angolkisasszonyok Mária Szent Nevének tiszteletére szentelt temploma. Ezen templom 1860. szeptember 9-én Mária nevenapján szenteltetett fel. Ezen templomban az istentiszteletet a püspök által kinevezett igazgató (rector ecclesiae) látja el, aki rendesen az intézet hittanárja.

[6.] k., Szent Vince leányainak leánynevelő intézetében levő kápolna a Boldogságos Szűz és Szent Vince tiszteletére szentelve. Ezen kápolnában az istentiszteletet a püspök által kinevezett hitoktató végzi.

l., A városi közkórházban levő kápolna a Keresztre Feszített Üdvözítő tiszteletére. Ezen kápolnában az istentiszteletet a püspök által kinevezett egyik theológiai tanár végzi.

m., A Davidikumban levő kápolna Szent Imre tiszteletére.

n., A püspöki rezidencia mellet levő Gizella kápolna.

o., Az agg-papok intézetében levő kápolna Szent Pál apostol tiszteletére. Ezen intézet nemeskéri Kiss Pál veszprémi nagyprépost építette 1786-ban. 1928. szeptember 1-én, miután eredeti rendeltetését vesztette, dr. Rott Nándor megyéspüspök kisszemináriummá alakította át és mint ilyen működését megkezdette a jelzett időben 30 gimnazista növendékkel.

VE 2025 e-archívum

III. fejezet

Az istentisztelet rendje

1., A székesegyházban mindennap reggel ½ 7 órakor a szentségoltárnál olvasott szentmise. E szentmiséken vasár és ünnepnapokon a kántor XIV. Benedek pápa által jóváhagyott és búcsúkkal ellátott Szentháromság olvasót imádkozza megfelelő énekek kísérete mellett. Szentmise után a pap kitett ciborium mellett a Szentháromság litániáját imádkozza, minek végeztével a ciboriummal áldást ad. Minden vasárnap és ünnepnap délelőtt 10 órakor énekes szentmise népénekkel, utána szentbeszéd és esetleges

hirdetések. [7.] Valahányszor a megyéspüspök, vagy megbízottja mondja a 9 órai convent-misét, a szentbeszéd ezt követi és a szentbeszéd után van az énekes plébániai mise. Megjegyzendő, hogy karácsony, újév, húsvét, pünkösd, Nagyboldogasszony és Szent István király ünnepén a szentbeszédet a székesegyházi főesperes mondja. Nagyböjtben, halottak estéjén és év utolsó napján a litánia szentbeszéddel tartatik, a szentbeszédet azonban a püspök által külön kijelölt szónok mondja. Egyéb ájtatosságok és körmenetek a „Rendkívüli ájtatosságok" című vezérkönyv és az egyházmegyei Rituale szerint végeztetnek.

2., A Szent László templomban. Minden vasárnap és ünnepnap reggel 8 órakor énekes szentmise és prédikáció. Mária ünnepeken délután 3 órakor litánia. Karácsony napján éjfélkor szentmise. Halottak estéjén és az év utolsó napján este ½ 6-kor litánia és szentbeszéd.

3., Az alsóvárosi temetőkápolnában halottak napján délelőtt 8 órakor énekes szentmise és prédikáció.

4., A csatári templomban május 3-án énekes szentmise, rákövetkező vasárnap, mint a templom búcsújának ünnepén énekes szentmise és prédikáció. Szeptember 14-én énekes szentmise.

5., Keresztkút csak a székesegyházban van, ahol a keresztség szentsége kiszolgáltatik.

6., Az istentisztelet nyelve, leszámítva az egyház által funkciók közben előírt latin nyelvet, mindig és mindenben kizárólag magyar.

VEL 2025 e-archívum

IV. fejezet

A plébania kegyurai

A plébánia kegyurai a veszprémi megyéspüspök és a veszprémi székesegyházi káptalan.

[8.] A plébánost a székesegyházi káptalan tagjai közül a megyéspüspök jelöli és nevezi ki. A kegyúri – dologi terheket, vagyis a plébánia épület fenntartásának terhét 2/5 azaz kettőötöd részben a püspök, 3/5 azaz háromötöd részben a székesegyházi káptalan viseli és teljesíti a hívek minden közbejötte, vagy segítsége nélkül.

V. fejezet

A plébánia–ház

A plébánia ház, mely az un. külső várban 18 házszám alatt van, egyemeletes, téglából és kőből építve, cseréppel van fedve. A házhely és beltelek a veszprémi telekkönyv 875 helyrajzi szám alatt 170 négyszögöl és 888 helyrajzi szám alatt 22 négyszögöl, összesen 192 négyszögöl. Az előbbi a római katholikus plébánia, az utóbbi 22 négyszögöl a veszprémi római katholikus Fő-egyház nevén szerepel, aminek magyarázata, hogy ez utóbbi területen a helyszinelés idején a karpapok háza állott. A plébános rendelkezésére áll az emeleten 7 szoba és egy fürdőszoba, a földszinten egy konyha, egy kamra és egy iroda. A földszinten a karpapok és a városi káplánok részére négy szoba és egy fürdőszoba. A ház alatt van 3 pince. Az udvaron van két földszintes épület. Az egyikben van két cseléd és egy könyvtárszoba. A másikban van egy fáskamra, egy mosókonyha és egy szoba. Mindezeket az épületeket a veszprémi püspökség és káptalan építtette 1874. esztendőben. Fenntartásuk kizárólag a veszprémi püspökséget 2/5 (kettőötöd) és a káptalant 3/5 (háromötöd) részben, mint társkegyuraságokat illeti. A hívek sem pénzbeli, sem szekeres, sem gyalog napszámmal nem járultak hozzá az építéshez s nem járulnak hozzá a fenntartásához sem.

VPL 2025 e-archivum

VI. fejezet

Szerzetesrendek és kongregációk

1., Szentferencesek. Betelepítette őket Sennyei István veszprémi püspök 1681. évben. Templomuk felszenteltetett 1727-ben. Az atyák a lelkek üdvére [9.] és a hitélet mélyítésére buzgón működnek.

2. Kegyesrendiek. Betelepítette őket gróf Volkra János veszprémi püspök 1711-ben. Templomuk épült 1833-ban. 1711–1833-ig az alapító család beleegyezésével használták az „Anna" kápolnát. A középiskolai ifjúság tanításával és nevelésével foglalkoznak nyolc osztályú humanisztikus gimnáziumban.

Ezenkívül a Szent Anna kápolnában minden vasár- és ünnepnap a tízórai misét végzik; továbbá valahányszor az elemi iskolás fiúk hétköznap templomba mennek, ugyancsak ők végzik a Szent Anna kápolnában a szentmisét.

3., Az Angolkisasszonyok kongregációja. Az Angolkisasszonyokat dr. Ranolder János megyéspüspök telepítette le Veszprémben 1860-ban a

lányok felsőbb nevelése céljából. Intézetükben jelenleg fenntartanak négy elemi leányosztályt, négy osztályú polgári leányiskolát, négy osztályú felsőkereskedelmi iskolát és tanítónőképzőt.

4., Pauli Szent Vince leányai, irgalmas nővérek. Dr. Ranolder János veszprémi püspök hozta őket Veszprémbe 1854-ben. Első lakházuk és iskolájuk a jelenlegi Rákóczi tér 26. számú házban volt s midőn az idővel szűknek (bizonyult) és iskola fenntartására alkalmatlannak bizonyult, az alapító a püspöki urodalmi jószág-kormányzó tiszti lakház telkén építette a most is fennálló zárdát és iskolát, melyet később dr. báró Hornig Károly püspök kibővíttetett. Feladatuk elsősorban az elemi iskolás leányok oktatása, azonkívül jelenleg még négy osztályú leánypolgári iskolát is tartanak fenn.

Ugyanezen kongregáció szüzei látják el a betegek ápolását a városi közkórházban.

VEL 2025 e-archívum

VII. fejezet

A plébános jövödelmei

1., A plébániának házhelyen kívül ingatlana nincs.

[10.] 2., Stólailletékek. Miután a veszprémi hívek a plébánia és személyzetének fenntartásához állandó illetménnyel semmivel sem járulnak hozzá, azért a plébánosnak szabad stólája van, amelyet a megyéspüspök a plébános előterjesztésére időszerűleg állapít meg. Jelen időben a plébánosnak jár:

a, a keresztelés után 2 Pengő
b, temetés után: egyszerű temetés 1 Pengő
köpönyeges temetés után 2,50 Pengő
hárompapos temetés után6 Pengő
infulás temetés után12 Pengő
kanonoki temetés után 6 darab 10 Koronás – arany
a megyéspüspök temetése után 12 darab 10 Koronás arany
c, házasságkötés után2 Pengő
d, anyakönyvi kivonatért2 Pengő
e, hirdetési bizonyítvány1 Pengő

3., Terményekben.

a., 30 régi öl, jelenleg 120 űrköbméter hasáb keményfa házhoz szállítva a veszprémi káptalantól;

b., 30 pozsonyi mérő átszámítva 45 kg=1350 kg rozs házhoz szállítva a veszprémi káptalantól

c., 30 akó átszámítva 56 liter=1680 liter fejtett bor házhoz szállítva a veszprémi káptalantól.

4., Készpénzben.

a, A veszprémi káptalan központi pénztárából félévi utólagos részletekben 100 Pengő,

b, a veszprémi püspök központi pénztárából félévi utólagos részletekben 84 Pengő

5., A plébánia javadalom törzstőkéje.

a, Káplántartási alap. Biró Márton megyéspüspök az un. Kávé-malmot oly kikötéssel hagyta a szemináriumnak, hogy a szeminárium köteles legyen a veszprémi plébánia részére egy káplánt tartani. A szeminárium ezen kötelezettségét egy ideig természetben rótta le, majd később fizetett a plébániának évenkint 90 forint 30 krajcárt [11.] osztrák értékben. 1874. augusztus 1-én dr. Németh József szemináriumi rector ezen kamatnak megfelelő tőkét 1505 forintot osztrák értékben = 3010 Koronát a plébánosnak lefizetett.

b., Villei Pribék István veszprémi nagyprépost és felszentelt püspök 1898-ban Csatáron levő szőlőjét a rajta levő épületekkel együtt a plébániának adta. Ez az ingatlan 4 katasztrális hold 1414 négyszögöl volt. 1901-ben Újváry Ferenc kanonok-plébános ezt az ingatlant püspöki engedéllyel eladta 1000 Koronáért.

Ezen törzstőkéket képező összegek a káptalannál, később a veszprémi alapítványi hivatalban helyeztettek el, ahol a világháború okozta katasztrófa miatt a többi alapítványokkal egy sorsra jutottak, vagyis megsemmisültek.

VEIL 2025 e-archivum

VIII. fejezet

Káplánok

A veszprémi plébánián állandóan két káplán van, akiknek lakást és teljes ellátást az egyházmegyei szokások szerint plébános ad. Kötelességüket az egyházmegyei szabályrendeletek és zsinati határozatok szabályozzák. Fizetésük a következő:

1., A kongrua alapból évenkint és fejenkint 571 Pengő 56 fillér havi előleges 47 Pengő 63 fillér részletekben.

2., A veszprémi plébánostól, aki a devalvált Biró-féle alap helyett önként magára vállalta, évenkint és fejenkint 128 Pengő 44 fillér havi utólagos részletekben.

3., Veszprém rendezett tanácsú város 1927. év március hó 23-án tartott ülésén a két hitoktatással is foglalkozó veszprémi káplán részére megszava-

zott 1200 Pengőt. Ezen összeget félévi előleges részletekben a városi pénztár fizeti a plébános által láttamozott nyugtára.

4., Az inasiskolában végzett hitoktatásért a város pénztárából óránkint 2 Pengő 40 fillért.

5., Stólailletékek fejében: A stólailletékből a káplánoknak [12.] rendes járandósága nincs, ha szívességből túlfizetések vannak, ezen összegek itt is a káplánokat illetik.

IX. fejezet

Kántor

Veszprémben a kántori állás el van különítve a tanítói állástól. Javadalma:

1., Természetbeni lakás a Vár 7. szám alatti házban. E házat 1917. június 28-án kelt szerződéssel veszprémi püspökség és káptalan szerezte. Telekkönyvi tulajdonos „a veszprémi római katholikus hívek egyeteme". E ház földszintes, kőből épült, cseréptetővel van ellátva. Van benne egy konyha, 1 előszoba, 3 utcai és egy udvari kis szoba. A ház alatt boltíves pince van. Az udvarban egy kis kőből épült cseréptetős épület van kamra céljaira. Az épület gondozása és fenntartása a veszprémi római katholikus hitközségeket illeti.

2., Két darab föld a „Kistelek"-en. Újtagosítási birtokszáma 4220 és 4229. Nagysága 634 és 599 négyszögöl; összesen 1233 négyszögöl.

3., Szolgálati éveinek megfelelő tanítói fizetés 60 Pengő levonással a veszprémi római katholikus iskolaszék pénztárából.

4., A kántor stólája a következő:

Kistemetés után1 Pengő
Pluvialés temetés után2 Pengő
Hárompapos temetés után 4 Pengő
Infulás temetés után16 Pengő
Hirdető cédulákért- Pengő 80 fillér
Énekes misék után Székesegyházban 60 fillér
Énekes misék után László templomban 70 fillér
Koporsós misék után Székesegyházban 1 Pengő
Koporsós misék után László templomban 1 Pengő
Csatári misék után 1 Pengő 28 fillér

5., A kántor nyugdíjra jogosult a katholikus tanítókra érvényes nyugdíjszabályzat szerint a veszprémi római katholikus iskolaszék terhére. [13.]

A kántor kötelessége a plébános útmutatása szerint az egyházi funkcióknál az összes kántori teendőket végezni.

Segédkántor

A veszprémi római katholikus tanítók közül az iskolaszék egyet, mint segédkántort választ, kinek javadalmát képezi a Szent László kápolna területének évi béréből egynegyed rész.

A segédkántor kötelessége vasár- és ünnepnapokon a Szent László kápolnában a nyolc órai misén orgonálni; ugyancsak Mária ünnepeken délután 3 órakor a Szent László templomban a litánián orgonálni. Egyébként a kántort tartozik mindannyiszor helyettesíteni, valahányszor a kanonok-plébános felszólítja; ebben az esetben azonban a kántornak esetleg járó stóladíj a segédkántort illeti.

VEL 2025 e-archívum

X. fejezet

Karpapok

Régi időben a karpapoknak külön házuk volt; élelmezésüket a hetes kanonoknál kapták, kiszolgálásukról a káptalan gondoskodott. 1874-ben lakásuk össze lett építve a plébánia házzal. Ez év szeptember 12-én kelt és püspökileg jóváhagyott káptalani határozat szerint a karpapok helyzete a következő: „*először a székesegyházi szolgálatra nézve: a., a succentor megmarad eddigi állásában, kivéve a lakást, élelmezést, tisztogatást, fűtést, mosást és világítást, melyeket a plébániaházban fog nyerni. Tartozik naponkint a karban megjelenni és mint eddig a sekrestye igazgatását és directorium készítést végezni, továbbá sor szerint prédikálni és mikor szabad, a misézést a plébános rendelete szerint végezni. b., a másik karkáplán megszűnik kizárólag e minőségben lenni, hanem kápláni minőségben minden tekintetben a plébános úr hatósága alá rendeltetik és mindent tartozik úgy végezni, mint a másik kettő, de mivel: c., egy karkáplánnak [14.] a jelenléte a karban naponkint szükséges e kötelességet a három káplán közül hetenkint felválltva teljesítik úgy, hogy midőn succentor naponkint ott van, a többi három közül egy, mint hetes fog működni.*”

A karpapok tartásáért a káptalan 1874-től kezdődőleg fizetett a plébánosnak 1040 forintot osztrák értékben. A pénz értékének változása és süllyedése miatt jelenleg a karpapok tanításáért a káptalan a plébánosnak terményekben fizet. A karpapok tartása tehát nem plébánosi kötelezettség, és a lakást

leszámítva tartásukért a káptalan mindig az időszerinti plébánossal egyezik. A karpapok fizetését a káptalan az urodalmi központi pénztárból folyósítja.

XI. fejezet

Iskolák

A., Elemi iskolák.
Az elemi iskolák mind római katholikus jellegűek.

Az elemi iskolás leányok oktatása és nevelése az irgalmas nővérek és az angolkisasszonyok kezébe van letéve. Az elemi iskolás fiúk nevelését és oktatását 13 férfi tanerő végzi, a következő római katholikus jellegű iskolákban.

a., A Szent László iskolát Hajas István egykori veszprémi esperesplébános alapította 1789-ben, a város északnyugati részében. E célra vette meg özvegy Sárvári Jánosné született Lenárt Katalintól és ennek sógorától Sárvári Páltól 150 ezüstforintért és 1878-ig szolgálta a római katholikus elemi oktatás céljait. Ezen épület helyén Kisovics József kanonok-plébános 1878-ban építteti az új iskolát egy tanteremmel és kántorlakással 6000 forintért, ebből a káptalan adott 4400, Kisovics pedig 1600 forintot. Ezen épületet az iskolaszék 1908-ban átalakíttatta négy tanteremmé, a félszer és istállóból pedig szolgalakást csinált; a kántort lakbérrel dotálta, amíg a várban újonnan vett házba telepítette be.

[15.] b., A Kopácsi iskola a város un. Jeruzsálem-hegyi részében. Ezen iskolát alapította boldog emlékű Kopácsi József veszprémi születésű veszprémi püspök, később esztergomi hercegprímás. 1836. november 4-én testvérbátyjától megvette szülőházát. A tanító fizetésére és az épület jókarban tartására 12.240 pengő forint alapítványt tett le. Ezen összeg a világháború alatt devalválódott, s most ott működő tanítót az iskolaszék és az állam fizeti, különjavadalma egyedül a természetbeni lakás.

c., Szent Anna iskola. Ezen iskolát 1880-ban építtette Kisovics József kanonok-plébános azon a területen, melyet még Kopácsi József hercegprímás vett nemes Vég János veszprémi lakostól részint adakozásból, másrészt a piaconlévő un. Börzsönyi féle iskola eladási árából (jelenleg a város tulajdonát képező fürdőház). Ez az iskola eredetileg öt tantermű volt, majd 1888-ban az iskolaszék az udvarra a régi épülethez építtette a hatodik termet.

d., Az iskolák túlzsúfoltsága miatt 1928-ban egy újabb tanerőt alkalmazott az iskolaszék, ki jelenleg a városi inasiskolában tanít. Az új iskola építésére az iskolaszék megtette a szükséges lépéseket s az új iskolát a város Cserháti részében akarja elhelyezni. A városban működő tizenhárom

e-archivum

tanerő közül egyet a megyéspüspök, egyet a káptalan, egyet pedig a zirci apát nevez ki és fizet, tízet pedig az iskolaszék választ és fizet az állam 50%-os hozzájárulásával.

e., Jutas pusztai urodalmi iskola. Ezt az iskolát a veszprémi káptalan, mint földesúr állíttatta és tartja fenn és a tanítót is fizeti. Az iskola igazgatását a káptalan a veszprémi plébánosra bízta.

[16.] B., Tanonciskolák.

Veszprém városa, mint politikai község tartja fenn a tanonciskolákat az iparos férfi és nőtanoncok, továbbá kereskedelmi tanoncok részére.

C., Középfokú iskolák.

Veszprémben van nyolc osztályú főgimnázium a kegyesrendiek vezetése alatt.

Négy párhuzamos osztályú polgári fiúiskola.

Négy tanfolyamú állami felsőkereskedelmi fiúiskola.

Az irgalmas nővéreknél négy osztályú polgári leányiskola.

Az Angolkisasszonyoknál négyosztályú polgári leányiskola, négyosztályú felsőkereskedelmi leányiskola és öt tanfolyamú tanítónőképző.

A hitoktatást az egész város területén és Jutaspusztán levő összes iskolákban a két városi káplán, egy theológiai tanár, két karpap, egy ferencrendi atya, két hitoktató, a davidikumi praefectus és a főgimnáziumi hitszónokok végzik. Az állami polgári fiú és felsőkereskedelmi fiúiskolában állami díjazás mellett mindig a két hitoktató végzi a hitoktatást. A városi tanonciskolában a két városi káplán és egy ferencrendi atya végzi a hitoktatást, akik díjazásukat a városi pénztárból kapják.

Veszprém 2023 e-archívum

XII. fejezet

Templomatya

Veszprémi plébániának az egyházmegyei szabályrendeletek értelmében egy templomatyja van, akit mindazon jogok megilletnek, melyek részére az egyházmegyei szabályrendeletekben biztosítva vannak. Ezen állás javadalommal összekötve nincs. Munkáját a templomatya csak [17.] keresztény szeretetből végzi.

XIII. fejezet

Jótékonysági intézetek

1., Szent Dávid árvaház. Ezen intézetet alapította Zsolnai Dávid tinnini felszentelt püspök, veszprémi nagyprépost 1810-ben a vegyesházasságból származott ifjúság katholikus hitben való nevelés és támogatására. Az alapítvány pénzösszegének a háború folytán beállott elértéktelenedése miatt az intézet az alapító szándékának csak részben felelhetvén meg, nevelőintézetté alakult át, amelyben középiskolát látogató ifjak mérsékelt díj ellenében nyernek elhelyezést. Az intézet kizárólag a veszprémi káptalan rendelkezése alatt áll.

2., Városi közkórház. A betegek lelki ellátásáról részben a kórházban miséző pap, részben a plébánia gondoskodik.

3., A városi szegényház. Ezen intézetben az elaggottak lelki gondozása a plébánia kötelessége.

VFL 2025 Levéltár

XIV. fejezet

Jámbor társulatok

A plébánia területén a következő jámbor társulatok vannak:

1., Oltáregyesület.

2., Élő rózsafüzér társulat.

3., Jézus Szíve Társulat.

4., Szent Szív Gárdája.

5., Temetkezési egyesület.

6., Credo egyesület a férfiak részére.

[18.] 7., Mária kongregációk a középiskolás ifjak részére az illetékes iskolákban, a felserdült hajadonok és úrinők részére a két női zárdában.

8., A szeretetnők egyesülete.

Mindegyik jámbor társulat a megyéspüspök által kinevezett igazgató vezetése alatt áll.

XV. fejezet

Harangozó

Mivel a székesegyház egyszersmind plébániatemplom is, azért a plébániának külön harangozója nincs; a székesegyházi harangozó azonban a kanonok-plébános rendelkezése szerint a plébániai funkciókra is köteles a harangozást végezni. A temetésekkor végzett harangozásokért időnkint megállapított díjat kap, a plébániai funkciókkal kapcsolatos harangozásokat ingyen tartozik végezni.

A László templomban a harangozásokat az egyik szegényházi gondozott végzi a segélypénzből neki juttatott csekély díjazásért.

XVI. fejezet

Temetők

A török uralom után Veszprémnek egyedüli temetője azon dombon volt, melyen a Szent László templom emelkedik. Ezen helyet a köznép ma is kistemetőnek nevezi. A lakók szaporodtával ezen domb elégtelennek bizonyult a hullák befogadására, miért is a káptalan, mint földesúr 1780-ban a

1., felsővárosi részben új temetőhelyet adott [19.] melynek északi részét a reformátusok, déli részét a katholikusoknak engedte. A temető katholikus részét a jelzett év április hó 10-én felszentelte Giczey István székesegyházi főesperes és hantai prépost. Tekintetbe véve Veszprém földjének hegyes-völgyes alakulását, sok nehézségbe ütközött a halottak szállítása a város déli részéből a felső temetőbe, miért is pészaki Bajzáth József megyéspüspök, mint a város déli részének földesura még két temető részére engedett helyet, melyeket a megye részéről kiküldött nemes vizeki Tallián Ferenc tervei szerint jelöltek ki, és pedig az egyiket a város

2., Jeruzsálem-hegyi részén az un. „Kőhányás" mellett, másikat a város

3., déli részében a Felsőörsre vezető út mellett. Ezen temetőket 1783. szeptember 14-én áldotta meg Katona József székesegyházi főesperes. Az alsótemetőben Sauer János, a jeruzsálem-hegyi temetőben pedig Weltner Ferenc csináltatta a temetőkeresztet. A XX. század első éveiben mindhárom temetőt rendezte, kapukkal ellátta és a felsővárosit kereszttel ékesítette most már ennek tövében nyugvó dr. Fehérvári József prelátus-kanonok. 1926-ban a füredi út mellett a város új temetőhelyet jelölt ki, melyet bekeríttetet és

keresztet csináltatott bele, de ezen temető mindezen ideig használatban nincs és fel sem szenteltetett.

Mindezen temetők, bár jelenleg telekkönyvileg a város tulajdonát képezik, csak a kereszténységnek szolgálnak temetkezési helyül s a katholikusok a reformátusoktól s evangélikusoktól lehetőleg külön temetkeznek.

A temetőőröket a város fogadja fel és díjazza, de a sírhelyekért járó díjat is a város szedi.

[20.]

XVII. fejezet

Keresztek és szobrok

A veszprémi plébánia területén a következő keresztek és szobrok vannak:

1., Fakereszt a vámosi úton. Állíttatta Báthori István 1854-ben 20 Korona alaptőkével.

2., Fakereszt a palotai és kádártai út találkozásánál. Állíttatta Kostyik Istvánné 1856-ban 40 Korona alaptőkével.

3., Fakereszt a Sas-hegyen. Állíttatta Lukácsa Mihály 1892-ben 20 Korona alaptőkével.

4., Kőkereszt a márkói út mentén. Állíttatta özvegy Jung Ádámné született Hornung Anna 1895-ben 100 Korona alaptőkével.

5., Kápolna s benne levő kőkereszt Csatáron. Állíttatták: Jung József és neje Tóth Anna 1900-ban 100 Korona alaptőkével.

6., Kőkereszt Csatáron. Állíttatta: Milfajt Károly 1900-ban 100 Korona alaptőkével.

7., Kőkereszt a nagymezőn. Állíttatták: Hornung Ferenc és társai 1905-ben 100 Korona alaptőkével.

8., Kőkereszt Csatáron. Állíttatta Happ József 1912-ben 100 Korona alaptőkével.

9., Kőkereszt a csatári legelőn. Állíttatta Reiner Józsefné született Brenner Erzsébet 1915-ben 100 Korona alaptőkével.

Ezen keresztek és szobrok alaptőkéi, összesen 680 Korona a világháború okozta devalvációnak estek áldozatul s így fenntartásuk most biztosítva nincs.

VPL 2025 Gerinctár

[21.]

XVIII. fejezet

Alapítványok

A., Misealapítványok

A veszprémi plébánián misealapítványi törzstőke volt 32.159 Korona 86 fillér, mely összeg a devalvatiók miatt teljesen megsemmisült. Jelenleg a következő újabb misealapítványok vannak:

1., Káuzli Dezső veszprémi prelatus-kanonok 750 Pengő misealapítványa a következő célokra:

a., július 20-án László templomban énekes gyászmise Liberával elhalt Káuzli Terézért.

b., Szeptember 27-én László templomban énekes gyászmise Liberával elhalt Pap Franciskáért.

c., November 3-án a Haiszler kápolnában egy énekes gyászmise elhalt Káuzli Ferencért.

2., Özvegy Kaizer Lőrincné született Burucs Erzsébet 1928-ban végrendeletileg 300 Pengőt hagyott, hogy halála évfordulóján (július 3-án) az alapítóért egy olvasott gyászmise mondassék.

3., Ádám Iván volt veszprémi kanonokért a végrendeleti végrehajtója 430 Pengőt tett le, hogy annak kamatjaiért minden év március 27-én egy énekes gyászmise mondassék liberával.

VEL 2025 e-archivum

B., Különféle jellegű alapítványok.

A veszprémi plébánián különféle célokat szolgáló alapítvány volt 72.771 Korona 29 fillér. A világháború következtében ez is megsemmisült. A veszprémegyházmegyei alapítványi pénztár, ahol az alapítványok kezeltettek, a régi értékeket, melyeknek valorizálására [22.] számítani többé nem lehet, átszámította a jelenlegi értékre s így a veszprémi plébánia szentmise és egyéb alapítványai, melyek az 1926. évi számadás szerint, a kamatokat is hozzáírva, kitettek 170.615 Korona 70 fillért, a mostani értékük, mely a számadásban is szerepel 15 Pengő 85 fillér.

C., Özvegy Kaizer Lőrincné született Burucs Erzsébet 1928. évben végrendeletileg vagyonának egyharmad részét a veszprémi szeretetnők egyesületének hagyta alapítványképen. Ezen hagyomány összege 7175 Pengőt tesz ki, mely alaptőkét a plébános kezeli, mint az egyesület mindenkori elnöke.

Nemeskéri Kiss Pál nagyprépost 1781-ben a Davidikum szomszédságában egy 432 négyszögöl nagyságú kertet adott a plébániának, hogy a plébános

havonkint egy szentmisét mondjon az ő szándékára. E kertet 1890-ben december 7-én dr. Rédey Gyula kanonok-plébános eladta a Davidikumnak 500 forintért s a világháború következtében ezen tőke is megsemmisült.

XIX. fejezet

Inventárium

1., A plébánia inventáriuma.

A plébánia inventariumát képezi:

a., az egész ház villanyfelszerelése a szükséges villanylámpákkal.

b., Egy szekrény a konyhában.

c., Egy darab 667 és egy darab 767 literes boroshordó a pincében.

[23.] d., A plébánia irodában egy íróasztal, egy anyakönyvi szekrény és egy irattári szekrény, egy dívány, négy közönséges és egy karszék, egy Remington Portable írógép, egy madonnakép keretezve, egy feszület, tíz darab keretezett fénykép (a plébánosok arcképei).

e., A plébános emeleti irodájában egy könyvszekrény és négy olajfestményű kép, amelyek egyike Zsolnai Dávid nagyprépostot, a másik Guerim Lajost ennek szakácsát, a harmadik Giricses János kántort, a negyedik Nagy József harangozót ábrázolja.

2., A templomok inventáriuma

Szent László templom inventáriuma, a csatári és alsóvárosi kápolnák inventáriuma, amely a Vagyonkezelési Utasítás 63–69 §-ok értelmében szabályszerűen kezeltetik és a plébánia hivatalban őriztetik.

VEL 2025 e-archívum

XX. fejezet

A plébánia könyvei

a., Anyakönyvek.

A veszprémi plébániának jelen ideig van összesen 36 kötet anyakönyve és pedig a szülötteké 1703-tól, a házasultaké 1711-től s a halottaké 1739-től. A konvertiták anyakönyve 1900-tól. 1900 előtti konvertiták anyakönyvét a kommunisták megsemmisítették.

[24.] A bérmálási anyakönyvek a következő évekről vannak meg: 1800, 1839, 1846, 1853, 1857, 1873, 1878, 1880, 1883, 1885, 1889, 1892, 1895, 1898, 1902, 1906, 1909, 1911, 1915, 1918, 1921, 1924, 1927.

A kereszteltek anyakönyvének betűsorosa teljes, a meghaltak betűsorosa 1800-tól, a házasultak betűsorosa 1840-től fogva vezettetik.

b., Püspöki körlevelek.

A püspöki körlevelek 1777-től fogva napjainkig össze vannak gyűjtve és bekötve 19 kötetben. A körlevelek 1848–53-ig terjedő időközben hiányosak.

c., A plébánia számadásai.

A templom és alapítványi számadások megvannak 1834-től kezdve. Hiányzik ezek közül 1890–1906-ig és az 1921-ik évből.

d., A plébánia könyvtár.

A plébánia könyvtára 663 művet tartalmaz külön szekrényben, betűsoros jegyzéke pedig a plébánia irodában van elhelyezve.

VEL 2025 e-archívum

XXI. fejezet

A plébános gondozása alatt álló házak

1., A Szent Józsefről címzett óvoda a Szent István utcában. Ezen óvodát boldog emlékű dr. Fehérvári József veszprémi kanonok csináltatta 1906-ben. Fenntartásáról és az óvónő fizetéséről fejedelmi alapítvánnyal gondoskodott. Az alapítványi tőkét a háború tönkretette s úgy az óvoda fenntartás a bizonytalanná vált. A veszprémi káptalan 1924. évben a plébánost bízta meg ezen alapítványi óvoda gondozásával, aki az óvoda két [25.] helyiségét és az egyik óvónő lakását ideiglenesen a város használatába adta azzal a kötelezettséggel, hogy a város tartozik az épületet és kerítéseket tatarozni s az összes adókat fizetni. A nagyobbik óvónői lakást a plébános bérbe adta, amely bérösszegből állandó tőkésítéssel remélhető, hogy az óvoda elveszett alapítványa idővel ismét megtérül. Ezen óvoda tőkéje a plébános felügyelete alatt az alapítványi hivatalban kezeltetik. Jelenben 2031 Pengő 33 fillért tesz ki.

2., Az építőmunkások háza. Csatár utca 4. szám alatt. Ezen épület a veszprémi keresztény építőmunkások tulajdonát képezi. Az egyesület tagjai a háború utáni időben állam és egyházellenes magatartást tanúsítottak, amiért a belügyminiszter 1923-ban az egyesületet feloszlatta. Az alapszabályok értelmében az egyesület vagyona a veszprémi plébános gondjai alá került, aki ezen vagyont mindaddig kezeli, míg az egyesületet újraéleszteni nem lehet. A plébános a vagyonkezeléséről évenkint nyilvános számadást ad az egyházi főhatóságnak.

Strauszenberghi Strausz Antal székesegyházi kanonok, veszprémi plébános
Dr. Horváth Béla városi tiszti főügyész kisközségi megbízott
Dr. Kiss György theológiai tanár, szemináriumi lelkiigazgató, hitközségi megbízott
Wildenauer Kálmán iskolaszéki megbízott
Wolfram János mint ipartestületi elnök
Dr. Wéber Pál kanonok, irodaigazgató
Dr. Pfeiffer János szentszéki jegyző, püspöki levéltáros
+ Rott Nándor veszprémi püspök ph
Dr. Horváth Lajos Veszprémvármegye alispánja
Kránitz Kálmán nagyprépost
Dr. Komjáthy László Veszprém rendezett tanácsú város polgármestere
Káuzli Dezső prelátus, olvasokanonk, helyettes főesperes
Suly László iskolaszéki választott elnök
Dr. Moldoványi Jenő ügyvéd, templomatya

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Az 1947. évi (tervezett) vizitáció szövege

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

a.) Az egyházmegye kánoni látogatásának előkészítése

[VFL I.1.2. 25. X/1947. 45. (2400-26/1947.)]

Amióta a veszprémi egyházmegye vezetését átvettem, igyekeztem a plebániákat és plébánosokat személyesen is megismerni. Ebbéli ismereteimet tökéletesíteni és elmélyíteni kívánom. Ezért Biró Márton, Bajzáth József, Kurbély György és Zichy Domonkos püspökelődeim példáját követve Székeskáptalanom tanácsára és helyeslésével az egyházmegye egyházlátogatását tűztem ki feladatként. E kánoni látogatás előkészítésére szolgál a mellékelt útmutatás,[129] mely a választ váró kérdéseket tartalmazza.

Eljárásomban az egyházmegye megismerésén kívül más szempontok is vezetnek. Az első, de főként a második háború nagy változásokat idézett elő a nemzet életében. Ezeknek megvan a hatásuk az Egyház életére is. Kívánatos, hogy a nagy átváltozás képét megörökítsük. A múlt így lesz a jövő útmutatója. Utódaink csak így értik meg viselkesésünket, csak így tudják levonni belőlük a követendő tanulságot. Aztán a megváltozott körülmények miatt előreláthatólag változás áll be a plébánia és hívek kölcsönös viszonyában is. Tisztán kell tehát látnunk a plébániák és egyházközségek igaz helyzetét. A kérdésekre ezért mindenki lelkiismeretesen és pontosan válaszoljon.

Tudom, hogy nagy fába vágtuk fejszénket. Tudom, hogy évek munkájára lesz szükség, amig a nagy vállalkozás tető alá kerül. Úgy érzem azonban, az idők parancsolják, hogy ezt a kezdeményezést elindítsuk. A lelkipásztori munka fellendülését, az egyházmegye jelenének és múltjának megszeretését várom tőle. Aki pedig megszerette az egyházmegyét, tenni is tud érte.

Lehet, hogy a visitatio a polgári vonal kikapcsolásával tisztán egyházi jellegű lesz. A dolog érdemén mit sem változtat, mert akkor is lerögzíti a mai állapotok képét és felfejti a plébániák fejlődését. Akkor is segít célunk elérésében.

A kérdésekre adandó feleletek elkészítésére a plébánosoknak egy évi határidőt adok, az espereseknek felülvizsgálatra fél esztendőt. A múltra vonatkozó feljegyzéseknél mindig meg kell jelölni a forrást is, ahonnét az

[129] A mellékelt útmutatást, amely a kérdéseket tartalmazza, külön nem közöljük. A tervezett egyházlátogatási jegyzőkönyv csak válaszokat tartalmaz, ezért a könnyebb érthetőség érdekében az útmutatást és a kérdéseket a tervezetbe illesztjük. A kérdéseket a tervezett jegyzőkönyvnél szögletes zárójellel [ ] jelöljük. – a Szerk.

adatott merítettük. A plébániai levéltár idézésénél írjuk ki az irat keltezésének idejét, vagy ha a levéltár rendezett, úgy az irat számát és évfolyamát. Ha a plébániai vagy községi levéltárban adat nincs, jegyezzük fel a hagyomány közléseit (az egyes plébániák múltjára vonatkozó forrásokat az 1909. évi egyházmegyei névtárban találjuk meg). A feleleteket a kerületi esperesek és a főespresek fogják megvizsgálni és ellenőrizni. Utána kerül aztán sor a végleges megfogalmazásra és hivatalos eljárásra.

A válaszokat jóminőségű papírra *tintával* írjuk, mert a gépírás nem időtálló. Aki csak nehezen tudna kézzel írni, az írógéppel írhat, de fekete szalagot használjon az írógépben és ne kéket vagy pirosat.

Ha valaki a kitűzött időpontnál korábban elkészül, természetesen azonnal beküldheti válaszát a kerületi espereshez.

Legyen kezdeményezésünkön Isten áldása és hozza meg azt a gyümölcsöt, amit tőle mind Egyházunk, mind az örökkévalóság szempontjából várunk.

VFL 2025 e-archívum

b.) Tervezet a veszprémi Szent Mihály székesegyházi plébánia egyházlátogatási jegyzőkönyvéhez

[VFL VI.157. vol. 40.]

I. A plébánia mai képe

[1. A plebánia neve ?]

1. Egyszerűen „Veszprémi Róm[ai] Kat[olikus] Plébánia” volt a neve századokon keresztül. Midőn 1941-ben létesült a Szent László plébánia, 1945-ben a Szent Margit s 1948. aug[usztus] 1-én a Regina Mundi plébánia, így a régi plébániát most „Szent Mihály főplébániának” nevezik.

[2. A plebánia földrajzi fekvése? Földje sík, dombos vagy erdős?]

2. A Bakony déli lábainál, a Balaton északi partjától légvonalban 10 km távolságban az északi szélesség 47 fok 5’ 12” perc, a keleti hosszúság Ferro-tól 35 fok, 34-35. perc és Gr[eenwich]-től 17 fok 54-56” perc alatt, a Séd folyó kanyargós völgyének hepe-hupás oldalain, hegyes-völgyes-sziklás terepen, átlag 260 m. tengerszín feletti magasságban (a Kilátó hegy 321 m, a Séd völgye 211-220 m.) terül el. Környékén itt-ott fennsíkok, de nagyobb részben fenyőerdővel beültetett dombok találhatók.

[3. Milyen a földrajzi tája? A nyers táj hogyan alakult kultúrtájjá? (Mindig járt föld volt-e, avagy irtás?)]

3. Szent István óta, de valószínűleg már előtte is állandó lakott hely volt Veszprém. A síkság és a hegység találkozásánál alakult ki a katonailag könnyen megerősíthető Vár szikláin ez a vízparti települési hely. A kőkorban s a vaskorban is már lakott hely volt, bőven találhatók leletek. A római korban nem voltak lakói, nincsenek leletek (Balácán volt római település), de a honfoglalás korából találunk nyomokat.

[4. A táj átalakulásának mik a tényezői? (Vasút, bánya, mezőgazdasági iparüzem?)]

4. Míg a három oldalról megközelithetetlen várhegy katonailag fontos hely volt, nagy jelentősége volt a városnak. A török időkben fontos végvár, de a modern korban fejlődésében visszamardt, a vasútépítés balul ütött ki, jelentékenyebb gyári üzeme csak a második világháború előtt indult fejlődésnek, ez is elakadt a háború után. Sem ipari, sem mezőgazdasági szempontból nem jelentékeny ma a város, ezért szegény, de iskolái miatt kulturális központ volt mindig.

[5. A plébánia községeinek milyen az elhelyezkedési módja a térben? A település alakja (út, folyómenti, medencés, központi, szétnyúló, keresztalakú)? A mai települési kép miképp fejlődött ki? (Mikor, milyen sorrendben alakult ki a mai lakott terület?) Nem volt-e régebben más helyen a falu, estleg más elpusztult falvak?]

5. A város központja mindig a Vár volt. A Vár körül a Séd mindkét partján épült a város, melynek az Árpád-házi királyok alatt három plébániája is volt. 1./ A Szent Miklósról nevezett pl[é]b[ánia] a régi kálvária hegyen, melynek alapfalait 1929-ben kiásták, körülötte temető volt, 1050 és 1552 közti időből találtak itt pénzeket. 2./ A Szent Margitról nevezett plébánia a mostani Szent László dombon állt. 3./ A Ker[esztelő] Szent Jánosról nevezett plébánia a külső várban, a mostani plébánia házzal szemben állott. A Várban volt a székesegyház, a püspök és a székeskáptalan, ezen kívül egy társaskáptalan; a városban volt többféle apácazárda: (bencések), ciszterciták, dominikának s egyesek szerint görög apácák is. – A török időkben kb. 70 évig nem volt a Várban kat[olikus] istentisztelet, a lakosság száma 300-ra csökkent, 1630-ban kezdődik az újjáépítés, de lassan halad s a város régi nagyságát soha sem érte el. Újabban főleg az északi irányban keletkeztek új utcák, (Temetőhegy) délen a régi püspöki birtokon (Nándor telep) és 1920 után a keleti szélen (Új telep) a Szent Margit plébánia területe fejlődött ki. A régi patakmenti fejlődés megszűnt.

VEL 2025 e-archívum

[6. A hegy, völgy, dűlő, forrás nevek nem adnak-e következtetésre alkalmat a táj múljára?]

6. A következő helyi elnevezéseknek van bizonyos történelmi alapja: Jutas puszta nevét (állítólag) Árpád fiától kapta. Figyelemre méltó, hogy e pusztán kivül Jut és Juta somogymegyei községek is erre a névre mutatnak. A Szent Benedek hegy ősrégi neve kétségkívül azt bizonyítja, hogy bencések működhettek itt már Szent István király korában, esetleg már előtte is. Jeruzsálemhegy és Temetőhegy régi városrész-elnevezések egyrészt keresztény eredetre mutatnak, másrészt igazolják, hogy a Szent László templom környéke ősi idők óta temetkezési hely volt, úgy is nevezték: Kis temető. A Cigánydomb elnevezés arra mutat, hogy valaha itt volt a cigányok telepe. Az Akasztódomb vagy másként Kilátódomb a múlt század elején tényleg vesztőhely volt, a siralomház alapfalai még láthatók. Innen jól lehet látni a Balatont s így a Kilátódomb nevet is megérdemli.

A Várhegy elnevezés is ősrégi, megfelel a ténynek, itt volt s van a vár. A Táborállás a mostani Szent Margit templom környéke, a Csatár-hegy és Szentkirályszabadja elnevezések a Koppány ellen vívott harc emlékei. A Fejesvölgy nevéhez az a monda fűződik, hogy 1552-ben, midőn a várat a [2.] török ostromolta, a gyalog hajdúk szabad elvonulás feltétele mellett elárulták a várat a töröknek, de a hitszegőkkel szemben a török sem volt szótartó s az egész áruló sereget a város lakóival együtt lefejeztette e völgyben.

Van a városban Kálistótér, Balogtótér és Nagytó. Ezek valóságos tavak voltak a múlt század végén, ma már be vannak temetve, csak a név maradt fenn.

A Papvásártér és a Papvásár utca a papi kézben lévő vásárjog emléke.

Ami a kutakat illeti: volt Völgyikút, Komakút, Úrkút, Sintérkút, Kiskút, Aranyoskút és Piacikút. A vízvezeték kiépülésével (1896) elvesztették jelentőségüket, csak a nevük maradt fenn. Legérdekesebb volt az Úrkút, melynek vizét a mellette lévő vízimalom ereje felhajtotta a Várba, a püspöki palotába s a felesleges víz lefolyt a piaristákhoz és a piacra is. Ez az a Piaci kút, mely 1897-ben megszűnt. (E sorok írója még látta.)

Csapószernek hívták a Temetőhegy keleti részét, itt lakott a csapóipar.

A Tobak utca az egykor tekintélyes tobakosipar lakóhelye volt a Benedek-hegy keleti lábánál, a második világháborúban teljesen elpusztult.

A Puskaporosdomb, Füredi domb, Szalai dombok, Gulya domb, Sashegy elnevezések is ősrégiek s bizonyos tájékozódást nyújtanak.

[7. A plebánia fekvése az állami közigazgatásban? (Vármegye, járás?)

8. Milyen állami vagy közigazgatási intézmények vannak a plebánia területén? (Vasútállomás, posta, körjegyzőség, rendőrörs, stb.?)]

VEM 2025 e-archívum

7–8. Veszprém megyei város, vármegyei és járási székhely. A Szent Mihály plébánia területén van törvényszék, járásbíróság, ügyészség, fogház (Biró Márton építtette), pénzügyigazgatóság, adóhivatal, pénzügyőri szakasz, OTI, főposta, vasútállomás, ipartestület, gazdasági felügyelőség, tanfelügyelőség, közellátási felügyelőség, földhivatal, vármegyei múzeum, szabadművelődési tanács, polgármesteri s egyéb városi hivatalok, színház, mozi stb.

[9. A plebánia az egyházi közigazgatásban? (Esperesség, főesperesség?) A történelem folyamán hogyan változott helyzete az egyházi közigazgatásban?]

9. A veszprémi plébánia hosszú időn át nem volt esperesi kerületbe beosztva, mintegy a székesegyházi főesperes közvetlen felügyelete alá tartozott. Serák József plébános idejében a „veszprémi esperesi kerülethez" tartozott, de 1942. óta önálló esperesi kerület (Veszprém-városi esperesi kerület), melyhez 4 városi plébánia tartozik a székesegyházi főesperes felügyelete mellett, esperes a mindenkori székesegyházi plébános.

[10. A plebánia csak egy községből áll? Vagy vannak fiókegyházai is? Melyek? Vagy puszták? Melyek?]

10. A régi osztatlan veszprémi plébániának két fontosabb filialisa volt: Jutas puszta a külső vasúti állomással és Csatár. E két puszta most a Szent László plébániához, a külső és belső vasúti állomás a Szent Margithoz tartozik. A laktanyai állomás és az almádi úti téglagyár hozzánk tartozik.

[11. A plebánia híveinek milyen az anyanyelve, külön községenkint? Eredeti lakósok, vagy telepesek?]

11. A város lakóinak anyanyelve 80–85%-ban magyar, mivel a németek nagyrészt a Szent László plébánia területén laknak, a Szent Mihály plébánia hívei 94%-ban magyar anyanyelvűek, de közülük kevés az őslakó, sok az idehelyezett tisztviselő vagy beköltözködő kereskedő vagy iparos.

[12. Ha telepesek, milyen vidékről jöttek? Mikor?]

12. Telepesek nincsenek.

[13. A telepesek és őslakosság milyen viszonyban élnek egymással?]

13. A beköltözöttek aránylag elég gyorsan asszimilálódnak. Nincs villongás a kétféle hívősereg között.

[14. A lakosság foglalkozása? Földmives, gyári munkás, földmives-iparos stb.?]

14. A város lakóinak kb. harmadrésze értelmiségi, harmadrésze iparos és harmadrésze földműves, napszámos. A Szent Mihály plébánia hívei közt kevesebb a földműves. A második világháború után megcsappant a lakók,

VEL 2025 Archívum

főleg a gyári munkások száma, de a tisztviselők száma kissé emelkedett, mivel nyugdíjba került sok tisztviselő és helyükbe újak kerültek.

[15. A lakosság milyen helyzetben van vagyonosság szempontjából? Milyenek a társadalmi viszonyok? (Pl. elszigetelődés a társadalmi osztályok között?)]

15. A város mindig szegény volt a környék terméketlen, sziklás talaja miatt, csak a Vár lakói és a zsidó kereskedők képviselték a vagyonosabb osztályt. Emiatt volt mély szakadék a Vár és a város lakói között. A szegény kisiparos, kistisztviselő, munkás irigykedve nézett fel a Várra, kielégíthetetlen igényeket táplált a papsággal szemben. Viszont a várbeli papság egy része iparkodott magát távoltartani a város lakóitól, hogy ne tegye ki magát örökös pumpolásnak. A papi vagyon elkobzása szegényebbé tette a papságot, de közelebb hozta a város szegény lakóihoz.

[16. Milyenek az életlehetőségek?]

16. Az életlehetőségek szerények és egyszerűek. Ha talán a második világháborút megelőző idők gyáripara újból megindulna, lehetne szó munkaalkalomról, elhelyezkedésről és kereseti lehetőségről. Nagyobb mesterséges vagy természetes, de kívülről jövő lendület nélkül a városban jelentékenyebb fejlődést, életlehetőséget nem remélhetünk.

VF 2025

[17. Milyenek a műveltségi viszonyok? (Írni, olvasni tudók száma?) Van-e a plebánia területén valamilyen kultúrintézmény?]

17. A műveltségi viszonyok figyelemre méltók. A püspökség Szent István óta hatalmas kulturtényező. A káptalani iskola az Árpádok idejében tekintélyben és hírnévben kiemelkedett a többi káptalani iskola közül, itt jogot is adtak elő. A piaristák gimnáziuma 1711-től, a római katolikus elemi iskola 1789-től, az Irgalmas Nővérek intézete 1854-től, az Angolkisasszanyok intézete 1860-tól [3.] emeli a város és környéke művelődését s mindegyik azóta is állandóan fejlődik. A város tele van iskolákkal és nevelőintézetekkel (Davidikum 1812-től, két leányinternátus, kereskedelmi iskola, diákmenza). A Vármegyei Múzeum, Zeneiskola, Városi Kórház is a köz javát szolgálja.

[18. Ha a lakott hely később alakult községgé, mikor? Milyen tényezők játszottak közre az átalakuláshoz?]

18. A város ősidők óta jelentékeny hely.

[19. A plebánia egy vallású-e, vagy laknak nem katolikusok is?
20. A nem katolikusok melyik felekezethez tartoznak? Számuk?]

19–20. A török dúlásig egy vallású volt, azóta vannak protestánsok és zsidók is. A reformátusok száma 1200, az evangélikusoké 600 s az izraelitáké 70–80. Egyéb felekezetű kb. 100.

[21. A plebánia híveinek száma? (Külön, községenkint?) A lélekszám az utolsó században milyen változáson ment keresztül?]

21. Az egyházközségi népszámlálás szerint 1948. december 1-én 3449 lélek, 809 család, (ezek közt 647 rendes, 108 vegyes és 54 polgári házasságban élő) 1283 férfi, 1690 nő, 225 fiú és 251 [leány] (összesen 476 gyermek) tartozott e plébániához nem számítva az exempt szeminárium lakóit.

A városnak 1940 előtt 17.792 lakója volt a statisztika szerint. Ez lassú fejlődés eredménye az 1900-as 10.000 (schematismus szerint 10.131) számtól. A negyvenes évek elején felment a lakók száma 28.000-re, 1944 őszén a menekültekkel együtt 40.000-re. A menekülőket a hatóság tovább küldötte, sőt a bombázások miatt sokan önként elmenekültek. A megszállás napjaiban is rengeteg ember elhagyta a várost, 1945 április elején 9000 embert számláltak össze. Azóta lassan felemelkedett a mostani 16.500-ra.

[22. A különböző vallású hívek milyen viszonyban élnek egymással? Van-e az akatolikusoknak a plebánia területén templomuk, iskolájuk, vagy egyéb kultúrintézményük? Lakik-e helyben lelkészük?]

22. A különböző vallású hívek között békés jó viszony van. A reformátusoknak is és evangélikusoknak is van a plébánia területén templomuk, lelkipásztoruk, kultúrházuk s volt iskolájuk is az államosítás előtt. (Protestáns általános iskola közös igazgatás alatt.) Van zsidó templom és zsidó iskola is, de 1944 óta nincs használatban, jelenleg orosz katonaság használja.

[23. Volt-e földbirtokos-család a plébánia területén? Nevük?]

23. A város két nagybirtokost ismert a püspökséget és a káptalant. Volt nagyobb földbirtoka a városnak, ettől egy részt megvásárolt Velty Miklós, (Miklósháza puszta, azelőtt Lászlómajor Komjáthy László polgármester nevéről). Más birtokos családok: Angeli, Bauer, Boda, Brunkula, Csomay, Kopácsy.

[24. A plebánia kegyúri plebánia-e, vagy szabad adományozású? Ha az utóbbi, nincs-e valami intézmény, vagy személy, aki vagy amely hozzájárul a plebánia fenntartásához?]

24. A Szent Mihály plébánia a püspökség és a káptalan kegyuraságához tartozott. Most ez a kérdés függőben van. A város és az állam is hozzájárult valamivel: az állam a kongruát folyósította s a város a hitoktatásért fizetett

VEL 2025 e-archívum

havi 100 forintot. Az egyházközség is főleg 1945 óta tetemes összegekkel támogatja a székesegyházat s a plébániát.

[25. Lakott-e kegyúr a plebánia területén? Melyik család? A kegyúri család személyében történt-e az idők folyamán változás? Minő változás?]

25. Mindkét kegyúr a város területén lakott, e téren nem történt változás.

[26. Lehetséges-e a plebánia jövőbeli fejlődése? Milyen irányban? (Esetleg dismembratio.) Milyen tényekből lehet erre következtetni?]

26. További fejlődés alig lehetséges, de dismembratiora van mód a Károly templommal kapcsolatban. Ha ez a rész is önálló lesz, a megmaradó kb. 2000 léleknek a székesegyházon kívül még három templomot s az Irgalmas Nővérek kápolnáját kell fenntartani s még négy kápolna áll rendelkezésre.

[27. A közvetlen környékre, a községre, a plebániára, vagy intézményeire vonatkozó mely könyvek, tanulmányok, újságcikkek jelentek meg? (Az 1909. évi névtár felsorolja az eddig ismerteket. Másolja bele a feleletbe!)]

27. Az 1909. évi Schematismus 16 oldalon közli a városra és a plébániára vonatkozó forrásmunkákat. Azóta is sok munka jelent meg: Névtárak, Értesítők, a Veszprémi Hírlap kötetei, dr. Pfeiffer János szerkesztésében „A Veszprémi Egyházmegye múltjából", eddig 12 kötet, dr. Gutheil Jenő munkái, Ádám Iván, A veszprémi székesegyház, dr. Perényi J., Kemenes Ferenc, Jánosi Ágoston, dr. Anty Illés, dr Szücs Imre, Reé Gyula s mások művei.

VEM 2025 e-archívum

[28. Van-e a faluról, templomról, iskoláról, paplakról fénykép? Esetleg levelezőlap? Csatolja az iratokhoz!]

28. Mellékelve 40 darab levelezőlap a régi Veszprémről.

II. A plébánia külső története

[1. Mikor alakult a plebánia? Ha a középkorban fennállott, a helyi hagyományokból, vagy irásbeli helyi adatokból mit tud róla?]

1. A veszprémi Szent Mihály székesegyház egykorú a veszprémi Szent Mihály plébániával. Alapítási év 1001 esetleg 1009. Kevés írásos emlék van az Árpádok korából, ezek egy része a káptalani levéltárban található. A plébánia története Strausz Antal tollából kéziratban a plébánia levéltárában megvan.

[2. A hódoltság végén mikor alakult meg, vagy mikor alakult újra a plebánia? Milyen körülmények között? Helyi adatai akapján írja le az alapítás történetét részletesen!
3. A megalakulás előtt melyik plebániához tartozott? Vagy, ha nem volt más plebánia fiókegyháza, ki végezte a lelkipásztori munkát? Licentiátus, vagy kihelyezett szerzetes? Ha szerzetes volt a lelkipásztor, melyik rendházból való szerzetes?]

2–3. A város 1552-ben került török kézre, 1566-ban visszafoglalták, de 1593–98-ig és 1683[-ban] átmenetileg ismét török kézen van. 1552–1630-ig nem residealt a városban sem a püspök, sem a káptalan, sem plébánia. Elpusztultak a régebben virágzó apácazárdák, káptalani iskola, templomok és plébániák. Idősebb Sennyei István püspök 1630. január 5-én visszaállította a káptalant, installált öt kanonokot, használhatóvá tette a székesegyházat s ezzel vette kezdetét a veszprémi plébánia új élete. Jogilag még nem alapozták meg a veszprémi plébániát, 1630–1711-ig a kanonok végzik a [4.] plébánosi teendőket külön plébánosi kinevezés nélkül. Segítenek 1666–1681-ig a jezsuiták, 1681–1711-ig a ferencesek; 1711-től 1745-ig egészen a ferencesek vezetik a plébániát s 1730-tól segítenek nekik a káptalani karkáplánok. 1745–1752-ig piaristák vezetik a plébániát. 1752. szeptember 29. óta van rendes plébános a plébánia élén. 1807-től kezdve a plébános egyben kanonok is.

[4. Licentiátus működéséről melyik időből van tudomása a helyi források, vagy hagyomány alapján? Meddig működött a licenciátus? Ha nevét tudja, jegyezze fel!]

4. Licentiatus működéséről nincs adatunk.

[5. Ha a plebánia újabbkori alapítás, milyen cél és milyen szándék vezette az alapítókat? Kik munkálták a megalapítást? Részletesen írja le az alapítás történetét! Ha van a megalapításra vonatkozó okmány, hivatalos másolatban küldje be valamennyit!]

5. A Szent Mihály plébánia ősrégi, az újabban kiszakított 3 új plébániának az a gondolat adott létet, hogy a hívekhez minél közelebb legyen a lelkipásztor s így rendesebb lelki gondozást nyerjenek.

[6. A plebánián van-e káplánállomás és mióta? A helyi adatokból írja le a káplánállomás megalapításának történetét részletesen! Ha több káplánállomás van, mindegyiket külön-külön!]

6. Van kápláni állomás is, 1666-tól a jezsuiták, azután, a ferencesek, piaristák, a karkáplánok végeznek kápláni teendőket. 1751 óta van világi pap káplán, 1787-től két káplán van, 1809-től kezdve bekapcsolódik a plébánia munkájába a karkáplán és a succentor is, 1874 óta a karkáplán a két városi

VFL 2025 e-archivum

káplánnal együtt hetességi sor beosztás szerint végzi az egyesített teendőket, sőt a succentor is részt vesz a prédikálásban.

[7. Ha a káplánállomás megszűnt, miért és mikor?]
7. 1945-ben részben az új plébániák megalakulása, részben a háború okozta veszteségek és átalakulások miatt ismét csak egy káplán van, succentor és karkáplán sincs.

[8. A plebániához eredetileg hozzácsatolt fiókegyházak megmaradtak végig a plebánia területén, vagy nem?]
8. A plébániához most fiókközség nem tartozik, de a plébánia területén van a ferenceseknek, piaristáknak temploma, az Irgalmas Nővéreknek kápolnája, a Szent Anna kápolna, Károly templom, a püspöki palota, a két szeminárium és a rabok kápolnája.

[9. Ha elszakítások, vagy hozzácsatolások történtek, mikor és milyen elgondolásból, mely községekkel?]
9. Veszprémhez tartozott Nemesvámos 1773-ig, 1776 és 1800 közt Kádárta, Szentkirályszabadja és Rátót református gyermekeit is a veszprémi plébánia anyakönyvezte egy ideig.

[10. A barokk időkből maradt-e fenn valami megemlítésre érdemes esemény, vagy szokás?]
10. A barokk korból maradt a Biró Márton által szervezett „szentes” mise, a Szentháromság litánia az ünnep nyolcada alatt a szobor előtt, a Nepomuki Szent János litániája május 16-án s a nyolcad alatt, de ezek mind megszűntek az utolsó évtizedekben. A csatári búcsú is a barokk korból maradt, de ez még ma is szokásban van.

[11. II. József vallásügyi intézkedései nem hoztak-e valami változást a plebánia életében? Minő ájtatosságot szüntettek meg? Vagy talán nem is hajtották végre a császár intézkedéseit, stb.?
12. A plebánia életéről a 18. századból maradt-e fenn valamilyen emlék, hagyomány vagy feljegyzés? (Barokk körmenetek, búcsújárások? Hová? Egyes szentek különösebb tisztelete? Melyiké?)
13. Volt-e a plebánia területén szerzetesrend háza, amelyet érintett II. József intézkedése? Mi történt vele? Mi lett a sorsa?]
11–13. II. József intézkedéseire s egyéb XVIII. századbeli hagyományra vonatkozó feljegyzésünk nincs. Itteni szerzetesházat nem érintett ő. A jezsuiták kezdettek templomot építeni a Séd völgyében, de nem fejezhették már

VFL 2025

be, mert 1773-ban a rendet feloszlatták. A romok ma is elég jó állapotban megvannak.

[14. Az 1811. évi pénzelértéktelenedésnek nem voltak-e lelkipásztori következményei a plebánia életében?]

14. Az 1811. évi devalváció következtében a székesegyház alapjainak 4/5 része elveszett, de a megmaradt alap még mindig 276.226 forint 58 krajcár volt Ádám Iván szerint (443.). Lelkipásztori következményekről nincs adat.

[15. A nemzeti zsinatra vonatkozó előkészületi iratokból nem maradt-e fenn valami a plebánián? (Feljegyzések, koronagyűlési jegyzőkönyvek.)]

15. Az 1820-as nemzeti zsinatról itt nem maradt fenn adat.

[16. A szabadságharcban nem szenvedett-e kárt a plebánia? A hívek vagy papjaik valamilyen alakban nem vettek-e részt a szabadságharc mozgalmaiban?]

16. „1848. június 14-én és 15-én tartott a veszprémegyházmegyei papság Zichy püspök elnöklete alatt általános egyházmegyei zsinatot, melyen részt vettek a veszprémi plébániáról Szücs István kanonokplébános, Pribék István és Németh János káplánok." A zsinat foglalkozott a keresztény felekezetek egyenjogosítása következtében előállott helyzettel és követelte a katolikus autonómia felállítását. Foglalkozott továbbá a segédlelkészek fizetésének rendezésével. – Ranolder János püspök 1849-ben kivette a veszprémi plébániát a veszprémi esperesi kerületből s közvetlenül a székesegyházi főesperes alá rendelte.

VEHA 2025 e-archívum

[17. Az elnyomatás korszakából nincs-e valami említésre méltó esemény a plebánia életében?]

17. Az elnyomatás korszakában sok pap meghurcoltatásnak, börtönbüntetésnek, üldözésnek volt kitéve a rendőrhatóságok részéről. Ranolder az üldözött papokat szentszék elé állította, vagy más egyházi büntetésekkel sújtotta, de a világi hatóságoknak nem szolgáltatta ki azzal az indokolással, hogy már az egyházi fórumtól megkapták az illő büntetést.

[18. A különböző időkből maradt-e fenn feljegyzés, él-e hagyomány a plebános és hívek viszonyáról?]

18. 1853-ban szeptember 13-án Te Deum-ot tartottak a székesegyházban a Szent Korona feltalálásának hírére. 1857. augusztus 13-án I. Ferenc József járt Veszprémben Ranolder János vendégeként. 1860-ban szentelte fel Randolder az általa alapított zárdát és templomot az Angolkisasszonyok részére. 1863-ban az Irgalmas Nővérek is kaptak zárdát. 1854 óta ideiglenes épületben laktak és tanítottak. Fenntartási alapot is tett le számukra.

[19. Meg lehet-e állapítani, van-e feljegyzés arról, miként fejlődött vissza a 19. század elején még szokásban volt gyakori áldozás?[130]]

[20. Van-e valami nyom rá, mikor hagyták abba a Biró Márton féle un. szentes ájtatosságot?]

20. A Biró Márton féle „szentes" vasárnap is hétköznap is megvolt megszakítás nélkül 1918. január 27-ig; ettől kezdve csak vasárnap és ünnepnap [5.] volt „szentes", egészen 1925-ig megvolt az alapítvány is, melynek kamataiból a kántor és a minisztráló is részesültek, akkor az alapítvány megsemmisült, de a miséket még mondták 1943-ig. Ekkor Karácsony tájban megszüntették a vasár- és ünnepnapi „szentest" is, bár Mindszenty püspök 1945 májusában visszaállította, az ő távozása után végleg megszűnt.

[21. A liberális időszak nem hagyott-e valami nyomot a plebánia, a hívek életében? A zsidó recepciónak, az egyházpolitikai harcoknak, a polgári házasság bevezetésének hullámai a népben nem voltak-e?]

21. A puszta polgári házasságok száma így alakult: 1895-ben volt 1.
1896-ban volt 11909-ben volt9,1922-ben volt29,1935-ben21
1897719101,192327,193617
1898219118,192416193725
1899419123,192514193840
1900319139,192616193946
19016191415,192715194017
1902519151319281519414 2
1903619166192915194235
1904219174193016194345
19051191812193125194439
19061191955193215194513
19073192032193322194618
19086192131193415194719

Normális viszonyok között nem sok a pusztán polgári kötések száma, de a háborús időkben és a forradalom alatt magasra szökik ez a szám. Ezt mutatja az 1919-iki rekord 55 polgári házassággal. Az öt évi átlag 3, 4, 4, 4, 7 és 8,75. Az első forradalom után az arányszámok öt évi átlagban: 35; 15,2; 18,6; 23,6; 35,8. Ez már a forradalom száma. Hogy a legutolsó öt évben csökkent a szám, ennek az a magyarázat, hogy a 3 új plébánia miatt megoszlik a polgári kötések száma is az új plébániákkal.

[130] A jegyzőkönyvtervezetben erre a kérdésre nincs válasz.

[22. Az 1914-es világháború minő változást hozott a plebániában? Hány katona lett hősi halott? Mennyi a rokkantak száma? (Községenként külön.)]

22. A város és plébánia háborús történetét a Historia Domus megörökítette, de a hősi halottak és rokkantak száma nincs megállapítva, bár egyes intézmények (gimnázium, iparoskör, házi ezred stb.) elkészítették saját hősi halottaiknak névsorát.

[23. 1919 őszén és 1920 kora tavaszán nem történtek-e a plebánia területén az egyházat ért kilengések? Jellemezze a hívek viselkedését!]

23. Az első forradalom eseményeit dr. Gutheil Jenő könyve tartalmazza.[131] A hívek nagy többségének ragaszkodását a nehéz idők fényesen igazolták.

[24. A két háború közt eltelt időben mi történt a plebánia területén említésre méltó megmozdulás? Mutattak-e a hívek érdeklődést egyházuk iránt?]

24. 1920 és 1940 közt megvolt az állandó érdeklődés az egyház, főleg az egyházközségi ügyek iránt. Két új iskola s egy nagy templom épült.

[25. A második háború mit hozott a plebánia és hívek szemponjából? Volt-e a plebánia katonai megszállás alatt? Meddig? Volt-e katonai kiürítés? Meddig tartott? A kiürítés ideje alatt hol tartózkodtak a hívek? A plebános velük volt-e, vagy helyben maradt? Érte-e az egyházi intézményeket károsodás? Fontosabb plebániai okmányok vesztek-e el: Canonica Visitatio, 1896-os kongrua összeírás, anyakönyvek, irattár, leltár? Történt-e eddig pótlásukról gondoskodás? Milyen mértékben? Milyen volt a hívek viselkedése? A nagy társadalmi és gazdasági átalakulás milyen hatással volt és van a hivekre? Hogyan viselkedtek egyházuk iránt? Volt-e a plebánia területén nagybirtok? Hogyan osztották fel? Kik között? A felosztásnak mi lett a következménye a plebánia szempontjából?

26. Az utolsó két században volt-e a plebánia területén olyan esemény, amely a lelkipásztori munkára is befolyással volt? (Tűzvész, új telepítés, földosztás, stb.)]

25–26. A második háború helyi történetét a Historia Domus hűen megörökítette. A székesegyházat, felszerelését, a plébánia házat érte kár, de ezek egy részét már sikerült pótolni. Az egyházközségi irattár egy kis része megsemmisült, de az anyakönyvek, Visita Canonica, kongrua összeírás, plébániai levéltár megmaradtak. A püspökség és a káptalan birtokait szétosztották, de a Szent Mihály egyházközség kapott közel 30 hold birtokot. A társadalom képe megváltozott: sok új arc tűnt fel, sok régi ember letűnt a cselekvések teréről. A papság a városi és vármegyei életben nem vesz részt,

[131] Gutheil Jenő: *A kommunisták uralma Veszprémben*. Veszprém, 1920.

kerüli azokat a helyeket, ahol inzultus érheti. A hívek nagy része, főleg a régi idevalósiak, bámulatos hűséggel ragaszkodnak templomaikhoz és papjaikhoz. Az egyházközség is kitart. Nagy veszteség volt az iskolák, Davidikum és internátusok elvesztése, de ellene sikeresen nem lehetett semmit sem tenni. A lelkipásztori munka nem állt meg.

[27. A történelem folyamán milyen volt a viszony az anyaegyház és a fiókegyházak között? (Esetleges civódások, érdekellentétek, stb.)

28. Az idők folyásában milyen volt a kapcsolat a kegyurak és plebánia, vagy plebánia és az itt élő földesurak közt? Nem volt civódás, esetleg ellenséges viszony köztük? Nem működtek-e gátlólag a lelkipásztori munkára? Nem volt-e ellentét gazdasági érdekekből?

29. Milyen volt a plebánia és püspökség kapcsolata az utolsó két században? Nem kötekedtek-e a hívek az egyházhatósággal? Ha a plebánia területén szerzetesi kolostor állott fenn, milyen volt a viszony a kolostor és a plebánia között?]

27–29. A plébánia sem a fiókegyházakkal, sem a püspöksséggel, sem a káptalannal nem volt rossz viszonyban. Az itt működő szerzetesrendekkel is szívélyes jó barátságot tartanak fenn. Különösen a legutolsó években, midőn a nélkülözések is közelebb hozták a szíveket, sok hasznos segítséget kapunk főleg a piaristáktól. Az apácakolostorok is nehéz helyzetbe kerültek az iskolák és internátusok elvesztése folytán, de a lelkipásztori munkában a legnagyobb önfeláldozással iparkodtak részt venni. Az egyházközségi nővér munkakörét nagyon szívesen vállalták s ügyesen töltötték be.

VEKE 2025
e-archívum

[6.]

III. A plébános és káplán

[A 12–17. és 22–24. kérdésekre a feleletet a kerületi esperes jegyzi be.
1. Ki jelenleg a plebános?
2. Egyházmegyei pap, vagy szerzetes?
3. Mikor, hol született? Szüleinek neve, foglalkozása?
4. Hol végezte elemi és középiskoláit? Hol tett érettségi vizsgálatot, mikor? Hol végezte papi tanulmányait?
5. Mikor és hol szentelték pappá? Mi a felszentelő püspök neve?
6. Felszentelés után hol volt káplán? Hitoktató, vagy egyéb beosztásban? Mely időtől meddig működött? Ha plebános volt, hol és melyik években?
7. Mostani helyén hány éve működik? Mikor nyerte el ezt a plebániát?
8. Van-e plebánosi vizsgája? Mikor tette le? Egyéb végzettsége, képesítése?]

1–8. A jelenlegi plébános dr. Kis György, egyházmegyei pap, 1890. augusztus 3-án született Veszprémben, atyja Kiss János postaaltiszt, anyja Simon Emilia. Elemi iskoláit a veszprémi római katolikus elemi iskolában (Szanyi István, Androvics István és Pater Meszes Polikarp OFM alatt), a Szent Anna templomban volt elsőáldozó 1899. április 9-én. Középiskoláit a veszprémi piaristáknál 1900 és 1908 között végezte, 1908. június 12-én jeles eredménnyel érettségizett. 1908/09. tanévben a veszprémi szeminárium I. éves növendéke, 1909–1913-ig a budapesti központi papnevelőben folytatja tanulmányait s 1913. június 27-én szenteli pappá Veszprémben Kránitz Kálmán, báró Hornig Károly bíbornok segédpüspöke. 1913 nyarán Káptalanfára, majd Kaposszentbenedekre küldik káplánnak, de mielőtt Kaposszentbenedekre elment volna, felvétetett a bécsi Augustineumba, itt fejezte be hittudományi tanulmányait s 1915. május 4-én a bécsi egyetemen a hittudományok doktorává avatták. 1915 május közepétől augusztus végéig Zalamerenyén káplán, szeptember 1-től 1916. december 31-ig veszprémi karkáplán, 1917. január 1-től szemináriumi tanulmányi felügyelő s az egyházjog és egyháztörténelem tanára. 1927. december 23-án szemináriumi lelkiigazgató, de a tanári kathedrát is megtartja, ezt akkor is megtartja, midőn 1935. október 30-án a szeminárium rektorává nevezik ki. 1936. augusztus 18-án XI. Pius pápa a kaposvári Nagyboldogasszony plébániát adományozza neki, 1936. szeptember 20-án beiktatják. 1937. szeptember 23-án bői címzetes préposttá nevezte ki a megyéspüspök. 1947. július hó folyamán csere következtében Babics Endre veszprémi kanonokplébános helyét foglalta el, s 1947. augusztus 24-én beiktatták a veszprémi székesegyházi plébánia és az utolsó előtti mesterkanonoki stallum birtokába. A pápai kinevezés „Nonis Augusti" (VIII. 5.) kelt, de később kézbesítették. A jelen okmány szerkesztésének idején 18. hónapja működik a plébánián.

[9. Ha más egyházmegyéből, vagy szerzetesrendből jött, melyikből? Ott hol, melyik években és milyen minőségben működött? Mikor nyert alkalmazást az egyházmegyében és mely években, hol? Mikor vették fel véglegesen az egyházmegyébe? (Incardinatio.)
10. A helybenlakás kötelességének eleget tesz-e?
11. Naponkint szokott-e misézni, zsolozsmázni?[132]
12. Milyen a plebános egyéni élete? Megfelel-e hivatásának? Viselkedésével nem rontja-e le tekintélyét? Nincs-e rossz viszonyban hiveivel? Papi működésén kívül milyen egyéni kedvtelései vannak? (Irodalmi működés, olvasás, kertészkedés, méhészet stb.) Esetleg szenvedélyei vannak?

[132] A jegyzőkönyvtervezetben a 9–11. kérdésekre nincs válasz.

13. Prédikál-e minden vasár- és ünnepnap? Van-e prédikációs vázlata? Összeírása szentbeszédeinek tárgyáról?
14. A hitoktatást az iskolában rendesen elvégzi-e? Van-e hitelemzés?
15. A betegekhez azonnal készséggel megy-e? A haldoklókat megbérmálja-e?
16. A plebános hibájából meghalt-e valaki szentségek nélkül?
17. A betegek szentségének kiszolgáltatásán kívül máskor is meglátogatja-e híveit? Rendszeresen? Ha nem így, milyen alkalmakkor?
18. Van-e kartotékja a hívekről? A változásokat bevezeti-e?]

18. A hívek kartotékját gondosan kiegészítik állandóan.

[19. A házasság szentségének kiszolgáltatása körül megtartja-e az egyház előírását? a Ne temere értesítéseket pontosan elküldi-e? Tart-e jegyesoktatást? Hányszor?]

19. Az előírásokat a házasságkötéseknél megtartják, a Ne temere jelentéseket évenkint 4–5 alkalommal csoportosítva megküldik, jegyesoktatást tart a plébános egy-egy alkalommal.

[20. Megvédi-e a plebánia jogait? Nemtörődömsége miatt nem veszett-e el a plebániának valamilyen joga?]

20. A plébánia jogait igyekszik megvédeni, nemtörődömség következtében nem érte kár a plébániát. (Kultúrház, Katolikus Kör italmérési joga.)

[21. Szentmisék. Van-e intenciós könyve? Rendesen vezeti-e? Pontosan elvégzi-e a szentmiséket? Előírt napon miséz-e pro populo, ad intentionem ordinarii? A pro populo és binációs misék jegyzékét rendesen vezeti-e? Van-e helybeli manualis intentio? Havonta hány?]

21. Van intentios könyve, a 12. kötetet írja, 1949. január 1-én a 13.054. misét jegyezte be. Pontosan végzi a miséket, a pro populo, ad intentionem ordinarii, binatiok alkalmával is és az eltörölt ünnepeken is, a kanonoki hetességhez kötött miséket is; a misék elvégzéséről a bizonylatokat beküldi. Átlag havi 6–7 manuális miséje van a plébánosnak, tekintettel arra, hogy a ferencesek szomszédos templomához vannak szokva a hívek.

A főesperes 12–17 és 22–24. kérdések.[133]

[22. A plebános házi népe kifogástalan-e? Rendet tart-e házában?
23. Ki vezeti háztartását? Szülei, rokonai, vagy idegen? Ha idegen, milyen korú és nem más vallású-e? Az alkalmazottnak fizetéséről van-e könyvecske,

[133] Ceruzával írva.

vezeti-e rendesen és a teljesített fizetések az alkalmazott részéről igazolva vannak-e?
24. Házinépe eleget tesz-e vallási kötelezettségének? Nincs-e ellenséges viszonyban a hívekkel?
25. Kik voltak a plebános elődei? Mitől, meddig?]

[7.] 25. A veszprémi plébánia lelkipásztorai 1630-tól.

1630–1711-ig a veszprémi kanonokok külön plébánosi kinevezés nélkül. Az anyakönyvekben 1703 után a következő neveket találjuk: Jambrekovits Pál, Fehérváry Mihály, Csanaky Mihály, Albert István, Ságody István, Nagy Ferenc kanonokok és Kecskeméti Mihály nagyprépost.

Segítenek 1666–1681-ig a jezsuiták. Neveik: 1666–1667-ig Pater Valentinus Balogh és Pater Franciscus Makócz. 1668-ban ugyan ők s meg Pater Petrus Balogh.

1669-ben Pater Paulus Szuhay és Pater Josephus Reitler.

1670–71-ben Pater Josephus Reitler és Pater Paulus Szuhay.

1672–74-ben Pater Emericus Szikszay és Pater Fridericus Endorfer.

1675–77-ben Pater Alexius Géczi és Pater Dominicus Langs.

Segítenek 1681–1711-ig a ferencrendiek. Neveiket csak 1711–1745-ig terjedő időkből tudjuk megállapítani az anyakönyvekből, mikor teljesen a ferencrendiek vezetik a plébániát: Pater Hérák Eleazár, Pater Maxenbacher Miklós (1721) Pater Franz Pál, Pater Ozoli Flórián, Pater Orbán Elek, Pater Morva Faustin (1722), Pater Cserey Hugó, Pater Gyarmathy Sámuel (1724), Pater Kürthy Pál. Pater Grafl Apollonius (1726). Pater Horváth Kristóf, Pater Justig Juniper, Pater Szomolanyi Jakab, Pater Guzmics Tamás, Pater Heffenéder Antal (1727). Pater Szente Gáspár (1728). Pater Tóth Simon, Pater Kálóczy Sámuel (1731). Pater Sznob Vitus (1734). Pater Zavatky Liborius, Pater Kályai Benignus, Pater Fekete Narcis.

A plébánián is segédkező káptalani káplánok közül ismeretesek: Miholics János 1730–31., Henyei József 1731–32., Rostás Márton 1732–34., Sándor Pál 1735–36., Aranyosi László 1734–40.

1745–1752-ig a piaristák vezetik a plébániát. Közülük a következő neveket találjuk: Pater Dionisius a S. Ladislao, Pater Martinus, Pater Lucas a S. Josepho, Pater Lucas a S. Maria, Pater Alexander ab adventu Spiritus Sancti, Pater Aegidius, Pater Josephus, Pater Paulus, Pater Felix.

Első rendes plébános egyben szemináriumi prefektus Kozorits Ferenc 1752. szeptember 29-től 1755-ig.

2. Dravecz József, egyben szemináriumi prefektus 1755–1758.
3. Milchdorfer – Tejfalusi György egyben szemináriumi prefektus 1758–1767.
4. Balassa István egyben szemináriumi prefektus 1767–1777.
Interregnum, káplánok vezetik a plébániát 1777–1779.
5. Hajas István, első investiált (19 évig, haláláig) 1779–1798.

6. Horváth Pál egyben szemináriumi prefektus 1798–1801.
7. Dravecz János († 1806. január 29., kolerában 45 éves korában) 1801–1806.
8. Kopácsy József, 1806-tól, 1807-ben kanonok, 1809-ig plébános, később fehérvári, majd veszprémi püspök, 1838-ban esztergomi bíboros, érsek.
9. Kolossváry Sándor (20 évig) 1809–1829.
10. Laszkallner Antal, egyben spirituális 3 év 1829–1832.
11. Pintér Ferenc, egyben vicerector 2 év 1831–1832.
12. Kovács Antal kanonok haláláig 1832. (6 hó), október 3.
13. Pongrácz József spriritualis2 év 1832–1834.
14. Kéry János8 év 1834–1841. április 1.
15. Szücs István6 év 1841–1848.
16. Markl Ignác2 év 1849–1850.
17. Bakacs István2 év, haláláig 1850–1851. augusztus 8.
18. Oszterhuber-Tarányi Ferenc2 év 1851–1852.
19. Csete Antal4 év 1852–1855.
20. villei Pribék István (később felszentelt püspök) 19 évig 1855–1874.
21. Kisovits József(11 évig, haláláig) 1874–1885. V. 9.
22. Szabó György 1885–1890.
23. Dr. Rédey Gyula (10 évig) 1890–1900.
24. Dr. Újváry Ferenc 1900–1906.
25. Ádám Iván (10 évig) 1906–1916.
26. Perényi Antal 1916–1920.
27. Bécsy Márton 1920–1923. január 31-ig.
28. Strausz Antal 1923–1930. március 1.
29. Serák József (11 évig) haláláig 1930–1941. október 4.
30. Dr. Beőthy István 1941–1943. április 5.
31. Babics Endre 1943–1947. augusztus 3.
32. Dr. Kis György 1947–

[26. Mit tud róluk? Milyen alkotások fűződnek elődei plebánoskodásához? Milyen emlékük él a hívek között?]

26. A régebbi plébánosok közül a következők emléke él ma is:

VFL 2025 e-archívum

[8.] Kopácsy Józsefről tudják, hogy veszprémi születésű volt, hogy fiatalon lett veszprémi plébános, kanonok, 1822-ben fehérvári püspök, 1825-ben veszprémi püspök s 1838-ban prímás, de még négy évig megtartja a veszprémi püspökséget mint apostoli kormányzó, hogy a veszprémi püspökség jövedelméből megépíthesse az esztergomi bazilikát. Szülőházából 1836-ban iskolát építtetett a Jeruzsálemhegyen, mely 100 évig szolgálta e célt.

Pribék Istvánról fennmaradt emlék, hogy bőkezűsége a szegények iránt szinte határtalan volt, szíve és keze mindig nyitva állt a szegények részére. Megkezdette a mai plébániaház építését, amit utóda, Kisovits fejezett be.

Ettől kezdve egy házban lakott a plébános, succentor s a három karkáplán. Kisovits szintén veszprémi származású, újjáépítette 1878-ban a Szent László iskolát s 1880-ban (szeptember 8.) megnyitotta a Szent Anna iskolát, mely 15.000 forintba került s 1500 forintot ő adott hozzá. Haláláig plébános maradt.

Élénken él Ádám Iván emléke, mindenét a szegények között osztotta el, a város diszsírhelyet adott neki. Az ő idejében létesült a Szent Vince Egyesület a szegények gondozására.

Perényi idejében létesült a Keresztény Tisztviselőnők Egyesülete s a Szociális Misszió Társulat. – Strausz plébánoskodása idején új s nagyobb kápolnát létesítenek az irgalmas nővérek (1925. október 31.), megnyitották a női ipariskolát, restaurálták és kibővítették a Szent Anna kápolnát (1926), épült a Cserháton a Szent Imre iskola (1929).

Serák József alatt kiépült az egyházközségi szervezet, megerősödött a férfi Szent Vince Társulat, mely átvette a Szent Vince Szeretetnők Egyesületének munkakörét. Kormánytámogatással új épülethez jutott ez az intézmény a Jeruzsálemhegyen. 1930-ban nagy fénnyel ünnepelték meg a Szent Imre évet s 1938-ban a Szent István évet. Létesítette a Szent István iskolát 1939. A hívek általában sok szeretettel emlékeznek meg volt plébánosaikról.

[27. Ki a plebános káplánja? Irja le élettörténetét! Mikor született, hol, szülei? Tanulmányait hol végezte? Mikor szentelték, ki és hol? Mielőtt idekerült, hol, meddig működött? Jellemezze egyéniségét, mint emberét, mint papét! Hogyan él, hogyan végzi kötelességét?
28. Kik voltak a plebánia káplánjai korábban, mettől meddig? Egyházmegyei papok voltak, vagy szerzetesek? Ha szerzetesek, melyik rendből valók? (A káplánokat a keresztelési anyakönyvből pontosan össze lehet állítani!)]

27–28. Káplánok. Az első plébános, Kozorits káplánjai voltak: Fektics Pál és Berderics István 1752-től, Majer János 1754, Kotonics Ádám 1754, később lovasi s 1755-től káptalanfai plébános. Isll Jakab 1755.

2. Dravecz József káplánjai voltak: Győre István újmisés 1760, utána kaposvári plébános. Komjáti Márton újmisés 1757–58, majd dunapentelei

plébános. Sterk Simon 1757–58, majd torbágyi plébános, 1766-tól budakeszi plébános Babos Xavér Ferenc 1758–59.

3. Milchdorfer-Tejfalusi káplánjai: Szalai János újmisés 1760, a következő évben sóskúti plébános, Somogyi Antal újmisés 1760, a következő évben zalakoppányi plébános Kovács György 1761. Szőnyi József 1762. Jáger Antal 1763. Wirth Antal 1763. Binder János 1764-től 1776-ig, majd zalaegerszegi káplán, 1767-től kéthelyi plébános Chonka Mihály újmisés 1765–67., azután kaposvári káplán. 1769-ben szabadi plébános Ágoston László újmisés 1766–68., aztán kiliti plébános. Tóth Ádám 1766.

4. Balassa idejében s ő utána káplánkodtak: Mitis János, Küszögi Imre 1768–70, Percel József és Németh György 1770., Farkas László 1770–1773. Bellovics István 1773–74, Barna Ignác 1774-76, azután karkáplán, Horváth István 1776. Szaiden Schwartz Ignác 1776–79. (Az interregnum alatt is.)

5. Hajas káplánjai voltak: Nagy Károly 1779–83, Hell Alajos 1783-ban, később városlődi plébános. Hornyik János 1783–84, később kanonok, Gombás János 1784–87, később nagyszőllősi, majd dabronyi plébános, Strasser Ádám 1788–89, később márkói, majd gannai plébános. 1787-től kezdve állandóan két káplán van. Horváth Pál 1787–90-ig, Kovács Antal 1789–90., Szabó Mihály 1790–92., Kósa (esetleg Kóta) György 1790–91., Somogyi István 1791–93., Horváth János 1792–97., Farkas Mihály 1793-ban, Hubenay Ignác 1797–1801., később csabrendeki plébános, Külley János 1789-ben Strasser után, Laszkalner Antal 1797–1801, később kanonokplébános.

6. Horváth Pál káplánjai: Gratsanivits János 1801–1802, Letenyei József 1801–1804.

7. Dravecz János káplánjai: Simon Ferenc 1803–1804., később monostorapáti plébános. Palatzki Pál 1805-ben, Ódor Ferenc 1804–6., majd vaszari plébános, Farkas Imre 1805–8., majd nemesvidi plébános, Tüzkő Ferenc 1805-től haláláig: 1806. I. 30-a.

1809-től kezdve a succentor és a karpap bekapcsolódnak a plébánia munkájába, 1812-től a plébános joghatósága alá tartoznak.

[9.] Kopácsy káplánjai voltak: Ódor László 1809–12, később karádi plébános.

Lakatos György 1806–9, majd gamási plébános.

Hertelendy Ádám 1808–9, majd városlődi plébános.

Kolossváry káplánjai voltak: Beke Kristóf 1810–14, majd veszprémi tanítóképzőintézeti tanár, neves történész, siófoki, majd vörösberényi plébános.

Isoó János 1810–12, majd lovászpatonai plébános.

Tóth Márton 1813–16, majd kercseligeti plébános.

Koronczay József 1813–14, majd szentmihályi plébános.

Vaszary István 1814–21, majd paloznaki plébános.

Nagy József 1816–18.

Herman Péter 1818–30, majd ságvári plébános. † mint nestor 90 éves korában.

VE 2025 e-archívum

Sopronyi Imre 1821–23, azután kőröshegyi plébános.

Milfait Jakab 1823–27, majd márkói plébános.

Oszterhuber-Tarányi József 1827–32, majd viceprefektus, peremartoni plébános. 1851-ben veszprémi kanonok-plébános. † 1887. IV. 3.

1829–1855-ig káplánok voltak: Vidák István 1827–37, alsópáhoki, gyulakeszi plébános.

Rusz János 1832–33, később ácsteszéri plébános.

Viola János 1833–46, majd merenyei plébános. † 1883. IV. 15.

Pribék István 1837–50, majd veszprémi kanonok-plébános, felszentelt püspök. † 1898. VII. 12.

Köteles János és Németh Antal karkáplánok 1842–50.

Somogyi György 1845–50, majd nagyberényi plébános.

Szikora Imre 1846-ban, lesencetomaji plébános. † 1877. IX. 17.

Németh János 1845–52, hajmáskéri, 1853-ban ősi plébános. † 1895. IV. 30.

Talabér János 1850–52, biblikus tanár, 1860. szentpéterúri, 1861–71, szentbalázsi plébános. † 1899. X. 27.

20. Pribék káplánjai: Szabó György 1852–59, vicerektor 61-ig, kiliti plébános 1861–85, veszprémi kanonok plébános 1885–90, † 1900. I. 12.

KereszténYi István 1853–61, csabrendeki plébános, nyugalomban 1901. † 1907. V. 2.

Wünsch-Fejérvári József 1859 utolsó 3 havában, teológiai tanár, rektor-kanonok. † 1911. IX. 13.

Szabó József 1858–60, kőrőshegyi plébános. † 1876. VI. 24.

Ludovics József 1861-től, † mint karkáplán 1868. október 31.

Turkovits József 1861–69, vászolyi plébános, nyugalomban 1900. † 1902. X. 3.

Tuza Károly 1869–78, succentor. 1880-ban somlyóvásárhelyi plébános. † 1897. XII. 21.

Rőthy Mihály 1868–74, kislődi plébános, nyugalomban 1915. † 1925. XI. 7.

Steiner Ádám karkáplán 1869–1874, várpalotai plébános. † 1894. V. 22.

Bossányi Ferenc 1869–78, fokszabadi, 1889. sümegcsehi plébános. † 1902. VI. 5.

Kisovits káplánjai: Körmeny József 1873–80, succentor 1881. ságvári plébános. † 1915. V. 25.

Veégh Sándor 1874–81, succentor s 1883-tól merenyei plébános, nyugalomban 1887.

Rosos István 1878–83, succentor 1884. siófoki plébános 1902. murakeresztúri apát, 1911. veszprémi kannonok. † 1919. XII. 22.

Szabó Lajos 1880–84, succentor s ez évben kéthelyi plébános. † 1889. VIII. 27.

Börzsönyi Antal 1881–84, succentor. 1885-ben kiliti plébános. † 1903. XII. 12.

Ley József 1884. 1885-ben vicerektor, 1892. tapolcai plébános. † 1919. VI. 26.

VEL 2025 Gabriolyum

Nemes Dénes 1883–85, succentor. 1886. márkói, 1915. tési plébános. † 1928. VII. 31.

Csánk Béla 1884–86, succentor. 1887. merenyei plébános. 1905. nyugalomban. † 1910. I. 8.

1885. óta káplánok: Zárjeczky Viktor, 1885–88, succentor. 1889. balatonszabadi plébános. † 1932. III. 30.

Scherer István 1885–90, succentor. 1896. nagyberényi plébános. † 1902. XII. 25.

Gergely János 1886–92, betegszabadságon. † mint nyugalmazott karkáplán 1894. I. 16.

Sermán Antal 1889–96, succentor. 1901. peremartoni plébános. † 1917. VI. 16.

Torkos Pál 1890–1902, siófoki plébános. † 1925. I. 8.

Kaufmann (Csóthi) Géza 1889. VII. 15.–1890. VI. 1.

Székely István 1893–96, vidéken káplán, 1901. szepetki adminisztrátor. † 1906. XII. 20.

Szőllősy Viktor 1896–1901, succentor. 1903. nagyberényi plébános. † 1938. III. 22.

Horváth Pál 1897–1903, succentor. 1904. kiliti plébános. † 1935. III. 3.

Strausz Antal 1900–1904, succentor. 1905. merenyei plébános. 1923. kanonok-plébános. † 1935. VII. 5.

Pályi József 1901, ez évben teológiai tanár. 1915. ukki, 1918. somogyvári, 1928. paloznaki plébános. Nyugalomban 1944. † 1946. IX. 17.

Schneller Jenő 1901–04, zalaszentgróti plébános.

Czigány-Zágor Pál 1903–05, succentor. 1908. paloznaki, 1918. monostorapáti, 1933. csákányi plébános.

Fatér István 1904. vicerektor. 1915. várpalotai plébános. † 1938. XII. 27.

Kertész Kálmán 1904–08, succentor. 1910. zákányi plébános. 1930. öskü plébános. † 1940. V. 27.

Wimmer Károly 1905–1910, succentor. 1914. pápai képezdei igazgató. † 1943. VII. 23.

Fonay Gábor 1905–07. Belép a jezsuita rendbe. † 1948.

Kiss István 1907–10. Zalaszentbalázsi plébános.

[10.] Dr. Pados Gábor 1908–09, egy évig Budapesten. 1910. vámosi, 1915. kőrös-hegyi, 1940. nyárádi plébános. † 1943. IV. 30.

Szlabey Dezső 1909–1914, succentor. 1917. davidikumi igazgató. 1947. nyugalomban.

Lukcsics Imre 1910–1917, succentor (egy hó). 1917. peremartoni plébános. † 1938. X. 20.

Dr. Luttor Ferenc 1910–1911 végéig.

Perényi Lajos (Pernitz) 1912–17. † 1917. VII. 7. Karlsbadban.

Dr. Gutheil Jenő 1914–15. (egy tanéven át, szeptember 1.– szeptember 1-ig).

VEI 2025 e-archívum

Dr. Kis György 1915–16, teológiai tanár, 1935/36. rektor, 1936. kaposvári, 1947. veszprémi kanonokplébános.

Kovács József 1917–20, succentor. 1920. pápai hitoktató, 1930. zalabéri plébános.

Kőszeghy Antal 1917–20. Kaposvári hittanár, 1921. nágocsi, 1930. marcali plébános.

Oross Lajos 1917–19, † 1919. IX. 25. 29 éves korában.

Wohlmuth Imre 1917–19. succentor. 1925. siófoki plébános.

Pozsgay Márton 1920. augusztus (15 napig).

Schäffer Péter 1920, quasi káplán, mert mint hitoktató a plébánián lakott.

Neumayer Károly 1922, quasi káplán, mert mint hitoktató a plébánián lakott.

Ravasz István 1920–25, succentor. 1927. ságvári plébános.

Ragacs Kálmán 1920–23. Nagybajomi plébános, 1936. tapsonyi plébános.

Buday Flórián 1925–27, succentor. 1928. babócsai, 1947. pápateszéri plébános.

Teller (Talabér) Frigyes 1923–26, prefektus a budai Szent Imre Collegiumban.

Dr. Kovács István 1925–28, succentor. 1933. somogyvári plébános, 1939. alsópáhoki plébános.

Gludovácz (dr. Gergely) József.

Hanusz Albin 1927–33, succentor. 1935. balatonszabadi plébános.

Németh János 1928–32, balatonszabadi, 1935. szabari, 1937. sármelléki plébános.

Czövek Jenő 1929–33. Mosdósi, 1943. barcsi plébános.

Bugledits János 1933–35, succentor. 1938. lesencetomaji plébános.

Pendli István 1932–38, nagyberényi plébános.

Takács Károly 1935–38, succentor. 1943. fűzfői, 1944. kőröshegyi plébános.

Dr. Egyed Lajos 1933–35, teológiai tanár. 1945. karádi plébános.

Párdányi Emil 1935–36, azután aulista. Balatonfüredi hittanár. 1938. mernyei.

Schweitzer József 1936–40. 1948. sávolyi plébánoshelyettes.

Nagy József 1938–43, paloznaki plébános.

Tóth László 1938–41, hittanár az Angolkisasszonyoknál. 1948. plébánoshelyettes az új Regina Mundi plébánián.

Kerényi József 1940–1941 végéig. 1942. I. 1-én az új Szent László plébánián.

ifj. Katona Lajos 1941–43, jutai plébánia.

Baán Jenő 1941. pár hónapig, azután tábori lelkész, hadifogoly.

Németh Antal 1943–45, teológiai tanár.

Huszár János 1943–44. december. akkor tábori lelkész, hadifogoly. 1948. kaposszentbenedeki plébános.

Nemes Antal 1943–46, nagygyimóti lelkész.

Horváth Cirill 1945–46, székesegyházi karnagy.

Dr. Csontos Gyula 1946. IV.–1948. X. 15. püspöki számvevő.

Dr. Máhig János 1948. X. 15-től, tanügyi titkár, kisegítő lelkész.

VFI 2025 Szabó Ervin Könyvtár

Succentorok névsora:

Kuthy Ferenc 1777-től	csak karkáplánok	Nemes Dénes 1885–86.
Imrovits Mihály 1785-től	Molnár István 1816.	Csánk Béla 1886–87.
Kastal József 1791-től	Farkas Ignác 1822.	Zarjeczky Viktor 1888–89.
Küllei Ignác 1792-től	Svastics Károly 1826.	egy évig üres
Smodits János 1793-tól	Oszterhuber Ferenc 1827.	Scherer István 1890–96.
Pongrácz József 1804-től	Szabó István 1831.	Sermán Antal 1896–1901.
Papp János 1811–16.	Vidák István 1829.	Szőllősy Viktor 1901–3.
Sipos György 1816–22.	Farkas György 1837.	Horváth Pál 1903–4.
Györke János 1822–23.	Vogronits Antal 1840.	Strausz Antal 1904–5.
Farkas Pál 1823–26.	Devics József 1842.	Czigány-Zágor Pál 1905–8.
Bereczk Sándor 1826–30.	Koronczay József 1813–14.	Kertész Kálmán 1908–10.
Szeless Ferenc 1830–35.	Köteles János 1842–50	Wimmer Károly 1910–14.
Franz Edward- Ferenczy Ödön 1836–45.	Német Antal 1842–50.	Szlabey Dezső 1914–17.
Kisovits József 1845–46.	Bernwolner Ferenc 1845.	Lukcsics Imre 1917.
Somogyi György 1846–52.	Gyömörey Lajos 1853.	Kovács József 1917–20.
Bárány István 1853–56.	Győry János 1767/68.	Wohlmuth Imre 1920–25.
Magyar Vince 1856–57.	Szüri Mihály 1768/70.	Ravasz István 1925–27.
Nunkovits János 1857–58.	Kemény István 1772/74.	Dr. Kovács István 1928–33.
Tongy János 1858–64.	Jankó János 1773.	Hanusz Albin 1833–35.
Magyar János 1864–69.		Bugledics János 1935–38.
Tuza Károly 1869–80.	Szedlacsik András 1859.	Takács Károly 1938–43.
Körmendy József 1880–81.	Steiner Ádám 1872.	Révay József 1943–1947.
Veégh Sándor 1881–83.	Borsányi Ferenc 1877.	
Rosos István 1883–84.		
Szabó Lajos 1884.		
Börzsönyi Antal 1885–86.		

VEL 2025 e-archívum

Ettől kezdve nincs succentor, a Kerma igazgatója vezeti az Egyházmegyei Nyomdát is.

[11.]

IV. A templom

[1. Milyen a templom fekvése és méretei? (Külön a hajó, külön a szentély, külön az esetleges belépő csarnok.) Milyen környezetben fekszik? A templom környéke gondozott-e? Be van-e kerítve? Van-e fásítva, parkírozva? A templom nagysága megfelel-e a hívek számának? Templom nagyobbítására nem volna-e szükség? Ha igen, mik a kilátások?]

1. A székesegyház keletelt, hossza 45,92 m, szélessége 21,94 m, a szentély hossza 16,14 m, a hajóké 29,78 m, a szentély és a középhajó szélessége 10,92 m, a mellékhajók szélessége 5,46 m; magassága 15,1 m. Az alsó templom 13,25 m, és 10,9 m. A Szentháromság tér északi részét foglalja el, tőle északra a szeminárium kertje és épülete terül el. Környéke gondozott, bekerítve nincs, de nem is lehetséges. Északi oldalán a szeminárium kertje fásítva és parkírozva van. Nagysága nem volna elegendő a hozzá tartozó 3400 léleknek, de mivel ezek a hívek még másik öt templomban is hallgathatnak misét, ez idő szerint túl nagy, így nagyobbításra nincs szükség.

[2. Hogyan helyezkedik el a település keretében?]

2. Az Árpádok korában ez a templom volt a város és a Vár súlypontja, szíve és közepe. Ma is középpontot foglal el a városban s az egyházmegyében.

[3. Nem volt-e itt valaha régebbi templom, vagy templomok? Mi mutatja annak egykori létezését? (Rom, irat, emlék, hagyomány?) Mit tud róla?
4. Hol feküdt a régi templom?
5. Mi volt annak felszentelési címe? Védőszentje?
6. Áll-e még a régi templom?
7. A régi templomból nem vonható-e valami következtetés a község településére, vagy a lakosság lelkületére?
8. Ki építtette a mostani templomot és mikor? Milyen szándékkal? Ki volt az építő? Kik működtek közre az építkezésben? Mondja el részletesen az építés történetét!]

3–8. Ádám Iván: A veszprémi székesegyház című műve (Veszprém, 1912. 183–500.) a legnagyobb részletességgel ismerteti a székesegyház történetét.[134]

[9. Mikor és miért nagyobbították vagy toldották meg?]

9. Az 1907-ben elkezdett restaurálást szükségessé tette az, hogy a dongaboltozat egész hosszában meg volt repedve, a 200 éves épület ízléstelennek,

[134] Ádám Iván: *A veszprémi székesegyház*. Veszprém, 1912.

az isteni tisztelethez méltatlannak látszott. Az építkezés 1907. április 3-tól három és fél évig tartott.

[10. Ki és mi a templom védőszentje, illetve felszentelési címe?]
10. Szent Mihály Arkangyal, szeptember 29. a védőszent.

[11. Milyen állapotban van a templom? Tetőzet, falak, ablakok, ajtók?]
11. Jelenleg elég jó állapotban van. A légitámadások által okozott károk nagy részét már kijavították, még a festett üvegablakok nagy részét kellene pótolni. Tetőzetének egy része 1910-ben vörösrézből készült, ezt az első világháború folyamán kicserélték galvanizált vaslemezzel, mely most kezd rozsdásodni és veszélyezteti a falakat s a falfestményeket.

[12. Milyen a templom tornya? Milyen állapotban van? Hogyan illeszkedik el a templom mellett, vagy elején?]
12. A kettős torony a nyugati főhomlokzaton áll, jó karban van és harmonikusan illeszkedik bele a templom képébe.

[13. Hány harang van a toronyban? Mekkorák? (Súly szerint.) Milyen kép, vagy felírás van rajtuk? Ki és mikor szerezte? Mit tud a régi harangokról? Mit azok sorsáról? A meglévő harangok sorsának részletes leírása! Megvannak-e áldva, vagy konszekráltak? Ki áldotta meg, mikor? Vasállványon, vagy faállványon csüngnek? Az első és második világháború alkalmával vittek el belőle? Milyen állapoban vannak az állványok?]
13. A restaurálás előtt a székesegyházban hat harang volt: Szent Mihály 3440 kg, öntötték Bécsben 1725., Szent József 530 kg, öntve Bécsben 1723., Jézus harang 2080 kg, Bécsben 1724., Mária 970 kg. Bécsben 1723. Az első 2 az északi, a másik 2 a déli toronyban; akkor a két tornyot nyílt folyosó kötötte össze. Ezt a 4 harangot Eszterházy Imre gróf, püspök készíttette a bécsi Schleigel-nél. A szentély feletti kis toronyban volt az 5. a 160 kg-os harang, Budán készült 1711-ben, s a 6. a 15 kg-os lélekharanag, melyet Grázban öntöttek 1696-ban. Az első világháborúban (1916) elvitték a 3., 4. és 5. harangot, megmaradt az 1., 2. és 6. (3440+530+15 kg.) A harangok bő leírása Ádám Ivánnál található (399. l.)

A második világháború előtt elkészült öt új harang, 1937. pünkösdjén lettek felszentelve: Mária 126 kg, Anna 220 kg, József 499 kg, István 969 kg, Mihály 1704 kg. A régiek közül csak a 3440 kg-s maradt meg, ezt most Szentháromság harangnak mondják. 1944-ben elvitték az 530 kg-os József és az 1704 kg-s Mihály harangot hadicélokra. Így most 4 harangunk van.

VEL 2025 e-tár plus um

[14. A templom belülről festett-e, vagy meszelt? Ha festett, művészi értékű-e? Ki festette és mikor? Ki volt a festető? A festésen van-e freskó? Írja le a festét! Írja le a festmények ábrázolta személyt, tárgyat, eseményt!]

14. A templom belül festett, a festés nagyrésze ornamentális, terméskőfalat utánzó kockázás: Steinheizler és Kölber cég munkája. (A régi székesegyháznak értékes freskói voltak.) Az újnak figurális festését Szirmay Antal készítette, bőven leírja Ádám Iván (528–532.)

[15. Melyek a templom belső berendezései? Hány oltár van benne? Az oltárképek milyen szentet ábrázolnak? Mikor, ki állította az egyes oltárokat? Nem volt-e az oltár előzőleg más templomban? Milyen alkalomból állíttatták az oltárokat? Mondja el történetüket! Ki tervezte? Milyen anyagból készültek? Ha kőből van, honnan van a kő? Mibe kerültek? Van-e execrált oltárkő? (Kettétört márványlap, eltört pecsét, melynek következtében a sepulchrum felnyitható?) Az oltárterítők megfelelnek-e a liturgikus előírásoknak? Milyen az oltárszekrény, a gyertyatartók? Hány gyertyatartó áll az oltáron? Van-e az oltáron áldoztató paténa és kis ujjmosó? Mindegyik oltárról feleljen a kérdésekre külön-külön, kimerítően! Nem változtatták-e meg az egyes oltárok nevét? Mely alkalomból, mikor, miért? Nem szüntettek-e meg egyes olárokat? Mikor, miért? Állítottak-e újat helyette? Az oltárt díszíti-e élővirág? Történik-e gondoskodás az oltár díszítéséről? Van-e művirág rajta? Milyen szobrok vannak? Kitől?]

15. Hat oltár van. A főoltár és az altemplom oltára új, szürke márványból román stílusban 1910 és 1915-ben készült. A négy mellékoltár a régi székesegyházból jött át; a két keleti 1781-ben, a két nyugati 1818-ban készült, sötétszínű, nagyrészt vörös márványból renaissance stílusban.

A főoltár felett volt Szent Mihály ablaküvegre festett képe, Waltherr Gida munkája. Az északi oldalon álló mellékoltár, mely egyben az Oltáriszentség oltára volt, Szűz Mária mennybemenetelét ábrázoló régi olajfestésű oltárképpel bír. Ezen az oldalon van Szent György oltára is. 1910-ben ide Szent Károly oltárképét, Steiner Rudolf festményét tétette Hornig, de 1930-ban visszaállították az eredeti Szent György oltárt Szent Imre emléke miatt s a Szent Károly kép a gyóntatószék feletti falra került. A déli oldalon a szószék mellett Nepomuki Szent János régi képe volt az oltárkép, ehelyett festette Rott püspök úr rendeletére Megyesi Schwartz Antal soproni festőművész a Szent Imre oltárképet s Nepomuki Szent János a déli oldal gyóntatószéke feletti falteret foglalta el. Itt van még a Szent Anna oltára, a kép 1910-ben Steinertől.

Ezt az öt oltárt egyszerre konszekrálta öt püspök a templommal együtt 1910. október 4-én; a főoltárt Hornig, a Szűz Mária oltárt dr. Radnay Farkas besztercebányai, a Nepomuki Szent János (most Szent Imre) oltárt

dr. Prohászka Ottokár [12.] székesfehérvári, a Borromei Szent Károly (most Szent György) oltárt dr. Csernoch János csanádi megyés püspök, a Szent Anna oltárt dr. Rajner Lajos esztergomi segédpüspök konszekrálta. Az altemplom oltára egyben Krisztus koporsóját zárja magába. Ezt a Krisztus szobrot dr. Rada István állíttatta 1915-ben fehér karrarai márványból. Itt nincs oltárkép, csak egy díszes feszület van a tabernákulum felett. – A régi székesegyházban 9 oltár volt, ezek egyikét ma a Szent Anna kápolnában látjuk, a régi Szent József kápolna oltárképe a Szent József kisszeminárium kápolnájában látható.

Exsecralt oltárkő nincs. Az oltárterítők megfelelnek az előírásnak, de a háború óta a porfogó terítők még hiányzanak. A főoltáron két tabernákulum van, az alsó kisebb, újabb (1947) a cibórium részére s a felső régi nagy egyben expositorium is a monstrancia részére. A Szűz Mária oltár 1910–1945 kizárólagos szentségoltár volt, ennek tabernákulumában volt a ciborium s külön custodiaban a nagyobb particula a monstrancia részére. Az altemplom tabernaculumát csak akkor használták, mikor Krisztus koporsójánál ki volt téve az Oltáriszenség. (A háborús megszállás nehéz hónapjaiban s 1945–46 hideg téli hónapjaiban ez volt a plébániatemplom.)

A főoltáron 6 gyertyatartó áll, régebben tíz állott. A mellékoltárokon 4, az altemplomban hat. A főoltáron, ahol most is áldoztatnak, van áldoztató patena és kézmosó edény. Az oltárokat élővirágokkal szokták díszíteni az apostolcsoport asszonyai az irgalmas nővérek vezetése mellett. Művirág nincs.

Egyetlen Szűz Mária szobor van most az északi oldalajtó mellett Káuzli Dezső hagyatékából. Festett fa, fából készült egyszerű talapzaton.

e-archívum

[16. Az Oltáriszentséget melyik oltáron őrzik? Van-e külön szentségi oltár? A szent színeket milyen időközben újítják meg? A cibóriumban, vagy az úrmutatóban is őrzik-e az Oltáriszentséget? Nagycsütörtöktől, nagyszombatig hol őrzik az Oltáriszentséget? Ég-e az örökmécs a szentségi oltár előtt? Milyen az öröklámpa? Mi az anyaga? Ha értékesebb, régi, külön említse meg! Nincs-e, nem volt-e alapítvány az örökmécs fenntartására?]

16. A régi székesegyházban 1910 előtt a főoltáron volt az Oltáriszentség. Az újban 1910–45-ig volt külön szentségoltár a Szűz Mária oltár, 1945 óta ismét csak a főoltáron őrzik a Szentséget. A szent színeket két hetenkint újítják, ennyi idő alatt ürül ki egy cibórium. A nagyalakú partikulát külön custodiaban őrzik. Nagycsütörtöktől nagyszombatig a Szűz Mária oltáron őrzik az Oltáriszentséget. Az örökmécs ég állandóan villanyfénnyel. Most a főoltár két oldalán van egy-egy falikar aranyozott bronzból vörös rubin üveghengerrel Bánáss püspök úr intézkedésére. A Szűz Mária oltár előtt függ most is egy díszes örökmécs, de erre most ritkán van szükség, csak püspöki misék alatt van itt Szentség. Örökmécs fenntartására nincs és nem volt alapítvány.

[17. A szószék hol áll a templomban? Mi az anyaga? Ki készíttette? Milyen az alakja? Hangvetője? Milyen a stílusa? Mellvédje pusztán áll, vagy takaró fedi? Könnyű-e beszélni belőle? Milyen magasságban fekszik a hívek feje fölött? Van-e rajta díszítés? Milyen? Írja le!]

17. Két szószék is van 1910 óta a magas szentély nyugati szélének két sarkán szürke márványból román stilben Seenger Béla pesti kőfaragó készítette. Hangvetője nincs, mellvédje pusztán áll, nincs rajta takaró. A hívek feje felett 1 és fél méterre van a szónok feje; nem nehéz beszélni, ha telve van a templom, (főleg a szószék előtti tér) s ha a szónok nem a főbejárat, hanem a déli kapu felé beszél. Ünnepélyes püspöki misén a szentleckét a déli s az evangéliumot az északi ambón olvassa az assistentia.

[18. A keresztelőkút hol van a templomban? Külön áll, vagy a falba vájt nyilásban van az edény? Milyen az alakja, anyaga, födele? Mely korból való? Milyen a belső elrendezése? A kereszteléshez szükséges szereket hol tartja? (Kancsó, tálca, fehér ing, vatta, gyertya?) Az elhasznált keresztvizet hova önti? Mikor újítja meg a keresztkútat? Van-e sacrarium?]

18. A keresztelőkút a déli mellékhajó északi sarkában van az altemplomba vezető lépcső mellett. Külön áll alacsony oszlopon, a márványból készült medencét díszes vörösréz, gótikus toronyhoz hasonló fedő takarja. 1910-ben készült. Külön asztalkán áll a gyertyatartó a gyertyával s ezen asztal fiókjában van elzárva a kereszteléshez szükséges kellék. Az elhasznált vizet a sacrariumba öntik. A keresztkutat évente kétszer újítják nagyszombaton és pünkösd vigiliáján az előírások szerint. Van sacrarium is.

VEL 2025 e-archívum

[19. Hány gyóntatószék van a templomban? Hol áll a gyóntatószék? Zárt-e, vagy nyitott? Vagy csak imazsámoly mellet gyóntat? Van-e rács rajta? Vagy a lakáson gyóntat? Két, vagy háromfülkés-e a gyóntatószék? Kifüggesztették-e a feloldozási formulát? A fenntartott eseteket, vagy a cenzurákat?]

19. Négy állandó zárt nagy gyóntatószék és hat rácsos gyóntató-térdeplő van tömeges gyermekgyóntatásra tartalékolva. Mind a négy a mellékhajókban áll 2-2 jobbra és balra. A két régebbi gyóntatószék 1910-ben készült, akkor háromfülkés féligzárt volt s pár év előtt átalakult kétfülkés zárt, villannyal felszerelt modern gyóntatószékké. A két új háromfülkés, pazar kiállítású gyóntatószéket Tóth Tihamér készíttette 1938/39-ben; villany transparens jelzi, hogy püspök, kanonok, plébános vagy káplán gyóntat-e benne. Kigyúl egy villanylámpa annak a fülkének ajtaja felett, amelybe a gyónó betérdelt. Feloldozási formula, fenntartott esetek, censurák eleddig nem voltak kifüggesztve. A lakáson nem gyóntatnak.

[20. Hány szenteltvíztartó van a templomban? Miből van az anyaga? Hol áll a templomban? Tisztán tartja-e? Milyen időközben cserélik ki a szenteltvizet? Nem önti-e az abluciót a szenteltvízhez? Tart-e nagyobb, hozzáférhető edényben szenteltvizet, melyből a hívek bármikor vihetnek családjukba?]

20. Négy márvány szenteltvíztartó van. A főbejárat mellett jobbról is, balról is egy-egy oszlopon nyugvó nagyméretű tányérban van a szenteltvíz, a két mellékajtó mellett kagyló alakú tartó van a falba építve. Tisztán tartják, kéthetenkint cserélik a szenteltvizet, abluciót nem öntenek a szenteltvíz közé. Veszprémben ősidők óta a ferencesek tartanak hozzáférhető nagy edényben szenteltvizet; a hívek is, a székesegyház is innen visz szenteltvizet.

[13.] [21. Hány pad van a templomban? Mi az anyaguk? Milyen állapotban vannak? Kényelmes-e bennük a térdeplés? Mely időből valók? Ki készítette? Ha stílusosak a padok írjuk le őket! Vannak-e családoknak, személyeknek fenntartott padok? Férfiak, nők külön ülnek-e? Mennyien férnek el a padokban és mennyien összesen a templomban?]

21. A főhajóban van 22 nehéz románstílű tölgyfapad igen jó állapotban. 1910-ben készült 20, s 1940 körül még kettő. A mellékhajókban van 2 díszesebb tölgyfapad, 2 tölgyfatérdeplő, két könnyebb áldoztatótérdeplő, 3 kétszemélyes kis pad s a főbejárat szélfogó üvegajtaja előtt egy díszesebb intarziás térdeplő. A szentélyben vannak a kanonoki stallumok s a kispapok padjai; ez is 1910-ben készült gótikus stílben tölgyfából Ribarszky Győző és Nemes József budapesti asztalosmesterek munkája. – A hajókban összesen 122 ülőhely van felnőttek részére. Férfiak és nők nem szoktak külön ülni.

e-archívum 2025

[22. Van-e a templomban úrkoporsó? Hol van a helye? Milyen a felszerelése? Miből készült? Megfelel-e az áhítatnak? Stilusos berendezés, vagy tákolmány? Ha időközben kicserélték, mikor? Milyen volt a régi úrkoporsó?]

22. Az altemplom főoltáráról már jeleztük, hogy egyben úrkoporsó, dr. Rada István 1915-ben készíttette, a felirat is mondja. Nagyon ügyesen van villannyal megvilágítva, s ha nincs reá szükség, három vaslemezzel el lehet takarni. Megfelel az áhítatnak s a művészi követelményeknek.

[23. A templom kórusa hol fekszik? Mik a méretei? Szervesen bevan-e építve a templomba, vagy különállóan hozzáépített? Szoktak-e a hívek itt tartózkodni? Mit tartanak az orgonán kívül a kóruson? Feljárója külön van, vagy csak a templomból lehet feljárni? Milyen az orgona? Ki készítette, mikor, hol? Hány változat van benne? Nem szorult-e nagyobb javításra? Ki végezte el és mikor? Az idők folyamán nem kellett-e kicserélni? Mikor? Milyen változatok vannak az orgonában? Csőrendszerű, vagy csuszkarendszerű? Tud-e valamit az esetleges régi orgonáról? Van-e róla valami feljegyzés? Rekvirálták-e

az orgona homlokzati sípjait? Ha igen, történt-e gondoskodás pótlásukról? Van-e rendes, felnőtt orgonanyomó, vagy iskolás gyermekek fújtatják?]

23. A templom kórusa a főbejárat felett a nyugati oldalon áll, szervesen bele van építve a templomba, külön feljárója van a déli toronyfeljáróról kő csigalépcsővel. Kicsi, 6,3-szor 3 méter, de ebből is sokat elvesz az orgona játszóasztala. Csak az énekesek szoktak feljönni, a templomból nem is lehet feljutni, csak az utcáról. Az orgonán kívül néhány szék és kottatartó van a kóruson, de van a kórus mellett külön kottaszoba értékes régi kéziratos hangjegygyűjteménnyel. Az orgonát 1910-ben Rieger Ottó budapesti orgonagyáros szállította 13.000 Korona költséggel. Két nagy toronyalakú szekrényben vannak a sípok, 22 változatú, két manuálos. 1947-ben kiegészítették még néhány modern változattal 4000 forint költséggel. Az orgonát a Gondviselés különös kegyelme 1918-ban véletlenszerűen megmentette attól, hogy elveszítse a homlokzatsípokat. Villanyszerkezet szolgáltatja a levegőt, nincs nyomó.

[24. A sekrestye a templom melyik részén épült? Mik a méretei? Mi a belső felszerelése? Tiszta-e? Mik a templom belső felszerelései? Csatolja hozzá a templom legutóbb láttamozott leltárának hiteles másolatát! Tüntesse fel az újabb beszerzéseket! Ha a kelyheken, vagy miseruhákon felírások, vagy dedikációk volnának, okvetlenül jegyezze fel! Tüntesse fel típusáruk-e a felszerelések, vagy művészi értékűek? Ha az utóbbiak, ki készítette, mikor? Mennyiért? Mily szándék vezette a készíttetőt?

24. Két sekrestye van. Déli oldalon a plébániai, északi oldalon a káptalani. Mindkettő méretei egyenlők: 5,4-szer 5,4 m. Felszerelésről van bő leltár mellékelve. A felszerelés nagyrésze típusáru, a leltárban fel van tüntetve az értékesebb anyag.

[25. Ki van-e függesztve a templom patrónusának, a püspöknek és az oratio imperatanak táblája? Van-e a sekrestyében kézmosó, imatábla a szentmiséhez való készülethez és hálaadáshoz térdeplővel?]

25. A szükséges tájékoztatótáblák mindkét sekrestyében ki vannak függesztve. Kézmosó és kéztörlő van, de térdeplő és tábla a gratiarum actiohoz nem talál helyet a szűk helyen, a hálaadást a szentély padjaiban szokták végezni.

[26. Van-e a templomnak valamilyen ereklyéje? Melyik szenté? Valami kiváltsága? Van-e erről pápai breve?]

26. Szent Imre ereklyénk van. (Nepomuki Szent János is.)

e-archívum 2025

[27. Ki a templom fenntartója? Miből tartják fenn? Van-e a templomnak ingó, vagy ingatlan vagyona? Vagy valami jogosítványa? Vannak-e persellyel ellátott szobrok, hány? Mikor üríti azok tartalmát? Mire fordítja azon perselyek tartalmát? Mennyi a perselypénz átlagosan? Csatolja a legutóbbi templomszámadás másolatát! Tud-e a templomnak valami régebbi értékéről? Kik adtak a templomnak nagyobb hagyatékot? Kik voltak a templom nevesebb jótevői? Mit tettek a templom érdekében? Az idők folyamán nem veszett-e el a templomnak valami vagyona, vagy értéke? A két háború végén milyen veszteségei voltak a templomnak?]

27. Századokon keresztül a püspök és a káptalan volt a fenntartó 2/3 és 1/3 arányban. Így az 1907–1910 közötti renoválás 600.000 Korona költségéhez a püspök 400.000 Koronával s a káptalan 200.000 Koronával járult hozzá. Ma az Isteni Gondviselés tartja fenn a hívek adományaival és a Szent Mihály egyházközség adófilléreivel. Ingó, ingatlan vagyona nincs a székesegyháznak. Szent Antal perselye és Szűz Mária perselye van, hetenkint ürítik s az első a szegények pillanatnyi segélyezésére, a másik a templomi felszerelés pótlására szolgál. Az évi perselypénz: 1948-ban 10.342,06 forint, 1947-ben 6113,14 forint.

A legutolsó templomszámadást csatoljuk. A második világháború végén érték komoly károk a templomot, főleg a festett üvegablakok miatt van hiány.

[28. A fent feltett kérdések szerint feleljen a fiókegyházak templomaira vonatkozóan is külön-külön!]

A 28. kérdésre a következő pontban.

[29. Van-e a templom alatt kripta? Mely időből? Ki építtette? Milyen szándékkal? Csak egyes családok tagjai számára, vagy bárki temetkezhetett oda? Milyen feltételek mellett? Mikor szűnt meg a kriptába való temetkezés? Van-e valaki a templomban eltemetve? Ki az, mely évből? Milyen összeköttetésben volt a templommal?]

29. Van kripta a 18. század első feléből. 1725-ből van az első adatunk. A hajók alatt Bajzáth, Rosos, Makay, Kurbély, Kovács Zsigmond, Kránitz püspökök, legalább 26 kanonok s néhány világi várja a feltámadást. Kizárólag egyháziak részére volt itt temetkezési hely, a néhány világi is egyházhoz tartozó személy volt. Legutoljára 1935. július 15-én Kránitz Kálmán felszentelt püspököt temették ide saját kívánságára.

A templom kereszthajójában a két oldalbejárat felett van két tágas oratorium, nincs használatban.

VFL 2025 e-archivum

V. Kápolnák és egyéb vallásos építmények és emlékek. A temető

[1. Van-e a plébánia területén kápolna? Ki és milyen szándékkal építtette, mikor? Kinek a tiszteletére? Van-e benne szentmise? Mikor? Írja le a kápolna történetét! Mekkora a kápolna, hány ember fér el benne? Milyen a felszerelése? Ki tartja fenn? Milyen állapotban van ez idő szerint?]

1. A plébánia területén a következő templomok és kápolnák vannak:

1. A ferencrendiek temploma 1776-ból barokk stílben román külsővel Szent István tiszteletére.

2. Piaristák temploma Szent Imre tiszteletére. 1836-ban szentelték fel, (renaissance) empire stílben.

3. Szent Anna kápolna barokk stíl, 1724-ből; újítva és bővítve 1926-ban.

4. Károly templom (Feltámadás) 1905-ből neoromán stíl. Károly bíboros temetkezési helye.

5. Irgalmas Nővérek kápolnája Szűz Mária és Pauli Szent Vince tiszteletére, 1925.

6. Kórházi kápolna jelenleg romokban.

7. Törvényszéki fogház kápolnája szegényes állapotba, félig a föld alatt.

[14.] 8. A Nagyszeminárium kápolnája Szent Anna tiszteletére a II. emeleten.

9. A Kisszeminárium kápolnája Szent József tiszteletére a földszinten.

10. A püspöki palota kápolnája Patrona Hungariae tiszteletére ékes barokk.

11. A Gizella kápolna a püspöki palotában, muzeális emlék, nem miséznek itt, kezdeti gót stílus, árpádkori freskókkal.

12. Temetői kápolna az alsóvárosi temetőben, a Szent Kereszt tiszteletére Haiszler György orvos építtette neoklasszikus stílben 1832-ben. Évek óta nem misézünk itt, ravatalozónak használják. Most elég jó karban van, a Szent Mihály egyházközség nevén áll, az gondoskodik a fenntartásról is a ravatalozási díjakból.

[2. Van-e hegyi kápolna? Feleljen itt is az előző pontban felsorolt kérdésekre!]

2. Hegyi kápolna nincs a plébánia területén.

[3. Van-e kereszt a plebániában? Hány? Milyen anyagból? Ki, mikor állíttatta, milyen szándékkal? Régen hány kereszt volt? Fából, vagy kőből? Ki állíttatta? Ki tartja fenn a kereszteket most? Nincs-e nevezetesebb kereszt? Nem fűződik-e valamelyikhez valami esemény, vagy hagyomány? Mit tud a régi keresztek sorsáról? Készítsen táblázatos kimutatást a keresztekről! (Szempontok: ki állíttatta, mikor, hol állnak? Ki a fenntartója?)]

VEL 2025

3. Egy kereszt van a Szent Benedek hegyen. Fehér márványból állíttatta a veszprémi Székeskáptalan 1904-ben, mikor a Veszprémi Múzeum felásatta az itteni területet, mely a török idők alatt temető volt. Az ásatási leletek a Veszprémi Múzeumba kerültek s a Káptalan az új kereszt felállíttatásával egyrészt pótolni akarta a régebbi idő óta itt álló rozzant kőkeresztet, másrészt a régi temető földjét akarta megjelölni. Fenntartási alapja nincs.

[4. Van-e a plebániában kálvária? Hol fekszik? Milyen állapotban van? Ki állíttatta? Mikor? Milyen szándékkal? Mondja el a történetét! (Mely időkben restaurálták?) Szeretik-e a hívek a kálváriát?]

4. Kálvária nincs a plébánia területén. A régi kálvária megszűnt s területe a Regina Mundi területére esik. A Benedekhegyen tervezett új kálvária létesítését az idők meggátolták. A hívek a ferencesek templomában végzik a keresztúti ájtatosságot főleg nagyböjtben példás buzgósággal.

[5. A temető ma hol fekszik? Mekora? Egyházközségi vagy községi jellegűe? Van-e temetői rend? Kell-e fizetni a sírhelyekért? Ki kezeli e pénzeket, milyen célra fordítják? Van-e a temetőnek kerítése? Milyen anyagból?

A nem katolikusokat, öngyilkosokat, keresztségben nem részesült gyermekeket hova temetik?

Hol volt a régi temető? Volt-e a templom körül valamikor temető és temetkezés?

Mikor szűnt meg a temető a templom körül? Van-e valami emlék középkori temetőkről?

Van-e esetleg történelmi, vagy művészeti szempontból említésre méltó síremlék? Írja le! Mi a felírása?

Van-e temetőkápolna? Mondja el történetét! Ki tartja fenn? Milyen állapotban van? Mikor van benne szentmise?

Általában milyen a temető külső képe?

A hívek gondozzák-e szeretteik sírhalmát?

Vagy nem törődnek vele?]

5. Veszprémben három temető van, mindegyik községi. Az alsóvárosi esik a Szent Mihály plébánia területére, a felsővárosi a Szent László plébánia, s a középső temető a Regina Mundi területére esik. – Temetői rend nincs, a sírhelyért a városi pénztárnál kell fizetni. Mindegyik temető be van kerítve és jó kapui vannak. A zsidóknak külön temetője van. A protestánsok együtt vannak a katolikusokkal a temetőben, úgyszintén az öngyilkosok és keresztteletlenek is. Történelmi vagy művészi szempontból említésre méltó síremlék kevés van. Ranolder püspök kriptája, az Angolkisasszonyoké, piaristáké, ferenceseké, nevesebb kanonokoké, az első világháborúban elesett vitézeké említésre méltó. Volt a ferencesek temploma alatt is kripta, itt volt eltemetve

VEL 2025 e-archívum

Ányos Pál a szerzetes író, kinek emlékét hirdeti a templom falába elhelyezett márvány emléktábla. A temetők képe tetszetős, a hívek gondozzák a sírokat. A temetőkápolnáról már megemlékeztünk.

[6. Van-e a plebániában kegykép? Mi a története? Felkeresik-e a hívek? Mikor? Milyen a kultusza?]

6. Kegykép nincs a plébánián.

[7. Vannak-e a plebániában szobrok? Ki állíttatta, mikor? Mi a története? Milyen állapotban vannak? Ki a fenntartójuk? Fűződik-e hozzájuk valamilyen kultusz? Írja le a szobrokat egyenként!]

7. A következő szobrok állnak: 1.) Nepomuki Szent János a Vár feljárónál, a kanonokok állíttatták („sui suo") a múlt század elején. 2.) Másik Nepomuki Szent János szobor a Jókai Mór utca 38. számú háznál. 3.) Szent Flórián szobor a Vár feljárónál a régi tűzoltószertár falába beállítva szintén a múlt század elejéről. („Városi polgárok pénzén épüle fel e ház. Itt tüzi pusztítás védelem eszköze áll.") 4.) A Szentháromság szobor a Vár terén Biró Márton állíttatta 1750-ben, a sok vihar dacára elég jó karban van. 5.) Szent Imre ércszobra a szeminárium kertjében nem messze attól a helytől, ahol hajdan a Szent György kápolna volt, melyben Szent Imre szüzességi fogadalmát tette. Erdey József műve. 1939-ben állították. 6.) Szent István és Boldog Gizella szobra a Vár kilátó bástyáján márványból 1938-ban a Szent István év emlékére állították; Ispánky József alkotása.

e-archivum

[21.]

VI. Alapítványok

[1. Misealapítványok. Hány ilyen alapítvány van? A készpénzben alapított szentmisék összevonása megtörtént-e? Ha igen, mikor, milyen szám alatt. Csatolja a rendelkezés másolatát!]

1. Jelenleg az összes redukált alapítványi misék helyett egyetlen egy alapítványi mise mondandó „ad intentionem fundatorum". Volt a Szent Mihály plébánia alapítványi naplójában 80 misealapítvány 630 misével s ezek között 106 énekes. Ezek közül az új plébániákra átment 21 mise (4 énekes 17 csendes) 9 alapítvány. Kétszer történt összevonás, első ízben 1920-ban (május 31-én 2712. szám alatt és december 28-án 6075. szám alatt) midőn Rott Nándor püspök rendelet szerint „*évenkint annyi olvasott mise mondandó el „ad intentionem fundatorum*", ahányszor egy olvasott mise kézi stipendiuma az alap kamataiból kikerül." Mivel az első inflatio 1927-ben az

összes alapokat tönkre tette, azóta egy misét sem végeztek tudomásom szerint a régi alapítványokra. 1928 után létesült 11 misealapítvány, ezeken kívül egy régebbi misealapítványt kiegészítettek, de ezt a 12 alapot (Közülük 3-at 1942. december 9-én 5338. számú püspöki rendelet átutalt a Szent László plébániának.) is elsodorta a második inflatio és Püspök Atyánk 1947. május 17-én 418-9/1947. szám alatti körrendeletével az Apostoli Szentszéktől nyert felhatalmazás alapján redukálta egy „ad intentionem fundatorum" végzendő csendes misére.

[2. Van-e ingatlanban letett misealapítás? Ha igen, sorolja fel részletesen. A szentmiséket a plebános végzi-e rendesen?]

2. Egy ingatlanban tett misealapítvány volt 1781-ből, az ingatlant eladták egyházhatósági engedéllyel 1890-ben azóta nincs ingatlanban letett misealap.

[3. Jelenleg hány alapítványi szentmise végzésének kötelezettsége áll fenn? Az alapítványi misék táblája ki van-e függesztve a sekrestyében?]

3. Jelenleg összesen egy szentmise végzésének kötelezettsége áll fenn. A tábla éppen ezért nincs kifüggesztve.

[4. Egyéb alapítványok (kereszt, szobor, stb., stb.). Sorolja fel részletesen. Mi az alapítványi tőkék sorsa? Van-e alapítványi ingatlan?]

4. Egyéb alapítvány volt 30, ezek közül 10 átment az új plébániákra, 9 keresztalapítvány s 1 tanügyi segélyalap. Ezen 10 alap közül 8 a Szent Lászlóhoz, 1 a Szent Margithoz s 1 a Regina Mundihoz került, ott lévén a kereszt, melynek volt, de megsemmisült az alaptőkéje. Megmaradt a mi plébániánk körében 20 alap, 1 keresztalap, 3 síremlék alap, 1 „kőkép" alap, 2 litánia alap, 1 Kálvária alap, 1 káplántartási alap, a plébános törzstőkéje és a többi jótékony alap volt. Ezeknek tőkéi már az első inflatioban megsemmisültek, 4 jótékony alapot Vass miniszter 1158 pengővel a teljes megsemmisüléstől egyelőre megmentette s a szegényalapnak a régi 46.043,97 Korona tőkéje helyett lett 135 pengője. A második inflatio tisztára elvitte az összes vegyes alapok tőkéit. Ingatlanban letett alapítvány volt a Biró Márton féle káplántartási alap, ez is csak 1874-ig, akkor 3010 Korona értékre változott. A plébánia törzstőkéjét Pribék István szintén ingatlanba fektette, ezt 1901-ben adták el 2000 Koronáért, ez is megsemmisült.

Egyetlen objektum van még, amit alapítványnak lehet tekinteni a Fejérvári József által alapított kisdedóvó épületét, mely a Szent István utcában áll, a város bérli s fizeti az adóját is. Az óvoda fenntartására letett készpénzalapítvány megsemmisült.

A telekkönyv szerint „Óvoda javadalomról" van szó a 2976. hrsz. azaz a Szent István utca 12. szám alatt, melynek birtokosa a „Dr. Fehérváry József

féle Veszprémi Római Katolikus Kisdedóvó" vétel címén 1905. szeptember. A római katolikus óvoda kb. tíz évig működött, azután átadatott az államnak, a lakásban egy római katolikus elemi iskolai tanító lakott, míg ezt a lakást is kibérelte a város az óvónő részére, aki ott működött. Lehet, hogy azon a címen elveszi az állam, hogy ez római katolikus óvoda alapítvány tulajdona volt, de eleddig nem történt. Az óvoda fenntartási alapja 1531,74 pengő volt, ez is megsemmisült. A város által 1946/47-re és 1947/48-ra augusztus folyamán utólag kifizetett bér: 960 forint a székesegyház orgonajavításából visszamaradt adósság törlesztésére fordíttatott.

Az alapítványi naplóból készült kivonatos másolat csatolva.

[15.] A SzentMihály plébánia misealapítványai

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
1.[6.]	1780.	Bajzáth József „szentes misék" alapítvány	3360 Korona	–
2.[7.]	1781.	Kiss Pál misealapítvány 12 lectum	1000 Korona	Ingatlan, eladva 1890.
3.[9]	1801.	Csapody Lajos misealapítvány 12 lectum az altemplomban	420 Korona	–
4.[10]	1802.	Bajzáth József misealapítvány 46, majd 25 s 12 lectum	644 Korona	–
5.[12]	1804.	Sárkány János misealapítvány 1 Req. cantatum	40 Korona	–
6.[13]	1806.	Hertelendy Gáspár misealapítvány 12 lectum	169 Korona	1901-ben 7-re, 1918. I. 20. 3-ra leszállítva
7.[14]	1806.	Dravetz János 1 Req. cantatum	40 Korona	–
8.[15]	1816.	Havranek-Dravetz 1 Req. cantatum	84 Korona	–
9.[16]	1831!	Haiszler György 26 lectum s 10 cantatum	2000 Korona	a Haiszler kápolnában
10.[17]	1835.	özv. Németh Jakabné Materényi Borbála 12 lectum	168 Korona	a Haiszler kápolnában
11.[18]	1839.	özv. Halász Jánosné Faitinger Julianna R. cantatum	84 Korona	–
12.[19]	1844.	özv. Homonnay Jánosné Almássy Mária 12 lectum	588 Korona	–
13.[21.]	1847.	özv. Tumler Henrikné Milkovics Julianna 3 lectum	525 Korona	(420-ra esett)
14.[25]	1851.	Dr. Ruszek József 2 cantatum	210 Korona	

VEL 2025 e-archívum

15.[26]	1851.	Medvenics József és Mora Katalin 2 cantatum	168 Korona	(Tőke elveszett, alapítvány megszünt.)
16.[27]	1852.	özv. Schmidt Mihályné Baumann Katalin 4 cantatum	420 Korona	Haiszler
17.[31]	1867.	Paletta György s neje Gatten Teréz 2 cantatum	368 Korona	Haiszler. A káptalan tőkéje között van az alapítvány.
18.[32]	1868.	Simor Mária és S. Katalin 1 lectum	50 Korona	Szentes mise alatt.
19.[33]	1871.	özv. Boda Istvánné Csete Katalin 1 lectum	50 Korona	Szentes mise alatt.
20.[34]	1871.	Pecek Antal 2 lectum (pro †Theresia Ranolder)	200 Korona	Haiszler
21.[35]	1871.	Pecek Antal 2 lectum (pro †Hugone Pecek)	200 Korona	Haiszler
22.[37]	1872.	Csete Antal 1 cantum	223,04 Korona	–
23.[40]	1875.	Paur Rozália 1 cantum	200 Korona	
24.[41]	1875.	Pecek család 2 lectum (pro †Joanne Ranolder)	200 Korona	Haiszler
25.[42]	1875.	Pecek család 2 lectum (Pro †Antonio Pecek)	200 Korona	Haiszler

[16.]

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
26.[44]	1876.	Markl Ignác nagyprépost misealapítvány 1 cantum	400 Korona	Haiszler
27.[45]	1877.	Pupos Anna 2 lectum	160 Korona	–
28.[46]	1871.	Pecek Antal 2 Lect. (pro †Fridolini Pecek)	200 Korona	Haiszler
29.[47]	1881.	özv. Szentirmai Józsefné 2 lectum	200 Korona	Haiszler
30.[48]	1883.	Mussely István 2 lectum	240 Korona	–
31.[49]	1884.	De Best Ágoston 4 lectum	380 Korona	–
32.[50]	1885.	Kisovich József 1 cantum.	200 Korona	–
33.[52]	1886.	Horváth Erzsébet 1 cantum	386,40 Korona	–
34.[53]	1889.	özv. Gáspár Györgyné 1 lectum született Scharnbeck Anna	100 Korona	–
35.[54]	1891.	Dr. Fejérváry József 2 cantum	400 Korona	Haiszler

VFL 2025 e-archivum

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
36.$_{55}$	1896.	Tallián Lázár 24 cantum	4000 Korona	–
37.$_{56}$	1896.	Tallián Lázár 12 cantum	2000 Korona	Haiszler
38.$_{60}$	1900.	Szabó György 2 cantum (1 cantum s 12 lectum a Lászlóban)	1520 Korona	Haiszler
39.$_{63}$	1901.	Özvegy Schmidt Györgyné Ruzsicska Erzsébet 1 cantum	200 Korona	–
40.$_{64}$	1901.	Móricz Tertullia 5 lectum	400 Korona	–
41.$_{66}$	1903.	Succentori misealapítvány (lectumok ?)	722,42 Korona	–
42.$_{68}$	1907.	Varga János 2 lectum	200 Korona	–
43.$_{69}$	1907.	Goreczky Károly 1 lectum	100 Korona	–
44.$_{70}$	1908.	Káuzli Dezső 1 cantum Haiszler kápolnában (2 cantum Lászlóban) 540 pengő	210 Pengő	Haiszler
45.$_{71}$	1909.	Brenner József 2 cantum	330 Korona	–
46.$_{72}$	1909.	Tóth Ignác özvegye Micheller N. 1 lectum	100 Korona	
47.$_{73}$	1910.	Urhegyi Aloysia 1 lectum	75 Korona	
48.$_{74}$	1910.	Nagy Károly 1 cantum	200 Korona	
49.$_{75}$	1910.	Urhegyi Klementina 1 lectum	75 Korona	
50.$_{76}$	1911.	özv. Pongrácz Jakabné Domján Julianna 12. cantum in honorem BMV	1980 Koron	

VEL 2025 e-archivum

[17.]

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
51.$_{77}$	1912.	özv. Lohner Károlyné született Farkas Erzsébet 2 lectum	120 Korona	
52.$_{78}$	1912.	Skrobanek Péter 1 cantum	165 Korona	
53.$_{84}$	1916.	özv. Ambrus Elekné Raszl Anna 1 lectum	66 Korona	Haiszler
54.$_{85}$	1916.	Michelini János 1 lectum	200 Korona	Kórház kápolna
55.$_{86}$	1917.	Szalai Ferenc 1 cantum	300 Korona	–
56.$_{87}$	1917.	özv. Barna Imréné 1 cantum	300 Korona	–

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
57.[88]	1917.	Sütő Ferencné Weiper Teréz 1 lectum	100 Korona	Kórház kápolna
58.[89]	1917.	özv. Szalai Ferencné 1 cantum	300 Korona	Haiszler
59.[90]	1917.	Szili Horváth Elemér 3 lectum	300 Korona	–
60.[91]	1917.	özv. Kaiser Lőrincné 2 cantum	400 Korona	–
61.[92]	1918.	Szeiberling Mátyás 1 lectum	100 Korona	–
62.[93]	1918.	Stenger Ágnes 1 lectum	100 Korona	Kórház kápolna
63.[94]	1918.	Ujj Jánosné 1 cantum	300 Korona	–
64.[96]	1919.	Hazler Lajos 1 cantum cum tumba	400 Korona	–
65.[97]	1919.	Mihályfi Károlyné Bayer Anna 1 cantum	300 Korona	Első reductio 1920.
*66.[98]	1928.	özv. Kaiser Lőrincné Burucs Erzsébet 1 lectum	300 Pengő	–
*67.[99]	1928.	Ádám Iván 1 cantum cum tumba	430 Pengő	–
*68.[101]	1930.	Matasics Ferencné Varga Anna 2 cantum	330 Pengő	–
*69.[104]	1932.	Gubicza Lajos 1 cantum	250 Pengő	–
*70.[106]	1936.	Dr. Csiszárik János 1 cantum	300 Pengő	–
*71.[109]	1940.	Dr. Rott Nándor 2 cantum cum tumba	2000 Pengő	március 3. és szeptember 23.
		* Második reductio 1947. V. 17. Összesen 71 misealapítvány 1-re redukálva.	Pengő	Szent Margit

[18.] A Szent Mihály plébánia kereszt- s egyéb alapítványai

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
1.[1]	Bizonytalan	Szegényalap (Laszkallner 1847)	46.043,97 Korona, 135 Pengő	–
2.[2]	Bizonytalan	Szegények orvosszer alapja	12.331,30 Korona, 645 Pengő	–
3.[3]	Bizonytalan	Kálvária alap, gyűjtésből	2824,99 Korona	–
4.[4]	Bizonytalan	Cserháti kőkép alap	80 Korona	–

VEL 2025 e-archívum

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
5.$_{5}$	1759.	Biró Márton káplántartási alap	3010 Korona	(1874-ig ingatlan)
6.$_{8}$	1782.	Bajzáth József „szentes” miniszte-reknek	4200 Korona	–
7.$_{11}$	1802.	Bajzáth József szegény tanulók ru-hájára	4200 Ko-rona	–
8.$_{22}$	1847.	özvegy Tumler Henrikné Milkovics Julianna szegény tanulók segélye-zésére	4254 Korona, 249 Pengő	–
9.$_{23}$	1847.	Laszkalner Antal jó cselédek jutal-mazása	2200 Korona, 129 Pengő	–
10.$_{24}$	1850.	Thomich János „Dolgozó ház” ala-pítvány	21 Korona	–
11.$_{30}$	1865.	özv. Somogyi Lászlóné Pémüller Teréz litánia a Szent Anna kápol-nában VII. 26-án	800 Korona 800 Korona	–
12.$_{38}$	1873.	Markovics János szegény tanulók ruházására	1000 Korona	–
13.$_{39}$	1874.	Somogyi Lászlóné keresztalap. Kő-kereszt. (Veszprém városa kezeli)	200 Korona	Alsóvárosi temetőben
14.$_{43}$	1876.	Markl Ignác síremlékalap (Alsóvá-rosi temető)	20 Korona	–
15.$_{51}$	1885.	özv. Somogyi Lászlóné litánia alap. (Az Irgalmas Nővéreknél minden szombaton.)	1000 Korona	–
16.$_{55}$	1892.	Lukácsa Mihály keresztalap. A Sashegyen.	20 Korona	Fakereszt
17.$_{59}$	1898.	A plébánia törzstőkéje Pribék István	2000 Korona	Ingatlan elad-va 1901.
18.$_{79}$	1912.	Skrobanek Péter sírkereszt alap, Alsóvárosi temetőben, márvány.	100 Korona	–
19.$_{100}$	1928.	Kaiser Lőrincné Burus Erzsébet. Kamatai a Szeretetnők Egyesületéé	7175 Korona	–
20.$_{103}$	1930.	özv. Matasics Ferencné Varga Anna. Az alapító sírjának gondozá-sa, Irgalmas Nővérek vállalták.	150 Korona	–
		Vegyes alapok száma: 20.		

VEL 2025 e-archívum

[19.]

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
A veszprémi Szent Mihály plébánia alapítványi naplójában lévő, de már nem a Szent Mihály plébániához tartozó alapítványok jegyzéke. I. Misealapítványok:				
1.[30]	1846.	Kopácsy József 13 lectum a Szent Lászlóban	1200 Korona	–
2.[66]	1903.	Rostásy Károly 1 lectum a Szent Lászlóban	100 Korona	–
3.[82]	1913.	özv. Várszeghi Sándorné Csiffáry A. 1 cantum a Szent Lászlóban	215 Korona	–
4.[89]	1915.	özv. Rostási Károlyné Bolla Erzsébet a Szent Lászlóban 1 cantum	165 Korona	–
5.[95]	1919.	Mihalic József 1 cantum a Szent Lászlóban	500 Korona	–
6.[105]	1935.	Ballai Károly és neje Fodor Vilma 1 lectum a szegényház kápolnában. Szent László.	60 Pengő	1942. december 9. áttéve a Szent Lászlóhoz 5338/942 szám alatt.
7.[107]	1936.	Blasutigh Irma 1 lectum a szegényház kápolnában. Szent László.	60 Pengő	1942. december 9. áttéve a Szent Lászlóhoz 5338/942 szám alatt.
8.[108]	1938.	Blasutigh Irma 1 lectum a szegényház kápolnában. Szent László.	60 Pengő	1942. december 9. áttéve a Szent Lászlóhoz
9[110]	1942.	Abai Jánosné Serák Mária 1 cantum a Szent Margit templomban	215 Pengő	–
II. Kereszt és egyéb alapítványok				
1.[28]	1854.	Bátori István 1 fakereszt a Vámosi úton	20 Korona	Regina Mundi
2.[29]	1856.	Kossik Istvánné 1 fakereszt a palotai és kádártai útelágazásnál	40 Korona	Szent Margit

VEL 2025 e-archivum

Tétel-szám	Kelet	A bevétel vagy kiadás megnevezése	Bevétel	Kiadás
3.$_{36}$	1861. s 1872.	Laszkalner–Csete a László iskola segédtanítója s a szegény tanulók segélye	3198.16 Korona	Szent László
4.$_{56}$	1895.	özv. Jung Ádámné Hornung Anna 1 kőkereszt a márkói után	100 Korona	[Szent László]
5.$_{61}$	1900.	Jung József s neje Fath Mária 1 kis kápolna s a benne lévő kőkereszt Csatáron	100 Korona	[Szent László]
6.$_{62}$	1900.	Milfait Károly kőkereszt Csatáron	100 Korona	[Szent László]
7.$_{67}$	1905.	Hornung Ferenc és 44 amerikás társa, 1 kőkereszt a Nagymező szélén	100 Korona	[Szent László]
8.$_{80}$	1912.	Happ József márkói lakos 1 kőkereszt Csatáron	100 Korona	[Szent László]
9.$_{81}$	1915.	Reider Józsefné Brenner Erzsébet 1 kőkereszt a csatári legelőn	100 Korona	[Szent László]
10.$_{102}$	1930.	A csatári hegyközség keresztalapja	75 Pengő	[Szent László]
		Az új plébániákhoz került 9 mise alapítvány és 10 vegyes alapítvány. A misealapok közül 8 a Szent Lászlóhoz, 1 a Szent Margithoz; a vegyes alapok közül 8 a Szent Lászlóhoz, 1 Szent Margithoz, 1 Regina Mundihoz került.		

2025 e-Archivum

[20.]

A második misereductioról szóló főpásztori okmány másolata. <u>Kimutatás a Veszprémi Szent Mihály plébánián kezelt szentmise alapokról.</u>				
1.	1928.	217/1928. Káuzli Dezső	1 énekes mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
2.	1928.	4377/1928. Kaizer Lőrincné Burucs Erzsébet	1 olvasott mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
3.	1928.	5533/1928. Ádám Iván	1 liberás mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
4.	1929.	1684/1929. Kaizer Lőrincné Burucs Erzsébet	1 liberás mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
5.	1930.	3209/1930. Matasits Ferenc	2 énekes mise	Alapítványi Pénztár nº 27.

6.	1932.	3869/1932. Gubicza Lajos	1 énekes mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
7.	1936.	384/1936. Csiszárik János	1 énekes mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
8.	1940.	521/1940. Dr. Rott Nándor	2 liberás mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
9.	1942.	4304/1942 Serák József	1 énekes mise	Alapítványi Pénztár nº 27.
Veszprémben, 1947. május 7.				
			Babics Endre s.k. kanonok-plébános.	
418-9/1947. szám				
Vi facultatum quinquennalium ab Apostolica Sede concessarum missas supra nominatas reduco earumque loco legatur unum sacrum per annum (etiam pro annis 1946 et 1947) ad intentionem fundatorum. Wesprimii, die 17. Maji 1947. Ladislaus Episcopus				
A másolat hiteléül: Veszprém, 1949. március 13. Dr. Kis György prépost-kanonok, esperes-plébános				

VEL 2025 e-archívum

[21. old. folyt.]

VII. Plébániai épületek és javadalom

[1. Írja le a plebánia épületeit. A plebános lakását és gazdasági épületeit. Beleértve a borpincét is, ha van. Hány szobája van a plebánosnak? Méretük szerint mekkorák? A káplán-szoba mekkora? A konyha, a házvezetőnő lakása mekkora? Van-e pince az épületben?
2. Mikor épült a plebánia-épület? Ki építtette? Mekkora költségen? Esetleg mikor vásárolták meg, ki, mennyiért?
3. Ha a plebánia-épületet nagyobbították, vagy átalakították, mikor? Milyen körülmények között, miért?
Ha tud valamit az esetleges korábbi plebánia-épületről, mit tud? Mikor épült, milyen költséggel? Mondja el részletesen a helyi források, vagy hagyomány alapján!
4. Milyen állapotban vannak az épületek? A kerítések? Ki a fenntartójuk?]

1–4. A mellékelt leltárban a kérdezett adatok mind megtalálhatók. Épült 1874-ben.

[5. Ha az épületek fenntartójában változás állott be, ki volt a korábbi fenntartó?]

5. Korábban a püspök és káptalan voltak a fenntartók, 1945 óta a Szent Mihály egyházközség. Az épületek most elég jó állapotban vannak.

[6. Ha a kegyúri terhet megváltották, mikor történt? Milyen körülmények között? Miféle kötelezettséget váltottak meg?

6. Nem történt meg a kegyúri terhek megváltása, egyszerűen semmis lett.

[7. Ha a plebánia eredetileg szabad adományozású volt, mikor, milyen körülmények között lett kegyurivá?]

7. Mindig a püspök és káptalan kegyurasága alatt állott.

[8. Nem esett-e a plebánia áldozatul elemi csapásnak (tűzvész, árvíz)? Mikor? Nem dőlt-e össze valamelyik épület? Nem érte-e háborús kár? Milyen körülmények között?]

8. Elég komoly háborús károk érték 1945-ben főleg a tetőt s az üvegablakokat, de a károk nagy részét már kijavították.

[9. Az idők folyamán mindig a mostani volt a plebánia javadalma? Ha elcserélték, mikor, milyen okból? Ha nagyobbították, ki nagyobbította? Ha csökkentették, ki csökkentette? Miért? Mikor? Mennyivel nagyobbították, vagy csökentették? A két utóbbi földreform mennyiben érintette javadalmát? Javadalma nem földreform folytán keletkezett-e?]

9. A veszprémi plébánia mint javadalom mindig gyengén állt, csak midőn kanonok lett a plébános (1807) a kanonoki javadalom képezte a plébániai javadalom [22.] alapját, de a plébániának ingatlana igazában sohasem volt. Pribék István nagyprépost 1898-ban csatári szőlőjét a rajta lévő épületekkel együtt a plébániára hagyta. Ezt a 4 katasztrális hold s 1414 négyszögöl telket az egyházhatóság engedélyével dr. Újváry Ferenc kanonok-plébános 1901-ben 1000 Koronáért eladta, ez a tőke az első inflációkor megsemmisült. – Biró Márton püspök az ún. kávé-malmot azzal a kikötéssel hagyta a szemináriumra, hogy a szeminárium köteles legyen a plébánia részére egy káplánt tartani. A szeminárium egy ideig ennek a kötelezettségnek természetben tett eleget, majd később fizetett a plébániának évi 90 forint 30 krajcárt. 1874. augusztus 1-én Németh József rektor megfelelő tőkét, 1505 forint, azaz 3010 koronát lefizetett a plébánosnak, alapítvány lett belőle (káplántartási alap), de megsemmisült. – Fizetett a káptalan a plébánosnak a plébánia fenntartására és a két karkáplán eltartására az 1780. s 1929. évi Visitatio Canonica szerint 120 ürméter kemény hasáb tüzifát házhoz szállítva, 1350 kg rozsot házhoz szállítva és 30 akó azaz 1680 liter fejtett bort szintén házhoz

VEL 2025 egyházmegyei levéltár

szállítva; továbbá 100 pengőt a központi pénztárból és 84 pengőt a püspöki uradalmi pénztárból. Ez is megszűnt 1945-ben. Csak a stoláris jövedelem maradt meg, de 1947-ben kapott a plébánia a püspöki földekből 29 kataszt-rális hold és 1200 négyszögöl földet, melyből 1 hold és 1400 öl Jutason rét, a többi a „Püspök föld" dűlőben szántó. Ez a birtok a Veszprémi Szent Mihály Egyházközség nevén van, 446,16 arany korona a kataszteri tiszta jövedelme. Ez idő szerint kényszerbérletben van. A földbirtokreform ennyiben kárpótolta a plébániát a többi veszteségért.

[10. A plebániának hány katasztrális hold szántóföldje, rétje, legelője, szőlője van, külön-külön? Milyen minőségűek? A szőlő hány éves ültetésű? Milyen karban van?

A hívek munkálják-e a plebánia földjeit? Ha megváltották, mikor, milyen elgondolásból? Mivel váltották meg?]

10. Szántóföld 27 katasztrális hold s 1400 négyszögöl s a rét 1 katasztrális hold 1400 öl, összesen 29 katasztrális hold s 1200 öl. A földek közepes minőségüek. Szőlő nincs. A hívek nem munkálják, ez itt nem is volt soha szokásban.

[11. Javadalmát házilag kezeli, vagy bérben van? Ez utóbbi esetben mennyi az évi bér és a közterheket a gazda vagy a bérlő viseli? Haszonbérszerződés egyházhatóságilag jóvá van-e hagyva, milyen szám alatt?]

11. Az egyházhatóságilag jóváhagyott bérleti szerződést az illetékes világi hatóság megsemmisítette, s nyolc kisembernek adta bérbe a földeket kollektív szerződés alapján, mely még nincs aláírva, csak annyi van rögzítve, hogy a bérlők fizetnek a kataszteri jövedelem minden arany koronája után 12 kg búzát, és a terménybeszolgáltatást, de az adókat a tulajdonos fizeti. A bérlők fizetési határideje 1949. augusztus 31.

[12. Tud-e valamit arról hagyomány, vagy levéltári adat alapján, hogyan alakult időnként a stóla? Ki állapította meg? (Egyházhatóság, vagy a hívek és papjaik közös megállapodással?)
Terményekben kifejezve, mennyi volt a javadalmából származó jövedelme átlagban egy évben? (Pl. búza ... q, rozs ... q, széna ... q, stb.)]

12. Már az 1780-ban készült Visitatio Canonica pontosan meghatározza a stólajárandóságokat. Az 1802-ben készült összeírás 168 forintra teszi az esketési és 99 forintra a temetési stólából befolyó jövedelmet. Az 1888-as összeírás is felsorolja a stóla díjakat s hat évi átlag után 510 forint stóla jövedelmet állapít meg. Az 1896-os összeírás 242,60 forintban állapítja meg a plébános stólajövedelmét. Esketés 3,15 forint, temetés négyféle van: 10 forint, 3,75 forint, 1,25 és 0,6 forint, a keresztelés 40 krajcár. Kevés

változással ez a stólatáblázat megy az első világháború végéig. Az infláció kezdetén emelkednek a stóladíjak is. 1927. január 1-én a pengő életbelépésekor a stóla is pengőben állapíttatik meg az 1929. évi Visitatio Canonica tanúsága szerint: „*Miután a veszprémi hívek a plébánia és személyzetének fenntartásához állandó illetménnyel semmivel sem járulnak hozzá, azért a plébánosnak szabad stólája van, amelyet a megyéspüspök a plébános előterjesztésére időszerüleg állapít meg.*" Keresztelés után 2 Pengő, temetés után 1–2 Pengő, kanonoki temetés 6 darab 10 Koronás arany, megyéspüspök temetése után 12 darab 10 Koronás arany, házasságkötés után 2 Pengő, anyakönyvi kivonatért 2 Pengő, hirdetési bizonyítvány 1 Pengő. A székeskáptalan 1935. augusztus 24-én állapította meg a kanonoki temetések után járó stóladíjakat s ezt Nándor püspök jóváhagyta. Gyula püspök úr 1942. január 20-án 355. szám alatt és 1942. március 4-én 937. szám alatt foglalkozott a stóla ügyével, leszögezi az alapelveket, („*A stólailletékből a káplánoknak rendes járandóságuk nincs.*") és jóváhagy egy táblázatot. A második infláció ismét felborított minden rendet, a forint bevezetése óta (1946. augusztus 1.) van ismét jóváhagyott stólatáblázat, melyet 1948. április 1-én mérsékelten és részben az egyházhatóság megemelt.

Mellékelve a stólatáblázat.

[13. Két utóbbi földreform folytán korábbi javadalma változatlan maradt? Vagy nagyobbodott (mennyivel, milyen címen)? Vagy kisebbedett (mennyivel, milyen címen)? Vagy javadalma földreform folytán keletkezett? Ha a párbér az idők jártában megváltozott, mikor, milyen mértékben? Milyen célzattal, milyen körülmények között?]

13. A plébánia elvesztette a püspökségtől és káptalantól élvezett járandóságait, ingatlant nem vesztett, mert azelőtt sem volt ingatlana. A ma meglévő ingatlan, mint mondottuk, a földreform folytán keletkezett. Párbért a veszprémi hívek sohasem fizettek.

[14. Új plebánia alapításával korábbi javadalma vagy jövedelme nem kisebbedett-e? Ha igen, mennyivel? A hívek, vagy a kegyúr nem birtokolták-e el a javadalom némely részét?]

14. A 3 új plébánia alapítása a stoláris jövedelmet negyedére csökkentette. A javadalom elbirtoklására nem volt lehetőség.

[15. Adtak-e el készpénzért a javadalom földjeiből? Mennyit? Mi lett a pénz sorsa? Az esetleges pénzromlásból nem érte-e károsodás a javadalmat? Milyen mértékben?
16. Ha a plebánia-javadalom sorsáról, eseleges változásairól, vagy a plebániai épületekről, azok sorsáról valamit még tud, mit tud?]

VEL 2025 e-Archívum

15. Lásd fenntebb a 9. kérdést. 16. tárgytalan.

[17. Kegyúr. A megváltozott viszonyok között tudja-e teljesíteni kötelességét? Az utolsó két század alatt hogyan teljesítette kötelességét?]

17. A jelen helyzetben a kegyúr nem bírja teljesíteni kötelmeit.

[23.] Stólatáblázatok összehasonlítása 1907–1949.

	1914 előtt	1921. I. 1.	1924. VI.	1927 – 41.	1942. II. 27.	1946. VIII. 1.	1948. IV. 1.
	Korona érték			Pengő		Forint	
Keresztelés	0,8–1,6	10	6000	2	2	4	6
Hirdetés	–	–	–	1	1	4	6
Elbocsájtó	6,3	10	–	2	2	4	6
Esküvő	6,3	10	30000	6	6	12	18
Esküvő extra	12,6	40	–	12	15	30	45
Esküvő 2 orgonás	–	–	–	16	25	50	75
Esküvő köpönyeges	–	–	–	–	–	24	36
Temetés kórházi	3	–	24.000	5	5	–	–
Temetés városi szeg[ény]	2	–	16.000	–	–	–	–
Temetés karinges temetőből	1,9	40	36.000.	6	8	20	30
Temetés karinges háztól	2,9	40	–	8	15	36	54
Temetés karinges határátlépéssel	dupla	–	–	10	10	–	–
Temetés köpönyeges	temetőből vagy Haiszler			12	20	44	66
Temetés köpönyeges háztól	12,6	100	48+60 ezer	24	30	80	120
Temetés köpönyeges határátlépéssel dupla	dupla	–	–	32	32	–	–

VEL 2025 e-archívum

	1914 előtt	1921. I. 1.	1924. VI.	1927 – 41.	1942. II. 27.	1946. VIII. 1.	1948. IV. 1.
	Korona érték			Pengő		Forint	
Temetés 3 papos temetőből	–	–	–	34	50	–	–
Temetés 3 papos Haiszlerből	–	–	–	39	50	108	162
Temetés 3 papos háztól	29	200	108+120 ezer	45	70	200	300
Temetés infulás	93,5	500	–	84	84	–	–
Temetés 3 papos határátlépéssel	dupla	–	–	–	–	–	–
Kriptaszentelés	6	100	20.000	16	16	32	48
Koporsós mise	6	50	50.000	6	8	16	24
Énekes mise	3,2	35	25.000	4	5	10	14
Csendes mise	1	10	10.000	2	2	4	6
Anyakönyvi kivonat	2 v[agy] 4	10	10.000	2	2	5	6
Anyakönyvi bizonyítvány	–	–	–	–	–	3	4
Családi értesítő	4	40	–	5	5	–	–
Kanonoki temetés	6*+319,5	6*+750	–	6*+394	6*+394	–	–
Püspök temetés	12*+674,5	12*+1500	–	12*+788	12*+788	–	–

VPL 2025 e-archívum

Megjegyzések: 1924–1927-ig és 1945–1946. VIII. 1-ig az infláció idején többször is emelkedett a stóla. Mióta a ravatalozás mindig a temetőben történik, nincs „határátlépés” és nagyon ritkán fordul elő temetés a háztól. 1914 előtt a törvénytelen gyermek keresztelési stólája dupla volt azaz 1,6.

1914 előtt extra esküvő volt és dupla stólát fizetett a fél, ha a menyasszonyt más vidékre vitték.

Az itt feltüntetett összegek felosztási kulcsa a káplánok, kántorok, sekrestyések, harangozó stb. között időnként szintén változott.

* jel egy darab 10 koronás aranyat jelent.

[24.] Stólafelosztás 1948. április 1-től

	összesen	plébános	káplánok	iroda	Haiszler	Kántor	sekrestyés	miniszt-r[áns]	harangozó	org[ona] nyomó	autó
Keresztelés	6	3	1,5	60	–	–	0,9	–	–	–	–
Hirdetés	6	2,4	0,6	0,6	–	2,4	–	–	–	–	–
Elbocsájtó	6	3,9	1,5	0,6	–	–	–	–	–	–	–
Esküvő karinges	18	9	4,5	2,1	–	–	2,4	–	–	–	–
Esküvő köpönyeges	36	18	9	4,2	–	–	4,8	–	–	–	–
Esküvő extra	45	24	12	4,2	–	–	4,8	–	–	–	–
Esküvő orgonás	75	36	15	5	–	15	3	–	–	1	–
Temetés karinges	30	12	4,5	–	3	4,5	3	–	3	–	–
Temetés karinges háztól	54	22	9	3	–	9	6	–	3	–	–
Temetés köpönyeges	66	30	10,5	3	6	9	3	1,5	3	–	–
Temetés köpönyeges háztól	120	60	21	6	–	18	6	3	6	–	–
Temetés 3 papos	162	72	24	6,3	12	15+3	7,5	5,4	4,8	–	12

VHT 2025 Archívum

	összesen	plébános	káplánok	iroda	Haiszler	Kántor	sekrestyés	miniszt[áns]	harangozó	org[ona] nyomó	autó
Temetés 3 papos háztól	300	144	48	12,6	–	30+6	15	10,8	9,6	–	24
Kriptaszentelés	48	24	7,5	1,8	–	9	3	0,9	–	–	–
Anyakönyvi kivonat	6	3,2	1,3	1,5	–	–	–	–	–	–	–
Anyakönyvi bizonyítvány	4	1,5	1	1,5	–	–	–	–	–	–	–
Mise csendes	6	misézőé	–	–	–	–	–	–	–	misézőé	–
Mise énekes	14	–	–	0,8	–	4	1,5	0,7	–	7	–
Mise koporsós	24	–	–	2	–	6	3	1	–	12	–
Harangozás karinges temetés	3	–	–	1,8	–	–	–	–	1,2	–	–
Harangozás köpönyeges temetés	4,5	–	–	2,1	–	–	–	–	2,4	–	–
Harangozás 3 papos temetés	6	–	–	3	–	–	–	–	3	–	–

e-archívum VEL 2025

[25.] A kegyúri kötelességek tekintetében az utolsó két évszázadban nem volt jelentékenyebb mulasztás.

[18. Van-e a plebániajavadalom között olyan ingatlan, amely tulajdonképen mise vagy egyéb alapítvány? Ha igen, írja le tüzetesen. Pl. x misének 1 ház három szobával, y keresztjének 1 hold szőlő, stb.)]

18. Misealap ingatlanban nincs.

[19. Van-e fundus instructusa? Miből áll? Milyen karban van?]

19. Van fundus instructus, a leltárban felsorolva.

[20. Mennyi párbére járna a hívektől? Tényleg mennyi folyik be évenként? Szorgalmazza-e? Nincs-e megváltva? Ha igen, mikor váltották meg, milyen feltételek mellett?]

20. Nincs párbér, nem is volt.

[21. Ha nincs ingatlana, sem párbére, mennyi a havi járandósága? Milyen forrásokból kapja?]

21. A havi járandóság a kanonoki illetmény, a VI. fizetési osztálynak megfelelően, ez a múlt év utolsó hónapjában 682 forint volt, 1949. január 1-től 15%-kal csökkentették, így lett 593 forint az államtól. Az egyházközségtől csak havi 100 forint segélyt kap a káplántartás kiegészítésére és 80 forintot az egyházközségi hivatalos helyiség világítására, fűtésére pedig 8 űrméter tűzifát.

VEL 2025 e-archívum

[22. Van-e kongruája? Mennyi volt a havi kongruája békében (1938)?]

22. Régebben nem volt kongruája, csak a birtokreform óta van. Ez 1947. június 1-től havi 252,16 forint, ehhez járult 70 forint káplántartás és 15 forint lakbérsegély. Később ezt pár %-kal emelték, 1949. január 1-én beszüntették, mivel az illetményhivatal nem utal kanonoki fizetést is és kongruát is. Így a káplántartás sincs biztosítva.

[23. Mennyi a fajárandósága évenként? Kitől kapja? Kapja-e a megváltozott viszonyok között is? Valamely címen nem vontak-e el fajárandóságából? Mi volt a fajárandósága korábban?]

23. Nincs most fajárandósága. A káptalantól járt 1780-as Visitatio Canonica szerint 30 öl: 120 ürméter kemény hasáb tüzifa, ez a birtokreformmal megszünt.

[24. Van-e borjárandósága? Mennyi? Ténylegesen mennyit fizetnek?]

24. Nincs borjárandóság. A káptalantól járt 30 akó: 1680 liter fejtett bor házhoz szállítva, járt 1350 kg rozs is, ezek is megszüntek.

[25. Vannak-e a plebániának jövedelmet biztosító javai? (Pl. legeltetési, fakitermelései stb.) Hány jog? (Pl. 12 legelő jog.)]

25. Jövedelmet hozó javai nincsenek a plébániának.

[26. Átlagban mennyi az évi stólajövedelme?]

26. Átlagban 1800–1900 forint évenkint.

[27. A fentieken kívül van-e a plebánosnak, vagy a plebániának értéket képviselő vagyona, vagy jövedelme? Mi az? Mi a rendeltetése? Mennyi az évi hozama?]

27. Kanonoki kert, felesben kiadva, hozama évi 200 forint körül van.

[28. Van-e a plebániának adóssága? Mennyi? A plebánosnak, mennyi?]

28. A földbirtokreform által juttatott közel 30 hold földingatlanért még semmit sem fizettünk, de nincs is még megállapítva, mennyi ez az adósság. A plébánosnak a családi ház újjáépítése miatt 7500 forint helyreállítási kölcsöne van az államtól. Ez a házra van keblezve.

[29. Mennyi a plebánosnak vagy plebániának évi köteles kiadása? Adója, tűzbiztosítása, OTI, OMBI, gazdasági cselédek konvenciója, különböző beszolgáltatások és egyéb kötelező terhek, lehetőleg részletesen!]

29. Köteles kiadások: betegsegély havi 15 forint. Nyugdíj és egyházmegyei hozzájárulás havi 15 forint. Székesegyházra havi 10 forint. OTI 240 forint, alkalmazott illetményadója havi 8 forint, kert adó 120 forint, összesen évi 936 forint.

VHA 2025
e-archivum

[30. Vannak-e a templom és plebánia-épületek biztosítva? Hol? Mennyire? Mennyi az évenkint fizetendő biztosítási díj?]

30. Az objektumok biztosítva vannak az egyházmegyei hatóság előírásai szerint. A székesegyház, tornyai és felszerelése: 1.800.000+400.000+ 210.000: 2.410.000 forint értékben s az évi díj 904 forint.

A plébánia ház 250.000, melléképületei 24.000 s a kántorlak 100.000 forint-ra, a 374.000 forint után fizet az egyházközség évi 141 forint díjat.
A három iskolaépület is biztosítva volt felszerélésével együtt 493.000 forint értékben 186 forint évi díj mellett 1948. július 1-ig. Ez leesett, maradt 1045 forint biztosítási díj.

VIII. A hívek

[1. A plebánia hívei őslakók, vagy 18. századbeli telepesek? Ha igen, honnan jöttek, milyen vallásúak? (Községenként kell kimutatni.)]

1. A hívek kisrészben őslakók, nagyobb részben lassú beszivárgás folytán ide helyezett tisztviselők, iparosok és kereskedők. Telepítés nem volt.

[2. Ha újabb telepesek, mikor telepítették ide, honnan, milyen vallásúak? Számuk? (Községenként!)]

2. Tárgytalan.

[3. A mostani lakosság száma természetes szaporodás, vagy időközi beköltözés eredménye?]

3. A természetes szaporodás erősen ingadozó, a számbeli gyarapodás az időközi beköltözés eredménye. Példa erre az I. 21. kérdésnél leírt számbeli kiugrás és visszaesés a gyáralapítással s a háborúval kapcsolatban.

[4. Milyen a születési és halálozási % ma? Az anyakönyvezés kezdetétől fogva állítsa össze a születések és halálozások számát évenként kimutatva. A fiókegyházakat külön-külön!]

4. Az 1947. évben 5500 hívőre 135 születés 69 halott s így 66 főnyi szaporulat esett, az 12 ezreléknek felel meg, azaz 1,2 ‰.

1703 óta van anyakönyvezés, lehetetlen 246 évről közölni az összes születések és halálozások száma, de a fejlődés ismertetésére közöljük a következő öt éves átlagokat.

VEL 2025 Tarchivum

1830-ban született	320 gyermek	meghalt 299 hívő	+21 a szaporulat
1831-ben született	294 gyermek	meghalt 673 (kolera)	-379 a fogyás
1832-ben született	299 gyermek	meghalt 284 hívő	+15 a szaporulat
1833-ban született	312 gyermek	meghalt 250 hívő	+62 a szaporulat
1834-ben született	325 gyermek	meghalt 321 hívő	+4 a szaporulat

Az öt évi átlag -55,4 fogyás az 1831-es kolera miatt. Ha a járvány évét nem számítjuk, 25,5 a négy évi szaporulat átlaga.

1855-ben született	328 gyermek	meghalt 562 (kolera)	-234 a fogyás
1856-ban született	384 gyermek	meghalt 326 hívő	+58 a szaporulat
1857-ben született	370 gyermek	meghalt 302 hívő	+68 a szaporulat
1858-ban született	373 gyermek	meghalt 398 hívő	-25 a fogyás
1859-ben született	386 gyermek	meghalt 339 hívő	+47 a szaporulat

[26.] Ezen öt évben -17,2 az átlagos fogyás, de ha a kolerás évet nem számítom, négy év átlagos szaporulata 37.

1869-ben született	361 gyermek	meghalt 280 hívő	+81 a szaporulat
1870-ben született	362 gyermek	meghalt 321 hívő	+41 a szaporulat
1871-ben született	377 gyermek	meghalt 330 hívő	+47 a szaporulat
1872-ben született	372 gyermek	meghalt 373 hívő	-1 a fogyás
1873-ban született	375 gyermek	meghalt 439 hívő	-64 a fogyás

Az 1873-as ragály dacára +21 az öt évi átlagszaporulat.

1883-ban született	338 gyermek	meghalt 345 hívő	-7 fogyás
1884-ben született	371 gyermek	meghalt 343 hívő	+28 a szaporulat
1885-ben született	368 gyermek	meghalt 362 hívő	+6 a szaporulat
1886-ban született	382 gyermek	meghalt 342 hívő	+40 a szaporulat
1887-ben született	357 gyermek	meghalt 331 hívő	+26 a szaporulat

Ezen öt évben 18,6 az évi szaporulat átlaga.

1905-ben született	309 gyermek	meghalt 317 hívő	-8 a fogyás
1906-ban született	332 gyermek	meghalt 288 hívő	+44 a szaporulat
1907-ben született	357 gyermek	meghalt 314 hívő	+43 a szaporulat
1908-ban született	330 gyermek	meghalt 305 hívő	+25 a szaporulat
1909-ben született	322 gyermek	meghalt 331 hívő	+26 a szaporulat

VEL 2025 e-archívum

Ezen öt évben 21,6 az évi szaporulat átlaga.
Az első világháború éveiben ez volt a helyzet:

1913-ban született	303 gyermek	meghalt 334 hívő	-31 a fogyás
1914-ben született	360 gyermek	meghalt 358 hívő	+2 a szaporulat
1915-ben született	295 gyermek	meghalt 368 hívő	-73 a fogyás
1916-ban született	231 gyermek	meghalt 499 hívő	-268 a fogyás
1917-ben született	210 gyermek	meghalt 420 hívő	-210 (éppen kétszeres a halottak száma)
1918-ban született	187 gyermek	meghalt 506 hívő	-319 a fogyás
1919-ben született	288 gyermek	meghalt 350 hívő	-62 a fogyás
1920-ban született	353 gyermek	meghalt 360 hívő	-7 a fogyás
1921-ben született	339 gyermek	meghalt 326 hívő	+13 a szaporulat
1922-ben született	294 gyermek	meghalt 442 hívő	-148 a fogyás

E szörnyű 10 évben 1103 az abszolút fogyás, 110,3 az évi átlagveszteség.

1930-ban született	309 gyermek	meghalt 272 hívő	+37 a szaporulat
1931-ben született	369 gyermek	meghalt 305 hívő	+64 a szaporulat
1932-ben született	368 gyermek	meghalt 302 hívő	+66 a szaporulat
1933-ban született	326 gyermek	meghalt 356 hívő	+30 a szaporulat
1934-ben született	347 gyermek	meghalt 303 hívő	+44 a szaporulat

A béke áldásos éveiben 24,2 az átlagos évi szaporulat.
A második világháború statisztikája ez:

1943-ban született	230 gyermek	meghalt 135 hívő	+95 a szaporulat
1944-ben született	259 gyermek	meghalt 121 hívő	+138 a szaporulat
1945-ben született	144 gyermek	meghalt 184 hívő	-40 a fogyás
1946-ban született	104 gyermek	meghalt 79 hívő	+25 a szaporulat
1947-ben született	135 gyermek	meghalt 69 hívő	+66 a szaporulat
1948-ban született	111 gyermek	meghalt 38 hívő	+73 a szaporulat

Az évi átlagos szaporulat majdnem 60, ami a megkisebbedett plébániánál igen nagy szám. Az utolsó hat évben 357 a természetes szaporodás száma.

[5. Valami betegség nem pusztította-e nagyobb számban a lakosságot? (Kolera, himlő tüdővész, stb.) Mikor? Milyen arányban?]

5. Mint jeleztük, a járványos betegségek időnkint jelentékenyen gátolták a szaporodást. 1831-ben és 1855-ben a kolera, 1873-ban ragály, 1918-ban és 1922-ben a spanyolnátha, 1945-ben a háború eseményei pusztították az emberi életet. A pusztulás arányait a fenntebbi adatok mutatják.

[6. Mekkora volt és mekkora ma a csecsemőhalandóság?]

6. A csecsemőhalandóságot a következő adatok mutatják:

	összes halottak száma	ebből 7 éven aluli		1 éven aluli	
1947	69	10	14,4%	9	13%
1946	79	13	16%	11	13,9%
1945	194	37	19%	20	10,3%
1944	152	28	18%	25	16%

A legutolsó 4 évben dacára a háborúnak, nélkülözésnek, gyógyszerhiánynak az 1 éven alul elhalt gyermekek az összes elholtaknak 10,3–16% volt, de az 1 évnél idősebb és 7 évnél fiatalabb elhalt gyermekek száma csekély, az összes halottak számának 3,55%-a e négy év átlagában. Az összes 7 éven aluli elhalt gyermekek az összes halottak 16,85%-át teszi ki 4 év átlagában.

[27.] Hasonlítsuk össze e számadatokat régebbi évek adataival.

	elhalt összesen	ebből 7 éven aluli		1 éven aluli	
1853.	314	156	49,6%,	115	36,6%
1858	398	223	56%	144	36%
1863.	404	209	51%	124	30%
1887.	331	151	45,9%	90	27%
1892.	356	167	46,9%	84	23,6%
1897.	248	98	39,5%	76	30,6%

Kuriozumképpen közöljük egy közel kétszáz év elötti feljegyzés adatait: 1759. elhalt összesen 193, s 7 éven aluli 98: 50,7%, „infans" 85: 44%.

A legújabb időkig a szülöttek fele 7 éves kora előtt elhalt. Az utolsó évtizedekben a gyermekhalálozás az 1. és 7. életév közt erősen lecsökkent, de az első életévbeni gyermekhalálozások száma is jelentékenyen megcsappant. A régi anyakönyvek a halál okát gyermekeknél „bélhurut, heveny bélhurut, görcsök, gyermekaszály, difteritis, ránggörcs" szavakkal jelzik.

[7. Nem pusztít-e az egyke a plebánia területén? Milyen arányú? Mikor mutatkoznak első jelei? Mi az oka? A nép mivel indokolja?]

7. Az egyke tagadhatatlanul pusztít, anyagi és erkölcsi okokra vezethető vissza. Hullámszerűen erősödik, ha a nyomor s ennek következtében az erkölcsi süllyedés erősödik. Növekedett a születések száma, midőn a magasabb családi pótlék a szülők gyermekneveltetési gondjait csökkentette. A nép egy része azzal indokolja a születéskorlátozást, hogy ilyen rettentő időkben bűn gyermeket világra hozni, midőn nemcsak a kenyere-ruhája, de még lelki üdvössége is bizonytalan, sőt biztosra vehető, hogy lelkileg is megrontják. Míg ilyen idők lesznek, Isten nem veheti bűnül, hogy nem születnek meg a gyermekek. Sokszor a gyóntatóval is vitába szállnak.

[8. A fiatalok milyen korban házasodnak? Nincs-e korai házasság?]

8. Nagy eltolódások vannak a házasodás terén. Igen sok a leány s kevés a házasságalapításra alkalmas férfi. A legújabb idők sok könnyelmű házasságkötést mutatnak fel, főleg a legfiatalabb pároknál. A korai házasságkötés sokszor korai válásra vezetett nálunk is.

[9. Milyen a hívek faji sajátosságai? (Termet, stb.) (Községenként!)]

9. A városi, főleg a belvárosi lakosoknál nincs faji sajátosság, amorf konglomerátumhoz hasonló a városi nép.

VPL 2025

[10. Milyenek lelki adottságaik? (Tunyaság, közömbösség, indulatosság, önfejűség, rátartiság, anyagiasság, testiség, veszekedő hajlandóság, békülékenység, jóindulatúság, stb.)]

10. Lelki adottságaik is egyénenkint és családonkint nagyon eltérők. Mindenféle fajta ember van a hívek között, de közös jellemvonásokat szinte lehetetlen megállapítani különösen most, midőn a bizonytalanság uralkodik.

[11. Milyen a nemzeti érzésük? Él-e bennük világosan magyar öntudatuk?]

11. A nemzeti érzés és a világos magyar öntudat eléggé erős, de a kenyérkérdés és a kenyér elveszésétől való félelem elhomályosít bennük minden más gondolatot.

[12. Segítette-e vallásosságuk a társadalmi kiegyenlítődést? Hozzájárult-e az idegenek elmagyarosodásához?]

12. A vallásosság nem volt elég erős a társadalmi kiegyenlítődés előmozdítására, de a városba betelepült svábokat a megmagyarosodásban támogatta.

[13. Nem volt-e elválasztó erő a vallás és mennyiben? Katolikus-protestáns harcok, ellenszenv nyomai vannak-e?]

13. A katolikus–protestáns ellentét mindig megvolt, de a legújabb idők üldözései közelebb hozták egymáshoz a keresztény felekezeteket.

[14. Milyen társadalmi réteghez tartozott a plebánia lakossága községenként? (Jobbágy, kurtanemes, kiváltságolt telepes, stb.)]

14. Városi nép volt századok óta; a jobbágyság jelentéktelen volt, iparos és kereskedő, „polgári” réteg volt a túlnyomó része a híveknek.

[15. Mi a hívek foglalkozása? (Földmíves, paraszt-iparos, iparos, kereskedő, munkás, fuvaros, stb.)]

15. Most a hívek nagy része iparos, kereskedő, tisztviselő, tanító s más értelmiségi, gyári munkás, földműves, napszámos, alkalmi munkás.

[16. Milyen a hívek gazdasági helyzete? Meg van-e a létminimuma, vagy azon alul áll? Milyen arányban jómódúak? Van-e, volt-e kereseti lehetőségük a múltban? Miből?]

16. A hívek gazdasági helyzete rossz. A létminimum határán mozog, igen sok család nélkülöz, a munkanélküliség, vagy a munkaalkalom hiánya sok nyomorúságnak okozója. Jómodú ember a hívek közt alig van, csak a nem keresztényeknél látunk jobb módot. Akkor volt jó kereseti lehetőség, midőn működésben voltak a jól fizető hadfelszerelési gyárak.

[17. Gazdasági körülményeik mennyiben befolyásolják vallási életüket?]

17. Az anyagi jólét éppen úgy elvonja a lelkeket Istentől, mint a nyomor, az arany középúton haladó emberek vallásukhoz is hűségesek.

[18. Mik a hívek természetes erkölcsi jótulajdonságai és fogyatkozásai? (Pl. gőgösek, iszákosak, cifrálkodók, szorgalmasak, könnyelműek, verekedők, családszeretők, stb.)]

18. Most midőn az egyházat sok megpróbáltatás éri, a hívek nagy része még több szeretettel ragaszkodik Istenhez, de mások meg félnek, hogy hátrányosabb lesz a helyzetük, ha őket vallásosaknak látják, ezért elhúzódnak.

[19. Lépett-e a plebánia szülöttei közül valaki egyházi pályára? Sorolja el név szerint! Melyik egyházmegyében, szerzetesrendben van, milyen beosztásban?]

19. Az egyházmegyében vannak a következők abc sorrendben:
Anty Illés koadjutor-kanonok, alkancellár, esperes-plébános
Dombay Sándor esperes-plébános, Vízvár
Gerstner Béla esperes-plébános, Tarany
Gvardian József plébános, Noszlop
Kenéz-Keller Ferenc káplán, Pápa II.
Kis György dr. prépost-kanonok, plébános, Veszprém
Krizsek Alajos plébános, Szentkirályszabadja
Miklós József plébános, Ősi
[28.] Mózner József tiszteletbeli kanonok, esperes-plébános, Kadarkút
Novák Vilmos
Nyék Sándor az apostasia útján van
id. Orbán József esperes-plébános, Somlószőlős
Sady Sándor esperes-plébános, Nemesvámos
Schlakker Károly nyugamazott plébános, Mezőkomárom
Szabó Bakos Szilárd káplán, Várpalota
Hegyi Lajos káplán, Pápateszér

Csak a ma élő papokat vettük számításba, mert a már megholtakat is számítva külön köteteket lehetne írni.

A piaristáknak a következők vannak:
Babos Dezső nyugalomban, Mernyén
Erdélyi József
Schmidt Mihály
Szücs Imre házfőnök-plébános, Nagykanizsán
Szücs Lajos nyugatra menekült
Zsidi János

VEL 2025 e-archívum

Ciszterci táknál:
Szabó Tihamér
Novák Antal
A fehérvári egyházmegyében:
Húsvéth József balinkai plébános

IX. Valláserkölcsi élet

[1. Hány órakor van a szentmise vasár- és ünnepnapokon? Egy időben van télen és nyáron? Régen is ekkor volt?]

1. Vasár- és ünnepnapokon fél 7, 8, 9, 10, fél 12 s délután 6, nyáron 7 órakor vannak misék. Nyáron a 8 órai diákmise elmarad. Régóta ez a rend.

[2. Régebben mikor volt? Vasár- és ünnepnapokon hány szentmise van? Binál-e (trinál-e) a plebános?]

2. Régebben kevesebb mise volt, a 10 órai plébániai mise 1923 óta van, a délutáni illetve esti mise 1945 óta. A plébános vagy káplánja, vagy más papi ember néha binál, mert bár ötvennél több pap van Veszprémben, sokan csak privát misét hajlandók mondani.

[3. Milyen a szentmise látogatottsága most? Mit tud erre vonatkozólag a régi időből?]

3. A szentmisék hallgatóinak számát évenkint háromszor olvassuk. Ebből megállapítható, hogy kielégítő a misehallgatás statisztikája. Most jobb a helyzet, mint évekkel ezelőtt.

[4. Hogyan kapsolódik be a nép a szentmise folyásába? Énekkel, vagy közös imádsággal? Milyen nyelven énekelt a nép? Milyen imakönyvet kedvelt?]

4. A nép bekapcsolódása hézagos. A barátok templomában énekel a nép, a székesegyházban nem. A többi templomokban is inkább csak a tanulóifjúság. A közös imádság sem általános. Magyarul énekelünk. Most legjobban kedvelik az egyházmegyei imakönyvet, csak kissé drágának találják.

[5. A szentmisével kapcsolatban volt-e valami népszokás, vagy van-e ma is? (Pl. oltárkerülés, offertorium?)]

5. Misével kapcsolatos népszokásokról nincs tudomásunk.

VFL 2025 e-archívum

[6. Megvolt-e és megvan-e vasárnap délután a keresztény tanítás? Hány órakor? Milyen látogatottság mellett? Ha nincs, akkor legalább ádvent és nagybőjt vasárnapjain megvan-e?]

6. Vasárnap délután nincs keresztény tanítás, mert nincs hallgatóságunk. Adventben szokott lenni és nagybőjtben is, de pénteken délután.

[7. A szentbeszédet mikor tartották? A szentmise előtt, vagy után? Predikáltak-e az egész éven át, vagy nyáron szüneteltek? Most mikor van a szentbeszéd? Szentmise előtt, után, vagy közben? A szentbeszéd nyelve az idők folyamán nem változott-e meg? Melyik évben?]

7. Mielőtt a 10 órai plébániai misék elkezdődtek, a 9 órai konventmise után volt a szentbeszéd, melyet azután 10 órai plébániai mise közepében mondottak el. Nyári prédikáció szünet nincs, nem is volt. Mindig van szentbeszéd a 10 és fél 12 órai mise közben, néha az esti 6 illetve 7 órai mise keretében is, de a 8 órai misében is, ha jelen vannak a diákok. Magyar volt mindig a prédikáció nyelve.

[8. Szoktak-e a hívek szentmisét mondatni és milyen szándékra?]

8. Ritkán mondatnak a hívek nálunk misét, inkább a barátoknál a megholtjaikért. Ez a legáltalánosabb szándék.

VEL 2025 e-archívum

[9. Mikor van most és mikor volt régen a délutáni litánia? Hány órakor, milyen nyelven? Énekelték, vagy csak imádkozták? Régebben a nagyobb ünnepeken énekelték-e a vesperást? Ha most nem végzik, mikor hagyták abba és miért?]

9. Régebben délután 3-kor volt a a káptalani vesperás énekkel, s este 6 órakor litánia. Az összeomlás óta nincs vesperás, de litánia sincs, mert helyette esti misét mondunk. Májusban és októberben, első péntek előtti csütörtökön van litánia télen 6-kor, nyáron 7-kor. Magyar nyelven, néha énekelve, néha imádkozva. A nép sohasem énekelte a vesperást, csak a székesegyházi ének és zenekar, míg megvolt. Most nincs kar, nincs vesperás.

[10. Mikor végeztek régebben szentséges misét? És most mikor?]

10. Régebben újhold vasárnapokon, 35–40 év óta minden hó első vasárnapján és Úrnap nyolcada alatt, de első péntekeken is van szentséges mise.

[11. Mikor van a szentségimádás a plebániában? Régen mikor volt? Mi a szentségimádás rendje? Kik, milyen rend szerint végzik az imádást? Milyen a szentégimádás látogatottsága? Hétköznap hány szentmise van? Milyen a szentmise látogatottsága hétköznapokon?]

11. Január 1-én és június 29-én ősidők óta. A papok óránkinti váltással végzik a szentségimádást, délelőtt saját híveink jönnek, délben 1–2-ig a szerzetesnők, 2–3-ig a Szent László egyházközség, 3–4-ig a Szent Margit, [29.] plébánia hívei, 4–5-ig a Regina Mundi, 5–6-ig Szent Ferenc harmadrendje s 6 órakor kezdődik a mise s utána van a szentbeszéd s a szentségeltétel. A templom így egész délután állandóan telve van, egymást váltják óránkint a hívőseregek, kik rendesen egy-egy pap vezetése mellett végzik a szentségimádást közösen énekelve és imádkozva. – Hétköznapokon két plébániai mise van fél 7 és fél 8 órakor, s 8 órakor a káptalani konventmise a téli hónapok kivételével. A hétköznapi szentmiséken kevesen vannak.

[12. Van-e plebániában olyan szülő, aki gyermekét nem kereszteltette meg? Fordult-e elő házi keresztelés?]

12. Tudomásunk nincs arról, hogy volna itt olyan szülő, ki nem keresztelteti volna meg gyermekét. Házi keresztelés ritkán, csak nagy szükség esetén fordul elő.

[13. Keresztelkedett-e meg zsidó vallású?]

13. Az utolsó két évben nem keresztelkedett meg zsidó vallású.

[14. Születés után hányadik napon szoktak kereszteltetni régen és most?]

14. Régebben a születés után 3–5 napra, most átlag 8–10 napra van a keresztelő. Ilyenkor rendesen jön az anya is áldásra.

[15. Melyek a leggyakrabban használt keresztnevek?]

15. A leggyakoribb keresztnevekre tájékoztató két év statisztikája:

Mária 65; István és László 41; József 39; János 37; Erzsébet 36; Ferenc 28; Anna 24; Róza 21; Éva, Katalin, Margit, Zsuzsanna 19; Magdolna, Miklós 16; Sándor 15; Ilona 14; Imre, Károly, Lajos 13; Júlia, Gyula 11; Valéria 10; Tibor 9; András, Klára 8; Gábor, Gizella, Mihály, Teréz 7; Béla, Antal, György 6; Attila, Géza, Márta, Tamás 5; Árpád, Edit, Ibolya, Ildikó, Irén, Judit, Veronika 4; Gabriella, Györgyike, Erika, Jolán, Kálmán, Péter, Sarolta, Zoltán 3. Csak egy-kétszer fordulnak elő a következő nevek: Alajos, Aranka, Andor, Ágnes, Ágoston, Beatrix, Berta, Dominika, Cecília, Csilla, Elza, Elek, Elemér, Emma, Enikő, Etel, Elvira, Ernő, Dezső, Franciska, Friderika, Frigyes, Gusztáv, Győző, Ignác, Izabella, Iván, Jenő, Karolina, Keresztély, Kornél, Levente, Luca, Nándor, Noémi, Olga, Orsolya, Ottó, Örs, Rudolf, Sámuel, Szabolcs, Tamara, Tivadar, Vilma, Zita, Zsolt.

[16. Mikor volt utoljára bérmálás? Ki végezte? Hány volt a bérmálkozók száma?

VEL 2025 e-archívum

Mikor voltak az előző bérmálások? Akkor ki végezte? Hány bérmálkozóval? És most? Milyen a részvétele a különböző életkornak és nemeknek?]

16. A legutolsó bérmálást 1946. június 9-én dr. Bánáss László apostoli kormányzó végezte, 260 bérmálkozott, 102 fiú és 158 nő. A 260 megbérmált között 186 azaz 71,5% 12 és 17 életév között volt. 12 évesnél fiatalabb volt 42 és pedig 11 éves volt 26, 10 éves volt 10, 9 éves volt 5 és 8 éves 1. 17 évesnél idősebb volt 32 és pedig 18 éves volt 18, 19 éves 8, 20 éves 3, még idősebb 3, ezek 45, 39 és 36 évesek voltak. (Tehát fiatalabb 16%, idősebb 12%.)

A levéltári adatok szerint volt Veszprémben bérmálás 1800, 1839, 1846, 1853, 1857, 1873, 1878, 1880, 1883, 1885, 1889, 1892, 1895, 1898, 1902, 1906, 1909, 1911, 1915, 1918, 1921, 1924, 1927. (Ez évben 957 bérmálkozott.) években rendesen pünkösd két ünnepén. (Ezekről megvannak az anyakönyvek.) Az utolsó húsz év adatai itt következnek:

1929-ben bérmál dr. Haász István tábori püspök 44-et a jutasi katonai iskolában.
1930. június 8-án s 9-én dr. Rott Nándor és Kránitz Kálmán 834-et.
1933-ban június 4- s 5-én Kránitz Kálmán bérmál 812-t.
1934-ben egyet és 1935. június 10-én 3-at bérmál dr. Rott Nándor.
1936-ban május 31-én és június 1-én dr. Rott Nándor bérmál 771-et.
1938-ban június 17-én 3-at bérmál dr. Rott Nándor.
1939. május 23-án dr. Meszlényi Zoltán esztergomi segédpüspök bérmál 895-t.
1940-ben május 23-án dr. Hász István tábori püspök bérmál 24-et Jutason.
1942-ben május 24-én dr. Czapik Gyula bérmál 486-ot. (1946-osról szóltunk.)

VEL 2025 e-archívum

Mint 1946-ban, úgy a régebbi bérmálások alkalmával is a bérmálkozók nagy többsége a 12 és 17 évesek közül került ki. Ennek igazolására közöljük az 1939-iki bérmálás adatait, midőn 418 fiú és 477 leány bérmálkozott. Az összes bérmálkozók: 895 közül 11 és 17 év közötti volt 667, azaz 74,5%, 11 évesnél fiatalabb volt 146 és pedig: 10 éves volt 83, 9 éves 50 s 8 éves 13. Viszont 17 évesnél több volt 82, azaz 18 éves 26, 19 éves 15 s 20 éves vagy annál idősebb 41, egy 41 éves, egy 37, két 39, egy 31 éves stb. 11 éves volt 126 és 13 éves volt 130; 15 éves volt 70, 31 fiú és 39 leány.

[17. Az Oltáriszentséget csak a cibóriumban őrizték, vagy az úrmutatóban is? Ma mi a szokás? Van-e ma e tekintetben abusus? Megtartják-e a renovatio előírt idejét? Ég-e állandóan az örökmécs? Régen a hagyomány szerint, vagy a feljegyzések szerint mikor égették? Ha nem égett állandóan, mióta tartják pontosan az egyház előírásait? A szentmiséhez és áldoztatáshoz szükséges ostyát ki süti? Régebben ki sütötte? Ha nem a plebános süti, honnan

hozatja? Van-e írásbeli feljegyzés, vagy hagyomány, hogyan fejlődött vissza a 18. században még virágzott gyakori szentáldozás?]

17. Míg az Oltáriszentséget kizárólag a szentségoltáron őrizték, ott csak ciboriumnak és egy kis custodiának volt helye, az úrmutató sohasem volt a főoltár tabernakulumában, legfeljebb Úrnap nyolcada alatt. Mióta a főoltáron őrizzük az Oltáriszentséget, rendesen itt is csak a cibóriumban őrizzük a Szentséget, de átmenetileg (első csütörtök estétől első péntek reggelig) a nagy tabernakulumban az úrmutatóban is van particula s így őrizzük.

[30.] E tekintetben ma nincs abusus. Mindig friss nagy partikulával mutatjuk be a szentséges misét s a partikulát mise után magunkhoz vesszük. Így a renoválás körül nincs hiba. Az örökmécs állandóan ég emberemlékezetet meghaladó idők óta, a székesegyház jó példát adott. Ez idő szerint villanyárammal ég az örökmécs. Az ostyát 1945-ig az irgalmas nővérek készítették, attól kezdve 1949. január 1-ig a pécsi kármelita apácák küldték, ez év eleje óta a helybeli angolkisasszonyok zárdája szállítja havi 300 nagy és 1200 kis ostyát. Ennyi a szükséglet. Nincs nyom arra nézve, hogy a gyakori szentáldozás a 18. század után mikor szűnt meg, a mostani gyakori szentáldozás a székesegyházban 1904 körül kezdődött.

[18. A hívek áldoznak-e ez idő szerint gyakrabban? A férfiak milyen arányban vesznek részt a gyakori áldozásban? Kb. mennyi a napi és elsőpénteki áldozók száma? Felnőttek és iskolásgyermekek? Ha van rá adat, állítsa össze a szentáldozások statisztikáját! Milyen a részvétele különböző életkorúaknak és neműeknek a szentáldozásban?]

18. A hívek tíz különböző templomban és kápolnában áldoznak plébániánk területén, sokan jönnek a mi plébániánk templomaiba gyónni és áldozni más plébániák területéről, sőt vidéki falvakból is, így a napi, heti és havi gyónók számát pontosan megállapítani szinte lehetetlen. 1948-ban az összes áldozások száma így oszlott meg: Székesegyházban 13.200, Károlyban 18.010, Ferenceseknél 33.650, Irgalmas Nővérek kápolnájában 16.785, Annakápolnában 500, Piaristáknál 4200, fogházkápolnában 600, szemináriumi kápolnákban 9000, az Angolkisasszonyok templomában, míg ide tartozott (augusztus 1-ig) 32.015, azaz összesen 127.960 Számításaink szerint 200 napi, 2500 havi, 350 heti gyónó van az egész plébánia területén. Ezeknek mintegy 10%-a férfi s kb 40%-a iskolás. Egyébként az iskolás áldozók száma a folyó tanévben erősen megcsappant ismeretes okok miatt. A helybeli gyónók (felnőttek s nem gyakrabban áldozók) számát a húsvéti időben 400-ra, a karácsonyi gyónók számát (csak felnőtteket s csak karácsonykor áldozókat számítva) 300-ra tehetem.

VTI 2025 e-archivum

[19. Hányadik osztályban vezeti az iskolásokat a szentáldozáshoz (első)? Az iskolások hányszor gyónnak évenkint?]

19. Az első áldozás az első elemi iskolában történik. Az iskolások régebben évente négyszer, de legalább fele részben minden hónapban áldoztak, a folyó tanévben talán háromszor gyónnak.

[20. Hogyan viszik ez idő szerint az Oltáriszentséget betegekhez? (Karingben, lámpával, kisérik-e hívek az Oltáriszentséget?)

Rejtve vagy nyilvánosan viszik?]

20. Veszprémben évtizedek óta rejtve visszük az Oltáriszentséget a betegekhez világi papok és szerzetesek egyaránt.

[21. Mikor volt a plebánián legutóbb misszió? Milyen eredménnyel, kik vezették? Korábban mikor voltak missziók? Milyen érdeklődés mellett? Kik vezették?]

21. Legutolsó missió a város három plébániájában egyidejüleg 1947-ben nagybőjti időben volt, itt Szunyogh Xavér bencés tartotta nagy sikerrel. Korábban 1934, 1924, 1913., 1902 s 1887-ben voltak missiók. 1934-ben az akkor még az egész várost felölelő plébániában három helyen hallgatták a hívek a jezsuitákat: Pater Csák Boldizsár, Pater Varga László, Timár Mátyás és Polgár András atyákat és pedig a székesegyházban, a Szent Lászlóban, az állami polgári iskola tornatermében. A siker kb. 60%-osnak mondható. 1924-ben a Historia Domus szerint április 5–13-ig négy domonkosrendi szerzetes beszélt a székesegyházban és a Szent Lászlóban: Pater Bakacs Lőrinc és Pater Böle Kornél itt s Pater Szalay János és Pater Vörös László ott. 7400 áldozó volt s utána megalakult a férfiak Credo egyesülete. 1913. március 24–31-ig Pater Jámbor László és Pater Müller Lajos tartották igen szép eredménnyel. 1902-ben is jezsuiták tartották a missiót.

Veszprém 2025 Városi Levéltár

[22. Mennyi volt a gyónók és áldozók száma? Mikor szoktak a hívek gyónni? (Karácsony, húsvét? Mely ünnepekre?)]

22. Lásd a 18. kérdésre adott választ.

[23. Hív-e a plebános, főként húsvéti időben idegen gyóntatót is? Akik nem otthon gyónnak, hol szokták gyónásukat elvégezni?]

23. Minden évben többször is jön idegen gyóntató főleg a nagyböjti lelkigyakorlatok alkalmából. Innen kevesen mennek máshová gyónni, Budapestre, esetleg Székesfehérvárra.

[24. A hívek kb. hány %-a végzi el húsvéti gyónását? Milyen e pontban a gyermekek, legények vagy leányok, házas férfiak és nők részesedése? Milyen

arányban gyónnak a különböző életkorúak és neműek? Az utóbbi események nincsenek-e befolyással a gyónások számára?]

24. A gyónókötelesek száma a 7 évnél idősebb gyermekekkel együtt 3000, iskolás gyermekek nélkül 2070, számításom szerint 80% elvégezte a húsvéti gyónást. Leginkább lemaradnak a gyónástól hosszabb ideig azok, akik nem akarnak több gyermeket, tehát a 25 és 45 közötti nők és férfiak. A legutóbbi események miatt is a hívek egy része fél gyakrabban jönni a templomba, főleg a diákok és tanulók részéről van nagy kisesés.

[25. Milyenek a hívek a szentkenet felvételében? Buzgók-e vagy lanyhák? Hány beteg hal meg szentségek nélkül? Közölje évenkint, ha van kimutatása! És milyenek voltak régebben az állapotok? Javult-e a helyzet, vagy rosszabbodott? Ha van feljegyzése a múltra vonatkozólag, közölje! Statisztikát állítson össze az anyakönyvekből! Községenkint külön-külön!]

25. A szent kenet felvételében most elég buzgók a hívek, kevés halt meg szentségek nélkül hanyagság miatt. 1948-ban egy sem, 1947-ben 3, 1946. 4, 1945-ben 13 s köztük 2 öngyilkos, 1944-ben 8, 1943-ban senki. Régebben rosszabb volt a helyzet.

[26. Van-e jegyesvizsgálat és oktatás a plebánián? Ki, hogyan végzi? Hányszor végzi az oktatást?]

26. Van jegyesvizsgálat, a plébános végzi, egy-egy ízben.

[27. A hét melyik napjain szoktak a hívek esküdni? Van-e esketés szentmisével? (Nászmise.) Ha a plebánia vegyesvallású, mennyi a vegyesházasságok száma? Közölje a statisztikát, amennyire csak vissza tud menni a múltba, a vegyesházasságok számáról! Külön-külön hány megegyezés van a katolikus fél javára évenkint? Hány kárára? Hány házasságot kötöttek megegyezés nélkül? Hány polgári kötés létesült egyházi házasságkötés nélkül? Hányan válnak el polgárilag? Hányan kötnek újból pusztán polgári házasságot? Van-e olyan tisztán polgári házasság, ahol semmiféle egyházi akadály nincs? Van-e katolikus-zsidó házasság? Számuk?]

27. Nincs biztos és megszokott napja az esküvőknek, leggyakrabban mégis vasárnap esküsznek. A nászmisés esküvő nagyon ritka.

[31.] A vegyes házasságok statisztikája így alakult a múltban s a jelenben.

összes katolikus házasság		érvényes vegyes:		reverzális a protestáns fél javára:		nincs megegyzés:	
1930	112	11	10%	2	1,8%	6	5,4%
1934	93	12	12,9%	1	1%	3	3,2%
1935	122	13	10,6%	5	4%	9	7,3%

VFL 2025

1940	132	10	7,5%	-	-	4	3%
1941	139	12	8,6%	11	7,9%	12	8,6%
1943	114	16	14%	10	8,7%	11	9,6%
1944	128	16	12,5%	5	3,9%	8	6,2%
1945	81	7	8,6%	4	5%	13	16%
1946	49	5	10,2%	3	6%	6	12%
1947	40	7	17,5%	4	10%	5	12,5%
1948	63	8	12,7%	2	3%	7	11%

Azaz az összes érvényes katolikus házasságok számának 10%-ában mi kaptunk reversalist s ezek a házasságok érvényesek, 1,8%-ban a katolikus fél adott reversalist, 5,4%-ban nem volt megegyezés, ezek a házasságok is érvénytelenek. Az első hasáb az összes házasságok számát, a második az érvényesen megkötött vegyes házasságokat, a harmadik a protestáns félnek adott reversalisok számát s az utolsó oszlop azon házasságok számát, ahol nem volt semmiféle megegyezés, mutatja. Az érvényes katolikus házasságoknak ezen 11 év átlagában a 11,3%-ában mi kaptunk reversalist, 4,6%-ban a protestáns fél kapott a katolikus féltől reversalist és 8,5%-ban nincs megegyezés. Ez az utóbbi eset szaporodó irányt mutat az utolsó éveket tekintve.

A puszta polgári házasságok statisztikáját már közöltük (II. 22.) Itt a legutóbbi évek statisztikájából közöljük, hogy a puszta polgári házasságok közül hány volt olyan, mikor legalább az egyik fél elvált lévén vagy más ok miatt egyházi házasságot amúgy sem köthettek volna, és hány volt olyan, amikor a felek közt nem volt akadály s így egyházilag is esküdhettek volna. Az évszám után áll az érvényesen megkötött házasságok száma, azután az azon évben megkötött polgári házasságok száma, melyben legalább az egyik fél katolikus és egyházilag nem kötötték meg a házasságot, a harmadik oszlopban azon polgári házasságok száma, melynél az egyik fél elvált volt, s a negyedik oszlopban azon puszta polgári házasságok száma, melyet egyházilag is meg lehetett volna kötni, mivel egyházjogi akadály nem volt.

	polgári házasságok:		elváltak:		nincs akadály:	
1930	112	14	1	0,9%	5	4,4%
1934	93	15	9	9,6%	2	2,1%
1935	122	21	6	5%,	4	3,2%
1940	132	17,	–	–	11	8,5%
1941	139	42	15	10,8%	8	5,7%
1943	114	25	12	10,5%	13	11,4%
1944	128	39	6	4,6%	19	14,8%
1945	81	13	2	2,4%	3	3,7%
1946	49	18	5	10,2%	8	16%

	polgári házasságok:		elváltak:		nincs akadály:	
1947	40	16	4	10%	9	22,5%
1948	63	21	10	15,4%	4	6,3%

A 11 évben átlag a katolikus házasságok számának 7%-a olyan, melynél az egyik fél elvált és 9% olyan, ahol nem volt egyházjogi akadály s így megköthették volna az egyházi házasságot is. Ez az utóbbi eset újabban erősen szaporodik. Az előbbi 11 év első 5 évében az összes házasságoknak csak 4,7%-a volt ilyen, az utolsó 6 évben már 12,4% olyan, ahol „elvből" nem esküsznek meg a felek a pap előtt. A pártok befolyásának megnyilvánulása.

1948-ban 21 házasságot bontottak fel, amit a mi plébániánkban kötöttek régebben. Ez is erős kiugrás a régi 8–10 évi átlaggal szemben.

Katolikus-zsidó házasság a legutolsó két évben nem akadt, régebben átlag 1–2 volt évenkint.

[28. Milyen a hívek családi élete általában?]

28. Kevés a boldog család. A gondok, a bizonytalanság, a sok idegesítő körülmény, a kísértések roppant sok megpróbáltatást zúdítanak a családokra. A gyermekek kérdése is égető probléma, félnek a gyermekektől, nem tudják mire nevelődnek. Az idősebb családok élete nyugodtabb, de ott is a sok gond s a bizonytalan jövő gyötri a családokat.

[29. Milyen szentelményeket és áldásokat ismernek és használnak a hívek? (Gyertya, barka, balázs, bor, ház, víz, mennyasszony áldása.]

29. Azok a szentelmények kedveltebbek, melyeket az általános egyház gyakorol, helyi jellegű nincs. A gyertya, barka és vizszentelés. De ritkán fordul elő bor, ház, menyasszony megáldás. A balázsolást is visszafejleszti [32.] az a körülmény, hogy az iskolásgyermekek nem jöhetnek Balázs áldásra. Így lesz a hamvazással is.

[30. Milyen régi áldások emléke él még?]

30. Régebbi áldások emléke itt tudtunkkal nem maradt fenn.

[31. Mely szentek örvendenek nagyobb tiszteletnek? Mit tud régebbi időkben kedvelt szentek kultuszáról?]

31. Azok a szentek, akiknek nevét leggyakrabban adják a keresztségben. (Lásd IX. 15.) A magyar szenteken kívül Mária, József, János, Ferenc, Anna, Erzsébet. A barokk korban Nepomuki Szent János kultusza nagyon ki volt fejlődve, de 1920 után rohamosan visszafejlődött. Viszont Szent Antal tisztelete változatlanul megvan fél évszázad óta.

[32. Milyen körmeneteket ismernek a hívek? Hova szoktak körmenetileg menni? (Andocs, Segesd, Sümeg stb.) Otthon mi a körmenetek útiránya most és régen?]

32. Különös körmenet nem szokásos. Csatárra szívesen kimennek csoportosan is, a „Rab-Máriához" szoktak néha kimenni a megszállás előtt, elmentek néha Andocsra, Csatkára, Sümegre és Székesfehérvárra Kaszap István sírjához. – A feltámadási körmenet legtöbbször csak a Várban mozgott, néha jött le a városba is. Az úrnapi körmenet 1920 előtt szintén csak a Várban tartatott, azóta legtöbbször lemegy a városba, elmegy egész az Angolkisasszonyok templomáig s püspöki kormányzóságig is. Legújabban ismét nehézségekbe ütközik hosszabb körmenetek rendezése.

[33. Az úrnapi sátrakat hol szokták felállítani most és régen?]

33. Hosszú időn át a Szentháromság szobornál, a plébánia előtt, a piaristák templomában és a barátok templomában volt a négy sátor. Midőn a körmenet lement a városba, a Fojt ház előtt, az Angolkisasszonyok temploma előtt, a püspöki kormányzóság előtt és itt a Várban volt a négy sátor.

[34. Van-e fogadott (községi) ünnep? Ha igen, mikor?]

34. Fogadott ünnepünk nincs.

[35. Minő vallásos egyesületek működnek ezidő szerint a plebánia területén? Hány taggal, milyen céllal? Sorolja fel részletesen!]

35. Jelenleg a vallásos egyesületek működését szüneteltetnünk kell, régebben igen sok vallásos és társadalmi, de keresztény egyesületünk is volt.

[36. A múltban minő egyesületek voltak? Mikor, miért szűntek meg? Mit tud a feljegyzések, vagy hagyomány alapján?]

36. Az 1938-as Schematismus szerint volt Szívgárda 430 taggal, Oltáregyesület 300, Credo 400, Cserkészcsapat 60, Legényegyesület 89, Mária-kongregáció 200, Keresztény Építőmunkások Egyesülete 80, Keresztény Tisztviselőnők Egyesülete 95, Szent Ferenc Harmadrendje 105, Szeretetnők Egyesülete 60, Katolikus Kör 160, Katolikus Leányegyesület 30, Boldog Margit Énekkar 40, Keresztény Gazdakör 300, Jézus Szíve Szövetség és Katolikus Népszövetség 650 taggal. Ezeknek nagyrésze 1943 óta a háborús viszonyok s a hatósági intézkedések miatt lassan-lassan s egymás után beszüntette önként működését.

[37. Van-e jótékonysági katolikus intézmény a plebánia területén? Van-e jóteknysági katolikus egyesület? Ha nincs, kik gyakorolják a jótékonyságot? Kik vesznek részt ilyen munkában?]

VEL 2025 e-archívum

37. A Szent Erzsébet Karitász Központ fejtett ki főleg 1943 és 1947 közt áldásos működést, jelenleg ez is szünetel. A plébánia Szent Antal perselye segít ott, ahol lehet. – Intézmény jelenleg nincs a plébánia területén. Volt a Szent Vince épület, de ezt átadtuk a városnak. Régebben a püspök és a káptalan széles körű jótékonyságot gyakorolt, de most erre nem képes.

[38. Van-e Szent Antal perselye? Mennyi az évi jövödelme? Mire használják fel? Mióta van a templomban Szent Antal persely?]

38. Van Szent Antal persely mintegy 8 év óta, évi 1100 és 1200 forint közt van évi hozama. Segítjük ebből az iskolásgyerekeket, főiskolai hallgatókat, éhezőket, átutazókat, sok gyermekes családokat a szükség és a befolyt adományok mértéke szerint.

[39. Megvan-e szervezve az utcamegbízottak intézménye? Ha igen, miképen, hogy működik?]

39. Meg van szervezve az utcamegbízottak intézménye, mintegy 40 nő látogatja havonkint az utcabeli katolikus családokat, begyűjtik az egyházközségi önkéntes felajánlásokat, közvetítik a plébániára a hívek óhajtásait, elkészítik a kartotéklapokat, apostolkodnak legjobb tudásuk szerint. Havonta kétszer gyűlést tartunk s megbeszéljük a következő időkre vonatkozó teendőket. Havonta egyszer, első szombaton közös áldozáson vesznek részt.

VPL 2025 e-archívum

X. Népies vallásos szokások

[1. A hét egyes napjaihoz kötött szokás vagy ájtatosság nincs-e?]

1. A székesegyházban nincs, de a ferenceseknél évtizedek óta megvan minden kedden a Szent Antal ájtatosság.

[2. Régi népies imákat nem ismernek-e a hívek? (Reggeli, esti ima.)]

2. Régi népies imákról nincs tudomásunk.

[3. Litániák, vagy egyéb népies könyörgések nem élnek-e a nép ajkán?]

3. A „szentes” litánián kívül más népies litánia és könyörgés nincs.

[4. Az ünnepekkel kapcsolatos minő vallásos szokások élnek a nép között, vagy milyenekre emlékeznek?]

4. Nagyon régen, a céhek idejéből fennmaradt Szent József ünnepén az ácsok miséje, de évek óta ez sincs meg.

[5. A karácsonyi ünnepkör ünnepeivel, vagy szentjeivel kapcsolatban minő szokások vannak? (Pl. Szent Miklós, Luca nap, hajnali misék, karácsony, vízkereszt, aprószentek, újév, stb.)]

5. A karácsonyi ünnepkörben Szent Miklóst nagy izgalommal várják a gyermekek, a hajnali misék szokása tán már százados, aprószentekkor korbácsolni szoktak, hogy „kelléses ne legyen" a megkorbácsolt, Szilveszter napján valamikor ólmot öntöttek. A betlehem járás is szokásban van.

[6. A húsvéti ünnepkör milyen szokásokat mutat fel? (Pl. Nagypéntek, Húsvét, öntözés, Pünkösd, Úrnapja, Szent Antal, Mindenszentek stb.)]

6. A húsvéti ünnepkörben a barkaszentelést, nagypénteki szentsír látogatását, a húsvéti öntözést nagyon szeretik ma is.

[33.] [7. Minő egyéb szokások vannak, vagy voltak? (Pl. kenyérszegéskor, világosság gyújtásakor, munkakezdéskor, harangozás felhő ellen.) Szentek képei közül melyiket szeretik?]

7. Kenyérszegéskor késsel a kenyér alsó oldalára három keresztet írnak „az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében". Világossággyújtáskor „Dicsértessék a Jézus Krisztus"-t mondják. Munkakezdéskor „Uram Jézus segíts meg" a röpima. Vihar ellen ember emlékezet óta nem harangoznak. A szentek képei közül Szűz Mária képe s a feszület a legelterjedtebb.

[8. Házassági, keresztelési, temetési, minő szokások dívnak most? Mik voltak régen? Mik a kedvelt énekeik maguk között?]

8. Nincsnek különösebb vagy felötlőbb házassági, keresztelési és temetési szokások. Régebben is keveset figyelhettünk meg. Temetések alkalmával előfordult, hogy a háztól a temetőig nem a legrövidebb úton vitték a halottat, hanem kerültek vele egy-két utcát, hogy hosszabb legyen a menet; a temető papnak néha emiatt hadakozni kellett a hívekkel. Nagyon kedves a nép előtt elsősorban a karácsonyi énekek egész sora, a Szűz Mária énekek, a „Keresztények sírjatok", „A keresztfához megyek", néhány szentségi és Jézus Szíve ének.

XI. A plébánia iroda

[1. Van-e a plebániai irodának fundus instruktusa?]

1. Van irodai berendezés fundus instructus.

[2. Mely darabokból áll?]

2. Négy íróasztal, két állóíróasztal, 1 irattárszekrény, 1 anyakönyv szekrény, 1 írógép asztalkával, 1 páncélszekrény, 4 szék, 1 ruhafogas, 2 falióra,

az egyik rossz, 1 papírkosár. A bútorok részben az egyházközség által lettek beszerezve s a feloszlott egyházközségi irodából került ide.

[3. Az anyakönyvek hány kötetből állanak? Külön-külön a keresztelési, esketési és halálozási anyakönyvek! Mely évektől kezdve vezetik az anyakönyveket?]

3. Az anyakönyvek 48 kötete van az irodában. Keresztelési 20 kötet 1703-tól. Esketési 11 kötet, 1711-től s a megholtak 1730-tól kezdve. Bérmálási anyakönyv van 8, 1800-tól kezdődik.

[4. Rendezve van-e a plebániai könyvtár? Hány kötetből áll? Hol tartja? Csatolja a katalógust! Van-e ősnyomtatvány vagy egyéb értékesebb könyv? Van-e a plebánosnak magánkönyvtára? Milyen irányú művekből áll? Hány kötete van?]

4. A példásan rendezett plébániai könyvtár a háborús viszontagságok miatt sokat szenvedett, azóta még nem lett rendezve, a katalógus sincs meg. Saját üveges könyvszekrényében van s ez most a csukott verandán áll. Mintegy 500 kötet, de ősnyomtatvány vagy értékesebb mű nincs benne. – A plébános magánkönyvtára főleg egyházjogi, egyháztörténeti, egyházművészeti művekből és lelki olvasmányokból áll, mivel tanár korában ezekre volt leginkább szüksége. 450 kötet van.

VFL 2025 archívum

[5. A plebánia levéltára rendezve van-e? Mekkora az állománya? Legalább csoportokba osztva sorolja fel! Milyen csoportokba vannak osztva? (Fasciculusok, stb.)]

5. A plébániai levéltár rendezve van, van hozzá betűsoros index s 30 fasciculusba dátum és tartalom szerint van összekötve. Külön vannak gyűjtve a házassági iratok s az iskolai, illetve tanügyi akták. Megfelelő iratszekrényben jól vannak megőrizve.

[6. Mely évekről van plebániai évkönyv? (Historia domus?) Egyes plebánosok szerint milyen terjedelmű? Vezeti-e a plebános rendesen?]

6. A Historia Domus tartalmazza a plébánia történetét az egyházmegye megalapításától kezdve, 1930-ig szinte megszakítás nélkül példásan van vezetve. Serák József is nagy buzgósággal s igen nagy terjedelemmel kezdte vezetni, de azután abbahagyta, tán betegsége miatt s így 1930–1943-ig nagyon kevés feljegyzés található. 1943 óta szabályszerűen vezettetik.

[7. Van-e plebániai kartoték? Melyik évről?]

7. Van kartoték az egyházközség megalakulása óta, a plébánia mostani szűkebb határai lehetővé tették, hogy a meglévő 3400 hívőről elkészíthettünk egy nagyon pontos kartotékot s ezt állandóan frissen tartjuk.

[8. A régi mutatókban (index), vagy az anyakönyvekben van-e valami érdemleges feljegyzés a plebánia történetére?]

8. Vannak feljegyzések a régebbi anyakönyvekben s ezeket a plébánia történetének kutatói fel is használták.

[9. Templomi, alapítványi számadásai megvannak-e és a felmentvények azokról?]

9. Templomi és alapítványi számadások megvannak a felmentvény is a legújabb évekről is.

[10. A plebánia leltára megvan-e? Csatolja az iratokhoz másolatban.]

10. A plébánia leltára megvan, csatolva.

[11. Rendesen és az anyakönyvi utasításoknak megfelelően vezeti-e az anyakönyveket? A keresztelési anyakönyvbe bevezeti-e a házasságralépés vagy felszentelés tényét?]

11. Az anyakönyvek vezetése rendesen történik, bérmálás, házasságkötés, subdiaconatus gondosan bevezettetik a kereszteltek anyakönyvébe is.

[12. Vezeti-e a megtértek, hitehagyottak anyakönyvét? Van-e kimutatása az érvénytelen házasságokról? Az érvényes és érvénytelen vegyes házasságokról?]

12. A megtértek anyakönyve 1752-től napjainkig kevés hézaggal megvan. A hitehagyottak könyve is 1929-től kezdve. Van kimutatás az érvénytelen házasságokról is, köztük fel vannak tüntetve az érvénytelen vegyes házasságok is.

VGT 2025 e-archívum

XII. Egyházközség

[1. Működik-e az egyházközségi szervezet? Mikor alakult meg? Mikor választották meg a jelenlegi képviselőtestületet és tanácsot? Vagy gondnokság intézi az ügyeket, miért?]

1. Működik az egyházközségi szervezet. Első ízben 1919 tavaszán alakult meg „hitközség” néven az akkori politikai viszonyok miatt. Azóta többször átszervezték. A legutolsó képviselőtestületi választás és a tanács megalakulása 1946-ban április 28-án 1927/46. szám alatt történt; a megosztás utáni alakulás 1948. szeptember 14-én; jóváhagyás X. 22-én 421-19/1948. szám alatt.

[34.] [2. Tevékenykedik-e a képviselőtestület a plebános mellett vagy tisztán adókivető szerv?]

2. Szívesen tevékenykedik a képviselőtestület a plébános mellett, nem szorítkozik tisztára az adókivetésre, évek óta nincs adó, csak önkéntes felajánlások, melyek eleddig fedezték a szükségleteket.

[3. Milyen egyházközségi szakosztályok működnek ténylegesen?]

3. A szakosztályok müködését most a politikai viszonyok nem teszik lehetővé.

[4. Hogyan vélekednek a hívek az egyházközségről?]

4. A hívek szeretik az egyházközséget és érdeklődéssel kísérik müködését.

[5. Csatolja az egyházközség vezetőinek, tanácsának, képviselőtestületének névsorát a tagok foglalkozásának feltüntetésével.]

5. A névsor csatolva.

VFL 2025 e-archivum

XIII. Az iskola

1. Az iskolaépület

[1. Mikor létesült az iskola?
2. Mikor épült a jelenlegi iskolaépület?
3. Ki építtette az iskolát?
4. Ki volt a múltban és kicsoda jelenleg az iskola fenntartója?
5. Milyen anyagból épült az iskola?
6. Mivel van fedve?
7. Milyen karban van?
8. Hány tanterem van? Milyenek a méretei?
9. Milyen címre van az iskolaépület telekkönyvileg bejegyezve?
10. Ha korábban más volt az iskola épülete, mit tud róla? Mondja el részletesen történetét! Ki építtette, milyen anyagból épült? Mivel volt fedve? Mérete?
11. Tűzkár ellen ki biztosítja, mekkora összegre, hol, mennyi az évi díj?]

1948. június végén államosították az iskolákat. Ekkor a piarista gimnázium, az Angolkisasszonyok intézete: liceum és tanítóképző, felsőkereskedelmi iskola, leánygimnázium, polgári iskola, általános iskola s gyakorló került itt állami kézre. Továbbá az Irgalmas Nővérek intézete 3 osztályú női ipariskola, polgári, általános iskola, kisdedóvó s internátus lett államosítva. Egyházközségi általános iskola 20 tanerővel négy különböző épületben. A fiugimnázium 1711-ben, az Angolkisasszonyok intézete

1860-ban, az Irgalmas Nővérek intézete 1854-ben, az egyházközségi iskola 1770-ben, 1790-ben (Szent László iskola, építtette Hajas plébános sajátjából), 1836-ban (Kopácsy iskola), 1880-ban az Anna iskola, 1939-ben a Szent Imre iskola s 1939-ben a Szent István iskola létesült. Mivel a Szent Anna iskola bombatalálat következtében annyira megsérült, hogy eleddig nem lehetett helyreállítani, helyette a Várban egy kanonoki ház, az ún. Bécsy féle ház szolgált iskolául s ez is most állami iskola helyisége lett.

Az egyes iskolák alapításáról, épületéről, múltjáról, anyagáról, építtetőjéről, méreteiről, a tantermek számáról külön kötetet lehetne írni. Az épületek a fenntartó Rend illetve az egyházközség nevén voltak telekkönyvezve. Tűzkár ellen az egyházmegyei szabályok szerint voltak biztosítva.

2. Tanítói lakás

[1. Különálló épület-e, vagy az iskolával egybeépült?
2. Mikor épült?
3. Az épület anyaga?
4. Milyen karban van az épület?
5. Hány tanítói lakás van?
6. Milyen helyiségekből állnak az egyes lakások?
7. Milyen gazdasági épületek tartoznak a lakásokhoz?
8. Milyen karban vannak a gazdasági épületek?
9. Korábban milyen volt a tanítói lakás?
10. Tűzkár ellen ki biztosítja, hol mekkora összegre? Mennyi az évi díj?]

Az egyházközség a tanerőknek lakáspénzt fizetett s nem természetbeni lakást, mely hajdan megvolt, de az idők folyamán különböző okokból megszűnt. (Kopácsy iskola eladása, Szent László iskola bővítése.) Van kántorlakás 1917 óta a Vár utca 7. szám alatt, 115,4 négyszögöl, tulajdonjog „a veszprémi római katolikus hívek Egyeteme javára" kebelezve. „Ha a kántori állás bármikor megszűnik, a ház tulajdonjoga 2/5 részben a Veszprémi Püspökség és 3/5 részben a Veszprémi Káptalanra száll vissza." Régi épület, anyag kő, cseréppel fedve; elég jó karban van, az egyházközség tartja fenn. Tágas úri lakás, gazdasági melléképületek nélkül. Tűzkár ellen az egyházközség biztosítja az egyházmegyei rendeletek szerint.

3. Tankötelesek

[1. Mennyi a községben a római katolikus tankötelesek száma?
2. Mennyi a fiú és mennyi a leány tanköteles?
3. Az iskolamulasztások mérve és okozója?
4. Osztatlan, osztott vagy részben osztott-e az iskola?

5. Az iskola fejlődésének története részletesen. Ha adat van rá, belső életét is jellemezze! Az iskola látogatottsága, a tanítás módszere, az iskola felszerelése, stb.)
6. Van-e a községben másvallású iskola?
7. Járnak-e és hányan római katolikus tankötelesek a másvallású iskolába?
8. Járnak-e és hányan másvallásúak a római katolikus iskolába?
9. Milyen az iskola tanítási nyelve most, milyen volt a múltban?
10. Ki végzi a hitoktatást? Régen ki végezte?]

Az 1948–49. tanév elejétől az összes iskolák államiak. Van most öt általános 4 gyógypedagógiai osztállyal s 1 alsó tagozattal Jutason, összesen 2497 római katolikus tanulóval. Az általános iskolába járó nem katolikus tanulók száma 230–240 körül van a 65 osztályban. Az általános iskolák tanulói közül 1322 fiú és 1175 leány. A 65 osztály között csak a gyógypedagógián van 2 és Jutason 2 összevont osztály I–II. és III–IV. a többi osztály mind osztott. A mi iskoláink felszerelése megfelelő volt a háborús veszteségek dacára, ezt a felszerelést használja most az állami iskola is. Azelőtt volt 1 protestáns általános iskola 7 osztállyal s 1944 előtt 1 izraelita iskola is, 1 osztállyal. A hitoktatást az általános iskolákban és a többi felsőbb iskolában 11 hitoktató látja el 176 heti órában. Névszerint: Medvigy Mihály piarista, Tóth László plébános hittanár, Illés Béla, dr. Petrák Mihály, Tóth Norbert Sándor, mint rendes hittanárok s hitoktatók, továbbá mint óraadók: dr. Kis György kanonok-plébános, dr. Máhig János tanügyi titkár, Németh Sándor káplán, Szekeres Imre káplán és Szloboda Mária okleveles tanítónő; végül soror Kun Mária angolkisasszony.

e-archivum

4. Tanerők

[1. Hány tanerős az iskola?
2. Mikor szervezték az egyes állásokat?
3. Az egyes tanerők névszerint, minősítésük, rövid jellemzésük és életrajzuk.
4. Kik voltak korábban a kántortanítók, az osztály- és segédtanítók? Életrajzuk, jellemzésük, iskolai végzettségük.

5. Tanítói javadalmak

1. Az egyes tanerők javadalma:
   a) Készpénzjárandóság. Mennyi ebből az államsegély?
   b) Ingatlan,
   c) terményjárandóság,
   d) szolgálmányok.

A kántortanítónál külön feltüntetendő a kántori javadalom.

2. Megkapják-e a tanítók a hívektől járandóságaikat?

3. A tanerők haszonélvezetében levő ingatlanok kinek a nevére vannak telekkönyvezve?

4. Mi volt korábban a tanító javadalmazása?

Mondja el ennek történetét!

Amennyiben a községben az elemi (általános) iskolán kívül más önálló egyházközségi római katolikus iskola is van (leányiskola, fiú vagy leánypolgári), azok a megfelelő kérdések szerint szintén ismertetendők.]

Az államosítás kezdetén a következők működtek az egyházközségi iskolánál:

I. sorszámú álláson	Szabó Ferenc	Veszprémben működik	1939. szeptember 1. óta.
II. sorszámú álláson	Kováts Zsigmond	Veszprémben működik	1940. október 25.
[35.] III. sorszámú álláson	Szatlmayer János	Veszprémben működik	1930. augusztus 26.
IV. sorszámú álláson	Péterfy Adolf	Veszprémben működik	1953. november 1.
V. sorszámú álláson	Bálint Péter	Veszprémben működik	1926. október 1.
VI. sorszámú álláson	Forgács Gyula	Veszprémben működik	1936. szeptember 1.
VII. sorszámú álláson	Mohos Zoltán	Veszprémben működik	1939. szeptember 1.
VIII. sorszámú álláson	Pausz Rezső	Veszprémben működik	1941. szeptember 1.
IX. sorszámú álláson	Agócs Lajos	Veszprémben működik	1947. december 1.
X. sorszámú álláson	Magyar Ferenc		1930. szeptember 1.
XI. sorszámú álláson	Polónyi István		
XII. sorszámú álláson	Venczlik László		1939. szeptember 1.
XIII. sorszámú álláson	Kerényi László		1943. szeptember1.
XIV. sorszámú álláson	Kőszeghy Irén		1927. október 22.
XV. sorszámú álláson	Slavitsek Márta		1927. szeptember 22.
XVI. sorszámú álláson	Szappanosné, Hegyi Anna		1941. szeptember 1.
XVII. sorszámú álláson	Endrődy Alfréd		1943. február 5.
XVIII. sorszámú álláson	Frankó Piroska		1946. január 1.
XIX. sorszámú álláson	Rosta Pál (Jutason)		

VEL 2025 e-archívum

Általában a tanítói állások mind államsegélyesek voltak. Régebben a helyi javadalmazás 10–50% volt. 1946. augusztus 1-től kezdve egységesen 20% volt minden tanítói állás államsegélye. Az illetmények kifizetésénél nem volt fennakadás. Természetbeni járandósága csak a jutasi tanítónak volt.

Ami a kántori állást illeti, évtizedeken át a Szent László iskolánál működő tanító volt a kántortanító s volt „segédtanítója' is, aki egyben segédkántor is volt. Midőn Huber Antal mint tanító nyugdíjba ment, önálló kántorként működött, nem kellett tanítania. Ez volt az átmenet az önálló kántori állás megszervezéséhez, mely 1917-ben történt. Az önálló kántori állásra megválasztatott Kecskés Lajos 1920. február 9-én. Díjlevele szerint javadalmazása: „1. Természetbeni lakás a Vár utca 7. szám alatt. Fizetése akkora, amekkora a kántorral egyenlő működési idővel rendelkező veszprémi római katolikus elemi iskolai tanítót a vallás és közoktatásügyi minisztérium által mindenkor érvényben levő (64.800/1933. Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium számú rendelet) rendelkezésének értelmében helyi javadalomban és államsegélyben megillet … Automatikusan elérhető legmagasabb fizetési osztály és fokozata: VIII. fizetési osztály 1. fokozata. Stoláris jövödelem. Kétszer 600 négyszögöl föld, 4229. helyrajzi szám és 4220 helyrajzi szám alatt a kistelki dülőben 599 és 634 négyszögöl. Nyugdíjazása az egyházközség terhére. Az özvegyi nyugdíj a kántor nyugdíjának 50%-a."

Mióta a 3 új plébánia megalakult, a kántor illetményei teljes egészükben kizárólag a Szent Mihály egyházközségre nehezednek, ezt a negyedrésznyi hívősereget fenyegeti teljes egészében a nyugdíj is, bár több mint 20 éven át az egész város katolikus híveit szolgálta. Emellet az állás jövedelmei is erősen megcsappantak, mert a stólának csak egy negyedrészét kaphatja meg. Emiatt ő is és az egyházközség is úgy érzi, hogy igazságtalanság történt vele.

2025

XIV. Fiókegyházak

[A fiókegyházak és az elcsatolt egyházak életét a fent felsorolt elvek szerint dolgozzuk fel (utóbbiakat az elszakítás idejéig).]

Plébániánkhoz ez idő szerint fiókközség nem tartozik.

[36.] Melléklet a XII. 5. kérdéshez (34. oldal)

A veszprémi Szent Mihály Egyházközség vezetőségének és választott képviselőtestületének névsora.

Világi elnök: Bertalan László, nyugalmazott törvényszéki irodaigazgató
Alelnök: Bella Péter, MÁV állomáselöljáró.
Jegyző: Péterfy Adolf, állami iskolai igazgató. Kinevezés alapján.
Gondnok: Fürstner János, kőművesmester.
Pénztáros: Nagy Dezső, nyugalmazott pénzügyőri főbiztos.
Ügyész: dr. Moldoványi Jenő, ügyvéd.
Templomatya: Ring István, vaskereskedő.
Kántor: Kecskés Lajos.

Tagok:

Albrecht László, Ibolya u. 1., postafőtiszt.
Baranyai József, Almádi u. 4.a., gazdálkodó.
Horváth Gyula, Deák F. u. 12., ipariskolai igazgató.
Krisztián István, Virág B. u. 12., szappangyáros.
Kanczler Károly, Ányos u. 2., nyugalmazott alapítványi pénztári főtisztviselő.
László Dezső, Kórház u. 1., hentes és mészáros mester.
Dr. Riha László, Toborzó u. 9., orvos.
Keszthelyi József, Rákóczy tér 1., gazdasági felügyelő.
ifj. Péller Pál, Horgos u. 2., földhivatali tisztviselő.
ifj. Segesdi Imre, Festő u. 10., cipőkereskedő.
Zsoldos Imre, Szabadi u. 4., számvevőségi h. főnök.
Deák István, Jókai Mór u. 45., kereskedő.
Karabélyos Endre, Rákóczy tér 8., gyógyszerész.
Kümmel Ernő, Rákóczy tér 20., biztosítási főtitkár.
Sinkai Pál, Szarvas u. 5., útbiztos.
Dr. Tölgyes József, Jeruzsálem u. 13., városi aljegyző.
Vámossy Andor, üvegkereskedő, Anna tér 8.

A tagok közt vannak póttagok.

20 választott tag, 1 kinevezett tag és 3 választott póttag.

Jóváhagyva 1948. október 22-én 421-19/1948. szám alatt.

Kelt Veszprém, 1949. március 21-én.

Dr. Kiss György
prépost-kanonok, esperes-plébános

VEL 2025 e-Archívum

Pfeiffer János (1897–1983)

VEL 2025 e-archívum

Függelék

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Az 1739. évi vizitáció fordítása

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Pfeiffer János püspöki levéltáros fordítása az 1739. évi vizitációról

[VFL VIII.31. 33. doboz]

1739.
Acsády Ádám alighogy elfoglalta püspöki székét, minden erejével azon fáradozott, hogy egyházmegyéjét mielőbb alaposan megismerje. Tervétől egyelőre el kellett állnia, mert kancelláriai teendői Bécsbe szólították. Mihelyt azonban innen visszatérhetett székhelyére, azonnal nekilátott annak megvalósításához. A vizitálásra az késztette, hogy a veszprémi egyházmegyében – mint írja – ilyen kánoni látogatás emberemlékezet óta és talán egyik elődje alatt sem volt. Szándékáról értesíti a káptalant, és közli, hogy a vizsgálatot 1739. április 6-án a székesegyházzal kezdi. A vizsgálat kiterjed mindarra, ami a lelkek üdvét, az istentiszteletet, a székesegyházat, az erkölcsök reformját és a papság fegyelmét érinti. Figyelmeztet ezért mindenkit, akire a templom gondja és egyéb tisztségek ellátása tartozik, hogy a látogatás napjára és helyére hozza magával és mutassa be [a] misézési és egyéb kötelezettségeinek teljesítésére vonatkozó könyveket, jelezze az állásával és méltóságával járó jogokat és terheket, valamint terjessze elő a statútumokat, az ingó és ingatlan javak konstitúcióját és azok leltárát. A kánoni vizsgálaton minden káptalani tagnak és a többi alkalmazottnak is meg kell jelennie, és ott – a püspöktől kiszabandó büntetés terhe alatt – be kell mutatnia az általa élvezett javadalom, viselt méltóság, teljesített kötelezettség jogcímét, továbbá be kell vallania jövedelmét, terhét és tisztségének teljesítését. Ha valakinek észrevétele volna, ami Isten dicsőségét, a lelkek üdvét, az egyház javát, a káptalan előnyét, hasznát szolgálná, azt írásban adja elő! Hogy a rendeletről mindenki tudomást szerezhessen, Acsády meghagyja és megparancsolja, hogy ediktumát a káptalan szokott helyén hirdessék ki. A püspök ediktuma Pápán, 1738. december 30-án kelt.

A rendelethez csatolta egyúttal a kérdőpontokat is, hogy azokra a káptalan válaszoljon. És mivel eltökélt szándéka, hogy a vizsgálatot a lehető legnagyobb pontossággal végzi, a káptalani tagokat egyúttal atyailag buzdítja, de komolyan figyelmezteti is, hogy ezt az üdvös dolgot tegyék magukévá, és rendeletének szövegét, kérdőpontjainak értelmét akként értelmezzék, azokba akként hatoljanak be, s a látogatásra akként készüljenek,

hogy a vizita napján minden egyes kérdésre azonnal *prompte, ac directe, exacteque et fideliter, cum animi sinceritate* tudjanak válaszolni, éspedig nem szóban, hanem írásban. Végül mindazt, ami a kérdőpontokkal kapcsolatos, mindenki köteles őszintén és igazán, lelkiismerete szerint sorrendben feltárni, semmit abból el nem hallgatva, különben a püspök méltó és szigorú büntetését vonná magára, aki elkerülhetetlenül mindjárt kánoni eljárást indítana az illető ellen.

Mindezt előzetes tudomásulvétel végett 1738. december 10-én közli Acsády káptalanjával.

A püspök másik rendelete a következőket tartalmazza:

A főpásztor vizitálni akarja székesegyházát és káptalanját. Azért elhatározta, hogy kérdőpontokat ad, amelyekre mindenki, bármiféle méltóságot, offíciumot, kötelezettséget, terhet viseljen is, felelni tartozik, hogy így a kánoni vizsgálat minél könnyebben, készségesebben és rendesebben menjen, és a vizita könyve is elkészíthető legyen. A kérdéseknek megfelelően minden egyes offícium számadását be kell mutatni, úgyszintén – ahol a dolog természete megkívánja – az egyes tárgyak leltárát, továbbá *in authentico* a székesegyház és káptalan kiváltságait, minden egyes pontnak – ahol ez kívánatos és szükséges – írásos bizonyítékát. Mindezek elkészítésénél szükség volna a nagyprépost munkájára és szorgalmára, de mivel ezt öregsége és betegsége miatt vállalni nem tudja, Acsády a káptalant kötelezi annak elvégzésére, amit annál is inkább megkívánhat tőle, mert hiszen a nagyprépostnak járó duplát a saját céljaira veszi fel és osztja szét tagjai között.

A káptalan a püspök rendeletének és szándékának mindenképpen eleget akar tenni, és ezért minden egyes kérdésre írásban válaszol. Amennyiben a fentmaradt, javarészt kopott, molyrágta iratokból és az egyes kanonokok emlékezete alapján lehetséges, őszintén feltárja a székesegyház és káptalan eredetét, fejlődését, a kanonokoknak káptalani javait, az isteni tisztelet szünetelését, következőleg az egész káptalannak megszűnését, visszaállítását, jelenlegi belső és külső állapotát, minden egyes tagjának jogait és kötelezettségeit, valamint más egyéb hasonló dolgokat.

Az Acsády-féle 43 kérdőpontra *in concreto*
a következőket válaszolta a káptalan:

1.) A veszprémi székesegyházat káptalanjával együtt Szent Mihály *arkangyal* tiszteletére Szent István első király alapította, a tőle mindjárt megválasztott, nagyon jámbor életű, István nevű első püspökének kormányzása idején 1009-ben, akit alapítólevelében maga Szent István király

*sanctissimus*nak mond. A székesegyházat hihetőleg ugyanez az István püspök szentelte fel, aminek évfordulóját ma is húsvét utáni 4. vasárnapon ülik.

Az ekként alapított székesegyház, miután mind lelkiekben, mind anyagiakban gyarapodott, s különböző javakkal, birtokjogokkal és egyházi kiváltságokkal gazdagodott, megszakítás nélkül közel 543 éven át virágzott, mígnem az országot majdnem teljes egészében kegyetlenül elnéptelenítő barbárok igen nagy erejétől elpusztítva, a veszprémi várnak 1552. évi május 26-án történt elárulása folytán ez a székesegyház is káptalanjával együtt török kézre jutott. Az árulás következtében igen sokat megöltek, másokat, mindkét nemből, kemény rabszolgaságba hurcoltak. A kanonokok közül is Rezi Gál felsőörsi prépost, Pesthi Adalbert fehérvári főesperes, Zákán István és Paksi Balázs siralmas (*miserabilis)* halállal múltak ki, Noámoy Péter pedig Budán, a börtönben fejezte be életét. Szepetneki Gáspár és Békallay Gáll ugyancsak fogságba kerültek. A többi kanonok szétszóródott, és a káptalan hiteleshelyi pecsétje elveszett. A székesegyház pusztulásával a káptalan is megszűnt, és közel 100 évig a semmiségben sínylődött.

Végül, mikor 1629-ben idb. kissennyei Sennyei István lett Veszprém püspöke, isteni sugallattól indíttatva azon fáradozott, hogy a székesegyházat és a káptalant hamvaiból feltámassza és istenitisztelet végzéséhez alkalmasabbá tegye. E célból a királyi kincstártól némely földbirtokot visszaváltott, amivel 6 kanonok megélhetését biztosította. Művét teljesen befejezni azonban nem tudta. A székesegyházat jelenlegi díszébe gróf Esterházy Imre prímás, esztergomi érsek, egykori veszprémi püspök helyezte nagy költséggel. A templom helyreállítási évét és korábbi állapotát a főhomlokzatára aranybetűkkel írt kronosztikon fejezi ki.

e-archívum 2025

2.) A helyreállított székesegyháznak semmiféle olyan ingatlan java vagy birtokjoga nincs, amelyet a saját céljára fordíthatna. Azokat a csekély javakat és birtokjogokat ugyanis, amelyeket Sennyei István a királyi kincstártól váltott vissza, az eredetileg 36 tagot számláló és 6 tagra leapadt kanonokok eltartására használták fel. Van azonban boldog emlékű Volkra Ottó János egykori veszprémi püspök végrendelkezéséből és a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt Nagy Ferenc és István kanonokok hagyatékából készpénztőkéje. Így

1. Buda városánál július 25-ig 4000 forint;
2. id. gróf Esterházy Ferencnél 1500 forint;
3. néhai Perczel Tamás örököseinél Szent András napjáig 300 forint;
4. Szántó Jánosnál Csórott, Fejér megyében, január 1-ig 420 forint.
5. néhai Mohos János özvegyénél, szül. Madocsányi, csóri lakosnál január 1-ig 300 forint;

6. Ladislaj Zsigmond veszprémi szabónál 80 forint;
Összesen: 6650 forint.

Egyébként a veszprémi székesegyháznak más székesegyházak példájára megvannak a maga saját kiváltságai, előjogai és szabadságai.

3.) A mi időnkben a székesegyház semmiféle javát, birtokát, jogát vagy más egyéb előnyét nem tulajdonították el, sem el nem adták. Hagyományból széltében mondogatják azonban, hogy Feketepusztáért néhány nemes ellen pert indított volna a káptalan, és amikor az a veszély fenyegetett, hogy a nemesek alulmaradnak, az akkori nagyprépost: Zádori Mihály, mint a káptalan jogainak hivatalból promotora, a nemesekkel a káptalan minden tudta és beleegyezése nélkül 300 forintban kiegyezett, és ezzel a káptalan jogait örök időkre feladta (*suppressisset)*[135]. Hogy ez az összeg aztán hová lett, a mai napig nem tudni. Éppúgy, mikor bizonyos nemesek új királyi adományozás alapján a vámosi birokot elnyerték, akkor is a nagyprépost, akit a káptalan azért küldött ki, hogy a birtokbavezetés és iktatás alkalmával tiltakozzék, először ellentmondott ugyan, de …

[Itt 3 lap kitépve!][136]

[5.)] […] Ezek és hasonló javadalmak voltak egykoron a székesegyház kanonoki stallumaihoz kapcsolva, de az idők viszontagsága folytán annyira feledésbe mentek már, hogy nyomuk veszett, sem nevük helyük emléke nem maradt fenn.

6.) Mind a méltóságot viselő, mind a többi kanonok együttesen és külön is az itt pontokban foglalt, közösen adott válaszon kívül, egyenkint is megmondhatják, hogy miként teljesíti a káptalan minden egyes tagja a méltóságával és a kanonokságával járó kötelességeit.

7.) A székesegyházban a káptalani tagokon kívül más egyházi javadalmas és alkalmazott (*minister*) a káplán kivételével nincs. Ez is csak 1730-tól kezdve van, és a székesegyház szolgálatára alkalmazták. Munkáját előzőleg hol fiatalabb kanonok, hol a ferences atyák, hol meg a piaristák látták el. Kötelessége a keresztelés, esketés, temetés stb., továbbá a káptalani tagoknak betegség, vagy öregség, vagy egyéb más törvényes akadályoztatás esetén a misék, vesperások éneklésében való helyettesítése, végül az éneklőkanonok kötelességéről szóló 4. pontban megjelölt misék elmondása. Szolgálata után

[135] „Elsikkasztotta”- lapszéli ceruzás kiegészítés.
[136] Pfeiffer saját megjegyzése.

VEL 2025 e-archivum

a stólán kívül, amely évenként 250 forintra rúg, a káptalantól 60 és 30 pozsonyi mérő gabonát, azonfelül még 30 vagy 40 nagy akó bort kap, és ha 30-on felül, akkor a káptalani uraságok a sajátjukból adják a többletet.

A székesegyházban szolgálatot teljesítő világiak az orgonista, iskolamester, egyházfi, harangozó és az órás.

Az orgonista egyúttal a *succentor* helyettese. Kötelessége: a kar és orgona kulcsainak őrzése a konventmisén, vesperáson, kompletóriumon és minden egyéb más alkalomkor, amikor ti. a székesegyházban valamely rendkívüli ájtatosságot vagy nyilvános körmenetet tartanak, az ének irányítása (vezetése), továbbá az orgonálás és éneklés, a hangszerek éber gondja, nagyobb ünnepeken Isten nagyobb dicsőségére, az Istenanyjának és Szentek tiszteletére, a nép ájtatosságának felkeltésére ünnepélyesebb zene szolgáltatása, végül az iskolamesterrel, és annál inkább annak távollétében vagy akadályoztatása esetén, a halottnak a szokott szertartással és énekkel való kísérése. A kart és éneket érintő minden ügyben az éneklőkanonoktól függ, akivel erre nézve előzetesen mindig megállapodni tartozik. Munkájáért 62 forint készpénzt, 2 mázsa húst, ½ mázsa sót, 10 nagyobb akó bort és 36 pozsonyi mérő gabonát kap. A készpénzjárandóságot a templompénztárból az őrkanonok, a természetbenieket a kanonoki bevételekből a *divisor* fizeti. Temetés után az iskolamesterrel 25 dénárt, a Mérei-féle misealapítványból 12 forintot kap. Mindkettőt egyenlő arányban egymás között megosztják.

Az iskolamester kötelessége a triviális iskolában a kisfiúkat és leányokat keresztvetésre, imádkozásra, olvasásra, a hit elemeire tanítani, jámborsághoz és a keresztény erkölcsökhöz szoktatni, a kart látogatni, ott, amikor szükséges, énekelni, az éneklőkanonok és *succentor* rendelkezésére játszani azon a hangszeren, amelyhez ért, továbbá a házasulandók hirdetési céduláját megírni és az orgonistával együtt, annál inkább ennek távollétében, a halottat a temetőbe kikísérni. Munkája és szolgálata után 30 forint készpénzt, 24 pozsonyi mérő gabonát, a hirdetési cédula után 7 krajcárt, a temetés után 25 dénárt élvez. Ezt azonban az orgonistával egyenlő arányban megosztani tartozik. A készpénzfizetést a templompénztárból, a természetbeni járandóságot a káptalani jövedelemből kapja.

Az orgonistának és iskolamesternek mellékjövedelmei is vannak, éspedig vízkeresztkor a házmegáldás után egyharmad részt kapnak, kétharmad ugyanis a kápláné, azonkívül nagyobb ünnepeken, az urak és úrnők névnapján való üdvözlés-, ének- és zeneszóval kifejezni szokott jókívánság után és némelykor *etiam in nuptiis et conviviis*.

Az esküt tett egyházfi kötelessége: az őrkanonokot a kulcsok átvétele céljából kellő időben felkeresni, a templom és sekrestye ajtaját kinyitni és az istentisztelet után bezárni, a kulcsokat visszavinni, a kanonokoknak és főképpen a vidéki papoknak a szentmisénél segédkezni, azokat felöltöztetni,

az oltárnál a gyertyát meggyújtani és eloltani, a templomi ruhákat tisztán tartani és hűségesen őrizni, a hetes kanonokot a szentmiseáldozathoz szükséges borra előre figyelmeztetni, az oltárokat a szükségnek megfelelően ruhával, képpel ellátni és a templomot érintő minden ügyben hűségesnek és szorgalmasnak lenni. Szolgálatáért a templompénztárból 25 forint készpénzt kap; van azonkívül Jutas pusztán, káptalani funduson, 2 hold szántója és a paloznaki hegyben 1 hold kilenced- és tizedmentes szőlője a káptalannak jószántából, amelyet tetszése szerint visszavehet.

A harangozó kötelessége a nagyobb és kisebb harangokkal kellő időben harangozni, és ha erre egymaga nem elegendő, segítőtársakról gondoskodni. Szolgálatáért 16 forint készpénzt és 12 pozsonyi mérő gabonát, és ha temetéskor a nagyobb harangokkal harangoznak, minden harangozás után 17 krajcárt, kisebb harangokkal való harangozás után 7 krajcárt kap.

Az órás az órának gondját viselni, azt bizonyos időben megigazítani, és ha hibája volna, megjavítani tartozik. Munkájáért a templompénztárból 20 forintot élvez.

Az orgonanyomó kötelessége a fújtatás, munkájáért a káptalantól 12 kis köböl gabonát kap.

8.) Mivel a székesegyháznak javadalmai nincsenek, azért nem is töröltettek el azok a mi időnkben, amelyeket pedig már évszázadokkal ezelőtt eltulajdonítottak vagy eltöröltek, azok visszaszerzése iránt az eljárást megindítani nem lehet, mert még nyomuk vagy emlékük sem maradt fenn (*nec reformationem institui posse*).

9.) A kanonoki javadalmon kívül a káptalani tagok egyikének sincs több javadalma, kivéve a jelenlegi éneklőkanonokot, aki egyúttal felsőörsi prépost is. De ez a javadalom nem látszik *incompatibilis*nek. A prépostságot ugyanis – a veszprémi székesegyház méltóságainak és kanonokjainak 1550-ben összeállított jegyzékéből kitetszőleg – miként most, úgy annak előtte is leginkább kanonokok kapták és élvezték békésen a kanonoki javadalommal együtt.

10.) Az új kanonokot az éneklőkanonok iktatja be. A beiktatás a következő módon történik: az utolsó kanonok helyén mindenekelőtt kikészítenek karinget, mozettát és papi föveget. A beiktatás időpontjában a beiktató magára öltve kanonoki ruháit, jobbról maga mellé veszi az újonnan beiktatandó kanonokot a saját rendes ruhájában, és vele együtt a konzisztóriumból odalép a főoltárhoz. Itt letérdelve a legalsó lépcsőfokon, az installáló kanonok a „Jöjj el, Szentlélek Úristen” kezdetű antifonát intonálja, amelyet miután a karban ünnepélyesen elénekelnek, a Szentlélekről szóló *versiculus* és *oratio* követ. Ennek eléneklésével a beiktatandó leteszi az apostoli hitvallást, és

VEL 2025 e-archivum

utána, megérintve az installáló ölében tartott evangéliumos könyvet, leteszi az előírt esküt.

Az eskü letétele után az új kanonokot a karba vezetik, ahol ráadják a kanonoki ruhákat, és miután a káptalani jegyző felolvasta a kanonoki javadalom adományozásáról szóló levelet, beiktatják a következő formula szerint: „Én, a veszprémi székesegyház éneklőkanonokja a Szentlélek kegyelmének segítségül hívása után téged, N. N., ebben a veszprémi egyházban, ugyanennek kanonokságába és javadalmába, amely N. N., e kanonokság és javadalom utolsó, igaz, törvényes és kétségtelen tulajdonosának elhalálozása vagy előléptetése folytán tényleg és jogilag megüresedett, beiktatlak és megerősítlek, stallumot adván neked a karban és szavazatot a káptalanban teljes joggal, jelezvén ezt neked e papi föveg fejedre tételével az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében." Befejezésül ünnepélyesen orgona- és más egyéb hangszerkísérettel eléneklik a „Téged Istent dicsérünk" kezdetű himnuszt, miközben meghúzzák az összes harangokat, az új kanonok pedig beiktatásának emlékére pénzt szór a jelenlevők közé. Utána az új kanonokot visszavezetik a konzisztóriumba, ahol teljes tisztelettel és szeretettel üdvözli kanonoktársait, és mindenkinek köszönetet mond.

Ha pedig az idősebb kanonokok közül lép elő valaki magasabb méltóságba, a beiktatás ekként megy végbe: a beiktatandó magára öltve kanonoki ruháit az ugyanúgy felöltözött installáló kanonoktársával együtt odamegy a főoltárhoz, s a Szentlélek segítségül hívása után annál a stallumnál helyezkedik el, amelybe beiktatják. A stallumnál addig marad, míg fel nem olvassák az új méltóságának és javadalmának adományozásáról szóló levelet. Ennek megtörténtével az éneklőkanonok, vagy aki a beiktatást végzi, kezébe veszi a papi föveget, és beiktatja őt a fennírt formula szerint mondván: „Én stb." Végül éppúgy elénekelik a *Te Deum*ot.

A javadalmába ekként beiktatott új kanonok élvezi ugyan a törzsbirtok terményeit, de a tized és allodiális gabonából, ha Szent György napja után iktatják be, abban az egész évben nem kap semmit, hanem csak a malomjövedelemből részesedik azzal a kötelezettséggel, hogy előzetesen 1 malomkő ára fejében 15 forintot tartozik letenni; ha pedig Szent György napja előtt iktatják be, és az elővesperáson és ünnepélyes szentmisén jelen van, akkor a többi társával azonos arányban részesedik az allodiatura kivételével. Éppúgy, ha sikerül magát Szent Mihály ünnepe előtt beiktatnia, és ott van ennek az ünnepnapnak elővesperásától kezdve az istentiszteleten, a borjövedelemből a többi kanonokkal egyformán kap *educillumque habebit, consueto toto tempore*, ha azonban Szent Mihály ünnepnapja után iktatják be, *carebit et vino, et oenopolio; allodiatura tamen, quandocunque introducatur semper excipitur.*

11.) Valamennyi és minden egyes kanonok a tridenti zsinat előírásának megfelelően a székesegyháznál helyben lakik.

12.) Hogy a káptalannak milyen javai, birtokai (*cum quartas nec in natura, nec pactata aut arenda habemus ullas*), malmai, alattvalóitól járandóságai, robotjai, rétjei és általában milyen más jövedelmei s *obventio*i vannak, és mindezeket hogyan kezelik, mikor és mi módon szerezték, azokból ki hogyan részesedik, kiviláglik az Acsády püspök rendeletére tartott tisztiszéken 1727-ben ünnepélyesen készített urbáriumból. Hiteles kivonatát a káptalan csatolja, hogy abból a fentieket a püspök minél jobban megismerhesse. A jövedelmet a Sennyei-féle statútumok 17. fejezetében leírt módon az e célból káptalanilag megválasztott *divisor* osztja szét, aki minden jövedelemről, bármiféle legyen is az, számadással tartozik a káptalannak. Miért is az ilyen jövedelmekből vagy pénzösszegből önhatalmúlag eddig senki semmit nem vett fel, sem *sibique quoquomodo vendicasse*. Egyébként mindezen jövedelmeknek a káptalan székhelyére való szállítása – a bor kivételével – nem mindjárt egy és ugyanazon, hanem egymás után következő időben szokott történni, amint ti. a káptalan jobbágyainak erre alkalom kínálkozik. A káptalani *divisor*, *provisor* és ispánok mindennek éber gondját viselik.

13.) Saját háza az éneklőkanonokon kívül senkinek nincs. Ez ugyanis az általa lakott ház telkét és romjait a Roboz családtól a saját pénzén vásárolta meg, és a házat, amint most áll, alapjából teljesen újonnan építtette fel a maga költségén. A többi kanonok: így a nagyprépost az olvasókanonok régi házával összefüggő házat, az olvasókanonok a részben saját költségén alapjából újonnan felépített házat, az őrkanonok és fiatalabb kanonok a mai állapotában látható házukat *successive* szerezték. Ez a négy ház kanonoki ház, melyekhez azonban semmiféle birtok kapcsolva nincs. A székesegyházi főesperes végül azt a házat lakja, amelyet Veszprém vármegye katonatisztek részére a saját pénzén építtetett. Valamennyi ház karbantartása azok lakóit terheli.

14.) A zsolozsmát, ti. a matutinumot, laudest s a többi kis horásokat minden kanonok a saját buzgósága és kötelessége szerint privátim végzi, mert – amint a visszaállított, 6 személyre leszállított káptalannak Sennyei püspöktől adott statútumok 2. fejezetéből kitűnik – a jövedelem oly csekély, hogy annak terhére több káptalani tag vagy elegendő számú énekes eltartását és fizetését biztosítani nem lehet. Ha azonban sikerülne visszaperelni legalább részben azokat a javakat, amiket a káptalantól eltulajdonítottak, és amelyek az idők mostohasága folytán javarészt világiak kezére jutottak („*sed tamen jam in regia judria ab anno 1730. incaminata*”), akkor talán lehetne szó, hogy az énekesek számát és azok fizetését emeljék, a kart bevezessék,

következőleg arról, hogy a zsolozsmát itt is, mint más káptalanoknál szokás, énekelve végezzék.

15.) A mindennapi misék, amelyeket a székesegyházban hiány nélkül szoktak végezni, káptalani misék, vagyis konventmisék. Ezeket mind vasár- és ünnepnapon, mind hétköznapon az alapító szándékára és sorrend szerint mindig a kanonokok mondják, hacsak akadályozva nincsenek, ez esetben a káplán vagy kegyesrendi atyák helyettesítik őket. Ehhez jön még minden héten 3 szentmise, amelyről a 4. pontban az éneklő- és a 7. pontban a káplán kötelességeinél esik szó. *Ac insuper dum de duplici, vel semiduplici fit officium divinum in Adventu, Quadragesima et diebus Rogationum praeter ferialia, prout in cathedralibus et collegiatis capitulis ecclesiis fieri consuevit, de festo etiam occurrenti.*

16.) Az ünnep- és vasárnapi vesperásoknak és ünnepélyes miséknek ugyanaz a rátiója azzal a különbséggel, hogy vasár- és ünnepnapon a szentmisét 9-kor, hétköznap ½ 10-kor, a vesperást pedig (mint ahogy a nagyböjtben a kompletóriumot) mindig ½ 4-kor mondják. A szentmisénél assistálók és ministránsok – a káplán kivételével – nincsenek, következőleg nem is lehet azokat ünnepélyesebb misék vagy vesperások alkalmával énekléshez és segédkezéshez kirendelni. A piaristák és azok klerikusai azonban a miséző felkérésére szorgalmasan megjönnek és segédkeznek.

17.) Az ünnepélyes miséken a kanonokok általában és szokás szerint részt szoktak venni, éspedig vasár-ünnepnapon ¾ 9-kor, hétköznap ¼ 10-kor, vesperáson mindig ¼ 4-kor, úgyhogy mire az istentisztelet megkezdődik, amint a miséző az oltárnál, úgy a kanonokok is stallumukban lehetnek. Mivel e pontban jelentékeny mulasztás eddig nem volt, büntetés (*maxime cum exercitio punitionis*) sem lett megállapítva.

18.) A székesegyházban nincs olyan kanonok, aki gyakran és hosszabb időn keresztül a misézést elmulasztotta volna, hacsak erre öregsége, vagy betegsége, vagy egyéb más súlyosabb akadályoztatása miatt nem képtelen.

19.) A zsolozsma és a szentmisék énekléséhez szükséges, megfelelő könyvek a karban a következők: 4 *breviárium*, ebből 1 félig új, a többi 3 kopott, azonkívül 1 kötet magyar *concionale* Csiki nevű szerzőtől. Az egyéb szükséges könyvek a zenészeknek a sajátjai, mint ahogy az orgonistának is sajátja az antifonálé.

A karban azonkívül hatváltozatú, pedál nélküli, régi orgona van, *cujus folles sunt valde destructi, parvique aut nullius valoris*. Van továbbá Acsády

püspök bőkezűségéből még 2 rézüstdob 2 pálcával és 1 kulcs a dobok összehangolásához, 2 harsona ugyanannyi orificiummal, 2 vadászkürt tokkal vagy futrollal, 1 hegedű tokkal, cimbalom 1 tokkal, basset l tokkal, a harsonákhoz 2, a kürtökhöz 4 Stekl. Ha a régi, kopott könyveket restaurálni kellene, vagy helyettük újakat szerezni és egyéb szükséges hangszert vásárolni, azokat az éneklőkanonok útján kell venni a templompénztár terhére.

20.) A székesegyház templomi ruháit, kevés kincsét, oltárdíszét és papi öltözékeit elég tisztán és illendően őrzik. Gondjukat az őrkanonok és az egyházfi viseli. Van leltár is, de mivel legutóbb több új tárgyat szereztek be, a káptalan a nagyobb pontosság kedvéért az összes tárgyakat újból összeírta. Az új leltárban 1739. március 9-én a következők találhatók:

1. Egy a többinél súlyosabb, kívül-belül jól aranyozott ezüstkehely tokkal, amelyet csak nagyobb ünnepek alkalmával szoktak használni.
2. A káptalani tagok használatára 6 egyszerű, de mégis valamennyi ezüstből készült, aranyozott kehely, aranyozott ezüst patenával. Ezeket a kanonokok kényelmére azok pulpitusában őrzik.
3. A káplán vagy vidékiek mindennapi használatára ugyancsak egy aranyozott ezüstkehely, aranyozott ezüstpatenával. Ha egyszerre több külső pap akarna misézni a székesegyházban, a káptalani tagok kelyhét használják.
4. Egy középsúlyú, színezüst, aranyozott, csinosan remekbe készült Úrmutató. Szintúgy egy – kis Úrmutató mintájára készített – ezüst ereklyetartó.
5. Egy ezüst, aranyozott áldoztatókehely, valamint egy, az áldozók használatára szánt ezüst, aranyozott ivópohár (*poculum*).
6. Egy ezüst- és egy rézlámpa.
7. Egy ezüstfüstölő ezüst tömjéntartóval és egy másik rézfüstölő réz tömjéntartóval.
8. Egy ezüstkehely, amelyben a szent Útravalót viszik a beteghez, egy másik, ugyancsak ezüst*pixis* a szentelt olajok számára.
9. Színezüst *pásztorbot*, tálca (*pelvis*)[137] és *cantharus* (kancsó). Mindkettő ezüstből. Ugyancsak két kisebb gyertyatartó, szintén ezüstből.
10. Egy ezüst, aranyozott *pacificale*, egy másik rézből, de aranyozva.
11. Egy kék színű hamis kövekkel kirakott mellkereszt, egy másik kövek nélkül. Mindkettő ezüstből.

[137] Medence.

12. Egy kék és zöld színű hamis kövekkel díszített gyűrű. Mindkettő ezüstből.
13. Hat püspöksüveg, egy *filo aureo et argenteo exsuta, sed tamen jam attrita, subrubro albi coloris;* a többi kettő színfehér, a másik kettő piros és egy fekete színű.
14. Három pár főpapi kesztyű (*manica*), ebből kettő fehér és egy pár piros színű.
15. Három pár cipő, egy pár harisnya, két pár fehér és piros színű főpapi *tunicella* és dalmatika.
16. Egy értékesebb anyagból (*vulgo Tzador*) készített miseruha két dalmatikával, stólával és három manipulussal.
17. Tizenegy különböző színű, de a fehér színhez leginkább használható miseruha és stóla. Ebből két pár dalmatikával, a többi anélkül.
18. Hét piros színű miseruha manipulussal és stólával. Ezekből csak egyhez van dalmatika.
19. Négy violaszínű miseruha manipulussal, stólával, és ezekből csak egyhez van dalmatika.
20. Egy zöld színű miseruha manipulussal és stólával.
21. Nyolc fekete miseruha manipulussal és stólával, és ezekből kettő dalmatikával.
22. Selyemből készült két fehér és egy piros hosszú velum.
23. Tizenegy fehér kehelytakaró (velum).
24. Hét piros kehelytakaró.
25. Hét viola kehelytakaró.
26. Három zöld kehelytakaró.
27. Kilenc fekete kehelytakaró.
28. Tizenhárom fehér burza.
29. Négy piros burza.
30. Hat viola burza.
31. Három zöld burza.
32. Három fekete burza.
33. Tizennégy fehér, öt piros, hat viola, három zöld, öt fekete *palla*.
34. Huszonegy *corporale*.
35. Huszonhat kehelytörlő.
36. Hét *miseing*, tizenkét vállkendő, hat öv.
37. Kilenc nagyobb misekönyv, négy gyászmisekönyv.
38. Egy *Pontificale Romanum* a főpapi ünnepélyes misékhez. Ugyancsak egy *Canon pontificalis*.
39. Három pár ónból készített ámpolna 3 óntányérral.
40. Két fehér, két viola, egy vörös vecsernyeköpeny.
41. Tizennégy karing.

VEL 2025 Archívum

42. Négy fekete ministránsruha.
43. Tizenhárom különböző színű stóla.
44. Hét hordozható oltárkő.
45. Tizennyolc nagyobb oltárterítő.
46. Öt kisebb terítő.
47. Tíz nagyobb és két kisebb kéztörlő.
48. Tizenhat fehér, öt különböző színű strophiola,[138] oltár- és képdíszítéshez.
49. Hat részben fehér, részben szürke (flavo) színű, érc mintájára festett gyertyatartó. Ugyancsak hat másik *albo metallo tincta*.
50. Hat réz gyertyatartó.
51. Egy mennyezet (baldachin).
52. Három szertartáskönyv.
53. Három nagyobb ónedény a szentelt olajok számára. Ugyancsak három hasonló kisebb. (*Item ex camine ejusmodi vascula 3.*)
54. Nyolc csengettyű.
55. Két új és egy kopott perzsaszőnyeg (*tapeta*).
56. Hét különböző színű antipendium.
57. Egy ólomból öntött kézmosó (*lavatorium plumbeum*) a miséző számára.
58. Tizenkét *pulvillus* (vánkos).
59. Három szenteltvíztartó.
60. Keresztelőkút rézből, illetve faragott kőből.
61. *Sedilia pro pontificante et adstantibus panno viridi obducta 5. Item rubro pelle obducta majora 2.*

VEL 2025 e-archívum

21.) A szentmiséhez szükséges borról és gyertyáról mindenki maga köteles gondoskodni, kivéve vasár- és ünnepnapot, amikor a főoltár részére az olvasó-, hétfőt, szerdát és szombatot, amikor a három alapítványi mise részére az éneklőkanonok szolgáltatja mindkettőt. Az ostya szerzése az őrkanonokra tartozik, sütése az iskolamestert terheli. Eddig ebben hiány nem volt észlelhető.

22.) Az Oltáriszentség, szentelt olajok, keresztvíz őrzése és mindannak, ami a lelkipásztorkodás körébe vág, a fiatalabb kanonok-plébános vagy a káplán kötelessége. Ezek őrzésében sem volt tapasztalható semmiféle tisztátalanság vagy jelentékeny gondatlanság.

[138] „Koszorú (?)" – Pfeiffer saját megjegyzése.

23.) A székesegyházban Szent Anna ereklyéjén kívül más nincs. Ezt kellő tisztelettel őrzik, és Szent Anna ünnepnapján, a tiszteletére emelt kápolnában a népnek csókra nyújtják. Van ugyan szentek képével díszített, üvegbe zárt néhány más ereklye is, de azok hitelessége nem bizonyos. Nagyobb ünnepeken ezeket is az oltárra szokták helyezni dísznek, de különösebb és rendkívüli tiszteletnek nem örvendenek.

24.) A székesegyházat, valamennyi oltárt és sekrestyét mindig illően tisztogatják. Ennek gondját az őrkanonok és egyházfi viselik.

25.) A szent miseáldozathoz és más lelki ténykedéshez szükséges ruhát mindennap kikészítik a sekrestyében, hogy mindjárt kéznél legyen. Ezeknek gondját viselni, kellő időben a sekrestyében lenni és a szükséges tárgyakat rendelkezésre bocsájtani az egyházfi, vagyis a sekrestyés kötelessége.

26.) Zsolozsmára és szentmisére a harangozó mindig a megszokott időben, éspedig vasár- és ünnepnapon reggel 8-kor, ½ 9-kor és 9-kor, hétköznapon 9-kor, ¼ 10-kor és ½ 10-kor, vesperásra (vagy kompletóriumra a nagyböjtben) délután 3-kor, ¼ 4-kor és ½ 4-kor harangoz a 7. pontban megírt módon.

27.) Teljes búcsú a székesegyházban Szent Mihály arkangyal ünnepén, szeptember 29-én, és húsvét utáni 4. vasárnap, a székesegyház felszentelésének évfordulója napján, Szent Mihály arkangyal megjelenésének napján, vagyis május 8-án pedig hét évi búcsú nyerhető *de injunctis, seu alias quomodolibet debitis poenitentiis*. Az ezekről szóló bullák, vagyis apostoli levelek, amelyeket XII. Kelemen pápa adott ki 1735. október 5-én, megvannak.

28.) A székesegyházban a szentségek kiszolgáltatása, vagyis a lelkipásztorkodás a fiatalabb kanonokoknak volna a kötelessége (lásd a 4. pontot), de mivel most káplán van, reá hárul mindannak végzése, ami a lelkipásztorkodás körébe tartozik. Hiány itt sem volt tapasztalható, mint egyedül az, hogy a jelenlegi káplán a kanonokok tapasztalata és mindkét itt élő szerzetesrend panasza szerint eddig lustának (*segnior*)[139] mutatta magát a gyóntatásnál és a betegek ellátásánál. A beteghez az Oltáriszentséget egyszerűen (*privatim*) viszik, mert nyilvános és ünnepélyes vitele baldachinnal *et intortiis* a papok és templomszolgák csekély száma mellett eddig nem lehetséges.

[139] „Lomha, lassú, késedelmes" – Pfeiffer saját megjegyzése.

29.) Különleges könyvekkel, vagy inkább három részre osztott könyvvel, amelyek egyikébe a kereszteltek, másikába a házasultak, harmadik részébe a meghaltak nevét írják, rendelkezik a székesegyház. A nevek feljegyzése a káplán kötelessége volna ugyan, amikor azonban igazolt akadályoztatása esetén helyettest bíz meg, megtörténik, hogy ez végzi az anyakönyvezést. Hanyagság e pontban sem volt észlelhető.

30.) A szentségek kiszolgáltatása után készpénzt vagy természetbeni fizetést más plébániák példájára és gyakorlata szerint sem a várostól, sem a városiaktól nem kap, hanem esketés után szabad stólát szed, amikor is mindig tekintettel van a szegényekre. Keresztelés után 1 máriás, avatás után 1 hetes, temetés után 25 dénár a fizetsége. A szegényt ingyen temeti.

31.) A plébánia, mivel külön plébániatemplom itt nincs, az istentiszteléthez szükséges külön egyházi felszereléssel és ruhával nem rendelkezik.

32.) A szónoklás a 4. pontban adott válasz szerint a székesegyházi főespere kötelessége. Hiba e téren nem történt eddig. Az ünnepeket és böjtöket is kihirdetik, és a házasulandókat is háromszor hirdetik.

33.) *Ecclesiae hujus fabrica, quamvis non ex debito, verum sola erga ecclesiam hanc sancti Michaelis archangeli devotione, ex gratiosa dominorum ecclesiae hujus praelatorum munificentia, casu praesertim in eo, ubi cassa ecclesiae minus sufficiebat [...] secus autem quemadmodum annis etiam 1729 et 1736 evenisse constaret, ex cassa omnino ecclesiae, interesse quippe ex summa puncto (ut praemissum est) quinto annuatim exurgente, hucusque procurata existit.*[140]

34) A káptalani gyűlés meghatározott időpontja és helye eddig nem volt megállapítva, hanem ha valamely ügyben dönteni kellett, azt körülményeinek különbözősége és sürgőssége szerint konventmise vagy vesperás előtt, illetve után, a sekrestyében közösen tárgyalták le. Az ügyet különbség nélkül vagy az egyik, vagy a másik kanonok terjesztette elő. Amit a többség helyesnek talált, azt megerősítettnek és eldöntöttnek tekintették. A káptalani tagok összehívása a 4. pont szerint a nagyprépost kötelessége volna ugyan,

[140] A gépelt fordításba nem került be a következő, külön cédulárar írt fordítás-kezdemény: „*A fabrica ecclesiae*, bár az a püspöknek nem kötelességszerű, hanem tisztán szent Mihály arkangyal iránt táplált tiszteleten alapuló kegyes bőkezűsége folytán biztosítva volt, különenösen akkor, amikor a templom pénztára nem volt elegendő, mégis, mint 1729- és 1736-ban is történt, a templom vagyonából, ti. az 5. pontban jelzett tőke évi kamatjából *hucusque procurata existit{it}*."

ez azonban alig vagy sohasem jött szokásba, következőleg sem a gyűlés összehívásában, sem a szavazatok összegyűjtésében bizonyos mód nem volt tapasztalható.

35.) Azért eddig jegyzőkönyv sem volt, amelybe a káptalan magánügyeit érintő előterjesztéseket, tanácskozásokat, határozatokat feljegyezték volna. Újabban azonban már szereztek ilyen könyvet. A káptalani hiteleshelyi iratok kiállításánál (*in excipiendis*) a következő eljárás volt tapasztalható: mindazt, amit a káptalan előtt mondottak, intéztek, tettek (*dicta, acta, facta*), káptalani szokott stílusban a káptalani jegyző írásba foglalja, később a konzisztóriumban, mindig két kanonok jelenlétében szóról szóra felolvassák, hiteles pecséttel ellátják, és az olvasókanonok, ha jelen van, vagy távollétében a rangosabb kanonok elolvasás után vezeték- és keresztnevének kifejezésével aláírja. Mindennek megvan a maga jegyzőkönyve, s abba a káptalani jegyző a legpontosabban mindent feljegyez. A káptalan magánpecsétjét az olvasókanonok tartja magánál, hiteleshelyi pecsétjét erős zár alá helyezett ládában, a levéltárban őrzik. E tekintetben visszaélés vagy hiány nem volt észlelhető.

36.) A káptalani levéltár a többször idézett 4. pont szerint az olvasókanonok őrizete alatt áll, de hogy abban az iratok tisztán, köteles rendben őriztessenek, ez esküjének erejénél fogva a káptalani jegyző kötelessége, aki ez idő szerint éppen az iratok katalógusának összeállításán fáradozik. Van ugyan bizonyos régi leltár, de az abban részletezett iratok leginkább még a Rákóczi-felkelés idején 1708-ban, a Heister-féle fosztogatás következtében tűztől-vastól elpusztultak, részben pedig 1715-ben, amikor azokat gróf Volkra Ottó János veszprémi püspök átírás és láttamozás céljából Győrré szállíttatta, a lángok martalékává lettek. Részben az újabb iratok is Skerlecz János káptalani jegyző házával együtt itt Veszprémben, 1734-ben tűzvész folytán elhamvadtak.

37.) A káptalani jegyző jövedelme a kilenced- és tizedből fél kanonoki osztalék, ezenkívül – az olvasókanonokkal egyenlő arányban osztozkodván – a pecsétpénz fele. Kötelességét dicséretesen teljesíti.

38.) A székesegyháznál lévő triviális iskolákról, azok tanítómesteréről s ennek fizetéséről már a 7. pontban esett szó. Mindezek felügyelete a fiatalabb kanonokra vagy a(?) káplánra tartozik.

39.) A szeminárium Szent Annáról van elnevezve. Volkra Ottó János egykori veszprémi püspök alapította azzal a szándékkal, hogy a növendékek itt

Veszprémben képeztessenek ki, és az egyház nagyobb díszére asszisztáljanak és szolgálatot teljesítsenek. Mivel azonban itt még nincs olyan ház, amely kiképzésük és nevelésük céljának megfelelne és lakásul szolgálhatna, a szeminárium, amelyre itt oly nagy szükség volna, mind ez ideig nem létesült. Jövedelmét az említett Volkra-féle alapítványból készpénzben húzza.

1. Budán, magánál a szabad királyi városnál július 25-ig 4000 forint
2. Gróf Zichy Imrénél Szent György és Szent Mihály napjáig 2000 forint
3. Id. gróf Esterházy Imrénél október 1-ig 1500 forint
4. Özv. Mohos Jánosnénál (szül. Madocsányi) Csórott január 1-ig 2000 forint
5. Ladislaj Zsigmond szabónál 40 forint

Összesen: 9600 forint

E pénzösszeg jövedelmét, vagyis kamatját az őrkanonok veszi kézhez, róla a káptalannak számadással van. A növendékeket a prefektus és a veszprémi püspök veszi fel. Az utóbbi rendelkezésétől függ, hogy a Szent Anna Szeminárium terhére hol és hány növendéket tartsanak el. Van ezenkívül a veszprémi egyházmegyének a Ferdinánd-féle alapítvány terhére négy növendéke a nagyszombati *Collegium Rubrorum*-ban, amely a jezsuiták vezetése alatt áll, és két másik növendéke a Mérey-féle alapítvány terhére a Szent István első magyar királyról nevezett szemináriumban, amelynek gondját és vezetését az esztergomi főkáptalan látja el.

VEL 2025 e-archívum

40.) A káptalan kezelésében *pius locus* vagy ennek alapítványa nincs. Van azonban 1000 forintot kitevő készpénzalapítványa, amelyet a veszprémi egyházmegye szegényeinek és plébánosainak ruházatára a többször említett Volkra Ottó János létesített, éspedig:

1. Hontor Endre, mint Hontor István örökösénél 500 forint
2. Demkovics Józsefnél 500 forint

Ezt a pénzösszeget is a káptalan kezeli ugyan, de teljes hatalommal a mindenkori veszprémi püspök rendelkezik fölötte.

41.) Jámbor misealapítvány a székesegyházban csak kettő van, egyet Volkra János püspök tett saját lelke üdvéért, úgyhogy erre a szándékra a kanonokok minden hónapban sorosság szerint egy énekes gyászmisét tartoznak végezni. Az alapítvány 1000 forintot tesz ki, gróf Zichy János özvegyénél, Tolheimb Anna Teréziánál helyezték ki. A másik alapítványt Mérey Mihály vegliai püspök létesítette a saját és György és Katalin nevű szülei lelke üdvére akként, hogy értük minden hónapban 3 gyászmise, éspedig 1 énekes és 2 csendes mise mondandó. Az 1700 forintot kitevő alapítványt

gróf Erdődy György magyar kamarai elnöknél helyezték ki. Ezeknek az alapítványoknak kamatját az őrkanonok kezeli és veszi fel, és abból csak a jelenlévők részesednek, éspedig arányosan, a Mérey-féle alapítványból azonban 12 forint a zenészeké.

42.) A káptalan statútumait, amelyeket az ő hozzájárulásával még 1667-ben ifj. Kissenyei Sennyei István állított össze, s amelyeket, amennyiben lehetett, egész mostanáig használtak, írásban mutatja be Acsádynak a káptalan, és további atyai rendelkezésére bocsájtja.

43.) Mivel ez a pont inkább a magán- és egyes személyeket, mint az egész káptalant érinti, ezt is, miként a 6. pontot, minden egyes kanonok saját maga válaszolhatja meg.

44.) A káptalani tagok sem a kánon által tiltott *peregrinus*, sem rövid ruhát, hanem honi szokás szerint állapotának megfelelő szerény ruhát viseltek és viselnek.

Kelt a káptalan konzisztóriumában, 1739. április 6-án.
Veszprémi káptalan s.k. (P.H.)

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

Az 1746. évi vizitáció fordítása

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Pfeiffer János püspöki levéltáros fordítása az 1746. évi vizitációról

[VFL VIII.31. 33. doboz]

1746.
Biró Márton püspök már mint a káptalannak 12 [éven] keresztül volt tagja, 5 éven át nagyprépostja és most már mint püspöke s a székesegyház prelátusa fájdalmasan és nem minden lelki megindulás nélkül tapasztalta és tapasztalja, hogy az idők folyamán bizonyos visszaélések, rendellenességek, kihágások és hibák történtek, mivel kánoni látogatást aligha tartottak, és ennek következtében köteles és törvényes rendet és kánoni életszabályt is aligha írtak elő. Ezt az állapotot lelkiismeret-furdalás nélkül tovább sehogy sem tűrheti és nézheti. Azért, hogy a saját és a káptalani tagok lelkiismeretét a tisztes és szent papi élet indemnitását és integritását illetőleg megnyugtassa, a pápai és apostoli szentesítések és rendeletek szigorától indíttatva ezirányú korábbi rendelkezésének megfelelően püspöki tekintélyének teljes erejével, mellyel mint apostoli delegátus is működik, 1746-ban elhatározta, hogy a káptalannak kérdőpontokat ad, amelyet egyúttal buzdít és atyailag figyelmeztet, hogy azokra valamennyi és minden egyes tagja, káptalani gyűlésre összeülvén, lelkiismeretesen és sorrend szerint válaszoljon, nyilatkozzon semmit el nem hallgatván. Biró püspök rendelete 1746. június 20-án kelt.

A káptalan a püspök annyira szent és üdvös intézkedésének és parancsának eleget akar tenni, és a kérdőpontokra őszintén és igazán, lelkiismerete szerint a következő módon és sorrendben válaszol.

1.) A történészek általános véleménye szerint a veszprémi székesegyház alapítását ugyan Szent István királynak, de felépítését és egyházi felszerelését, valamint gazdag jövedelmét, amelyből a püspök és a papság többi testülete megélhet, Gizella királynőnek köszöni. Így Bonfinius, Turóci és Tursel Horatius. Mind Szent István királynak még 1009-ből való kiváltságlevele, amellyel Szent Mihály egyházának örök időkre 4 várost: Veszprémet, Fehérvárt, Kolont, Visegrádot és más egyéb javakat adományoz, mind Szent László királynak 1082-ben kelt kiváltságlevele, amellyel a székesegyház valamennyi birtokát összeírja és királyi oklevéllel megerősíti, mind igen sok más magyar királynak kiváltságlevele, amelyek mindegyikéből megállapítható, hogy a veszprémi székesegyháznak Szent István király az első alapítója, Gizella királyné pedig ennek a szent műnek szorgos és fáradhatatlan segí-

tőnője, megvannak a káptalanban. Szent István király első alapítónak Béla királytól 1257-ben megerősített és hiteles pecsét alatt kiadott adománylevele azonban jelenleg nincs kéznél.

Bár az alapítványhoz kötelezettség kifejezetten nincs kötve, mégis a legfőbb kötelezettség megállapítható az alapító szent szándékából: Istennek az egyházban buzgón szolgálni, a lelkek üdvét munkálni, a király és királynő javát híven szolgálni.

E nagy jótétemény fejében a káptalan az alapítóról jámborul megemlékezik. A megemlékezés abban áll, hogy az alapító szándékára mindennap a főoltárnál 1 énekes és minden héten a mellékoltáron 3 olvasott misét mond.

Szent István király adományleveléből következtetni lehet arra, hogy a Szent Mihály arkangyal tiszteletére emelt székesegyházat annak István nevű első püspöke szentelte fel.

Az ekként alapított, földi javakkal és birtokjogokkal gazdagon megajándékozott székesegyház kb. 545 éven keresztül virágzott, mígnem a keresztény nép ádáz ellensége, a török a magyar hont széltében elnéptelenítette, és így a székesegyház is romlásnak, pusztulásnak indult, a káptalan pedig, megfosztva lévén minden javától, kb. 100 évig számkivetésbe menni kényszerült (*exulare coactum exstitisset*). De mikor idősb Kissennyei Sennyei István lett a püspök, ő 1630-ban mindenképpen azon fáradozott, hogy a romokban heverő székesegyházat a káptalannal együtt hamvából feltámassza és az isteni tisztelet céljaira alkalmasabbá tegye. E célból először ugyan kölcsönvett, de később a 3 évi bérletből származó pénzen néhány birtokot a királyi kincstártól visszaváltott, hogy azok jövedelméből 6 kanonok megélhessen. Munkáját azonban nem tudta befejezni, hanem gróf Esterházy Imre egykori veszprémi püspök nagy költséggel 1723 körül jelenlegi díszes állapotába helyezte.

A székesegyháznak 4 nagyobb harangját, amelyből az egyik 88, a másik 44, a harmadik 18, a negyedik 10 mázsás, a harmadik toronyban levő két kisebb harangját, amelyek kb. 2 mázsásak, és egy másikat, amely 1 mázsás, kivétel nélkül mind ércből vagy értékes ónból öntötték s a két toronyban helyezték el.

A székesegyház hatalmas, magas, nagyszerű épület. Kívül 66 láb hosszú, 26 láb széles, falai magassága a 60 ölet (*cubitos* = rőf) könnyen megüti. Nyugat felől két tornya van. Mindkettőt rézlemezzel fedték, és a gombok tetején *auro calco effabro ornatos*, értékesen aranyozott kereszttel látták el. Kelet felől, a szentély fölött is van rézlemezzel borított tornya, de ez a másik kettőnél kisebb. A templom többi részét cseréppel fedték.

Főhomlokzatán a sátánnal harcoló Szent Mihály arkangyal képe látható a helyreállítás évét kifejező, a restauráló püspöktől szerkesztett felírással:

P**I**E S**VM C**ON**DE**C**ORATA E**X** R**VI**N**I**S.

A templom mennyezetét belülről 10 nagyon szolid oszlop tartja. Igen szép színekkel és köröskörül a szenteknek különböző festett képével ékeskedik. Elegáns és fenséges benyomást tesz a szemlélőre.

A Szent Mihály tiszteletére szentelt főoltár is fenséges. Művészi kéztől kőből faragott lépcsőn lehet hozzá felmenni. A főoltártól jobbra eső közvetlen közeli helyet ugyancsak művészi kéztől készített, aranytól fénylő püspöki *faldistorium* (karosszék) díszíti, melynek díszével a kétoldalt lévő kanonoki stallumok vetekedni látszanak. Innen a szentély mindkét oldalán ajtó nyílik mind a felső, mind az alsó sekrestyébe.

A főoltártól lépcsőn lemenvén, szilárd anyagból készült két mellékoltár látható. Az egyiket a Szent Szűz mennybemenetelének, a másikat Nepomuki Szent János tiszteletére szentelték. A mellékoltároktól mindkét oldalon kőlépcső vezet le a Szent György-kápolnába, amelyet – mint Turóci írja – Gizella királyné még 1006-ban alapított, és a Szent Imre-kápolnába, amelyet 1020-ban szüzességi fogadalmának tiszteletére szenteltek. Ez utóbbi kápolnában most a Szent Szűz szépen díszített oltára áll.

2.) A székesegyház, mikor még virágjában állott, olyan terjedelmes és gazdag birtokkal rendelkezett, hogy nem hiányzott semmi, ami a 36 kanonok méltóságának megfelelő eltartásához szükséges volt.

Elpusztulásának időpontjától kezdve egészen a mai napig csak annyi birtokot sikerült visszaperelni, amennyi elegendő ahhoz, hogy abból 6 kanonok a prépositt együtt önmagát és családját fenntarthassa.

Magának a székesegyháznak jelenleg nincs olyan vagyona, amelyet a saját céljaira fordíthatna. A Volkra-féle alapítványból azonban van bizonyos tőkéje, amelynek összege némely székesegyházi kanonok hagyatékából és kamatjából 8760 forintra emelkedett.

Hogy javaiból mennyi a jövedelme a káptalannak, kitűnik az erről készített urbáriumból. Alapítványi beneficium továbbá a tized is, amely az évek termékenysége és terméketlensége szerint hol több, hol kevesebb.

3.) Szent István királynak ezt az eredeti alapítását nemcsak Gizella királyné bőkezűsége, hanem sok más magyar szent király, sőt magánember adománya is állandóan növelte. Nem ugyan valamennyi, de mégis némelyek alapítványa, nevezetesen I. Lajos királynak Nagygyimótról, Ujlaky Lőrincnek Billegéről, Bándról, Esegvárról szóló adományozása alapítványi miseköteles zettséggel volt egybekötve. Sok más hagyományozó és adományozó pedig lelke üdvéért tett adományozást. Ezek és hasonló adományozások hiteles okirata megtalálható a káptalannál.

e-Archívum 2025

4.) A restaurált és részben visszaadott javak- és jogokból csak az az előny származott, hogy a székesegyház telepeseit és jobbágyait Acsády Ádám egykori veszprémi püspök szorgalmazására és közreműködésére urbárium szerint megrendszabályozták.

5.) A káptalani beneficiumokban, javak- és javadalmakban alapításának első idejétől kezdve leginkább 1552-ben esett mérhetetlen kár.

6.) Az alapítványokkal, káptalani beneficiumok- és prebendákkal járó kötelezettségeknek a káptalan mindenkor eleget tesz, jóllehet ezeket a kötelezettségeket még nem írták össze.

7.) A konventmisét a káptalani tagok nemcsak vasár- és ünnepnapon, hanem – ha csak valakit törvényes akadályoztatás esetén nem helyettesít a káplán – hétköznapon is, sorosság szerint énekelve mindennap végzik. A három másik csendes szentmisét pedig a mellékoltáron a káplán mondja hetenként és azonfelül *duplex* vagy *semiduplex officium* esetén adventben, nagyböjtben és keresztjáró napokon, a feriáliásokon kívül, amint ez a székes- és társaskáptalanokban szokásos, az ünnepnapjáról is.

8.) Énekes votivmise havonkint 3, csendesmise 2 van a mellékoltárokon. Az egyiket a Volkra-féle alapítvány szerint Szent Anna, a másikat a Méreiféle alapítvány szerint a Szentháromság tiszteletére, két csendes gyászmisét az alapítóért, György s Katalin nevű szülőkért, a harmadik énekes gyászmisét Szabady János alapítványa szerint magáért az alapítóért kell végezni.

9.) *In concursu duplicium pro decantandis votivis de praecepto per annum, ita et in feriis adventus Domini ac sacrae Quadragesimae non habetur privilegium apostolicum.*

10.) A konventmisét a fentebb jelzett módon a káptalani tagok megszakítás nélkül, sorosság szerint végzik. Misére vasár- és ünnepnapon 8-kor, ½ 9-kor és 9-kor, hétköznapon 9-kor és ¼ 10-kor harangoznak mindkét haranggal. A kanonokokat törvényes akadályoztatásuk esetén a mindenkori káplán helyettesíti.

11.) Szentek vigíliáján, adventben és nagyböjtben – a szent Szertartások kongregációjának előírása szerint – az egyik szentmise csendes, a másik énekes.

VERA 2025 Varietum

12.) A kánoni hórásokat a Sennyei-féle statútumok 2. fejezetében foglalt előírásnak megfelelően mindenki a saját buzgósága és kötelessége szerint privátim végzi.

13.) A hórásokat e statútumoktól eltérően végezni elegendő számú kanonok és *succentor* híján nem lehet.

14.) A hívekhez vasárnap- és ünnepnapon, egész éven keresztül szentbeszédet intézni a székesegyházi főesperes kötelessége. Hogy ebben hiba ne essék, az ő gondját képezi, hogy a szentbeszédet karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor a kanonokoknak rangjuk szerint felajánlja.

15.) A nép számára a vasárnapi kereszténytanítást a székesegyházban a kegyesrendi atyák tartják.

16.) E székesegyházban a Szentírás tanítására teológus vagy penitenciárius prebenda nincs. A híveket kötelességszerűen a piaristák és a káplánok és – ha megkérik – a kanonokok gyóntatják.

17.) A Szent Anna tiszteletére létesítendő szeminárium céljaira néhai boldog emlékezetű Volkra Ottó János egykori veszprémi püspök tett alapítványt. Ennek tőkéje a mai napig 15.140 forintra emelkedett. A káptalani tagok és a többi pap azonban erre a célra nem adózik.

VEL 2025 e-archívum

18.) A székesegyház világi alkalmazottjai: az orgonista és az iskolamester, aki a fiúkat és leányokat segédtanítójával taníttatja, reájuk azonban nem ügyel fel senki. Van azonkívül egyházfi és harangozó is. Mindezek évi természetbeni járandóságukat eddig a káptalantól, készpénzfizetésüket a templompénztártól kapták. Szorgalmukat illetőleg nem merült fel ellenük panasz, csak az orgonistáról járja az a hír, hogy botrányos életű.

19.) A lelkek gondját és a plébánosi tisztséget a piaristák látják el. A szentségeket a lelkészkedő káplánok szolgáltatják ki, akik egyéb ténykedést is végeznek. Munkájuk után a szokott stólán kívül a káptalantól évi 30 köböl búzát és ugyanannyi bort kapnak.

20.) A plébániának anyakönyvei vannak, de ezek csak a kereszteltek, házasultak és halottak feljegyzésére szolgálnak.

21.) A káptalan eredetéről és fejlődéséről eddig káptalanilag írt valamelyes kronológia nem mutatható fel. Van azonban gazdasági könyv,

amelyet 15 év óta vezetnek. Van ezenkívül még az 1497-től 1552-ig terjedő időre régi *divisoralis* könyv, amely a káptalan gyászos pusztulásának a történetét is leírja.

22.) A káptalanra bízott hiteleshelyi iratokat az alsó sekrestyében őrzik két zár alatt.

23.) A levéltár gondozója és őrzője a káptalani statútumok szerint is az olvasó- és őrkanonok a jegyzővel együtt. Mégis a kulcsokat az őrkanonok tartja magánál. Bevett szokás szerint azonban eddig az esküt tett jegyző volt köteles a levéltárt kinyitni és az iratokat innen kiemelni, éspedig azért, mert esküt tett segítőtársával együtt már 8 éve fáradozik a levéltár rendezésén.

24.) A káptalannak megvan a maga felesküdött jegyzője, aki munkájában szorgalmas és törekvő. Fizetése a kilenced- és tizedből fél kanonoki osztalék.

25.) A káptalannak már harmadik éve van mindenképpen alkalmas ügyvédje Bek Sándor személyében. Évi fizetés címén 100 forintot kap a közös pénztárból.

26.) Fundust a senki pénztára (*Cassa nemonis*) céljaira a jelenlegi kanonokok idejétől kezdődőleg nem hasítottak ki.

27.) Bár a *káptalannak* sok peres ügye van folyamatban, *incaminatas tamen praesens usque alias non habet*, mint az, amely a *királyi táblán* a székesegyház jogainak *tentores*-ei ellen, egy másik, amely a vármegye alispánja előtt Szentkirály község lakosai ellen, egy harmadik, amely a tihanyi apátság ellen, és egy negyedik, amely *passive* a Sörös család részéről a *káptalan* ellen folyik.

28.) A püspök a nagypréposti házat lakja. Ezt utódja számára a káptalan engedélyéből annak jobbágyaival építtette. E házzal – ugyancsak a káptalan engedélyéből – a lektorság régi háza van összekötve. Az olvasókanonok következőleg azt a házat lakja, amelyet néhai Körmendi Imre és Pápai János, a székesegyház egykori kanonokjai ugyancsak a káptalani jobbágyok segítségével emeltettek, s amelyet az utolsó kanonokra hagytak azzal, hogy évenként 12 misét köteles végezni. Az éneklőkanonoknak háza nincs. Az őrkanonok a saját pénzén és industriájából vásárolt házat, a székesegyházi főesperes a néhai Szabady Jánostól hagyományozott és általa jobbára a káptalani jobbágyok segítségével építtetett és a káptalantól neki kijelölt

VEL 2025 e-archívum

házat lakja. Az utolsó kanonok a Nagy Ferenctől emelt házat lakja. E házak azonban kötelezettséggel nem járnak.

29.) A tized és kilenced szedésére a káptalani tagok személyesen mennek ki, miből azonban az isteni szolgálatra eddig még semmiféle hátrány nem származott.

30.) Az új kanonoknak beiktatásakor (*in admissione et receptione*) a szent kánonoktól előírt hitvallás előzetes letétele után esküt kell tennie mindenekelőtt arra, hogy e székesegyház statútumait mindenben híven megtartja. Esküt kell tennie arra is, hogy a székesegyház jogait, tiszteletét (*jurisdictionem et honorem*) lelki és anyagi javait tehetségéhez képest megvédi, az isteni tisztelet emelésén híven fáradozik, Magyarország királyához hűséges lesz, és azonkívül a veszprémi püspök, általános helynöke s a nagyprépost iránt minden megengedett és tisztességes dologban engedelmességgel, az egész káptalan és idősebb kanonokok iránt pedig tisztelettel viseltetik, a káptalani titkokat, tanácskozmányokat, határozatokat senki előtt fel nem fedi, a neki kijelölt ingó és ingatlan, valamint egyéb javakat megőrzi, az eltulajdonított javakat tehetségéhez képest visszaszerzi és restaurálja. Ezenfelül leteszi még az 1723. évi 39. articulusban előírt dekretális esküt is.

VERITAS 2025 e-archívum

31.) A székesegyházban Szent Mihály arkangyal dedikációjának ünnepén és a templomszentelés évfordulója napján, húsvét utáni 4. vasárnapon teljes búcsú nyerhető, Szent Mihály *apparitio*jának ünnepnapján, május 8-án pedig *relaxationes 7 annorum et totidem quadragenarum de injunctis poenitentiis*. Mindezekről a pápai bullák megvannak.

Van Szent Anna-ereklye is, de ennek hitelessége nem bizonyos.

32.) Borkiméréshez megfelelő helye és pincéje a káptalannak nincs, miért is a bort a saját házaiban szokta kimérni.

33.) Lakóhelyétől a statútumok ellenére önként senki sem volt távol. Az eltávozás bejelentése eddig nem volt szokásban.

34.) A káptalan csak azokkal a statútumokkal rendelkezik, amelyeket néhai Sennyei István püspök és restaurátor a káptalan hozzájárulásával szerkesztett. A káptalani tagok e statútumokat, bár hiteles pecséttel és aláírással ellátva nincsenek, eskü alatt kötelesek megtartani. Hosszas használattal a püspök tudtával és elfogadásával nyertek megerősítést. Más magánstatútuma a káptalannak nincs.

35.) A székesegyháznak nagyon kevés a kincse, következőleg csekély a kincstára is. Ruhái és felszerelése, valamint úrmutatója és áldoztatókelyhe s egyéb más istentiszteleti tárgyai az újonnan készített leltárból ismerhetők meg. A nyilvános körmenetek alkalmával használni szokott, színezüst káptalani keresztet a székesegyház a mostani püspök bőkezűségéből kapta.

36.) A kanonokoknak a székesegyházban tisztes és céljuknak megfelelő *stallumai* vannak. Biró püspök szerezte azokat. Püspöki *faldistorium* a székesegyházban annak előtte nem volt, most azonban már van. Mindenképpen szép, elegáns és fenséges. Ezt is Biró püspök készíttette a saját költségén.

37.) A székesegyháznak a misék és *officiumok* különfélesége és szolgálata szerint szükséges egyházi felszerelése nincs. *Oltárdísze* sem elegendő. Az egyik *umbellája* régi, a másikat, amely értékes, az elmúlt 1745. évben Biró püspök vette. Az egyházi felszereléshez *járul* még a főoltár elegáns, színezüst, 12 *libra* súlyú 6 gyertyatartója, amely a mostani olvasókanonok: Pösthéni Mihálynak ajándéka.

38.) A szentmiseáldozathoz szükséges borról, gyertyáról minden egyes kanonoknak kell gondoskodnia. A vidéki papoknak azok a kanonokok, akiktől kérnek, adnak.

39.) A nép számára a templomot az egyházfi mindig kellő időben, a káptalani misére való második harangszó után és gyakran már annak előtte kinyitja. Minden papnak, aki misézni akar, különbség nélkül, készségesen szolgál. Szorgalmas, alkalmas, erkölcsös.

40.) Minden egyes káptalani tag mindig, állhatatosan és szorgalmasan látogatja a székesegyházat, a vasár- és ünnepnapi misézést csak törvényes akadályoztatás esetén mulasztja el. A *silentiumot* és modestiát a sekrestyében és annál *inkább a stallumban megtartja*. Ezért *punctator* eddig nem is volt kijelölve. Egyébként hétköznap is, amint kinek-kinek buzgósága diktálja, minden egyes kanonok misézik.

41.) Óhajtandó volna, hogy a káptalani tagok között nagyobb békesség, szeretet, egység, következőleg kölcsönös megértés legyen.

42.) A káptalani gyűlést szükség szerint a nagyprépost meghívására hol a sekrestyében, hol a lakásán tartják, és ha a dolog természete kívánja, sok-

szor hetenként is üléseznek. Az ott tárgyaltakról és hozott határozatokról azonban privát jegyzőkönyvet a káptalan már régóta nem vezet.

43.)

44.)[141]

45.) Végrendeletükben a káptalani tagok az egyházi és a királyi rendeletek előírásainak eleget tesznek, és végső akaratukban a székesegyházról és szemináriumról megemlékezni szoktak.

46.) A székesegyháznak van könyvtára. Prefektusa eddig nem volt. A könyveket az idegenek csak az őrkanonok vagy az(?) egész káptalan engedélyéből, a káptalani tagok tetszés szerint használhatják. A kikölcsönzött könyveket a kanonokok mindig vissza szokták vinni. Eddig különösképp nem volt senki, aki a könyvekről jegyzéket készített volna. A káptalani jegyző némelykor tisztogatni szokta azokat.

47.) A régebbi káptalani tagok jövedelme a jelenlegi kanonokok emlékezetét meghaladja, azért nem is tudják, hogy e jövedelem mennyivel emelkedett a korábbi évek jövedelméhez viszonyítva. A jövedelem az idők termékenysége vagy terméketlensége szerint hol több, hol kevesebb.

48.) Egyes kanonoki javadalmaknak járulékai vannak, nevezetesen a nagyprépostnak majorja és 2 kertje, az olvasókanonoknak majorja és kertje, Alsóörsön és Lovason szőlője, az éneklőkanonoknak majorja, kertje, Csopakon és Alsóörsön 1-1 szőlője, az őrkanonoknak Lovason szőlője és kertje, a székesegyházi főesperesnek kertje és Kisfaludon szőlője, a legutolsó kanonoknak csak kertje van. Mindezekre köteles módon vigyáznak és megmunkálják.

49.) Az éneklőkanonokon kívül, akié a hantai prépostság, nincs más senki, akinek benifíciumával még más egyéb javadalom volna összekötve.

50.) Az elvégzett miséket a székesegyházban eddig nem jegyezték fel.

51.) Olyan kanonok, akit kánonilag investiáltak és beiktattak, de a székesegyháznál helyben nem lakna, nincs.

[141] [Fordítása hiányzik, helye üresen hagyva.]

A kérdőpontokat a *káptalan* ekként őszintén és igazán, lelkiismerete szerint megválaszolta, és válaszát Biró püspöknek megírta.

Kelt a káptalan konzisztóriumban, 1746. június 29-én. Aláírások: Orosz Pál nagyprépost s.k., Pösthéni Mihály olvasókanonok s.k., Dubniczai István éneklőkanonok s.k., Szent Imrei Ferenc őrkanonok s.k., Kiss István kanonok, székesegyházi főesperes s.k., Lenthy István kanonok.

VFL 2025
e-archívum

Az 1761. évi vizitáció fordítása

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Pfeiffer János püspöki levéltáros fordítása az 1761. évi vizitációról

[VFL VIII.31. 33. doboz]

1761.

A káptalan válasza a kánoni látogatás pontjaira

1. pont. Mivel a statútumok szövegéből könnyebben és részletesebben állapítható meg, hogy a káptalani tagoknak melyek a kötelességei, tisztségei és hivatalai mind testületileg, mind személyenként, ezért mutassa be, ha van levéltárában elhelyezve valamilyen szabályzat. Vajon ez hitelesnek minősíthető-e? Ha igen, ezt a hitelességet milyen szerzők nevéhez kell fűznünk? És végül milyen időből való?

Ad 1. Ez a káptalan azokkal a statútumokkal rendelkezik, amelyeket rögtön visszaállításának legelején néhai ifj. Sennyei István püspökkel együtt szerkesztett és állított össze. Ezeknek szellemében (rendelkezései szerint) élt mindama püspökök alatt, akik az előbb említett ifj. Sennyei Istvánt ennek az egyházmegyének a kormányzásában követték. Sőt él ma is Méltóságod dicső kormányzása alatt, tehát immár kb. 94 év óta rendelkezik Sennyei összes követői, Méltóságodnak pedig elődei, de legkivált Méltóságod által megerősített szabályzattal. Mert amazok minden ellenvetés és hivatkozás nélkül jóváhagyták, Méltóságod azonban a leghatározottabban hitelesítette azzal, hogy különféle alkalmakkor hivatkozott rá, hogy az újjászervezéssel egyidősnek ismerte el, éspedig jelesen először, amikor ti. 1749. május hó 7-én címzetes kanonokságot adományozván kegyes adománylevelében így szól: „mert a régi szabályzat is, mely szerint ez a káptalan eleitől fogva él…". Azután a második ti. 1755. év március havának 12. napján, amikor a veszprémi főesperességet néhai Sárkány Gábornak adományozta, mondván: „ezen a káptalan szabályzatának 10. fejezetével megegyezőleg nemcsak ugyanazt a székesegyházi főesperességet". És mellőzve a többieket az, amit néhai Kozorics Ferenc ellen 1758. év május havának 6-án káptalanunkhoz küldött, így szólt: „kegyes elődeinket, nevezetesen jámbor emlékezetű ifj. kissennyei Sennyei István szentesített és üdvös szabályai szerint, amelyet kineveztetése és javadalomba való iktatása alkalmával minden egyes kanonok elfogadott, eskü szentség és a szokásjog megerősített és szentesített, pontosan alkalmazkodva hozzájuk, szilárdan állva rajtuk, gyökerükig hatolva". Ebből kifolyólag

elismerte, hogy vannak régi, éspedig eskü szentségével és szokásjoggal megerősített és összes püspökelődei által érvényesnek elismert statútumaink, és vallotta ezt maga Méltóságod annál is inkább, mert mint kanonok maga is ezek rendelkezései szerint élt több éven át, és amelyeket azóta, hogy elődeink ezen káptalan előbbi vizsgálatakor Méltóságodnak magának átadtak, ma is keze között tart.

2. pont. Vajon meg lehet-e állapítani a statútumoknak éspedig részletesen melyik pontjaiból, bekezdéseiből, cikkelyeiből, hogy a veszprémi székesegyházat határozott vagy határozatlan tagszámúnak kell-e minősítenünk? Miféle jog következik akár egyikből, akár másikból?

Ad 2. Hogy mi legyen a határozott tagszámú káptalan, és mi az ingadozó tagszámú, már régen eldöntötte az egyházjog, amelynek alapján e kérdésre Méltóságodhoz felterjesztett álláspontunkkal beigazoltuk, hogy a mi káptalanunk határozott tagszámú, ha azonban jelenleg további bizonyítást vár, azt mondjuk, hogy szabályzatunk maga (melyet hat kanonok, kiknek családi és keresztnevei az előszóban olvashatók, és az akkori kegyes püspök együttesen szerkesztett) bizonyítja, hogy már akkor kötött tagszámú volt, és ma is az, mert hat kanonok tisztségét, hivatalát, kötelességeit részletezi és tartalmazza, ti. a 6. fejezettel a prépost, 7.-kel az olvasó-, a 8.-kal az éneklő-, 9.-kel az őr-, 10.-kel a székesegyházi és végül a 11. fejezettel az ifjabb kanonok kötelességeit írja körül, így tehát azt igazolják és mutatják, hogy ez a káptalan a legelejétől fogva határozott tagszámú volt, és az ma is.

VERA 2025 e-archívum

3. pont. Ezen székesegyházunk anyagi javainak visszaszerzése után, idők folyamán eleitől fogva jelen ideig hány részeskanonok volt? Vajon nem lehet-e kihámozni, kimagyarázni a Sennyei-féle ősszabályzatból, melyet a jezsuita Péterffy a „Zsinatok" c. munkájában közölt, hogy a kanonoklétszámot növelni lehet, mihelyst ti. a szervezendő méltóságokra rátermett és alkalmas személyek akadnak?

Ad 3. Az ifj. Sennyei István adta statútumoktól kezdve napjainkig mindenkor csupán hat és sohasem több részeskanonok volt, csupán az újjászervezés legelején volt – amint Péterffy jelenti – alkalmas személyek hiánya miatt – öt. Maga ez a Péterffy pedig a „Zsinatok" c. művében e káptalannak szabályzatát, mint nem létezőt, mivel még nem volt megszerkesztve, még csak tervezetként sem érinti, csupán módját beszéli el, miként szerezte vissza id. Sennyei István a birtokokat, miként iktatta be a nagyprépostot és ennek közreműködésével a négy kanonokot, azonban a többi kanonoki méltóság betöltését elhalasztotta addigra, amíg Isten segítségével ezekre alkalmas személyek akadnak, akikre jónak látja ezeket ruházni; így is tett, mint igen bölcs elöljáró. A mi véleményünk szerint nem is tehetett másképp,

mert előbb bizonyos idő alatt ki kellett tapasztalnia és megállapítania a visszaszerzett birtokok hozamát, és csak azután így számot vetve, ezekből kiszabva a tervezett kanonoki méltóságokhoz képest kinek-kinek jövedelmét, véglegesen megállapítani a kanonokok számát. Ki vonná kétségbe, hogy idők múltán tényleg akkor tette meg ezt, amikor ti. már megismerte és látta a birtokoknak hozamát és adományozta azoknak, akiket Kaposi János kanonokká iktatott, s akiknek az olvasó-, éneklő-, őrkanonokságot adományozta méltóságul, ötödikének a székesegyházi kanonokságot adta, és azután, mikor alkalmas hatodikra talált, az utolsó jövedelmet adományozta, s így a káptalant – figyelembe véve a birtokokat és jövedelmeiket – kiegészítette, függőben lévő tervét hiánytalanul megvalósította. Mi hát feltételezzük, sőt erősen hisszük, hogy így szándékozott mindezeket észszerűen megalapítani, rendezni és állandósítani, hogy a jövő évszázadok alatt is azt hallja: „Nem a népet, hanem az örömet akarta igyekezetével megtöbbszörözni."

4. pont. Vajon ennek a káptalannak Széchenyi megerősítette szabályzatából kihámozható-e, hogy már akkor héttagúnak tervezték ezt a káptalant?

Ad 4. Hogy Széchenyi ennek a káptalannak szabályzatát valaha is megerősítette volna, sem elődeinktől átvett valamelyes hagyományból, sem valamelyes hiteles okiratból vagy ilyeténképpen megerősített és ily néven emlegetett szabályzatnak használatáról egyáltalán semmit nem tudunk. Sőt nem éppen alaptalanul el kell vetnünk Széchenyi nevéhez fűződő bármiféle szabályzatot, mert ifj. Sennyei István, aki 1659-ben lett ezen egyházmegye püspökévé és így Széchenyi után kb. 20 évvel később, szabályzatának előszavában semmi említést nem tesz erről, holott egyébként sokkal régebbiről, ti. nagybátyjáéról: Sennyei Istvánéról elismeréssel emlékszik meg, egészen bizonyos, hogy a feltételezett Széchenyi-féle szabályzatot sem mellőzte volna hallgatással, hiszen ez mint nagybátyjáénál fiatalabb jogosan kínálkozott volna megfelelőbbnek, ha valaha is használatban és érvényben állott, vagy legalábbis tudomással bírhatott volna arról, hogy megszerkesztették és elfogadták. Éppen ezért a feltételezett Széchenyi-féle szabályzatból, *vel ab eo confirmatis* mint előttünk teljesen ismeretlen dologból a kanonokok hetes létszámára következtetni vagy bármi bizonyosat kihámozni és állítani nem tudunk.

5. pont. Vajon régi jövedelmeikhez járultak-e ez utóbbi években már a káptalant szolgáló jövedelmek, és mily mértékben? Mi az alapja: ingó vagy ingatlan?

Ad 5. Mivel a régi jövedelmek nagysága előttünk ismeretlen, semmi bizonyosat nem állíthatunk erre nézve, hogy növekedett volna, sőt határozottabban merjük állítani, hogy az újabb korban inkább megcsappant. – Mert néhai Ebeszki Imre magyar kamarai tanácsos és jövedelmi főszámvevőnek

© Győri Egyházmegyei Levéltár 2025

id. Sennyei István veszprémi püspök által a káptalan részére visszaváltott és ténylegesen birtokolt falukért lefizetett 10.000 forintról szóló nyugtáiban Herend, Bogárfalva, Büge Veszprém vármegyében és Leányfalu Zala vármegyében név szerint felsoroltatnak, pedig ezek tényleges birtokában és használatában jelenleg nincsen a káptalan, amiből nyilván következik, hogy a régi jövedelmek alapja, vagyis a birtokok elveszvén, nemhogy a régiekhez valamelyes új járult volna, hanem még abban az állapotban sem maradt meg, amelyben az újjászervezés idejében volt. Ettől eltekintve, azokból a birtokokból sem származik semmiféle gyarapodásunk, amelyeknek tényleges élvezetében állunk, mint ahogy ellenkezőleg a káptalannak Méltóságoddal kötött megállapodása folytán elvesztettük mészárszékünket itt Veszprém városában, pedig abból a káptalan egy falu jövedelmével felérő hasznot húzott, és elvesztettük a cserébe kapott 300 forintot is, mivel a pert a városi lakosság nyerte meg, hasonlóképpen jelentékenyen elmaradtak jobbágyaink úrbéri terheinek rendezése folytán (melyeket ránk nézve kedvezőtlenül intéztek el azok a vármegyék, amelyekben birtokaink feküsznek) jövedelmeink azoktól, melyeket elődeink ezen csapások előtt ezekből húztak, aminthogy Zala vármegyében őseink tekintélyes árendát vettek be, most pedig az úrbérrendezés folytán tényleg nemcsak árendát, de a törvényes cenzust is megtagadták. Mi tehát figyelemmel a közepes vagy éppen terméketlen idők változására, jövedelmeinknek olyan pontos mennyiségét nem adhatjuk meg, amely általános szabályként és irányelvül szolgálna. Ezeknek ingatlan alapja a káptalan költségén és pénzén visszaváltott és tehermentesített birtokok.

VEA 2025 e-archívum

6. pont. Mit és mennyit kaptak az első kanonokok egyenként azután, hogy visszaszerezték világi javaikat a közös javakból illő háztartás címén?

Ad 6. Mindaddig, amíg a káptalani javak a 10.000 forintnyi teher zárlata alatt állottak, úgy Péterffyből, mint más forrásokból is teljesen bizonyos, hogy egy-egy kanonok csak 25 forintot kapott, nem mintha ez a 25 forint elégséges lett volna a kanonok illő háztartására, hanem bölcsen és hasznosan azért rendelkeztek így, hogy a terhelt birtokok jövedelméből az említett 10.000 forintnyi összeg törlesztessék. Hogy ezen összeg törlesztése után, amikor e birtokok így a tehertől megszabadultak, mennyit kapott egy-egy kanonok illendő háztartás címén, nem tudjuk, mivel erre nézve semmiféle emlék révén értesülést nem szereztünk. Azt azonban – amint az előbbi pontban említettük – továbbra is állítjuk, hogy ennek a káptalannak hajdan nagyobbak voltak bevételei, mert nagyobb birtokokkal rendelkezett.

7. pont. Vajon van-e a káptalannak előre nem látott kiadásaira valamelyes közös alapja, amit „egyiké sem” címen szoktak emlegetni? Ha igen, ki ennek gondozója és őrzője?

Ad 7. Elődeink semmiféle „egyiké se” címen emlegetni szokott összeget nem hagytak ránk, de a mai idők sem olyan szerencsések, hogy ilyen alapot létesíthessünk, mert jóformán vég nélküli perekre és keresetekre – amelyek között ez a káptalan vergődik – fordítjuk jövedelmeinket, és bizony kénytelenek vagyunk saját erszényünkből fedezni a káptalannak más nem várt kiadásait.

8. pont. Mire szokták fordítani azokat a pénzeket, melyeket akár világiaktól, akár egyháziaktól szoktak szedni büntetéspénzek címén? Vajon eddig elítélték és megbüntették-e a szabályzat előírása szerint minden esetben a *kanonok* esetleges olyan botlásait, fogyatkozásait, melyeket büntetésre és fenyítékre méltónak sorol fel (ti. a szabályzat)?

Ad. 8. Napjainkban büntetésre méltó esetek nem fordultak elő, ebből kifolyólag büntetéspénzeket, mert nem voltak, felhasználnunk sem lehetett.

9. pont. Mivel lehet indokolni, hogy a miseszolgálat 7 órai időpontja a szabályzat ellenére megváltozott, és kinek engedélyével?

Ad 9. Hogy kinek engedélyével változott meg a miseszolgálat 7 órai időpontja, azt Méltóságodnak, mint aki abban az időben vagy legalábbis ahhoz közelebb esőben kanonokoskodott, jobban kell tudnia, mint nekünk. Hihető, hogy a 7 órának 9-re való áttétele a püspöknek a káptalannal való közös megegyezése alapján azért történt, hogy mind a hívek, mind a miséző kényelméről és buzgóságáról is történjék gondoskodás. Elődeinknek ehhez az intézkedéséhez ragaszkodunk ma is, és nyomdokaikat hűségesen követjük.

e-archívum

10. pont. Vajon a 4. pontban előírt alapítványi miséket kötelességszerűen mindig elmondották-e, ellenkező esetben a hanyagokat megdorgálták, megbüntették, vagy a püspöknek feljelentették-e? Továbbá ahol azt írja elő: „a karimát annak rendje-módja szerint végezzék”, mindenkor karéneket alkalmaztak-e? Ha igen, ezt a karimát és éneklési kötelességet miért hagyták abba?

Ad 10. E pont rendelkezéseinek mindenkor mindenki eleget tett, és a kebelbeli alapítványi miséket kötelességszerűen elvégezte, ha pedig – feltéve, de meg nem engedve – valamelyikünk mégis elmulasztotta volna, vajon hogy feljelentették-e a püspöknek, jobban kell annak tudnia, akinek feljelentették, mint nekünk.

Ami pedig a karimát illeti, káptalanunk a karima- és énekkötelezettségét (már amilyen mértékben eddig be volt vezetve, és amilyen időszakokban használatos volt) egyáltalán nem mulasztja el ma sem.

11. pont. A 13. fejezetet illetőleg keletkezett-e valaha a kanonok urak között vetélkedés, viszálykodás, egyenetlenkedés, gyalázkodás? Ha a püspöki helynök a jó viszony helyreállítása és a harag megszüntetése céljából már előbb háromszori figyelmeztetést előrebocsátott, először 4 forintra, másodszor – ha nem javult meg – a püspöki helynök és kanonoktársai között felosztandó 12 forintra megbüntette-e a megátalkodottat? Ha igen, de mégsem tért észre, az ilyen rossz példát feljelentették-e a püspöknek?

Ad 11. Olyasfajta vetélkedések, veszekedések, egyenetlenkedések és gyalázkodások – legalábbis tudomásunk szerint – nem fordultak elő, melyek, előrebocsátva a hármas figyelmeztetést, pénzbüntetésre, és ismételten be nem következett javulás esetén nagyobbra méltók lettek volna, még kevésbé olyanok, amelyek, semmibe sem véve a javulásnak ezeket az enyhébb eszközeit, a püspök figyelmére szorultak volna.

12. pont. A 15. fejezetre utalva vajon a tisztaság elleni vétkek elnyerték-e büntetésüket, avagy előzetes figyelmeztetés után a püspöknek is tudomására hozták-e?

Ad 12. Erre a pontra válaszolni a káptalan nem tud, mivel az a káptalant megalázza, jó hírét, tisztességét és becsületét sérti és kisebbíti (nem is tudjuk, kinek az agyából pattanhatott ki), sőt kéri Méltóságodat, hogy ne csak a káptalannak küldött kérdőpontok közül, hanem saját kéziratából is hagyja ki és törölje.

13. pont. A 19., 22. és 23. fejezetre vonatkozólag a székhelyükön nem tartózkodó kanonokok, akikről ott történik említés, hetességük sorrendjét megtartják-e, és részesednek-e a főjövedelmekből? Kik voltak ilyenek? Miért és mikor szűnt meg az a szokás, hogy egyes kanonokok székhelyüktől távol laktak?

Ad 13. Az 1611. évben tartott nagyszombati tartományi zsinat alapján 4 idegenben lakó kanonok volt, akiket a paphiány miatt székhelyükről lelkipásztorkodás céljából kihelyeztek, vagy ilyen vidéken idegenben lakók azok is, akik a püspöknek oldala mellett teljesítenek szolgálatot, ha az távol lakik székhelyétől.

Az első csoportba tartoztak, akikről – mint Méltóságod tanúsítja – *statútumaink* idézett fejezetei beszélnek: Hajmáskérre Kardos György[142] olvasó-, Zalaegerszegre a püspöki helynök, harmadik Tapolcára, negyedik Fülére helyeztetett ki.

A második csoportba tartozott – emlékezetünk szerint – Méltóságod elődjénél az új éneklőkanonok, Méltóságod mellett pedig az utolsó kanonok.

[142] „Helyesen Gergely" – Pfeiffer saját megjegyzése.

Statútumaink értelmében ezek mindnyájan kötelesek voltak hetességüknek eleget tenni. Arra a kérdésre azonban, hogy az előbbiek csakugyan eleget tettek-e, helyettük nem válaszolhatunk. De azt már biztosan tudjuk, hogy a második csoportbeliek helyettessel elvégeztették kötelességeiket, és a főjövedelmekben részesedtek is, mivel a bentlakó tényleges hat személy közül költöztek vidékre az említett hivatalok betöltésére. Az elsőkre vonatkozó szokás attól fogva, hogy a papság száma növekedni kezdett, elenyészett, a második szokás a püspök tetszése szerint egyszer-másszor megtalálható. Hogy azonban Méltóságod tiszteletbeli kanonokjait összehasonlítás útján ezeknek a nem székhelyükön tartózkodóknak sorozatába számítanunk nem lehet, nem mi, hanem Méltóságod állítja, mikor kinevező okmányukban világosan kimondja, hogy a tiszteletbeli kanonokságot adományozza, de a javadalom minden reménye és elvárása nélkül, márpedig ha nincsen jövedelmük, nem kötelesek kötelességet vállalni, viszont ha nem vállalják, mert hiszen a hivatal miatt adják a jövedelmet, nem részesülhetnek a főjövedelemben sem. De ezen felül, hogy szabályzatunk nem szól az olyan hasonló, nem székhelyükön lakókról, mint amilyenek ma a tiszteletbeliek, maga Méltóságod ismeri el, mikor 1760. augusztus havának 11.-én így szól: eddig nem léteztek, csak azóta, hogy Méltóságod püspökségének kezdőidejétől fogva divatba hozta.

14. pont. Ugyancsak a régi statútumok 22. fejezete megtiltja, hogy egyes kanonokok önhatalmúlag rendelkezzenek az alkalmazottakkal. Hanem az egész káptalan a szükség szerint együttesen állapítsa meg, milyen munkásra van szükség. Vajon ezt az előírást megtartották-e szabály szerint, vajon a káptalani tagok közül mindegyik kikérte-e az egész káptalan hozzájárulását és beleegyezését, vagy pedig önkényesen utasítja az alkalmazottakat mindenféle munkára.

Ad 14. Minden bizonnyal az egész káptalan előzetes tudtával és beleegyezésével, mégis a Trid. Zsinat XXV. ülés jobbágy VI. fejezetének és az 1647. évi hazai törvénycikkeinknek értelmében vesszük igénybe alkalmazottaink munkáját és szolgálatait.

15. pont. Mivel a javadalmat a hivatal fejében adják, az egyháziak állásának megfelelően a római anyaszentegyház felfogása szerint vajon nem legkivált abban nyilvánul-e meg ez az elv, hogy a társas- és székeskáptalanokban teljes egészében a karimát megtartsák?

Ad 15. Tudjuk is, valljuk is, hogy a római anyaszentegyháznak és kánonoknak azt az előírását, hogy a karimát a kanonokok végezzék, aminthogy mi azon módon, ahogyan a társas- és székeskáptalanok ebben az apostoli királyságukban a nemzeti zsinatok erejénél fogva tartani szokták, kész-

ségesen elfogadjuk és követjük a jövőben, ha szabályzatunk 2. fejezetének tisztázandó feltétele múlhatatlanul bekövetkezik.

16. pont. Vajon a régi statútumok szerint a kanonokok a zsolozsmát stallumaikban felváltva énekelték-e? Ahol pedig szó van a „kanonokok elégséges számáról", hogyan kell értenünk, hogy hány volt az elégséges?

Ad 16. Statútumok sehol sem írják elő, hogy az egész zsolozsmát karban kell énekelnünk, hanem csak annyit mondanak, hogy a szentmise és vecsernye alatt énekeljünk valamelyest, hogy a nép ettől az énekünktől áhítatra gerjedjen, ha pedig nem akadnának énekesek, akkor arra buzdít, sőt előírja, hogy abban az esetben a vecsernyét, nagyböjt idején pedig a *completoriumot* maguk a kanonokok énekeljék, ha elegendő számban vannak jelen.

17. pont. A harmadik fejezetben szó van a karima elhanyagolásáról, előírja, hogy azt, aki az istentiszteletektől fél napig elmarad, azt a püspöki helynöknek hármas figyelmeztetés után 25, ha egész napig, 50 dénárra kell büntetnie. Vajon ilyes eset előfordult-e már ebben a káptalanban? Vajon ezt a szabályt betartották-e? Vagy továbbá akadnak-e most ebben a káptalanban rendetlen, hanyag és kötelességmulasztók, és ezek elveszik-e büntetésüket?

Ad 17. Egyet sem ismerünk magunk között olyan kötelességmulasztónak, akit a püspöki helynök figyelmeztetése után statútumaink 3. fejezetében részletezett büntetéssel kellett volna kötelességére szorítanunk, ilyen eset tehát nem fordulván elő, ilyes pénzbüntetésre nem került sor, de ellenszegülő, megátalkodott és hanyagok sem találhatók közöttünk, amiként már mondottuk.

Archívum 2025

18. pont. Vajon akadt-e olyasvalaki, akit a 3. fejezetnek rendelkezései szerint, mivel elhanyagolta kötelességét, a püspöki helynök hármas figyelmeztetése után valaha is feljelentettek volna?

Ad 18. Méltóságod jobban tudhatja, mint mi, mint akinél ti. fel kellett jelenteni, ha ezen a címen valakit is egyáltalán fel kellett jelentenünk.

19. pont. Ezek előrebocsátása után vajon ebben a mi székesegyházunkban – közbevetve az eddig szokásos ájtatosságot – megszervezték és fenntartották-e a karimát? Ha nem, miért hanyagolták el? És vajon nem kell-e, már csak azért is, hogy a kanonokok lelkiismeretüket megnyugtassák, legalább jövőre felállítani, megszervezni és fenntartani?

Ad 19. Mivel statútumaink második fejezete azt írja elő, hogy a zsolozsmát mindaddig kell magánosan elmondani, amíg nem lesznek énekeseink és azoknak fizetése és ellátása, így tehát mivel eddig nincsenek énekeseink, sem fizetésük, sem ellátásuk, mind ez ideig az istentisztelet nem másképp,

hanem amint statútumaink idézett fejezete említi, tartottuk meg. Visszautasítjuk tehát, hogy lelkiismeretünk ebben az ügyben veszélyben forogna, ha továbbá az énekesek fizetésének és ellátásának hiánya miatt karunk nincs is, csupán azt ismerjük el, hogy kötelességünk fenntartani, ha már meg van szervezve, de nem vagyunk kötelesek a kart fel is állítani és megszervezni.

20. pont. Vajon a káptalan könnyebbségére nem látszik-e hasznosnak és szükségesnek újonnan kineveznünk egy káplánt, akinek állását fél kanonoki résszel kellene megszerveznünk és annak rendje-módja szerint teljesítendő kötelességeit és szolgálatait körülírni?

Ad 20. Nagy szükségünk volna olyan legújabb időben alkalmazott káplánra, aki a káptalannál töltene be állást, káptalanunk eziránt ismételt esetben folyamodott is Méltóságodhoz: ha meglesz, a káplán jutalmát, fizetését meg fogja kapni.

21. pont. Mivel a jog szerint az elődök az utódok hatalmát nem korlátozhatják, és tekintély szállott át, ebből kifolyólag nem volna célszerű ennek a káptalanunknak idők folytán elavult és a mai körülmények között egyáltalán nem megfelelő, régi statútumait már csak a világosabb szövegezés érdekében is átdolgozni?

Ad 21. Abból a tételből, hogy egyenrangú az egyenrangúnak nem parancsol, senki sem következtetheti, hogy az elődök jogbitorlást, jogcsorbítást követnek el utódaikkal szemben, ha üdvös és hasznos törvényeket hoznak: hiszen eszerint az országok összes régi törvényeit el kellene vetnünk, sőt a pápák régi határozatait eltörölnünk, mint olyanokat, melyek az idézett fejezet szerint az egyenlő törvényhozói hatalom szempontjából véve a dolgot, említett utódaikra nézve jogcsorbítók és kifogásolhatók, ennek következtében a világon semmi sem volna állandó, magában az egyházban semmi szilárd, jogszerű, hanem az ember törvény által szabályozandó élete a törvényhozók élettartama szerint örökkön-örökké csak kezdőlépéseken folyna, amiként tehát ebből nem következik, hogy a korábbi királyok és pápák törvényeit és határozatait az utóbbiaknak el kell törölniök és újakat állítván helyükbe a régieket feledésnek adni, éppen úgy nem gondoljuk, hogy ennek a fejezetnek alapján kellene káptalanunk régi szabályzatát eltörölni, hanem ha abban olyasmi akad, ami a körülményeknek nem felel meg, avagy nem világos, nem szabatos, a hasznost a hibás miatt nem kell hibáztatni (37. fej. de R1 in 6.), de különben is a szokás, ami minden törvény legjobb magyarázója, a mindennapi és oly gyakori használat segítségével megmagyarázva világosnak és alkalmasnak mutatkozik, hozzájárul még az eskü szentsége, mellyel köteleztük magunkat megőrzésükre és megtartásukra.

2025

Ezek előrebocsátása után úgy rendelkezünk, hogy a káptalan válaszában azt a módszert kövesse: hogy minden egyes fent említett és részletezett kérdéseinkre, részeire, pontjaira ne csak pusztán, szóbelileg saját véleménye alapján válaszoljon, hanem a kánonjog, apostoli döntvények alapján törvényes utalásaikkal és vonatkozó idézeteikkel együtt, hogy szem előtt tartván azokat, komolyan, mérlegelve és kihámozva súlyuk értelmét, lélekben teljesebben és tökéletesebben alkalmazkodhassunk.

Biró Márton s. k. veszprémi püspök

Arra nézve, amit Méltóságod kérdőpontjainak általános záradékához told, hogy ti. válaszunkat a feltett kérdésekre és pontokra csak a kánonjog és apostoli döntvények alapján, törvényes utalásokkal és szövegidézeteikkel adjuk meg, bevalljuk, hogy nem tehetjük meg. Mert miképpen lehetne a kánonjog és apostoli döntvények alapján kimutatni, statútumaink bizonyos cikkelyeiből kihámozni, hogy ez a káptalan meghatározott számú volt-e, avagy nem. Másképpen lehetne továbbá valamelyest kivenni Péterffyből, hogy statútumainkat Széchenyi megerősítette, vagy sem, hogy a káptalan régi jövedelmei ezekben az években gyarapodtak-e, mit és mennyit kaptak a régi kanonokok? Éppen ez áll a többi megadott kérdésről és pontokról is – legalább mi úgy látjuk –, sehol, az egész jogban és apostoli döntvényekben nem tárgyalják a kérdéses anyagot, tehát teljességgel fel vagyunk mentve az alól a kötelesség alól, hogy ezek alapján tárgyaljuk.

Ezeken kívül az időközben leadott kérdésekre teljes tisztelettel válaszolva válaszunkat ide zárjuk.

Hogy Méltóságod kegyes parancsának engedelmeskedjünk, fiúi alázattal és tisztelettel igyekeztünk részletes előadásunkkal mindenben eleget tenni, ha válaszunkban ennek ellenére mégis akadna, ami nem eléggé indokolt és pongyola, azt az idő rövidsége és Méltóságod jósága elnézi.

Ami pedig azokat a statútumokat illeti, amit három nappal előbb titkárával azon a káptalani gyűlésen olvastatott fel, amelyet Méltóságod azért hívatott egybe, hogy ennek az egyháznak engedélyezett 4. oszlopos méltóságáról szóló pápai bullát felolvassák és kihirdessék, és egynéhány bútordarabot és szent edényt ennek az egyháznak átadasson, már előszavában kiérezzük, amint végén is azt tartalmazza, mintha velünk kölcsönös megbeszélés alapján állítottak volna egybe, és a mi beleegyezésünkkel és hozzájárulásunkkal szerkesztettek volna meg, mivel azonban velünk sohasem közölték, nem is előzetes tanácskozásunkkal állították össze, mi magunk sohasem láttuk, még kevésbé szerkesztettük, ha ennek ellenére a hetedik kanonok jövedelmeinkből kihasítandó jutalékra mégis kineveztetni és beiktattatni merészeltetnék

szerzett jogunk súlyos és nyilvánvaló megrövidítésére és kárára. Egyébként mindenben alázatos fiúi tisztelettel határozottan kijelentjük, hogy ezeket a felolvasott statútumokat, amik legkisebb mértékben sem tökéletesebbek abban, ami életünket és méltóságunkat érinti, nem fogadjuk el, hanem az előbbiek szerint, amelyeket minden egyes kanonok jogával megerősítettek és már szinte egy évszázad használata folytán jóváhagytak – és amelyeket még Méltóságod is, amint az első pontra vonatkozó válaszunkból bővebben kitűnik, irataiban ismételten és gyakran kifogás nélkül érvényben lévőknek ismert el, élni és azokban megmaradni akarunk, és a hetedik kanonoki állás megszervezése és betöltése ellen hasonló tisztelettel tiltakozva fenntartjuk magunknak ezen jogunk minden tisztességes úton-módon való megtartásának és védelmének lehetőségét.

Ami pedig a kar bevezetését illeti, kedvezően akarjuk megoldani oly módon, amint alázatos nyilatkozatunkban kifejtettük. Ebben maradván, méltóztassék Méltóságodnak az intézkedést a püspöki helynök ügybuzgóságára bízni, és más ügyekben is, kivált azokban a fontosabb ügyekben, amelyek egyházunkra és káptalanunkra vonatkoznak, idegenek mellőzésével az ő tanácsát és segítségét igénybe venni.

Méltóságod bizonyára halhatatlan és örök emléket szerzett magának azzal, hogy jegyesének, e székesegyháznak dicsőségét még jobban emelendő és ezen káptalan díszét növelendő, a 4 oszlopos méltóság díszéül a római szentszéktől atyai kegyességéből kifolyólag saját költségén és kiadásaival 4 infulát kiharcolni méltóztatott, amiért Méltóságodnak lehető legnagyobb örök és alázatos köszönetet mond ez a káptalan mind saját, mind jövendő utódai nevében, abban a reményben, hogy utódai is ily nagy jótevőjükhöz méltóan emlékeznek meg. Éppen ezért, hogy ez az ilyen kitüntetéssel megtisztelt káptalan állásának és méltóságának megfelelőképpen viselhesse gondját, és a kánonok előírása szerint állásainak megfelelően élhessen, kérjük Méltóságodat, hogy amikor arra szánta magát, hogy székesegyházát és káptalanát új dísszel és ékességgel díszítse, ruházza fel, ne akarja azt, ami annak fenntartásához szükséges, kisebbíteni, ezért a mi sérelmünkre tervezett 7-ik javadalmas kinevezésétől elállni méltóztassék, régi statútumaink átdolgozását ne sürgessük, és így minket ősi jogainkban meghagyni és öregség terhelte éveit minden megaláztatás kizárásával békében, csendességben és lelki nyugalomban végigéljük, hogy így Méltóságod fiai iránt érzett atyai jóindulatát és szeretetét örömmel tapasztalhassuk, és ezt tapasztalván őszintén kimutathassuk, hogy fiúi tiszteletünk minden egyébben Méltóságod óhajának tétovázás nélkül engedelmeskedik.

VFL 2025
e-archivum

Az 1780. évi vizitáció fordítása

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

Pfeiffer János püspöki levéltáros fordítása az 1779. évi vizitációról

[VFL VIII.31. 33. doboz]

1780.

1.) A veszprémi székesegyház keletkezésének idejét pontosan nem határozhatjuk meg, de hogy 1001-ben már létezett, következtethető abból az oklevélből, amelyben Szent István a somogyi tizedet a pannonhalmi apátságnak engedte át. Hogy azonban ezen intézkedése folytán Szent Mihály egyháza rövidséget, püspöke pedig jogtalanságot ne szenvedjen, kárpótlásul *Curt*-ot (*Cort*-ot) adományozta nekik. Ebből és négy másik oklevélből, melyet átiratban őriz a káptalan, megállapítható, hogy első királyunk Szent Mihály főangyal tiszteletére építtette és ajánlotta fel, négy várossal és nagy birtokokkal gazdagította.

Így tehát székesegyházunk István első királyunk bőkezűségének és apostoli buzgóságának műve, s őt tiszteljük mint első megalapítóját.

Írásos bizonyítékaink az egyház felszentelésére nézve nincsenek. Mindamellett hihető, hogy az előírt felszentelés szertartását nem mellőzték; támogatja ezt a feltevést a szent király buzgósága, másrészt a többi, újonnan szervezett püspökségek között kimagasló volta, mivel ezt mintegy a helyén állt régi egyház megújításának szánta.

Hihetőleg István első veszprémi püspök, akit első királyunk oklevele szentnek és kiválónak tisztel, szentelte fel. Aminek máig fennmaradt évfordulóját – amint őseinktől átvettük – húsvét utáni negyedik vasárnapon üli meg az egész egyházmegye.

Nem bizonyos, hogy olyan alappal rendelkezett volna, mely kizárólagosan a templom fenntartását és egyéb szükségleteit szolgálta volna. Mégis minden kiadását fedezhette abból, amit István előbb említett oklevelében a püspöknek és egyháznak adományozott.

Ezenkívül Szent István felesége, Szent László és felesége: Adelhaid, ezek utódai: királyok, királynék, ország nagyjai, köznemesek egymással versengve tekintélyes ingatlanokon kívül annyi tőkét és egyházi kincset hordottak össze, hogy el sem hinné senki, ha IV. László király oklevele (melyet másolatban mellékelünk) minden kétséget el nem oszlatna. Az oklevél tanúskodása szerint székesegyházunknak 1276-ban volt tizenöt színarany, gyöngyökkel és drágakövekkel ékesített kelyhe, 20 ezüst kelyhe,

20 arany körmeneti keresztje, füstölő aranyból 3, ezüstből 4; egy arany szenteltvíztartó asperzóriummal, 4 színaranyból gyöngyökkel és drágakövekkel ékesítve, 11 színezüstből, 60 gyönyörű, arannyal átszőtt *dalmatika*, ugyanazon anyagból és munkával készült *subtilia*. Ugyanannyi *subtilia* aranyozott bársonyból a mindennapi használatra, 70 tarka, többnyire egyvégtében szövött *de exameto* függönyök, melyeket drága és széles aranyos áttörés (hímzés?),[143] gyöngyök szegélyeztek. 90 arannyal áttört bársony *cappa*. Szent Mihály oltárának 10 pár abrosza *de exameto purpura et de baldigno deaurato* terítővel *de syndona* kéztörlőkkel (*manutergiis*), melyeknek arany rojtjai és csipkéi voltak, *et appendiciae manutergiorum aereae*, 60 pár díszoltárterítő, 60 pár arannyal áttört papi, diákonusi, subdiákonusi és acolythusi ruha vegyesen, egy nagy új görög szőnyeg a használt 24-en kívül; 3000 márkát érő egyházi könyv és más mindenféle Szent István király idejétől kezdve a királyok és hívek bőkezűségéből gyűjtött műkincsek, melyek felbecsülhetetlenek.

Az így megalapított és berendezett székesegyházunk, noha IV. László oklevele szerint a tatárok betörése folytán nem kevés kárt szenvedett, mindamellett Szent Mihály védnöksége alatt lelki és testi javakban növekedve öt évszázadon át egészen a mohácsi csatáig virágzott; ezután, 1544 körül püspökjelöltje, Kecseti Márton minden arany, ezüst edényéből, kincseiből, felszereléséből, melyeket Pozsonyba szállított biztosításuk ürügye alatt, kifosztotta; majd utóbb 1552-ben, mikor Vass Mihály kapitány árulása folytán július elsején – amint Oláh Miklós krónikája elbeszéli – török kézbe került, a *faede* elpusztult és feledésbe merült.

E súlyos csapás súlya alatt, mivel azok a kanonokok, akiket a megélhetés hiánya – hiszen a káptalan birtokait a megelőző esztendőkben idegenek ragadták el – vagy az ellenségtől való félelem meg nem szalasztott Veszprémből, egyrészt mint Rezi Gál örsi prépostot, Pesti Albert fehérvári főesperest, Zákán Istvánt, Paksi Balázst rengeteg néppel megölték, Mámai Péter Budán börtönben halt meg, Szepetneki Gáspár püspöki helynök utóbb megszabadulva, az 1554 évi egyházlátogatást végezte[144], Békállai Gál fogságba esett, mások elszéledve meghaltak, s mivel velük a káptalan pecsétje is elpusztult, a káptalan teljesen megsemmisült.

Így elpusztulva mintegy Isten büntetéseként a nép bűnei miatt 78 évig holtan hevert, és mivel kivált a kálvinisták az egész veszprémi egyházmegyében nagyon elszaporodtak, úgy látszott, fel sem támadhat. De a haragvó Isten megkönyörült rajta, támasztott egy olyan férfiút, aki ennek

[143] Pfeiffer saját kérdőjeles megjegyzése.

[144] Ez a rész a Pfeiffer-féle fordítás gépiratában így, tollal kihúzva szerepel; később, az oldal alján bárminemű utalózás nélkül ceruzával megismételte. A vizitáció szövegében azonban nincs nyoma.

a szentélynek szétszórt köveit összeszedte. Idősebb Kissenyei Senyei István veszprémi választott püspök személyében, kinek folyamodására II. Ferdinánd rendeletet adott ki a veszprémi egyház és káptalan helyreállítására, amit 1630. január 5-én a püspök végre is hajtott.

Ekkor – már amennyire az akkori szűkös viszonyok megengedték – helyreállítva és felszerelve, kiengesztelve az egész 17. században át istentisztelet célját szolgálta, míg a 18-ik század elején keletkezett szörnyű belháborúk ismét romba döntötték. Heister, a császári seregek vezére, már akár a nagyprépost meggondolatlan feleletétől vagy a felkelők ellenállásától feldühödve tüzes golyókkal felgyújtotta, és így ami a török pusztítás után megmaradt az ősi emlékek felséges nyomaként, majdnem teljesen megsemmisítette. Szinte 20 évig maradt ez egyház ebben a romállapotában, amikor Esterházy Imre, 1723-ban kinevezett püspök tetemes költséggel a mai nagyszerű állapotába hozta, a felirat szerint még abban az esztendőben: „Kegyesen felékesíttettem romjaimból."

A restaurálás idején sem ingó, sem ingatlan vagyonnal, sem tőkével nem rendelkezett, hanem csak lassacskán, éspedig Volkra Ottó püspök hagyatékából 4000, Nagy Ferenc és Istvánéból 2600 forintot szerzett. Ez az összeg utóbb Koller Ignác püspök, azután több kanonok adományából 79.660 forint és 50 dénárra növekedett, és 5-6 százalékos kamattal a mellékelt kimutatás szerint évenként 4183 forint 89 dénárt hozott.

Egyébként ennek a székesegyháznak különleges kiváltságai nincsenek, de élvezi mindazokat a jogokat, amelyeket a magyar székesegyházak általában élveznek.

A püspök megjegyzi, hogy a kihelyezett tőkék közül több megfelelő biztosíték nélkül van kiadva. Legyen gondja a káptalannak, hogy ezeket felmondja, és összes tőkéit a lehető legnagyobb törvényes biztosíték mellett adja ki.

2.) A felső templomban 7 oltár van, az alsóban egy; a főoltár márványból készült, közepén *Szent Mihály* képe, amelyet Törej László végrendeletileg hagyományozott 8000 forintján Koller püspök 2000 forintnyi segélyével festetett, és az előírt szertartás szerint az oltár asztalával együtt felszentelt. Ugyancsak található még két mellékoltár a szentélyben, mely az alatta lévő altemplommal együtt Szent István templomából maradt meg. Egyikük felmenet jobbról Szent György vértanú, a másik balról eső Szent Márton tiszteletére épült. Negyedik a templom hajójában Szűz Mária mennybeviteléről örökös kiváltságokkal van felruházva. Az ötödik az Istenanya, a hatodik Szent Imre herceg, a hetedik Nepomuki Szent János vértanú tiszteletére. Az előbbi kettő a főoltár lecke-, a másik kettő az evangéliumi oldalán áll. A nyolcadik az altemplomban, ahová oldalaslag vezetnek le lépcsők, és Jézust ölében tartó Szűzanya tiszteletére van

VEA 2025 e-archívum

rendelve. A főoltár kivételével ezek mind faoltárok. Lepecsételt, ép, sértetlen kő ereklyetartóval, három rend abrosszal és egyéb illő felszereléssel el vannak látva.

3.) Úgy a nyilvános imádásra szánt, mint az áldoztatáshoz szükséges Eucharistiát kéthetenként, sőt gyakrabban is megújítja a plébános; de hogy valamilyen hiba elő ne fordulhasson, az imádásra szánt szentségnél az ellenőrzés az őrkanonok kötelessége. A szentséget a főoltáron és az altemplom oltárán tabernákulumban, szoros zár alatt tartják, mindkét helyen az oltár előtt öröklámpa ég állandóan; olajáról, az istentiszteletnél és egyéb célra használt gyertyáról – kivéve a tömjént, a vasár- és ünnepnapi konvent- és a 3 káptalani miséknél használt viaszgyertyát – a templom bevételeiből az őrkanonok tartozik gondoskodni.

4.) A misebort az őrkanonok szerzi be azon a 30 forinton, amit a templom jövedelméből püspöki beleegyezéssel a káptalan utal ki. Az ostyáról az alsekrestyés gondoskodik, aki ezért évente 15 forintot kap.

5.) Az apostoli szék jóvoltából 6, évenként visszatérő naphoz kötött teljes búcsú van: 1.) húsvét vasárnapja után 4-ik vasárnap, amikor egyházunk felszentelésének emlékünnepét tartjuk; 2.) Védőszentjének, Szent Mihálynak napján; 3.) Magyarok Nagyasszonyakor; 4.) Szent Anna, az egész egyházmegye védszentjének napján; 5.) Szent György vértanú ünnepén; 6.) Szent Imre herceg napján. Mindezekről a búcsúkról VI. Pius jelenleg uralkodó pápánktól okleveleink vannak, *et per septennium valitura.*

Különleges vallásos egyesületeink, társulataink (kongregációk, konfraternitások) nincsenek ugyan, de fennáll a Biró Márton püspök alapította Szentháromság ájtatosság, melyet a nép az egész egyházmegyében buzgó ájtatossággal végez. Ez alkalommal naponként fél hét órakor misét mondanak, mise elején a kántor előéneklése mellett a nép az előírt *hymnus* egy versét énekli, azután a rózsafüzért mintegy két karra oszolva hangosan a mise végéig imádkozza; mise végeztével a köztiszteletre kitett cibórium előtt elmondják a *Szentháromság litániáját*, mi után a pap áldást ad; végezetül az előírt *hymnus*nak egy-két versszakát eléneklik.

Másik ájtatosság az egész egyházmegyébe bevezetett örökimádás ájtatossága, melyet minden év januárjának elsején 24 órai imádással végeznek teljes búcsúval összekötve.

6.) A templom épületének (*fabrica ecclesiae*) gondviselője az őrkanonok. Ha tehát a templom épületében, szent edényeiben, bútorzatában, harangjaiban igazítani való akad, gondoskodni köteles ugyan, de saját tetszése és akarata

szerint mégsem foganatosíthatja, hanem – kivált, ha nagyobb újításokról, igazításokról van szó – a káptalantól kell utasítást kérnie. Kisebb kiadásokhoz nem szükséges a káptalan jóváhagyása, azonban időszakonként be kell jelentenie, hogy az olvasókanonok számba vehesse.

Hat harangja van összesen: a legnagyobb 95, a második 55, a harmadik 18, a negyedik 10 mázsás, amelyeket Esterházy Imre hercegprímás még veszprémi püspök korában, a veszprémi püspökség jövedelméből szerzett be és a templom két tornyában helyezett el; az ötödik 2 mázsás, a hatodik 50 fontos. Temetés alkalmával, ha a 4 elsőt húzzák meg, minden harangozásért 1 forint 50 dénárt, ha csak a három kicsit húzzák meg, három harangozásért 20 dénárt kell fizetni. A templomon belül két kripta van, amelyekbe – mivel a legújabb királyi rendeletnek megfelelően még nincsenek átalakítva – nem temetkezhetnek, az egyikbe csak kanonokok, a másikba 12 forint lefizetése mellett világiak is. Mind ez az összeg, mind a harangozásból befolyó a templom jövedelme, és annak céljaira fordítható.

A 6-ra megjegyzi a püspök: a kanonokok kimagasló személyisége magával hozza, hogy tetemeik illő helyre temettessenek, e célból a székesegyház egyik kriptáját az odatemetett holttestektől minél előbb meg kell szabadítani, azokat onnan el kell takarítani és további használatra alkalmassá tenni.

VERITAS 2025 e-archívum

7.) Aranyedényei és egyéb egyházi felszerelései nincsenek, mindamellett ezüstkelyhei, keresztjei, cibóriumai és monstranciái, valamint püspöki, papi, szerpapi ruháiról és mindenféle szükséges felszereléseiről – mindezek számát, alakjukat egyenként felsoroljuk a mellékelt kimutatásban – gondoskodás történt.

Inventarium sacrorum vasorum argenteorum etc. (lásd szó szerint a latin szövegben 14 – 19. l.[145]; itt azt csak kivonatosan közöljük magyarul).

A kis sekrestyében közönséges használatra 44 miseruhakészlet pluviálékkal, két-két dalmatikával és egyéb kisebb darabokkal; a nagy sekrestyében a díszesebb főpapi miséhez való teljes készlet száma 46-ot tett ki, különféle színű cipőkkel, kesztyűkkel. Amennyire szűkszavú leírásokból kivehetjük, alapanyagukként emlegetik az arany-ezüst szövetet, melyet piros rózsák tarkítanak, fehér, sárga, piros, zöld, viola, fekete selymeket arany vagy ezüst átszövéssel, simán vagy virágdísszel tarkítva; említenek nehéz, színes, virágos damasztokat és egyszerűbb selymeket. Szegése mindnek arany vagy ezüst, zsinór vagy csipke, úgyhogy könnyen elképzelhetjük az akkori barokk ízlés színpompáját.

Egy régi és egy új *umbella* van, ez utóbbi rúdja aranyozva, szövete tarka selyem arany rojtokkal.

[145] Pfeiffer a saját gépiratára hivatkozik. Az eredetit lásd kötetünk 113. oldalán.

Egy fekete lepel a *tumba* leborítására.

Fehérnemű is szép számmal akad. 49 új és viseltes alba között két széles, drága csipkével szegettet emel ki, 1 régi *elegans*-t, 10-nek finom minőségű a csipkéje, a többié közönséges. *Amictus* durvább szálú 67. Abroszok, fehér, piros oltárterítők, *superpelliceum*ok, egyházfiak, ministránsok, énekesek tunikái stb., és két velencei szőnyeg a főoltár elé egészíti ki a leltárt.

Ónszelence 3-3 van, amelyekben *szent kenetek* készülnek, illetve őriztetnek.

Rézből van 3 *szenteltvíztartó*, 2 *aspersorium cum setis*. Mosdó a misézők hasznára 1. Nagy csengettyű 1; kicsi 7. *Quadratus* új 12.

Misekönyv található összesen 9; gyászmisekönyv 8. *Canon missae cum praefationibus* 1. *Canon missae pontificalis* 3.

A karhoz tartozó könyvek: nagy *antiphonale* a *laudes*hez 1; kis *antiphonale* 1. A *lamentatiok* és *passio*k könyve 4. Liber pontificalis 1. Missale Romanum 1. Breviarium 4. Rituale 1. Partes breviarii in 4. *Martyrologium Romanum* 1.

A karhoz tartozik: 10 teljes mise. 1 *Gloria* és *Credo* nélkül, 1 *Agnus Dei* nélkül. *Litania* 4. *Salve Regina* 2. *Te Deum* 2. *Regina coeli* 2. *Vesperae* 6. Requiem 1. *Dies irae* 1. *Miserere* 1. *Offertoria latina* 16. *Symphoniae cum partibus et canticis* 9.

Integrae cum psalmis sacra compacta 6. *Offertoria compacta* 2. *Tantum ergo* 8. Koller püspök adományozta 6 mise.

Hangszerek: Hegedű 2. *Basatel* 1. Kürt 4. *Penes tubas circuli* 2. *Stekel parvae* 6. Dob 4. Dobverő 2. Trombitaszáj 2. Dobtartó 2.

A főoltárhoz tartozó fadíszek művirágaikkal és állványaikkal.

A szentségház felett 1 nagy kereszt. A főoltárhoz való 6 fa gyertyatartó, továbbá minden oltárhoz 2-2.

Mindezek a szentedények, felszerelések, kivéve amelyek válaszaink szerint máshol őriztetnek, kellő rendben, tisztaságban a székesegyház két oldalához épített sekrestyében szekrényekben őriztetnek. A szent öltözetek mosatása az őrkanonokra tartozik, ő végezteti a templom költségén. A költségeket a templom pénztára fedezi, úgy azonban, hogy ha a beszerzés vagy igazítás nagyobb összeget igényel, a káptalan és püspök jóváhagyását kell kikérnie.

Ereklyetartó van 5, három szentségmutató alakú ezüstből, művészi kivitelben készült. Az első a Szent Kereszt, a másik Szent Anna ereklyéjével. Ezek az egyház költségén szereztettek be. A harmadikat Horváth Pál éneklőkanonok 100 forintért vette, és Bajzáth József püspök copertinói Szent József ereklyéjével látta el.

A másik kettő szentségház alakú ébenfából, mór díszítéssel készült. Ezüstlemez arany-, ezüstberakással, felül kétoldalt egy-egy ezüstangyal,

VEAB 2025 e-archívum

középen Szent Orsolya, felül Szent Lambert, a másik közepén Szent Julianna, felül pedig Szent Didák ezüstszobrával, az első Szent Lambert, Szent Fidél, Szent Orsolya, a másik Szent Didák, Szent Julianna és Szent Fidél ereklyéjét foglalja magában, sok különböző nagyságú keleti *unionibus* dísszel. E két ereklyetartót Bajzáth püspök Mária Terézia magyar királynétől, a császári kincstárból szerezte, és szeretete zálogául ennek az egyháznak adományozta. Mindezek az ereklyék hitelesek és ajánló levelekkel ellátottak. A nagy sekrestyében őrzik szekrényben elzárva. Nagyobb ünnepek alkalmával, amikor a Szentség nincsen kitéve, az oltárra helyezik, hogy a hívek megcsókolhassák.

A káptalanról

[1.)] Kétségtelen, hogy a káptalant első, szent királyunk az egyházzal együtt alapította. Hogy melyik esztendőben, és hogy hány kanonokkal, írásos forrásokból nem lehet megállapítanunk; de szinte biztosra vehető, hogy 1009-ben, amikor első szent királyunk kiváltságokkal és birtokokkal látta el az egyházat. De az említett adománylevél, noha részletesen felsorolja a birtokokat, nem tér ki a kanonokok kötelességeire, sőt a káptalant meg sem említi, csupán az egyházat s annak kormányzóját, István püspököt. Ennek magyarázatát abban látjuk, hogy a kanonokok az akkori régi rendtartás szerint közösen éltek az egyház alapítványából, így tehát azok a javak, amelyeket a szent király az egyháznak és István püspöknek adományozott (és alább az 5. pontban felsorolunk), egyúttal a káptalan jövedelméül is szolgáltak.

e-archívum 2025

2.) Mivel köztudomású, hogy a most kimagasló kanonoki méltóságok legtöbbször csak az idők folyamán keletkeztek szokásjog vagy a püspökök intézkedései folytán, kétséges, hogy milyen méltóságok létesültek a káptalan megalapításával egyidejűleg. Mivel azonban már a legelső királyok okleveleiben és egyéb írásos birtokemlékeinkben – melyek Magyarország első keresztény századában keltek – prépost, dékán, olvasó-, éneklő-, őrkanonok, főesperes szavak, tehát méltóságok nevei szétszórtan bár, de előfordulnak, méltán tételezhetjük fel, hogy ezek az egyház alapítása idején keletkeztek.

Ugyanezekből az emlékekből következik, hogy a méltóságokon kívül olyan mesterkanonokságokat is szerveztek, melyek betöltői vagy saját személyükben vagy megbízottjuk útján a tanítást látták el.

Vitatnunk legfeljebb azt lehetne, hogy mindazok a főesperességek, amelyek utóbb virágzottak, kerületeiket a káptalan megalakulásával egyidejűleg, azonnal kijelölték-e; továbbá bizonytalan az is, hogy a méltóságokat

a mesterkanonokok helyettesítették-e? Mikor utóbb szent, első királyunk és utódai, valamint előkelőink és nemeseink bőkezű adományai folytán egyházunk vagyona meggyarapodott, a kanonokok közös élete is magános életre változott; annyira, hogy 1552-ben, amikor a török pusztítása folytán a káptalan megszűnt, ennek az egyháznak 36 kanonokja volt; ezek között dignitáriusok: a nagyprépost, dékán, olvasó-, éneklő-, őrkanonok, 5 főesperes: a székesegyházi, fehérvári, segösdi, somogyi, zalai; személyes három: a hantai, a Mindenszentek és felsőörsi prépost, továbbá több egyesített oltárpapság; ezeken kívül a helyhez kötött, állandó és más székesegyházi szolgálatra alkalmazott papok hivatalukhoz mérten megállapított javadalmat, a közös káptalani jövedelemből részt, a főesperesek a tizedekből, negyedekből és rovásadókból, a személyes kanonokok hivataluk címén jelentős jövedelmet húztak; ezeket azonban részben elszakították a káptalantól, vagy világiak kezébe kerültek, vagy egyháziak, de nem a mi egyházmegyénkhez tartozók birtokolják, részben annyira elpusztultak, hogy neveiket az oklevelekben csak szomorú emlékként olvashatjuk. Ezeket az alapító- vagy egyéb leveleik alapján, akár püspöki, akár káptalani jellegűek, név szerint részletezzük.

Szent Balázs oltárának igazgatósága elhagyott házzal az őrkanonokság mellett.
Szent István király oltárának igazgatósága és aligazgatósága Szent Tamás egyháza mellett.
Szent Afráé jövedelemmel *(praebenda)* és házzal.
Szent Péter apostolé jövedelemmel.
Szent Mihály főangyalé házzal és szőlővel.
Custodia Szent Margit egyháza felé egy elhagyott házzal.
Kántorság elhagyott házzal, kerttel Szent Katalin káptalani városrészben.
Szent Péter vértanúé házzal Szent György házán felül.
Szent Léleké házzal és jövedelemmel.
Szent János- és Pálé házzal a Szent Léleké mellett.
Ennek aligazgatójáé Szent Márton házával együtt.
Szent Kereszté házzal és jövedelemmel.
Szent László királyé házzal és szőlőkkel.
Szent Udalriké házzal és jövedelemmel.
Szent Miklósé jövedelemmel és házzal.
Mindenszenteké.
Szent Györgyé házzal és jövedelemmel.
Szent András püspöké a püspök kertjében.
Szent János apostolé jövedelemmel és házzal.
Szent Imre hercegé jövedelemmel és házzal.
A hantai prépostságé.

VERITAS 2025 e-Tárlatvum

Káptalani adományozású oltárigazgatóságok és egyéb jövedelmek.
Krisztus Szent Testéé.
Jenő Mátyás mester alapította Szent Háromságé házzal és szőlőkkel.
Oláh Mihály segösdi főesperes háza a kántorház mellett.
Raiki Péter mesterkanonok háza Szent Affráé mellett szőlőkkel.
Veszprémi Ferenc mesterkanonok háza három szőlővel.
A Megváltó háza szőlőkkel.
Szent Katalin, Borbála és Dorottyának háza szőlőkkel.
Boldogságos Szűz Mária háza a szikla alatt szőlőkkel.
Boldogságos Szűz Mária háza a folyó mellett a vár alatt, amelyet új alapítványnak neveztek.
A megholtak oltárának háza szőlőkkel.
Vitéz Miklós háza Szent Jánosé mellett.
Szent Katalin kórháza szőlőkkel és malommal Hagymáskéren.
Szent Háromság oltárigazgatójáé házzal és szőlőkkel.
Petri Miklós püspöki helynök alapítványi háza Szent Imre házával szemben három szőlővel.
Mária mennybemenetele kápolnájának oltárigazgatósága Keresztelő Szent János plébániai templom oldalánál házzal, szőlőkkel és szántóföldekkel.
Krisztus Szent Testének oltárigazgatósága a Komakút felett álló Szent Miklós egyházával szemben.
Ugyanott Szent Miklós oltárigazgatósága.
Tizenegyezer Szűzé házzal és szőlőkkel.
Boldogságos Szűz Mária mennybevitelének oltáráé az egyház mellett házzal.
Boldog Margité szőlőkkel.

VEL 2025 e-archívum

Ez volt a veszprémi egyház káptalanának személyi állapota és a kanonoki székekhez kötött ősi alapítványai, mielőtt a barbár törökök zsarnoksága fel nem dúlta és meg nem szüntette.

78 esztendő múltán 1630. január 5-én II. Ferdinánd parancsára kissenynyei Sennyei István veszprémi püspök felélesztette, amikor is öt kanonokot vezettek és iktattak be, éspedig az újjászervező püspök maga Kapossy Jánost nagyprépostnak, a nagyprépost pedig Cserhovai Istvánt hantai prépostnak, Szentimrei Mártont zalai alesperesnek, továbbá Acsády Benedeket és Erdős Istvánt, ezekhez nemsokára még egy hatodikat. E hat személyből állott ez az egykor virágzó káptalan 1767-ig, amikor Koller Ignác püspök Kishanta pusztát, amely ősidőktől fogva – amint a káptalan megújítása alkalmával kitűnt – a stallummal összekötötte és személyi kanonokságra emelte, de amely utóbb valamilyen okkal-móddal elszakíttatott, a prépostághoz tar-

tozott, jövedelmét a káptalanhoz intézett leiratában (ami a 2. szám alatt csatolva van) újból felállította és Tejfalusy Gergelynek, az általa kinevezett kisprépostnak mint 7. kanonoki állást adományozta. Mindamellett azonban úgy ő, mint utódai, noha kanonokszámba vették őket, mégis a káptalan jövedelmeiből részt nem kaptak, hanem be kellett érniök a fogadalmi jövedelmekkel és az említett prépostság praebendára szánt hozadékával, míglen Mária Terézia a püspök előzetes felvilágosítására 1778. január 16-án a püspökhöz és a káptalanhoz intézett leiratában a részes kanonokok számát királyi tekintélyével nyolcban állapította meg, úgy azonban, hogy a hantai prépostság jövedelmét a káptalan közös jövedelméhez csatolta. Ekkor nevezte ki a püspök – a királyi főkegyúri jog reá ruháztatván – Zsolnay Dávid hantai prépostot és Katona József pápai plébánost az új részeskanonokságra, úgy azonban, hogy a hantai prépost címét megtartotta; amit már a következő évben a püspök felsőbb jóváhagyást nyervén a székesegyházi főesperes oszlopos kanonokságával örökre egyesített. Géczey István főesperes ezen az alapon nyerte el december 9-én ezt a címet. Időközben a püspök, hogy a káptalant régi fényébe visszaállítsa, a veszprémi egyházban egykor virágzó zalai és somogyi főesperességeket [helyreállította] és mindkettő részére stallumot jelölt ki, éspedig az elsőnek a székesegyházi főesperesét, után az elsőt a zalainak, a másodikat a somogyinak (amint az 5. melléklet leírja). Így tehát manapság 8 személyben van megállapítva a káptalan létszáma, ezek között első méltóság a prépost, második az olvasó-, harmadik az éneklő-, negyedik az őrkanonok, ez után következik a kisprépost, azaz a hantai prépost, aki egyszersmind székesegyházi főesperes, őt követi a zalai, azt a somogyi, végül ezt a mesterkanonok. Prépost Kiss Pál dombói apát; olvasókanonok Zsolnay Dávid veszprémvölgyi apát; éneklőkanonok Horváth Pál bakonyi apát; őrkanonok Tejfalusy György; kisprépost, székesegyházi főesperes Géczey István borchi apát; zalai főesperes Csapody Lajos; somogyi főesperes Katona József, mesterkanonok Rosos Pál. A nagyprépostságot királyi, a kanonokságot és egyéb méltóságot püspöki adomány alapján nyerik el, mivel a püspök erre nézve királyi engedélyt nyert, amint kitűnik az idézett okmányokból.

Ami pedig a kanonokok sorrendjét illeti akár méltóságokat (dignitáriusok), ülőhelyüket illetőleg a káptalani ülésben, véleménynyilvánítás vagy szavazás esetében, körmenetek alkalmával, mindig a fentebb meghatározott sorrend az irányadó.

[3.)] A káptalannak vannak olyan közös kötelességei, amelyek minden egyes tagját terhelik, s viszont olyanok, melyek egyes tisztségekhez fűződnek. Így kötelesek mindnyájan egyaránt – kivéve ha betegség vagy más nyomós ok megindokolja – minden istentiszteleten részt venni. Elsőtől utolsóig köteles

hetességet vállalni, s mint ilyen a kart vezetni és a káptalani misét énekelni, az időközi püspököt, amikor szent szertartásokra a templomba mennek – ha a püspök kívánja –, kereszt alatt átkísérni s neki a szent szolgálat alkalmával illően segédkezni, és mivel a káptalan a püspök tanácsadó testülete, tehát a kanonokok mintegy tanácsosai és ülnökei, a püspök vagy püspökhelyettes hívására nemcsak a szorosan vett egyházmegyei hatóság közigazgatási vagy peres ülésein köteles részt venni, hanem mindenkor tanácsával, munkájával az egyházmegye gondjában és kormányzásában mint a fővel összenőtt tagok részt venni. Ezek kanonokjaink elsődleges és közös kötelezettségei, amelyek mintegy örökös függvényei a kanonoki állapotnak. Más természetűek a káptalan közhitelességét illetők, amelyek hasonlóképpen mindegyiküktől figyelmet és hitet kívánnak.

Így érinti mindnyájukat a székesegyházi kar egyik alénekesét és két javadalmasát élelemmel és pénzzel, a hiteleshely világi jegyzőjét évi fizetéssel ellátni.

Ezek mellett a közös kötelezettségeik mellett egyes hivatalukhoz kötött személyes természetűek is akadnak: éspedig a prépostnak kötelessége, tiszte a káptalani gyűléseket összehívni, a tárgysorozatot összeállítani és előadni, a közös jövedelmek ügyét a többiekkel megbeszélni, vagyoni, jogi, gazdasági érdekeiket a káptalani tagok utasítása szerint irányítani és úgy kebelbeli, mint vármegyei gyűléseken, a királyi udvarban a jogzavarók ellen oltalmazni, ilyen és hasonló esetben megfelelő lépéseket tenni, útra kelni és útjának és kíséretének költségeit saját erszényéből fedezni.

Az olvasókanonoknak tiszte és kötelessége a káptalanhoz intézett leveleket és megkereséseket elolvasni, a káptalan nevében válaszolni és aláírni, sőt a fontosabbak elküldésére különös gondot fordítani, a másolatokat az eredetivel összehasonlítani, a káptalan magán- és közhiteleshelyi levéltárára gondot viselni és őrizni, a káptalan pecsétjét őrizni. Ezenfelül kötelessége vasár- és ünnepnapokon a káptalani misére a gyertyát és tömjént saját költségén beszerezni.

A kántor hivatalos kötelessége az új kanonokok kinevezése, a kart vezetni és szorgalmasan ügyelni arra, hogy az istentisztelet kellő fénnyel végeztessék. Ugyancsak őt terheli az a hivatalos kötelesség is, hogy a choralisták és zenészek erkölcsös életére felügyeljen, az alkalmatlanok elbocsátására és megfelelők felfogadására is ő tesz a káptalannak javaslatot, és felügyelni, hogy az alkántor és két javadalmas hetenkint 1-1 fogadalmi (votív) misét szabályszerűen elvégzik-e? Amelyekre azonban a gyertyát saját költségén szerzi be.

Az őrkanonokhoz tartozik a szent edények, papi öltözetek és szent ereklyék és az egyház minden kincsének őrizete, alapítványainak és ezekből folyó jövedelmeinek gondozása. Az ő kötelessége az oltárok, a templom falainak, sekrestyéjének, már amennyire lehetséges, portalanítása és tisztán tartása,

e-archívum 2025

a templomi felszereléseket: kelyheket, vászonneműt, ha elszakadoztak, piszkolódtak, megjavíttatni, kimosatni, tisztíttatni úgy, hogy amikor szükség van rájuk, tisztán álljanak rendelkezésre, bort, ostyát, gyertyát bekészíttet, beszerez; a templom kapuit illő időben kinyittatja, illetve becsukatja, a templom kulcsait felügyelet végett magánál tartja.

A székesegyházi főesperes, csakúgy, mint a zalai és somogyi, valahányszor az időközi püspök jónak látja, kötelesek főesperességük plébániáit és plébánosait meglátogatni, megvizsgálni. Továbbá karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor, háromkirályok, Mária mennybemenetele, Szent István napján vagy személyesen ünnepi beszédet mondani, vagy erre másvalakit a kanonokok közül felkérni.

A felsorolt tisztségeknek és kötelességeknek eddig úgy igyekeztünk eleget tenni, hogy hibánkból semmiféle mulasztás ne származhassék, ha pedig gondatlanságból, tévedésből legjobb szándék mellett is nézeteltérés származna, hamarosan eloszlatjuk; ha tovább tart, mert nem akarnak engedni azok, akiket illet, csupán egy ilyesért emelhetünk zokszót, ti. nagyprépostunk, akit betegsége úgy leterített, hogy hivatalos kötelességeinek, terheinek nem tehet eleget; mi egyenként szívesen helyettesítjük, de rossz néven vesszük, hogy az útiköltségeket és ellátási kiadásokat, amit pedig saját tárcájából volna köteles fizetni, ha megyegyűlésekre vagy a királyi kúriába utazik káptalani ügyekben, a káptalan közös pénztárára akarja áthárítani, s így saját méltóságához tartozó kötelességeknek nem tesz eleget.

A templomon kívül mindnyájan fekete talárban járnak azzal a megkülönböztető jellel, hogy az apátok *viola* övet kötnek, és egyházi *palliis* ugyanilyen színű szegélyt viselnek. A kórusban *rochettum*ot viselünk, amely ruhadarab fehér lengyolcsból áll a reverenda fölött; gallért, mely vállainkat fedi, *quadratus*t, mely a gallérral együtt violaszínű.

Megjegyzés: A nagyprépostra vonatkozólag, aki huzamosabb betegségben szenved, méltányos, hogy személyes, hivatalos terheiben a *káptalan* szeretetből helyettesítse, de már ezen a címen keletkezett kiadásokat *ex dupla ejusdem debite* fedezzék.

[4.)] Mind a méltóságokat, mind a kanonokokat egyazon ünnepélyes alakiságok mellett szoktuk beiktatni: mielőtt az elnyert javadalom tényleges birtoklásába vezetnők, hitvallást tesznek, hűséget esküsznek az Anyaszentegyháznak, királynak, püspöknek a kitűzött időpontban, nyilvánosan. Bevezeti és beiktatja székesegyházunk kántorkanonokja, akinek tiszte ez, amint fentebb már előadtuk, az alább leírt módon: miután az újonnan kinevezett a megürült kanonokságra vonatkozó adománylevelet bemutatta, a beiktatásra napot tűznek ki, amikor elérkezett a beiktatás órája, legelőször is az utolsó kanonok helyére kikészítik a *mucettá*t és *birettum*ot; a többi *kanonok* kimegy

és székeit elfoglalja, a beiktató azonban a sekrestyében marad, magára ölti kanonoki ruházatát, és a beiktatandót jobbján kivezeti, ha méltóságos lesz, *rochettum*ot és *mucettá*t, ha új kanonok, csupán *rochettum*ot ölt magára, és egyszerre kimennek az ülésteremből a főoltárhoz, a legalsó lépcsőre térdelnek, a *beiktató* megkezdi a *Veni Sanctét*, amit a kar folytat a Szent Lélekről szóló könyörgéssel. Ennek végeztével a beiktatandó a tridenti zsinat szövege szerint azután a Szent Evangéliumra tett kézzel esküt tesz ily módon: Én, N. N. esküszöm a mindenható Istennek, Szűz Máriának, minden szenteknek és ezen székesegyház védőszentjének, Szent Mihály arkangyalnak, Istennek ezen szent evangéliumára, hogy én ezen egyháznak szabályait, szokásait, alkotmányát pontosan meg fogom tartani, az egyháznak fennhatóságát, tisztségeit, mind lelki, mind testi javait a lehetőséghez képest megvédem, ezen egyház istentiszteleteiben hűségesen és áhítatosan fogok munkálkodni, sőt amennyire tőlem telik, még gyarapítom is; Mária Teréziához mint kegyes királynőnkhöz hűséget mutatok, közös atyánknak, a veszprémi püspöknek és székesegyházunk nagyprépostjának, mint helynökének minden tisztes és megengedett ügyben engedelmeskedem, a káptalan egyetemességének és az idősebb kanonokoknak tiszteletet adok, a káptalan titkos tanácskozásait és határozatait nem beszélem ki, ingó és ingatlan vagyonát, házait, szőleit, s ami egyebet rám ruháztak, kifogástalanul megőrzöm. Elidegenített, elrablott javait tehetségemhez képest visszaszerzem, helyreállítom. Esküszöm arra is (ez az előírt szövege az eskünek) az élő Istenre, annak anyjára, Szűz Máriára, Isten minden szentjeire és választottjaira, hogy én minden vállalatban és ügyben, ami káptalani hivatalomat és hűségemet illeti, mindennemű személynek, ti. gazdagnak avagy szegénynek kivételezése nélkül, félretéve és mellőzve minden kérést, jutalmat, kedvezést, szeretetet, félelmet, gyűlöletet vagy rokonszenvet, mind a káptalanban, mind a káptalanon kívül álló felekkel szemben hűséges végrehajtást és jelentést teszek, alkalmazkodni fogok mindazokhoz a hazai törvényekhez, amelyeket a káptalani személyekről és hivatalokról eddig hoztak s ezután hozni fognak, mind ezeket, mind a végrehajtásnál kipróbált ősi szokásokat meg fogom őrizni. Így segéljen Isten, Boldogságos Szűz Mária és ezen székesegyház védőszentje, Szent Mihály arkangyal, és a Szent Evangélium. Amen.

Ezután a *succentor* felolvassa a kanonokságról szóló adománylevelet, az új kanonokot odavezetik a stallumhoz, ahol magára ölti a *mucetum*ot, és beiktatják ily módon:

Én, N. N., a tisztelendő veszprémi káptalan éneklőkanonokja a Szent Lélek segítségül hívása után tégedet, N. N., ebben a veszprémi székesegyházban arra a kanonokságra és javadalomra, amely legutóbbi valóságos, törvényes [és] kétségtelen birtokosa, N. N. halálával vagy előlépésével jogilag és ténylegesen megüresedett, beiktatlak és megerősítlek adván néked széket

a karban, szavazati jogot a kanonoki jog teljességével a káptalanban azzal, hogy a *biretum*ot a fejedre teszem az Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek nevében. Amen. Végül *Te Deum*ot énekelnek orgona-, kürt- és harangszó mellett, majd az új kanonokot ülésre vezetik, ahol az egybegyűlt kanonokokat tisztelettel üdvözli, és köszönetet mond.

Ezek azok az alakiságok, mellyel az új kanonokot ebben a káptalanban fogadják. […][146]

Megjegyzés: Mivel az újonnan beiktatandó kanonok a káptalani szabályzat megtartására is kötelezi magát, szükséges, hogy mielőtt esküt tenne, megismertessék vele, mit kell majd eskü alatt tennie, tehát senkit sem szabad a tényleges birtokába iktatni, míg nem közlik vele a káptalani szabályzatot. Továbbá ugyanezen cikkelyt az *augmentaturum* szó után így kell szövegezni:

A magyar királyság törvényes királyának minden alkalommal köteles hűséget tanúsítok, közös urunknak, a veszprémi püspöknek és általános helynökének és a káptalan egyetemének, e székesegyház nagyprépostjának, öregebb kanonokjainak tiszteletet, megbecsülést nyújtok.

5.) A káptalannak első alapításától kezdve bőséges birtokai voltak. Az első szent király gyakran idézett oklevelében négy várost: Veszprémet, Székesfehérvárt, Kolon és Visegrád városokat, 7 falut, Fejér és Veszprém vármegyében Berényt, Ansyt(!), ugyanebben a vármegyében Marcalfőt, Fülét Hurhida város környékén, egy falut a Duna felett, amelynek jobb oldalán Apuring patak folyik, sorol fel. Ezekhez járult a különféle királyok, királynék, országnagyok és más hívek adománya és felajánlása, a káptalannak vásárlás útján – mit akkoriban még törvény nem tiltott, sőt kiváltságképpen a káptalan erre engedélyt nyert – szerzett annyi java és birtoka, hogy név szerint felsorolnunk szinte fárasztó, de hogy köteles tisztünknek eleget tegyünk, jegyzéküket, már amennyire tudjuk, tisztelettel előadjuk. Ezek pedig a következők: lásd a latin szöveg 35. oldalán![147]

[…]

Ez a 221 helység az ősi alapítás idejétől földesúri jogon tartoztak ide, amelyektől az 1351. tc. 6. §. szerint földesúri jogon gabonából, borból, méhekből, bárányokból, (ahol ti. ez a termelési ág divatozott) kilencedet is vett.

Hogy több helységben szedett ezen fölül tizedet a gabonából, borból, illetve méhekből, bárányokból, egészen bizonyos, mind az 1495–1533 között vezetett számadáskönyvből, melyet mint valami nagy kincset a káptalan őriz, mind más jövedelmi emlékekből, amelyekben olvashatjuk, hogy a

[146] Utána hiányjel (kérdőjel kíséretében). Az eredeti szöveg bővebb, az új kanonokkal szemben támasztott életvitelbeli elvárásokra is kitér.

[147] Pfeiffer a saját gépiratára hivatkozik. Az eredetit lásd kötetünk 129–130. oldalán.

káptalani tized terhelte azokat. Ezek a helységek a következők: […]. Ezek összesen 102 falut tesznek ki.

Kétségtelen az is, hogy ez a káptalan több faluban az említett tized és kilenceden fölül a tized negyedét is szedte a számadáskönyv és más megmaradt feljegyzések szerint, éspedig egyes községeket mintegy kerületbe foglalva, másokat külön-külön nevükön jelölve. Kerületi tizednegyedek: *quartae Budenses, quartae Magnae, quartae Magni foliati, quartae Magni montis Sancti Apollinaris novem plebanorum, quartae districtuales numero 6.*

A nevükön megadott falvak (*quartae specificorum locorum)* a következők: lásd a latin szöveg 37. lapján.[148]

A káptalan részére a felsorolt falvakban szedett tizednegyedet növelték még a „Kés"-nek nevezett jövedelmek: éspedig név szerint Vértheskés, Vepsenkés, Mór, Ereg, Fok, Szala, Keszthely, Remek, Rigálcs, Bakonykés, Pere, Nagy-Thard, Kiss-Thard, Szegüsd, Tapolcza, Szent Girolth, Nova, Zepetnekkés. A fenti részek Kapornakkéssel együtt 27.

Nem tudjuk, hogy pusztulása előtt hány malma volt; de hogy sok lehetett, kiviláglik abból a tényből, hogy – leszámítva a káptalani tagok háztartására szükséges gabonát – a számadáskönyv szerint 1521-ben 5528, 1522-ben 6764 mérő gabona került a malomjövedelemből szétosztásra a kanonokok között. Természetes ezt a mennyiséget a boldog békében, a nyugalom bőségében és Isten kedvező időjárása mellett élvezhették 1526-ig, amikor Magyarország gyászos eleste bekövetkezett. Ezután a gyászos csapás után, amikor Szolimán szultán kihasználva Ferdinánd és Zápolya János választott királyok rá nézve kedvező viszályát, másodszor is betört az országba, a lakosság közös kárvallásával ez a káptalan is jogaiban, jövedelmeiben nagy veszteséget szenvedett, ugyanabban az évben elvesztette a budai negyedet, magnas decimas Magni foliati et Magni Montis, Nagy- és Kisgyermend, Bogdán, Szentendre, Rossziget, Tétény negyedeivel együtt.

Egyidejűleg a káptalan Nagy-Berény, Csaba, Oczmán, Czegle és Gerezd (Somogyban), Fadd (Tolnában lévő) falvait idegenek elragadták; Nagy- és Kis-Pécselt, Vászolt, Aszófeőt, Eörvényest, Udvarit, Kövesdet, Szőlőst, Aracsot, Vámost és Billegét Benedek tihanyi apát foglalta el. De már Balaton menti birtokainkat is, mint Csopakot, Paloznakot, Lovast, Alsóeőrsöt[!], Felső-Eörsöt, Kisberént és Zár-Berént Enyingi Török Bálint és Devecseri Choron András, Palotai Móré László elfoglalták. Podmaniczki János és Ráfael, akik Zápolya Jánostól Palota várát adományul kapták, Pap-Keszi, Peremarton, Pathvására, Szent-István, Kádártha, Rátót, Jutas, Bogárfalva, Káptalantóti falukat minden jövedelmükkel, malmaikkal, hasonlóképp-

[148] Pfeiffer a saját gépiratára hivatkozik. Az eredetit lásd kötetünk 131. oldalán.

pen hatalommal elfoglalták. Dienesfalusy másképp Nagy László palotai várnagy Kovácsi káptalani falut kifosztotta. A káptalani birtokok ilyetén elfoglalása, fosztogatása az egész ország évről-évre való folytatólagos szerencsétlenségével párhuzamosan a káptalan teljes pusztulására vezetett, ami 1552-ben következett be, amint fentebb mondottuk.

Amikor a káptalant 78 év múltán II. Ferdinánd parancsára visszaállították, visszaállították birtokának egy részét is azzal a feltétellel, hogy Zichy Pál veszprémi kapitánynak – aki adományozás jogcímén bírta ezeket – 10.000 forintot fizetnek. Azok a birtokok, melyek bár nem teljes egészükben máig is birtokunkban vannak, a következők: Veszprém minden regaléval, korcsma-, mészárszék- és vámjogával, melyek régtől fogva létesültek Veszprém várában. Füle az egész falu Fejér vármegyében, továbbá Kis-Berén, Herend, Jutas, Bogárfalva, Mesteri, Bere, Kis-Bozsuk, Kis-Szőlős, Balácza, Fáisz és Fok, Fokszabadi, Kádárta, Rátót Veszprém megyei falvak egészen; Merenye, Újlak, Garaboncz, Palasznak egyes birtokrészekkel, Fölső- és Alsó-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Nagy-Pécsel, Nemes-Pécsel, Vászol, Kis-Falud, Páhok, Szent-Ábrahám puszta Zala vármegyében, végre teljes határaikkal Kiliti, Ságvár, Nagy-Berén Somogy vármegyében, valamint Töreki-puszta, amelyekhez a következő években, jelesen 1759-ben Peremarton falu, 1763-ban Kis-Pécsel puszta négy negyeddel járultak. Peremarton régi jog alapján, de napjainkig tartó 25 éves perrel, s a törvénytelen birtokosok részére váltságdíj lefizetése árán került vissza, Kis-Pécselt pedig Viszkelety György utódaitól békés megegyezéssel, de a 10.210 forintra emelkedő őrköltségek kifizetése árán szereztük vissza, és végül, amint a 2. pontban már jeleztük, Kis-Hanta-puszta, de mindezekből – Kis-Hantát nem számítva – a mai napig egy dénárt sem fordíthatott saját hasznára, mert az innen befolyó összes jövedelmeket a nyomasztó terhek kifizetésére fordítja. Semmi remény nincsen arra, hogy a többieket visszaszerezhetjük, hacsak azok nem kerülnek vissza, amelyek a káptalan helyreállítása alkalmával Sennyei István püspök és a káptalan között létrejött egyezségben közösen szerepelnek, amit az 1630-as nagyszombati zsinatnak a püspök bemutatott és a zsinati iratokhoz csatolt; abban ez a feltétel világosan ki van fejezve: ha valamelyik birtokról kiderülne, hogy a káptalan bírja, noha a püspökséghez tartozik, kötelesek minden hosszas pereskedés mellőzésével az esztergomi érsek és bírótársainak döntőbíráskodása alapján átengedni. Ebből kifolyólag a zsinat – fenntartván mind a püspök, mind a káptalan ama jogát a leszögezett és függőben hagyott birtokokat illetően – az egyezséget jóváhagyta. Jelenleg a káptalan tényleges birtoklásában vannak a következő birtokok: Veszprém megyében: Mesteri, Kádárta, Fok, Fokszabadi, Peremarton faluk; Kis-Berén, Jutas, Herend, Bere, Kis-Boszuk, Bogárfalva, Balácza, Faisz, Kis-Hantha, Kis-Szőlős, Rátót 2/3-a, Veszprém város egyik része; Somogyban:

VERA 2025 Archívum

Kiliti, Saágvár, Nagy-Berén, Török, Fok és Kis-Berén pusztácskák; Fejér vármegyében: Füle falu; egyes részek Palasznak, Merenye, Újlak, Garaboncz, Fölső- és Alsó-Eörs, Lovas, Füred, Csopak, Szőlős, Nagy-, Nemes-Pécsel, Vászol, Kis-Falud, Páhok határában, Szent Ábrahám puszta, Kis-Pécsel puszta 4/5 része Zala vármegyében. Van még a káptalannak szerzett szőleje is Kis-Pécselen, amit két évvel ezelőtt N. Pillik Mátyástól 1800 forintért vett meg; tized Alsó- és Felső-Eörsön, Lovas, Kis-Berén másképp Almád, Palasznak, Csopak, Füred, Szőlős, Kis-Pécsel, Vászol, Kis-Falud, Ábrahám, Merenye, Újlakon. Ezenkívül Újlakon, Merenyén, Garabonczon, Vászolon a hegyvámot szedi, a többi felsorolt helyen csak a kilencedet, vagy e helyett a tizedet.

Veszprémben magában a városban két malma van, egyik a Kis-malom, másik a Kása-malom, mindkettő a káptalan saját használatára fenntartva. Jutas pusztán két malma, egy fűrészmalom, hat kallómalom bérbe adva. Rátót határában egy malom, amelynek két kerekének haszna a káptalant, egyé a prépost urat illeti. Kádártán 2 malom a káptalan háztartására fenntartva, egy kallómalom. Peremartonban két malom, egy fűrészmalom bérbe kiadva. (Folyt. l. a latin szöveg 41. lapján!)[149], Lovason 4, éspedig Fölső-, Fizes-, Séndölös- és Réthimalom. Paloznakon az egy Réthi malom; Csopakon két malom, az egyik új, a másik régi, Füreden két malom: Marton- és Tóth-Sedi malom, Kis-Péczelen három: Ládori-, Tipocsi- és egy malomhely: a Szakadéki malom. Vászolban 4, Merenyén 1, Fokon a Sió folyón 2; Kilitin egy; Saágon egy; Berénben egy, Kiss-Hantán két malom, egy Valcan(?), amelyek mind a káptalan tényleges birtokában állnak jelenleg.

Sok helyen jelentős rövidséget szenvedett a káptalan, így Bogárfalván, Láncon, Kis-Szőlősön, Baláczán és Veszprémmel szomszédos pusztákon, melyek jelentős részét a veszprémiek minden kárpótlás nélkül ragadták el; de nemcsak birtokcsonkításokat szenvedett, hanem jogainak csorbítását is még az újjászervezés ideje óta is, így vesztette el Fekete pusztát, melyet az oklevelek *Nigra-Villa*: Feketefalu néven emlegetnek. Ennek visszaszerzésére a káptalan több nemes ellen a királyi *curián* pert indított, és noha a nemeseket a pervesztés veszedelme fenyegette, Zádori Mihály akkori nagyprépost a káptalan tudta és beleegyezése nélkül 300 forintban kiegyezett velük, s így a káptalan jogát mindörökre eljátszotta. Ugyanígy tett Vámoson is, mikor bizonyos nemesek adományújító beiktatása alkalmával ellentmondott ugyan, de utóbb egyezségre lépett, és ellentmondását visszamondta.

[6.)] A káptalan javain közös gazdálkodás folyik, külön-külön egyik kanonoknak sincsen birtoka. A gazdálkodást pedig gazdatisztek végzik a nagyprépost

[149] Pfeiffer a saját gépiratára hivatkozik. Az eredetit lásd kötetünk 134. oldalán.

és dékán irányítása mellett, de ők is csak végrehajtói ama határozatoknak, amelyeket a káptalan közösen hoz akár a birtok állagára, akár az alkalmazandó gazdasági elvekre vonatkozólag. A dékán a jövedelmet beszedi és elosztja, amiként a gazdatisztek is kötelesek számadást vezetni.

7.) A most folyó év előtt a káptalan jövedelmei mintegy három csoportra oszlottak: egyszeres, kétszeres *(simplales* = egyszeres, *duplales* = kétszeres), mert a hetedrész, vagy tizenötödrész kétszereseként kapta a javadalmasa; egyszeres alá estek minden jövedelmek a 9-eden kívül és minden nem vásárlott tized, továbbá a szerzett ipari jövedelmek, mint mészárszéki, malmi, árendás; bérleti és pénzzel megváltott tizedek, amilyenek Somogyban vannak, amelyekből egyenlő részben részesülnek a kanonokok.

A heted kétszerese alatt értendő a gabona-, bor-, bárány-, méh kilenced hetede, melyből a nagyprépostok két részt, a kanonokok egy-egyet kapnak.

A tizenötöd kétszerese alá soroltatnak a gabona-, bor-, méh-, bárány tized – kivéve a Somogyban készpénzen megváltottat –, melyből minden kanonok két, a prépost négy, a káptalani jegyző egy tizenötödöt kapott. Így tehát a prépostok kétszer annyi jövedelmet húztak, mint a többi kanonokok a heted és tizenötödből. Az olvasókanonok a közös osztály előtt a szabályzat értelmében borból 10 pozsonyi akót, a gabonából 10 pozsonyi mérőt; az éneklő- és őrkanonok 10 akó bort kapnak; a maradék megy egyenlő részre.

A jövedelem ilyetén elosztását Őfelsége 4. [pont] alatt hivatkozott határozata hatályon kívül helyezte, és úgy rendelkezett, hogy az összes pénzbeli vagy természetben adott jövedelmeket, leszámítva a tiszteknek, szolgáknak fizetését és egyéb járandóságát, a káptalani jegyző részét és bárminemű közös kiadást, kilenc egyenlő részre osztotta, a kilenced fele, vagyis két negyede a prépostot, a másik félnek a fele, vagyis egy negyede az olvasókanonokot illesse. A negyedik negyede az éneklő- és őrkanonok között osztassék fel, hogy az éneklőkanonok kétharmadát, az őrkanonok egyharmadát kapja; a többi nyolc rész a nyolc kanonok között egyenlő arányban osztassék fel. Ebből kitűnik, hogy a prépost két negyed, az olvasó egy negyed, a kántor két harmad, az őr egy harmadát a negyednek kapja az egyszerű kanonoki javadalomnak hivatali működésük fejében.

Őfelsége ezt az elosztási módot állapította meg, úgy azonban, hogy az új nagyprépost, ami az ő méltóságát illeti, ha akarja, élete végéig ragaszkodhat a régi elosztási kulcshoz, mivel azonban a nagyprépost szándékát eddig nem nyilvánította, a régi jog szerint kiadjuk részét, a többit 8 ½ részre osztjuk, a nyolcból kinek-kinek egyet adunk, a felet az olvasó-, éneklő- és őrkanonok közt elosztjuk a fentebbi arányban.

Ezenfelül a prépostnak Csopakon négy hold szőlője és a káptalani földből konyhakertje van. Az olvasókanonoknak négy hold szőlője Lovason és

Alsóőrsön, és konyhakertje, hozzá a kiadványokból befolyó díjak fele, amelyet a káptalani jegyzővel megoszt. Az éneklőkanonoknak van Csopakon és Alsóőrsön négy hold szőlője, hozzá konyhakertje házi használatra, az őrkanonoknak hasonlóképpen négy hold szőleje Lovason és Alsóőrsön és kertje; a székesegyházi főesperesnek Kisfaludon 15 akó bort termő szőlője és kertje; ezeken kívül egyéb jövedelmük nincsen.

[8.)] A kanonoki jövedelem tekintetében két nevezetes határnapot ismerünk, amelyeket régi szokás és püspöki határozat állandósított, ti. Szent György és Szent Mihály napja. Ha valaki ezek első vesperásán és káptalani miséjén a káptalan engedélye nélkül nem vesz részt, bizonyos fajta jövedelemtől elesik, éspedig ha elmarad Szent György napján, elesik a gabonától, ha pedig Szent Mihálykor, nem kap bort, és nem részesül a korcsmajövedelemből. Ennélfogva az új kanonokok [...][150] mint amilyenek az árendák, bérletek, széna, tüzelőfa, sertés, hal és mindazok az élelmiszerek, amelyeket a jobbágyok szolgáltatnak, sőt letéve előzőleg 30 forintot, még malomjövedelemből is részesülnek attól az időtől kezdve, amelyben helyüket a karban elfoglalják, de már a gabonából, borból, korcsmahaszonból, ha az említett határnapokon még nem foglalták el stallumaikat, tehát sem a vesperáson, sem a káptalani misén nem lehettek jelen, teljesen kizáratnak, hanem mindezek az új kanonok elődjének javára esnek, ha az előírt istentiszteleteken részt vettek, vagy felmentés mellett maradtak távol. Ha pedig sem az új, sem az elöd nem lehetett jelen, a gabona- és borjárandóságuk a többi jelen volt kanonok javára esik, épp úgy, mint a szerzett birtokokból (*allatura* l. latin szöveg!)[151] befolyó gabonából az új kanonok, bármely időpontban foglalja el székét, nem részesedik.

9.) Hét misére örökre szóló alapítvány létezik, az első Mérey Mihály esztergomi kanonok 1720-ban létesített 1700 forintnyi alapítványa, mely káptalanunknál van kihelyezve, havonkint három misére, egy énekesre a Szentháromságról két *collectá*val, másik a Boldogságos Szűz Máriáról, harmadik Szent Mihály arkangyalról; kettő *requiem*, ebből egyik az alapítóért, másik pedig szüleiért (Györgyért és Katalinért).

Második Volkra püspök 1721-ben létesített 1500 forintnyi alapítványa, mely jelenleg Beniczky Antalnál van. Havonkint egy-egy misére szól Szent Anna tiszteletére.

[150] „Megnézendő latin szöveg! – Pfeiffer saját megjegyzése.
[151] Pfeiffer saját megjegyzése.

Harmadik Szabadi János veszprémi olvasókanonok 1742. évi 1200 forintos alapítványa az alapító lelki üdvéért mondandó havi egy-egy gyászmisére. Kiadva Berhidán lakó Beniczky Antalnál.

Negyedik Biró Márton püspök 1200 forintos alapítványa havonkint mondandó énekes misére, mely Szent Mihályról szól, Szent Márton és Szent Patricius *collectá*ival. Kiadva Beniczky Antalnak.

Ötödik Törej László őrkanonokunk 1767. évi 2000 forintos alapítványa, mely a káptalannál van elhelyezve, havonkint egy-egy Szent László királyról szóló énekes misére.

Hatodik Koller Ignác veszprémi püspök 1773-ban létesített 1000 forintos alapítványa, kiadva Esterházy Gábornál. Célja évenként április negyedikén, azaz halálának évfordulóján mondandó gyászmise.

Hetedik Dravecz József olvasókanonok 1779. évi 1000 forintos, a káptalannál elhelyezett alapítványa évenként mondandó három misére; egyik Szent Józsefről, másik Szent Márk evangélistáról, harmadik Szent Borbáláról öregatyjától leszármazó rokonaiért, hogy a boldog halált és örök üdvösséget elnyerjék. A jövedelem azok között a kanonokok között osztandó el, akik az előírt miséken jelen vannak.

10.) Ezeken kívül is vannak még más kegyes alapítványok a káptalan kezelése alatt, éspedig a nyugdíjas papok Szent Pál szemináriuma, Szent Anna papnevelő intézet, temető, veszprémi árvaház alapjai, továbbá a veszprémi Szent László templom 900 forintja, rátótié 150 forint, peremartonié 100 forint, füleié 100 forint, fokszabadié 200 forint, siófokié 100 forint, kilitié 150 forint, ságvárié 100 forint, nagyberényié 100 forint, paloznakié 515 forint, lovasié 600 forint, csopakié 350 forint, merenyeié, újlakié, garaboncié összesen 1200 forint, Kádártán emelendő templom alapja 200 forint, mesterié 100 forint, amelyek az illető intézmények prefektusainak kezelésében állanak, kik évről évre számot adnak a káptalannak. Ezenkívül legújabban létesült egyes kanonokok és plébánosok hagyatékából az egyházmegyei alap, melynek kezelését a káptalan Horváth Pálra bízta. 1000 forintból áll, és 6% kamatra van Svastics Antalnál, és 1000 forint Kerkápoly István és Ferencnél.[152]

11.) Minden kanonoknak – kivéve az utolsót – van lakóháza és kertje. Ezek szerzett birtokok. A házak és tartozékaik nem választhatók el, hanem amint elnyeri valaki a méltóságot, megkapja a vele járó házat és kertet. E tekintetben csak 1777-ben történt némi változás, amikor Horváth Pál elnyerte az éneklő-, Tejfalussy György az őrkanonokságot; Horváth Pál az éneklőkanonok házát foglalta el, de az őrkanonok kertjét tartotta meg; Tejfalussy

[152] E 10. pont mellett ezek ceruzás összesítése olvasható (16.465 forint).

megtartotta a székesegyházi főesperes házát az éneklőkanonok kertjével, minek magyarázata, hogy Tejfalussy a főesperesi házat, Horváth pedig az őrkanonoki házat súlyos költséggel újjáépítette, azonfelül Horváth Pál az őrkanonoki kerthez több szomszédos kertet vásárolt és csatolt az eredetihez, és megígérte, hogy a praebendának hagyományozza. Óvakodni fogunk azonban attól, hogy ilyesmi megismétlődjék.

A házak karbantartása a tulajdonost terheli. Súlyos és nehéz teher ez a kötelesség, de amennyire jövedelmünk – leszámítva abból megélhetésünket – megengedi, komolyan vállaljuk, de hogy komolyan akarja-e a nagyprépost, majd ő maga megmondja; mi a kérdésre felelve azt válaszoljuk, hogy épületeinek karbantartását elhanyagolja.

Megjegyzés a 11.-re: Figyelmeztetni kell a kanonokokat, hogy kötelesek úgy az épületet, mint tartozékait gondozni, ha pedig a káptalani házak vizsgálata alkalmával kiderülne, hogy kötelességének valamelyik nem tesz eleget, előbb figyelmezteti a káptalan, utóbb jutalékának terhére a szükséges igazítást elvégezteti. Ugyanez áll a feljelentett nagyprépost esetére is. Jövőre vonatkozólag a jó rend azt kívánja, hogy az új kanonoknak a káptalan ne felelőtlenül, hanem két káptalani megbízott jelenlétében adja át a kulcsokat, házat és tartozékait.

VEL 2025 Levéltárügy

12.) Kötelessége az egyház mellett állandóan tartózkodni, éspedig személyesen, cselekvőleg, mert a templomi kötelező szolgálatokon személyesen tartozik részt venni, nem pedig megbízott útján; mindamellett nem olyan folyamatos, örökös, hogy megszakítani ne lehetne. Mivel a 3. kérdésre adott feleletünk szerint ebben a székesegyházban nemcsak azért szervezték meg a kanonokságot, hogy a templomi istentisztelet és karimákat végezze, hanem hogy az egyházmegye kormányzatában is részt vegyen, sőt hitelleshelyi működéséből kifolyólag kiszállásokra is menjen, ebből könnyű belátni, hogy többször adódnak olyan alkalmak, amikor az istentiszteleten és a karból személyesen egy vagy több kanonok kénytelen távol maradni. Ha tehát Magyarország más káptalanainál érvényesül – egyébként a személyes jelenlétet szigorúan követelő kölni zsinat alábbi szakasza: „nem akarjuk azonban, hogy ez a törvény kötelezze azokat is, kiket más egyházi kötelességük vagy egyéb dolguk másfelé szólít, ha olvasva elmondja a papi imádságokat" –, úgy kívánjuk, hogy nálunk is helyt adjanak neki. Két oka lehet a kanonoknak, hogy székhelyét elhagyja: egyik saját ügyes-bajos dolga, a másik káptalani vagy más közügy. Ez utóbbi esetben elegendő a püspöknek bejelenteni, aki engedélyt ad; magánügyben, ha rövidebb időről van szó, elég jelezni a káptalannak, ha hosszabbról, a püspöktől, esetleg helynökétől és káptalantól kell engedélyt kapni a távozásra. Az engedély nélkül távozó büntetésére nincsen

határozatunk, mert ilyen eddig nem akadt; de ha ilyen eset fordulna elő, a trienti zsinat Ref. ülésének 23. fej. 3. cikkelyének volna helye.

Megjegyzés a 12.-re: Ezt a pontot, minthogy a méltányosságnak megfelel, megerősítem azzal a hozzátoldással: hogy ha valaki a püspök és a káptalan előzetes engedélye nélkül távozik, minden távol töltött napért 1 forintot fizessen a „senki" alapjába, ezenfelül alkalmazzák rá a trienti zsinat említett büntetését is. De azok is, akik előzetes engedéllyel távoznak akár magán-, akár közügyben, vagy ha betegség tartóztatja otthon, kötelesek a káptalanból helyettesítésükről gondoskodni, ha nem teszik, a káptalan gondoskodik helyettesítéséről, de az ő terhére.

13.) A káptalani szabályzatot, amely szerint él a káptalan, ifj. Sennyei István veszprémi püspök 1667-ben a káptalannal egyetértve hozta. Érvényben is vannak, de mert nem mindenben alkalmazhatók jelen körülmények között, új szabályzatként már nem felelnek meg, különben sincsenek hitelesítéssel ellátva.

A 13.-hoz megjegyzés: Hogy a bemutatott szabályzat nagyrészt már elévült, s hitelesítési záradékkal sincsen ellátva, szövegéből következik, de maga a káptalan is elismeri, szükséges tehát, hogy szabályzatát a káptalan a mai kornak megfelelően átdolgozza és a püspökkel megerősíttesse.

14.) A kanonokok hagyatékukkal szabadon rendelkeznek, amennyiben vagyonukat akár egyházi jövedelmükből, akár takarékosságukkal gyűjtötték, erre vagy arra, de mindig hasznos és illő kegyes célra fordíthatják. Rendelkezési joguk úgy a kánonjogban, mint hazai jogunkban gyökerezik, királyi oklevelek és határozatok minden káptalanra érvényessé tették. Ebből következik, hogy ha egyes kanonokok a jogos határokon túl hagyományozzák javaikat, végrendeletük érvénytelennek nem mondható, ha megfelelő és megkövetelt külsőségeknek megfelelnek, amelyeket az 1655. évi 46. és 1715. évi 27. törvénycikk előír; nevezetesen a káptalantól kiküldötteket kér, ezek előtt kijelenti, hogy ez a végső akarata, s [azok] a káptalannál mint hiteles helynél elhelyezni [tartoznak]. Hogy az egyházra és más kegyes célokra a testamentumban gondolniok kell, már megmondottuk azon fentebbi szavainkkal: hogy az egyházi javadalomból gyűjtött vagyonukból kegyes, jótékony célra, de mégis a hagyományozó akarata szerint kell hagyományozni. Arra azonban nem tudunk szabályt, hogy egy bizonyos meghatározott templomról vagy célról kell megemlékeznie a végrendelet érvénytelenségének terhe mellett. Hanem a szokásjog szerint végrendeletében a székesegyházról, egyházmegyei papnevelő intézetről, az egyházmegye szegény plébánosainak segélyalapjáról szoktak megemlékezni és a tényleges vagyonhoz mérten hagyományt tenni. Ha ezt elmulasztaná valaki, a püspöknek, akinek

VFL 2025 e-archívum

joghatósága alá tartoznak az egyházmegyei javadalmasok, így végrendeletük megerősítése is, hogy a papi vagyont illetéktelenekkel szemben megoltalmazza és hatásosabbá tegye, jogában áll illőképpen kiegészíteni, ami széküresedés esetében a káptalan kötelessége. Ami végre a kanonok végrendeletének végrehajtását illeti: a halott kanonok végrendeletét a káptalan felbontja, kihirdeti, azután bemutatja a püspöknek az előbb említett jóváhagyás céljából, majd a hagyaték végrehajtójához adják, hogy az elhalt akaratához képest temetéséről intézkedhessék. A végrendelet kihirdetése alkalmával a káptalan kiküld két kanonokot, hogy a hagyatéki leltárt készítse el, a jegyzéket aláírásával és pecsétjével erősítse meg, s adja be a káptalannak, ez pedig a végrendeleti végrehajtónak, aki a tartozásokat behajtja, és az egész hagyatékot a végrendeletnek megfelelően kiadja, úgy azonban, hogy mindenről elegendő, szabályos nyugtával a káptalannak elszámoljon.

A váratlanul elhalt más káptalanoknál őrzött vagyonát a káptalan kiküldött kanonokjai írják össze, és egybefoglalván három egyenlő részre osztják. Egy az egyházé, egy a rokonaié, egy a szegényeké. Természetesen kötelesek a káptalani megbízottak ilyen esetben is a káptalannak számot adni.

A 14.-re megjegyzés: A kanonokok fent vázolt végrendelkezési jogának folytatólagos gyakorlata ellen nincsen kifogás, de ha valaki mégis megfeledkezik a Székesegyházról, Szent Anna és Szent Pál szemináriumáról, valamint az egyházmegyei misealapokról, abban az esetben a püspöknek, illetve a káptalannak joga van ezt a hiányt a hagyaték nagyságához arányítva pótolni. A hirtelen elhaltak esetére vonatkozólag megjelent királyi rendelet szerint a hagyaték összeírásánál igénybe kell venni – ha gyorsan lehet – ezenfelül egy pénzügyi vagy – ha nincsen – megyei személyt. Hogy azonban a hagyatékot a hosszasabb késlekedés folytán – akár végrendelettel, akár anélkül hal meg valaki – a megrablás veszélyének ki ne tegyük (ami ilyenkor gyakran megtörténik), azért az a kanonok, akinek tiszte ez ügyben eljárni, helyben maradván, még a végrendelet felbontása és kihirdetése előtt nyomban kiküld két kanonokot, akik az elrablás veszélyének kitett holmikat pecsétjeikkel megjelölik.

15.) A káptalani misét a hetes kanonok naponként okvetlenül elvégzi, a vesperást vasár- és ünnepnap és bizonyos előnapjain illő segédlettel, hétköznapokon csupán karban mondják el. Mind a káptalani misét, mind a vecsernyét az alapítók és jótevőkért kell mondani.

Részt vesznek rajta a kanonokok és mások, akiknek kötelességük, olyan buzgósággal, ami ilyen szent, magasztos ügyhöz illik. A káptalani misén kívül még három, hetenként mondandó mise terheli a káptalant, egy a megholtakért *die Mercurii*, a második a jótevőkért, a harmadik, szombaton, a

Boldogságos Szűzről az alapítók szándékára, ezeket a *succentor* és praebendások mondják el. Ezekről feltűnő helyen kimutatást függesztettünk ki.

[16.)] Egyéb szertartásokat is – amelyeket a katolikus anyaszentegyház általában elfogadott – a mi székesegyházunk is megtart előírás szerint, ezekben a káptalan testületileg vagy a kanonokok részt vesznek, így Úrnapkor, búzaszentelőkor, keresztjáró napokon, továbbá újhold vasárnapján ás Úrnap nyolcadán a templomon belül, kedvező idő esetén kívül vezetett körmeneteken.

[17.)] A kanonokok, hacsak betegség nem gátolja, jámborságból hétköznapokon is mondanak misét a székesegyházban, nem is igen akadt, aki hosszabb időn át elmulasztaná, legfeljebb ha képtelen rá. A káptalani misét és a már említett 3 misét az előírások, az apostoli szentszék szabályzata szerint éppen úgy, mint más székesegyházakban, így ádventben, nagyböjtben, keresztjáró napokon, ha *duplex, semiduplex vagy simplex* ünnepre esik, a napi misét az aznapra eső ünneppel együtt mondjuk.

Ezek azok a misék, melyek a káptalant kötelezettsége folytán terhelik. Egyébként a káptalan egyiküket sem kötelezi, hogy hány órakor, milyen sorrendben mondja miséjét, tehát nem is tartjuk nyilván, hogy hány és mely napon, hány órakor és kik miséznek. Az éneklőkanonok kötelessége a sekrestyében kifüggeszteni azt a táblázatot, amely mutatja, hogy a káptalanbeliek mely misék végzésére kötelesek. Hogy pedig idegen, átutazó papok – akiknek nincsen egyházi hatóságuktól elbocsátólevelük – misézésre ne bocsáttassanak, úgy véljük, a püspöki helynök gondja lehetne.

A 17.-hez megjegyzés: Hogy idegen, ismeretlen, átutazó papok igazolásuk nélkül, amit a helynöknél kell eligazítaniok, ne misézhessenek, a sekrestyéseket ki kell oktatni, és a kis sekrestyében erre nézve utasítást kiszegezni.

18.) A káptalan akár közös, akár személyes javadalmához, alapítványához nincsen kötve a prédikálás kötelezettsége, de mégis ifjú Sennyei István püspök, e néven második veszprémi püspök, a káptalan megújítása alkalmával elrendelte, hogy a veszprémi főesperes vasár- és ünnepnapokon prédikáljon, vagy akadályoztatása esetén helyettesítésére más kanonokot hívjon meg, amely határozat a szabályzatba is felvétetett. Bizonyos, hogy a püspököt és a káptalant erre a határozatra az egyházi rend általános kötelezettsége mellett a paphiány is bírta, mert kívánatos volt, hogy a megfogyatkozott katolikus nyájnak Veszprém városában titkon lappangó heretikusok közt Isten törvényét és az üdvösség igéit hirdesse. Ez a kötelesség bizonyos napokra szorítva, amint a 3. válaszunkban részleteztük, átszállt az 1779-ben Szent György napján beiktatott főesperes-plébánosra, a többi napra nézve azonban az

a régi szokás, hogy vagy ő maga prédikál, vagy mást kérhet fel helyettesítésére. Rendkívüli prédikációt tartunk néha szombaton ebéd után 2 órakor, amelyen a plébános a keresztény hitigazságokat fejtegeti, rendszerint azonban magyar nyelven, a káptalani mise után, tehát tíz órakor. Ezeken nem kötelesek ugyan valamely törvény alapján részt venni, de mégis jelen vannak mindnyájan, hogy példájukkal a nép buzgóságát emeljék és az evangélium maghallgatására ösztökéljék, kivétel, ha valakit sürgős dolga elszólít.

19.) Theológiai és poenitentiális javadalom van szervezve: a poenitenciárius javadalma a székesegyházi főesperes hivatalához, a theológiai a főesperes után közvetlenül következő kanonoksághoz van kötve. Szervezte pedig 1777. július elsején a vizitáló püspök, és akkor jelenlegi betöltőit, Geczej Istvánt poenitentiáriussá, Csapody Lajost theológiai kanonokká kinevezte, amihez a káptalan is azon év október 13-án a püspöki palotában tartott ülésében hozzájárult. Most pedig észrevéve, hogy olyan terhek is járulnak a két említett javadalomhoz, amelyek úgy a theológiai, mint a poenitentiárius tisztével összeférhetetlenek, amiből következik, hogy a javadalom céljától eltéríttetik, azért, mert az iskolák és *lyceum*ok új *systemá*jából könnyen következtethető, hogy a kanonokok, akiknek pedig a theológiai hivatalt kellene betölteniök, alkalmaztatnak az egyetemen, és így nem működnek állásuk kijelölt céljának megfelelően, alázatosan kéri, méltóztassék káptalanán e tekintetben könnyíteni és a kanonoki javadalom megterhelése nélkül mind a papnövendékek oktatásáról, mind a poenitentiárius hivataláról atyailag gondoskodni. Ami a papnövendékek oktatását illeti, megígérjük, hogy tehetségünkhöz és csekély erőnkhöz híven ezentúl is segítséget nyújtunk.

A 19-hez megjegyzés: A kanonoki poenitentiárius és theológiai javadalom a püspök és káptalan 1777-ben hozott határozatának megfelelően továbbra is megmarad, egyrészt, hogy az előírt kánonoknak eleget tegyünk, másrészt és még inkább, hogy a székesegyháznak, amelyben a káptalan közvetlen jogot élvez, azokban is, melyek a lelkek üdvére és a növendékpapság szükséges nevelésére vonatkoznak, kellő áttekintést nyerjen. A két megjelölt praebenda közül a poenitentiáriusé a székesegyházi főesperesével, kinek egyébként is kötelessége bizonyos napokon a prédikálás, állandóan össze lesz kötve, a theológusé nem egy meghatározott kanonoki stallummal lesz egybekötve, hanem az erre a célra kiválasztott személy szorgalmához és tehetségéhez.

20.) Az *officium divinum* minden részét naponként, *defunctorum, psalmos graduales, poenitentiales*, amikor az előírás megszabja, a mindennapi imát szombaton, Szűz Mária ünnepein, Szent Istvánkor, Szent Mihály főangyal ünnepén, búcsúkor és más ünnepeken, mikor a növendékpapság is jelen van, vecsernyétől kezdve énekelve, a többit csak olvasva, az imádság kánoni idejét

és óráját megtartjuk, éspedig hétköznapokon ily rendben: ½ 9-kor harangszóra a székesegyházban gyülekezünk, majd stallumainkat elfoglalva, mikor ¾-kor másodikat harangoznak, elkezdjük a *primá*t, folytatólagosan mondjuk a *tertiá*t, ezt követi a káptalani mise, majd a *sexta* és *nona*, végre a másik aznapról szóló mise vagy a *vigilia*, ha az előírások szerint ilyen van. Délután vecsernyére (kivéve nagyböjtben, mikor káptalani misén úrfelmutatás után mondjuk el) vagy kompletóriumra nagyböjtben először ½ 3-kor, másodszor ¾ 3-kor harangoznak, ezután a templomban összegyűlve az évszaknak megfelelően a vecsernyét vagy *completorium*ot kezdjük, végeztükkel folytatólagosan a következő nap *matutinumá*t és *laudesé*t imádkozzuk. Ezt a rendet vasárnap is megtartjuk azzal az eltéréssel: a *primát* és *tertiát* 7 órakor, mikor a plébániai mise után mondatni *szokott Szentháromság litániája véget ér*, a *sextá*t és *noná*t a prédikáció miatt, mely a káptalani misét követi, úgyhogy mikor énekelve kell mondanunk, a szokott időt negyedórával előbb kezdjük. A káptalani misére hármat harangoznak vasár- és ünnepnapokon 8, ½ 9 és 9 órakor. Hétköznap szintén hármat ½ 9, ¾ 9 és 9 órakor; ezek a harangozások a kanonokoknak figyelmeztetésül is szolgálnak, hogy az arra az időre jelzett imát kezdjék.

21.) A méltóságok (dignitáriusok) éppen úgy, mint az egyszerű kanonokok az előírt imákon jelen vannak, éspedig *rochettum*ban *és mucetum*ban, helyeik elfoglalásánál azt a sorrendet tartják be, amit mi az előző pontban adott válaszunkban megjelöltünk, csupán arra ügyelnek, hogy *a karimák kezdetén idejében* megjelenjenek. A karból való távozásuk olyan, mint a bejövetelé, a zsoltárok végeztével – eleget téve a *zsolozsma*kötelességüknek – magukba szállnak, és bocsánatot kérnek hanyagságuk, szórakozottságuk és más vétkük miatt, méltóságuk szerint visszatérnek a sekrestyébe, és levetvén kari ruházatukat, hazatérnek. Nem szabad az első *psalmus*nál később jönnie s az imádság teljes befejezése előtt távoznia, még kevésbé távolmaradnia, hacsak valamilyen fontos és kánoni ok fel nem menti. Ebből áll a karimához való bevonulás és távozás, amelyhez nem a büntetéstől való félelem, hanem az igazság szeretete vonz minden egyest. Továbbá ezt is tudva, hogy Istenünknek, kinek adományaiból élünk, az önkéntes szolgálatok tetszenek, azt mondjuk, hogy a karima elkerülése miatt, ami egyetlen eset volna a büntetésre, a távollevők megbüntetésére nem adtunk okot.

21.-hez megjegyzés: Mivel a javadalmat a szolgálatért adják, kétségkívül minden kanonoknak kötelessége a közös karimák közös elmondása az előírt időben. Ámbár nem vonjuk kétségbe, hogy a jelenlegi kanonokok Krisztus híveinek épülésére saját jószántukból szabályszerűen eleget tesznek, és meg vagyunk győződve további jámborságukról és állhatatosságukról, és éppenséggel nem gondolunk arra, hogy a betegekre vagy más sürgős közügyek

miatt távolmaradókra az alábbi büntetést szabjuk, de ha valaki az idők folyamán elmaradásának igazolása nélkül kényelmi szempontból a káptalani miséről, a vesperásról és karimákról elmaradna, és a káptalan figyelmeztetését semmibe veszi, méltó, hogy ezek hanyagsága kötelességük pontosabb teljesítésére serkentessék, és osztalékából bizonyos rész levonassék és a többi jelenlévőnek adassék.

22.) Van a karban egy gregorián graduálénk, egy antiphonáriumunk, amelyekről a templom pénztárából, mint más székesegyházakban és társaskáptalanokban, az éneklőkanonok gondoskodik.

23.) A karban elmondandó imákhoz három fölszentelt papot, egy *succentort,* két prebendást, négy világit, orgonistát, basszistát, tenoristát és még egyet a zenészek közül állandóan alkalmazunk. A *succentor* és prebendások karingbe, a világiak talárba és karingbe öltöznek.

24.) Tanácskozásra és szavazásra a nagyprépost hívja össze a káptalant, akadályoztatása esetén a lektor, ahányszor tanácskozásra és szavazásra ügyek felmerülnek; mivel váratlanul adódnak, az összejövetel idejét nem előre kitűzött időpontokra, hanem a szükséghez képest kell szabni. Semmi szabály nincsen arra nézve, milyen büntetés éri azokat, akik a káptalani gyűlésről – jogos ok nélkül – elmaradnak. A káptalani szabályok megszegőit annyiszor, ahányszor, 12 forintra büntetik.

[A 24.-hez megjegyzés:] Ha a káptalan szabályzatának nem utolsó pontja, hogy ami mindnyájukat érinti, mindnyájan is beszéljék meg, akkor, amikor a nagyprépost, vagy távollétében más utána következő kanonok a gyűlést összehívja, ott megjelenni és a gyűlés alatt kinek-kinek véleményét kikérni el ne mulasszák. Ezért ha valaki magánérdeke miatt nem jelenik meg a gyűlésen, vagy ennek vége és határozathozatala előtt vakmerően távozni merészel, és mentségére elégséges igazolt kifogást nem hoz fel, esetenként 4 forint büntetésre ítéltessék.

25.) Jegyzőkönyv, amelybe az egyes káptalani javaslatokat és határozatokat fel kell jegyezni, a káptalani jegyző gondozása alatt, akit évről-évre erre a tisztségre megválasztanak vagy megerősítenek. A javaslatokat hivatalánál fogva a nagyprépost terjeszti elő, távollétében az olvasókanonok, a jegyző pedig a *protocollum*ba veszi. A káptalan nevében tiszténél fogva az olvasókanonok ír és aláír, a pecsétnyomók is az ő őrizetében állanak, a nagyobb pecsét, melyet közműködésnél használ a káptalan, a *consistorium*ban, vagyis sekrestyében zár alatt, a kisebb, mellyel magánügyeinél, levelezéseinél él a káptalan, az olvasókanonoknál. A nagy pecsétet legalább két káptalani tag

jelenlétében, nyilvános, közügyekben a káptalani jegyző vagy esküvel kötelezett személy, a kisebbet a káptalan magánlevelezéseinél az olvasókanonok egymaga üti rá. E tekintetben bármiféle hiba még eddig nem fordult elő.

26.) Vannak még olyan tisztségek is a káptalanban, melyeket évenkint oszt ki. Ilyen az elosztó (*divisor*), a beteg kanonokokat látogató, a kanonokok házaira, szemináriumokra felügyelők, a jegyzőkönyvvezető, a számadási ellenőrök és a kegyes alapítványok gondnokainak tiszte. A divizor tiszte és kötelessége a gazdatisztekre felügyelni, a gazdálkodás menetét igazgatni és jó rendben tartani, beszedni a tisztektől a jövedelmet, kinek-kinek jogos részét igazságosan kiadni; ezen hivataláért jár neki minden jövedelemből egy százalék. A beteg kanonokok látogatóinak hivataluk, hogy ha a halál veszedelmét észlelik, a beteget figyelmeztetni és okkal-móddal úgy intézkedni, hogy a haldoklók szentségét felvegye, és házáról végrendelkezzék. A házfelügyelők kötelessége félévenként megvizsgálni a kanonokok székházait és egyéb épületeit, és ha karbantartásuk körül gondatlanságot, mulasztást találnak, a káptalannak jelentést tenni. A szemináriumok felügyelői kötelesek a szemináriumok épületeit szemmel tartani és figyelni, hogy a prefektusok megtartják-e szabályzatukat, van-e gondjuk a fegyelemre, kiadják-e a növendékeknek az alapítólevél szerinti ruházatot, ételt, a tisztaságra, jó rendre ügyelnek-e. Ezek a hivatalok addig tartanak, amíg a káptalan jónak látja a megbízatást. Ugyan évről évre osztják ki, de akár a régieket hagyják meg, akár újakat választanak, a püspöknek jóváhagyás és megerősítés végett bemutatják. Akik számadásokat vezetnek, kötelesek számadásaikat beadni, és tényleg be is adják ezeket az ellenőröknek, akik a számadás fejében a számadásukra bízott alapok kamatából 1%-ot kapnak.

27.) A káptalannak könyvtára nincsen, de vannak, ha nem is sok, jó könyvei az elhalt kanonokok hagyatékaiból, amint itt részletesen elsoroljuk. Őrizzük a szemináriumban nem valami megfelelő rendben a szobának szűk volta miatt. Ami a kanonokok magánkönyveit illeti, eleddig szabadon rendelkeztek, és ki-ki annak hagyja végrendeletében, akinek akarja.

[A 27.-hez megjegyzés:] Illő, hogy más régi káptalanok példájára idővel ez a káptalan is alkalmas könyvtárhelyiségről gondoskodjék. Addig is azonban, míg ez lehetséges, más megfelelőbb, nagyobb helyiséget kell a könyvek számára a Szent Anna szemináriumban kijelölni, hogy rendezetlenül ne heverjenek szerteszét, mint eddig, hanem kellően rendezve zár alatt őriztessenek. A helyiség többi részét pedig más megfelelő célra kell felhasználni. Egyébként a plébánosokra vonatkozóan hozott törvényes egyházmegyei előírással egyezőleg (mely szerint azok halála után talált könyvek a plébániákon az utódok használatára kell visszamaradjanak) a kanonokok könyveit

is, haláluk után – más káptalanok példájára – a káptalani könyvtárba kell elhelyezni, vagy hagyatékukból a könyvtár részére 50 forintot visszafogni, hogy ezzel a káptalani könyvtár bővíttessék.

[28.)] A kanonokok között nincs olyan kihágás vagy fogyatkozás, amely rendreutasításra vagy helyreigazításra szorulna, és a testvéri szeretetet megzavarná.

A székesegyház többi papjáról és világi alkalmazottjáról

[1.)] A székesegyház szolgálatában 3 világi pap áll: a *succentor* és 2 karkáplán.

A *succentor* a kórusban intonálni és a karpapokat, valamint a kórus szolgálatára rendelt világiakat irányítani tartozik.

A karpapok kötelessége viszont a kanonokokat a *succentor*ral együtt a kánoni hórások recitálásánál vagy éneklésénél segíteni, hétköznap a konventmisénél, és más egyéb alkalmakkor, mikor a szükség megkívánja, a misézőnek vagy fungálónak segédkezni és a három káptalani misét, melyekről szó van a 15. pontban, meghatározott napon elmondani.

A *succentor* és fiatalabbik karpap hivatali tisztükkel járó minden ténykedésükben pontosak és készségesek. Példás és erkölcsös életűek. Az idősebbik karpap azonban inkább terhére, mint előnyére van a káptalannak. Gyakran szinte elviselhetetlen.

Lakásuk a papnevelő intézetben. Bajzáth püspök jelölte ki ezt számukra azzal a szándékkal, hogy ne kelljen gondoskodnia a káptalannak. Régi lakásukat plébániaház céljaira engedte át a káptalan. Lakáson kívül ellátást is élveznek a karpapok, éspedig annak a kanonoknak a házánál, aki hetesség szerint soros. Azonkívül készpénzfizetést is a káptalani közös pénztárból. A *succentor* évi fizetése: 100 forint, a karpapoké fejenkint 80 forint és közösen 30 öl tűzifa.

[2.)] A székesegyház szolgálatára szerződtetett világiak is vannak. Ilyenek a zenészek, harangozó, fújtató, kiknek évi fizetése a templom pénztárából a következő: az orgonistáé 220 forint, a *bassistá*é évi 200 forint, a prímhegedűsé (*fidicen*) 150 forint, a *tenoristáé* 150 forint, az *altistá*é 100 forint, a *discantistá*é 100 forint, a másodhegedűsé (*secundarius*) 80 forint, az idősebb sekrestyésé 60 forint, a fiatalabbé, aki a szentmiséhez szükséges ostyát köteles szolgáltatni, 45 forint, a harangozóé 36 forint, a fújtatóé 12 forint. Természetbeni lakása csak az orgonistának van, aki egyúttal a zenekar

VTI 2025 a-archivum

igazgatója. Kis háza a nagy várkapunál épült, és eddig a templom pénzén tartották fenn. A többiek másoktól, saját pénzükön bérelt házat lakják.

A fentebb elsorolt fizetéses alkalmazottakhoz tartozik még az órás, aki a toronyóra igazításáért 25 forintot, az asztalos, aki az oltárdíszek felrakásáért 12 forintot, végül a mosónő, aki munkája után 25 forintot kap évenkint.

[3.)] A székesegyház világi alkalmazottait, nevezetesen a zenészeket az éneklőkanonok, a sekrestyéseket és többi alkalmazottat az őrkanonok előterjesztésére a káptalan fogadja fel, és az ő javaslatára is bocsátja el azokat, akik az egyház szolgálatára nem méltók. Az éneklő- és őrkanonok kötelessége felügyelni az alkalmazottak valláserkölcsi életére, végül azokra, akik a kóruson teljesítenek szolgálatot (mint a *bassista, orgonista, tenorista* és a zenészek közül a negyedik), valamint azokra, akik a szentélyben vagy a körül forgolódnak, és a körmeneteken, melyeken a káptalan testületileg részt vesz.

A plébániáról

[1.)] A lelkipásztorkodás nem volt egybekötve a káptalannal annak megszűnése előtt. Ez következni látszik nemcsak abból, hogy a kanonoki kötelezettség összeférhetetlen a plébánoskodással, és az írott emlékek is mélyen hallgatnak erről, hanem abból is, hogy az okiratok szerint Veszprém városában akkor a székesegyháztól 3 különálló plébániaegyház létezett, amelyen felül (*ultra quas*), bármilyennek is képzeljük a város fekvését, régi kiterjedését, hacsak nem számítunk minden egyes utca részére külön-külön egy-egy papot, nem látszik valószínűnek, hogy a lelkipásztorkodás a székesegyházra vagy a káptalanra tartozott volna.

Utóbb pedig, hogy a káptalant ismét visszaállították, a kanonokok a nagy paphiány miatt önként vállalták magukra a lelkipásztorkodást, mert eleget kívántak tenni azokban a nehéz időkben az egyházi rend elsődleges és tulajdonképpeni céljának és a lelkek örök üdvéért aggódó püspök óhajának. Így történt aztán, hogy a lelkipásztorkodást azon nehéz idők első szakában, vagyis a káptalan visszaállításától kezdődőleg egészen 1667-ig, vagyis 37 éven át az egyik kanonok látta el. Attól az időtől kezdve pedig, hogy a Sennyei-féle statuútumok megjelentek, ugyanazok 11. fejezetének bizonysága szerint a káplán végezte a teendőket. Hogy meddig, nem tudni. Tény az, hogy ez az állapot megszűnt akkor, amikor a püspökök a jezsuitákat, utánuk a ferenceseket, majd a piaristákat bízták meg a plébánia vezetésével. De Biró püspök látván, hogy ezzel a hívek lelki üdvének munkálása nincs eléggé biztosítva, püspöki tisztjéből kifolyólag különböző utakat járt, követett, hogy

a városba plébánost bevezessen. Szándéka azonban meghiúsult, mert a plébános megélhetése elé különféle akadályok gördültek. Ezért történt aztán, hogy 1753 körül adminisztrátori címmel világi papot állított a plébánia élére, akit egyúttal megtett a papnevelő intézet prefektusává is.

Az adminisztrátor és melléje rendelt káplán részére lakást, ellátást, stólajövedelmet és a püspöknek Veszprém területéről járó tizedből tizenhatod járandóságot [jelölt ki] (*solvendi capellanalis stipendii fundo assignavit*). Ez volt a javadalmazás egészen 1779-ig, mikor is a plébánost bevezették.

A káptalan előterjesztvén a plébánosnak a plébánia többi pontjára vonatkozó válaszát is, kérve kérte a püspököt, hogy annak kánoni látogatását ne csatolja a káptalan és székesegyház *visitájá*hoz, és járuljon egyúttal hozzá, hogy más székeskáptalanok szokása és a kánonok előírása szerint ő is a saját kebeléből választhassa meg az általános püspöki helynököt vagy székesegyházi kanonokot plébánossá úgy, hogy az a kanonok, aki az általános püspöki helynöki tisztséget viseli, vagy a székesegyházi főesperesség stallumát betölti, legyen a jövőben egyúttal a káptalan plébánosa is. A káptalan kérését a püspök nem teljesítette, mert a székesegyház Veszprémben egyúttal plébániatemplom is lévén, ez azzal bizonyos alárendeltségi viszonyban van (*ac per id parochialitas ecclesiae cathedrali suam subordinationem quoquo modo tribuere debeat)*, ez a viszony meg önként megkívánja, hogy a plébánia kánoni látogatása az előbbinek mint fejnek és anyaegyháznak *vizitálásától* el ne különíttessék, hanem folytatólagosan azzal együtt megtartassék. A jognak és más hazai *káptalanok* szokásainak nem felel meg, hogy a káptalan *citra aliorum censuram seorsivi parochi opera privative utatur.*

Archívum 2025

[2.)] A második kérdésre a plébános a következőket válaszolja: A jelenlegi plébános Hajas István, akit mindkét földesúr, ti. a püspök és káptalan prezentált, és a megyéspüspök meghagyásából az általános püspöki helynök investiált.

A *Vizita* szerint kötelessége a következő:

1. Naponkint fél hétkor az ún. Szentes misét elmondani, s azt vasár- és parancsolt ünnepnapokon híveiért felajánlani.

2. Minden vasár- és ünnepnapon a konventmise után híveihez szentbeszédet intézni, kivéve karácsony, húsvét, pünkösd, vízkereszt, Nagyasszony és Szent István ünnepnapját, mikor is *ad servandum in Ecclesia cathedrali jus cathedrae*, tisztjéből kifolyólag és *ex ordine* maga a székesegyházi *főesperes* és a többi *kanonok* prédikál.

3. Vasár- és ünnepnapokon ebéd után az ifjúság részére katekézist tartani.

4. Nyilvános könyörgéseket és ájtatosságokat, melyek egyébként a plébános kötelességéhez tartoznak, a templomon kívül és belül megtartani.

5. A Szent László-templom gondját viselni.

6. Végül keresztelni, esketni, betegeket látogatni, a halottakat eltemetni és a többi szentséget készségesen kiszolgáltatni.

A gondjaira bízott lelkek száma összesen 6809; ebből katolikus gyónóképes 3702, nem gyónóképes 1231, kálvinista gyónóképes 1384, nem gyónóképes 346, lutheránus gyónóképes 110, nem gyónóképes 36.

A plébánia a káptalanba bekebelezve nincs.

[3.)] Az Oltáriszentséget nyilvánosan és időben viszik a beteghez, ti. karingben és stólával, elöl minisztránssal és csengettyűvel. A házasságkötést háromszoros hirdetés előzi meg, a parancsolt ünnepeket és böjtöket a hívekkel közlik.

[4.)] A plébánián a kereszteltek, visszatértek, házasultak és meghaltak anyakönyvei megvannak. A megbérmáltak nevét a püspöki iratok között örökítik meg. Van házi protokollum is, melybe a királyi döntéseket, püspöki és vikáriusi rendeleteket jegyzik fel.

[5.)] A plébániai misét mindennap reggel fél hétkor a plébános vagy káplánja mondja, vasár- és parancsolt ünnepnapon a hívekért felajánlja, és hétköznap a 8. pontban foglalt előírás szerint misézik.

[6.)] A plébánialak szolid anyagból épült. Egy emeleti és három földszinti szobából – ebből 1 éléstárul szolgál – és konyhából áll. Van 100 akó borra való, jó állapotban lévő pincéje is. Tatarozása és fenntartása a városi lakosságot terheli.

[7.)] A plébános készpénzjárandósága a következő:

1. Valláskülönbség nélkül a nem nemes és adóköteles városi polgárok részéről – miután a szabad stólát eltörölték – a királyi rendelet értelmében minden egyes házaspár után évi 30 krajcár, az özvegyek és külön kenyéren élő nőtlenek után évi 15 krajcár. Ezt a járandóságot az adózó polgároktól a királyilag megerősített vármegyei határozat értelmében megbízottjai útján maga a város szedi be és fizeti ki negyedévenkint nyugta ellenében a plébánosnak.

2. A püspökségnek Veszprém területéről járó gabona- és bárántizedből tizenhatodot kap aszerint, hogy azt a városiak természetben vagy készpénzben fizetik.

3. A káptalantól váltság címén évi 100 forint készpénz, 30 pozsonyi mérő kenyérgabona, 30 akó bor és 30 öl tűzifa.

A tűzifát illetőleg a káptalan kijelentette, hogy kész 30 öl vágatott fát adni, de a beszállítás költsége a plébánost terheli. Mivel azonban a fa meghordása iránt a plébános továbbra *insistál*t, a káptalan *a vizitáló püspök* indítványára oda nyilatkozott, hogy a fa beszállítását a plébános évről évre kérelmezze a káptalantól.

Rendes stóla címén a keresztelés után 17 krajcárt, avatás után 7 krajcárt, temetés után, korra való tekintet nélkül, 30 krajcárt, esketés után 2 forintot szed, szabad stóla címén pedig ennek kétszeresét. Szabad stólát a városi nemesektől szed, akik különben saját bevallásuk szerint az évi 30 krajcárt a királyi rendelet értelmében megfizetni nem tartoznak. Ugyanezt a stólát szedi a vidéki nemesektől és nem nemesektől, a veszprémi cselédektől, mint amilyenek a szolgák, cselédleányok, iparossegédek és egyéb kereskedők, akik az évi 30 krajcárt nem fizetik.

Olvasott szentmise után *stipendium* címén 24 krajcárt, énekes mise után 1 forintot kap.

Az offertoriumi jövedelem járna ugyan a plébánosnak az egyes céhektől, amikor azok védszentjének ünnepnapja alkalmával negyedévenkint szentmisét mond, de e kötelezettségüknek nem nagyon tesznek eleget. Az egyik vagy másik céh megadja ugyan, de az akatolikusok nem.

VE 2025 Veszprém Megye

[8.)] A plébánosnak a vizitáló püspök jóvoltából 4000 forintos misealapítványa van. Ennek fejében káplánjával együtt köteles mindennap a hívek, de különösen az idegenek nagyobb kényelmére a főoltáron hétköznap ugyan fél hétkor, vasár- és ünnepnapon pedig a konventmise után, a prédikáció befejeztével 1-1 szentmisét mondani a püspök elhalt szüleiért: Györgyért és Kláráért. Az utána járó 30 krajcár *stipendium*ot akként osztják el egymás között, hogy a misemondási kötelezettség és a misék után járó *stipendium* felerészben a plébánost, felerészben pedig káplánját illeti felváltva. Az alapító szándékának mindenben eleget tesznek.

A Bajzáth-féle alapítványon kívül Szedlák Katalin, néhai nemes Moyses Pál özvegye 1772. június 20-án hagyományozott 100 forintot oly feltétellel, hogy annak kamatja ellenében a káplán mondja el havonkint egyszer a *Szentes misét* az alapítóért és férjéért. Ez után *stipendium* címén 30 krajcárt kap. Az alapítvány tőkéjét a plébánia akkori adminisztrátorának, Balassa István kanonoknak adták át, kinek távozása után Csapody Lajos fizette ki a *stipendium*ot. A Szentes misét erre a szándékra mondani most már nem lehet.

[9.)] Iskolamester nincs. Iskola sem, ahol a gyermekeket oktatnák.

A kántor Grisits János.

A plébános irányítása alatt áll, és annak rendelkezésétől függ.

Köteles tiszta és megkülönböztetett hangon előénekelni a népnek a reggeli Szentes misén és a székesegyházból kiinduló nyilvános körmeneteken, valamint minden más egyéb, a plébánostól a templomon belül és kívül végzett ájtatosságokon; nemkülönben nyáron minden vasárnap a Szentháromság-szobornál délután tartani szokott Szentháromság litánia alkalmával.

Köteles továbbá temetésre eljárni, ott énekelni és végül a házassági hirdető cédulát kiállítani.

Mindezen kötelességét pontosan teljesíti.

[10.)] Állandó fizetése a következő:

1. A székesegyháztól évi 30 forint.

2. A Biró-féle alapítványból nyáron a Szentháromság-szobor előtt tartani szokott litániák után 10 forint.

3. Bajzáth püspöknek (a 8. sz. alatt részletezett) alapítványából, a napi misék után megállapított *stipendium*on felül megmaradó 17 forint 30 krajcár.

Stóla és járulékok címén

1. Minden egyes temetés és ének után 25 dénár, kivéve a koldusszegényeket, akik fizetni nem tudnak.

2. Minden egyes hirdetési cédula után 7 krajcárt.

3. A Vízkereszt körül végezni szokott házmegáldás után a járulék 1/3-a.

4. Ha a gyermekeknek írásban és olvasásban való oktatását önként vállalja, tanítás címén minden egyes gyermek után évi 1 forint.

Szolgálati lakás nincs.

VEL 2025 Archívum

A többi templom állapotáról

1.) A székesegyházon kívül Veszprém város területén 2 kápolna van, az egyik a Hosszú utcában Szent Anna, a másik a temetőben Szent László magyar király tiszteletére.

A Szent Anna-kápolnát Zámori Magdolna emeltette. Első férje Salomváry János, második férje Kiss Sándor, Veszprém vármegye alispánja volt.

A Szent László-kápolnát romjaiból néhai Pösténi Mihály veszprémi kanonok állíttatta helyre és ajándékozta meg.

A Szent Anna-kápolna fenntartása Zámori Magdolna örököseit terheli. Szükségleteiről ők kötelesek gondoskodni. Ezt eddig meg is tették.

[2.)] A kápolna jövedelméről biztosat nem tudni. Ha van, azt Kiss Sándor özvegye kezeli, a Szent László-kápolnáét pedig a székeskáptalan. A Szent Anna-kápolnának kettő, a Szent Lászlónak 3 oltára van. Felszentelve soha nem lettek. El vannak látva ép és sértetlen oltárkövekkel, valamint egyéb felszereléssel.

3.) A Szent Anna-kápolna felszerelése a következő: 2 ezüstkehely tányérkával, 1 ezüst úrmutató, 1 ezüst áldoztatókehely, 1 ezüstös, virágokkal átszőtt selyem miseruha, 2 hétköznapi dalmatika ugyanabból az anyagból, 1 fekete miseruha, 1 zöld selyempalást, 4 miseing, 2 régi misekönyv, 1 réz füstölő tömjéntartóval, 8 fa gyertyatartó, 2 réz gyertyatartó, 2 rézkereszt.

A Szent László-templom felszerelése a következő: 1 ezüstkehely paténával, 1 hétköznapi miseruha, 2 miseing, 3 oltárterítő, 1 római misekönyv, az egyes oltárokon 1-1 fakereszt, 8 fa gyertyatartó.

A felszerelést mindkét helyen tisztán tartják.

4.) A Szent Anna-kápolnában a végrendelet és a püspök engedélye szerint mindennap 10 óra körül a piaristák miséznek. Ők mondanak itt szentbeszédet is a nagyböjt pénteknapjain délután 4 órakor és a keresztjáró napok keddjén, amikor a körmenet onnan elindul. Szolgálatukért 2000 forint kamatját, vagyis 120 forintot kapnak. A sekrestyési teendőket az egyik asztalos látja el azzal a kötelezettséggel, hogy évi 10 forint készpénz, szabad lakás (*hospitium*) és 2 köböl gabona ellenében elvégzi mindazt, ami a sekrestyés dolga. Járandóságait Kiss Sándor özvegye szolgáltatja.

A Szent László-kápolnában a szentmisén és szentbeszéden kívül más ájtatosság nincs. Mindkettőt a keresztjáró napok második napján a plébános szokta tartani. A kápolnában Szedlák Katalin, néhai Moyses Pál özvegyének végrendelete értelmében 100 forint tőke kamatjából eredő stipendium fejében a papnevelő intézet felszentelt papjai kötelesek havonkint miséket mondani az alapító szándékára. Egyébként kérésre vagy tisztán magánájtatosságból szoktak itt némelykor misézni. A szolga Horváth János, aki a kulcsokat őrzi, és minden sekrestyési teendőt ellát, egyúttal misére és temetésre harangoz is. Fizetés címén a kápolna pénztárából 12 forintot kap, és mikor halottra harangoz, a harangozásért fizetni szokott 3 garasból 1 garas illeti.

Várad 2025 Gárdonyi

A szemináriumról

1.) A székesegyház mellett 2 szeminárium van, az egyik a kiérdemesült papok részére Szent Pálról, a másik a fiatal papnövendékek számára Szent

Annáról elnevezve. Az előbbit Kiss Pál nagyprépost építtette, és világi ifjak konviktusának szánta, de megváltoztatván szándékát, 1778-ban Bajzáth József vizitáló püspöknek adta át azzal, hogy a veszprémi egyházmegye szolgálatában megöregedett és megérdemelt nyugalom után vágyó papok otthonául szolgáljon örök időkre. A püspök viszont az egyházmegyebeli javadalmasoktól az érdemesült papok eltartására hagyományozott *legatumok*ból és hagyatékokból összegyűjtött alapból jelentékeny összeget csatolt hozzá. Az intézet nyugdíjas papjainak száma nincs meghatározva, de annyi papot kell élelmezni és ruházni, amennyit – ha a szükség úgy kívánja – az alapítvány jövedelméből csak lehet. Az intézet a *vizitáló* püspök atyai gondoskodásának köszöni létét.

A papnevelő intézet első alapját Volkra Ottó János püspök vetette meg, aki mikor 1710-ben Széchenyi Pál kalocsai érsek, veszprémi apostoli adminisztrátornak utóda lett a veszprémi püspöki széken, a rákövetkező évben, vagyis 1711-ben 6 kispapot bízott az egyik piaristára, hogy azokat erkölcstanból oktassa. Lakásukat a régi püspöki palotában jelölte ki. Élelmezésüket a püspöki asztal szolgáltatta. Elhunyta után az intézet megszűnt, és növendékeit részint lelkipásztoroknak, részint tanulmányaik folytatására Győrré küldték el, ahol néhány éven át a püspöktől hagyományozott 8143 forint alapítványi tőke kamatából hol több, hol kevesebb kispapot élelmeztek. Utána az összes kamatot az alapítványi tőkéhez csatolták egészen 1745-ig, mikor is Biró Márton, alighogy elfoglalta püspöki székét, a szünetelő szemináriumot Szent Anna védelme alatt felélesztette és visszaállította.

A kispapok *quasi postliminio reducti*, először a régi püspöki palotát lakták, onnan átkerültek az akkori székesegyházi főesperes házába, majd innen a Lenthy István kanonoktól a felsővár legszélső északi részén emelt házba, ahol 3 évvel ezelőtt az új szemináriumnak keleti és déli, 3-3 emeletet magába foglaló két szárnya épült fel. Az építkezés megkezdésére a sokféle építési anyagon kívül Koller Ignác püspök 10.000 forintot hagyományozott, folytatásához viszont Mária Terézia ugyanannyit adott hozzá az üresedésben lévő püspökség jövedelméből. Mindezekből a szeminárium annyira elkészült, hogy a növendékek kényelmesen lakhatják már, és teljes befejezéséhez az északi szárnyon kívül semmi sem kell már. E szárnyon kellene elhelyezni az ebédlőt, konyhát és néhány éléstárt.

A növendékek létszáma az idők és körülmények szerint változott. Jelenleg 20-ban állapították meg, miután az alapítvány tőkéjét Bajzáth püspök 20.000 forinttal gyarapította. Egyébként ez évben csak 16 növendék van, mert az eltartásukra szánt bevételek jelentékeny részét felemésztette a szeminárium belső felszerelése és az adósoknak késedelmes kamatfizetése.

2.) A nyugdíjas papok otthonának ingatlan vagyona nincs, következőleg abból származó jövedelme sem. Csak tőkéi vannak, amelyek kamatából a növendékeket eltartják. A tőkéket részint 6, részint 5 százalékos kamatra helyezték ki.

A papnevelő intézetnek az alapítványi tőkén kívül Felsőörsön 1 szabad és ennek szomszédságában egy másik, tizedfizetésre köteles szőlője van. Közepes termése mellett kb. 100 akó bort teremnek. Ez évben 150 forinton még harmadik szőlőt is szereztek, amely a másik kettővel szintén szomszédos. Tizedet ez is tartozik fizetni, és közepes termése mellett 18 akó bort hoz. Van az intézetnek Biró püspök ajándékozásából a Séd vizén 3 kerekű malma is, amely, mivel kint van Jutas felé, kevesebbet hoz, mint más malom. De rendszerint 300 pozsonyi mérőt ez is jövedelmez az intézetnek. Van ugyanazon püspök ajándékozásából a város alatt még kertje is, amely a konyhát egész éven át elegendő zöldséggel ellátja. Van a káptalan földesúri joghatósága alá tartozó területen majorja is, amely 2 szobából, konyhából és istállóból áll. A szeminárium pénzén vették 1759-ben. Vannak végül kihelyezett tőkéi is.

Mindkét szemináriumot prefektusok vezetik, akik káptalani tagok. Ezek igazgatják és kormányozzák, és erről évenkint számadással tartoznak a káptalannak.

Ad secundum: Mivel megállapítást nyert, hogy mindkét intézetnek, de különösen a papnevelő intézetnek tőkéi nincsenek biztos helyre és törvényes óvadék mellett kiadva, azért azokat az adósoknál még törvényes úton is fel kell mondani és törvényes óvadék mellett biztosabb helyre kihelyezni. Mindazonáltal mind ezek, mind a többi összes tőkék kihelyezését illetőleg (melyek a káptalan gondjára lettek bízva) Bajzáth püspök meghagyja, hogy azokból egyetlenegyet sem adhat ki az időközi kezelő a saját, hanem mindenkor és minden alkalommal csak a káptalan neve alatt. A kölcsönök felmondását is csak az ő nevében lehet eszközölni.

3.) A növendékeket az egyik vagy másik szemináriumba a megyéspüspök, széküresedés esetén a káptalani helynök veszi fel. A felvett növendékeket a kanonok-prefektusok igazgatják, kormányozzák a vizitáló püspöktől előírt szabályok szerint. A nyugdíjas papok intézetében jelenleg 6 növendéket élelmeznek, és akinek ruházkodásra nem telik, az ruházatot is kap. A hatodik növendék, az eszeveszett Csór János élelmezés címén 100 forintot kap.

4.) A növendékek a szabályokat pontosan megtartják, elöljáróikat kellően tisztelik, és nincs közöttük olyan, aki valami fogyatékosságban szenvedne. A nyugdíjas papok otthonának lakói, mivel korban nagyon előrehaladottak, fiatalságuk botlásait és tudatlanságukat veszik fontolóra, jámbor könyveket olvasnak, és az örökkévalókról elmélkednek. A kispapok meg jámborságra

és tanulmányokra irányítják figyelmüket, éspedig jó eredménnyel. Amikor ezeket felveszik, nem kötelezik ugyan magukat esküvel arra, hogy a reájuk fordított költséget az intézetnek megtérítik, ha a világba – akár önként, akár a saját hibájukból – visszatérnének, de e súlyos kötelezettségre, amely őket terheli, figyelmüket felhívják.

5.) Mindkét intézet épületét jó karban tartják, kivéve a papnevelő intézet régi szemináriumi épületét, mely részben összedűléssel fenyeget.

Az alapítványi helyeken kívül mindkét szemináriumban vannak, akik az alapítványból szolgálatukért, amelyet nyújtanak, díjazást, mások, akik élelmezést és készpénzfizetést, mások meg, akik csak készpénzfizetést húznak. Így a nyugdíjas papok otthonában élelmezést és 80 forint készpénzfizetést kap a házgondnok feleségével együtt azzal a kötelezettséggel, hogy azokról, amik a házra tartoznak, gondoskodik, az élelemhez szükséges anyagokat beszerzi, és mindenről a ház *prefektusának* pontosan elszámol.

A házgondnokon kívül a szakácsné 25 forint, a szolgálóleány 14 forint fizetést kap. A téli hónapokban fűtőt is alkalmaznak, aki havi 1 forint és 50 dénárért teljesít szolgálatot. Ezekhez jön még 1 inas a nyugdíjas papok szolgálatára, és Eősy Gábor nővére, *vitiis miserrimi fratris sui necessaria*, aki a többi házbelivel *(familia)* együtt élelmezést kap, de fizetést nem.

A papnevelő intézetben a növendékekkel együtt étkezik a prefektus is, aki egyúttal tanár, és akinek évi fizetése 100 forint. Az alkalmazottak közül ellátáson kívül a szakács kap 60 forintot, a cselédlányok (*lixae*) egyenkint 20 forintot, a szabó, aki egyúttal a pince és éléstár gondját viseli, 30 forintot, a kertész 25 forintot, a majorosnő, aki egyúttal a ruhát mossa, és a ház részére kenyeret süt, 14 forintot. Rajtuk kívül élelmezést kapnak még a szemináriumi prefektus inasa, valamint 3 szegény gyermek, akik mint *kredentialistá*k szerepelnek. A két tanár fizetése ellátás nélkül évi 200 forint. A borbély évi 18 forintot, a kéményseprő 5 forintot, a kosárkötő (*vietor)* 20 forintot, a felsőörsi *vincellér*, aki eddig 2 szőlőt saját költségén megkapálni és gondozni tartozott, 36 forintot és vegyes gabonából 10 pozsonyi mérőt kap.

e-gazdaság 2025

A szegény- és árvaházról

[1.)] A szegény- és árvaház a káptalan gondozása alatt áll.

A szegényháznak meghatározott alapítója nem volt, hanem az idők folyamán összegyűjtött jámbor hagyományozások és mások, leginkább *kanonokok* megajánlásából befolyt összegen megfelelő házat vettek, és

azután az ott elhelyezett szegényekből annyit tartottak el, amennyit lehetett. Mikor pedig erre a célra Koller Ignác püspök végrendeletileg 8000 forintot hagyományozott, azonnal 4 férfiú és 4 nő szegényt tartottak el. Ennyit most is ruháznak és élelmeznek. Részükre kidolgozott étlap nincs, hanem naponkint ebédre 2, vacsorára 1 tál ételt kapnak, és mindkét alkalomra ¼ liter bort. Új ruha csak akkor jár nekik, ha a régi elszakadt, és foltozással megjavítani többé nem lehet.

Az árvaház alapját néhány kanonok vetette meg. Az alapítványhoz Koller Ignác püspök végrendeletileg 6000 forintot csatolt, miután előzőleg az árvák részére 1100 aranyért tágas házat és kertet vásárolt. Ez az alapítványi összeg, melyet a meglévő tőkéhez csatoltak, hoz ugyan annyi kamatot, hogy abból néhány árvát fel lehessen nevelni, de mivel az árvaház régi, majdnem egészében romba dőlt, és a bentlakás életveszélyes, a kamathozamát összegyűjtik és tőkésítik mindaddig, míg a ház helyrehozatalával járó költségeket és az árvák eltartásához elegendő alapot nem biztosították.

Ingatlan javadalmuk nincs, és így más egyéb jövedelmük csak az van, amit kamatra kihelyezett tőkéik hoznak.

Az alapítványi vagyon gondját a káptalan viseli, és azt egyik tagja kezeli, aki erről évenkint számadással tartozik.

Ad primum: A szegényházban meg van ugyan állapítva az ebéd és vacsora fogásainak száma, de hogy azok mineműsége ne függjön a házgondnok kénye-kedvétől, és így ne legyen okuk panaszra a szegényeknek, Bajzáth püspök megkívánja, hogy a naponkinti étlap határoztassék meg. Mindkét alapítvány vagyonának biztosítását illetőleg pedig meghagyja ugyanazt, amit a szemináriumok vagyonának kezelésére vonatkozóan előírt.

VHT 2025 e-archívum

[2.)] A szegények- és árváknak külön-külön háza van.

Az árvák háza régisége következtében *desolál*t állapotban van. Jelenleg alig lakható, mert összedűléssel fenyeget. Teljes újjáépítést igényelne, és mivel ez az alapítvány egész vagyonát felemésztené, egyetlenegy árvát sem élelmeznek benne, hanem összegyűjtik a kamatot, hogy így az újjáépítéshez szükséges kiadásokat biztosítsák. Addig is azonban bérbe kell adni a házat a kerttel együtt. Ez most meg is történt. Az évi bérösszeg 90 forint.

A szegényházat, amennyire az alapítvány csekély vagyona engedte, oly módon alakították át, hogy a szegények legalább súlyosabb kényelmetlenségről nem panaszkodhatnak. A konyhán, pincén és éléstáron kívül 3 szobából áll. Ezek egyike az asszonyok, a másik a férfiak célját szolgálja. A harmadikat a gondnok lakja, aki a háznak közvetlen gondját viseli, a *káptalannak* felelősség mellett számot ad, és a szegények ellátásáról gondoskodik. A szegényházban 8 szegényt élelmeznek és ruháznak. Rajtuk kívül e házban étkezik még a házgondnok és főzőnő, aki egyúttal szolgálóleány is.

Az előbbinek 30, az utóbbinak 13 forint 20 dénár az évi fizetése. A szegények a Szent Anna-templomban mindennap szentmisét hallgatnak, a reggeli és esti imát közösen végzik, és jótevőikért mindennap közösen elmondják a Rózsafüzért.

Ad 2.: Mivel a kánoni látogatáskor megállapítást nyert, hogy az árvák részére kijelölt és az összedűléshez közel álló ház, hacsak újjá nem építik, helyre nem hozható, a szegények eltartására szolgáló másik ház viszont nagyon szűk, és a beázások következtében annyira nedves, hogy a szegények egészségét veszélyezteti, azért mindkét alapítvány növendékeinek nagyobb kényelme és költségkímélés szempontjából célravezetőbbnek látja Bajzáth püspök, hogy az árváknak szánt helyen, mindkét alapítvány költsé[gén egy] új ház építtessék, és abban akként helyezzék el a szobákat, hogy a közös házgondnoki lakáson és tágasabb konyhán kívül mindkét alapítvány növendékeinek használatára lehessenek anélkül, hogy egymással kölcsönösen érintkeznének, vagy egymást zavarnák.

VEL 2025 e-Szöllősy

A szerzetesrendekről

A város területén 2 szerzetesház van: *a piaristáké és a marianita rendtartományhoz* tartozó ferenceseké. Mindkét szerzet tagjai a püspök és plébános jogait eddig nem sértették. A káptalannal szemben azonban a *piarista* házfőnök volt nemrég előítélettel, de ebben is talán nem is annyira tudatos előítélettel, mint inkább a dolgok helytelen kombinálásából eredő tévedésből ártott. De ennek is elejét vették azzal, hogy a jövőre nézve minden előítélettől való félelem ki van zárva.

Névmutató

VFL 2025
e-archívum

VFL 2025
e-archivum

A, Á
Abai Jánosné lásd Serák Mária
Acsády Ádám püspök 17., 19., 20., 58., 76., 351., 352., 358., 374.
– Benedek 123., 207., 405.
Ádám Iván 260., 274., 277., 284., 285., 291., 292., 293., 306., 309.
Adelhaid királyné 104., 198., 397.
Agócs Lajos 343.
Ágoston László 286.
Albert István 283.
Albrecht László 345.
Almássy Mária (Homonnay Jánosné) 303.
Amadé Tádé 107., 173.
Ambrus Elekné lásd Raszl Anna
Androvics István 281.
Anty Illés 284., 325.
Ányos Antal 172., 183., 230.,
– Pál 301.
Aranyosi László 283.

B
Baán Jenő 289.
Babics Endre 281., 284.
Babits András 208., 209.
Babos Dezső SchP 325.
– Xavér Ferenc 286.
Bajzáth József püspök 99., 100., 102., 119., 181., 189., 192., 194., 200., 207., 208., 209., 222., 225., 229., 235., 236., 238., 239., 246., 258., 267., 298., 303., 307., 402., 403., 425., 430., 432., 433., 435., 436.
Bakacs István 284.
Bakacs Lőrinc OP 331.
Balassa Béla 208., 209., 222., 223.
– István 167., 283., 286., 429.
Bálint Péter 343.
Ballai Károly 308.
Ballai Károlyné lásd Fodor Vilma
Balogh Bálint SJ 283.
– Péter SJ 283.
Bánáss László püspök 329.
Bárány István 290.
Baranyai József 345.
Barna Ignác 286.
– Imréné 305.
Báthori István 259., 308.
Batthyány József 109., 174., 179.
Baumann Katalin (Schmidt Mihályné) 304.
Bayer Anna (Mihályfi Károlyné) 306.
Bécsy Márton 284.
Bek Sándor 62., 376.
Beke Kristóf 286.
Békkállay lásd Szentbékkállai
IV. Béla király 55., 372.
Bella Péter 345.
Bellovics István 286.
Béndek János 107.
XIV. Benedek pápa 248.
Benedek apát 132., 216., 411.
Beniczky Antal 107., 138., 171., 173., 178., 415.
Beőthy István 284.
Berderics István 285.
Bereczk Sándor 290.
Bernáth Ferenc 108.
Bernwolner Ferenc 290.
Bertalan László 345.
Binder János 286.
Bindis Ferenc 174.
Blasutigh Irma 308.
Boda Istvánné lásd Csete Katalin
Bogádi Antal 24.
Bognár István 173.
Boldog Gizella királyné 55., 57., 104., 198., 371., 373.
Boldog Meszlényi Zoltán 329.
Bolla Erzsébet (Rostásy Károlyné) 308.
– Ferenc 173.
– Péter 107., 108.
Bonfini, Antonio 371.
Bor (Vein) János 108.
– Mihály 108.
Boronyai Anna 172.
Bossányi Ferenc 287., 290.
Böle Kornél OP 331.
Böröndi József 107.
Börzsönyi Antal 287., 290.
Brenner Erzsébet (Reider/Reiner Józsefné) 259.
– József 305.
Brunszvik József 188.
Buday Flórián 289.
Bugledits János 289., 290.

VFI 2025 archívum

Bursi János 107.
– Mihály 107.
Burucs Erzsébet (Kaizer Lőrincné) 260., 306., 307., 309.
Büky István 108.

C

Choron András, devecseri 132., 216., 411.
Czapik Gyula püspök 313., 329.
Czigány-Zágor Pál 288., 290.
Cziráky György 107., 172., 178.
Czövek Jenő 289.

Cs

Csák Boldizsár SJ 331.
Csanaky Mihály 283.
Csánk Béla 288.
Csapody Lajos 124., 139., 167., 201., 223., 229., 303., 406., 421., 429.
Csepeli Lőrinc 173.
– Márton 173.
Cserey Hugó OFM 283.
Cserhovics István 123., 207., 405.
Csernoch János 294.
Csete Antal 284., 304., 309.
– Katalin (Boda Istvánné) 304.
Csifféry A. (Várszeghi Sándorné) 308.
Csiszárik János 306., 310.
Csonka Mihály 284.
Csontos Gyula 289.
Csór János 175., 433.
Csóthi Géza 288.

D

de Best Ágoston 304.
Deák István 345.
Demkovics József 43., 365.
– Józsefné 106.
– Magdolna 173.
Dénes SchP 283.
devecseri Choron lásd Choron
Devics József 290.
Dienesfalvi Nagy László 132., 226., 412.
Dombay Sándor 325.
Domján Julianna (Pongrácz Jakabné) 305.
Dravecz János 284., 286., 303.
– József 83., 113., 138., 283., 285., 416.
Dubniczay István 70., 83., 184., 380.

E, É

Ebeczky Imre 87., 385.
Eger család 184.
Egyed SchP 283.
Egyed Lajos 289.
Ehn Mihály 109.
Endorfer Frigyes SJ 283.
Endrődy Alfréd 343.
enyingi Török lásd Török
Eöry Ferenc 107.
Eössy Gábor 176., 434.
Erdélyi József SchP 325.
Erdey József 301.
Erdődy György 44., 367.
Erdős István 123., 207., 405.
Esztergomi András 173.
Eszterházy Dániel 108.
– Ferenc 43., 188., 189., 353.
– Gábor 107. 138., 172., 178.
– Imre püspök 22., 56., 106., 112., 200., 203., 292., 353., 365., 372., 399., 401.
Etl Szaniszló 172.

F

Faitinger Julianna (Halász Jánosné) 303.
Farkas Erzsébet (Lohner Károlyné) 305.
– Ferenc 208.
– György 290.
– Ignác 290.
– Imre 286.
– János 178.
– László 286.
– Mihály 286.
– Pál 290.
Fatér István 288.
Fath lásd Tóth
Fauszt Mihály 171., 173., 178.
Fehérvári Balázs 23.
Fehérvári Ferenc 23.
– Mihály 283.
Fejérváry József 247., 258., 262., 287., 302., 304.
Fekete Narcis OFM 283.
Fektics Pál 285.
Félix SchP 283.
I. Ferdinánd király 132., 216., 411.

VFL 2023 archívum

II. Ferdinánd király 105., 123., 132., 199., 217., 399., 405., 412.
Fodor Vilma (Ballai Károlyné) 308.
Fonay Gábor 288.
Forgács Gyula 343.
Forintos Gábor 173.
Frankó Piroska 343.
Franz Edward/Ödön 290.
Franzl Pál OFM 172., 283.
Fülöp Mihály 108.
Fürstner János 345.

G

galántai lásd Eszterházy
Gáspár Ferenc 108.
– Györgyné lásd Scharnbeck Anna
Gaszner József 189.
Gatten Teréz (Paletta Györgyné) 304.
Géczi Elek SJ 283.
Gerencsér Mihály 174.
Gergely János 288.
– József 289.
Gerstner Béla 325.
Giczey István 124., 139., 208., 406.
Giricsis/Girisics János 174., 261., 429.
Gizella lásd Boldog Gizella
Gludovácz lásd Gergely
Gombás János 286.
Goreczky Károly 305.
Gracsanovics János 286.
Grafl Apollonius OFM 283.
Grainer Simon 174.
Grubánovics Zsigmond 223.
Gubicza Lajos 306., 310.
Guerim Lajos 261.
Gutheil Jenő 274., 279., 288.
Guzmics Tamás OFM 283.
Gvárdián József 325.

Gy

Gyarmathy Sámuel OFM 283.
Gyömörey Lajos 290.
Györe István 285.
Györke János 290.
Győry János 290.

H

Haász István 329.
Haberma Antal 108.
Haiszler György 247., 299., 303.
Heister, Sigbert 199., 399.
Hajas István 163., 255., 286., 427.
Halász Jánosné lásd Faitinger Julianna
Hanusz Albin 289., 290.
Happ József 259., 309.
Harmath István 108.
Hazler Lajos 306.
Heffenéder Antal OFM 283.
Hegyi Anna (Szappanosné) 343.
– Lajos 325.
Hell Alajos 285.
Henyei József 283.
Hérák Eleázár OFM 283.
Herman Péter 286.
Hertelendy Ádám 286.
– Gáspár 208., 303.
Hevenesy László 108.
Homonnay Jánosné lásd Almássy Mária
Homposz György 174.
Hontor Endre 365.
– István 43., 365.
Hornig Károly püspök 247., 248., 251., 281., 293.
Hornung Anna (Jung Ádámné) 259., 309.
– Ferenc 259., 309.
Hornyik János 209., 286.
Horváth Béla 245., 263.
– Cirill 289.
– Erzsébet 304.
– Gyula 345.
– István 286.
– János 169., 208., 209., 235., 286., 431.
– Kristóf OFM 283.
– Lajos 245., 283.
– Mihály 173.
– Pál 83., 119., 124., 139., 140., 223., 284., 286., 402., 406., 416.
– Pál 288., 290.
Huber Antal 344.
Hubenay Ignác 286.
Hugl Konrád János 108.
Húsvét József 107., 173., 326.
Huszár János 289.

VFL 2025 e-archívum

I
Illés Béla 342.
Imrovits Mihály 290.
Isll Jakab 285.
Isoó János 286.
Ispánky József 301.
István király lásd Szent István
István püspök 21., 55., 104., 120., 197., 198., 204., 372., 397., 403.

J
Jáger Antal 286.
Jámbor László OP 331.
Jambrekovits Pál 283.
Jankó János 290.
Jankovicsné 107.
Jánosi Ágoston 274.
Jenői Mátyás 25., 122., 206., 405.
II. József király 276.
József SchP 283.
Jung Ádámné lásd Hornung Anna
– József 259., 309.
– Józsefné lásd Tóth Anna
Jursics József 107., 178.
Justig Juniper OFM 283.

K
Kaizer Lőrincné lásd Burucs Erzsébet
Kajári Pál 106., 174.
Kálmáncsehi Imre 23.
Kálóczy Sámuel OFM 283.
Kályai Benignus OFM 283.
Kanczler Károly 345.
Kapossy János 86., 123., 207., 385., 405.
Kapuváry Antal 208.
Karabélyos Endre 345.
Kardos Gergely 90.
III. Károly király 29.
Kastal József 290.
Kaszap Isván 335.
Katics György 24.
Katona József 123., 124., 139., 201., 258., 406.
– Lajos 289.
Kaufmann lásd Csóthi
Káuzli Dezső 245., 260., 263., 294., 305., 309.
– Ferenc 260.
– Teréz 260.
Kecseti Márton püspök 105., 199., 398.
Kecskeméti Mihály 283.
Kecskés Lajos 344., 345.
XII. Kelemen pápa 38.
Kelemen Lőrinc 107., 174.
Keller lásd Kenéz
Kemenes Ferenc 274.
Kemény István 290.
Kenessey Péter 174.
– Sámuel 106.
– Zsigmond 173.
Kenéz Ferenc 325.
Kerényi József 289.
– László 343.
Keresztényi István 287.
Kerkapoly Feernc 139., 416.
– István 139., 416.
Kertész Kálmán 288., 290.
Kéry János 284.
Keszthelyi József 345.
Király család 174.
Kisovics József 255., 284., 287., 290., 304.
Kis (Kiss) György 245., 263., 281., 284., 288., 325., 342., 345.
Kiss Ferenc 208., 209., 223.
– István 70., 380.
– István 288.
– János 281.
– Jánosné lásd Zámori Magdolna
– Jánosné lásd Simon Emília
– Pál 83., 124., 170., 238., 248., 260., 303., 406., 431.
– Sándor 107., 168., 168., 430.
Kiss-Szabó (Mátis) János 106.
kissennyei lásd Sennyei
Koller Ignác püspök 106., 109., 123., 138., 176., 184., 185., 186., 200., 207., 239., 240., 399., 405., 413., 432., 434., 435.
Kolozsváry Sándor 208., 209., 229., 284., 286.
Komjáthy László 245., 263., 273.
Komjáti Márton 285.
Kopácsy József 208., 209., 235., 238., püspök 247., 255., 284., 285., 286., 308.
Koppány 270.
Korbocz család 174.
Koronczay József 286., 290.

VFL 2025 Archívum

Kósa György 286.
Kósa János 108.
Kostyik Istvánné 259., 308.
Kotonics Ádám 285.
Kovács Antal 284., 286.
– György 286.
– István 289., 290.
– József 289., 290.
– Tobak József 174.
– Tobak István 174.
– Zsigmond püspök 298.
Kováts Zsigmond 343.
Kozorics Ferenc 85., 283., 285., 383.
Körmendi Balázs 24.
– Imre 63.
– János 23.
Körmendy József 287., 290.
Kőszeghy Antal 289.
– Irén 343.
Köteles János 287., 290.
Kövesi András 23.
Krainer András 174.
Kránitz Kálmán 245., 263., 281., 298., 329.
Krisztián István 345.
Krizsek Alajos 325.
Kun Mária 342.
Kurbély György püspök 267., 298.
Kuthy Ferenc 290.
Küllei Ignác 290.
Külley János 208., 209. 239., 286.
Kümmel Ernő 345.
Kürthy Pál OFM 283.
Küszögi Imre 286.

L

Ladányi György 217.
Ladislai Zsigmond 23., 43., 354.
I. Lajos király 57., 373.
Lakatos György 286.
Langs Domonkos SJ 283.
Lardicz Ferdinánd 174.
Laszkallner Antal 284., 286., 307., 309.
I. László király lásd Szent László
IV. László király 105., 184., 198., 198., 397., 398.
László Dezső 345.
Lazez László 174.
Lechmaer Mátyás 178.
Leitalt Lőrinc 108.
Lekovics János 208., 209., 223.
Lenárt Katalin (Sárvári Jánosné) 255.
Lengyel Gáspár 172.
– Imre 107.
Lenthy István 70., 72., 171., 239., 380., 432.
Letenyei József 286.
Ley József 287.
Lohner Károlyné lásd Farkas Erzsébet
Ludovics József 287.
Lukács SchP 283.
Lukácsa Mihály 259., 307.
Lukcsics Imre 288., 290.
Luttor Ferenc 288.

M

Madarász József 106.
Madocsay asszony (Mohos Jánosné) 22., 43., 353., 365.
Magyar Ferenc 343.
– János 23.
– János 290.
– Vince 90.
magyar király/királynő lásd IV. Béla, I. Ferdinánd, II. Ferdinánd, Szent István, II. József, III. Károly, I. Lajos, Szent László, Mária Terézia, Szapolyai János
Magyarosy lásd Mogyorósy
Máhig János 289., 342.
Majer János 285.
Majthényi Károly 173.
Makay Antal püspök 298.
Makócz Ferenc SJ 283.
Mámai Péter 21., 24., 105., 199., 353., 398.
Mántai Pál 23.
Mária Terézia királynő 70., 123., 127., 171., 185., 188., 189., 207., 239., 403., 406., 409., 432.
Markl Ignác 284., 304., 307.
Markovics János 307.
Márton SchP 283.
Matasics Ferencné lásd Varga Anna
Materényi Borbála (Németh Jakabné) 303.
Mátis lásd Kiss-Szabó
Maxenbacher Miklós OFM 283.

VF 2025 e-archívum

Medvenics József 304.
Medvigy Mihály SchP 342.
Megyesi Schwartz Antal 293.
Mérei Ignác 172., 178.
– Mihály 44., 137., 365.
Meszes Polikárp OFM 281.
Meszlényi lásd Boldog Meszlényi
Michelini János 305.
Micheller N. (Tóth Ignácné) 305.
Mihalic József 308.
Mihályfi Károlyné lásd Bayer Anna
Miholics János 283.
Miklós kancellár (Kán nb.) 184.
Miklós József 325.
Mildorfer lásd Tejfalusy
Milfajt Jakab 287.
– Károly 259., 309.
Milkovics Julianna (Tumler Henrikné) 303., 307.
Minderlain János 172.
Mindszenty József püspök 278.
Mitis János 286.
Mogyorósy család 171., 174.
Mohos Jánosné lásd Madocsay asszony
– Zoltán 343.
Moldoványi Jenő 245., 263., 345.
Molnár István 290.
Moloszfaj János 108.
Mora Katalin 304.
Moradi István 107.
Móré László, palotai 132., 216., 411.
Móricz Tertullia 305.
Morva Faustin OFM 283.
Moyses Pál 167., 429.
– Pálné lásd Szedlák Katalin
Mózner József 325.
Murádi János 108.
Muszeli István 304.
Müller Lajos OP 331.

N

N. György 23.
Nagy Dezső 345.
– Ferenc 22., 63., 106., 200., 208., 283., 353., 377., 399.
– Ferenc 174.
– Ignác 83.
– István 22., 106., 200., 353., 399.
– József 261.
– József 286.
– József 289.
– Károly 286., 305.
nagymányai Koller lásd Koller
Nedeczky András 107.
– Károly 209.
Nemes Antal 289.
– Dénes 287., 290.
– József 296.
nemeskéri Kiss lásd Kiss
Németh Antal 287., 290.
– Antal 289.
– György 286.
– Jakabné lásd Materényi Borbála
– János 277.
– János 283.
– János 287.
– János 289.
– József 252., 311.
– Sándor 342.
Neumayer Károly 289.
Niczky Kristóf 173.
Noé Ádám 108., 178.
Norbt Hilárius 247.
Novák család 174.
Novák plébános 174.
Novák Antal OCist 326.
– Vilmos 325.
Nunkovits János 290.

Ny

Nyék Sándor 325.

O, Ó

Ódor Ferenc 286.
– László 286.
Oláh Miklós 105., 199., 399.
Olai Mihály 25., 122., 206., 405.
Orbán Elek OFM 283.
– József 325.
Oross Lajos 289.
Orosz Pál 69., 76., 380.
Oszterhuber lásd Tarányi
Ozoli Flórián OFM 283.

VFI 2025 e-archívum

P
Paczay Ferenc 174.
Pados Gábor 288.
Padányi Biró Márton püspök 49., 50., 53., 54., 73., 75., 79., 83., 84., 93., 111., 138., 162., 170., 186., 202., 237., 239., 252., 267., 271., 276., 278., 302., 307., 311., 371., 378., 392., 400., 416., 432., 433.
Pakosdi Pál 174.
Paksi Balázs 21., 24., 105., 199., 353., 398.
– Ferenc 23.
Pál SchP 283.
Palatzky Pál 286.
Paletta György 304.
Paletta Györgyné lásd Gatten Teréz
Palostics Tamás 24.
palotai Móré lásd Móré
Pályi József 288.
Pap Franciska 260.
– József 174.
pápa lásd XIV. Benedek, XII. Kelemen, VI. Pius
Pápai János 63.
Papp János 290.
Párdányi Emil 289.
Paur Rozália 304.
Pausz Rezső 343.
Pecek Antal 304.
Peckl József 172.
Pék János 174.
Péller Pál 345.
Pémüller Terézia (Somogyi Lászlóné) 307.
Pendli István 289.
Perczel Ferenc 106.
– János 106., 178.
– József 286.
– Tamás 22., 106., 353.
Perényi Antal 284., 285.
Perényi Lajos 288.
Pernitz lásd Perényi
Pesti Albert 21., 105., 199., 353., 398.
Péterffy Adolf 86., 343., 345., 384., 392.
Petrák Mihály 342.
Petri (Penisz) Miklós 25., 122., 207., 405.
Perzian festő 173.
Pfeiffer János 245., 263., 271.
Pintér Ferenc 284.
VI. Pius pápa 400.
Podmaniczky János 132., 216., 411.
– Rafael 132., 216., 41.
Polgár András SJ 331.
Polónyi István 343.
Pomaister Xavér Ferenc 107.
Pongrácz család 174.
– Jakabné lásd Domján Julianna
– József 284., 290.
Pozsgay Márton 289.
Pöstyéni Mihály 69., 72., 113., 168., 247., 380., 430.
Pribék István 252., 277., 284., 285., 287., 302., 307., 311.
Prohászka Ottokár 294.
Pupos Anna 304.
Purger Simon 107.

R
Rada István 294., 296.
Radnay Farkas 293.
Rajki Péter 25., 122., 206., 405.
Rajner Lajos 294.
Raksányi György 107.
Ranolder János püspök 251., 277., 300.
Raszl Anna (Ambrus Elekné) 305.
Rátóti Péter 24.
Ravasz István 289., 290.
Rédey Gyula 261., 284.
Reider/Reiner Józsefné lásd Brenner Erzsébet
Reitler József SJ 283.
Révay József 290.
Rezi Gál 21., 105., 199., 353., 398.
Rhé Gyula 274.
Ribarszky Győző 296.
Rieger Ottó 297.
Riha László 345.
Ring István 345.
Roboz család 32., 358.
Rosos István 287., 290.
– Pál 124., 139., 200., püspök 208., 225., 298., 406.
Rosta Pál 343.
Rostás Márton 283.
Rostásy Károly 308.
Rostásy Károlyné lásd Bolla Erzsébet
Rott Nándor püspök 245., 248., 263., 293., 301., 306., 310., 313., 329.

VFX 2025 e-archívum

Rőthy Mihály 287.
Rusz János 287.
Ruszek József 303.
Ruzicska Erzsébet (Schmidt Györgyné) 305.

S

Sach János 172.
Sady Sándor 325.
Sághy Miklós 106.
– Miklósné 106.
Ságody István 283.
Salamon család 173.
– László 171.
Salomvári János 168., 430.
Sándor Pál 283.
Sándor SchP 283.
Sárkány Gábor 85., 383.
– János 303.
Sárvári Jánosné lásd Lenárt Katalin
– Pál 255.
Sauer János 258.
Schaffer Péter 289.
Scharnbeck Anna (Gáspár Györgyné) 304.
Scherer István 288., 290.
Schlakker Károly 325.
Schmidt Györgyné lásd Ruzicska Erzsébet
– Mihály SchP 325.
– Mihályné lásd Baumann Katalin
Schneller Jenő 288.
Schwarcz Péter 174.
Schweitzer József 289.
Seenger Béla 295.
Segesdi Imre 345.
Sennyei István püspök, id. 22., 56., 65., 86., 105., 123., 133., 199., 207., 217., 275., 353., 372., 384., 385., 386., 399., 405., 412.
Sennyei István püspök, ifj. 44., 84., 85., 86., 87., 100., 101., 142., 146., 162., 228., 237., 250., 358., 367., 377., 383., 384., 385., 418., 420.
Serák József 271., 284., 285., 310., 338.
– Mária (Abai Jánosné) 308.
Sermán Antal 288., 290.
Sigér János 24.
Simon Emília (Kiss Jánosné) 281.
– Ferenc 286.
Simor Katalin 304.
– Mária 304.
Sinkay József 209., 223.
Sinkai Pál 345.
Sipos György 290.
Skerlecz János 42., 365.
Skrobanek Péter 305., 307.
Slavitsek Mária 343.
Smidegh Terézia 108., 173.
Smodits János 209., 222., 229., 290.
Somogyi Antal 286.
– György 287., 290.
– István 286.
– Lászlóné lásd Pémüller Terézia
Somsich Antal 107.
– József 108., 174.
Sopronyi Imre 287.
Sövény András Konrád 108.
Steiner Ádám 287., 290.
– Rudolf 293.
Stenger Ágnes 306.
Sterk Simon 284.
Sto(ó)ss Pál 108.
Strasser Ádám 286.
Strausz Antal 245., 263., 274., 284., 288., 290.
Suly László 245., 263.
Sütő Ferencné lásd Weiper Teréz
Svastics Antal 139., 178., 416.
– Károly 290.

Sz

Szabadi János 59., 138., 374., 416.
Szabó Bakos Szilárd 325.
– Ferenc 343.
– György 284., 287., 304.
– István 290.
– József 172.
– József 287.
– Lajos 287., 290.
– Mihály 286.
– Tihamér OCist 326.
Szaidenschwartz Ignác 286.
Szalai Ferenc 305.
– Ferencné 306.
– János 286.
Szalay János OP 331.
Szántó János 22., 353.

VFI 2025 Levéltár

Szanyi István 281.
Szapolyai János király 132., 216., 411.
Szappanosné lásd Hegyi Anna
Szatlmayer János 343.
Széchényi György 86., 87., 94.
– Pál apostoli kormányzó 170., 238., 385., 392., 432.
Szedlacsik András 290.
Szedlák Katalin (Moyses Pálné) 167., 169., 429., 431.
Szeiberling Mátyás 306.
Székely István 288.
Szekeres Imre 342.
Szeless János 290.
Szent István király 21., 55., 57., 99., 102., 103., 104., 110., 120., 186., 197., 198., 200., 204., 213., 269., 270., 272., 352., 371., 372., 373., 397., 398.
Szent László király 55., 104., 186., 198., 247., 371., 397.
Szentbékkállai Gál 21., 24., 105., 199., 353., 398.
Szente Gáspár OFM 283.
Szentimrei Márton 123., 207., 405.
– Xavér Ferenc 70., 380.
Szentirmai Józsefné 304.
Szepetneki András 24.
– Gáspár 21., 24., 105., 199., 353., 398.
Szijártó Gábor 107.
Szikora Imre 287.
Szikszay Imre SJ 283.
Szili Horváth Elemér 306.
Szirmay Antal 293.
Szlabey Dezső 288., 290.
Szloboda Mária 342.
Sznob Vitus OFM 283.
Szokoly József 174.
Szőke János 108.
Szőllősi Miklós 24.
Szöllősy Viktor 288., 290.
Szőnyi József 286.
Szomolányi Jakab OFM 283.
Szuhay Pál SJ 283.
Szulejmán szultán 132., 216., 411.
Szunyogh Xavér OSB 331.
Szücs Imre SchP 274., 325.
– István 277., 284.
– Lajos SchP 325.
Szüri Mihály 290.

T

Takács család 174.
Takács Károly 289., 290.
Talabér János 287.
Talabér lásd Teller
Tallián Ferenc 258.
– Ignác 179.
– Lázár 305.
Tálos Gergely 174.
Tarányi József Ferenc 284., 287., 290.
Tarródy Lajos 234.
Tejfalusy György 123., 124., 140., 184., 207., 223., 283., 286., 406., 416., 417.
Teller Frigyes 289.
Thomich János 307.
Thuróczy János 371., 373.
Timár Mátyás SJ 331
tolheimb–i Anna Terézia (Zichy Jánosné) 44., 365.
Tomajer János 108.
Tongy János 290.
Torkos Pál 288.
Tóth Ádám 286.
– Anna (Jung Józsefné) 259., 309.
– Ignácné lásd Micheller N.
– László 289., 342.
– Márton 286.
– Norbert Sándor 342.
– Simon OFM 283.
– Tihamér püspök 295.
Tölgyes József 345.
Törey László 83., 110., 138., 200., 399., 416.
Török Bálint, enyingi 132., 216., 411.
– Sándor 174.
Tresztyánszky úr 173.
Tumler Henrikné lásd Milkovics Julianna
Turkovics József 287.
Tuza Károly 287., 290.
Tűzkő Ferenc 286.

U, Ú

Ujj Jánosné 306.
Újlaki Lőrinc 57., 373.
Újváry Ferenc 252., 284., 311.
Urbanics András 107.

VFI 2025 e-archívum

– Imre 174.
Urhegyi Aloysia 305.
– Klementina 305.

V

Vajda Ferenc 173.
– Pál 174.
Vajhart Mihály 107.
Vajky György 208.
Vámosi István 174.
Vámossy Andor 345.
Varga Anna (Matasics Ferencné) 306., 307., 309.
– János 305.
– László SJ 331.
– Sándor 174.
Várszeghi Sándorné lásd Csiffáry A.
Vass Mihály 105., 199., 398.
– Zoltán 302.
Vaszary István 286.
Veégh Sándor 287., 290.
Vég János 255.
Vein lásd Bor
Veisz András 172.
– János 172.
Veisztermon Ádám 107.
Vencel 50., 53., 54.
Venczlik László 343.
Velty Miklós 273.
Veszprémi Ferenc 25., 122., 206., 405.
veszprémi kanonokok lásd Acsády Benedek, Ádám Iván, Albert István, Babics Endre, Babits András, Balassa Béla, Bogádi Antal, Csanaky Mihály, Csapody Lajos, Csiszárik János, Dravecz József, Dubniczay István, Erdős István, Farkas Ferenc, Fehérvári Balázs, Fehérvári Ferenc, Fehérváry Mihály, Fejérvári József, Giczey István, Grubánovics Zsigmond, Hertelendy Gáspár, Hornyik János, Horváth János, Horváth Pál, Jambrekovits Pál, Jánosi Ágoston, Jenői Mátyás, Kálmáncsehi Imre, Kapossy János, Kapuváry Antal, Kardos Gergely, Katics György, Katona József, Káuzli Dezső, Kecskeméti Mihály, Kemenes Ferenc, Kisovics József, Kiss Ferenc, Kiss István, Kiss Pál, Kolozsváry Sándor, Kopácsy József, Kovács Antal, Kozorics Ferenc, Körmendi Balázs, Körmendi Imre, Körmendi János, Kövesi András, Kránicz Kálmán, Külley János, Lekovics János, Lenthy István, Magyar János, Mámai Péter, Mántai Pál, Markovics János, N. György, Nagy Ferenc, Nagy Ignác, Nagy István, Nedeczky Károly, Olai Mihály, Orosz Pál, Paksi Balázs, Paksi Ferenc, Palostics Tamás, Pápai János, Pesti Albert, Pöstyéni Mihály, Pribék István, Rada István, Rajki Péter, Rátóti Péter, Rédey Gyula, Rezi Gál, Rosos Pál, Ruszek József, Ságody István, Sárkány Gábor, Sigér János, Sinkay József, Smodits János, Strausz Antal, Szabadi János, Szentbékkállai Gál, Szentimrei Xavér Ferenc, Szepetneki András, Szepetneki Gáspár, Szentimrei Márton, Szőlősi Miklós, Szücs István, Tejfalusy György, Tarányi József Ferenc, Törey László, Újváry Ferenc, Vajky György, Veszprémi Ferenc, Vitéz Miklós, Wéber Pál, Zádory Mihály, Zákányi István, Zsolnay Dávid
veszprémi káplánok lásd Ágoston László, Aranyosi László, Baán Jenő, Babos Xavér Ferenc, Barna Ignác, Beke Kristóf, Bellovics István, Berderics István, Binder János, Bossányi Ferenc, Börzsönyi Antal, Buday Flórián, Bugledits János, Czigány–Zágor Pál, Czövek Jenő, Csánk Béla, Csonka Mihály, Csontos Gyula, Csóthi Géza, Egyed Lajos, Farkas Imre, Farkas László, Farkas Mihály, Fatér István, Fektics Pál, Fejérváry József, Fonay Gábor, Gergely János, Gergely József, Gombás János, Gracsanovics János, Gutheil Jenő, Györe István, Hanusz Albin, Hell Alajos, Henyei József, Herman Péter, Hertelendy Ádám, Hornyik János, Horváth Cirill, Horváth István, Horváth János, Horváth Pál, Horváth Pál, Hubenay Ignác, Huszár János, Isll Jakab, Isoó János, Jáger Antal, Katona Lajos, Kerényi József,

VFI e-archívum

KereszténYi István, Kertész Kálmán, Kis György, Kiss István, Komjáti Márton, Koronczay József, Kósa György, Kotonics Ádám, Kovács Antal, Kovács György, Kovács István, Kovács József, Körmendy József, Kőszeghy Antal, Köteles János, Külley János, Küszögi Imre, Lakatos György, Laszkallner Antal, Letenyei József, Ley József, Ludovics József, Lukcsics Imre, Luttor Ferenc, Máhig János, Majer János, Miholics János, Milfait Jakab, Mitis János, Nagy József, Nagy József, Nagy Károly, Nemes Antal, Nemes Dénes, Németh Antal, Németh Antal, Németh György, Németh János, Németh János, Németh Sándor, Neumayer Károly, Ódor Ferenc, Ódor László, Oross Lajos, Pados Gábor, Palatzky Pál, Pályi József, Párdányi Emil, Pendli István, Perczel József, Perényi Lajos, Pozsgay Márton, Pribék István, Ravasz István, Rosos István, Rostás Márton, Rőthy Mihály, Rusz János, Sándor Pál, Scherer István, Schneller Jenő, Schweitzer József, Sermán Antal, Simon Ferenc, Somogyi Antal, Somogyi György, Somogyi István, Sopronyi Imre, Steiner Ádám, Sterk Simon, Strasser Ádám, Strausz Antal, Szaidenschwartz Ignác, Szabó György, Szabó József, Szabó Lajos, Szabó Mihály, Szalai János, Székely István, Szekeres Imre, Szikora Imre, Szlabey Dezső, Szöllősy Viktor, Szőnyi József, Takács Károly, Talabér János, Tarányi József Ferenc, Teller Frigyes, Torkos Pál, Tóth Ádám, Tóth László, Tóth Márton, Turkovics József, Tuza Károly, Tűzkő Ferenc, Vaszary István, Veégh Sándor, Vidák István, Viola János, Wimmer Károly, Wirth Antal, Wohlmuth Imre, Zárjeczky Viktor

veszprémi plébánosok lásd Ádám Iván, Albert István, Babics Endre, Bakacs István, Balassa István, Balogh Bálint SJ, Balogh Péter SJ, Bécsy Márton, Beőthy István, Csanaky Mihály, Cserey Hugó OFM, Csete Antal, Dénes SchP, Dravecz János, Dravecz József, Egyed SchP, Endorfer Frigyes SJ, Fehérváry Mihály, Fekete Narcis OFM, Félix SchP, Franz Pál OFM, Géczi Elek SJ, Grafl Apollonius OFM, Guzmics Tamás OFM, Gyarmathy Sámuel OFM, Hajas István, Heffenéder Antal OFM, Hérák Eleázár OFM, Horváth Kristóf OFM, Horváth Pál, Jambrekovits Pál, József SchP, Justig Juniper OFM, Kálóczy Sámuel OFM, Kályai Benignus OFM, Kecskeméti Mihály, Kéry János, Kis György, Kisovics József, Kopácsy József, Kovács Antal, Kozorics Ferenc, Kürthy Pál OFM, Langs Domonkos SJ, Laszkallner Antal, Lukács SchP, Makócz Ferenc SJ, Markl Ignác, Márton SchP, Maxenbacher Miklós OFM, Morva Faustin OFM, Nagy Ferenc, Orbán Elek OFM, Ozoli Flórián OFM, Pál SchP, Perényi Antal, Pintér Ferenc, Pongrácz József, Pribék István, Rédey Gyula, Reitler József SJ, Ságody István, Sándor SchP, Serák József, Strausz Antal, Szabó György, Szente Gáspár OFM, Szikszay Imre SJ, Sznob Vitus OFM, Szomolányi Jakab OFM, Szuhay Pál SJ, Szücs István, Tarányi József Ferenc, Tejfalusy György, Tóth Simon OFM, Újváry Ferenc, Zavatky Liborius OFM

veszprémi püspökök lásd Acsády Ádám, Bajzáth József, Bánáss László, Czapik Gyula, Eszterházy Imre, Hornig Károly, István, Kecseti Márton, Koller Ignác, Kopácsy József, Kovács Zsigmond, Kurbély György, Makay Antal, Mindszenty József, Padányi Biró Márton, Ranolder János, Rosos Pál, Rott Nándor, id. Sennyei István, ifj. Sennyei István, Széchényi Pál (apostoli kormányzó), Tóth Tihamér, Volkra Ottó, Zichy Domonkos

veszprémi succentorok Bárány István, Bereczk Sándor, Bernwolner Ferenc, Bossányi Ferenc, Börzsönyi Antal, Bugledits János, Czigány-Zágor Pál, Devics József, Farkas György, Farkas Ignác, Farkas Pál, Franz Edward/

Ödön, Gyömörey Lajos, Györke János, Győry János, Hanusz Albin, Horváth Pál, Imrovits Mihály, Jankó János, Kastal József, Kemény István, Kertész Kálmán, Kisovics József, Koronczay József, Kovács István, Kovács József, Körmendy József, Köteles János, Kuthy Ferenc, Küllei Ignác, Lukcsics Imre, Magyar János, Magyar Vince, Molnár István, Nemes Dénes, Németh Antal, Nunkovits János, Oszterhuber Ferenc, Papp János, Pongrácz József, Ravasz István, Révay József, Rosos István, Scherer István, Sermán Antal, Sipos György, Smodits János, Somogyi György, Steiner Ádám, Strausz Antal, Svastics Károly, Szabó István, Szabó Lajos, Szedlacsik András, Szeless János, Szlabey Dezső, Szöllősy Viktor, Szüri Mihály, Takács Károly, Tongy János, Tuza Károly, Veégh Sándor, Vidák István, Vogronits Antal, Wimmer Károly, Wohlmuth Imre, Zárjeczky Viktor
Vezerics János 107.
Vidák István 287., 290.
Vitéz Miklós 25., 122., 206., 405.
Vizkelety György 133., 217., 412.
Viola János 287.
Vogronits Antal 290.
Volkra Ottó püspök 22., 42., 43., 44., 60., 106., 138., 170., 200., 238., 250., 353., 365., 366., 375., 399., 415., 432.
Vörös László 174.
– László OP 331.

W

Waltherr Gida 293.
Wéber Pál 245., 263.
Weiper Teréz (Sütő Ferencné) 306.
Weltner Ferenc 258.
Wildenauer Kálmán 245., 263.
Wimmer Károly 288., 290.
Wirth Antal 286.
Wohlmuth Imre 289., 290.
Wolfram János 263.
Wünsch lásd Fehérváry

Z

Zach János 178.
Zádory Mihály 23., 133., 354., 413.
Zágorhidi lásd Czigány-Zágor
Zámori Magdolna (Kiss Jánosné) 168., 247., 430., 431.
Zákányi István 21., 23., 105., 199., 353., 398.
Zárjeczky Viktor 288., 290.
Zavatky Liborius OFM 283.
Zichy Domonkos püspök 267., 277.
– Imre 43., 366.
– János 44., 365.
– Jánosné lásd Tolheimb Anna Terézia
– Lajos 108.
– Pál 132., 217., 412.

Zs

Zsidi János SchP 325.
Zsigmond János SchP. 255.
Zsoldos Imre 345.
Zsolnay Dávid 123., 124., 208., 223., 234., 241., 257., 261., 406.
Zsun István 178.

VFL 2023 e-archívum

VFL 2025
e-archivum

VFL 2025
e-archivum

A Veszprémi egyházmegye múltjából
című sorozatban megjelent kötetek

1. Lukcsics Pál – Pfeiffer János: *A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában*. Veszprém, 1933.
2. Pehm József: *Padányi Biró Márton veszprémi püspök élete és kora*. Zalaegerszeg, 1934.
3. Bedy Vince: *A felsőörsi prépostság története*. Veszprém, 1934.
4. Horváth Konstantin: *Az Egyházi Értekezések és Tudósítások (Az első magyar kat. teol. folyóirat) története 1820–1824. Verseghy Ferenc és Horváth János levelezése 1812–1822*. Veszprém, 1937.
5. Molnár Ernő: *A nagyjenő-tüskevári páloskolostor*. Veszprém, 1936.
6. Aggházy Mária: *A zirci apátság templomépítkezései a XVIII. században*. Veszprém, 1937.
7. Meszlényi Antal: *Gróf Zichy Domonkos veszprémi püspök (1842–1849) egyházlátogatása 1845–1846-ban*. Veszprém, 1941.
8. Hermann Egyed – Eberhardt Béla: *A veszprémi egyházmegye papságának könyvkultúrája és könyvállománya a XIX. század elején*. Veszprém, 1942.
9. Pfeiffer János: *A veszprémi káptalan újkori statutumai (1667–1780)*. Veszprém, 1943.
10. Pfeiffer János: *A veszprémi egyházmegye legrégibb egyházlátogatásai (1554– 1760)*. Veszprém, 1947.
11. Hermann Egyed: *Kurbély György veszprémi püspök (1755–1821)*. Veszprém, 1947.
12. Hoss József: *A kaposvári plébánia története*. Veszprém, 1948.
13. Petrák Mihály: *Acsády Ádám veszprémi püspöksége (1725–1744)*. Veszprém, 1949.
14. Takács Lajos: *Ranolder János veszprémi püspök élete és munkássága (1806– 1875)*. Veszprém, 1987.
15. Bozsóky Pál Gerő: *Segesdi krónika*. Veszprém, 1993.
16. Körmendy József: *Gr. Volkra Ottó Ker. János veszprémi püspök élete és munkássága (1665–1720)*. Veszprém, 1995.
17. Körmendy József – Rajczi Pál: *Rott Nándor veszprémi püspök bérmálási feljegyzései (1921–1938)*. Veszprém, 2000.
18. Gutheil Jenő: *Veszprém város okmánytára (1002–1523)*. Veszprém, 2007.
19. M. Tóth Antal: *A veszprémi székesegyház XVIII–XIX. századi zenéje*. Veszprém, 2007.
20. Érszegi Géza – Solymosi László: *Veszprém város okmánytára. Pótkötet*. Veszprém, 2008.

VEL 2025 e-archívum

21. Huchthausen Lajos: *Bilingérezések. Történetek a veszprémi egyházmegye XX. századi életéből.* Balatonkiliti–Veszprém, 2009.
22. Hermann István – Karlinszky Balázs (szerk.): *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére.* Veszprém, 2010.
23. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *Aedes jubilat. Tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi* újraszentelésének *tiszteletére*. Veszprém, 2011.
24. Kálmán Dániel – Mihalik Béla Vilmos – Zarnóczki Áron (közzéteszik): *A veszprémi káptalan 1727. és 1755. évi urbáriumai.* Veszprém, 2012.
25. Dreska Gábor – Karlinszky Balázs (szerk.): *Monumenta ecclesiae Vesprimiensis 1437–1464. A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár középkori oklevelei.* Veszprém, 2014.
26. Karlinszky Balázs (szerk.): *Szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán 2014. augusztus 27–28-án rendezett konferencia előadásai.* Veszprém, 2015.
27. Varga Tibor László (szerk.): *Folytonos fegyverropogás közepette. Források a veszprémi egyházmegye második világháborús veszteségeiről I.* Veszprém, 2015.
28. Hermann István: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században (1700–1777).* Veszprém, 2015.
29. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *„Nehéz időkben dönteni kell." A veszprémi püspökség a második világháború idején. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán 2015. augusztus 26-án rendezett konferencia előadásai.* Veszprém, 2016.
30. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *„Rendületlenül a romok között." A veszprémi egyházmegye 1945 és 1972 között. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán 2016. augusztus 24–25-én rendezett konferencia előadásai.* Veszprém, 2017.
31. Varga Tibor László (szerk.): *„Püspök urat is őrizetbe veszem." Források a veszprémi egyházmegye második világháborús veszteségeiről II.* Veszprém, 2018.
32. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *„Folyamatosság és változás." Egyházszervezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16–17. században. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán 2017. augusztus 30–31-én rendezett konferencia előadásai.* Veszprém, 2018.

2025

33. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *Erőgyűjtés és újrakezdés. A veszprémi egyházmegye története a 17. században. A veszprémi Szaléziánumban 2018. szeptember 6-án rendezett konferencia előadásai*. Veszprém, 2019.
34. Dreska Gábor (szerk.): *Monumenta ecclesiae Vesprimiensis 1465–1479. A Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár középkori oklevelei*. Veszprém, 2019.
35. Kanász Viktor (szerk.): *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778–1779. I. Zala megye*. Veszprém, 2020.
36. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *Rott Nándor és kora. A katolikus egyház 1918–1919-ben és a veszprémi püspökség a két világháború között. A veszprémi Szaléziánumban 2019. március 21-én és augusztus 29-én rendezett konferenciák előadásai*. Veszprém, 2020.
37. Kanász Viktor (szerk.): *A veszprémi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1778–1779. II. Veszprém megye*. Veszprém, 2021.
38. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *„Capella reginalis". A veszprémi püspökség a középkorban. A Veszprémi Érseki Főiskolán 2020. augusztus 27-én rendezett konferencia előadásai*. Veszprém, 2021.
39. Karlinszky Balázs: *A veszprémi székeskáptalan archontológiája 1079–1556*. Veszprém, 2022.
40. Dreska Gábor (szerk.): *Monumenta ecclesiae Vesprimiensis 1480–1503. A Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár középkori oklevelei*. Veszprém, 2024.
41. Karlinszky Balázs – Varga Tibor László (szerk.): *A veszprémi püspökség „hosszú 19. százada". A veszprémi egyházmegye története 1777–1917 között. A Veszprémi Érseki Főiskolán 2022. május 4-én és 2023. szeptember 28-án rendezett konferenciák előadásai*. Veszprém, 2024.
42. Tóth Sándor: *A veszprémi székesegyház. Vázlatos építéstörténet és tájékoztatás a falkutatásokról, ásatásokról (2004)*. Szerkesztette és az előszót írta: Fülöp András. A szöveget gondozta: Simon Anna és Fülöp András. Veszprém, 2024.

VEM 2025 archívum

VFL 2025
e-archivum